

T.C.
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
TÜRKİYE - FRANSA İLİŞKİLERİ
VE
GELİŞTİRİLEBİLECEK STRATEJİLER

Eşref Hilmi AÇIK
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

GEBZE

2007

T.C
GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
TÜRKİYE - FRANSA İLİŞKİLERİ
VE
GELİŞTİRİLEBİLECEK STRATEJİLER

Eşref Hilmi AÇIK
YÜKSEK LİSANS TEZİ
STRATEJİ BİLİMİ ANABİLİM DALI

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Abdülkadir AKÇİN

GEBZE
2007

**GEBZE YÜKSEK TEKNOLOJİ
ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS JÜRİ ONAY FORMU

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından tarihinde tez savunma sınavı yapılan'ın tez çalışması Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) :

ÜYE

:

ÜYE

:

ONAY

G.Y.T.E. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

ÖZET

Fransa-Türkiye ilişkilerinde ilk daimi Fransa Büyükelçisi, Jean de La Forest, 1535 yılında İstanbul'da göreve başlamıştır. Fransa Krallığı ile Babıâli arasında, 1'inci François ile Kanuni Sultan Süleyman arasında kurulan ittifak, Maximilien Robespierre'e "Türkiye Fransa'nın en eski ve sadık müttefikidir" dedirtecek kadar, asırlar boyu çok ayrıcalıklı bir şekilde süregelmiştir.

Yaklaşık 600 yıl boyunca gelişen tarihi ilişkilerde Fransa güçlü olduğu dönemlerde Türkiye üzerindeki menfaatlerini korurken diğer yandan da Türkiye aleyhine faaliyet yürütmekten geri kalmamış yardıma ihtiyaç duyduğu tüm dönemlerde ise Türkiye'yle mütteliklik kurma çabasında olmuştur.

Günümüzde, bu ilişki, sürekliliğini birçok işbirliği anlaşmasında göstermektedir. Fakat Fransa'nın Ermeni ve Terör örgütleri lehine izlediği politikalar zaman zaman bu ilişkilere zarar vermekte ve ilişkilerin kesintiye uğramasına sebep olmaktadır.

Türkiye, Fransa'nın Avrupa Birliği dışında, ihracat yaptığı üçüncü ülke olup aynı dönemde, Fransa da Türkiye'nin üçüncü ticari ortağı durumundadır. 2001 krizi, iki ülke arasındaki ticaret hacminde %19 oranında bir gerilemeye neden olmuş, fakat 2002 yılında yaşanan yeniden canlanma sayesinde ticari ilişkilerimiz 2000 yılı rakamlarına yakın bir seviyeye gelmiştir.

Fransız doğrudan yabancı yatırımların Türkiye'ye gelmeye başlamaları 80'li yılların ikinci yarısına dayanmaktadır. Fransız kültürel faaliyetleri çeşitlilik kazanmıştır. Fransız-Türk işbirliği politikasının değişimi, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yakınlaşması ve Fransız arzının modernleşmesi bakımından, çift yönlü olarak değerlendirilip benimsenmiştir.

Türkiye ile Avrupa Birliğinin birbirine yaklaşmasında ciddi gelişmelere olanak tanıyan cesur fakat uzun ve zaman alıcı yeniden toparlanma çabalarıyla geçen yılların sonunda, Türkiye, kendi temel değerlerine bağlılığını ve Doğu ile Batı arasındaki köprü rolünü bir kez daha teyit etmelidir

SUMMARY

Jean de La Forest, France's first permanent Ambassador throughout the history of France-Turkey relations took office in 1535 in İstanbul. The distinguished alliance between the Kingdom of France and Bab-ı âli (The Sublime Porte) as well as between François I and Kanuni Sultan Süleyman (Süleyman the Magnificent) has been going on for centuries. "Turkey is the oldest and loyal ally of France", said Maximilien Robespierre, inspired by the good relations between the two countries.

Through the history of relations developed within 600 hundred years, France maintained its interests over Turkey during the periods France enjoyed its power. On the other hand it did not fail to act against Turkey and endeavored to set up an alliance with Turkey whenever it needed help.

Today the sustainability of these relations can be seen in many cooperation agreements. However the policies France followed for the benefit of Armenian communities and terrorist organizations harm and interrupt these relations from time to time.

Turkey ranks the third among the countries (outside the European Union) which France exports to; again France ranks the third among Turkey's trading partners. 2001 crisis caused a decline of 19% in the trade volume between the two countries, but our trade relations came to a closer level again thanks to the revitalization took place in 2002.

The entry of direct investments from France into Turkey dates back to the second half of 80's. French cultural activities gained diversity. The changes occurred in the French- Turkish cooperation policy have been assessed and adopted considering two aspects: Turkey's getting closer to the EU and the modernization of French supply.

At the end of the era of the brave, long lasting and time consuming recovery efforts which made it possible for Turkey and EU to establish closer relations, Turkey once needs to confirm its commitment to its own main values and its role as a bridge between East and West.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
SİMGELER-KISALTMALAR DİZİNİ.....	xx
HARİTALAR DİZİNİ.....	xxiii
RESİMLER DİZİNİ.....	xxv
TABLolar DİZİNİ	xxvii
1.GİRİŞ.....	2
2.FRANSA TARİHİ	5
2.1.Fransa Tarihine Giriş	5
2.1.1.Galya.....	7
2.1.2.Merovenjler	9
2.1.3.Karolenjler.....	11
2.1.4.Franklar	12
2.2.Fransa'nın Doğuşu	14
2.2.1.Almanya'nın Parçalanması ve Fransa'nın Güçlenmesi	14
2.2.2.Siyasi Yapı Ve Gelişmeler	17
2.2.3.Capet Hanedanı	18
2.3.XIV. ve XV. Yüzyıllar	22
2.3.1.Avrupa'da Genel Durum.....	22
2.3.2.Fransa'da ki Gelişmeler	23
2.3.3.Birliğin Yeniden Kurulması.....	25
2.4.XVI. ve XVII. Yüzyıllar	26
2.4.1.Fransa'nın Üstünlüğü Dönemi	26
2.4.1.1.Avgusburg Antlaşması (1555)	29
2.4.1.2.Otuz Yıl Savaşları ve Westphalia Barış Antlaşması	29
2.4.1.2.1.30 Yıl Savaşları.....	29
2.4.1.2.2.Westphalid Barış Antlaşmasınının Sonuçları	31
2.5.XVIII. Yüzyıl.....	34
2.5.1.İspanya Veraset (Kalıtım) Savaşları (1702 – 1714)	34
2.5.2.Lehistan Veraset (Kalıtım) Savaşları (1733 – 1738)	35
2.5.3.Avusturya Veraset (Kalıtım) Savaşları (1740 – 1748)	36

2.5.4.Yedi Yıl Savaşları (1756 – 1763).....	36
2.5.4.1.Paris Antlaşması (1763) (İngiltere - Fransa).....	36
2.5.5.Lehistan 'ın (Polonya) Paylaşılması (1772 – 1795).....	37
2.6.Fransız İhtilali.....	37
2.6.1.Fransız İhtilalinin Nedenleri.....	37
2.6.1.1.Siyasal ve Sosyal Nedenler.....	37
2.6.1.2.Ekonomik Nedenler.....	38
2.6.1.3.Fransız Aydınlarının Etkisi.....	38
2.6.1.4.Dış Nedenler.....	39
2.6.2.Olayların gelişmesi.....	39
2.6.3.İhtilalin Sonuçları.....	44
2.7.1815 Viyana Kongresi ve Avrupa'nın Statükosu.....	46
2.7.1.Viyana Kongresi Kararları (1815).....	47
2.8.Birinci Dünya Savaşı.....	48
2.8.1.Savaşı Hazırlayan Nedenler.....	48
2.8.2.Birinci Dünya Savaşına Yol Açan Sebepler.....	51
2.8.3.Fransa'nın Savaşa Girmesi.....	52
2.8.3.1.Schlieffen Planı.....	52
2.8.3.2.Fransa'nın Stratejisi.....	54
2.8.3.2.1.1914 Yılındaki Gelişmeler.....	54
2.8.3.2.2.Savaşın Kilitlenmesi.....	55
2.8.3.2.3.1915 Yılındaki Gelişmeler.....	56
2.8.3.2.4.1916 Yılındaki Gelişmeler.....	56
2.8.3.2.5.Ocak-Mayıs 1917'de ki Gelişmeler.....	57
2.8.3.2.6.Haziran-Aralık 1917'de ki Gelişmeler.....	58
2.8.3.2.7.Mart – Eylül 1918'de ki Gelişmeler.....	58
2.8.3.2.8.Batı Cephesi'nden Son Saldırı.....	59
2.8.4.Savaşın Sona Ermesi.....	60
2.8.5.Savaşın Maliyeti.....	60
2.9.İkinci Dünya Savaşı.....	62
2.9.1.Savaş Öncesi Durum.....	62
2.9.2.Fransa Seferi.....	63
2.9.2.1.Almanya'nın Savaş Planı ve Fransa Stratejisi.....	63
2.9.2.2.Sedan'dan Manş'a.....	66

2.9.3.Fransa Seferi'nin İkinci Bölümü	69
2.9.4.Fransa'nın Teslim Oluşu	70
2.10.Soğuk Savaş Ve Sonrası	70
2.11.Süveyş Krizi	72
2.11.1.İngiltere, Fransa ve İsrail Anlaşması	72
2.11.2.İngiltere ve Fransa'nın Saldırısı	73
2.11.3.Savaşın Bitişi ve Barış	74
2.11.3.1.Sovyetler ve Amerika'nın Tepkisi	74
2.11.3.2.Birleşmiş Milletler Barış Gücü	74
2.11.4.Savaşın Sonuçları.....	75
3.COĞRAFI, SİYASİ VE DEMOGRAFİK YAPI.....	76
3.1.Konumu ve Yüzölçümü	76
3.1.1.Coğrafya ve İklim.....	77
3.1.1.1.İklim.....	77
3.1.1.2.Yüzey Şekilleri ve Bitki Örtüsü	77
3.1.1.2.1.Yüzey Şekilleri.....	77
3.1.1.2.2.Bitki Örtüsü	79
3.2.Nüfus ve Demografik Yapı	79
3.2.1.Temel Göstergeler	79
3.2.2.Yerleşim	81
3.2.3.Ulaşım.....	82
3.3.Siyasal, Kurumsal Ve Anayasal Yapı.....	83
3.3.1.Siyasal Sistemin Belirleyicileri	84
3.3.1.1.Sistemin İçinde Oluşturduğu Ortam.....	84
3.3.1.1.1.Tarihsel Koşullar.....	84
3.3.1.1.2.Sosyo-Ekonomik,Kültürel Ortam	85
3.4.Kurumsal Yapı.....	86
3.4.1.Kurumsal Yapının Tarihsel Gelişimi.....	86
3.4.2.Yürütme Organı.....	88
3.4.2.1.Başkan ve Yürütme	88
3.4.2.2.Cumhurbaşkanı.....	90
3.4.2.2.1.Cumhurbaşkanının Adaylığı	90
3.4.2.2.2.Oy Verme Usulü	90
3.4.2.2.3.Görev Süresi	90

3.4.2.3.Başbakan.....	91
3.5.Devlet Organları Arasında Yetkilerin Dağılımı	91
3.5.1.Yürütmenin Yetkileri.....	92
3.5.1.1.Cumhurbaşkanının Kendine Özgü Yetkileri.....	92
3.5.1.1.1.Meclislere Mesaj Yollama Hakkı	92
3.5.1.1.2.Atama Yetkileri.....	93
3.5.1.1.3.Anayasaya Konseyini Harekete Geçirme	93
3.5.1.1.4.Belirli Kuruluşların Başkanlığı	93
3.5.1.1.5.Ulusal Meclisi Dağıtma Hakkı	94
3.5.1.1.6.Olağanüstü Yetkileri	94
3.5.1.1.6.1.Referandum Yetkisi	95
3.5.2.Yasama Organı	96
3.5.2.1.Parlamento	96
3.5.2.1.1.Parlamentonun Seçimi.....	97
3.5.2.1.1.1.Ulusal Meclisin Seçimi	97
3.5.2.1.1.2.Senatonun Seçimi	97
3.5.2.1.2.Parlamentonun Yetkileri.....	98
3.5.2.1.2.1.Ulusal Meclisin Yetkileri	98
3.5.2.1.2.2.Senatonun Yetkileri	99
3.6.Yasama ve Yürütme İlişkileri.....	100
3.7.Siyasal Partiler.....	101
3.7.1.Partilerin Oluşumunu Hazırlayan Siyasal Yaşam Konuları.....	101
3.7.2.Partilerin Temel Nitelikleri	102
3.7.2.1.İdeoloji Yönünden Çeşitlilik Olması.....	102
3.7.2.2.Çok Partili Sisteminin Varlığı.....	103
3.7.2.3.Kadro ve Kitle Partisi Nitelikleri	104
3.7.2.4.Partilerin Kuvvetli Ya da Zayıf Bağlantılı Olmaları ...	105
3.7.2.5.Merkezcil Ya da Merkezkaç Yapı.....	106
3.7.2.6.Tutarlılık ve Disiplin Çeşitliliği	106
3.7.2.7.Partilerin Siyasal Yaşamdaki Rollerini.....	107
3.7.2.7.1.Aday Tespiti.....	107
3.7.2.7.2.Partiler ve Asıl Seçimler.....	108
3.7.2.7.3.Siyasal Sistemin İşleyişindeki Etkileri.....	108
3.8.Siyasal Partilerin Değerlendirilmesi	109

3.8.1.Siyasal Yaşam Koşulları Açısından	109
3.8.2.Temel Nitelikleri Açısından	109
3.8.3.Siyasal Yaşamdaki Rollerini Açısından.....	110
3.8.4.Siyasal Sisteminin İşleyişindeki Etkileri Açısından.....	110
3.9.Baskı Grupları.....	111
3.9.1.İşveren Baskı Grupları	111
3.9.2.Çiftçi Baskı Grupları.....	111
3.9.3.İşçi Baskı Grupları.....	111
3.10.Ülkenin Siyasi Yapısı.....	113
3.10.1.Katıldığı Uluslar Arası Organizasyonlar.....	114
3.10.2.Uluslar Arası Çevre Anlaşmaları.....	115
3.10.2.1.Taraf Oldukları	115
3.10.3.Hükümet Üyeleri	115
3.10.4.Bakanlar	116
3.10.5.Delege Bakanlar	116
3.10.6.Devlet Sekreterleri	117
3.10.7.Siyasi Partiler, Liderleri ve Milletvekilleri Sayısı.....	118
3.10.7.1.Belli Başlı Siyasi Partiler ve Yöneticileri.....	118
3.10.7.2.Millet Meclisinin Birleşimi	118
3.10.7.3.Senato'nun Bileşimi	119
3.11.İç Siyasi Durum	119
4.FRANSANIN EKONOMİK YAPISI	121
4.1.Giriş.....	121
4.2.Bütçe gerçekleştirmeleri	123
4.3.Tarım ve Hayvancılık.....	124
4.3.1.Temel tarım ürünleri	124
4.3.1.1.Tahıllar.....	124
4.3.1.2.Şarap	124
4.3.1.3.Süt.....	124
4.3.1.4.Şeker Pancarı.....	125
4.3.1.5.Yağlı tohumlar	125
4.3.2.Hayvancılık	125
4.3.3. Sanayi.....	126
4.3.3.1.Yapı ve İnşaat.....	126

4.3.3.2.Kimya Sektörü	126
4.3.3.3.Moda ve Lüks Mallar	126
4.3.3.4.Eczacılık.....	127
4.3.3.5.Otomotiv	127
4.3.3.6.İşlenmiş ürünler (Demir, Alüminyum, Cam, Plastik) .	127
4.3.3.7.Telekominikasyon ve Bilgi Teknolojileri.....	127
4.3.3.8.Havacılık.....	128
4.3.3.9.Müteahhitlik Hizmetleri.....	128
4.3.3.9.1.Devam Eden Konut İnşaatları.....	129
4.3.3.9.2.Konut Dışı Bina İnşaatları	129
4.3.3.9.3.Konut Dışı İnşaat Sektörü.....	130
4.3.3.9.4.İnşaat Sektörü Yatırımları	130
4.4.Dış Ticaret.....	131
4.4.1.Dış Ticaret Rejimi	131
4.4.2.Dış Ticaret Politikası	132
4.4.3.Dış Ticaret İstatistikleri ve Değerlendirmeleri.....	134
4.4.3.1.Dış Ticaretin Ülkelere ve Bölgelere Göre Dağılımı....	134
4.4.3.2.Sektörel Bazda Değerlendirme	138
4.4.3.2.1.Otomotiv	138
4.4.3.2.2.Tarım ve hayvancılık ürünleri.....	140
4.4.3.2.3.Tekstil ve Hazır Giyim	141
4.4.3.2.4.Kimya Sanayii ve Eczacılık Ürünleri.....	142
4.4.3.2.5.Plastik Sanayi.....	143
4.4.3.2.6.Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller	144
4.4.3.2.7.Makina ve Elektrikli Cihazlar.....	145
4.5.Fransa’da Bulunan Başlıca Yatırım Kuruluşları	147
4.5.1.Fransız Şirketler	147
4.5.2.Yabancı Şirketler	148
4.5.3.Fransız ve Yabancı Şirketler Sıralaması	149
5.FRANSA’NIN ASKERİ YAPISI	150
5.1.Savunma Politikası.....	150
5.1.1.Silahlı Kuvvetlerin Profesyonelleşmesi.....	151
5.1.1.1.Savunma ve Ulus.....	151
5.1.1.2.Ekonomik ve Sosyal Destek	152

5.1.1.3.Efektiflerin Çoğalmas1.....	152
5.1.2.Reformun Etkileri	154
5.1.2.1.Önemli Stratejik Görevlerin Sürdürülmesi	154
5.1.2.1.1.Caydırma	154
5.1.2.1.2.Önlem	154
5.1.2.1.3.Asker Sevkıyatı	155
5.1.2.1.4.Koruma	155
5.1.3.Fransa Toprakları Dâhilinde Organizasyonu	155
5.1.3.1.Silahlı Kuvvetlerinin Lojistik Sistemi	156
5.1.3.1.1. Lojistik Organizasyonu	157
5.1.4.Reformun Uluslararası İçeriği	158
5.1.4.1.Silahlı Kuvvetlerin Dünyada ki Konuş Durumu	158
5.1.4.2.Afrika.....	160
5.1.4.3.Kosova'nın Öğrettikleri	161
5.2.Silahlı Kuvvetler	161
5.2.1.Görev Bölümü	161
5.2.2.Askerî Yapısı.....	164
5.2.3.Kara Kuvvetleri	165
5.2.3.1.Piyade Silahları	166
5.2.3.2.Anti-tank Silah Sistemleri.....	168
5.2.3.3.Hafif Zırhlı Araçlar.....	169
5.2.3.4.Zırhlı Personel Taşıyıcılar	170
5.2.3.5.Tanklar	171
5.2.3.6.Topçu Sistemleri	173
5.2.3.7.Ana İstihkâm Araçları	175
5.2.4.Deniz Kuvvetleri.....	176
5.2.4.1.Deniz Kuvvetlerine Ait Ana Gemiler.....	177
5.2.4.2.Birinci Sınıf Firkateynler (Destroyerler)	178
5.2.4.3.İkinci Sınıf Firkateynler.....	180
5.2.4.4.Aviso Sınıfı Gemiler.....	181
5.2.4.5.Devriye Gemileri	182
5.2.4.6.Mayın Temizleme Gemileri	183
5.2.4.7.Helikopter İniş Gemileri (LPD)	183
5.2.4.8.Hafif Nakliye Gemileri	184

5.2.4.9.Çıkarma Gemileri	185
5.2.4.10.Açık Deniz Çekici Gemileri	185
5.2.4.11.Eğitim, Araştırma ve İstihbarat Gemileri	185
5.2.4.12.Okul ve Eğitim Gemileri.....	187
5.2.4.13.Deniz Kuvvetlerinde Kullanılan Denizaltılar	187
5.2.5.Hava Kuvvetleri.....	189
5.2.5.1.Hava Kuvvetlerine Ait Üsler.....	189
5.2.5.1.1.Kuzey Bölgedeki Aktif Üsler	190
5.2.5.1.2.Güney Bölgedeki Aktif Üsler	191
5.2.5.1.3.Denizaşırı Aktif Üsler	192
5.2.5.1.4.Aktif Durumda Olmayan Üsler.....	192
5.2.5.2.Hava Kuvvetlerinde Kullanılan Uçaklar	193
5.2.5.2.1.Savaş Uçakları	193
5.2.5.2.2.Kargo ve Destek Uçakları.....	195
5.2.5.2.3.Helikopterler	195
5.2.6.Deniz Hava Kuvvetleri	197
5.2.7.Fransız Jandarma Teşkilatı.....	200
5.2.7.1.Jandarma Departmanı	201
5.2.7.2.Jandarma Mobil.....	203
5.2.7.3.Özel Bölümler	205
5.2.7.3.1.Deniz Jandarması	205
5.2.7.3.2.Sivil Havaalanları Jandarması	205
5.2.7.3.3.Hava Jandarması	206
5.2.7.3.4.Silahlar ve Mühimmatlar Bölümü.....	206
5.2.7.3.5.Cumhuriyet Muhafızları	206
5.3.Nükleer Silah Politikaları	207
5.3.1.Fransa Ordusu NBC Savunma Teşkilatı	210
5.4.Savunma Sanayi.....	210
5.5.AB Ordusu ve Fransa	212
5.5.1.Avrupa Güvenliğinin Stratejik Temelleri ve Hedefleri	212
5.5.2.Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Dengeleri	214
5.5.3.Avrupa'nın Güvenliği	214
5.5.3.1.AGSK Oluşumu	214
5.5.3.2.Balkanlarda Yaşanan Kriz ve Etkileri	218

5.5.3.3.Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı(AGİT)	220
5.5.3.4.Tamamlanması Gereken Eksikler	221
5.5.3.5.Kapasite Uyumsuzlukları.....	223
5.5.3.6.Avrupa Birliğinin Tehdit Değerlendirmesi.....	226
5.5.3.7.Avrupa Güvenliğinde NATO'nun Yeri	227
5.6.NATO ve Fransa.....	228
5.7.Avrupa Güvenliğinde Türkiye'nin Önemi	229
5.7.1.Güvenlik Politikasındaki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri	229
5.7.2.Yeni Güvenlik Anlayışının Değerlendirilmesi.....	230
5.8.Fransız Stratejik Araştırma Kuruluşları	232
6.FRANSA'NIN ÜLKE İÇİ POLİTİKALARI	234
6.1.İç Siyaset ve Azınlık Politikası.....	234
6.1.1.Azınlık Tanımı	234
6.1.1.1.Fransa'da ki İnsan Hakları İhlalleri.....	234
6.1.2.Azınlıklara Karşı Tutum	236
6.1.2.1.Asimilasyon	236
6.1.2.2.Entegrasyon.....	236
6.1.2.3.Ayrımcılık (Segregasyon).....	237
6.1.2.4.Soykırım (Jenosit)	237
6.1.3.Azınlıkların Korunması ve Azınlık Hakları.....	238
6.1.3.1.Genel Olarak Haklar.....	238
6.1.3.2.Fransa'da Azınlığın Sahip Olduğu Haklar.....	239
6.1.4.Azınlık Kavramına Bakış.....	240
6.1.5.Dinsel Azınlık Anlayışı ve Laiklik.....	242
6.1.6.Korsika.....	245
6.1.6.1.Sorunun Tanımı.....	245
6.1.6.2.Sorunun Ortaya Çıkışı	246
6.1.6.3.Sorunun Gelişimi.....	247
6.1.6.4.Fransa'nın Böl – Yönet Politikası	249
6.1.6.5.Hukuk Üstünlüğünün Yeniden Kurulması	250
6.1.6.6.Matignon Süreci	250
6.1.6.7.Sorunun Dünya Açısından Önemi.....	252
6.1.7.Basklar	253
6.1.7.1.Tarihte Basklar ve “Fueros” Sistemi	254

6.1.7.2.Bask Mllyetçiliğinin Ortaya Çıkışı	255
6.1.7.3.Bask Dili	256
6.1.8.Diğer Azınlıklar	257
6.1.8.1.Oksidanlar	257
6.1.8.2.Alsaslılar ve Lothringerliler	258
6.1.8.3.Katalanlar ve Katalonya	259
6.1.8.4.Bretonlar	264
6.1.8.5.Flamanlar	265
6.1.9.AB'nin Azınlık Anlayışı Ve Uygulama Farklılıkları	265
6.2.Enerji Politikaları	267
6.2.1.Petrol	268
6.2.2.Doğalgaz	269
6.2.3.Nükleer ve Yenilenebilir Enerji.....	269
6.2.3.1.Yenilenebilir Enerji	269
6.2.3.2.Nükleer Enerji	270
6.3.Terör Politikası	272
6.3.1.Terör ve Terörizm Kavramları	272
6.3.1.1.Terör	272
6.3.1.2.Terörizm.....	275
6.3.1.3.Terörizm Tipleri	278
6.3.1.3.1.Topyekün Terör.....	279
6.3.1.3.2.Devlet Liderlerine Karşı Yapılan Suikastlar.....	279
6.3.1.3.3.Rastlantısal Terörizm	279
6.3.1.3.4.Odaklanmış Rastlantısal Terör.....	279
6.3.1.3.5.Düzenli Terör.....	280
6.3.1.4.Terörizmin Sebepleri	280
6.3.1.5.Terörizmle Mücadele	281
6.3.2.Ülke içi Terör Politikası.....	287
6.3.2.1.FLNC (Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi).....	288
6.3.2.2.Doğrudan Eylem (Action Directe)	289
6.3.2.3.Göçmen Olayları	290
6.3.3.Diğer Ükelere Yönelik Terör Politikası.....	291
6.3.3.1.PKK Kurumları ve STK'lar	292
6.3.3.2.Kürt Dernekleri Federasyonu/ Feyka-Kürdistan.....	294

6.3.3.3.Türkiye Düşmanı Kürt Yayınları	296
6.3.3.4.Sorumlu Teröristler	296
6.3.3.5.Solcu Örgütler ve Yayınları	296
6.3.4.Ermeni Terör Örgütü ASALA ve Fransa'nın Desteği.....	297
6.3.4.1.ASALA'nın Kuruluşu ve Amacı.....	297
6.3.4.2.ASALA'dan PKK'ya	298
6.3.4.3.ASALA'nın Fransa'da Cezasız Kalan Eylemleri	300
6.3.4.4.Ermeni Terör Örgütleri	306
6.4.Ülke İçi Ermeni Politikası	308
7.FRANSA'NIN ULUSLARARASI POLİTİKALARI	312
7.1.Sömürgeler ve 3 ncü Dünya Ülkelerine Yönelik Politikaları.....	312
7.1.1.Batı Sahra	312
7.1.2.Cezayir	314
7.1.2.1.Katliamlarla Sonuçlanan Tarihi Süreç.....	314
7.1.2.2.Katliamlar ve Uyguladığı Şiddet Politikaları.....	322
7.1.2.3.Cezayir Savaşının Kronolojisi	325
7.1.2.4.Yakın Geçmişte ki Yaşanan Olaylar	329
7.1.2.5.Fransa'nın Cezayir ve Ermeni Soykırımını Yaklaşımı ..	331
7.1.3.Kamboçya (Vietnam).....	334
7.1.4.Kanada-Quebec	335
7.1.5.Sierra Leone	335
7.1.6.Fildişi Sahili	336
7.1.7.Kongo Demokratik Cumhuriyeti (Zaire)	338
7.1.8.Lübnan	339
7.1.9.Ruanda	340
7.1.10.Bosna Hersek.....	343
7.1.11.Suriye	346
7.1.12.Afrika'da ki Sömürgeler ve Bağımsızlıklarını Kazanmalarını.	349
7.1.12.1.Benin.....	349
7.1.12.2.Burkina-Faso	349
7.1.12.3.Cibuti	350
7.1.12.4.Çad.....	351
7.1.12.5.Gabon.....	352
7.1.12.6.Gine	352

7.1.12.7.Kamerun.....	352
7.1.12.8.Komor Adaları.....	353
7.1.12.9.Moritanya.....	353
7.1.12.10.Nijer.....	353
7.1.12.11.Senegal.....	354
7.1.12.12.Tunus.....	354
7.1.12.13.Mali.....	354
7.2.İspanya ve Bask Bölgesi.....	355
7.2.1.Sorunun Tanımı.....	355
7.2.2.Sorunun Ortaya Çıkışı.....	356
7.2.3.Sorunun Gelişimi.....	359
7.2.4.Sorunun Dünya Açısından Önemi.....	364
7.3.Çin.....	366
7.3.1.Fransa-Çin İlişkilerinin Geçmişi.....	367
7.3.2.Fransa-Çin Stratejik Ortaklığı.....	368
7.4.İngiltere.....	371
7.5.Amerika Birleşik Devletleri.....	372
7.5.1.Fransa-Amerika ve Orta Doğu'da ki Yeni Açılımlar.....	374
7.6.Almanya.....	375
7.7.Akdeniz Politikası.....	375
7.7.1.Akdeniz'in Stratejik Önemi.....	375
7.7.2.Akdeniz'de Meydana Gelen Krizler.....	376
7.7.3.Akdeniz'de Diyalog ve İşbirliği Forumu.....	380
7.8.Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri.....	380
8.TÜRKİYE- FRANSA İLİŞKİLERİ.....	382
8.1.Tarihi ve Siyasi İlişkiler.....	382
8.1.1.Haçlı Seferleri ve İlk Münasebetler.....	382
8.1.2.XIV ve XV nci Yüzyıllar.....	382
8.1.2.1.Cem Sultan Olayı.....	383
8.1.2.2.Fransızların Midilli Muhasarası.....	384
8.1.3.Kanuni Dönemi.....	384
8.1.3.1.Kapitülasyonların Verilmesi.....	386
8.1.3.2.Andre-Doria'nın Serşel Seferi.....	387
8.1.3.3.Barbaros'un Nice Seferi.....	388

8.1.3.4.Turgut Reis'in Fransa'ya Yardıma Gitmesi.....	389
8.1.3.5.Kanuni Dönemine Kadar Kültür İlişkileri	389
8.1.3.6.II nci Selim Dönemi	390
8.1.4. XVII nci Yüzyıl	391
8.1.4.1.Fransa'nın Güçlenmesi ve Katolik Propagandasının Başlaması.....	392
8.1.4.1.1.Fransa'nın Güçlenmesi	392
8.1.4.1.2.Katolik Propagandanın Başlaması	392
8.1.4.2.Fransa'nın Cezayir'e Saldırması	393
8.1.4.3.Fransa'ya Elçi Gönderilmesi	394
8.1.4.4.Kapitülasyonların Yenilenmesi	395
8.1.4.5.Fransa'nın Cezayir'e İkinci Defa Saldırması.....	395
8.1.4.6.Viyana Seferi Sırasında Fransa'nın Tutumu	396
8.1.4.7.Viyana Mağlubiyetinin Doğurduğu Sonuçlar.....	396
8.1.4.8.XVII nci Asırda Kültür İlişkileri.....	397
8.1.5. XVIII nci Yüzyıl.....	398
8.1.5.1.28 Çelebi Mehmet'in Fransa'ya Gönderilmesi	398
8.1.5.2.1740 Kapitülasyonlarının İmzalanması	398
8.1.5.3.1768–1774 Türk-Rus Harbinde Fransa	399
8.1.5.4.Fransa'da Yunan Hayranlığı.....	399
8.1.5.5.Fransız İhtilali Öncesi Türk-Fransız İlişkileri.....	400
8.1.5.6.Fransız İhtilalinin Osmanlı Devleti'ne Etkileri	401
8.1.5.7.Bonapart'ın Osmanlı Devleti Hizmetine Girme Teşebbüsü ve İtalya Seferi.....	403
8.1.5.8.Bonapart'ın Mısır Seferi Hazırlığı ve Mısır Seferi	405
8.1.5.9.XVIII nci Asırda Kültür İlişkileri.....	409
8.1.5.9.1.Güzel Sanatlarla İlgili İlişkiler.....	409
8.1.5.9.2.Askerî Konulardaki İlişkiler	410
8.1.6.XIX ncu Yüzyılda Türk-Fransız İlişkileri.....	412
8.1.6.1.İkinci Koalisyonun Dağılması ve Napolyon'un İmparatorluğu	412
8.1.6.2.1806–1812 Türk-Rus Savaşı.....	413
8.1.6.3.Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile Yakınlaşması	415
8.1.6.4.Fransa'nın Avrupa Türkiye'sin de Yıkıcı Faaliyetleri.....	416

8.1.6.5. Yunan İsyânında Fransa'nın Rolü ve Yunan İsyânı	417
8.1.6.6. Fransa'nın Cezayir'i İşgal Etmesi	418
8.1.6.7. M. Ali Paşa'nın İsyânı ve Mısır Buhranı	419
8.1.6.8. Kutsal Yerler Meselesi ve Kırım Harbi	420
8.1.6.9. Büyük Sahra'da Türk-Fransız Mücadelesi	422
8.1.6.10. III ncü Napolyon'un Türkiye Politikası	422
8.1.6.11. Süveyş Kanalı'nın Açılması	425
8.1.6.12. Tunus'un Fransa Tarafından İşgali	426
8.1.6.13. Mısır'da Fransız-İngiliz Çekişmesi	427
8.1.6.14. Ermeni ve Yunan Meselelerinde Fransa'nın Tutumu	428
8.1.6.14.1. Ermeni Meselesi	428
8.1.6.14.2. Yunan Meselesi	429
8.1.6.15. Türkiye Üzerinde Alman-Fransız Ticaret Çekişmesi	430
8.1.6.16. Midilli Adası'nın İşgali	430
8.1.6.17. Abdülaziz'in Fransa Ziyareti	431
8.1.6.18. XIX ncü Asırda Kültür İlişkileri	431
8.1.7. XX NCI Yüzyıl İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri	433
8.1.7.1. Birinci Dünya Savaşı Öncesi İlişkilerinin Kopması	433
8.1.7.2. Birinci Dünya Savaşında Türk-Fransız Çatışmaları	434
8.1.7.3. Anadolu'nun Paylaşılması	435
8.1.7.4. Fransa'nın Ortadoğu'nun Paylaşılmasındaki Rolü	435
8.1.7.4.1. Filistin Meselesi	435
8.1.7.4.2. Arap Meselesi	436
8.1.7.4.3. Ermeni Meselesi	436
8.1.8. Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri	436
8.1.8.1. Ankara Anlaşması	437
8.1.8.2. Büyük Taarruz ve Lozan Anlaşması'na Kadar	437
8.1.8.3. Lozan'da Türk-Fransız Çekişmesi	438
8.1.9. Güneydoğu Anadolu'daki İlişkiler	438
8.1.9.1. Maraş Mücadelesi ve Maraş'ın Kurtuluşu	439
8.1.9.2. Antep Savunması	439
8.1.9.3. Adana Direnişi	440
8.1.9.4. Hatay-Urfa-Mardin Mücadeleleri	440
8.1.10. Cumhuriyet Dönemi	441

8.1.10.1.Lozan'da Çözölemeyen Meseleler.....	441
8.1.10.2.Dersim İsyasında Fransa'nın Rolü	442
8.1.10.3.Hatay Meselesinin Çözümü	442
8.1.11.II nci Dünya Savaşı Sonrası	443
8.2.Siyasi İlişkiler	445
8.3.ekonomik ve Ticari İlişkiler.....	446
8.3.1.Genel Değerlendirme	446
8.3.1.1. Sektörel Bazda Değerlendirme ve İstatistikler.....	450
8.3.1.1.1.Otomotiv, Hava ve Uzay Araçları.....	450
8.3.1.1.2.Tarım ve Hayvancılık Ürünleri	451
8.3.1.1.3.Tekstil ve Hazır Giyim	452
8.3.1.1.4.Kimya Sanayii ve Eczacılık Ürünleri.....	452
8.3.1.1.5.Diğer Ürünler.....	453
8.3.1.1.5.1.Demir-Çelik ve Metaller.....	453
8.3.1.1.5.2.Makina ve Elektrikli Cihazlar ...	454
8.3.1.1.5.3.Plastik, Cam ve Seramik Sanayii	454
8.3.1.2.Ticari Faaliyetler, Karşılaşılan Sorunlar.....	454
8.3.1.3.Türkiye'de ki Başlıca Fransız Yatırımları	456
8.4.Fransa'daki Türk Vatandaşları	459
8.4.1.Türk Vatandaşlarına İlişkin Sayısal Bilgiler	459
8.4.2.Asgari Ücret, İşsizlik Yardımı ve Sosyal Güvenlikle İlgili Sayısal Bilgiler	460
8.4.3.Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanındaki ilişkiler.....	461
8.4.3.1.Fransa'da Sosyal Güvenlik ve Yabancılarla ilgili Olarak Son Dönemdeki Önemli Mevzuat Değişiklikleri, Tasarı ve Projeler	462
8.4.4.Eğitim.....	463
8.4.4.1.Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri ve Öğrenciler.....	464
8.4.4.2.Yüksek Öğrenim ve Öğrenciler	465
8.4.4.3.Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri Öğretmenleri	466
8.4.5.Din Hizmetleri	467
8.4.5.1.Cami Hizmetleri	467
8.4.5.2.Dini Eğitim Hizmetleri	468
8.4.5.3.İrşat Hizmetleri.....	469

8.4.5.4.Dini Yayınlar.....	469
8.4.5.5.Cenaze Hizmetleri	469
8.4.5.6.Hac Hizmeti	470
8.4.5.7.Vakıf Hizmetleri.....	470
8.4.5.8.İhtida ve Nikâh İşlemleri	470
8.4.6.Fransa'daki Türklerin Sorunları	470
8.5.Türkiye-Fransa Turizm ilişkileri.....	472
8.6. Avrupa Birliği, Fransa ve Türkiye Politikaları	474
8.6.1.AB'nin Tarihi Gelişimi ve Türkiye	474
8.6.2.AB'nin Genişleme Politikası ve Genişleme Süreci.....	477
8.6.2.1.Genişlemenin Etkileri	479
8.6.2.1.1.Siyasi ve Politik Etkiler	479
8.6.2.1.2.Ekonomik etkiler.....	480
8.6.2.1.3.Serbest Dolaşım ve İş Gücü.....	481
8.7.Fransa-AB-Türkiye	481
8.7.1.Fransa'nın Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışı	483
8.7.2.Fransa'daki Türk Karşılıkları.....	486
8.7.2.1.Fransız Siyasi Partilerin Türkiye Politikaları.....	487
8.7.2.1.1.Halk Hareketi Birliği	487
8.7.2.1.2.Nicolas SARKOZY'in Türkiye'ye Bakışı....	489
8.7.3.Fransız Toplumunun Türkiye'ye 'Hayır' Demesinin Nedenleri..	492
8.8.Fransa-Türkiye İlişkileri ve Ermeni Sorunu	494
8.8.1.Fransa'nın Tarihsel Ermeni Yaklaşımı	494
8.8.2.Ermeni Terörü ve Fransa.....	498
8.8.3.Yakın Geçmişte ki Olaylar ve İlişkiler	500
8.8.3.1.1998 Yasa Tasarısı Girişimi ve 2001 Yasası	501
8.8.3.2.Karar Sonrası Gelişmeler.....	510
8.8.3.3.Gomidas Heykeli.....	513
8.8.4.Avrupa Birliği Kapsamında Fransa-Türkiye Ermeni Sorunu	515
8.8.4.1.Ermeni Sorunu Siyasi Kararları	515
8.8.4.2.Türkiye'nin İlerlemesi Üzerine AB Düzenli Raporlarında Ermeniler	518
8.8.4.3.Avrupa Konseyinin Ermeni Sorununa Yaklaşımı	522
8.8.4.4.AB İçinde Fransa'nın Ermeni Politikası.....	523

8.8.4.5.İstanbul Ermeni Patriğinin Sorununa Yaklaşımı.....	527
8.8.5.Türkiye-Fransa İlişkileri ve Ermenistan.....	528
8.9.Askeri İlişkiler	529
9.SONUÇ.....	531
9.1.Fransa'ya Yönelik Türkiye'nin İzleyeceği Strateji Modelleri ve Senaryoları	531
9.1.1.İyimser Senaryo.....	536
9.1.1.1.Kısa Vade.....	536
9.1.1.2.Orta Vade.....	539
9.1.1.3.Uzun Vade	540
9.1.2.Kötümser Senaryo	541
9.1.2.1.Kısa Vade.....	541
9.1.2.2.Orta Vade.....	542
9.1.2.3.Uzun Vade	543
9.2 Türkiye Fransa İlişkilerinin Yarını	543
9.2.1.Türkiye'nin Fransa'ya Yönelik İzleyebileceği Alternatif Stratejiler	553
9.3.Gelecek İçin Öneriler	556
KAYNAKLAR	565
ÖZGEÇMİŞ.....	589
EKLER	590
Ermeni Teröristlerce Öldürülen Türk Diplomatlar	
Anadolu'da Ermenilerce Yapılan Katliamlar	
Ermeni Tarihi.....	
Tarihte Ermeni Göçleri, Diaspora Ermeniliği ve Yapısı.....	
Yer Değiştirme (Tehcir) Kararının Türkçesi.....	
Üst Düzey Yöneticilerin Özgeçmişleri	

SİMGELER-KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Anlamı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu-Ortak Pazar
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AGSP	: Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası
AKÇB	: Avrupa Kömür ve Çelik Birliği
AT	: Avrupa Topluluğu
ASAM	: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BDT	: Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BOP	: Büyük Ortadoğu Projesi
CDU	: Hıristiyan Demokrat Birliği
CIA	: Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı, (Central Intelligence Agency)
CSU	: Hıristiyan Sosyal Birliği
DEC/DDR	: Demokratik Almanya Cumhuriyeti
DHKP-C	: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
EAPC	: European Atlantic Partnership Council (Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi)
ECMI	: Avrupa Azınlık Sorunları Merkezi
EFTA	: European Free Trade Association (Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi)
ETA	: Bask Vatanı ve Özgürlük Örgütü
EURATOM	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
FBI	: Amerikan Federal Haber Alma Bürosu
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü

FLNC	:	Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi
FUEV	:	Avrupa Halk Grupları Federal Birliği
GAP	:	Güneydoğu Anadolu Projesi
GfbV	:	Tehdit Altındaki Halklar Derneği
GKRY	:	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GOP	:	Genişletilmiş Ortadoğu Projesi
GSMH	:	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IEA	:	Uluslar arası Enerji Örgütü (International Energy Agency)
IISS	:	Uluslar arası Stratejik Çalışmalar Enstitüsü (The International Institute for Strategic Studies)
IKDP	:	Irak Kürdistan Demokrat Partisi
IKYB	:	Irak Kürdistan Yurtseverler Birliği,
INC	:	Irak Milli Kongresi (Iraq National Congress)
IMF	:	Uluslararası Para Fonu
INSS	:	Ulusal Stratejik Çalışmalar Enstitüsü, (Institute for National Strategic Studies)
IRA	:	İrlanda Kurtuluş Ordusu
ITC	:	Irak Türkmen Konseyi
İKÖ	:	İslam Konferansı Örgütü
KFOR	:	Kosova Gücü, (The Kosovo Force)
KKTC	:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KPDSU	:	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
NAC	:	North Atlantic Council (Kuzey Atlantik Konseyi)
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı)
NGO	:	Hükümet Dışı Organizasyonlar
OECD	:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	:	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
PFP	:	NATO Partnership For Peace (NATO Barış İçin Ortaklık Programı)
PKK	:	Kürdistan İşçi Partisi
RAF	:	Kızıl Ordu Fraksiyonu (Rote Armee Fraktion)

SALT	:	Stratejik Silahların Sınırlandırılması
SPD	:	Sosyal Demokrat Parti
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TPAO	:	Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı
TRASECA	:	Avrupa-Kafkasya-Asya Ulaşım Koridoru
TSK	:	Türk Silahlı Kuvvetleri
UMP	:	Halk Hareketi Birliği
UN	:	Unites Nations (Birleşmiş Milletler)
UNPO	:	BM Barış Harekatları
UNICEF	:	BM Uluslararası Çocuk Örgütü
UNMOVIC	:	BM İzleme, Değerlendirme ve Araştırma Komisyonu
UNSCOM	:	BM Silah Denetim Komisyonu
VDA	:	Yurt Dışı Almanlığı (Alman ırkı) Derneği
YASED	:	Uluslar Arası Yatırımcılar Derneği

HARİTALAR DİZİNİ

1.	Harita	2.1: Kraliçe Avrupa (Regina Avrupa)	5
2.	Harita	2.2: Avrupa M.Ö 10.000	6
3.	Harita	2.3: Tarih Öncesi Avrupa	8
4.	Harita	2.4: Ms 1.Yüzyıl	10
5.	Harita	2.5: Frank İmparatorluğu	13
6.	Harita	2.6: Avrupa Göçler	14
7.	Harita	2.7: Fransa'nın Gelişimi	16
8.	Harita	2.8: Ms.900	18
9.	Harita	2.9: Avrupa 1300	20
10.	Harita	2.10: Avrupa'nın Hıristiyanlaşması	21
11.	Harita	2.11: Habsburg Egemenliğindeki Topraklar	24
12.	Harita	2.12: Fransız Krallık Alanları	26
13.	Harita	2.13: Fransa'nın Üstünlüğü Dönemi	28
14.	Harita	2.14: Otuz yıl Savaşları	30
15.	Harita	2.15: Lorraine ve Alsace'ta Fransız-Alman Sınırı	32
16.	Harita	2.16: İspanya Veraset (Kalıtım) Savaşları	35
17.	Harita	2.17: Fransız İmparatorluğu	43
18.	Harita	2.18: Devrimci Paris	45
19.	Harita	2.19: Fransız İmparatorluğu	47
20.	Harita	2.20: Avrupa 1914	50
21.	Harita	2.21: Birinci Dünya Savaşı Ülkeler	51
22.	Harita	2.22: Schlieffen Planı	53
23.	Harita	2.23: İkinci Dünya Savaşı	62
24.	Harita	2.24: Almanya'nın Savaş Planı ve Fransa Stratejisi	64
25.	Harita	2.25: Bölünmüş Avrupa	71
26.	Harita	3.1: Konumu ve Yüzölçümü	76
27.	Harita	3.2: Fiziki Yapısı	78
28.	Harita	3.3: Şehirler	82
29.	Harita	3.4: Ülkenin Siyasi Yapısı	113
30.	Harita	5.1: Silahlı Kuvvetlerin Konuş Durumu	158
31.	Harita	5.2: Aktif Hava Üsleri	189

32.	Harita	5.3: Nükleer Silah	209
33.	Harita	6.1: Katolonya	260
34.	Harita	6.2: Katolonya ve Güney Katalonyo Şehirleri	262
35.	Harita	6.3: Fransa'da ki Katalan Şehirleri	262
36.	Harita	6.4: Göçmen Olayların Geliştiği Bölgeler	291
37.	Harita	7.1: Bask Sorunun Tanımı	355
38.	Harita	7.2: Bask Sorunun Ortaya Çıkışı	358
39.	Harita	8.1: Ermeni Meselesi	429
40.	Harita.	8.2: AB'nin Tarihi Gelişimi ve Türkiye	475
41.	Harita	8.3: AB'nin Genişleme Politikası ve Süreci	478

RESİMLER DİZİNİ

1.	Resim	2.1: İngiltere ve Fransa'nın Saldırısı	73
2.	Resim	5.1: Charles de Gaulle	177
3.	Resim	5.2: LHD FS Mistral	177
4.	Resim	5.3: LHD FS Tonnerre	178
5.	Resim	5.4: Cassard Sınıfı Firkateyn	179
6.	Resim	5.5: Suffren Sınıfı Firkateyn	179
7.	Resim	5.6: D641 Dupleix (F70 tipi) Firkateyn	179
8.	Resim	5.7: D612 De Grasse	180
9.	Resim	5.8: F67 Tipi Firkateyne Monteli MM-38 Exocet	180
10.	Resim	5.9: F710 La Fayette	180
11.	Resim	5.10: F710 La Fayette Üzerinde ki SAM Füzeleri	181
12.	Resim	5.11: F733 VentÅ'se	181
13.	Resim	5.12: F797 Commandant Bouan	182
14.	Resim	5.13: L9011 Foudre	184
15.	Resim	5.14: Ouragan	184
16.	Resim	5.15: Orage	184
17.	Resim	5.16: Dupuy de LÅ'me İstihbarat Gemisi	186
18.	Resim	5.17: Durance Sınıfı A631 Somme	186
19.	Resim	5.18: S615 L'Inflexible	187
20.	Resim	5.19: Le Triomphant Sınıfı SSBN	188
21.	Resim	5.20: S602 Saphir (ex-Bretagne)	188
22.	Resim	5.21: Mirage F1	193
23.	Resim	5.22: Mirage 2000B	193
24.	Resim	5.23: Mirage 2000-5 Tiger	193
25.	Resim	5.24: Mirage III	194
26.	Resim	5.25: Rafale	194
27.	Resim	5.26: Jaguar - Yakın Hava Desteği Uçağı(CAS)	194
28.	Resim	5.27: Boeing E-3 Sentry	195
29.	Resim	5.28: SA-330	195
30.	Resim	5.29: SA-365	195
31.	Resim	5.30: NH 90	196

32.	Resim	5.31: SA-319 Alouette III	196
33.	Resim	5.32: Super Frelon	196
34.	Resim	5.33: SA-341	197
35.	Resim	5.34: Eurocopter Tiger	197
36.	Resim	5.35: Gendarmerie Départementale	202
37.	Resim	5.36: Gendarmerie Départementale	202
38.	Resim	5.37: The Gendarmerie Mobile	203
39.	Resim	5.38: The Gendarmerie Mobile	204
40.	Resim	5.39: The Gendarmerie Mobile	204
41.	Resim	5.40: Deniz Jandarması	205
42.	Resim	5.41: Sivil Havaalanları Jandarması	206
43.	Resim	5.42: Hava Jandarması	206
44.	Resim	5.43: Jandarma Cumhuriyet Muhafızları	207
45.	Resim	5.44: Jandarma Cumhuriyet Muhafızları	207
46.	Resim	6.1: ASALA'nın Kuruluşu ve Amacı	299
47.	Resim	6.2: ASALA'nın Fransa'da ki Eylemleri	302
48.	Resim	6.3: Ermeni Soykırım Anıtı	309
49.	Resim	7.1: Katliamlarla Sonuçlanan Tarihi Süreç	317
50.	Resim	7.2: Katliamlar ve Fransa'nın Uyguladığı Şiddet	322
51.	Resim	7.3: Katliamlar ve Fransa'nın Uyguladığı Şiddet	323
52.	Resim	7.4: Katliamlar ve Fransa'nın Uyguladığı Şiddet	323
53.	Resim	7.5: Ruanda Katliamı	341
54.	Resim	7.6: Ruanda Katliamı	342

TABLOLAR DİZİNİ

1.	Tablo	2.1: Birinci Dünya Savaşı Öncesi Bazı Veriler	52
2.	Tablo	2.2: Savaşın Maliyeti	60
3.	Tablo	3.1: İç Siyasi Durum	120
4.	Tablo	4.1: Bütçe Gerçekleşmeleri	125
5.	Tablo	4.2: Devam Eden Konut İnşaatları	128
6.	Tablo	4.3: Konut Dışı Bina İnşaatları	129
7.	Tablo	4.4: Konut Dışı İnşaat Sektörü	130
8.	Tablo	4.5: İnşaat Sektörü Yatırımları	130
9.	Tablo	4.6: Bayındırlık Hizmetleri Yatırımları	131
10.	Tablo	4.7: Fransa'nın Dışticareti	134
11.	Tablo	4.8: Fransa'nın Bölgeler İtibariyle İhracatı	135
12.	Tablo	4.9: Fransa'nın İhracat Yaptığı 30 Ülke	135
13.	Tablo	4.10: Fransa'nın Bölgeler İtibariye İthalatı	137
14.	Tablo	4.11: Fransa'nın İthalat Yaptığı 30 Ülke	137
15.	Tablo	4.12: Otomotiv İhracat	139
16.	Tablo	4.13: Otomotiv İthalat	139
17.	Tablo	4.14: Tarım Ve Hayvancılık Ürünleri İhracat	140
18.	Tablo	4.15: Tarım Ve Hayvancılık Ürünleri İthalat	141
19.	Tablo	4.16: Tekstil Ve Hazır Giyim İhracat	142
20.	Tablo	4.17: Tekstil Ve Hazır Giyim İthalat	142
21.	Tablo	4.18: Kim. San ve Ecz. Ürünleri İhracat	143
22.	Tablo	4.19: Kim. San ve Ecz. Ürünleri İthalat	143
23.	Tablo	4.20: Plastik Sanayi İhracat	143
24.	Tablo	4.21: Plastik Sanayi İthalat	144
25.	Tablo	4.22: Demir ve Demir Dışı Metaller İhracat	145
26.	Tablo	4.23: Demir ve Demir Dışı Metaller İthalat	145
27.	Tablo	4.24: Makina ve Elektrikli Cihazlar İhracat	146
28.	Tablo	4.25: Makina ve Elektrikli Cihazlar İthalat	146
29.	Tablo	5.1: Silahlı kuvvetler Efektiflerin Gelişimi	153
30.	Tablo	5.2: Yıllara göre efektif Değişim	153
31.	Tablo	5.3: Fransa Savunma Tedarik (DGA)Teşkilatı	157

32.	Tablo	5.4: Nükleer Başlıkların Yaklaşık Miktarı	208
33.	Tablo	5.5: Milli Ana Yüklenici Firmalar	211
34.	Tablo	6.1: Avrupada İnsan Hakları İhlalleri	235
35.	Tablo	6.2: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu İşlemleri	235
36.	Tablo	6.3: Katalonya	261
37.	Tablo	6.4: Kuzey Katalonya Nüfus Yapısı	261
38.	Tablo	6.5: Katalanca	263
39.	Tablo	6.6: Katalanca	263
40.	Tablo	8.1: Son 9 Yıllık Rakamlar	447
41.	Tablo	8.2: Yıllar İtibariyle Ticari İlişkiler	448
42.	Tablo	8.3: Türkiye'nin Başlıca Fransa'ya İhracatı	448
43.	Tablo	8.4: Otomotiv, Hava ve Uzay Araçları	451
44.	Tablo	8.5: Tarım ve Hayvancılık Ürünleri	452
45.	Tablo	8.6: Tekstil ve Hazır Giyim	453
46.	Tablo	8.7: Kimya Sanayii ve Eczacılık Ürünleri	453
47.	Tablo	8.8: Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller	454
48.	Tablo	8.9: Makina ve Elektrikli Cihazlar	454
49.	Tablo	8.10: Plastik, Cam ve Seramik Sanayi	454
50.	Tablo	8.11: Fransa'daki Türk Öğrencilerin Sayısı	464
51.	Tablo	8.12: Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri ve Öğrenciler	465
52.	Tablo	8.13: Yüksek Öğrenim ve Öğrenciler	466
53.	Tablo	8.14: Türkçe-Türk Kültürü Dersleri Öğretmenleri	467

Bu tezin ihtiva ettiği hususlar şahsi g3rüşlerim olup; Türk Silahlı Kuvvetlerinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

1.GİRİŞ

Fransa-Türkiye ilişkileri, tarih olarak eskilere dayanması ve nitelikleri bakımından dikkate değer bir konumdadırlar. İlk daimi Fransa Büyükelçisi, Jean de La Forest, 1535 yılında İstanbul’da göreve başlamıştır.¹ Daimi bir Büyükelçiliğin kurulması, Levant bölgesinde (XVIII’inci yüzyılda konsolosluk sayısı 40’ı bulmuştur) konsoloslukların açılması, sadece yoğun siyasi, stratejik ve ekonomik ilişkilerin kurulmasına değil aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğuna çok sayıda Fransız’ın (*Levanten*) gelip yerleşmesine de olanak vermiştir. Ayrıca, iki ülke arasında gerçekleşen alışverişler “*éoryantalizm*” olarak adlandırılan özgün bir entelektüel ve sanatsal okulun ortaya çıkmasını sağlamıştır.² Fransa Krallığı ile Babîâli arasında, I’inci François ile Kanuni Sultan Süleyman arasında kurulan ittifak, Maximilien Robespierre’e “*Türkiye Fransa’nın en eski ve sadık müttefikidir*” dedirtecek kadar, asırlar boyu çok ayrıcalıklı bir şekilde süregelmiştir. Ancak unutmamak gerekir ki Atatürk’ün de dediği gibi³ “*Milletlerin siyasetinde ancak menfaatleri vardır. Kimsenin kimseye dost olmayacağını bilelim.*”

Günümüzde, bu özel ilişki, sürekliliğini birçok işbirliği anlaşmasında göstermektedir. Şubat 1998’de Cumhurbaşkanı Demirel’in Paris’e yaptığı resmi ziyaret esnasında, iddialı bir “*Fransa-Türkiye 2000 Faaliyet Planı*” imzalanmış ve o günden bu yana sürekli olarak güncelleştirilmektedir. Bu orta vadeli faaliyet programı, karşılıklı anlayışı daha da geliştirici bir eksen olarak, ortak çıkarları içeren hususlarda siyasi istişareleri daha iyi bir konuma getirmeyi, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri kuvvetlendirmeyi, iki ülkenin ekonomik hayatında rol oynayan aktörler arasındaki ilişkileri geliştirmeyi ve kültürel ilişkilere yeni bir ivme kazandırmayı hedeflemektedir. 2003 yılında, karşılıklı resmi ziyaretler takvimi epey yoğun geçmiştir. 22 Nisan’da, Fransız Dışişleri Bakanının Ankara’yı ziyareti, Haziran ayında, Bourget Fuarı çerçevesinde Paris’e gelen Türk Savunma Bakanının yaptığı görüşmeler ve geçtiğimiz yaz aylarında her iki ülkenin İçişleri Bakanlarının Paris’te gerçekleştirdikleri temaslar, Fransa ile Türkiye arasındaki ilişkilerin en üst düzeye tekrar çıktığının birer kanıtıdır.

¹ Prof.Sander,Siyasi Tarih,s.53

² Mustafa Ede, **Oryantalizm, Avrupa Birliği ve Türkiye**,9 Aralık 2006

³ Kılıç Ali, **ATATÜRK’ün Hususiyetleri**, Sel Yayınları,İstanbul, 1955, S.110

Fransa-Türkiye ticari ilişkileri, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında imzalanan Gümrük Birliği Antlaşmasıyla dinamizm kazanmış ve 2000 yılında iki ülke arasındaki ticaret hacmi 5,8 milyar Euro'ya ulaşarak, 1995 – 2000 yılları arasında 2,5 katına çıkmıştır. Bahse konu dönemde, Türkiye, Fransa'nın Avrupa Birliği dışında, ihracat yaptığı üçüncü ülke olup aynı dönemde, Fransa da Türkiye'nin üçüncü ticari ortağı durumundadır. 2001 krizi, iki ülke arasındaki ticaret hacminde %19 oranında bir gerilemeye neden olmuş, fakat 2002 yılında yaşanan yeniden canlanma sayesinde ticari ilişkilerimiz 2000 yılı rakamlarına yakın bir seviyeye gelmiştir. Türkiye, dış ticarete açık olmasına karşın, doğrudan yabancı yatırımları pek fazla çekememektedir. Fransız doğrudan yabancı yatırımların Türkiye'ye gelmeye başlamaları 80'li yılların ikinci yarısına dayanmakta olup, bu yatırımlar, 90'lı yılların başında hızlı bir gelişme kaydettikten sonra yavaşlama eğilimine girmiş ve 2001 krizinden sonra da bir dönem tamamen durmuştur. İstatistiklere göre, Fransa, 1980–2002 döneminde toplam 5,6 milyar dolarlık yatırımla, en başta gelen yatırımcıdır. Türk Hazine Müsteşarlığı kayıtlarına göre, en önemlileri, otomobil yapımı, elektrik işleri, çimento ve eczacılık, sigorta ve dağıtım alanlarında faaliyet göstermekte olan 270 Fransız işletmesi pazarda kayda değer paylar almıştır.⁴

Ankara, İstanbul ve İzmir'de yoğunlaşmış durumda olan Fransız kültürel faaliyetleri, bu şehirlerde yerleşik Kültürel ve Dilbilimsel İşbirliği Merkezleri'nin (*Fransız Kültür Merkezleri*) faaliyetleri sayesinde yenilenmiş ve çeşitlilik kazanmıştır. Kültürel faaliyetler çerçevesinde, iki dilde eğitim veren liselere yıllardır verilen desteğin yanında ve buna ek olarak, üniversiteli elit Türklerin eğitimlerine katkıda bulunma gayreti de gösterilmiştir. 1994 yılından bu yana entegre Fransızca eğitim kurumu olan Galatasaray Lisesi ve Üniversitesi'nin yanında, Türk üniversitelerine gittikçe artan bir sayıda verilen burslar, Fransızca yüksek öğrenim yapmak isteyen öğrenciler arasından daha iyi bir seçim yapma amacını gütmektedir. 2003 Mayıs ayında yapılan Karma Kültürel, Bilimsel ve Teknik Komisyon sırasında kabul edilen programda, bundan böyle sözleşme imzalanarak yapılacak olan Fransız-Türk işbirliği politikasının değişimi, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile yakınlaşması ve Fransız arzının modernleşmesi bakımından, çift yönlü olarak değerlendirilip benimsenmiştir. Fransa, modernleştirilmiş pakette, yeni ortaklıklara açık dil bilimi ve üniversite politikası, bilimsel işbirliğinin geliştirilmesi, özellikle VI'ncı Araştırma ve Geliştirme Çerçeve Programı çerçevesinde,

⁴ Detaylı bilgi için bakınız Hazine Müsteşarlığı resmi internet sitesi.

teknik ve kurumsal işbirliğinin güçlendirilmesi ve genişletilmesi gibi yeni olanaklar sunmaktadır.

Yukarıda özetlenen ve ileriki bölümlerde detaylı olarak incelenecek Türkiye-Fransa ilişkilerinde başlangıçta Fransa'nın İçyapısı ve politikaları incelenecek müteakiben Fransa'nın uluslararası politikaları geçmişte yaşananlar da göz önüne alınarak irdelenecek ve Fransa'nın başta Cezayir, Raunda ve Vietnam'da yaptığı katliamlarla birlikte günümüzde ki politikaları da ortaya konulacak ve sonuçta Türkiye-Fransa ilişkileri kapsamlı olarak incelenerek Fransa'nın başta Ermeni meselesi olmak üzere hemen hemen tüm konularda çifte standartlar uyguladığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise Türkiye-Fransa ve AB ilişkileri incelenerek öneriler geliştirilecektir. Türkiye, her zaman ve her koşulda kendi temel değerlerine bağlılığını ve Doğu ile Batı arasındaki köprü rolünü bir kez daha teyit etmelidir. Fransa, her zamandan daha kararlı bir şekilde, gelişimini sürdüren ve hedeflerine ulaşma gayreti içerisinde olan Türkiye'nin yanında olmaya zorlanmalıdır veya Türkiye, Fransa'ya karşı alternatif politikalar geliştirecektir.

2.GENEL FRANSA TARİHİ

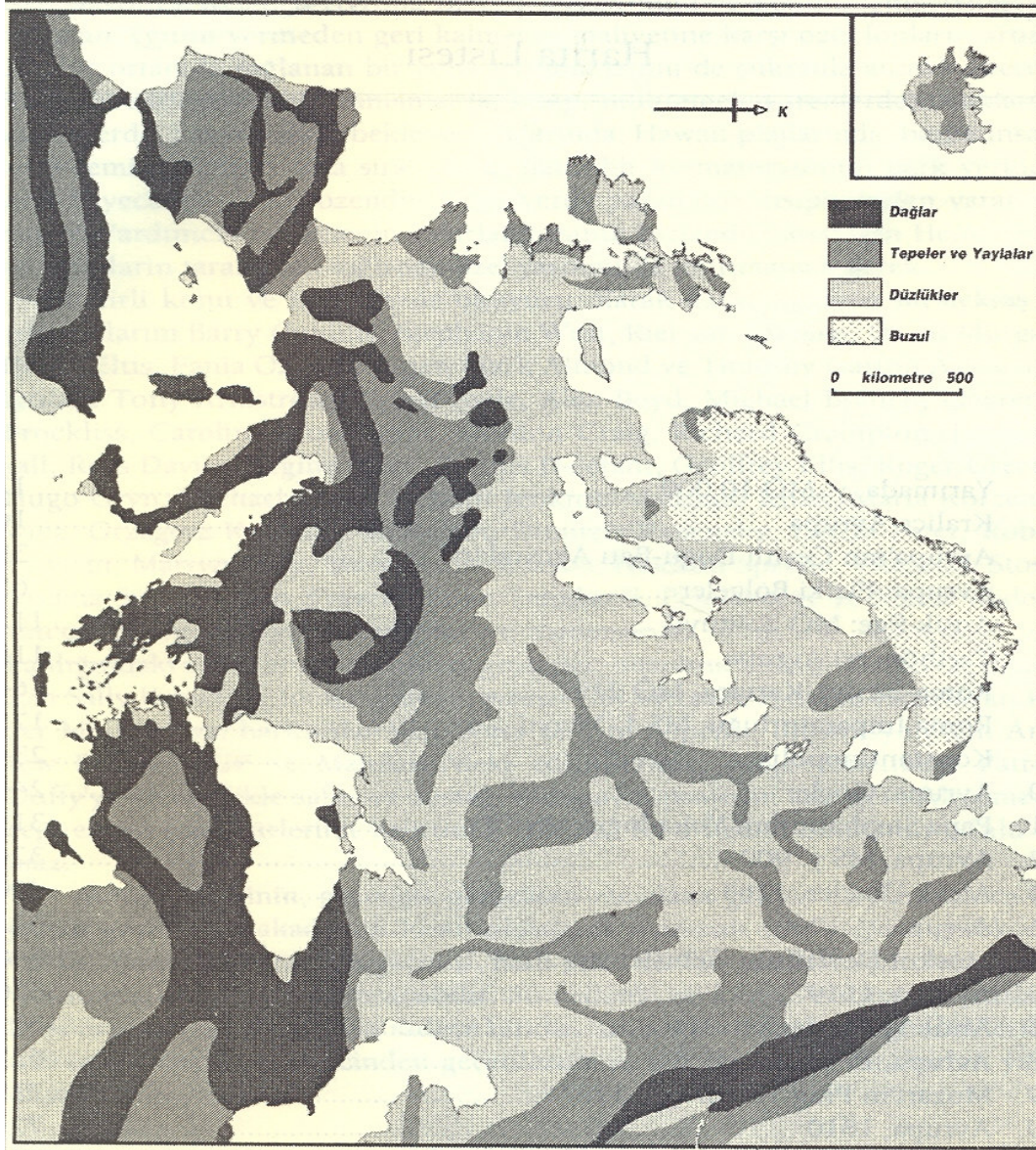
Harita 2.1 Kraliçe Avrupa (*Regina Avrupa*)¹

2.1.Genel Fransa Tarihine Giriş

İlk olarak Keltler'in kuzeye gelerek yerleştiği Fransa, Milattan önceki yıllarda Avrupa'da geniş topraklara sahipti. Daha sonra (M.Ö. 50'li yıllar) Romalıların işgaline

¹ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.16

uğramış ve yaklaşık 500 yıl bu devletin etkisinde kalmıştır. 12. yüzyılın başlarından itibaren Fransa'da krallık rejimi kurulmuş, İngilizlerin etkin olduğu topraklarında 100 Yıl Savaşları (1337–1453) olmuştur.

Harita 2.2 Avrupa M.Ö 10.000²

Fransa'nın esas gelişmesi "*Güneş Kralı*" olarak bilinen XIV. Lui döneminde olmuştur; Kuzey Amerika, Hindistan ve Karaiplerde Afrikalı esirleri çalıştırarak kahve

² Norman Davies, A.g.e. s.65

ve şeker kamışı plantasyonları kurmuştur.³ 18. yüzyılda Kanada ve Hindistan'daki sömürgelerini kaybetmiş ve büyük bir ekonomik krize girmiştir. XVI. Lui zamanında Fransız devrimi başlamış, monarşi idaresi yıkılmış, 3. Napolyon döneminde sanayi inkılâbını yakalayan Fransa'da önemli ilerlemeler olmuştur. Daha sonra Cezayir, Batı Afrika ve Hindi-Çin'de çok sayıda koloni kurmuştur.

1. Dünya Savaşı'nın önemli bir bölümü Fransa topraklarında cereyan etmiş ve 1,4 milyon Fransız hayatını kaybetmiştir.⁴ 2. Dünya Savaşı esnasında da Fransa önemli kayıplara uğrayarak sömürgelerinin tamamına yakını kaybetmiştir. 1958'de General de Gaulle devlet başkanı seçilmiş ve bu tarihten sonra Fransa'da önemli ilerlemeler olmuştur.

1960'lı yıllara kadar süren Galyalıların, Fransızların ataları olduğu inancı günümüzde büyük oranda doğruluğunu kaybetmiştir. Galyalı Keltler de, Romalılar, Vizigotlar, Burgundlar, Franklar, Britanni veya Bretonlar, Normanlar, VIII. yy'dan sonra ise Narbounne veya Toulun'da kalan bazı Arap ve Berberi toplulukları bugünkü Fransız ulusunu yaratan etnik gruplardır.

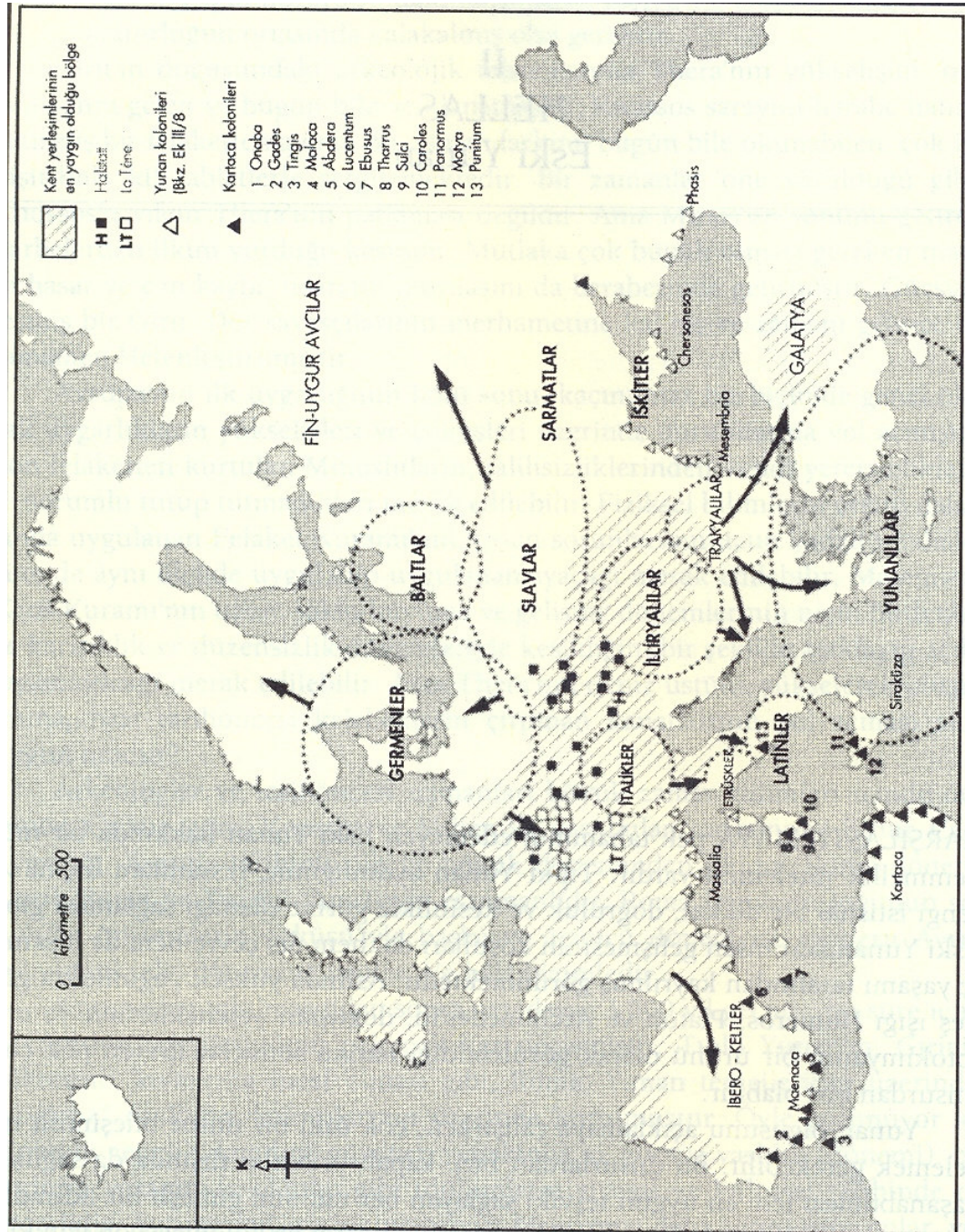
2.1.1. Galya

Romalıların Galli olarak adlandırdığı Kelt kökenli halklar MÖ XV. yüzyıllar da Ren Vadisi'nden güneye ve batıya doğru göç ederek bugünkü Fransa ve Kuzey İtalya topraklarına girmeye başlamışlardır.⁵ İlerleyen yüzyıllarda Akdeniz kıyılarına ve Po Vadisi'ne kadar ulaşmışlardır. Burada bulunan çeşitli kolonilerle ticari ilişkiye girmişler, Romalılar, Galya kabilelerini Kuzey İtalya'daki ilerleyişini bir dizi savaş sonunda MÖ II. yy başlarında durdurarak, bunları denetim altına almayı başarmışlardır. MS II. yy başlarında Hıristiyanlığın yayılmasıyla, Galya bu dinin Batı Avrupa'daki en önemli merkezlerinden biri konumunu almıştır.235'lerden sonra Orta Ren'in doğusundaki Alamanlar ile Franklar Galya içlerine akın ederek Roma ile Galya'nın bağlarının bir süreliğine kopmasına neden olmuştur.⁶

³ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.112

⁴ J.M.Roberts, **History of the World**, Oxford University Press, New York, 1993, s.89

⁵ Yusuf Küpeli, **Büyük Köle Ayaklanmasının Önderi Spartaküs Üzerine Notlar**, 13 Aralık 2005
Professor Allen M. Ward , University of Connecticut, The New Grolier Multimedia Encyclopedia, 1997

Harita 2.3 Tarih Öncesi Avrupa ⁷

Franklar ülkesi anlamına da gelen Latince Francia adı MS IV. Yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır. Franklar Batı Germanya'da, Ren'in doğu yakasında yaşayan ve tarımla uğraşan küçük savaşçı gruplardır. Doğu Germenler'den kaçarak MS III.

⁷ Norman Davies, a.g.e. s.118

Yüzyılda bir savaş birliği kurarak karadan ve denizden yaptıkları saldırılarla, sınırında buldukları Roma İmparatorluğu'na büyük zararlar vermişlerdir.

Aynı dönemlerde Barbarların istilalarına karşı Galya, İspanya ve Britanya'yı içine alan bağımsız bir devlet kurulmuştur.⁸ Roma'nın 273 yılında denetimi sağlamasından sonra alınan önlemler Germen istilalarını durdurmuştur. Ancak 350'de çıkan iç savaş yeni saldırılara uygun ortam hazırlamıştır. Meuse ve Schelde nehirlerinin arasına yerleşen Franklar Roma'yla yaptıkları antlaşma yoluyla müttefik konumuna gelmişlerdir.⁹ 451'de Roma Frankların ve Vizigotların desteğini de alarak Hun ordularını yenilgiye uğratmıştır. Romalılar, Frankları kendi krallarının kontrolünde, imparatorluk ordularına hizmet ve haraç karşılığında Galya'nın kuzeyine yerleştirmişlerdir. IV. yüzyıldan itibaren Franklar, Roma ordusunda en üst kademelere kadar yükselmişlerdir.

2.1.2 Merovenjler

Franklar, V. Yüzyılın ikinci yarısında Loire Irmağının kuzeyindeki Galya topraklarını ele geçirmişlerdir. Bu sıralarda Vizigotlar, Akitanya ve Provence, Burgonlar da Rhône Vadisi'ne yerleşmiş bulunmaktaydılar.¹⁰ Armorika Yarımadası'nda Britanya'dan gelen Bretonlar, Alsace'de Alamanlar yaşıyorlardı. İdari kurumlarının pek çoğunun çökmüş olmasına rağmen ayakta kalan Roma Uygarlığı, bu toplulukların kendi içinde özümsemeyi başarmıştır.

Kuzey kıyılarında bulunan çok sayıdaki Frank Krallıklarından birinin başında olan I. Clovis topraklarını genişletip diğer Frank Krallıklarını egemenliği altına almıştır.¹¹ 496'da Hıristiyanlığı kabul ederek diğer Germen halklarına karşı Katolik kilisesinin desteğini sağlamıştır. Vizigotları yenerek Akitanya'nın büyük bir bölümünü ele geçirmiş ancak Ostrogotların müdahalesiyle karşılaşınca Akdeniz kıyılarına inememişlerdir. Bunun üzerine I.Clovis Paris'e yerleşerek yönetimi güçlendirmeye çalışmıştır.¹²

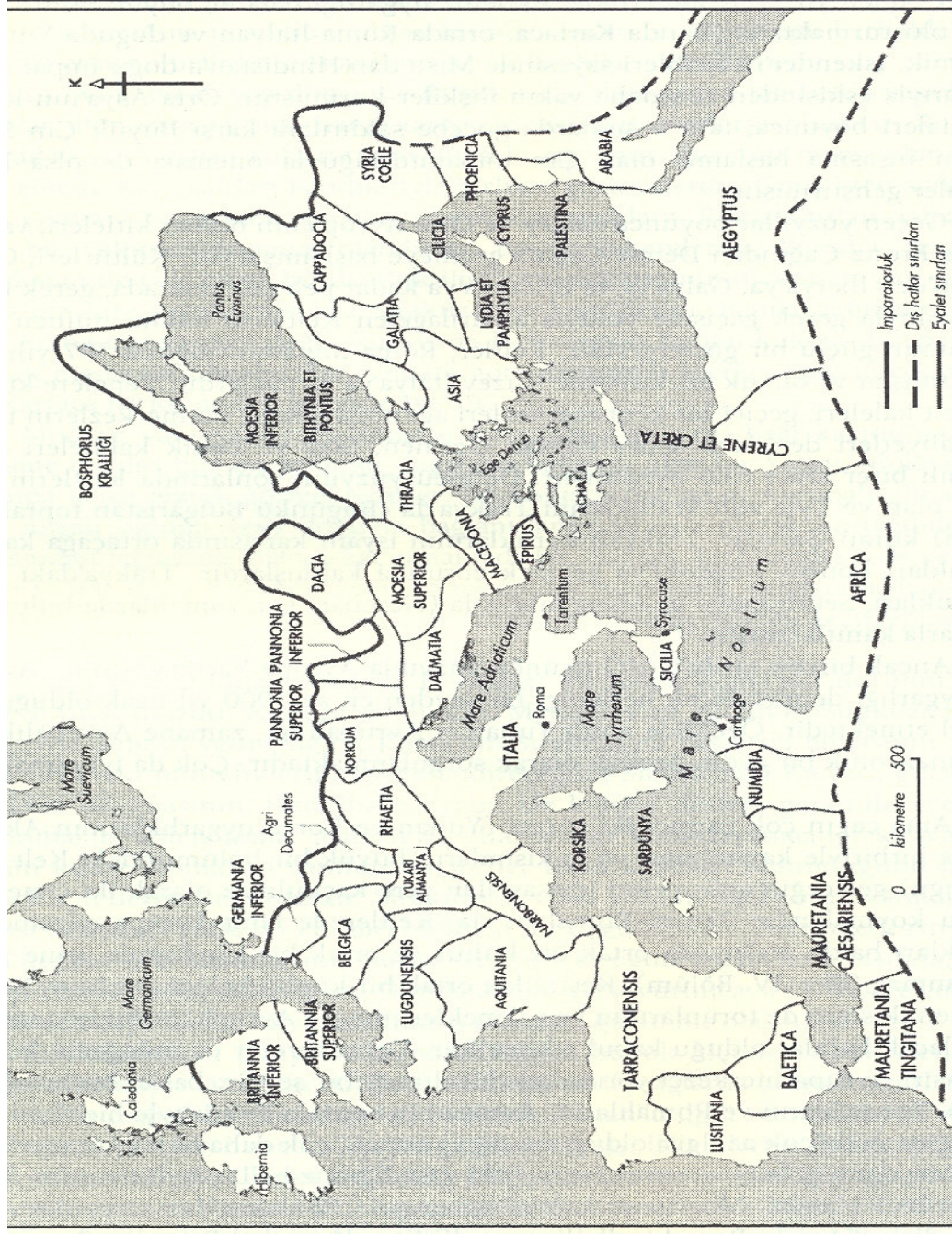
⁸ J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s,101

⁹ R.H. Barrow, **Romalılar**, Çeviren: Ender Gürol,Varlık Yayınları, İstanbul, 1965

¹⁰ William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**,İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 84

¹¹ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.81

¹² Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.132

Harita 2.4 Ms 1.Yüzyıl¹³

Clovis'ın ölümünden sonra krallığın dört oğlu arasında paylaşılmasıyla Reims, Soissons, Paris ve Orléans krallıkları ortaya çıkmıştır.¹⁴ Bu bölünmeye karşın Frankların güneye ve doğuya yönelik fetih hareketleri devam etmiştir. Burgonya Krallığı'nın

¹³ Norman Davies a.g.e. s.172

¹⁴ William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**, İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 86

yıkılmasıyla Septimania dışındaki Akdeniz kıyıları Frank egemenliğine geçmiştir. I. Clotaire tarafından sağlanan birlik onun ölümüyle (561) yeniden bozulmuştur.¹⁵

Neustria Kralı II. Clotaire, Austrasia ve Burgonya tahtlarının boşalmasıyla 613 yılında bütün Frank topraklarına egemen olmuştur. Clotaire'nin yerine geçen I. Dagobert, dış saldırılara karşı ülkesinin birliğini korumaya önem vermiş ve 631'de Vizigotları vergiye bağlayıp, 638'de de Bretonları ve Gaskonları egemenlik altına almıştır.¹⁶ Austrasia naibi II. Pépin 687'de Tertry'de Neustria ordusunu mağlup ederek iki krallığın yeniden birleşmesini sağlamıştır.¹⁷ Buna karşın Akitanya ve Provence'nin özerk bir düklük olması ve Burgonya'nın bölünmesi güneydeki Frank egemenliğinin zayıflamasına yol açmıştır.

2.1.3. Karolenjler

II. Pépin'in ölümünden (714) sonra Austrasia bazı iç ve dış saldırılarla karşı karşıya kalmıştır. Yönetime egemen olan Pépin'in oğlu Charles Martel, Neustriyalıları bir dizi savaş sonunda sindirmeyi başarmış, İspanya'dan gelen Müslümanların akınlarını durdurmuştur(732).¹⁸ Papanın desteğiyle güney ve doğu sınırındaki Germanleri kontrol altına alarak buralarda misyonerlik çalışmaları başlatmışlardır.741 yılında ölen Charles Martel'in yerine oğlu III. Pépin geçmiş, O'nun krallığı döneminde Septimania'daki Müslüman egemenliğine son verilmiştir. Papanın isteği üzerine, İtalya'ya yaptığı seferler sırasında papalığın siyasal düzeyde örgütlenmesinin temeli atılmıştır.

III. Pépin'in oğullarından Charlemagne,774'te Pavia'yı ele geçirerek kendisini Lombard kralı ilan etmiştir. Babasının düşüncesini gerçekleştirerek bir papalık devleti kurmuştur.¹⁹ 778'de İspanya'ya yaptığı seferden sonuç alamayınca, doğuya ağırlık vererek Saksonları, Bavyeralıları ve Thürigenlileri egemenlik altına almış ancak bu halkların Hristiyanlığı kabullenmeleri için zor kullanmıştır.²⁰ 800'de Papanın elinden taç giymesi nedeniyle Bizansla aralarında yaşanan çatışma 812'de uzlaşmayla sonuçlanmıştır.²¹

¹⁵ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.81

¹⁶ **Tarih I**, Kaynak Yay. 4.Baskı 2000, sf. 182

¹⁷ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay.,2001, Sf. 79

¹⁸ Claude Delmas. a.g.e.s.81

¹⁹ Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 1, s.98

²⁰ William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**,İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 92

²¹ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.155

Charlemagne'nin ölümüyle yerine geçen oğlu I. Ludwing, imparatorluğun bölünmesini önlemek için, *Ordinatio Imparii* (*imparatorluk yetkilerinin düzenlenmesi*) olarak adlandırılan bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeye göre, imparatorluk unvanı en büyük oğlu Lothar'da kalmak üzere topraklar üç oğlu (*diğerleri Pépin ve Ludwing*) arasında paylaştırılacaktı ancak daha sonraki bir evliliğinden doğan çocuğuna da topraklardan pay vermek istemesi, diğer oğullarıyla arasının açılmasına yol açmıştır. Bu durum, iç savaşa ve bunun sonucu olarak da imparatorluğun zayıflamasına yol açmıştır.

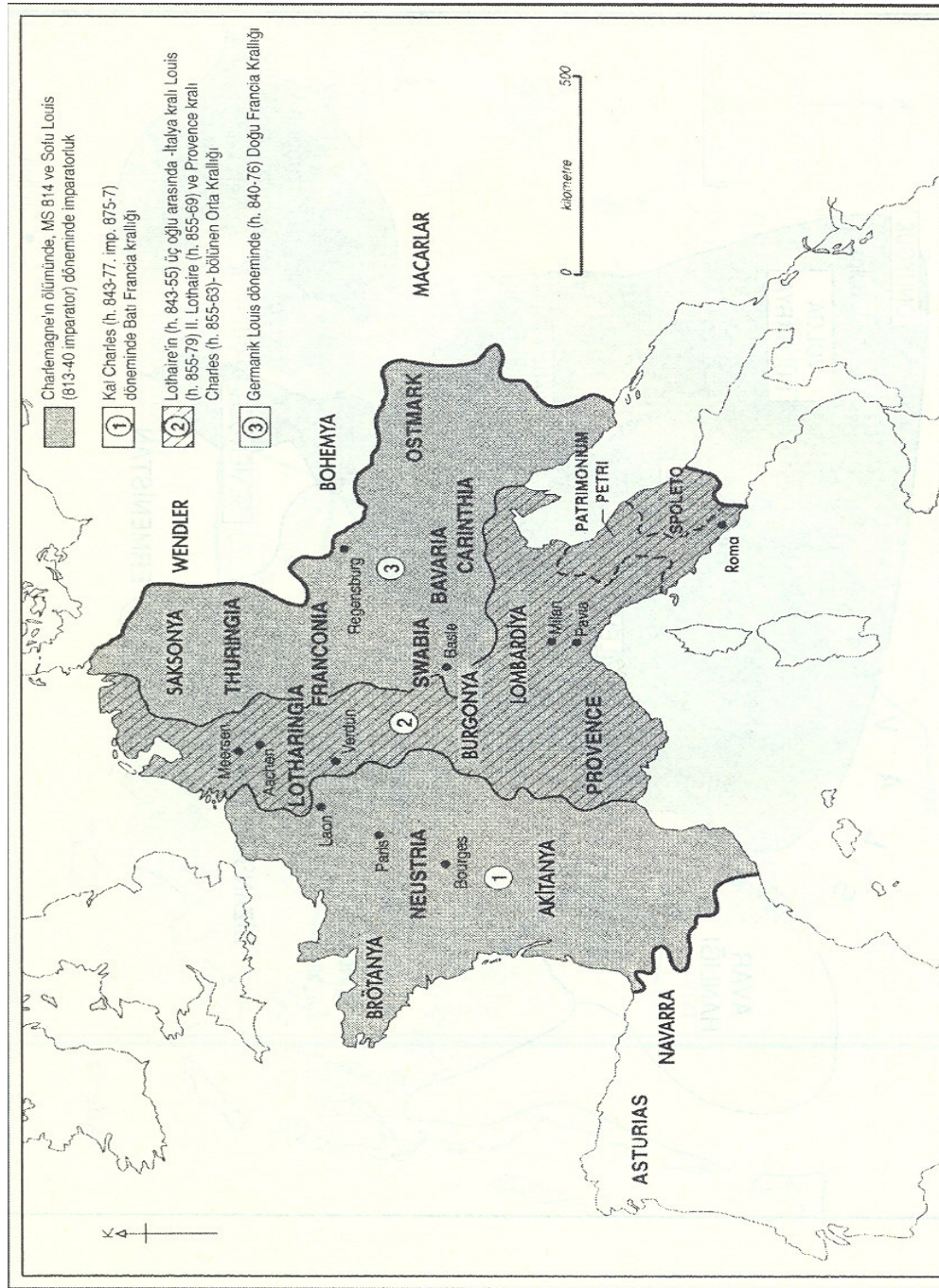
2.1.4. Franklar

Germen halklarının Galya'ya girişi, iki ayrı uygarlıktan da izler taşıyan ve Hıristiyanlıktan çok güçlü bir şekilde etkilenen yeni bir topluluğun doğmasına yol açmıştır.²² Eski toprak sahibi Roma aristokrasisi Germanlerin askeri aristokrasisi ile kısa sürede kaynaşmıştır. Saray görevlilerinin ve büyük din adamlarının da bu çevrelere katılmasıyla oluşan feodal sınıf, siyasal ve toplumsal konumunu giderek güçlenmiştir. Kölelik büyük ölçüde ortadan kalktığından, toprak ve hizmete dayalı kişisel bağımlılık biçimleri oluşmuştur. Feodalite zaman içerisinde babadan oğla geçen bir nitelik kazanmıştır. Kral adına kullandıkları yetkileri doğrudan kendi adlarına kullanmaya başlayan feodal beyleri, kraliyet otoritesini zayıflatarak yerel bir güç halini almışlardır.

Frank kralları mutlak yetkiler taşıdığından Germanlerin seçim geleneğine son verip, krallığa bir hanedan yapısı kazandırmışlardır. Kralların piskoposlar tarafından kutsanması, otoritelerinin kaynağını Tanrı'ya bağlama anlayışının doğmasına yol açmıştır. Bu uygulama kralın belirlenmesinde papanın güçlü bir konuma yükselmesine de yol açmıştır. Devlet işlerinin yönetimi German geleneği olan meclislerin yerini dar bir mahiyet almıştır.²³ Yerel yönetimde de askeri, mali ve hukuki yetkiler kentlerde oturan kontlara verilmiş, zamanla da kontların üzerinde düklikler oluşturulmuştur.

²² J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s,237

²³ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.343

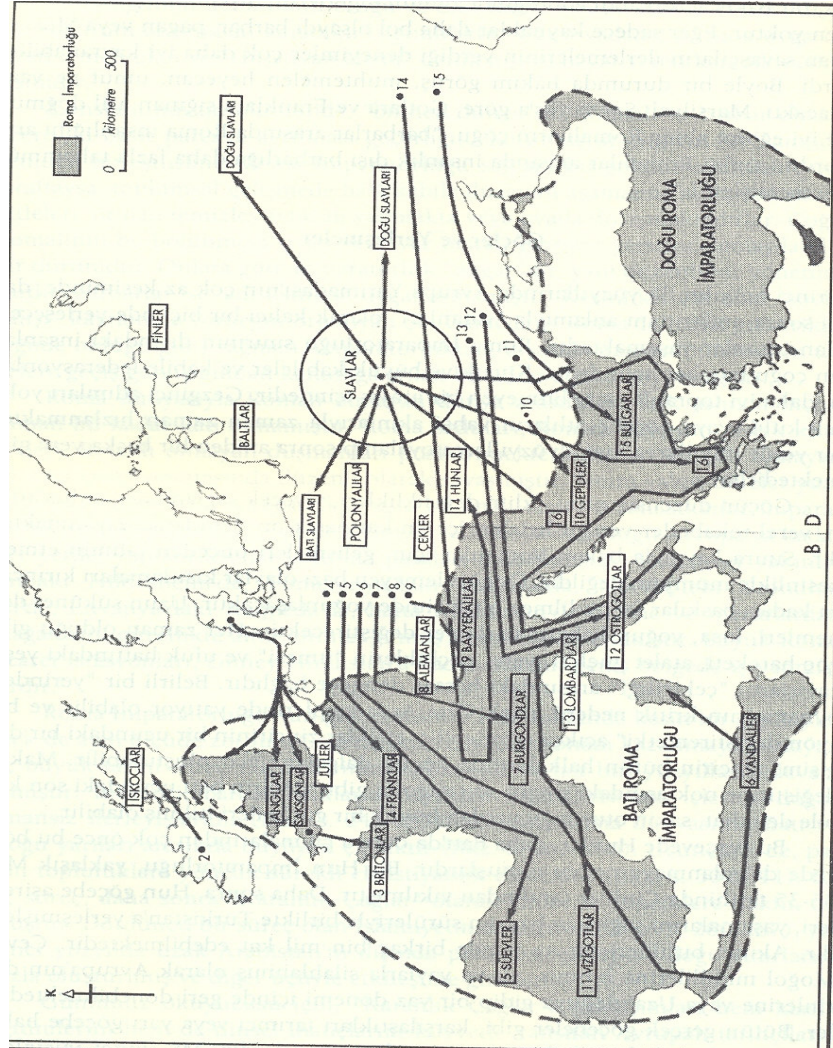
Harita 2.5 Frank İmparatorluğu²⁴

Franklarda ekonominin temelini tarım oluşturmuştur. Büyük malikânelerin çevresini kiracı çiftçiler işliyordu. Frank krallarının başlıca gelir kaynakları; kraliyet mülkleri, yağma, haraç ve ticaretten alınan vergilerdir.

²⁴ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1299

VII. yüzyılda piskoposların krallar tarafından atanmaya başlaması, papalıkla piskoposluklar arasındaki bağların zayıflamasına yol açmıştır. Karolenj döneminde başpiskoposun bölge kiliselerine kadar uzanan bir hiyerarşi oluşturulmuştur.

2.2. Fransa'nın Doğuşu

Harita 2.6 Avrupa Göçleri²⁵

2.2.1. Almanya'nın Parçalanması ve Fransa'nın Güçlenmesi

I. Ludwing'in ölümünden sonra, ilk üç oğlu arasında 843'te Tarihin Şarlman İmparatorluğu (768–814) Verden Muahedesi ile paylaşılmış, böylece krallık üç yeni

²⁵ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.243

devlete ayrılmıştır. Bu taksimata göre:²⁶ İmparatorluğun batı bölgesini teşkil eden İspanya'nın kuzeyi ile Batı Gol kesimini Kelşarl almış, Doğu sınırı Escaut, Meuse, Saône ve Rhône nehirleriyle sınırlandırılmıştır. **Bu bugünkü Fransa'nın esası olmuştur.** Lui, imparatorluğun kuzey doğu vilayetlerini almış, burası da Almanya'nın esası olmuştur. Bu ikisinin arasındaki vilayetler de Loter'e verilmiştir. Bu kısım Kuzey Denizinden, İtalya'daki Papalık Devletine kadar şerit halinde uzanan bir alanı kapsamıştır. Buna da Loter Krallığı denilmiştir. Doğal hudutlardan yoksun olan bu bölge, günümüzde de Fransa ile Almanya arasındaki kırmızı ve harplere sebep olan Alsas Loren'i ihtiva etmektedir. Loter Krallığının İtalya'da bulunan kesiminde ise daha sonra İtalya ortaya çıkmıştır.

IX. yüzyılın sonlarına doğru Şarlman ailesinden Basit Şarl Fransa'nın Şişman Şarl da Almanya'nın başında bulunuyorlardı. Şişman Şarl zamanında, Şarlman Devletlerinin hepsi Almanya etrafında birleşmiş; fakat şişman Şarl Paris'i kuşatan Normanlara karşı pasif hareket ettiği için tahtan indirilmiş ve imparatorluk tekrar krallıklara ayrılmıştır. Bunlar: Fransa, Almanya, Burgunt, İtalya ve Navran krallıklarıdır.²⁷

X. yüzyıla gelindiğinde Batı Frankları ülkesinin temelleri henüz sağlam olarak atılmamıştır.²⁸ Ülke toprakları küçülmüş, Normandia, Normanlara arasında yer alan ve Fransa'nın beşiği kabul edilen Francia Occidentalis'in bırakılmıştır.(911)²⁹ Otoritenin zayıflamasıyla Frank Kontluklarının elindeki topraklarda büyük prenslikler ortaya çıkmış: Flanre'de I. Baudouin (863–879), Paris Kontu Eudes (888–898) ve Hugues Capet'nin büyük babası I. Robert. Karolenjler artı yönetime egemen olmaktan uzaklaşmışlardır.³⁰

İskandinavya ve Danimarka'dan gelen Normanlar 885'de Paris'i kuşatmasından sonra Şarlman (Karolenj)kralları ile anlaşmışlar ve imparatorluğun kuzey bölgelerini almışlardır. Normanlar aldıkları bu bölgeye daha sonra Normandiya adı verilmiştir. Normanlar'ın bir kolu doğu istikametinde ilerlemişler ve bu kol orada Rusya'yı; diğer bir kolda güney İtalya'ya giderek 1130'da Napoli ve Sicilya'dan oluşan iki Sicilya Krallığı kurulmuştur.³¹

²⁶ Leonardo Benevolo, **Avrupa Tarihinde Kentler**, Ata İntermedia, İstanbul, 1995, s.712

²⁷ Claude Delmas, **Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları, Ankara, 1973, s.871

²⁸ Dirk Verheyen, **The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration**, Westview Press, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, 1999.

²⁹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.675

³⁰ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938, cilt 1, s.512

³¹ Tarih II, s.201–204, Harita, 30

Harita 2.7 Fransa'nın Gelişimi³²

Doğu Frankların 887'de tahttan indirdiği Karolenj hükümdarı III. Karl'ın ölümünden (888) sonra, Fransa'daki feodal beyler Anjou ve Blois Kontu Robert'in soyundan gelen Eudes'i kral seçmişlerdir.³³ Onun ölümü üzerine de iç savaşta mağlup

³² Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.314

³³ Jacques Pirene, *Büyük Dünya Tarihi*, Meydan Yay., 2001, Sf. 95

olan, Karolenj kökenli III. Charles tahta geçmiştir.(898) Charles'ın, krallığı döneminde Normanlara yerleşme izni vermesi, kendisine karşı yeni bir ayaklanmanın çıkmasına yol açmıştır.³⁴ Bu ayaklanma sonucunda 922'de tahta Eudes'in kardeşi I. Robert geçmiş O'nun ölümüyle (923) de yerini damadı Radolphe almıştır. 936'da Radophe'nin ardından taht yeniden Karolenj hanedanına geçmiştir. Ancak 987'de Hugues Capet'in kral seçilmesiyle taht bir kere daha el değiştirmiştir.³⁵ Capet sülalesi 1848 yıllarına kadar Fransa Krallarını yetiştiren bir hanedan olarak varlığını sürdürmüştür.

2.2.2 Siyasi Yapı Ve Gelişmeler

Batı Frankların ayrı bir krallık olarak ortaya çıkma sürecinde, feodalite doğrultusunda siyasal parçalanma da yaşanmıştır. Viking ve Müslüman akınlarının yarattığı karışıklık dönemi, IX. yy. ortalarından güçlü bir krallığın doğduğu XII. yüzyılın sonlarına kadar devam etmiştir.³⁶ Böyle bir şiddet ve karışıklık döneminde radikal değişiklikler de meydana gelmiş, böyle bir ortamda tek birleştirici öge olarak öne çıkan Hıristiyanlık, gelişen disiplinli manastırlar aracılığıyla toplumun her tabakasında güçlü bir dayanışmanın yaşanmasına yol açmıştır.³⁷ Dolayısıyla büyük feodaller arasındaki çekişmelerinde durulması sağlanmış olmuş ve bunun sonucu olarak da istikrarlı bir ortam oluşmuştur. Skolastik düşünce ve yeni eğitim kurumları gelişmiştir.

Tarım ekonomisi, ortaçağ başlarındaki koşullar nedeniyle kapalı ve kendine yeterli birimler halinde örgütlenmiştir. Buda, feodal beylerin kiracılar üzerinde her alanda egemenlik kurması için gerekli ortamı sağlamıştır. Nüfus artışıyla birlikte yeni toprakların tarıma açılmasına karşın ticaretin gelişmesi feodal beylerin gücünü kırmaya başlamıştır.³⁸ IX. yy. sonlarında Sen nehrinin aşağılarına yerleşen Normanların akınlarının krallar tarafından durdurulamaması, büyük feodallerin şatolar inşa ettirerek özerk bir yönetim oluşturmalarına yol açmıştır. XII. yy. başlarında ise, yaşanan ekonomik ve toplumsal sorunlar, feodalitenin zayıflamasına ve kralların bu parçalanmış yapıya büyük ölçüde son vermelerini sağlamıştır.

³⁴ Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 1, s.567

³⁵ Professor Allen M. Ward , University of Connecticut,**The New Grolier Multimedia Encyclopedia**, 1997

³⁶ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.923

³⁷ J.M.Roberts.**History of the Woldr**,Oxford University Press,New York,1993, s,465

³⁸ **Henri Pirenne. Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi**,Çev; Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları,İstanbul, 2005.s.98

Harita 2.8 Ms.900³⁹

Ortaçağ başlarında krallığa ait topraklar Paris'i çevreleyen küçük bir bölgeyle sınırlıdır. Buranın dışındaki topraklar dük ve kontların elindedir.

2.2.3. Capet Hanedanı

İlk büyük Capet kralı olan II. Philippe (1179–1223) Frank kralı yerine Fransa kralı unvanını almıştır.⁴⁰ Akitanya ve birkaç kıyı bölgesi dışında İngiltere'nin bütün topraklarını ele geçirmiş, kuzeyde krallığın sınırlarını Flandre'ye kadar genişletmiştir. Sarayda düzenli bir resmi kayıt sistemi oluşturmuş, krallığa ait topraklarda *baillis* adındaki yerel görevliler aracılığı ile güçlü bir denetim mekanizması kurulmuştur.

³⁹ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.324

⁴⁰ Oral Sander, *Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.217

VIII. Louis (1223–1226) geniş toprakların hanedanlığın denetimine girmesini sağlayan *appanage* sistemini kurmuştur.⁴¹ Onun yerine geçen IX. Louis (1226–1270) koyu bir Hıristiyan olduğundan daha çok haçlı seferleri ile uğraşmıştır. Bu nedenle de krallığın konumunu pekiştirmek için büyük çapta müdahalelere girişmemiştir. Saray yönetimi bürokratik bir yapı kazandırmış, yazılı kararnamelerle toplumsal ve ekonomik alanlara düzenlemeler getirmiştir.

IX. Louis'den sonraki krallar ülke topraklarını genişletmişlerdir. Son büyük Capet kralı olan IV. Philippe (1285–1314) merkezi yönetimi fonksiyonel birimlere ayırarak daha etkin bir yapı oluşturmuştur. Savaşların ve devlet giderlerinin yol açtığı ağır mali yükü hafifletmek için yeni vergiler getirerek askeri hizmet yükümlülüğünü arttırmış, siyasal desteğini arttırmak için kilise, aristokrasi ve yerel birimlerin temsilcilerini zaman zaman toplantıya çağırmasıyla *États-Généraux Meclisi*'nin temellerini atmıştır.⁴² Ayrıca vergi ödemeyi reddeden kilisenin direnişi sert bir biçimde bastırılmıştır. IV. Philippe'den sonra gelen krallarda onun gibi ülkenin kaynaklarını ve toplumun dayanma sınırını zorlayacak kadar sert politikalar izlemeyi sürdürmüşler, ama bir takım baskılarla karşılaşınca yetkilerini sınırlandırmak zorunda kalmışlardır.⁴³

Capet Hanedanlığı Fransa'nın Hıristiyan-Avrupa'sın da güçlü bir yer edinmesine öncülük etmiştir. Bu hanedanlık döneminde XIII. yüzyılın en önemli özelliklerinden biri sürekli nüfus artışıdır.⁴⁴ Bununla birlikte geleneksel bağların yerini sınıfsal ve bölgesel bütünleşmeler ile bu uygun yeni kurumlar almıştır. Gelişen kentler tarıma bağlılıktan kurtularak güçlü bir ekonomiye dayanmaya başlamışlar, giderek genişleyen ticarete bağlı olarak para dolaşımı yaygınlaşmıştır. Toplumsal tabakaların belirginleşmeye başladığı kentlerde ortaya çıkan yeni zenginler yönetimde belirli bir güç kazanmışlar, değişimin daha yavaş olduğu kırsal kesimlerde üretim fazlasını pazarlama olanağı bulan toprak sahibi soyluların zenginliği genel olarak artmasına karşın, toprakların bölünmesi ve ağır borç yükü birçok soyluyu yıkıma uğratmıştır.⁴⁵ Tarımda kiracılık ve ücretli işçilikler ortaya çıkmıştır. Bunlara rağmen feodalite sistemi diğer Avrupa ülkelerine göre hâlâ güçlü olmuştur.

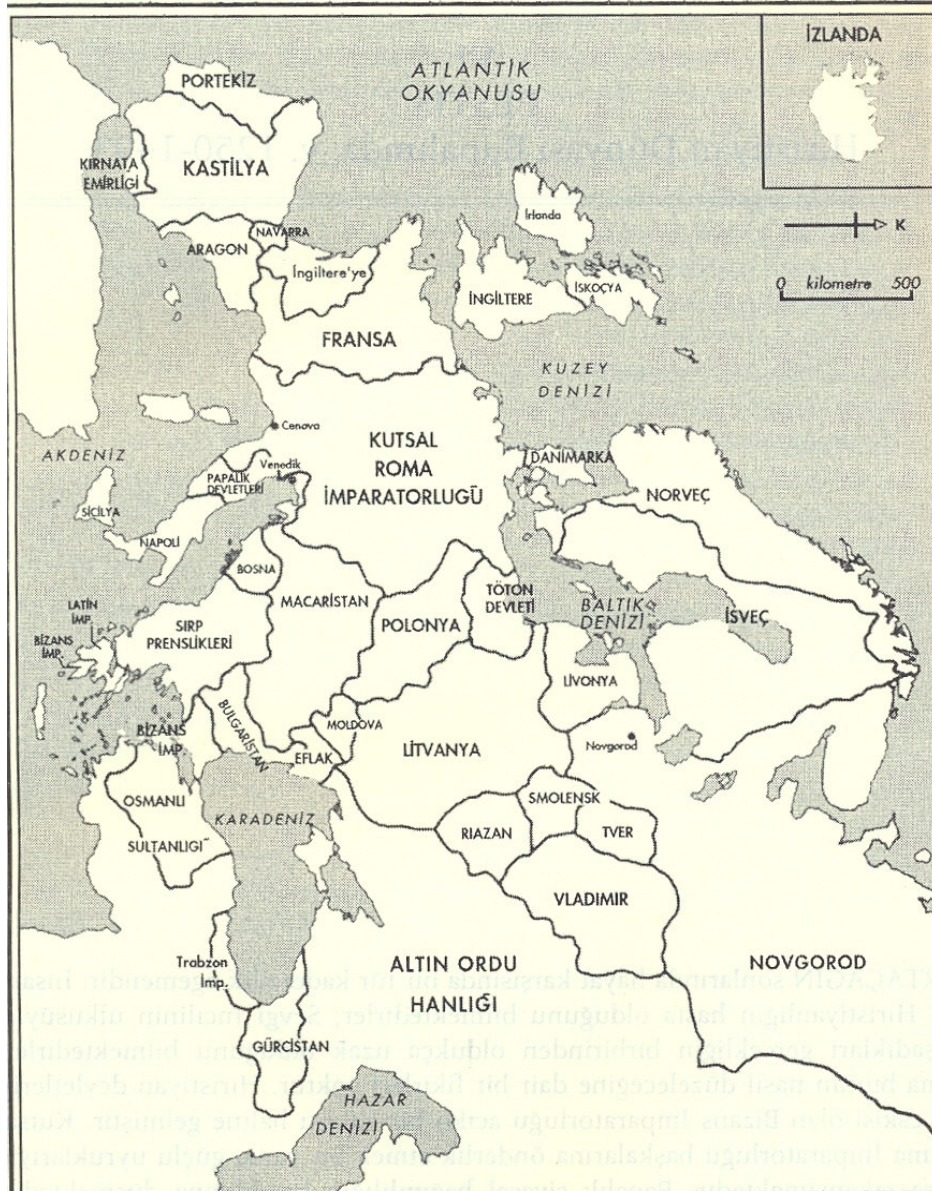
⁴¹ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 1, s.615

⁴² Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.453

⁴³ Professor Allen M. Ward , University of Connecticut, The New Grolier Multimedia Encyclopedia, 1997

⁴⁴ Henri Pirenne, **Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi**, Çev; Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005. s.98

⁴⁵ Norman Davies, a.g.e. s.465

Harita 2.9 Avrupa 1300

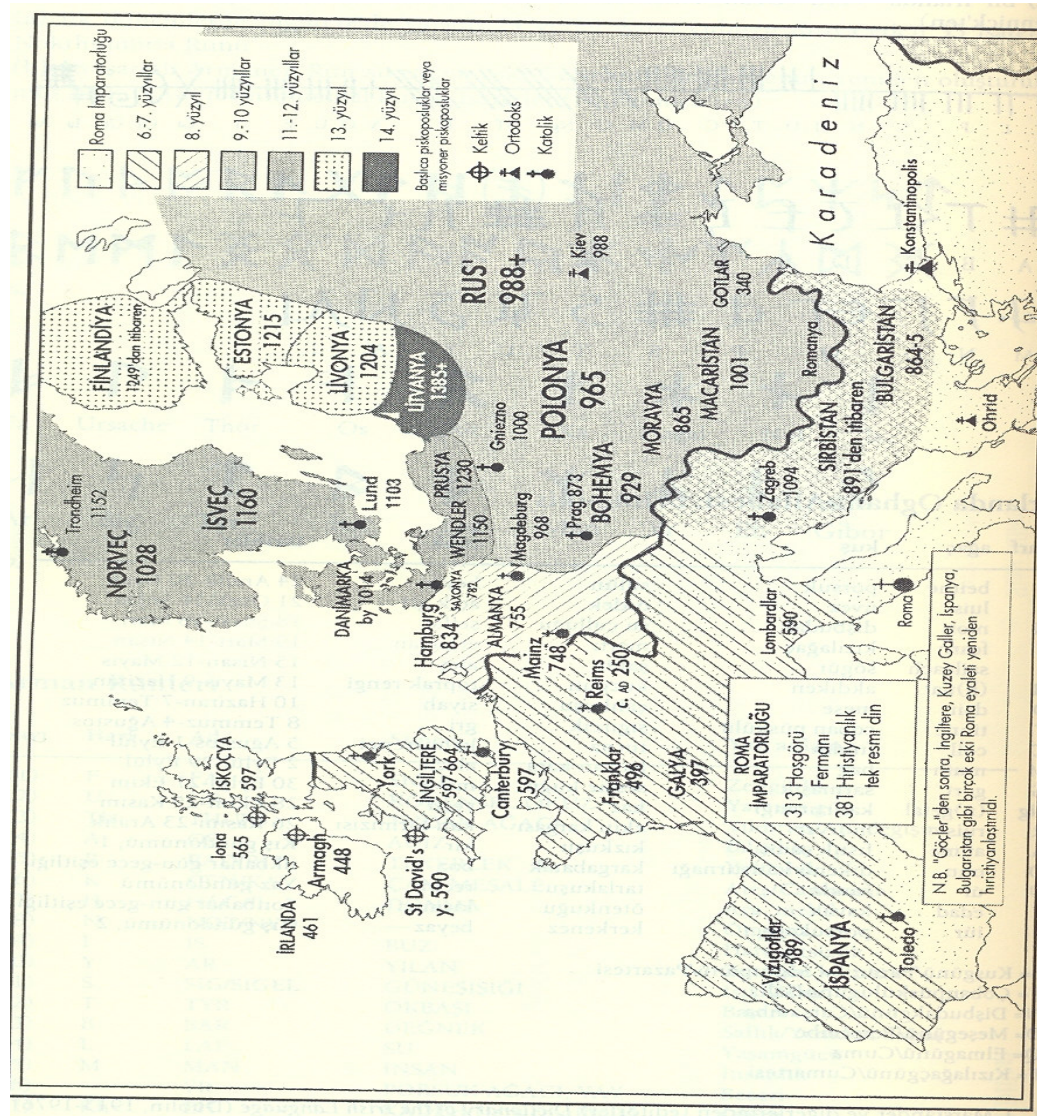
Papalığın, özellikle güneyde giderek güçlenen Heretik akınlara karşı başlattığı savaş büyük kıyımlara yol açmış, engizisyon mahkemeleri Heretikleri ortadan kaldırmak için acımasız bir biçimde davranmıştır.⁴⁶

XI. ve XII. yüzyıllar Avrupa'da derebeylik (Feodalite) dönemi olarak geçmiştir. Fransa yaklaşık olarak 3000 kadar senyörlüğe ayrılmış, büyük senyörler Fransa Kralını

⁴⁶ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.498

büyük kral olarak tanımışlardır.⁴⁷ Keza, Almanya’da Frederik II.nin 1273 de ölümünden sonra 400 müstakil hükümete bölünmüştür.⁴⁸

Fransa, Almanya ve İtalya başta olmak üzere özellikle merkezi Avrupa’daki gelişmeler; Feodalite, siyasi ve dini otoriter mücadelesi ve ulus devlet yapılaşması ve imparatorluk mücadelesi şeklinde XV. ve XVI. yüzyıla kadar devam etmiştir.⁴⁹

Harita 2.10 Avrupa'nın Hıristiyanlaşması⁵⁰

⁴⁷ J.M.Roberts, **History of the World**, Oxford University Press, New York, 1993, s. 554

⁴⁸ Claude Delmas, **Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları, Ankara, 1973, s.765

⁴⁹ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat Kitabevi, İstanbul, 1938, cilt 1, s.643

⁵⁰ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1296

2.3.XIV. ve XV. Yüzyıllar

2.3.1.Avrupa'da Genel Durum

XV. yüzyıl sonrasında Kutsal Roma Germen İmparatorluğu küçük hükümetler halinde varlığı korumakla birlikte imparatorluğu ellerinde bulunduran Habsburglar, Avusturya ve Bohemya bölgesini Germen dünyası haline getirmeye başlamışlardır.

XVI. yüzyıl İtalya'sında ise Rönesans ve Reform'unda etkisiyle her birinin kendisine özgü yönetim biçimi olan bağımsız devletler oluşmuştur.⁵¹ Cumhuriyetler, aristokrat hükümetler, Prenslıklar ve krallıklar yarımada'nın siyasi hayatına paylaşmamışlardır. Bununla birlikte Almanya'ya oranla, burada orta, çağdan beri bir milliyetçilik duygusu belirlemeye başlamıştır.

Norveç ve İsveç krallarının 1397'de kurduğu Kalmar Birliği savaşa sebep olmuştur. Danimarka kralının üstünlük mücadelesi İsveç'in birlikten ayrılmasına ve bağımsızlığını kazanmasına yol açmıştır.⁵²

Polonya, Roma Kilisesinin bir üyesi olmuş ama henüz bir millet olamamış ve XV. yüzyılda siyasi gelişmesini tamamlayamamıştır. İktidar toprak aristokrasisinin, ekonomik güç ise Almanların eline geçmiştir.⁵³

Rusya ise bu dönemde yükselmeye başlamıştır. Moskova prensliğinden başlayan III.İvan güçlenmiş ve mutlak hükümdar unvanını almıştır. IV.İvan (Korkunç İvan) zamanında Rusya, birliğini önemli ölçüde tamamlamıştır.1547'de taç giyen IV.İvan, Çar ünvanını almış ve merkeziyetçi bir devlet kurmak için reformlara başlamıştır.⁵⁴

Lutherci propagandanın çok erken başladığını Hollanda ve Felemenk'te, reform, İspanyol hâkimiyetine karşı mili bilincin bir ifadesi olmuştur. II. Philip'nin güçsüzlüğü sebebiyle Felemenk (*Fransa İspanya*) ikiye ayrılmış ve kuzeyde birleşik Eyaletler (*Fransa*) bağımsızlığını kazanırken, güneyde İspanyol Felemenk'i İspanyol monarşisinin bir eyaleti durumuna girmiştir.⁵⁵

Tüm bu gelişmeler XVI. yüzyılda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde devletçilik anlayışı olarak ulus-devlet; devlet yönetimi olarak da mutlakiyetçilik anlayışını getirmiştir. Bu sonuç Viyanalı Habsburglar'ın imparatorluk jeopolitik düşüncelerini

⁵¹ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.457

⁵² J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s. 602

⁵³ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları, Ankara,1973,s.954

⁵⁴ William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**, İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 93

⁵⁵ **Dünya Tarihi Ansiklopedisi** .Milliyet yayını 1991.s.98-99

sona erdirmiş; İspanya üstünlüğünü kaybetmiş ve bunlara karşı Fransa yeni bir güç olarak ortaya çıkmaya başlamıştır.

2.3.2.Fransa'da ki Gelişmeler

Valois hanedanının kurucusu olan VI. Philippe (1328–1350) tahta geçtiğinde Fransa, Avrupa'nın en güçlü krallı olmuştur.⁵⁶ Philippe krallığının ilk yıllarında İngiltere ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmış ancak bir süre sonra bu iyi ilişkiler bozulmaya başlamıştır. Gaskonya ve Bretanya ile ilgili anlaşmazlıklar, Flandre'daki karışıklıklar ve İngiliz kralı III. Edward'ın Fransa tahtı üzerindeki hak iddiası 1337 yılında Yüzyıl Savaşları'nın başlamasına yol açmıştır.⁵⁷ Edward Fransa'da giriştiği iki seferden de sonuç alamamıştır ancak savaşın getirdiği mali yükler Philippe'nin siyasi gücünü büyük ölçüde sarsmıştır. Onun yerine geçen II. Jean (1350–1364) Fransa tahtı üzerinde hak iddia eden Navarre kralı II. Charles'ın kıskırttığı ayaklanma ile zor duruma düşmüştür. Bu durumdan yararlanan İngiliz kuvvetleri, Fransa içlerine ilerleyerek II. Jean'ı esir almış, bunun üzerine Naipliği veliaht Charles almıştır. II. Jean'ı kurtarmak için imzalanan Brétigny ve Calais anlaşmaları (Mayıs ve Ekim 1360) États-Généraux'da onaylanmadığından uygulanmamıştır.⁵⁸ II. Jean'ın ölümü üzerine doğrudan tahta V. Charles (1364–1380) geçmiştir. 1369'da İngiltere ile yeniden başlayan savaşta Kastilya'nın denizdeki desteği ile İngiliz egemenliği birkaç kıyı kenti ile sınırlı tutulmuş, ordu ve vergi sistemini düzenlenmiştir. Ayrıca Avignon'da rakip bir papa seçtirilmesi *Büyük Bölünmeye* yol açmıştır.⁵⁹

VI. Charles (1380–1422) küçük yaşta tahta çıktığından, yönetimi ancak 1388'de devralabilmiştir.⁶⁰ Bu dönemde naipliği yürüten amcası Burgonya dükü II. Philippe, Fladre'deki konumunu güçlendirebilmek için baskıcı bir politika izlemiştir. VI. Charles tahtı devraldığına karışıklıklara son verebilmek için idari reformlara girişmiş ve İngiltere ile ateşkes sağlamıştır. 1407'de Orléans dükünü öldürterek üstünlük kuran Burgonya dükü Jean, Paris halkının 1413'te ayaklanması sonucunda yönetimi soylular grubuna kaptırmış ve bu yüzden İngiltere kralı V. Henry'den yardım istemek zorunda kalmıştır. 1415'te Henry'nin Fransa'da kazandığı askeri zaferlerden sonra, Burgonya

⁵⁶ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938, cilt 1, s.667

⁵⁷ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay., 2001, Sf. 122

⁵⁸ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1023

⁵⁹ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.767

⁶⁰ **Dünya Tarihi Ansiklopedisi**. Milliyet yayını 1991.s.101

2.3.3.Birliğin Yeniden Kurulması

Jean d'Arce'nin yakalanarak 1431'de yakılmasına karşın İngilizlerin Fransa'daki gücü giderek sarsılmıştır. VII. Charles 1435'de yaptığı Arras anlaşması ile Burgonya dükü Philippe ile ilişkilerini düzelterek 1437'de Paris'e dönmüştür. Ülkede karışıklık yaşanmasına neden olan aristokratlarla haydut çetelerini denetim altına almış ve 1444'te İngiliz kuvvetleriyle sağlanan ateşkesten yararlanarak askeri gücünü sağlamlaştırmıştır.⁶⁴ 1449'da savaş yeniden başlayınca Normandiya ve Guyenne'deki İngiliz işgaline son vermiştir. 1453'teki Castillon Çarpışmasından sonra Yüzyıl Savaşları fiilen sona ermiş, Fransa'da İngilizlerin elinde yalnızca Calais kalmıştır.⁶⁵

VII. Charles, çatışmaların aralıklarla devam ettiği 1435–49 yılları arasında yönetime yeni düzenlemeler getirmiştir. Vergi koyma yetkisini kurumsallaştırarak ekonomik açıdan tam bir bağımsızlık sağlamış, taşrada yaygın bir bürokrasi ağı oluşturmuştur. Askeri işleri kurallara bağlayarak, düzenli bir ordu kurmuştur. Papalığın, Fransız kilisesi üzerindeki yetkilerini kısıtlayarak kilise üzerinde güçlü bir denetim sağlamıştır.

XI. Louis (1461–1483) büyük soylu ailelerin savaş içinde giderek artan gücüne son verebilmek ve şehirlerdeki ticareti geliştirmek için sert politikalar izlemiş ancak bu politikalar ters teperek, 1465'te bu ailelerin birleşmesini sağlamıştır.⁶⁶ Normandiya, Bretanya ve Gaskonya'da denetimi sağlayarak, 1477'de Burgonya'yı Fransa tahtına bağlamıştır. I. René'nin ölümüyle de Burgonya kontluğunun elindeki tüm topraklar ve haklar krallığa geçmiştir.⁶⁷

İngiltere'yle yapılan uzun ve yıpratıcı savaş, nüfusun neredeyse üçte birini yok eden Büyük Veba Salgını (1348–50) ve paralı askerlerin oluşturduğu haydut çeteleri tarımsal üretimi büyük ölçüde baltalamıştır.⁶⁸ Bu dönemde serflikten kiracılığa geçiş sürecinde hız kazanarak feodal bağımlılığın gücü azalmıştır. Konan ağır vergiler sık sık ayaklanmalara yol açmıştır. Avignon, Paris ve Bordeaux dışındaki eski ticaret merkezleri gerilemiştir.

⁶⁴ J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s . 678

⁶⁵ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.1231

⁶⁶ Henri Pirenne, **Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi**,Çev; Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yayınları,İstanbul, 2005.s.98

⁶⁷ Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 1, s.700

⁶⁸ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.990

2.4.XVI. ve XVII. Yüzyıllar

2.4.1.Fransa'nın Üstünlüğü Dönemi

Harita 2.12 Fransız Krallık Alanları⁶⁹

⁶⁹ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1304

XVI. ve XVII. yüzyılda Avrupa’da beş önemli olay dikkat çekicidir.⁷⁰ Bunlar:

- I. *Din konusunda çıkan anlaşmazlıklar ve Avgusburg Barış Antlaşması (1555);*
- II. *Otuz yıl savaşları (1618–1648)ve Westphalid Barış Antlaşması (1648);*
- III. *İspanya Fransa savaşı (1648–1660) ve Pirene Antlaşması (1659–1660);*
- IV. *İngiltere’de “Halklar Bildirisi” (1698) ve Liberalizm;*
- V. *İspanya Veraset Savaşları ve Utrecht Barışı (1713)’dir.(104)*

Coğrafi keşifler ve sömürgecilik politikaları ticaret yollarını değiştirmiş, pazarlar bir iç deniz olan Akdeniz’den Atlas sahillerine geçmiştir. Venedik, Cenova limanlarını yerini Lizbon almıştır. Bordo ve Londra limanları gelişmiştir. Doğu ticaret yollarının değişmesi en çok Osmanlı Devleti, Venedik, Ceneviz ve Fransa üzerinde olumsuz etki yapmıştır.⁷¹ Ticareti ve ticaret yollarını ele geçiren ülkelerde sermaye sınıfları kuvvetlenmiş ve kuvvetli ticaret müesseseleri ortaya çıkmıştır.

Sermayenin getirdiği imkânlar Avrupa’da hâkim olan skolâstik düşüncenin yerini yeni bir hayat düzenine, müspet ilme ve tecrübeye bırakmaya başlamıştır. Roma, Rönesans (*Yeniden doğuş*)merkezi olmuş, İtalya’da üç sanat okulu ortaya çıkmıştır. Roma Okulu, Floransa Okulu ve Lombardiya Okulu.⁷²

Roma Resim ve Heykeltçilik Okulundan Rafael; Floransa’da Mikel Anceello, Michel-Ange; Lombardiya’dan Leonar Da Vinci gibi şahsiyetler; Keza, Kepler, Newton, Galile, Kopernik ve Toriçelli gibi bilim adamları; Luther gibi din adamları yetişmiştir.⁷³ Bunlarla gelen icatlar ve fikir akımları başta din olmak üzere hukuk, ahlak, iktisat, dil ve güzel sanatlar gibi birçok içtimai değerlerin değişmesine ve reformasyon hareketine sebep olmuştur.

⁷⁰ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.655

⁷¹ Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 2, s.67

⁷² William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**,İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 97

⁷³ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918’e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.217

Harita 2.13 Fransa'nın Üstünlüğü Dönemi ⁷⁴

Din alanında katolik kilisesine karşı Luther'in öncülüğünde başlayan mücadele sonunda Protestanlık ortaya çıkmıştır. ⁷⁵

Papa ile Luther'in mücadelesine mani olmak için İmparator Karl V.müdahale etmiş ve tarafları uzaklaştırmak istemiştir. Nihayet Katolik kalan İmparator Karl ile Luther tarafları prensler arasında yapılan mücadelelerden sonra 1555 yılında Avgusbürg Antlaşması imzalamıştır. ⁷⁶

⁷⁴ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.682

⁷⁵ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.712

⁷⁶ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s.89

2.4.1.1.Avgusburg Antlaşması (1555)

Bu antlaşma ile Luther'in Protestanlık mezhebi Katolik mezhebinden ayrılmıştır. Protestanlık, imparatorun hâkimiyetine taraftar olmayan prensesler arasında ve bilhassa Almanya, İsviçre, Danimarka, Baltık kıyıları ve kısmen de Fransa'da yaygınlaşmıştır. Prenslar zenginleşmiş, Alman prensleri Protestanlığı kabul etmeyen Karl V'e karşı birleşmişler ve bunun neticesinde Almanya Avrupa'daki üstünlüğünü kaybetmiştir.⁷⁷ Protestanlık İsviçre'yi ikiye bölmüş, Katolik İrlanda, Protestan İngiltere'den biraz daha uzaklaşmış; fikri açıdan her türlü dini ve ilmi konularına tartışılmasına imkân sağlanmış ve Orta Çağ zihniyetine karşı set oluşturulmuştur. Siyasi açıdan ise mutlakiyetçi, güçlü ulus-devlet düşünce ve uygulama dönemi başlamıştır.⁷⁸

2.4.1.2.Otuz Yıl Savaşları ve Westphalia Barış Antlaşması (1618–1648)

2.4.1.2.1.30 Yıl Savaşları

Avgustburk barışı Avrupa'ya "*laiklik ilkesi*"ni ve her devletin vatandaşlarına dini seçme hakkının getirmiştir.⁷⁹ Ancak, bu hak yeterince uygulanamamış ve 1608 Protestan devletler haklarına savunmak için aralarında bir birlik kurmuşlardır. Ayrıca, dış destek için Hollanda, İngiltere ve Fransa ile temasa geçmişlerdir. 1609' da ise, Katolik Alman devletleri kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun desteği ve Bavyera'nın önderliğinde birleşmişler, böylece Almanya iki kampa bölünmüş ve dini bir iç savaşa doğru sürüklenmeye başlamıştır.⁸⁰

1618 yılında Bohemya'nın ayaklanmasıyla 30 yıl savaşların başlamış ve 1648 yılına kadar devam etmiştir.

30 yıl savaşlarının üç boyutu vardır.⁸¹ Bunlardan Birincisi; Katolik ve Protestan davası üzerinde bir Alman bir iç savaşıdır. İkincisi; Siyasal birliğini devam ettirmek isteyen kutsal Roma Germen İmparatorluğunu bağımsızlıklarını kazanmaya çalışan üye devletler arasında bir iç savaştır. Üçüncüsü; Otuz yıl savaşları Fransa ile Hasburklar,

⁷⁷ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s. 112

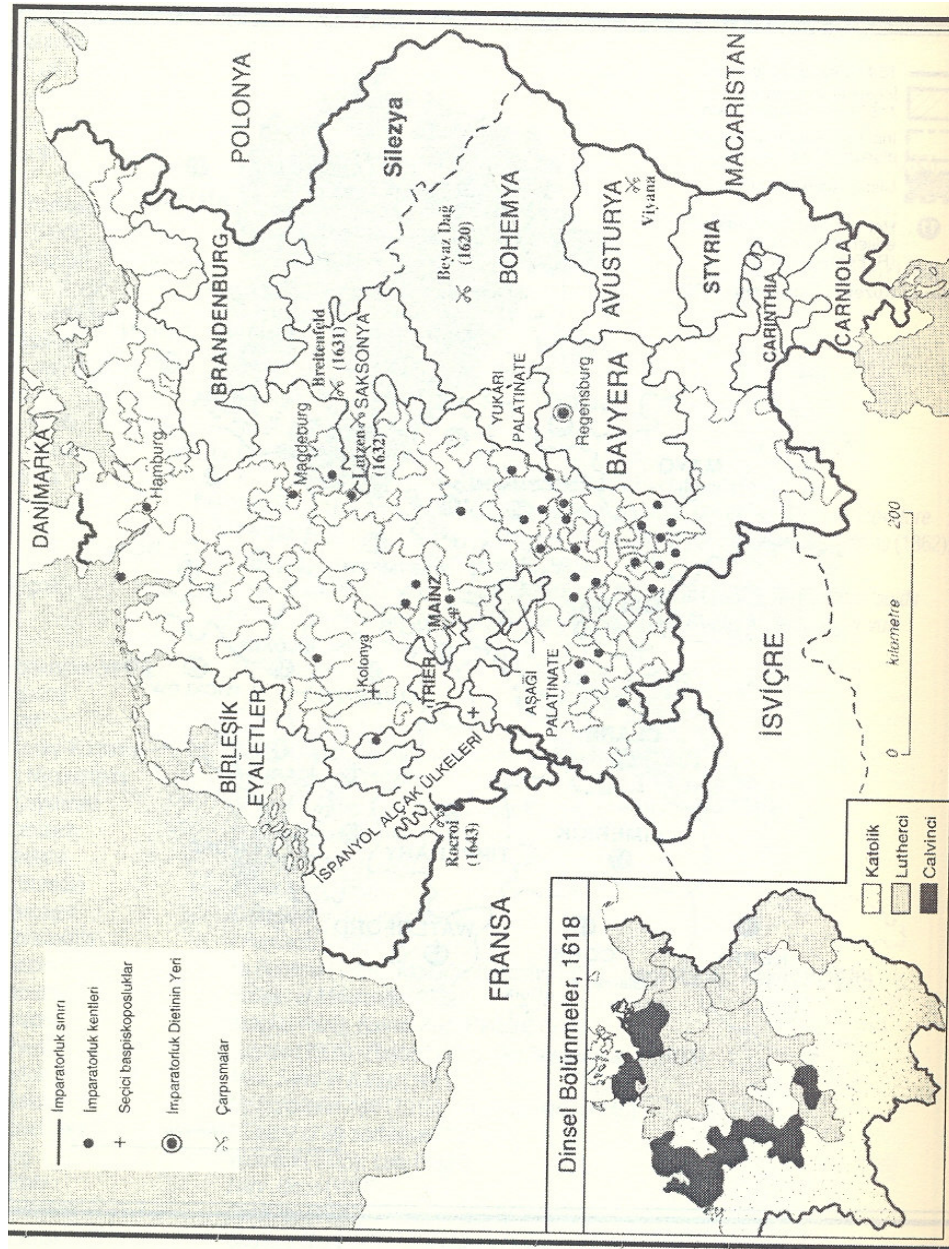
⁷⁸ Tarih III. s. 37-45

⁷⁹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s. 698

⁸⁰ J.M. Roberts, **History of the World**, Oxford University Press, New York, 1993, s. 756

⁸¹ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 734

İspanya ile Hollanda arasında ve olaya Danimarka İsveç ve Tiransilvanya'nın da katılımıyla Alman topraklarında sürdürülen uluslar arası bir savaştır.

Harita 2.14 Otuz yıl Savaşları⁸²

Otuz yıl savaşları,1789 Fransız ihtilali öncesinin en büyük Avrupa savaşı olup,1648 yılında Protestanların zaferi ve Westhabyp barışı ile sona ermiştir.⁸³ Barışı sağlayacak olan konferans da Avrupa'nın ilk ve en büyük konferansı niteliğindedir.

⁸² Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1340

⁸³ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s.120

2.4.1.2.2. Westphalid Barış Antlaşmasının Önemi ve Sonuçları

Birinci önemi daha önceki uluslar arası toplantılar dini nitelikte iken, Westhalid devlet, iktidar ve savaş konularının tartışıldığı laik bir konferans olmasıdır. Bu konferans da papalık temsilcisi dinlenmemiş ve Antlaşma Papaya imzalatılmamıştır.

İkinci olarak kilisenin gücü tamamen sıralandırılmıştır, Avgusburk barışının hükümetleri yenilenmiş ve Almanya'da katolik, protestanlık ve Celvanizm'e geçerlilik kazandırılmıştır.

Üçüncü olarak Kutsal Roma Germen İmparatorluğu'nun hukuki açıdan da parçalandığı doğrulanmıştır; İmparatorluk, Hollanda ve İsviçre üzerindeki tüm haklarının kaybetmiş ve İsviçre bağımsızlığını kazanmıştır.

Westphalid Barışı ile 300 kadar Alman devleti ortaya çıkmış, kısacası kutsal Roma Germen İmparatorluğu toprakları üzerinde beylikler dönemi başlamıştır.⁸⁴ Üye devletlerin onayı alınmadan İmparatorluğu vergi ve asker toplayamayacağı kanun koymayacağı savaş ilan edemeyeceği ve barış Antlaşması imzalayamayacağı hükme bağlanmıştır. Böylece, Avrupa'nın diğer devletleri mutlakıyetçi monarşi altında birleşip ve güçlenirken, Almanya, tarihi ömrünü tamamlayan feodal bir karışıklık içine itilmiştir. Almanya'da Brandenbuk, Bavyera ve Avusturya gibi üç yeni devlet kurulmuştur.⁸⁵

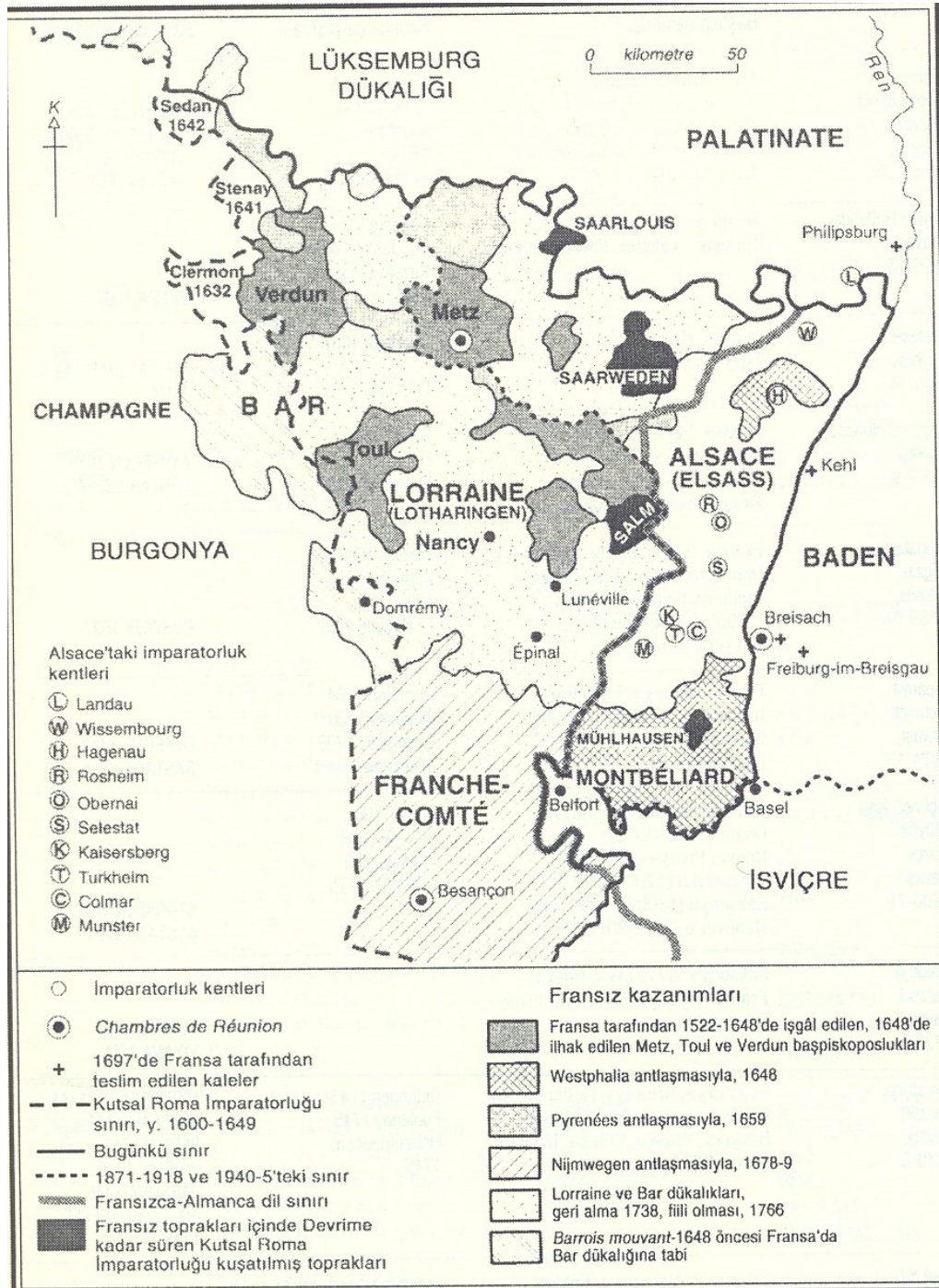
Sonuç olarak; Westphalida barışı, Katolik Hpostburkların Avrupa'ya egemen olma tehdidini ortadan kaldırmış, çeşitli din ve mezhebe bağlı unsurların ulus-devlet yapısı için de birleşmesini sağlamış, bugünkü anlamda uluslar arası sistemin temelleri atılmış ve Almanya'yı küçük devletlere bölerken Fransa'nın dünya üstünlüğünü ele geçirmesine imkân sağlamıştır.⁸⁶ Günümüz Avrupa'sının temellerinin atıldığı Westphalida barışı XVIII. yüzyıl sonralarına kadar tüm kıtada etkisini sürdürmüştür.⁸⁷

⁸⁴ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.467

⁸⁵ J.M.Roberts, **History of the World**, Oxford University Press, New York, 1993, s . 754

⁸⁶ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s. 132

⁸⁷ Prof. Sander **Siyasi Tarih**, s. s73-74

Harita 2.15 Lorraine ve Alsace'ta Fransız-Alman Sınırı⁸⁸

⁸⁸ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul,2006, s.1341

2.4.1.3.İspanya-Fransa Savaşı Pirene Antlaşması (1659–1660) ve Dönemin Önemli Olayları

Fransa,1562–1598 yılları arasındaki dini nitelikli iç savaşta milli birliğini güçlendirmiş ve 30 yıl savaşlar sonunda da Avrupa'nın en güçlü devleti olarak ortaya çıkmıştır. Fransa'nın güçlenmesinde özellikle 1643–1715 yılları arasında hüküm süren XIV. Louis ile Kral Naibi kardinal Riçhelieu ve kardinal Mozarin gibi devlet adamlarının önemli rolü olmuştur.

XIV. Louis'in ikisi iç ve biri dış politika alanın da olmak üzere, üç önemli özelliği vardır.⁸⁹ Birincisi; Soyluların orta çağdan kalma feodal ayrıcalık ve üstünlüklerine son vererek güçlü ve mutlakiyetçi ulus-devletin üstünlüğünü ön plana çıkarmıştır. İkincisi; Güçlü ve disiplinli ordu anlayışını tam anlamıyla Fransa'da yerleşmesidir. Üçüncüsü ise dışarıda yayılmacı bir dış politika takip etmesidir. Fransa'nın genişleyebileceği iki bölge mevcuttu. Doğuya ve Ren bölgesine doğru genişlemek ve İspanya Hollanda'sını ilhak etmek ki, böyle bir politika Kutsal Roma Germen İmparatorluğunun daha da parçalanması demektir. Diğerisi ise, tüm İspanya topraklarına veraset yoluyla sahip olmaktır. XIV. Louis'in amacı İspanya ile Fransa'nın kaynaklarının birleştirilerek, Fransa'yı Avrupa, Amerika ve denizlerde üstün kılmaktır. Avrupa'nın diğer devletlerinin bu “Evrensel Monarşi” ye karşı takip ettikleri politika ise “*Güç Dengesi*” politikası olmuştur.

Neticede, Avusturya Habsburkları, Westhalida barışı ile sınırlandırılmıştır. İspanya Habsburkları ile Fransa arasında cereyan eden savaşlar 10 yıl devam etmiş ve 1659 yılında Prenel barışı ve Fransa'nın üstünlüğü ile sonuçlanmıştır.⁹⁰ XIV. Louis'in Hollanda'ya saldırısı, Hollanda, Danimarka, Buendurburk, İspanya ve Avusturya Habusburklarının ittifakı ile 1678'de durdurula bilmiştir. Ancak, Fransa 1681'de bağımsız bir cumhuriyet olan Siraburk kenti ve Alcace-Lorraine bölgesini işkâl etmiştir.⁹¹ Doğuda, Fransa'nın kışkırtılması sonucu harekete geçen Macar saldırıları ve 1683'de Osmanlıların Viyana'yı kuşatmaları sebebiyle Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu Fransız ilerlemesini durduramamış, doğu cephesindeki tehdit ve tehlikeler atlatıldıktan sonra 1686'da XIV. Louis'in Katolik ve Protestan düşmanları

⁸⁹ **Dünya tarihi Ansiklopedisi** s.103-104.

⁹⁰ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay.,2001, Sf. 147

⁹¹ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.705

Ausburk Birliği'ni kurmaya başarılı olmuşlardır.⁹² Bunlar; Kutsal Roma İmparatorluğu, İspanya ve İsveç kralları, Hollanda Cumhuriyeti ve Bavyera ile Saksonyadır. Bunlarla Fransa arasında 1688'de başlanan savaş 1697'de Riyekserk barışı ile sona ermiştir.⁹³ Ancak savaş ve barış durumunda önemli bir değişiklik getirilememiştir.

2.5.XVIII. Yüzyıl

2.5.1.İspanya Veraset (Kalıtım) Savaşları (1702 – 1714)

İspanya Kralı II. Şarl'ın erkek evladı bulunmadığından, ölünce yerine akrabası bulunan Fransa Kralı XIV.Lui'nin torunu Filip'in geçme isteği üzerine İspanya ve Fransa'ya karşı, Avusturya , Bavyera , İngiltere , Hollanda , Savua hükümetlerinin birleşmesiyle başlayan savaşlar, Utraht (1713) ve Rastad (1714) antlaşmalarıyla sona ermiştir.⁹⁴

1. Avusturya;: *Belçika, Milano Dükalığı, Napoli, Sicilya adasını almıştır.*
2. Savua Düka; *Sardunya adasını, kral ünvanını almış ve İtalya' nın temelleri atılmıştır.*
3. İngiltere; *Fransa'nın Kanada'da bulunan sömürgelerinden Ternöv adasını, Hudson körfezi kıyılarını, İspanya'dan Cebelitarık'ı, Minorca adalarını almıştır.*
4. Fransa; *XIV.Lui'nin daha önceki savaşlarda aldığı Alsas, Strazburg,Artuva, Flandr, Frans Konte, Rosiyon' u iade etmiştir.*
5. XIV. Lui'nin torunu V.Filip'in İspanya krallığı kabul olunmuştur.
6. Brandenbürg elektörü, Prusya kralı olmuştur.

⁹² Prof.Sander,**Siyasi Tarih**,s.76.-77

⁹³ **Dünya Tarihi Ansiklopedisi**,s.104,.

⁹⁴ Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 2, s.142

Harita 2.16 İspanya Veraset (Kalıtım) Savaşları ⁹⁵

2.16 Lehistan Veraset (Kalıtım) Savaşları (1733 – 1738)

Lehistan Krallığı mücadelesinde, Fransa, İspanya, Savua, Osmanlı (sonradan) birlikteliğine karşı, Avusturya, Rusya birlikteliği arasında olmuştur. Sonuçta Viyana Antlaşması imzalanmıştır. (1738) ⁹⁶

1. III.Ogüst'ün Lehistan Krallığı kabul edilmiştir.
2. Stanislas Lehçinski' ye ölümünden sonra tekrar Fransa'ya geçmek koşuluyla, Loren Dükalığı verilmiştir.

⁹⁵ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1345

⁹⁶ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s.148

3. Avusturya, İtalya'da bulunan topraklarından bir bölümünü, Savua Kralına terk etmiş, Napoli ile Sicilya adasını krallıklara bırakmıştır.

2.5.3. Avusturya Veraset (Kalıtım) Savaşları (1740 – 1748)

Avusturya İmparatoru IV. Şarl'ın erkek evladı olmadığı için tahtı, kızı Mari Terez'e bırakması nedeniyle, Bavyera, İspanya, Fransa, Prusya, Lehistan, Saksonya birlikteliğine karşılık; Avusturya, İngiltere, Rusya, Hollanda, Sardunya birlikteliği arasında savaşlar olmuştur.⁹⁷ Savaşlar Ekslaşapel Antlaşması (1748) ile son bulmuştur.

1. Mari Terez'in Avusturya kraliçeliği kabul edilmiştir.
2. Prusya Kralı II. Frederik, Silezya' yı almıştır.
3. Fransa aldığı yerleri geri vermiştir.
4. İngiltere ve Fransa sömürgelerden aldıkları yerleri karşılıklı olarak geri vermiştir.⁹⁸

2.5.4. Yedi Yıl Savaşları (1756 – 1763)

Ekslaşapel antlaşmasının sorunları çözememesi üzerine, Prusya, İngiltere işbirliğine karşılık, Fransa, Avusturya, Rusya birlikteliği arasında savaş başlamış, Rusya daha sonra taraf değiştirmiştir.⁹⁹

2.5.4.1. Paris Antlaşması (1763) (İngiltere - Fransa)

1. Fransa, Amerika ve Hindistan'daki sömürgelerini İngiltere' ye bırakmıştır.
2. Avrupa'daki sınırlar savaştan önceki şekle getirilmiştir.

Yedi yıl savaşları sonunda, Fransa zayıflamış, İngiltere sınırlarını genişletmiştir.¹⁰⁰ Savaşların getirdiği mali bozukluğu düzeltmek için vergiler çıkarması Amerika sömürgeleriyle ilişkilerinin bozulmasına yol açmıştır. Prusya, Avrupa'nın karadaki en güçlü ülkesi konumuna ulaşmıştır.

⁹⁷ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s.241

⁹⁸ J.M.Roberts. **History of the Wolrd**, Oxford University Press, New York, 1993, s . 761

⁹⁹ Bahadır Kaleağası, **Avrupa'nın İki Ayrı Yarını**, Radikal, 9 Temmuz 2005

¹⁰⁰ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.854

2.5.5.Lehistan 'ın (Polonya) Paylaşılması (1772 – 1795)

Rusya ve Avusturya'nın, Lehistan'ın topraklarını paylaşarak ortadan kaldırma politikasına, Fransa ve Osmanlı Devleti Lehistan'ı koruma politikası izlemişler ancak başarılı olamamışlardır. ¹⁰¹ Lehistan I.defa 1772 ' de Rusya - Prusya - Avusturya arasında paylaşılmıştır. II. defa 1793 'te Rusya ve Prusya tarafından paylaşılmıştır. III. defa 1795'te Rusya - Avusturya - Prusya tarafından üçüncü ve son kez paylaşılmıştır.¹⁰²

2.6.Fransız İhtilali

2.6.1.Fransız İhtilalinin Nedenleri

2.6.1.1.Siyasal ve Sosyal Nedenler

Fransa, 16. yüzyıldan itibaren katı bir mutlakiyetle yönetilmiştir. Monarşi, aristokrasi ve burjuvazi arasında bir denge unsuru oluşturmak üzere yüceltilmiş olsa da, Rönesans'tan bu yana kaydettiği yol, Fransız burjuvazisini iktidara oynar bir duruma getirmiştir. İngiltere'de gelişen aristokrasi-burjuvazi uzlaşması yerine Fransa'da egemen sınıf ve halk arasında giderek artan bir uçurum oluşmuştur.¹⁰³ Güneş Kral 14. Louis'nin ardından eski gücünü toparlayamayan monarşi, vergilerin toplanması konusunda da İngiliz aristokrasisinden farklı bir yöntem izlemiştir. Vergileri düşük gelirli halktan toplamakta ısrar etmiş ve bu durum orta sınıf ve emekçi sınıfta krallık iktidarına karşı büyük bir nefret yaratmıştır.

İktidarın elinden kaymakta olduğunu anlayan, çöküş dönemine giren aristokrasinin kiliseyle birlikte oluşturduğu ittifak, yeni gelişmeye başlayan burjuva ve ezilen emekçiler üzerinde baskı unsuru olmaya devam etmiştir. Feodalizm sürecinin miyadını doldurmuş siyasi, sosyal ve ekonomik bakış açısı, soyluların ve rahiplerin geniş imtiyazlara sahip olması, zenginleşerek devlete vergi ödeyen burjuvaların siyasi haklar istemesi, hiçbir hakkı olmayan ve en ağır işlerde çalışan köylülerin burjuva sınıfını desteklemeleri, bunda etkili olmuştur.¹⁰⁴

¹⁰¹Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul,1938.cilt 2, s.324

¹⁰² Bahadır Kaleağası, **Avrupa'nın İki Ayrı Yarını**, Radikal, 9 Temmuz 2005

¹⁰³ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s,15

¹⁰⁴ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık , İstanbul , 2003, s.787

Burjuvazi geliştikçe, kendini halkın kurtarıcısı olarak göstermeye ve kendi ahlakını yaratmaya başlamıştır. Burjuvazinin aristokrasinin karşısına koyduğu bu ahlak, özellikle Fransa'da felsefi dözlemde kendini akılcılıkla bulmuştur.¹⁰⁵ Aile yaşantısından iş ahlakına, sanat anlayışından dünya görüşüne kadar kendisini kültürel olarak var etme çabasına giren burjuvazi için aristokrasinin kültürü çürümüş, emek harcamayan, baskıcı bir grup seçkine has, eşitlikçi olmayan bir kültür olmuştur.

2.6.1.2 Ekonomik Nedenler

Fransız İhtilali'nin en önemli ve yakın nedeni, ekonomik durumun bozulmasıdır.¹⁰⁶ Bunun başlıca nedeni, Fransa'nın özellikle 18. yüzyılda katıldığı savaşlar ve devletin gereksiz harcamalarıdır. Bu nedenle vergiler ağırlaştırılmış, halk geçim sıkıntısı çekmeye başlamıştır. Maliyeyi düzeltmek amacıyla alınan tedbirler sonuç vermeyince Fransa Kralı 16. Louis, Fransa'nın bir çeşit milli meclisi olan Etats-Genaroux' yu toplantıya çağırarak gerekli tedbirlerin alınmasını istemiştir (1789).¹⁰⁷

Güçlenen burjuvaziye feodal ekonominin kalıpları dar gelmeye başlamıştır. Burjuvazi kendini tam da dışa açık bir yapıda var etmiş; ticaret ve sömürgeler yardımıyla güçlenerek gelişmiştir.¹⁰⁸ Üstelik aristokrasinin dayandığı kilisenin ekonomiye verdiği zararda göz ardı edilemeyecek düzeyde olmuştur. Dolayısıyla burjuvazinin rönesansla başlayan gelişmesi artık aristokrasiyi ve feodal ekonomiyi dört bir yandan baskılar hale gelmiştir. Bu duruma İngiliz aristokrasisi gibi esnek bakamayan Fransız aristokrasisi, gelişime ayak uydurmak ve değişmek yolunu tercih etmemiştir.

2.6.1.3.Fransız Aydınlarının Etkisi

18. yüzyılda Fransa'da birçok aydın yetişmiştir. Aydınlar, Fransız İhtilâli'nin fikir yapısını hazırlamışlar, Montesquieu (*İran Mektupları ve Kanunların Ruhu Üzerine*), Voltaire, D'Alembert, Diderot ve Jean Jacques Rousseau (*Toplumsal Sözleşme*), yazdıkları eserlerde Fransa'nın rejimini eleştirmişler ve yeni çözüm yolları

¹⁰⁵ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul,1938.cilt 2, s. 545

¹⁰⁶ Dr.Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s,16

¹⁰⁷ J.M.Roberts.**History of the Wolrd**,Oxford University Press,New York,1993, s . 764

¹⁰⁸ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.23

ileri sürmüşlerdir.¹⁰⁹ Aydınların bu çalışmaları, Fransa'da ihtilalin hazırlanmasını sağlamıştır. İngiltere'de Lutherci ve Kalvinci reformların gelişi, din kurumunun sorgulanması yolunda burjuvaziye önemli adımlar attırıştır.¹¹⁰

2.6.1.4.Dış Nedenler

1215'te ilan edilen Magna Carta'dan beri İngiltere'de halkın istekleri, kral tarafından dikkate alınmıştır. 17. yüzyıldan itibaren de İngiltere'de Meşrutî Krallık kesin olarak yerleşmiştir. Böylece kral, anayasada belirlenen yetkilerin dışına çıkamamış ve halkın temsilcilerinden oluşan bir meclis, ülke yönetimine katılmıştır. Bu durum Fransa'daki mutlak krallığa alternatif olarak görülmüştür. Ayrıca Amerika'da yayınlanan İnsan Hakları Bildirisi, Fransızları derinden etkilemiştir. Fransızlar, İngiltere ve Amerika'daki hakların kendilerine de tanınmasını istemişler, bu da Fransız İhtilâlî'nin ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

2.6.2.Olayların gelişmesi

Fransız maliyesini düzene sokmakla görevlendirilen Charles-Alexandre de Calonne, Şubat 1787'de üst düzey din adamları, büyük soylular ve yüksek yargıçlardan oluşan İleri Gelenler Meclisi'ni toplantıya çağırarak bütçe açığının kapatılması için ayrıcalıklı kesimlerin vergi yükümlülüğünü artıracak reformlar önerdiğinde, Fransa'da devrimin ilk kıpırdamaları başlamıştır.¹¹¹

Meclis, reformları reddederek ruhban sınıfı, soylular ve halkın temsilcilerinden oluşan ve 1614'ten beri toplanmamış olan Etats-Genaroux'un toplantıya çağrılmasını talep etmiştir.¹¹² Calonne'dan sonra Fransız maliyesini yönetenlerin, direnişe karşın reformları uygulama yolundaki çabaları, aristokratik kurumların, özellikle de Mayıs 1788'de çıkarılan yasa ile yetkileri kısıtlanmış olan Parlement'lerin başkaldırısına yol açmıştır.¹¹³ 1788'in bahar ve yaz aylarında Paris, Grenoble, Dijon, Toulouse, Pau ve Rennes'de huzursuzluklar baş göstermiş ödün vermek zorunda kalan Kral XVI. Louis,

¹⁰⁹ İsmail SOYSAL, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)** , Türk Tarih Kurumu Yayınları,Ankara,1999,s.231

¹¹⁰ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s,18

¹¹¹ Ertuğrul İşler, **Voltaire ve Rousseau Etrafında Aydınlanma Çağı Fransız Yazını'na Bir Bakış**

¹¹² İsmail SOYSAL, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)** , Türk Tarih Kurumu Yayınları,Ankara,1999,s.232

¹¹³ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.73

Jacques Necker'i maliyenin yönetimine getirmiş ve Etats Generaux'yu 5 Mayıs 1789'da toplayacağını açıklamıştır. Kralın basın özgürlüğüne de göz yummasıyla Fransa bir anda devlet yapısının yeniden düzenlenmesine ilişkin tasarıları içeren kitapçıklarla dolup taşmıştır.

Ocak-Nisan 1789 arasında yapılan Etats-Generaux seçimleri, kötü geçen 1788 hasadının neden olduğu karışıklıklarla aynı zamana rastlamıştır.¹¹⁴ Temsilcilerini belirlemekte herhangi bir kısıtlamayla karşılaşmayan üç toplumsal kesim de kendi sorunlarını ve isteklerini dile getiren dilek listeleri ya da "şikâyet defterleri" (*cahiers de doleances*) hazırlamışlardır. Tiers Etat (*Halk Meclisi*) için 600, soylular ve ruhban kesimlerinin her biri için de 300 temsilci seçilmiştir.¹¹⁵ Kırsal alanlarda iki, kentlerde ise üç dereceli seçimler sonunda belirlenen Tiers Etat temsilcileri bütünüyle burjuvalardan oluşmuştur.

5 Mayıs 1789'da Versailles'de toplanan Etats-Generaux, daha başlangıçta, oylamaların toplam temsilci sayısına mı yoksa *etat* esasına göre mi yapılacağı konusunda ikiye bölünmüştür.¹¹⁶ Bu yöntem sorunu üzerindeki şiddetli mücadelede *Tiers Etat* temsilcileri çok geçmeden çoğu halk kökenli küçük papazların da desteğini kazanmış ardından krala da meydan okuyarak Jeu de Paume salonunda toplanmış (20 Haziran) ve Fransa'ya yeni bir anayasa getirilinceye değin kesinlikle dağılmayacağına ant içmiştir. XVI. Louis bu duruma istemeyerek boğun eğmiş ve ruhban kesimiyle soyluları Kurucu Meclis'i oluşturmak üzere Tiers Etat'ya katılmaya çağırması; bir yandan da meclisi dağıtmak üzere asker toplamaya girişmiştir.

Askeri birliklerin kralın emriyle Kurucu Meclis'in çevresini sarması ve Necker'in görevinden alınması meclisin tepkisine, kralın buna kayıtsız kalması da Paris halkının ayaklanmasına yol açmıştır.¹¹⁷ Silahlanan Paris halkı 14 Temmuz 1789'da krallık baskısının simgesi olarak gördüğü Bastille hapishanesini ele geçirmiş ve siyasi tutukluları serbest bırakmıştır. Böylece bütün dünyayı derinden etkileyecek sonuçları ortaya çıkaran Fransız ihtilali başlamıştır.¹¹⁸ Yeniden boyun eğen Kral, kentte dolaşırken

¹¹⁴ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul,2006, s.881

¹¹⁵ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul,1938.cilt 2, s. 579

¹¹⁶ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.34

¹¹⁷ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.83

¹¹⁸ İsmail SOYSAL, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)** , Türk Tarih Kurumu Yayınları,Ankara,1999,s.234

krallığın beyaz renginin yanı sıra Paris'in renkleri olan mavi ve kırmızıyı da içeren üç renkli kokart takarak halkın egemenliğini tanıdığını göstermiştir.¹¹⁹

Taşrada ise köylülerin feodal beylere karşı ayaklanmalarına ve şatoları hedef alan saldırılara girişmelerine yol açmıştır. Soylular ve burjuvazi dehşete kapılmış kurucu meclis, köylüleri denetim altına almak için 4 Ağustos'ta feodal vergi ve ayrıcalıkları ortadan kaldırmıştır.¹²⁰ Ardından İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi ilan edilerek (26 Ağustos) özgürlük, eşitlik, mülkiyet dokunulmazlığı ve baskıya karşı direnme hakları tanınmıştır.¹²¹

Kral, toplumsal yapıyı altüst eden 4 Ağustos kararları ile İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'ni onaylamayı reddetmiştir. Bunun üzerine Paris'te halk kitleleri yeniden ayaklanarak 5 Ekim'de Versailles'a yürümüş ertesi gün, kraliyet ailesi Paris'e getirilerek Tuileries Sarayı'nda oturmak zorunda bırakılmıştır. Kurucu meclis de Paris'te yeni anayasa üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür.

Kurucu Meclis, feodalizmin tasfiyesini sürdürerek eski zümreleri (*ordre*) kaldırmış, sömürgelerde köleliğe son vermekle birlikte en azından Fransa'da yurttaşlar arasında eşitliği sağlamış ve kamu görevlerine girişteki eşitsizliklere son vermiştir. Kamu borçlarının ödenmesi amacıyla kilise topraklarının devletleştirilmesi kararını mülklerin yaygın bir biçimde yeniden dağıtılması izlemiştir. Bundan en çok yararlanan burjuvaziyle toprak sahibi köylüler olmuş; ama bazı topraksız köylüler de arazi satın alabilmiştir. Kiliseyi mal varlığından yoksun bırakan Kurucu Meclis, ardından yeni bir düzenlemeye girişerek Fransız Kilisesi Temel Yasası'nı çıkarmıştır. Yasa, papa ve Fransız ruhban sınıfının çoğunluğu tarafından reddedilmiş, ortaya çıkan ayrılık, çekişmelerin şiddetini artırmıştır.¹²²

Kurucu Meclis, *ancien regime'in* karmaşık yönetsel sistemini yıkarak yerine seçilmiş meclislere yöneltilen il (*departement*), ilçe (*arrondissement*), kanton (*canton*) ve bucak (*commune*) bölünmesine dayalı akılcı bir sistem getirmiştir.¹²³ Adalet mekanizmasının temelini oluşturan ilkeler de köklü bir biçimde değiştirilmiş ve sistem yeni yönetsel birimlere uyarlanmış; yargıçların da seçilerek göreve gelmesi ilkesi kabul edilmiştir.¹²⁴

¹¹⁹ Asa Briggs, Patricia Clavin. A.g.e. s.85

¹²⁰ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s,67

¹²¹ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.792

¹²² İsmail SOYSAL, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s.237

¹²³ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.887

¹²⁴ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.239

Kurucu Meclis'in çerçevesini çizdiği yeni düzen, yasama ve yürütme güçlerinin kralla meclis arasında paylaşıldığı bir monarşiyi öngörmüştür. Ama bütünüyle aristokrat danışmalarının etkisi altında olan XVI. Louis ülkeyi yeni güçlerle birlikte yönetme yolunu seçmiş, 20–21 Haziran 1791'de ülkesinden kaçma girişiminde bulundaysa da Varennes'de yakalanarak Paris'e geri getirilmiştir.¹²⁵

1 Ekim 1791'de Kurucu Meclis'in yerini alan Yasama Meclisi'nde (*Assemblée legislative*), ticaret burjuvazisinden gelme Jironenler hâkim olmuştur.¹²⁶ Bu meclis, yurt dışına göç etmiş olan ve yabancı krallıkları Fransa'ya askeri müdahalede bulunmaları için kışkırtan soyluların işini bitirmek amacıyla, Avusturya'ya savaş ilan etmiştir (Nisan 1792). Ama jironenlerin monarşi karşısındaki politikası fazlasıyla uzlaştırıcı görülmüş 10 Ağustosta halkın bir başkaldırısı ile kralı devrilmiş ve hapsedirilmişdir.

Bu süreçte iktidar Jakobenlerin eline geçmiş ve bunlar, hem devrimci hareketi canlandırmışlar, hem de eski imtiyazlılara karşı baskıyı arttırmışlardır (*birinci terör, eylül kıyımları*).¹²⁷ Genel seçim ve oy hakkı tanınmıştır.

21 Eylül 1792'de, bir gün önce kazanılan Valmy Zaferi'nin sevinciyle, Yasama Meclisi yerini bir Ulusal Konvansiyon'a bırakmış, o da cumhuriyeti ilân etmiş ve daha sonra kralı idama mahkûm etmiştir. Bu hüküm, 21 Ocak 1793'te yerine getirilmiştir.

Louis XVI'nın ölümü, Fransa'ya karşı, Avrupa devletlerinin çoğunun oluşturduğu bir ortak cephe kurulmasına yol açmıştır. Daha mart ayında, Belçika'yı istilâ etmeyi başarmış olan Fransız ordusu geri püskürtülmüştür. İstilâ korkusu, kralcı köylülerin Fransa'nın batısında ayaklanması ve ekonomik bunalım, halkla montanyarları (*aşırı jakobenler*) jironenleri devirmeğe, sonra da tutuklatıp hapsedmeye yöneltmiştir.

Danton'un, sonra da Robespierre'in önyak olduğu Halk Kurtuluş Komitesi, kitle halinde askere almalar, el koymalar, tutuklamalar, idamlar, hayat pahalılığına karşı kararnameleler, zenginlerin mallarına vergi koymalar gibi bir dizi sert tedbirler almıştır. Bu, iç ayaklanmalara hızla son verdiren ve sınırları güvenliğe kavuşturan «büyük terör» dönemidir.

Ama Konvansiyon, Robespierre ile Saint Just'ün giderek daha kanlı bir niteliğe bürünen diktatörlüğüne de tepki göstermiş; ikisi de 27 Temmuz 1794'te giyotinle idam

¹²⁵ Asa Briggs, Patricia Clavin, **Modern Europe 1789-1989**, Addison Wesley Longman Inc. New York, 1997. s.134

¹²⁶ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2003, s.797

¹²⁷ Dr. Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Basım Yayın, İstanbul, 1998. s.98

edilmiştir. Thermidor tepkisi: bu tepkiyle Halk Kurtuluş Komitesi'nin aldığı tedbirler kaldırılmış ve terör sorumluları idam edilmiştir.¹²⁸

26 Ekim 1795'te beş üyeden meydana gelen bir Direktuvar kurulmuştur. İktidar, burjuvazinin eline geçmiş fakat eşitlik ilkesine dayalı bir cumhuriyet kurulamamıştır.

Harita 2.17 Fransız İmparatorluğu¹²⁹

¹²⁸ Asa Briggs, Patricia Clavin, **Modern Europe 1789-1989**, Addison Wesley Longman Inc. New York, 1997, s.137

¹²⁹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1351

2.6.3.İhtilalin Sonuçları

I. Yıkılmaz diye düşünölen, hatta egemenlik hakkını Tanrı'dan aldığı iddia edilen mutlak krallıkların yıkılabileceği ortaya çıkmıştır.

II. İlkel şekli Yunan şehir devletlerinde, gelişmiş şekli İngiltere ve ABD'de görölen demokrasi, Kıta Avrupa'sında da gelişmeye başlamış ve burjuva demokrasisi Batı medeniyetinin vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir.

III. Devrimden kısa bir süre sonra Napoleon Bonaparte iktidarı eline geçirmiş, dolayısıyla tam bir burjuva hâkimiyeti gerçekleştirmemiştir.¹³⁰

IV. Milliyetçilik ilkesi, siyasi bir karakter kazanarak, çok uluslu devletlerin parçalanmasında etkili olmuştur.

V. Eşitlik, özgürlük ve adalet ilkeleri yaygınlaşmaya başlamıştır.

VI. Liberalizmin güçlenmesi başlamıştır.

VII. Fransız İhtilâli, sonuçları bakımından evrensel olduğundan Yeniçağ'ın sonu, Yakınçağ'ın başlangıcı kabul edilmiştir.

VIII. Dağınık halde bulunan milletler, siyasi birliklerini kurmaya başlamışlardır.

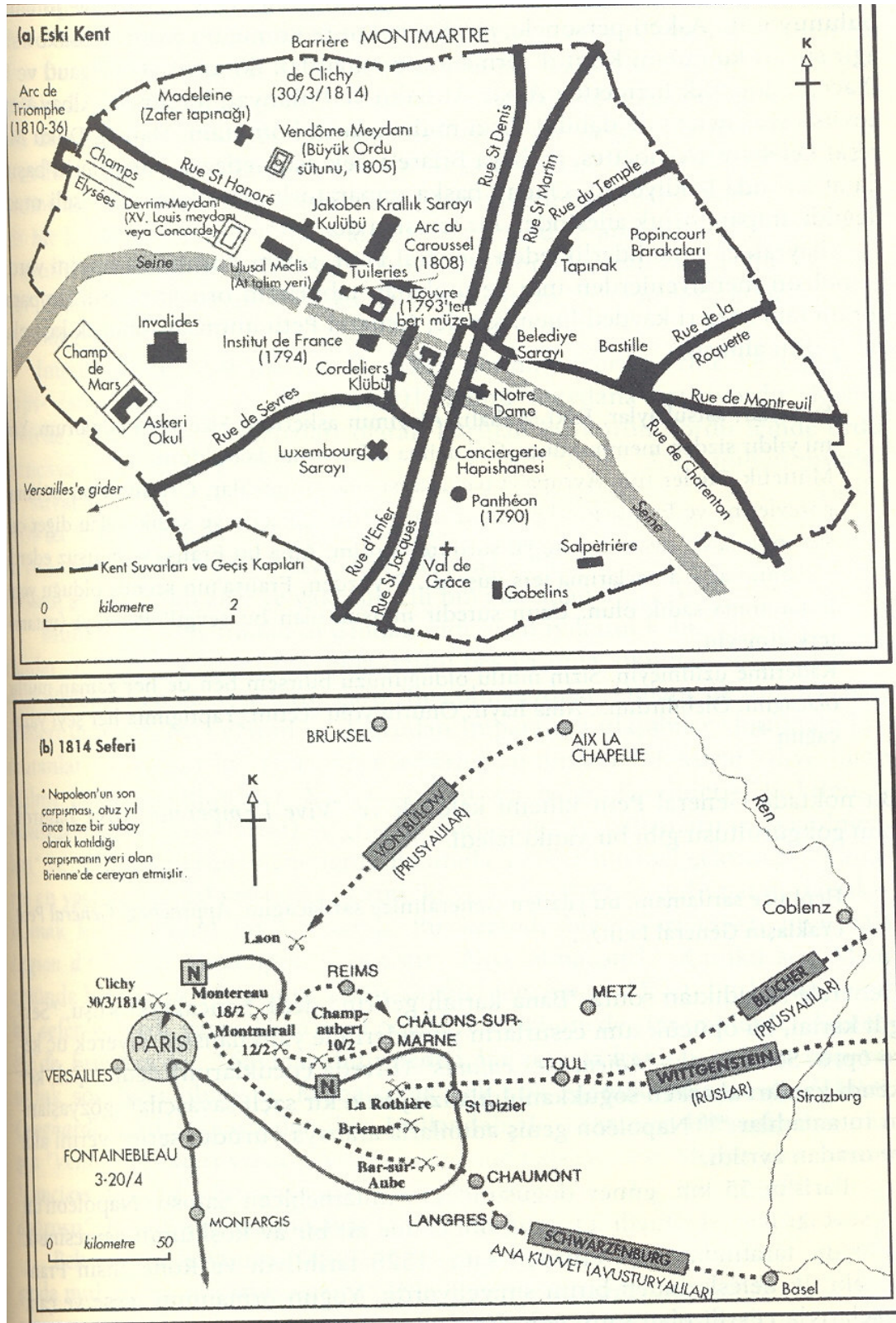
IX. İnsan Hakları Bildirisi, Fransızlar tarafından dünya çapında bir bildiriye dönüştürölmüştür.

X. Fransız İhtilâli'nin yaydığı fikirlere karşı İhtilâl Savaşları (1792–1815) başlamıştır. Önce Fransa ile Avusturya ve Prusya arasında başlayan bu savaşlara İngiltere ve Rusya da katılmışlar, savaşlar Napolyon'un yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Viyana Kongresi ile Avrupa'nın siyasi durumu yeniden düzenlenmiştir (1815).¹³¹

XI. Sınıflı toplumların gelişiminde, diğer bir aşamaya geçilmiş, burjuvazinin Avrupa'da tam olarak iktidarı alması Sanayi Devrimi'ni bulsa da, Fransız İhtilali burjuvazi için bir milat haline gelmiştir.

¹³⁰ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.655

¹³¹ İsmail SOYSAL, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s.276

Harita 2.18 Devrimci Paris¹³²

¹³² Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.797

2.7.1815 Viyana Kongresi ve Avrupa'nın Statükosu

Fransız İhtilali ve Napolyon savaşları ile bozulan Avrupa siyasi haritası ve güçler dengesi, Osmanlı Devleti hariç tüm Avrupa devletlerinin katıldığı 1815 Viyana kongresi kararıyla yeniden yapılandırılmıştır. Bu kararlar ve yeni statüko ile Birinci Dünya Savaşına kadar devam eden Avrupa, yeni dönemde de pek çok isyan ihtilal ve olaylara sahne olmuştur.

1815 Viyana Kongresi ve Avrupa'nın yeniden yapılanmasında en önemli rol, aynı zamanda kongre başkanlığı görevini de yürüten Avusturya Başkanı Metternich'in olmuştur.¹³³

Fransız İhtilaliyle etkinlikleri artan milliyetçilik, hürriyetçilik ve sosyalizm akımlarına tamamen karşı ve statükonun korunmasından yana olan Metternich'in yeni Avrupa politikası üç temel görüşe dayanmıştır.¹³⁴ Bunlardan Birincisi: “*Orta Avrupa Görüşü*” olup Avusturya'nın önderliğinde Rusya ve Fransa'ya karşı İngiltere ile ittifak; İkincisi: “*Batıdan gelebilecek yeni ihtilal hareketlerine karşı dörtlü ittifak*”; Üçüncüsü ise, “*tüm Avrupa'da iç ve dış barışın korunması için beşli ittifak.*”

Metternich'in Orta Avrupa'sı, eski Roma-Germen İmparatorluğu topraklarını ve İtalya'yı kapsamıştır. Bu düzenlemede geniş bir Alman-Roma Birliği, kültür ve güç alanında gerçekte bağımsız, ancak sürekli bir birlik bağı ile bir birine bağlı devletler topluluğu bulunmaktadır. Böyle bir Orta Avrupa'da yeni büyük devletlerle birleşik bir Almanya'nın, Bağımsız bir İtalya'nın ortaya çıkmasına imkân bırakılmamıştır.¹³⁵ Metternich, Alman birliği, Avusturya'nın egemenliği altına alabileceği prenslerin yönetimindeki küçük devletçikler halinde tutmayı almayı hedef almıştır.

Dolayısıyla, Metternich'in Avrupa'nın yeniden yapılanması planında, kıta'nın merkezinde yer alan Avusturya'ya çok güç bir görev verilmiştir. Bu görev; yeni devlet sistemi ve eski toplum yapısı temeli üzerinde, bölgenin siyasal ve sosyal açılardan devamının sağlanmasında öncülük ve liderlik görevidir. Metternich'in düşüncesi, Avrupa'yı “Federasyon” sistemi için de yeniden kurmak ve kıtanın merkezinden yer alan ve tarihsel bir varlık olan Avusturya'nın yönetiminde Federatif bir güç oluşturmaktır.¹³⁶

¹³³ Dr Tuncer Huzer. **Metternich'in Osmanlı Politikası** s,20-25:Tarih.III.s110

¹³⁴ Dr Tuncer Huzer. A.g.e. s.110

¹³⁵ Peter Burke, **Avrupada Rönesans**, Literatür Yayıncılık , İstanbul , 2003, s.780

¹³⁶ İsmail SOYSAL, **Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)** , Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1999, s.295

Harita 2.19 Fransız İmparatorluğu¹³⁷

2.7.1.Viyana Kongresi Kararları (1815)

Avusturya, Rusya, Prusya, İngiltere, Fransa, İsveç ve Portekiz tarafından “Viyana Kongresi Kararları” olarak 9 Haziran 1815’te imzalanan ve daha sonra diğer Avrupa devletlerince de kabul edilen kararların başlıcaları şunlardır:¹³⁸

¹³⁷ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1349

¹³⁸ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.135

- I. Fransa,ele geçirdiği tüm toprakları iade etmiş ve 1790 sınırlarını kabul etmiştir.
- II. Lehistan; Rusya, Prusya ve Avusturya arasında taksim edilmiştir.
- III. Saksonya Krallığı topraklarının bir kısmı Prusya'ya verilmiştir.
- IV. İhtilalden önce Almanya'da bulunan üç yüzden fazla devlet; 34 devlet ve 4 serbest şehir haline getirilmiştir.¹³⁹

V. Mukaddes Roma-Germen İmparatorluğu'na son verilmiş, yerine Almanya Konfederasyonu kurulmuştur. Bu devleti oluşturan unsurların eşit haklara sahip olduğu ve Almanya'yı iç ve dış tehditlere karşı korunması prensibi kabul edilmiştir. Frankfurt, konfederasyonu ve diyet meclisinin merkezi olmuş, meclis başkanlığını Avusturya temsilcisinin yapmasına karar verilmiştir.

VI. Fransa'nın doğu istikametinde genişlemesine engel olmak için, İngiltere tarafından teklif edilen Belçika ve Felemenk (Hollanda) birleştirilerek yeni bir Nederland devleti kurulması fikri kabul edilmiştir.

VII. İsviçre, 22 kantondan oluşan bağımsız ve sürekli tarafsız bir devlet haline getirilmiştir.

VIII. İtalya'nın ihtilalden önceki statüsü esas alınmıştır. Venedik (Napoli) ve Nombardiya (Sicilya) bölgesi Avusturya'ya verilmiştir. Piyemento Devleti, Cenova'nın ilhakıyla büyümüş, ülkelerini kaybeden İtalyan Prensleri tahtlarına iade olunmuş ve Mödena, Toskana, Parma dukalıklarının başına Avusturya hanedanına mensup yöneticiler getirilmiştir.¹⁴⁰ Papanın hakları iade edilmiş ve yeni bir papalık devletinin kurulması fikri kabul edilmiştir.

Rusya, İsveç'den aldığı Filandiya ile Osmanlı Devleti'nden aldığı Besarabya bölgelerini muhafaza etmiştir.

Avusturya: Doğu Galiçya Lombardiy ve Venedik'i almıştır.

2.8.Birinci Dünya Savaşı

2.8.1.Savaşı Hazırlayan Nedenler

Alman milli birliğinin kurucusu Bismarc, Almanya'yı Avrupa'nın karada en güçlü devleti haline getirmek istemiştir. Fransa, Avrupa'da Bismarc'in bu arzusunu

¹³⁹ Dr.Rifat Uçarol. a.g.e. s. 135

¹⁴⁰ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.189

gerçekleştirmesini engelleyecek tek güç konumundadır. Çünkü Alman milli birliği kurulurken Fransızlar, Almanlara yenilmişler ve yeraltı kaynakları açısından zengin Alsace-Lorraine'i Almanya'ya bırakmak zorunda kalmışlardır.¹⁴¹ Bu tarihten itibaren Fransızlar bunu milli bir mesele haline getirmişlerdir.

Bismarc, Fransa'nın en kısa sürede kendisini toparlayacağı ve Almanya'dan bu yenilginin intikamını almaya çalışacağı inancını taşımıştır. İşte bu inanç, güçlü devletleri Fransa'ya karşı Almanya'nın yanına çekme arayışına yöneltmiştir. Böylece dünya devletleri arasında ilk kez gruplaşma hareketi başlatılmıştır. 1860–1890 yılları arasında yapılan antlaşmalarla Almanya, Ç.Rusya'sı, Avusturya-Macaristan'ı yanına almıştır. Bu birliğe “Üçlü İttifak” adı verilmiştir. İtalya da daha sonrada Üçlü İttifaka katılmıştır.¹⁴² 1890'a kadar Üçlü İttifak da her hangi bir çözülme yaşanmamıştır.

1890'da Almanya'da bir taht değişikliği yaşanmış yeni imparatorla Başbakan Bismarc arasında dış politikada ciddi görüş ayrılıkları yaşanmaya başlamış, bu yüzden de Bismarc başbakanlıktan istifa etmiştir.¹⁴³ II. Wilhelm döneminde Almanya, Ç.Rusya'sının kendi yanında yer almasını gereksiz görmüş ve 1890'da Ç.Rusya'sı ile süresi dolan ve yenilenmesi gereken antlaşma yapılmayarak, Rusya devletlerarası alanda Almanya'nın karşısına itilmiştir.

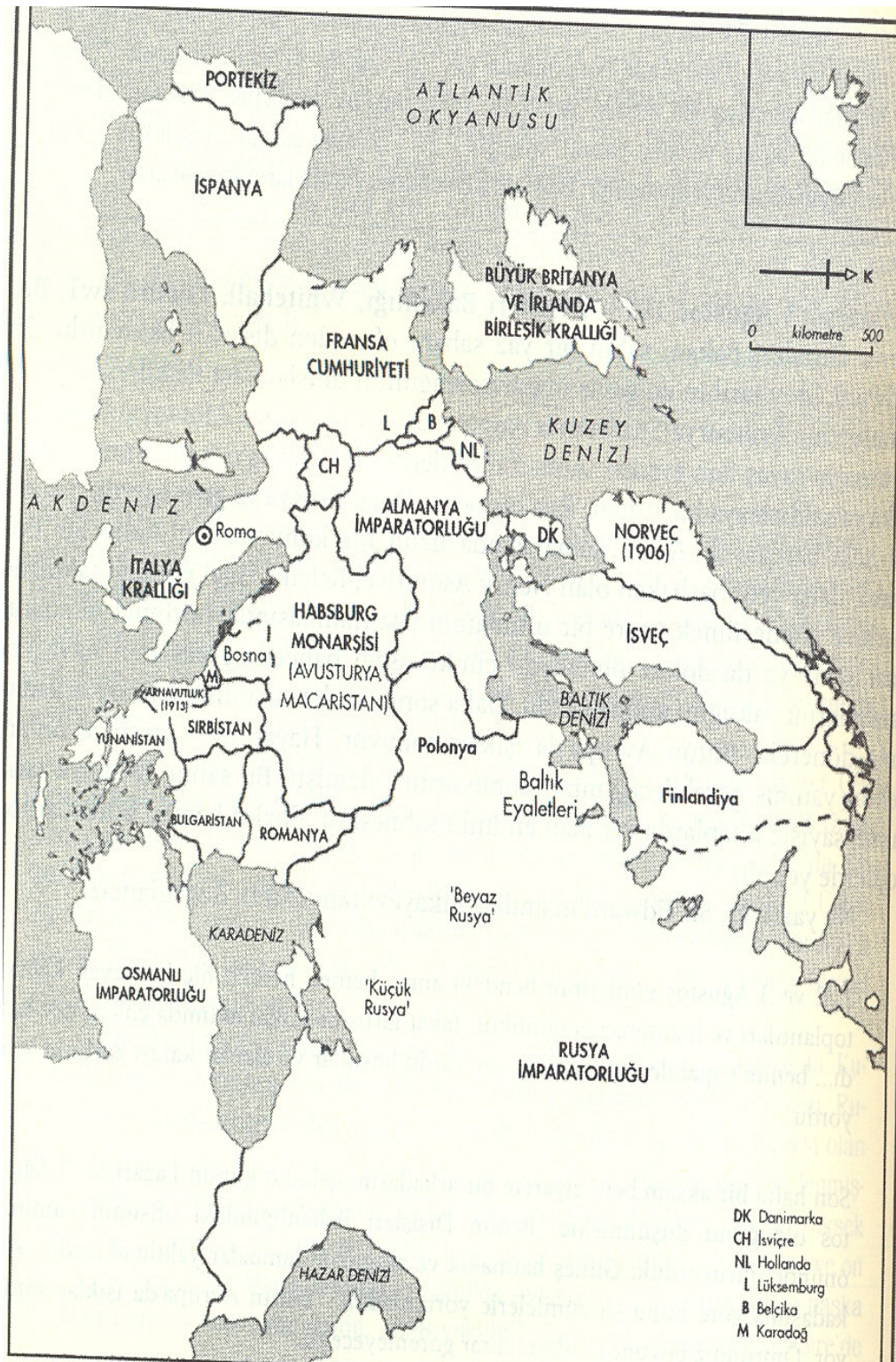
Bu durum Rusya'yı 1894'de Fransa ile anlaşmaya yöneltmiştir. Bu birlikteliğe İngiltere'nin de katılmasıyla Üçlü İttifaka karşı “Üçlü İtilaf” bloğu oluşturulmuştur.¹⁴⁴ Zamanla bloklar arasındaki ekonomik rekabet, silahlanma yarışı gerginlik yaratmış, bu gerginlik de I. Dünya Savaşının çıkışında etkin rol oynamıştır

¹⁴¹ Dr.Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.139

¹⁴² Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.991

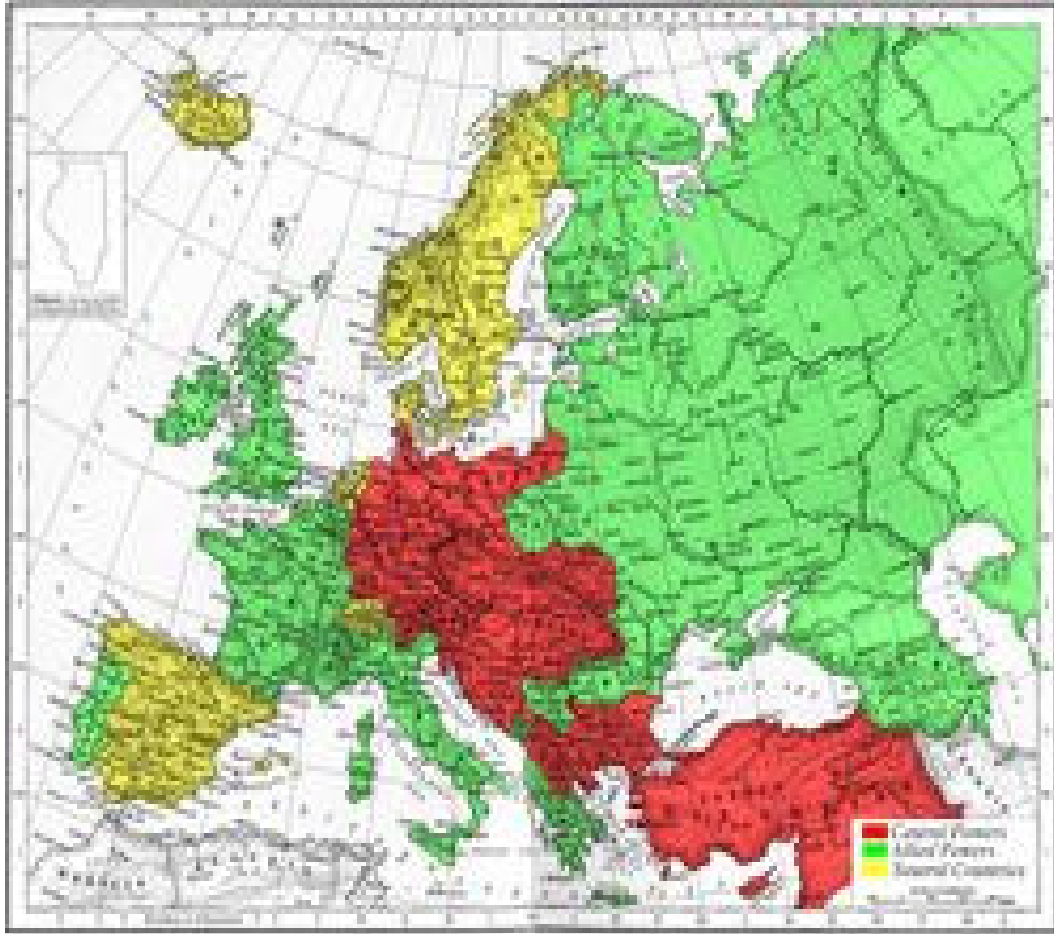
¹⁴³ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.89

¹⁴⁴ William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**,İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 136

Harita 2.20 Avrupa 1914¹⁴⁵

¹⁴⁵ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.926

Harita 2.21 **Birinci Savaşı Ülkeler**

2.8.2. Birinci Dünya Savaşına Yol Açan Sebepler

- I. Ekonomik Rekabet ve Sömürgecilik
- II. Avrupa'da Alman-Fransız; Balkanlar'da Rus-Avusturya Rekabeti
- III. Milliyetçilik
- IV. Osmanlı Topraklarının Paylaşılması İsteği
- V. Hızlı Silahlanma-Militarizm
- VI. Bloklaşma

Tablo 2.1 Birinci dünya savaşı öncesi bazı veriler ¹⁴⁶

	İngiltere	Fransa	Rusya	Türkiye	Almanya	Avusturya-Macaristan
Nüfus	46 Milyon	40 Milyon	167 Milyon	21 Milyon	65 Milyon	50 Milyon
Asker sayısı	711.000	3.500.000	4.423.000	360.000	8.500.000	3.000.000
Savaş Gemisi	64	28	16	-	40	16
Denizaltı	64	73	29	-	23	6
Demiryolu (Mil)	23.440	25.471	46.573	3.882	39.439	27.545

2.8.3. Fransa'nın Savaşa Girmesi

Almanya, meydana gelen gelişmelerden sonra Sırbistan'a savaş ilan ettikten sonra, Rusya'ya seferberliği durdurması için 24 saatlik, Fransa'ya da tarafsız kalması için 18 saatlik iki ayrı ultimatö vermiştir.¹⁴⁷ Ultimatömlerin reddedilmesine yanıt olarak Rusya'ya savaş açan Almanya, ertesi gün Lüksemburg'a girmiş ve Belçika'dan birliklerine tarafsız topraklardan geçiş hakkı vermesi istemiştir.¹⁴⁸ 3 Ağustos'ta Fransa'ya savaş açtıktan hemen sonra Belçika'yı işgal etmiştir. 5 Eylül'de Rusya, Fransa ve İngiltere, İttifak devletleri ile ayrı bir barış antlaşması yapmamayı öngören Londra antlaşmasını imzalamışlardır.¹⁴⁹

2.8.3.1.Schlieffen Planı

Almanya savaşa girmesi ile birlikte Alman Genel Kurmayının 1900'lerde hazırladığı savaş planını uygulamaya koymuştur. Bu plana göre Almanya savaşa girdiği andan itibaren bütün gücüyle Fransa üzerine yüklenecek ve 6 haftalık süre zarfında Avusturya-Macaristan Rus kuvvetlerini oyalayacaktır.¹⁵⁰ 6 haftalık sürenin

¹⁴⁶ **20 nci Yüzyıl Dosyası Ansiklopedisi**, I. Dünya Savaşı Bölümü, Milliyet Yayınları, 1976 Sayfa 44

¹⁴⁷ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.865

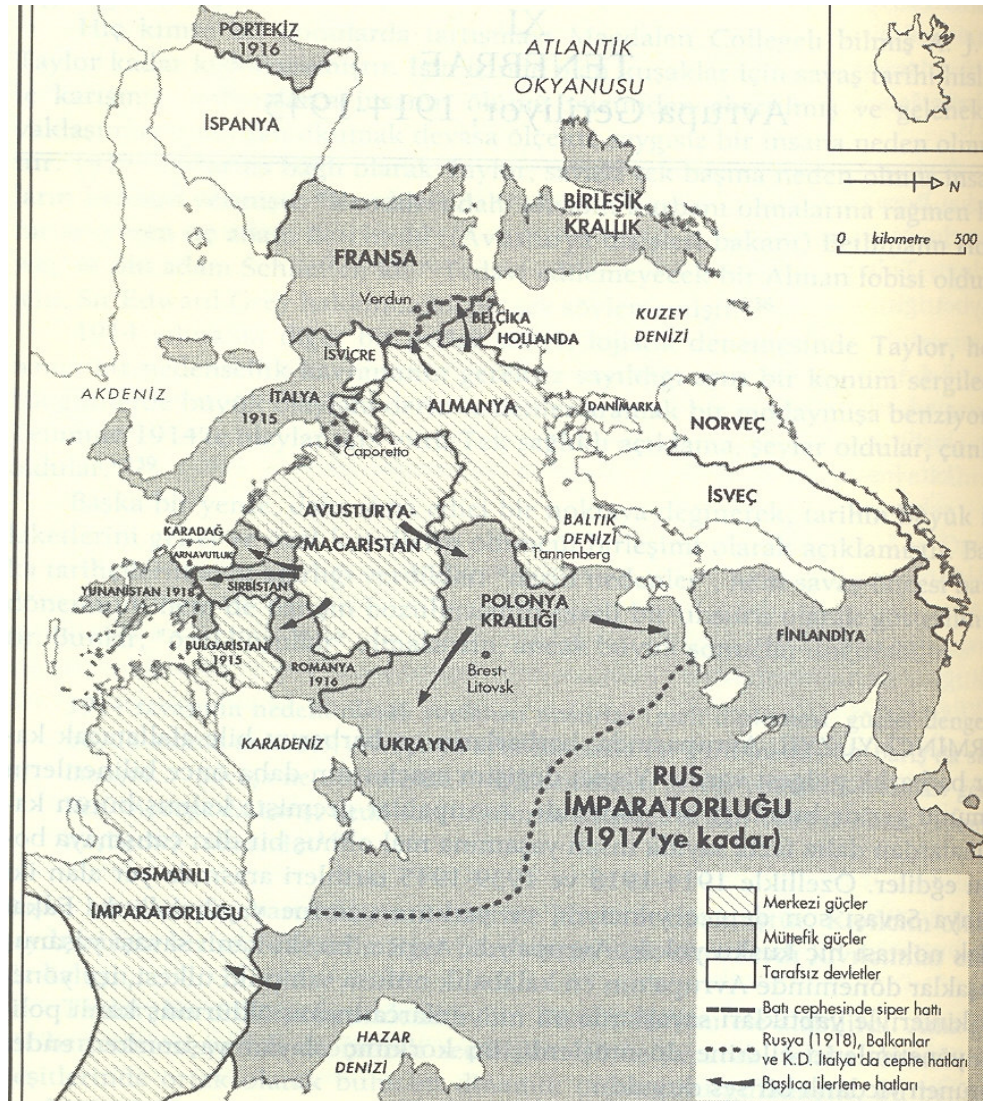
¹⁴⁸ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.89

¹⁴⁹William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**,İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 253

¹⁵⁰Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.298

tamamlanması ile birlikte Fransızların işini bitirmiş olan Almanlar, Avrupa topraklarından geçerek Rusya üzerine yürüyecekler ve Avusturya kuvvetleri ile birlikte Rusya'ya kesin darbeyi indireceklerdir.

Almanya'nın savaşa katılmasından sonra uygulamaya konan bu plan başarılı olamamış, Almanlar Fransızları yenemedikleri gibi, Fransız topraklarında ağır kayba uğramışlardır. Fransızları yenemeyen Almanların, Avrupa topraklarını çignemeleri ve Belçika'ya saldırımları, Belçika'nın yanı sıra, İngiltere'nin de Almanya'ya karşı savaşa katılmasına yol açmıştır.¹⁵¹

Harita 2.22 Schlieffen Planı¹⁵²

¹⁵¹ Claude Delmas, **Avrupa Uygurluk Tarihi**, Varlık Yayınları, Ankara, 1973, s.992

¹⁵² Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1389

2.8.3.2.Fransa'nın Stratejisi

Fransa, 1870 sonrasında olası bir Alman baskınına durdurmayı ve ardından karşı saldırıyı geçmeyi öngören bir strateji çizmiştir. Ama Rusya ve İngiltere ile kurulan ittifaklardan cesaret alarak, 1911'de doğrudan saldırıya dönük bir strateji değişikliği yapmıştır. Genel Kurmay Başkanı J.J.C.Joffre'nin bu amaçla hazırladığı XVII. Plan, Alman saldırısının Ardennes üzerinden yapılacağı düşüncesiyle, Lorraine'den geçerek Saar'a saldırmayı ve kuzeyde ilerleyecek Alman kuvvetlerini vurmaya öngörmüştür.¹⁵³ Bu arada İngiliz Sefer Birliği'nin de (BEF) bu cepheye destek vermesi beklenmiştir.

2.8.3.2.1.1914 Yılındaki Gelişmeler

Savaşın patlak vermesiyle birlikte Belçika'ya giren Alman ordularına yol açmak için saf dışı edilmesi gereken Liege, 5-7 Ağustos'ta düşmüş daha sert bir direniş gösteren öteki kaleler ancak ağır obüslerin yetişmesinden sonra alınabilmiştir. Bu arada Gete Irmağı ile Brüksel arasında sıkışan Belçika ordusu Anvers'te ki müstahkem mevziilere çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁵⁴ Alman 1. Ordusu 20 Ağustos'ta Brüksel'e girerken, 2. Ordu da Meuse yolu üzerinde ki son engel olan Namur önlerine varmıştır. 14 Ağustos'ta başlatılan Lorraine'e yönelik Fransız saldırısı 20-22 Ağustos'ta durdurulmuş, Joffre, Belçika'ya giren Alman ordularını Meuse-Ardennes bölgesinde kısıp almaya çalışmıştır.¹⁵⁵ Ama kısıpın sağ kolu püskürtülürken, sol kolda Alman orduları arasında sıkışmıştır. Mons'a kadar ilerlemiş olan BEF kuvvetleri, Namur'un düşmesinden sonra korumasız sol kanattan çevrilme korkusuyla geri çekilmiştir. Bu gelişmeler üzerine Joffre, Fransız Cephesi'nin merkez ve sol kanadını Verdun'u eksen alan bir hatta kaydırarak Paris'in kuzeyine yeni bir ordu yerleştirmiştir. Bu sırada sağ kanadı zayıflayan ve çevirme harekâtının yönünü güneybatıya doğru değiştirmek zorunda kalan Almanya, Verdun'un batısına yönelerek Fransız sağ kanadını kuşatma yoluna gitmiştir.

Joffre, savunmasız kalan Alman sağ kanadına karşı 5 Eylül'de genel bir saldırı başlatmıştır. Marne vadisinde bulunan Alman Ordularının savunma amacıyla ikiye ayrılması, Fransız ve İngiliz birliklerinin ilerleyebileceği bir boşluk doğurmuştur. Bu

¹⁵³ William H.Mc.Neil,**Dünya Tarihi**,İmge Yay., 5.Baskı, 2001, sf. 296

¹⁵⁴ **20 nci Yüzyıl Dosyası Ansiklopedisi**, I. Dünya Savaşı Bölümü, Milliyet Yayınları, 1976 Sayfa 71

¹⁵⁵ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.98

tehlike karşısında Alman komutanlar geri çekilme emri vermişler bu sırada Lorraine'de girişilen saldırı başarısızlığa uğrayınca, Alman sağ kanadı daha kuzeyde aşağı Aisne Chemin-des-Dames sırtına doğru çekilmiştir.¹⁵⁶ Almanların İtilaf kuvvetlerinin ilerleyişini durdurmasıyla, Eylül sonlarında bir siper savaşı başlamıştır. Böylece her iki taraf da umutlarını birbirlerinin batı kanatlarını kuşatmaya bağlamış, Belçika Ordusunun yarma harekâtları ve İngilizlerin Belçika kıyılarına çıkarma yapma tehlikesi karşısında, Almanlar 28 Eylül'de Ansvers'i ağır top ateşi altına almışlardır.¹⁵⁷ Ansvers'in 11 Ekim'de düşmesine karşın, İngilizlerin gönderdiği deniz ve kara birlikleri Belçika Ordusunun Flankre kıyıları boyunca çekilerek yenilgiden kurtulmasını sağlamıştır.

14 Eylül'de Molke'nin yerine geçen Erich von Falkenhayn, bu gelişmeyi görerek savunmayı pekiştirmek üzere Lorraine'de ki bir orduyu kuzeye kaydırmıştır. Ayrıca kıyı kesimini temizleyerek İtilaf kuvvetlerinin batı kanadını çökertecek bir saldırı planı yapmıştır.¹⁵⁸ İngiliz birliklerinin 19 Ekim'de Ypres'ten başlattığı saldırının ertesi günü Alman ileri harekâtı da başlamış, Belçika birliklerinin mevzilerinden çekilmesiyle Almanlar kıyıya doğru yönelmişlerdir. İtilaf kuvvetlerinin aleyhine gelişen Ypres Çatışması Fransız birliklerinin 22 Kasım'da İngilizlerin direnişini takviye etmesinden sonra yavaşlayarak siper çatışmasına dönüşmüştür.¹⁵⁹

Savaşın uzun süreli ve yıpratıcı nitelik kazandığını gören Alman genelkurmayı, 1914 sonlarında Doğu Cephesi'ne ağırlık veren bir stratejiye yönelmiş, İngilizlerin Baltık kıyılarına ya da Balkanlara çıkarma yaparak İttifak Devletlerinin başka bir cepheden zorlama önerisini benimseyen Fransızlar, Alman siperlerine yönelik saldırı sürdürme stratejisini kabul etmişlerdir. 1 Kasım'da Rusya, 5 Kasım'da İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'ne savaş açmışlardır.¹⁶⁰

2.8.3.2.2.Savaşın Kilitlenmesi

Bir İngiliz filosunun, kara birliklerinin gelmesini beklemeden 19 Şubat'ta başlattığı saldırının ilk ayında, Çanakkale boğazındaki dış savunma hatlarını yıkmanın ötesinde bir başarı elde edilememiştir. 18 Mart'ta ki Boğazı geçme girişiminde iki İngiliz ve bir Fransız savaş gemisi batmış, bunu izleyen saldırılarında sonuçsuz kalması

¹⁵⁶ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.134

¹⁵⁷ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.870

¹⁵⁸ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.305

¹⁵⁹ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.147

¹⁶⁰ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.523

üzerine harekâttan vazgeçilmiştir. Aralık 1915–Ocak 1916 arasında bütün itilaf birlikleri geri çekilmiş ve büyük umutlarla girişilen bu harekât İtilaf Devletleri'ne 214 000 kayba mal olmuştur.¹⁶¹

2.8.3.2.3.1915 Yılındaki Gelişmeler

Fransız ve İngiliz kuvvetleri şubat ve mart aylarında Alman siperlerine karşı giriştikleri saldırılarda ağır kayıplara karşılık yalnızca birkaç yüz metrelik ilerleme sağlayabilmişlerdir. Genellikle savunmada kalan Almanlar, İtilaf kuvvetlerinin Ypres'teki ileri mevzilerine karşı bir saldırı başlatmışlar, bu cephede ilk kez kullanılan zehirli gaz İtilaf askerleri arasında büyük panik yaratmıştır.¹⁶² Daha önce Polonya'da ters hava koşullarında kötü sonuç verdiği için zehirli gaz bombası üretiminden vazgeçilmiş olması, Almanların bu silahtan yararlanma şansını kısıtlamıştır.¹⁶³

İtilaf kuvvetlerinin eylül sonunda Lens çevresinde üç cepheden büyük kuvvetler ve makineli tüfeklerle giriştiği ortak saldırı, başlangıçta elde edilen başarılarla karşın, ikmal desteğinin gecikilmesi nedeniyle kayıplarla noktalanmıştır.

2.8.3.2.4.1916 Yılındaki Gelişmeler

Rusya'nın etkisiz hale geldiğini düşünen Alman Genelkurmay Başkanı Falkenhayn, saldırı için koşulların olgunlaştığını düşündüğü batı cephesi'nde, Verdun'u çökertmeyi hedef alan yıpratıcı bir savaş başlatmıştır. 24 km. bir cephede yoğun bombardımanla birlikte girişilen ileri harekâtlarının bir savaş aldatmacası olmadığı anlaşılınca, Fransızlar General Petain komutasında savunmaya dönük düzenlemelere geçmişlerdir.¹⁶⁴ Bu arada Rusya ve İtalya da Batı Cephesi üzerindeki baskıyı hafifletmek için yeni saldırılara girişmişlerdir. İngiltere zorunlu askerliğin kabul edilmesinden sonra yaz aylarında yapılması tasarlanan genel saldırının hazırlıkları hızlandırılmış, ağır ama düzenli biçimde ilerleyen Alman birlikleri haziran sonlarında Vedun önlerindeki mevzilere ulaşmıştır.¹⁶⁵ Petain'in Meuse Irmağının batı yakasını

¹⁶¹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.872

¹⁶² Asa Briggs, Patricia Clavin, **Modern Europe 1789-1989**, Addison Wesley Longman Inc. New York, 1997, s.312

¹⁶³ Asa Briggs, Patricia Clavin .a.g.e. s.313

¹⁶⁴ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, Ankara, 2002, cilt 1, s.137

¹⁶⁵ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.234

boşaltmaya hazırlandığı bir sırada, Somme Irmağı kıyısında başlayan İtilaf saldırısıyla Almanların ilerleyişi durmuştur.

İngiliz ve Fransız birlikleri 1 Temmuz da iki ayrı cepheden yürüyüşe geçmiştir. Topçu ateşinin temizlediği alanda ağır donatımlarıyla beklendiği kadar hızlı ilerleyemeyen İngiliz piyadeleri, Alman makineli tüfekleri karşısında büyük kayıplar vermişlerdir.¹⁶⁶ Üstün Fransız kuvvetlerinin görece başarısı, sonucu değiştirecek bir etki yapmamıştır. İngilizlerin bundan sonra izlediği adım adım ilerleme taktiği, Alman direnişini zorlamaya başlamış, İngilizler 15 Eylül’de ilk kez savaş alanına az sayıda tank sürmüşlerdir.¹⁶⁷ Dört ay süren Somme Çarpışması, Almanların Verdun’dan kuvvet çekmesi dışında bir sonuç getirmemiştir.¹⁶⁸ Alman baskısının gevşemesinden yararlanarak karşı saldırılarla eski mevzilerini büyük ölçüde ele geçiren Fransızlar, İttifak kuvvetlerinin saldırı stratejisine katkıda bulunamayacak ölçüde güçten düşmüşlerdir.

2.8.3.2.5.Ocak-Mayıs 1917’de ki Gelişmeler

1916’daki genel saldırının sonuç vermemesi, İngiltere ve Fransa’da savaşın yönetiminde önemli değişiklikler doğurmuştur. Fransa’da ise yıpratma stratejisini temel alan Joffre’nin yerine, Fransız ordusu’nun belirleyici bir rol üstleneceği kesin bir saldırıyı savunan General R. G. Nivelle Başkomutanlığa getirilmiştir.¹⁶⁹ Nivelle’in planı, Almanların dikkatini cephenin kuzey ve güney kesimlerindeki İngiliz saldırısına çekerek, yani birliklere takviye edilmiş Chamqagne’da asıl darbeyi indirmeye dayandırılmıştır.¹⁷⁰ İngilizlerin itirazları harekâtın Nisana ertelenmesine yol açmıştır. Bu fırsattan yararlanan Almanlar, Chamqagne’da ki sığ savunma mevzilerini topçu menzili dışında kalan bir hatla pekiştirmişler ayrıca öne çıkmış mevzilerinin gerisinde Hindenburg Hattı olarak bilinen yeni bir savunma hattı kurarak birliklerini geri çekmiş ve boşalttıkları bölgeyi mayınlayıp bütün barınma olanaklarını yok etmişlerdir.¹⁷¹

İngilizlerin başta iyi giden saldırısı, cephe gerisindeki tıkanıklık ve Alman direnişi yüzünden hızını yitirmiştir. Champagne’da ki harekât çok yavaş ilerlemiş ve

¹⁶⁶ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.138

¹⁶⁷Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 2, s.345

¹⁶⁸ **20 nci Yüzyıl Dosyası Ansiklopedisi**, I. Dünya Savaşı Bölümü, Milliyet Yayınları, 1976 Sayfa 64

¹⁶⁹ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.356

¹⁷⁰ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.138

¹⁷¹ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.147

Alman makineli tüfekleri Fransız birliklerini bozguna uğratmıştır.¹⁷² Mayıs ortasında başkomutanlığa getirilen Petain, ordu içinde yayılma eğilimi gösteren ayaklanmayı önlemiştir. Bu sırada savaşa girmiş olan ABD'nin tankları ve birlikleri Avrupa'ya ulaşana kadar savunmada kalma yoluna gidilmiştir.

2.8.3.2.6.Haziran-Aralık 1917'de ki Gelişmeler

Haziran başlarında Ypres çıkıntısının güneyindeki bir sırtın alınmasıyla cesaretlenen İngiliz başkomutanı Haig, öteden beri savunduğu, Flandre'da saldırıya geçme tasarısını gündeme getirmiştir. Deniz kuvvetlerinin Belçika kıyısındaki denizaltı üslerinin ele geçirilmesi için yaptığı baskılar, harekâta kuşkuyla bakan savaş kabilesini ikna edilmesini sağlamıştır. Temmuz sonunda başlayan çarpışmalarda, yağış mevsimi nedeniyle bataklık hale gelen bölge İngiliz birliklerinin ilerleyişini engellemiştir. Sonbaharda yağışların durması üzerine yeni saldırılar yapıldıysa da pek az ilerleme sağlanabilmiş ve bu çarpışmalarda İngilizlerin kaybı 250 bin kişiyi bulmuştur.¹⁷³

Fransız Ordusunu yeniden düzenleyen Petain ise sınırlı harekâtlar yürüterek 1916'da yitirilen toprakları ve stratejik önemi olan Chemin-des-Dames sırtını almıştır.¹⁷⁴

İngilizler, Kasımda Camprai'nin güneybatısından 400 tankın açtığı boşluktan Alman savunma hattının içlerine sızmayı başarmışlardır. Ama öne geçen piyade birlikleri arkadan destek göremeyince ilerleme durmuş, Almanların güneyden gerçekleştirdiği yarma harekati, İngiliz kuvvetlerini işgal ettiği toprakların bir bölümünü terk etmek zorunda bırakmıştır. Bununla birlikte Cambrai çarpışması ani saldırıların ve tankların siper engelini aşabileceğini göstermesi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.¹⁷⁵

2.8.3.2.7.Mart – Eylül 1918'de ki Gelişmeler

Bu dönemde Batı Cephesi'nden aktarılan birliklerle sürekli güçlenen Almanları ABD kuvvetleri gelene değin durdurma konusu, İtilaf Devletleri'nin başlıca sorunu haline gelmiştir. Ama hiçbir devlet öteki cephelerden, kendi konumunu sarsacak bir

¹⁷² 20 nci Yüzyıl Dosyası Ansiklopedisi, I. Dünya Savaşı Bölümü, Milliyet Yayınları, 1976 Sayfa 64

¹⁷³ Oral Sander,Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.541

¹⁷⁴ Jacques Bainville,a.g.e. s. 351

¹⁷⁵ Asa Briggs,Patricia Clavin , Modern Europe 1789-1989,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.369

kuvvet çekilmesine yanaşmamıştır. Bu arada İngilizler ve Fransızlar arasında savunma hattını paylaşma konusunda anlaşmazlıklar baş göstermiştir. Yüksek Savaş Konseyi, askeri kanadının ortak bir komiteye dönüştürülmesine karşın, başkomutanlar kendi düzenlemelerini temel almayı sürdürmüşlerdir.

Elde ettiği geçici üstünlüğü kesin sonuca varacak biçimde kullanmak isteyen Alman genelkurmayı, İtilaf Cephesi'nin en zayıf kesimine yüklenmeye dayanan bir plan benimsemiştir.¹⁷⁶

21 Mart'ta başlayan saldırıda yarma hareketi gerçekleştirildiyse de, kuzey yönündeki ilerleyiş durdurulmuştur. Almanlar planlarını değiştirip Amiens'i zorlamaya başlamışlar ama yedek kuvvetlerin yetişmesiyle toparlanan İtilaf Kuvvetleri, savunma hattında tutunmayı başarmışlardır.

Mayıs sonunda Marne'a ulaşan Alman birliklerinin aradaki Fransız savunma mevzilerini kısıpaca alma çabaları, karşı saldırılar yüzünden sonuçsuz kalmıştır. Almanlar düzensiz bir gelişme gösteren saldırılar yüzünden dağılan kuvvetlerini toparlamak için çarpışmalara bir ay kadar ara vermek zorunda kalmışlar, bu arada ABD birliklerinin gönderilmesi hızlandığından, kuvvet dengesi de değişmeye başlamıştır.¹⁷⁷ Temmuz ortalarında Champagne'da başlayan yeni Alman saldırısı, Fransızların hafif tankların desteğinde birkaç yönden karşı saldırıyla, hızla çözülen bir geri çekilmeye dönüşmüştür.

Fransızlar güneyde birçok yeri geri alarak Almanları geri sürmeye başlamışlardır. İlk kez bağımsız bir harekâta girişen ABD birlikleri de Verdun ve Nancy arasındaki Alman işgal bölgesini temizlemiştir.¹⁷⁸ 1918'de ki bu çarpışmalar sırasında İtilaf devletleri askeri harekâtı eşgüdüm altına alma kararını vererek ortak bir komutanlık oluşturmuştur. Çarpışmaların bir başka önemli sonucu da Alman ordusu içinde görüşme yoluyla barış eğiliminin güçlenmesi olmuştur.¹⁷⁹

2.8.3.2.8.Batı Cephesi'nden Son Saldırı

Argonne Ormanı ve Meuse'ün batı yakasında ilerleyen ABD birlikleri, asıl hedefleri olan Mezieres'e giden yolu daha yarısına varamadan duraklamışlardır.

¹⁷⁶ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.891

¹⁷⁷ Dr. Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Basım Yayın, İstanbul, 1998.s.153

¹⁷⁸ Asa Briggs, Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**, Addison Wesley Longman Inc. New York, 1997.s.378

¹⁷⁹ **20 nci Yüzyıl Dosyası Ansiklopedisi**, I. Dünya Savaşı Bölümü, Milliyet Yayınları, 1976 Sayfa 68

Fransızların Champagn'ın doğrusunda paylaşılan saldırı Aisne'de kesilmiş, Hindenburg hattını yarmayı başaran İngiliz kuvvetleri ise Almanları izlemede gecikmiştir.¹⁸⁰ Gent'e yönelen Belçika birlikleri Ypers çevresindeki bütün tepeleri ele geçirmişlerdir.

2.8.4.Savaşın Sona Ermesi

Ateşkes görüşmelerinde İtilaf temsilcileri, Almanya'nın savaş öncesi sınırlarına çekilmesi, Ren'in sağ yakasını boşaltmasını, Brest-Litovsk ve Bükreş antlaşmasını iptal etmesini ve İtilaf kuvvetlerini büyük miktarda savaş gereci, vagon ve lokomotif vermesini istemiştir. Ayrıca deniz ablukasının sürmesi koşulunu öne sürmüşlerdir. Alman temsilcilerinin Bolşevik tehlikesini öne sürerek deniz ablukasını ve askeri geçiş teslimi koşullarını yumuşatma çabaları, Almanya'da devrimin hızla ilerlemesinin yanı sıra batı cephesinin güneyinde, Fransız-ABD kuvvetlerinin Metz üzerinden Loraine'e girerek son Alman dayanağı Anvers-Meuse hattını kuşatmaya hazırlanmasıyla bütünüyle kırılmıştır. 11 Kasım da Ateşkes imzalanmıştır.¹⁸¹

2.8.5.Savaşın Maliyeti

Savaşta toplam 42 milyon kişiyi seferber eden İtilaf devletlerinden Fransa 5,623,800 kayıp, 1,357,800 ölü, 4,266,000 yaralı vermiştir. İttifak devletleri ise 23 milyon kişiyi seferber ederek 4 milyon kayıp vermiştir.¹⁸² Borçlarla birlikte doğrudan savaş harcamaları İtilaf cephesinde 145,4 milyar ABD Doları'nı bulmuştur. İttifak cephesinde de 63 milyar ABD dolarını bulmuştur.¹⁸³ Çarpışmalarda yaralananların sayısı toplam 21 milyona ulaşmıştır. Savaşan ülkelerdeki taşınır ve taşınmaz mallara verilen zarar 30 milyar, gemi ve yük kaybı 6,8 milyon, tarafsız ülkelerdeki zararlar ise 1,8 milyon ABD Dolarına ulaşmıştır.¹⁸⁴ Savaş sonrasında 1 milyar ABD Doları acil yardım gerekmiştir.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.305

¹⁸¹ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.401

¹⁸² Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay.,2001, Sf. 176

¹⁸³ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.169

¹⁸⁴ J.M.Roberts.**History of the Wolrd**,Oxford University Press,New York,1993, s . 899

¹⁸⁵ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.169

Tablo 2.2 Savaşın Maliyeti¹⁸⁶

Ülke	Kayıplar	Ölü	Yaralı
Rusya	6,650,000	1,700,000	5,950,000
Almanya	5,989,758	2,037,700	4,216,058
Fransa	5,623,800	1,357,800	4,266,000
Avusturya-Macaristan	4,820,000	1,200,000	3,620,000
Britanya*	2,998,583	908,371	2,090,300
İtalya	1,597,000	650,000	947,000
Sırbistan	1,178,148	450,000	728,148
Osmanlı İmparatorluğu	725,000	325,000	400,000
Romanya	455,706	335,706	120,000
Amerika Birleşik Devletleri	360,300	126,000	234,300
Bulgaristan	239,890	87,500	152,390
Kanada*	239,605	66,655	172,950
Avustralya*	218,501	59,330	159,171
Karadağ	60,000	50,000	10,000
Belçika	58,402	13,716	44,686
Yunanistan	26,000	5,000	21,000
Portekiz	20,973	7,222	13,751
Newfoundland**	3,565	1,251	2,314
Japonya	1,207	300	907
Toplam	31,266,438	9,381,551	23,148,975

*Kanada, Avustralya ve Hindistan kayıpları dahil.

** Newfoundland şimdi Kanada'nın

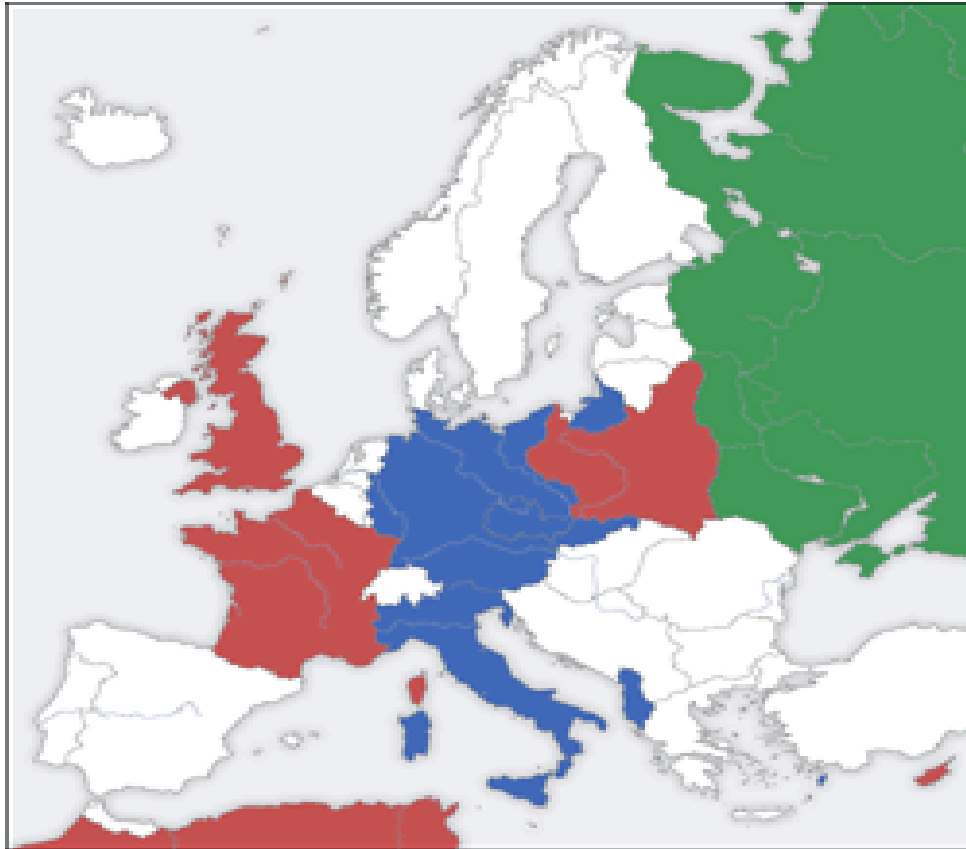
¹⁸⁶ Dr. Kemal Arı, *Birinci Dünya Savaşı Kronolojisi*, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 1997, s.213

2.9.İkinci Dünya Savaşı

2.9.1.Savaş Öncesi Durum

Fransa'nın, Almanya'yı zayıf tutmak için izlemiş olduğu tamirat borçları politikası dolayısıyla, Versay'ın hemen ertesinden itibaren bir gerginlik ve zorlama devresine giren Fransız-Alman ilişkileri, ancak, 1925 Ekimi'nde imzalanan Locarno Antlaşmaları ile karşılıklı güven çerçevesi içine girebilmiştir.¹⁸⁷

Locarno Antlaşmaları da Fransa'nın Almanya'ya karşı güvenliği sağlama çabalarının bir sonucu olmuştur. Fakat Hitlerin iktidara gelmesi ve sonrası izlediği politikalar ilişkileri germiş ve Almanya – Fransa arasındaki intikam ve düşmanlık duygularını canlandırmıştır. Hitlerin izlediği politikalar sonucu 2nci Dünya Savaşı başlamış ve Fransa, Almanya'nın ilk hedeflerinden olmuştur.¹⁸⁸

Harita 2.23 İkinci Dünya Savaşı

¹⁸⁷Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.599

¹⁸⁸ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu,**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.184

2.9.2.Fransa Seferi

II. Dünya Savaşı sırasında Alman ordularının Fransa'yı istilasıyla sonuçlanan askeri harekât Alman ordularının Belçika topraklarına saldırdığı tarih olan 10 Mayıs 1940 tarihinde başlamıştır.¹⁸⁹ 14 Haziran 1940 da Alman birliklerinin Paris'e girmesiyle Fransızlar barış istemek zorunda kalmışlardır. 22 Haziran 1940 da ateşkes anlaşmasını imzalamışlar, Alman güçleri kuzey Fransa'yı ve Fransa'nın Atlas Okyanusu kıyılarını işgal etmiştir, Fransa topraklarının üçte ikisi, Alman kontrolüne girmiştir.¹⁹⁰

2.9.2.1.Almanya'nın Savaş Planı ve Fransa Stratejisi

1891'de Genel Kurmay Başkanı olan Prusyalı General Kont Alfred Von Schlieffen, I. Dünya Savaşının Alman stratejistlerinin başında gelmiştir.

Schlieffen Planı'na göre Fransa topraklarında ilerleyen asıl saldırı güçleri, Manş Kanalı boyunca hızla güneye ilerlenmeli ve böylece Fransızların ana güçleri, geniş bir kısaç içine alınmalıdır.¹⁹¹ Diğer bir anlatımla, Fransa'nın istilasına ayrılan Alman kuvvetlerinin bir bölümü, Fransız mevzilerinin karşısında, Majino Hattı önünde pozisyon alacak, sabit kısmı yani örs'ü oluşturacaktır. İkinci bölüm, örsün hareketli parçası, çekiç işlevini üstlenecek, Hollanda ve Belçika üzerinden ilerleyerek Fransız birliklerini batıdan çevirecektir. Ancak Hitler, artık herkes tarafından bilinen bu planı uygulamanın bir baskın niteliği taşımayacağını düşünmüştür.

Alman istihbaratı, Fransız ordularının önemli bir bölümünün ve İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvvetinin, Fransa'nın kuzey topraklarında, Majino Hattı'nın bittiği nokta ile Manş denizi arasında yerleşmiş olduğu bilgilerini edinmiştir.¹⁹² Müttefikler tam da Schlieffen Planına dayanan bir saldırıya göre hazırlık yapmışlar ve savunma düzenlerini buna göre kurmuşlardır.

Majino Hattı, Fransa-Lüksemburg sınırında keskin bir dönüş yapmakta, Lüksemburg sınırı boyunca devam etmekte ve Lüksemburg, Belçika ve Fransa sınırında

¹⁸⁹ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay.,2001, Sf. 326

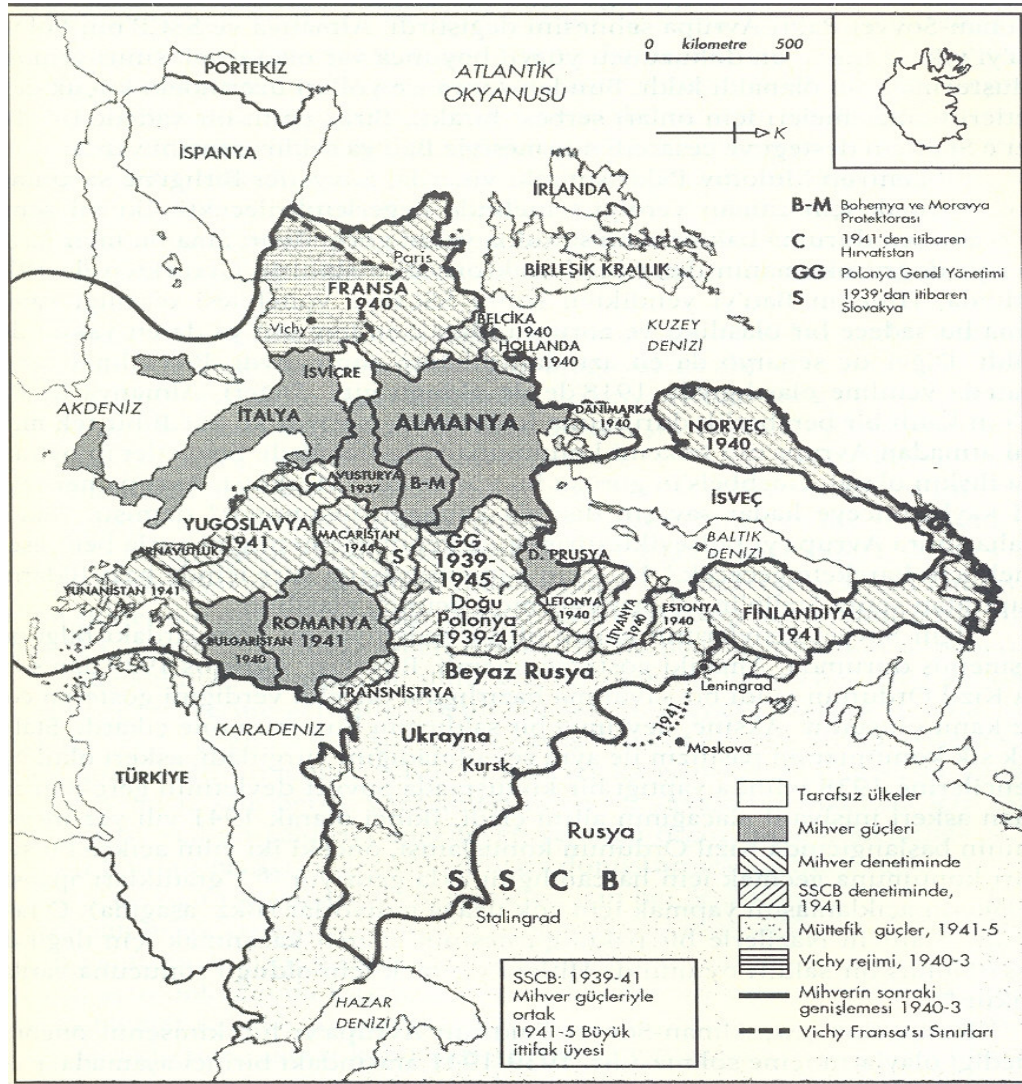
¹⁹⁰ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.487

¹⁹¹ Dr.Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.614

¹⁹² Dirk Verheyen, **The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration**, Westview Press, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, 1999.s.241

sona ermektedir. Hemen üstünde, Belçika sınırları içinde Arden Ormanları yer almaktadır.¹⁹³

“*Sedan Planı*” kod adını alacak olan plan, General Von Manstein tarafından formüle edilmiştir.¹⁹⁴ Von Manstein, güney Belçika ve Lüksemburg’dan Arden’lerden geçilerek batıya, Sedan yönüne zırhlı birliklerle saldırarak, -Maginot hattının sıyrılarak geçilmesini ve müttefik güçlerinin ikiye ayrılmasını içeren bir savaş planı hakkında Guderian’ın görüşünü öğrenmek istemiştir. Guderian anılarında bu görüşmeden söz etmiş ve yeterince güçlü bir zırhlı harekâtla bunun başarılacağına inandığını belirtmiştir.

Harita 2.24 Almanya'nın Savaş Planı¹⁹⁵

¹⁹³ Asa Briggs, Patricia Clavin, a.g.e.s.492

¹⁹⁴ Dr.Rıfat Uçarol, a.g.e. s.616

¹⁹⁵ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1364

7 Şubat 1940 da haritalar üzerinde yapılan bir harp oyununda Guderian, aynen Manstein Planına uyan bir hareket önermiş, Meuse nehrini Sedan bölgesinde zırhlı birliklerle geçmek, fakat nehir geçişinde bir köprübaşı oluşturunca piyadeyi beklemeyerek geniş ve derin bir kama halinde düşman mevzilerine ele geçirmeyi önermiştir.¹⁹⁶ General Halder karşı çıkmış ama Guderian önerisinin değerini şiddetle savunmuştur. Bölge hakkındaki detaylı istihbarat raporları da Guderian'ın görüşünü destekler tarzda olmuş ve öneri ister istemez dikkate alınmıştır.

14 Şubat 1940 da yapılan diğer bir savaş oyununun ardından yoğun tartışmalar yaşanmış ve Guderian görüşlerini kabul ettirmekle kalmamış, Arden Ormanlarından yapılacak bir zırhlı birlik harekâtı için görevlendirilmesini de sağlamıştır.¹⁹⁷ Guderian, Sedan Planında 1, 2. ve 10. Zırhlı Tümenlerden, bir piyade alayından ve bir havan taburundan oluşan kolorduya komuta edecektir fakat halen bu plana Guderian, Von Manstein ve Hitler'den başka başarı şansı veren olmamıştır.¹⁹⁸ Bir uçak kazası sonucu Schieffen Planı'nın dökümleri müttefiklerin elinde geçince Schlieffen Planını artık uygulamaya olanak kalmamıştır.

17 Kasım 1939 da Paris'te toplanan Müttefik Yüksek Savaş Kurulu, Belçika üzerinden bir Alman saldırısına karşı bir planı kabul etmişlerdir. D Planı olarak kayıtlara geçen bu plana göre iki Fransız ordusu ile İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvveti, kuzeye hareket ederek Belçika'daki ana savunma hattını tutacaktır. Bu da, Belçika'ya bir saldırı başladığında, Fransa'nın kuzeyindeki kuvvetler hızla daha kuzeye kayacak ve o bölge boşaltılacaktır.¹⁹⁹ Burası tam da Sedan Planı'yla vurulacak bölgedir.

Bu savaş tarihinin belki de en kusursuz savaş planlarından birisi olmuştur. Alman ordusu sağ gösterip, Belçika'ya saldıracak, Fransız-İngiliz güçleri bunu önlemek üzere Belçika'ya akarken sol yumruk, bir kama gibi girecek, müttefikler torbaya düşeceklerdir.

Almanların saldırıyı düşündükleri Müttefik kara gücü, asker sayısı bakımından kendilerinden neredeyse 1,5 kat fazladır. İki tarafın tank sayıları birbirine yakınsa da, Fransız tanklarının daha üstün nitelikte olduğu kabul edilir.²⁰⁰ Almanların tek üstün durumda olduğu unsur hava kuvvetleridir.

¹⁹⁶ J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s . 909

¹⁹⁷ Claude Delmas,**Avrupa Uygarlık Tarihi**, Varlık Yayınları ,Ankara,1973,s.790

¹⁹⁸ Dirk Verheyen, **The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration**, Westview Press, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, 1999.s.248

¹⁹⁹ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay.,2001, Sf. 329

²⁰⁰ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.508

Sedan Planı, 24 Şubat 1940 da resmen kabul edilmiştir.²⁰¹ Sedan Planına göre sağ kanattaki B Ordu Grubu, Mareşal Von Bock'un komutasında, 4 zırhlı tümen ve 30 piyade tümeninden oluşmuştur. Sol kanat ise Mareşal Von Rundstedt komutasında A Ordular Grubudur. 40 piyade tümeninden ve üç panzer kolordusunda 7 zırhlı tümeden oluşmuştur. Bu kanattaki asıl vurucu güç, General Kleist'in ordusunda toplanmıştır, Arden'lerden taarruz edecek olan işte bu panzer kolordularıdır. Guderian'ın 19. Panzer Kolordusu da Von Kleist'in emrine girmiştir.

2.9.2.2. Sedan'dan Manş'a

10 Mayıs 1940 sabahı Alman birlikleri de Hollanda sınırını geçmişler ve iki noktadan gelen bu şok darbe, Luftwaffe'nin yoğun saldırılarıyla da pekiştirilmiştir. Bu saldırılarda 4.000 paraşütçü dışında maketler kullanılmıştır.²⁰²

Paraşütçülerin hedefi olan köprüler son anda kontrol altına alınabilmiştir. Hatta bir tanesinin ateşlenmiş olan fitilinin, henüz inmiş paraşütçüler tarafından söndürüldüğü bilinmektedir.²⁰³

Dört bin Alman paraşütçü, nakliye uçaklarıyla sevk edilen 12 bin mevcutlu bir hafif piyade tümeniyle desteklenmiştir.²⁰⁴ Hollandalıların sert saldırılarına dayanmışlar, iki gün sonra ulaşan General Von Kuechier komutasındaki 18. ordunun bu köprülerden akmasına olanak sağlamışlardır.

Köprüleri kontrol altına alan panzer birlikleri hızla Belçika savunmasına yüklenmişlerdir. Öyle ki harekâtın ikinci günü Belçika kuvvetleri tam da İngiliz ve Fransız birliklerinin yardım için Belçika ovalarına ulaştıkları anda geri çekilmek zorunda kalmışlardır.²⁰⁵

Müttefik kuvvetlerinin ilk tepkisi kuzeye, Belçika ve Hollanda topraklarına doğru ilerlemek olmuştur. Burada, bu tampon bölgede Alman ilerlemesi durdurulmak istenmiştir. İlk iki gün Luftwaffe, kayda değer bir akın düzenlememiş Müttefik kuvvetlere rahatça ve olabildiğince hızlı ilerlemelerine izini vermişlerdir. Sedan Planı gereği olarak 12 Mayıs günü ise hava akınları başlamıştır.

²⁰¹ Dirk Verheyen, **The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration**, Westview Press, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, 1999.s.263

²⁰² Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.996

²⁰³ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay., 2001, Sf. 332

²⁰⁴ Dr. Veli Yılmaz, a.g.e.s.603

²⁰⁵ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.619

12 Mayıs'ta Guderian'ın zırhlı birlikleri Sedan kentini ve kalesini ele geçirmişlerdir. Meuse nehrinin doğu kıyılarına dayanmışlardır. Bu dönemde Müttefikler savaşın gidişatını memnuniyetle karşılamışlardır. Fransız ordusunun büyük bir bölümü, 1. 7. ve 9. ordular ile İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvveti, Belçikalıların cephe hattının güney ucundan Sedan'a kadar olan hattı tutmuşlardır.²⁰⁶

13 Mayıs 1940 da Alman öncü birliklerine bağlı piyadeler şişme botlarla Meuse nehrini geçmeye başlamıştır. Luftwaffe'nin bin kadar taktik bombardıman uçağı bu bölgede de Fransız mevzilerini, özellikle topçu bataryalarını yoğun biçimde bombalamaya başlamışlardır. Alman tanksavar ve uçaksavar silahları da, Meuse nehrinin karşı kıyısındaki Fransız beton koruganlarını ve silah yuvalarını hedef almışlardır. Neredeyse 70 km.lik bir cepheyi dört Fransız tümeni tutmuştur.²⁰⁷ Bunlar, yaşı ileri askerlerden oluşan ihtiyat tümenleridir ve hemen hemen hiç tanksavar ve uçaksavar silahları yoktur. Daha önce de belirtildiği gibi kimse bu bölgeden bir saldırı beklenmemiştir.

Guderian'ın öncü birlikleri Meuse nehrinde bir geçiş yeri elde etmiştir. Gün bitmeden Rommel'in 7. Zırhlı Tümeni de 70 km. batıda, Dinant'ta bir geçiş elde etmiştir.²⁰⁸

14 Mayıs 1940, Fransa Seferinde bir dönüm noktası olmuştur.²⁰⁹ Kuzeyde, Hollanda teslim olmuştur. Hükümet üyeleri ve kraliçe, İngiltere'ye çekilirlerken, Ardenler'de de Guderian'ın 19. Zırhlı Kolordusuna bağlı iki zırhlı tümen Sedan'da Meuse nehrini öğleden sonra geçmiş ve kuzey Fransa'nın düzlüklerine çıkmışlardır. Fransızlar, "yumuşak karına" yönelen bu kamayı fark edip yedekleri bölgeye sürmeden önce panzerlerin nehri geçip bir köprübaşı tesis etmeleri gerekmiştir.

17 Mayıs 1940'ta sabahın erken saatlerinde, Kara Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı'nın emri ile -dolayısıyla Hitler'in-, ileri harekât durdurulmuştur.

Fransız cephesinde tam bir bozgun yaşanmıştır. Ardı arkası kesilmeyen hava saldırıları öncelikle topçu bataryalarını hedef almış, saatte 50 km. hızla ilerleyen çok sayıdaki panzerin karşısında direnmek olanaksız olmuştur.²¹⁰ Böylece canını kurtarmak için panik halinde kaçışan askerler, aynı durumdaki sivillerle birlikte ulaşım hatlarını

²⁰⁶ Dirk Verheyen, **The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration**, Westview Press, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, 1999.s.268

²⁰⁷ Asa Briggs, Patricia Clavin, **Modern Europe 1789-1989**, Addison Wesley Longman Inc. New York, 1997.s.513

²⁰⁸ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.999

²⁰⁹ Dr. Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Basım Yayın, İstanbul, 1998.s.611

²¹⁰ Dr. Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.649

tıkamışlardır. Sivil halkın büyük bir kısmı kendi korkuları dolayısıyla kaçmışlar ama birkaç kentin halkı da, Fransız radyolarıyla aynı frekansta yayın yapan Alman radyolarından Fransızca olarak verilen “*kenti boşaltın*” alarınının kurbanları olmuşlardır.

21 Mayıs 1940 da kuzeye dönülmüş ve torbanın içindeki müttefik birliklerinin deniz bağlantısını kesme yoluna gidilmiştir. Boulogne ve Pas-de-Calais birbiri ardına düşmüştür. Guderian, elindeki 3. Zırhlı Tümenini doğrudan Dunkerque’e sürmeyi planlamıştır.

22 Mayıs 1940 da Guderian’ın öncü birlikleri Manş kıyısındaki son liman olan Dunkerque’e 16 km. kadar yaklaşmıştır. Dunkerque, Almanların eline geçtiğinde İngiliz Yurtdışı Sefer Kuvveti’nin deniz bağlantısı kesilecek, ikmallsiz, takviyesiz olarak Alman panzerleri tarafından kuşatılmış olacaktır.

Guderian’ın 19. Zırhlı Kolordusu, bir kama gibi Fransa topraklarına girmiş, Müttefik güçlerini ikiye ayırmıştır. Kuzeydeki birlikler bir yandan General Von Bock’un orduları tarafından cepheden sıkıştırılmakta, diğer yandan da güneyden çevrilmişlerdir.²¹¹ Tam anlamıyla kuşatılmışlardır.

Bütün bunlar, 12 gün gibi inanılmaz derecede kısa bir sürede olup bitmiştir. Sedan Planı uygulamaya konulmuş, ama daha Mouse’u geçiş anında orijinal planın uygulanmasından vazgeçilmiştir. Sedan Planı, zırhlı birliklerin hızla Manş Kanalına ilerlemesine dayandırılmıştır. Fransa Seferinin, en azından ilk ayağında Alman ordularının sağlamış oldukları başarıyı, Hitler’e ya da Alman Yüksek Komutanlığına atfetmek pek doğru olmayacaktır.²¹²

22 Mayıs 1940 da, Guderian’ın önünde Dunkerque’e 16 km. kalmışken, Hitler’in emriyle Guderian olduğu yerde çakılı kalmıştır. Hitler’in bu kararı niçin aldığı bugün bile bilinmemektedir.

Kuzeyde kuşatılan Müttefik kuvvetleri için ilk yapılacak şey, Dunkerque limanını mutlaka elde tutmaya çalışmak olmuştur. Eğer Fransa topraklarında kalıncaksa Dunkerque, ikmal ve takviye için tek şanslarıdır. Eğer kalıncamaycaksa, denizden tahliyenin yapılabileceği tek limandır. Hiç zaman kaybedilmeden öncelikle Dunkerque’e çekilmeye çalışmışlardır. Kısa bir durum değerlendirmesi ardından, Dunkerque’de direnme olanağı olmadığına karar verilmiş ve denizden tahliye edilmeye

²¹¹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.999

²¹² Dr. Veli Yılmaz, **Siyasi Tarih**, Harp Akademileri Basım Yayın, İstanbul, 1998.s.606

karar vermişlerdir. 25 Mayıs 1940 akşamı General Gort, birliklerine Dunkerque'e çekilme emri vermiştir.²¹³

27 Mayıs 1940 günü, Belçika cephesi General Bock'un saldırısı altında çökmüş ve Belçika hükümeti ateşkes istemek zorunda kalmıştır. Böylece Müttefiklerin bir kanadı çökmüştür.²¹⁴

2 Haziran 1940 gecesi İngilizler kıtadan ayrılmıştır. Fransa'nın kuzeyinde direnmeye devam eden Fransız ordularının "kılıç artığı" da 4 Haziran 1940 günü teslim olmuştur.

Bu Fransa Seferi'nin birinci ayağının sonu olmuştur. Fransa'ya intikal eden İngiliz ordusu, Belçika ve Hollanda orduları ve 3 Fransız ordusu saf dışı bırakılmıştır. Almanya'nın insan kayıpları 10 bin ölü ve 50 bin yaralı ya da kayıptır.²¹⁵

Dunkerque tahliyesi sonunda 225 bin İngiliz ve Kanadalı, 120 bin Fransız askeri olmak üzere 345 bin asker, ölüm çemberinden kurtarılmıştır.²¹⁶ Bu sayı Dunkerque'de kuşatılan Müttefik askerlerinin yaklaşık olarak yüzde 80' i dir. Altı yüze yakın tank ve bine yakın top da Dunkerque kumsallarında ya harap olmuştur ya da Almanlara terk edilmiştir.

2.9.3.Fransa Seferi'nin İkinci Bölümü

Fransa Seferi'nin ikinci bölümü 5 Haziran 1940 da Almanların Manş tarafından güneye doğru yaptıkları saldırıyla başlamıştır. Esasen üç ana kol üzerinden saldırmayı planlamışlardır. Birinci kol Fransa'nın batı topraklarından, ikinci kol Paris'in hemen doğusundan ve üçüncü kol Maginot hattının gerisini yalayarak İsviçre sınırına doğrudur.²¹⁷ Her ana saldırı kolu başlangıçta güneye doğru akacaktır. Ancak, Paris'in kuzey yaklaşımında sert Fransız direnişi Almanların işlerini biraz güçleştirmiştir. Fransızlar zaman zaman zırhlı birlikleriyle karşı taarruzlara girişirlerse de pek başarılı olamamışlardır. General Weygand'ın tüm çabalarına karşın Fransızların cepheye sürebildikleri güçler, Alman kuvvetlerinden sayıca çok az kalmıştır.²¹⁸

²¹³ Dirk Verheyen, **The German Question: A Cultural, Historical, and Geopolitical Exploration**, Westview Press, İkinci Baskı, Colorado ve Oxford, 1999.s.276

²¹⁴ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.653

²¹⁵ Asa Briggs,Patricia Clavin , **Modern Europe 1789-1989**,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.s.519

²¹⁶ Jacques Pirene, **Büyük Dünya Tarihi**, Meydan Yay.,2001, Sf. 347

²¹⁷ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.611

²¹⁸ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.548

General Weygand, doğu-batı doğrultusunda uzanan Somme ve Aisne nehirlerinin hemen gerisinde derinliği olan, Weygand Hattı olarak tarihe geçen bir savunma hattı oluşturmuştur.²¹⁹ Almanlar, ilk iki gün ciddi bir Fransız direnişiyile karşılaşmışlar ancak 7 Haziran 1940 günü Fransız savunması çökmüştür.

2.9.4.Fransa'nın Teslim Oluşu

General Weygand 7 Haziranda hükümete barış görüşmelerine başlanmasını önermiştir. Üç koldan saldıran Almanlar, yer yer sert direnişlerle karşılaşmışlar olsalar bile cephedeki duruma tümüyle hâkim olmuşlardır.

Almanlar 14 Haziran 1940 da Paris'e girmişlerdir.²²⁰ 16 Haziranda başbakan Reynaud istifa etmiştir. Yeni kabineyi kuran Mareşal Petain, aynı gün Hitler'e mütareke talebini iletmiştir. Hitler mütareke görüşmelerinin Compiègne ormanında, özel olarak istediği bir vagona yapılmasında ısrar etmiştir.²²¹ Bu vagon Almanya ile Fransa arasında 11 Kasım 1918 de yapılan ateşkes anlaşmasını imzalandığı vagonur.

Fransız'lar 23 Haziranda Almanya'nın koşullarını kabul ederek teslim olmuş ve ateşkes 25 Haziran günü 01.35 de yürürlüğe girmiştir.²²² Teslim şartlarına göre kuzey Fransa ve Manş denizi kıyılarını oluşturan topraklar Almanya'ya bırakılacak, geri kalan güney toprakları işgal edilmeyecektir. Bu Fransa topraklarının yüzde altmışıdır. Silahlı kuvvetler dağıtılacak ve silahları Almanlara teslim edilecektir. Deniz kuvvetleri de silahtan arındırılacak, Almanya ve İtalya'nın gözetiminde tutulacak, ancak her iki ülke de bu silahları herhangi bir çatışmada kullanmayacaktır. Bundan sonra Fransa direnmeye devam etmiş ve Amerika'nın da savaşa girmesiyle savaşın seyri değişmiş ve müttefikler savaşı kazanarak Almanya'yı ahır şartlarda teslim olmaya zorlamışlardır.

2.10.Soğuk Savaş Ve Sonrası

Soğuk savaş dönemine damgasını vuran ve Fransa'nın başrol oynadığı olaylardan birisi Süveyş Krizidir. Süveyş Krizi,²²³ İkinci Dünya Savaşı öncesinde dünyaya egemen olan Batı Avrupalı devletlerin mutlak egemenliğinin son bulduğunu ve

²¹⁹ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.657

²²⁰ Norman Davies,**Avrupa Tarihi**,İmge Kitabevi Yayınları,İstanbul,2006, s.1003

²²¹ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.658

²²² Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.549

²²³ Suveys Krizi konusunda detaylı bilgi için bakınız, S. Laciner, **ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki**, **Avrasya Dosyası**, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000, pp: 36-39.

artık Amerika'nın desteği olmadan hareket edemeyeceklerini göstermesi açısından çok önemli olmuştur.1956 yılında İsrail, İngiltere ve Fransa'nın oluşturduğu gizli ittifak ile Mısır arasında yapılan savaştır.²²⁴ Mısır lideri Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini açıklamasından sonra çıkan savaş, Sovyetler Birliği'nin Londra ve Paris'e atom bombası atma tehdidi karşısında İngiltere ve Fransa'nın geri adım atmasıyla sonlanmıştır.²²⁵

Harita 2.25 Bölünmüş Avrupa²²⁶

²²⁴ Asa Briggs, Patricia Clavin, **Modern Europe 1789-1989**, Addison Wesley Longman Inc. New York, 1997. s.578

²²⁵ S. Laciner, **ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki, Avrasya Dosyası**, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000, pp: 36-39.

²²⁶ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.1121

2.11.Süveyş Krizi

1950'lere gelindiğinde Mısır'da egemen bir devlet kurulmuş olmasına rağmen Süveyş Kanalı'nın denetimi Batılı Devletlerin kontrol ettiği Kanal Şirketi tarafından sağlanmaktadır. Bu dönemde Süveyş kanalı yoluyla başta İngiltere ve Fransa olmak üzere pek çok Batı Avrupa devleti, Körfez ülkelerinden petrol almaktadır.

Mısır'da 1952 yılında iktidara gelen Cemal Abdunhasır, ülkesini askeri yönden güçlendirmeye ve İsrail karşısında üstün duruma geçmeye çok önem vermiştir.²²⁷ Bu amaçla, Sovyetler Birliği'ne yaklaşmaya ve Çekoslavakya üstünden silah almaya başlamıştır. Ayrıca, Asuan Barajı'nı bitirip, ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlamak istemiştir. Fakat bunlar için büyük miktarda mali yardıma ihtiyaç duymuştur. ABD ve İngiltere'den kredi almayı denemiştir de, bu iki ülke Mısır'ın Doğu Bloğu'ndan silah alması ve İsrail karşısı militanları desteklemesi sebebiyle kredi vermemişlerdir.

Bunun üzerine Nasır, ihtiyacı olan mali gücü sağlamak için Süveyş Kanalı'nı işleten Kanal Şirketi'ni milledirdiğini açıklamıştır. Kanal Şirketi'nin hisselerinin değerini sahip devletlere ödeyeceğini açıkladıysa da, bu karar İngiltere ve Fransa'dan çok büyük tepki almıştır. Çünkü bu iki devlet için Süveyş Kanalı, Basra devletlerinden aldıkları petrolün taşınması için çok önemlidir. Bu nedenle, Sovyetlere yanaşmaya başlayan Mısır'ın denetim kurmasının tehlikeli olacağını düşünmüşlerdir. Ayrıca çok karlı olan Kanal Şirketi hisselerini Mısır'a devretmek istememişlerdir.

2.11.1.İngiltere, Fransa ve İsrail Anlaşması

Anlaşmazlığı çözmek için toplanan Londra Konferansı'ndan sonuç çıkmamıştır. Bunun üzerine İngiltere başbakanı Antony Eden Paris'e gitmiştir. Paris dışındaki Sevr'de toplanan İngiltere, Fransa ve İsrail Mısır'a askeri müdahale kararı almıştır.²²⁸ Buna göre İsrail Mısır'a saldırarak, İngiltere ve Fransa ise savaşı ayırmak bahanesiyle bölgeye asker çıkartıp kanalı işgal edeceklerdir.²²⁹ İki ülke arasındaki çatışmalar durdurulduktan sonra ise, "daha başka çatışmaları önlemek ve dünya

²²⁷ S. Laciner, **ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki, Avrasya Dosyası**, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000, s.: 36

²²⁸ Dr. Veli Yılmaz,**Siyasi Tarih**,Harp Akademileri Basım Yayın,İstanbul,1998.s.787

²²⁹ J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s . 942

ticaretinin bölge savaşlarından etkilenmemesini sağlamak” amacıyla bölgede kalıcı bir İngiliz-Fransız birliği konuşlandırılacaktır.²³⁰

2.11.2.İngiltere ve Fransa'nın Saldırısı

Resim 2.1 İngiltere ve Fransa'nın Saldırısı

Anlaşmaya göre İsrail 29 Ekim 1956'da Sina yarımadasını işgale başlamıştır.²³¹ Derhal harekete geçen İngiltere ve Fransa, Mısır'a bölgeye asker yollayarak “savaşı durdurmayı” önermiştir. Nasır'ın bunu reddetmesinin ardından ise iki devlet askeri harekâta başlamıştır. İngiltere'den ve Fransa'dan birçok uçak gemisinin katıldığı harekât

²³⁰ S. Laciner, **ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki, Avrasya Dosyası**, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000, s.: 38

²³¹ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.689

5 Kasım'a kadar hava saldırısı; sonrasında ise paraşütçü birliklerin indirilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Taktik açıdan harekât çok başarılı olmuştur. İngiliz ve Fransız birlikleri, Mısır birliklerini yenip kolayca kanalı ele geçirmiş ve bölgeye hâkim olmuştur.²³²

2.11.3.Savaşın Bitişi ve Barış

2.11.3.1.Sovyetler ve Amerika'nın Tepkisi

Hem Sovyetler Birliği, hem de Amerika Birleşik Devletleri bu saldırıya karşı cephe almışlardır.²³³ Amerika ve Sovyetlerin savaşa karşı ortak tavır koymaları, Soğuk Savaş'ın ender olaylarından biridir. Sovyetlerin, Mısır'dan çekilmemeleri durumunda Paris ve Londra'ya nükleer saldırı yapma tehdidi sonrasında İngiltere ve Fransa ateşkes ilan edip geri çekilmek zorunda kalmıştır. Kasım'da başlayan geri çekilme Aralık ayında tamamlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetlerin Doğu Avrupa'da yayılmasına büyük tepki gösterdiği halde kendi müttefiklerinin benzer emperyalist amaçlar için savaşması karşısında hem kendi içinde hem de uluslararası ortamda tepki görmüştür.²³⁴ Bu nedenle harekâta karşı çıkmış ve Sovyetlerin saldırı tehdidi karşısında İngiltere ve Fransa'yı yalnız bırakmıştır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri, Süveyş Krizi'nin daha büyük bir çatışmaya dönüşmesi ve Doğu/Batı Blokları arasında bir savaşa dönüşmesinden korkmuştur.

ABD'nin bu harekâta karşı olmasındaki diğer bir neden ise, bu savaşla bölgedeki Batı karşıtı akımların güçlenip Arap ülkelerinin Sovyetlere yanaşmasıdır. Petrol sebebiyle çok önemli olan bu bölgede Sovyet etkisi, Amerika için kabul edilemez olmuştur.

2.11.3.2.Birleşmiş Milletler Barış Gücü

Savaş'ın sonlanmasıyla, Kanada Dışişleri Bakanı Lester Pearson, Birleşmiş Milletler Barış Gücü kurularak Gazze Şeridi'ne ve Sina Yarımadası'nı yerleştirilmesini

²³² S. Laciner, **ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki, Avrasya Dosyası**, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000, s.: 39

²³³ J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s . 960

²³⁴ Professor Allen M. Ward , University of Connecticut,The New Grolier Multimedia Encyclopedia, 1997

önermiştir.²³⁵ Birçok ülkenin katılımıyla oluşturulan bu gücün “barış sağlanıncaya kadar Mısır ve İsrail'in savaşmasını engellemek” sorumluluğunu üstlenmesi gerekecektir.

1967'ye kadar bölgede kalan Barış Gücü, bu tarihte çekilmiş ve hemen ardından Altı Gün Savaşı çıkmıştır.²³⁶

2.11.4.Savaşın Sonuçları

Süveyş Krizi'nin en önemli sonucu, Avrupa Devletleri'nin zayıflığını göstermesi olmuştur. Yarım yüzyıl öncesinde dünyaya mutlak egemen olan İngiltere ve Fransa'nın artık Amerika'nın askeri desteği olmadan hareket edemeyeceği ortaya çıkmıştır. Bu, dünya hâkimiyetinin Avrupa'dan Amerika ve Sovyetlere geçtiğinin ilanı olmuştur.²³⁷

Fransa'da General De Gaulle, Fransa'nın dış politika amaçları için Amerika'ya güvenemeyeceğini anlamıştır. İktidara geldikten sonra De Gaulle, Fransa'nın bağımsız bir politika izleyebilmesi için nükleer silah geliştirilmesine başlamış ve Fransa'yı NATO'nun askeri kanadından çekmiştir.²³⁸

Süveyş Krizi'nden Nasır, Arap dünyasının en güçlü lideri olarak çıkmıştır. Mısır, savaşı kaybetmiş ve 3000 asker kayıp vermiş olmasına rağmen Süveyş Kanalı üzerinde denetimini kurmuştur. Mısır'da 1881 yılından beri var olan İngiliz etkisi ortadan kaldırılmıştır.

İngiltere ve Fransa'nın zayıflığının ortaya çıkması ve Mısır'ın ayakta kalması kolonilerin bağımsızlaşma sürecini hızlandırmıştır. Bu iki devletin kalan kolonileri ileriki yıllarda bağımsız olmuşlardır.

²³⁵ S. Laciner, **ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki, Avrasya Dosyası**, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000, s.: 39

²³⁶ John Bayliss, **Anglo- American Defence Relations 1939-1984**, London: Macmillian, 1984, s. 203.

²³⁷ F. Costigliola, **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, s. 228.

²³⁸ F. Costigliola. a.g.m. s. 230

3.COĞRAFİ, SİYASİ VE DEMOGRAFİK YAPI

3.1. Konumu ve Yüzölçümü

Batı Avrupa'da yer alan ve 3427 km kıyısı olan Fransa kuzeyden Manş Kanalı, batıdan Atlas Okyanusu (Biscay Körfezi) ve güneyden Akdeniz'e kıyısı vardır. Coğrafi konumu; 46 00 Kuzey enlemi, 2 00 Doğu boylamındadır. Toplam 2 889 km olan kara sınırının; 620 km'si Belçika, 73 km'si Lüksembourg, 451 km'si Almanya, 573 km'si İsviçre, 488 km'si İtalya, 4,4 km'si Monako, 56,6 km'si Andora ve 623 km'side İspanya ilelerdir. ¹

Toplam 550.100 km² alan kaplayan arazisinin 298.340 km² ' si tarım arazisidir. Ülkenin en alçak yeri -2 m ile Rhon nehri deltası kıyıları iken, en yüksek yeri 4807 m ile Mont Blanch'dır.

Harita 3.1 Konumu ve Yüzölçümü

¹ Temel Britanica Ansiklopedisi. Hürriyet Ofset, İstanbul 1993, Cilt 6, s.342

3.1.1. Coğrafya ve İklim

3.1.1.1. İklim

Fransa'nın Atlas Okyanusu kıyılarında okyanussal iklim etkilidir. Akdeniz kıyıları boyunca ise Akdeniz iklimi hâkimdir. Kışın Fransa'nın orta kesiminden gelen soğuk ve kuru rüzgârlar (mistral), Rhone vadisi boyunca eserek sıcaklığı düşürür, iç kısımlara doğru Paris havzasında karasal etkiler görülür. Kışı soğuk ve karlı geçer; kış ile yaz mevsimi arasında sıcaklık farkı artar. Yüksek dağlarda özellikle Pirenelerde ise kışı çok soğuk ve karlı geçen iklim hüküm sürer.

3.1.1.2. Yüzey Şekilleri ve Bitki Örtüsü

3.1.1.2.1. Yüzey Şekilleri

Fransa farklı yüzey şekillerine sahiptir. Belçika-Lüksemburg sınırında yüksekliği 500 m'yi aşmayan geniş Ardenler platosu yer alır. Kuzeydoğuda Ren nehri boyunca Voj dağları uzanır ve burada en yüksek yer 1400 m' yi aşar. Eski dağ sırasının en büyüğü olan Massif Central kuzeyde Paris Havzası ile doğuda Ren havzası arasında yer alır. Burada yükseklik yer yer 1800 m'yi geçer. Massif Central'lerin güneyinde geniş ve kurak olan Causses Platosu yer alır. Fransa ve İtalya arasında ise Alp dağları uzanır. Burada Alplerin ve Avrupa'nın en yüksek yeri olan Mont Blanch (4 807 m) zirvesi yükselir.²

Alplerden kaynağını alan akarsular üzerinde çoğunlukla elektrik enerjisi üreten barajlar yapılmıştır. İspanya sınırında da Alp dağlarının diğer bir kolu olan Pirene dağları yer alır. Ülkenin üçte ikisi alçak arazilerle kaplıdır. Bu sahalar, Paris ve Akutanie havzalarıdır.³ Akdeniz'deki Korsika adasında kuzey-güney yönünde uzanan dağlar yer alır.

Kuzeyde Atlas Okyanusu kıyılarında yer yer dalgaların aşındırması ile oluşmuş falezli kıyılar görülür. Sen Körfezi ile Belçika arasında kumlu sahiller yer alır. Burada, Le Havre, Kalais ve Dunkirk ile derin körfezlerde Nates ve Bordeaux limanları

² Temel Britanica Ansiklopedisi. Hürriyet Ofset, İstanbul 1993, Cilt 6, s.342

³ Microsoft Encarte World Atlas

kurulmuştur.⁴ Güneydeki Akdeniz sahili ise Rhone deltası tarafından ikiye ayrılır. Batıda Lyon Körfezi civarında lagün ve kumul sırtlarına sahip alçak kıyılar, doğuda ise birçok koy ve körfezlerin yer aldığı girintili çıkıntılı sarp ve yüksek kıyılara geçilir. Buraya Fransız Rivyerası denir. Kireç taşlarının çözünmesi ile oluşmuş karstik şekiller, özellikle kanyon şeklinde vadilere görülür.

Ülkenin önemli nehri olan Seine, Paris havzasından geçerek Manş denizindeki geniş körfeze dökülür. Burada Transatlantik bir liman olan Le Havre vardır. Fransa'nın en uzun nehri Lorie, ülkenin orta bölümünden kaynağını alarak batıda derin bir körfez olan Biskay'dan Atlas Okyanusu'na dökülür. Fransa'nın güneydoğusunda en büyük nehir olan Rhone, İsviçre Alpleri'nden doğar ve Akdeniz'e kavuşur.⁵ Bu nehirler üzerinde ulaşım yapılır.

Harita 3.2 Fiziki Yapısı⁶

⁴ Temel Britanica Ansiklopedisi. s.343

⁵ Gelişim Hachette Ansiklopedisi, Gelişim yayımları, İstanbul, 1986.Cilt 4 ,s.231

⁶ Microsoft Encarte World Atlas

3.1.1.2.2. Bitki Örtüsü

Fransa'nın Atlas Okyanusu kıyılarında geniş yapraklı ormanlar, Akdeniz kıyıları boyunca meşe, maki ve kızılçalardan oluşan bitki örtüsü hâkimdir. Yüksek dağlarda özellikle Pirenelerde iğne yapraklı (gökmar, ladin, karaçam) ormanlar çoğunluktadır.⁷

3.2.Nüfus ve Demografik Yapı

3.2.1.Temel Göstergeler

Fransa'nın nüfusunda tarih boyunca önemli dalgalanmalar olmuştur. Salgın hastalıklar sonucu, Otuz Yıl Savaşları (1700'li yıllarda) ve 1. ve 2. Dünya savaşları esnasında çok sayıda insanını kaybetmiştir. 1946'da 40 milyon olan nüfusu, 1960'lı yıllarda kolonilerinden gelen göçlerle de önemli ölçüde artmıştır. Fakat 1965'li yıllardan itibaren nüfus artışında bir duraklama dönemi başlamıştır. Fransa'da, bazı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi, dış ülkelere gelen yaklaşık 5 milyon işçi nüfusu vardır. 270 bine yakın Türk işçi ve ailesi Fransa'da yaşamaktadır.

- Nüfus : 61.387.038
- Nüfus Yoğunluğu : 106,19 kişi/km²
- Nüfusun Yaş Grubu ve Cinsiyete Göre Dağılımı:

	Toplam	Erkek	Dişi
Toplam	61.387.038	29.825.886	31.561.152
20 yaş altı	15.593.731	7.973.596	7.620.135
20 -64 yaş arası	35.916.426	17.819.537	18.096.889
65 yaş ve üstü	9.876.881	4.032.753	5.844.128

⁷ Gelişim Hachette Ansiklopedisi, Gelişim yayınları, İstanbul, 1986.Cilt 4 ,s.231

Toplam Nüfus İçerisinde Yabancıların Oranı : % 7,4

Nüfus artış oranı: % 0,35

Ortalama yaşam: Kadın: 82
Erkek: 74

Doğum Oranı: % 1,24

Ölüm oranı: % 0,95

Çocuk ölüm oranı: % 0,4

Okuryazar oranı: % 99

Kentleşme Oranı : % 81.6

Net göç oranı: 1 000 kişide / 0.64 göç

Büyük Kentler: Paris 9,8 milyon
Marsilya 1,4 milyon
Lyon 1,4 milyon
Lille 1,2 milyon
Toulouse 1,1 milyon

Dinler : % 84 Katolik,
% 8 Müslüman,
% 2 Protestan,
% 1 Musevi,
% 5 Diğer.

- Diller: Resmi dil Fransızcadır. Kullanımı giderek azalan Bask, Bröton, Katalan, Alzas, Korsika gibi bölgelere ait yerel diller mevcuttur.

- Etnik Gruplar: Fransız, Korsikalı, Bask, Bröton, Katalan, Alzaslı, Denizaşırı bölgelerden gelenler.

- Ulusal Bayram: 14 Temmuz

- Resmi Tatil Günleri: 1 Ocak, 1 Nisan, 1 Mayıs, 8 Mayıs, 9 Mayıs, 20 Mayıs, 12 Haziran, 14 Temmuz, 15 Ağustos, 1 Kasım, 11 Kasım, 25 Aralık.

- Resmi İşyerlerinin Çalışma Saatleri: 9.00 – 12.00, 14.00 – 18.00

(öğle tatili saatleri değişebilmektedir)

3.2.2.Yerleşim

Ülkenin nüfus yönünden en yoğun sahası başkent Paris'in de bulunduğu Paris Bölgesi'dir. Bunu Lyon, önemli bir liman olan Marsilya, Bordeaux ve Lille izlemektedir. Bilhassa Ron ve Ren eksenini boyunca büyük kentler kurulmuştur. 6 milli park, 126 doğal sit alanı ve 400'den fazla biyolojik ortamı koruma bölgesi bulunmaktadır.⁸

Fransızların yarısı, nüfusu 50.000 'in üzerinde olan şehirlerde yaşamaktadırlar. Paris ve Paris'in banliyölerinde yaklaşık 10 milyon kişi yaşamaktadır. Fransa'da nüfusu 350 000 'in üzerinde olan 12 şehir vardır. Lille, Lyon ile Marsilya ve bunların banliyölerinin her birinde 1 milyondan fazla kişi yaşamaktadır.⁹ Metropollerini terk edip orta ölçekli şehirlerde yaşamayı tercih eden Fransızların sayısı gittikçe artmaktadır.¹⁰

⁸ **Gelişim Hachette Ansiklopedisi**, Gelişim yayınları, İstanbul, 1986.Cilt 4 ,s.231

⁹ **Temel Britanica Ansiklopedisi** . s.343

¹⁰ Detaylı bilgi için bkz.: CIA The World Factbook 2005 ve Encarte World Atlas

Harita 3.3 Şehirler

3.2.3.Ulaşım

Fransa'nın coğrafi konumu, deniz ve kara ulaşımının gelişmesini önemli kolaylık sağlamaktadır. Avrupa'nın tüm ülkeleriyle kara ulaşımı ile bağlantı yapılmaktadır.¹¹ Son yıllarda Manş denizinde Dover Boğazı'ndan açılan deniz altı tüneli ile Birleşik Krallık'la bağlantı sağlanmaktadır. Ülke kara yollarında 28 milyon taşıt çalışmaktadır. Dünyanın 4. büyük otomobil filosuna sahiptir. Paris ile Lyon arasındaki 500 kilometrelik mesafe, hızlı trenlerle 2 saatten az bir sürede alınmaktadır. Uluslararası hava ve deniz taşımacılığı ile turizm açısından da ileridir.

¹¹ Temel Britanica Ansiklopedisi.Hürriyet Ofset,İstanbul 1993 ,Cilt 6, s.342

- Demiryolu:

31 939 km

Fransa'daki demir yollarının 14 176 km'si elektrikli, 12 132 km'si ise duble hatlıdır.

- Karayolu:

Toplam: 892 900 km

Asfaltlanmış: 892 900 km (9 900 km'si otoban)

- Su Yolu:

14 932 km

- Boru Hatları:

Ham petrol: 3 059 km (2001)

Petrol ürünleri: 4 487 km

Doğalgaz: 24 746 km

- Limanları:

Bordeaux, Boulogne, Cherbourg, Dijon, Dunkerque, La Pallice, Le Havre, Lyon, Marseille, Mullhouse, Nantes, Paris, Rouen, Saint Nazaire, Saint Malo ve Strasbourg.

- Hava Alanları:

477 tane

3.3.Siyasal, Kurumsal Ve Anayasal Yapı

Fransa siyasi ve anayasal kurumların işletilmesinde pek istikrarlı görünmemişse de siyasi ve anayasal teorilerin sistemleştirilmesinde ayrıcalıklı ve etkileyici bir yeri vardır.

1791 Fransız Anayasası'nda 1710'lardaki İngiliz modelini örnek aldığından, bu bakımdan bir tür monarşik başkanlık rejimidir.¹² Fransa 1787 ve 1791'de, parlamentolu bir başkanlık rejimi denemesine başlamıştır. Fransız siyasi yaşamı ve sistemi istikrarsızlığı ile kendini gösterir.¹³ Fransız siyasi sistemi zikzaklar çizmiş ve her seferinde değişik bir biçimde yeni baştan yapılaşmıştır. Fransa bu başlangıçtan sonra, tekrar monarşiye dönmüş ikili parlamenter rejimi denemiş, tekrar monarşi, tekçi

¹² Henry W.Ehrmann.**Politics in France** Comparative Politics.ed. Gabriel Almond, Boston: Little, Brown, 1974,s.196.

¹³ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay,**Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

parlamentar rejim ve en sonunda 1958 Anayasası ile orijinal bir başkanlık rejimine varmıştır.¹⁴

Fransa 1962'den beri devlet başkanının, ABD'deki gibi genel oyla seçildiği, fakat parlamentonun, ayrı bir başbakanının başkanlığındaki hükümeti devirebildiği yarı başkanlık rejimi diyebileceğimiz bir rejimi benimsemiştir. Bu rejim, Amerikan Başkanlık Rejimi ile İngiliz Parlamenter Rejimi arasında yer alır ve karma bir görüntü taşır.¹⁵ Bu karma rejimi benimseyen başka Avrupa ülkeleri yok değildir. Örneğin Finlandiya, Avusturya, İrlanda, İzlanda ve Weimar Cumhuriyeti zamanında Almanya'da bu sistemin benzerleri görülmektedir.

3.3.1.Siyasal Sistemin Belirleyicileri

3.3.1.1.Sistemin İçinde Oluşturduğu Ortam

3.3.1.1.1.Tarihsel Koşullar

Fransa uzun bir geçmişi olan ve ulusal birliğini ilk sağlayan devletlerden biri durumundadır. Aslında devlet kurulmadan önce, ulusal birlik duygusunun var olduğu yani bir anlamda, ulusun devletten önce ortaya çıktığı görülür. Kökenleri orta çağa inen bir devlet olarak, feodal yaşamla ilgili deneyimlere sahiptir. Fransa'da, bir mutlak monarşi geleneğinin bulunduğu görülmektedir. Ortaçağın feodalite döneminden geçmiş bir devlet olarak Fransa'da güçlü bir otoritenin varlığına, daha ilk dönemlerde gerek duyulmuştur.¹⁶ Feodal dönemde zayıf olan kralın yetkileri, yavaş, yavaş ortaçağ devletinden ulus devlete geçişle birlikte artmış, yöresel yönetimin yerine, ruhunu yeni ulusçuluk duygusundan olan merkezden yönetim biçimi önem kazanmıştır. Kral'ın soylular üzerinde üstünlük kurması ile bütün iktidar merkezde, krallıkta toplanmıştır. Böylece monarşi, tüm ülkedeki ayrılıkçı eğilimleri ortadan kaldıran bir olgu olmuştur. Merkezleşme de birlik getirmiştir.

Fransa'da başlangıçtan bu yana görülen devlet anlayışı egemen devlet anlayışıdır.¹⁷ Buna göre, devlet, toplumun bütün yönetim ve denetimini üstüne almalıdır.

¹⁴ David Penna, **France: Political System**

¹⁵ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s.67

¹⁶ Doç.Dr.Esen Dereli. a.g.e. s.67-68

¹⁷ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. *Public Administration***, Vol. 74, No. 2, , s.275

Bu görüş doktrinde tekçi (monist) görüş olarak adlandırılır. Kralın soylular üzerinde üstünlük kurması, bütün iktidarın merkezde toplanması ile monarşi, merkezleşmeyi sağlamış, merkezleşmede birlik getirmiştir. Ülkedeki öbür merkez organlarının ve özerk yöresel kuruluşların hepsinden üstündür. Tekbir iradenin varlığı kabul edilmiştir. Kral egemen gücün kişiselleştirilmiş biçimi olmuştur.¹⁸

Daha sonra Fransa'da monarşik rejim yerini cumhuriyete bırakmış olsa da, bu devlet anlayışı, yani devletin, toplumun denetim ve yönetimini üzerine alması, devletin gördüğü işlerin eylem alanının sınırlandırılması, ülkede yerleşmiş ve hala geçerli bir anlayıştır.

3.3.1.1.2.Sosyo-Ekonomik, Kültürel ve İdeolojik Ortam

Fransız toplumu etnik bakımdan türdeş bir toplumdur. Uzak bazı etnik ayrılıklar varsa da, bugün artık bunlar unutulmuş ve toplum iyice kaynaşmıştır. Nüfusun büyük bir çoğunluğu katoliktir. Dini bakımdan da türdeşlik olduğu görülmektedir.

Fransız toplumunun tarihte birtakım sınıflara bölündüğü görülür. Aristokratlar, burjuva sınıfı köylüler, rahipler vs... Fransa'da başlangıçtaki toplum yapısındaki bu bölünme, daha sonra siyasal düşünce alanındaki çeşitliliğe temel olmuştur.¹⁹ Fransa'da önce burjuvazinin siyasal ideolojisi olan liberalizm, aristokrasinin muhafazakâr ideolojisi ile çatışmıştır. Sanayi devriminin yarattığı işçi sınıfı da sosyalist ideolojiyi ortaya çıkarmış, bu kez muhafazakârların da katıldıkları liberaller, sosyalistlerle mücadele içine girmişlerdir.²⁰ Bu arada laiklik, dincilik ayrımı, kilise-devlet - çatışması, düşünce alanında ayrılık yaratan öğeler olmuştur. Fransa'da düşünce ayrılığı vardır. Örneğin ABD'deki toplumsal uyum (consensus) Fransa'da yoktur.

Fransa liberal ekonomiyi uygulamaktadır. Fakat liberal ekonomiyi uygulayan Batı demokrasileri içinde Fransa en az liberal olanıdır. Kamu sektörü Fransa'da çok güçlüdür. Özel sektör üzerinde kamu müdahalesi, diğer ülkelerden daha zayıftır. Planlama ve fiyat kontrolü yoktur. Sosyal güvenlik, özel sigorta şirketlerinin yaptığı çok pahalı ve yetersiz sağlık sigortaları ile sağlanmaya çalışılmaktadır.²¹

¹⁸ Doç.Dr.Esen Dereli. a.g.e. s.70

¹⁹ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic.** *Public Administration*, Vol. 74, No. 2, , s.275

²⁰ Maurice Duverger, **Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti**, Çeviren: Mehmet Turhan, AÜSBF Yayınları 522, Ankara 1983, s. 502

²¹ Doç.Dr.Esen Dereli, **ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**, Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 71

Fransa, endüstrileşme ve kentleşme bakımından ABD ve İngiltere'den daha geridir. İkinci Dünya savaşından önce, nüfusun %48'i 2000'den az nüfuslu kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Toplam şehir nüfusunun dörtte birinden fazlası ve tüm Fransız halkının beşte biri başkent Paris'te yaşar. Fransa'nın toplam endüstriyel üretiminin dörtte birinden fazlası Paris'te toplanmıştır. Paris bölgesinde kişi başına gelir, diğer bölgelerinkinden %60 daha yüksektir.²² Ekonomik bakımdan bölgeler arasında fark vardır.

3.4.Kurumsal Yapı

3.4.1.Kurumsal Yapının Tarihsel Gelişimi

Fransız anayasa tarihi; dünyanın en zengin ve çelişkili tarihidir. Bir yüzyıl içinde, Fransa'da birbirini izleyen kurumsal sistemlerin tablosu hemen, hemen batı devletlerinde kurulmuş siyasal rejimlerin bir sentezidir.

Fransa'nın siyasal evrimi iki temel niteliği ile belirir: Aşırı bir anayasal istikrarsızlık ve siyasal sisteme getirilen değişikliklerin süreksizliği.²³ Bu evrim, İngiliz ve Amerikan kurumlarının doğrusal evrimine ters düşer.

Fransız siyasal tarihi; yürütmenin çok güçlenmesi ya da parlamentonun ağırlık kazanması karşıt kutupları arasında, sürekli bir gidip gelme göstermiştir. Fransız siyasal kurumlar sisteminin niteliği üzerinde hiçbir zaman tam ve sürekli bir uzlaşma sağlanamamıştır. 1875–1958 arası uzun bir dönem işlemlerine rağmen parlamenter rejimin, kendisine sağlam bir yer yaptığı söylenemez. 1958 kurumsal sisteminin parlamenter rejimin bazı temel ilkelerini kolaylıkla bir yana bırakabilmesi de bunun kanıtıdır.

Fransa'nın ilk anayasası olan 1791 Anayasasının, Fransız monarşisine ilk kez sınırlamalar koyduğu görülür. 1791 Anayasası, hukuksal olarak, erklerin sert ayırımına dayanan gerçek bir başkanlık rejimi kurmuştur.²⁴ Yürütme yetkisi kralın, yasama ise ulusal Meclisindir. Bakanlar, Kral tarafından atanır ve yalnız ona karşı sorumludur.

²² Henry W.Ehrmann. **Politics in France** Comparative Politics.ed. Gabriel Almond, Boston: Little, Brown, 1974,s.193.

²³ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 73

²⁴ Maurice Duverger,**Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti**, Çeviren: Mehmet Turhan, AÜSBF Yayınları 522, Ankara 1983, s.503

Ulusal Meclis, Kral tarafından dağıtılamaz. Aynı şekilde, Ulusal Meclis de Kral ve Bakanları üzerinde hukuksal etkiden yoksundur. Ancak Kralın yasama vetosu vardır.

1789 Kurucu Meclisinde kabul edilen ünlü “İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi”, bu ilk anayasanın tamamlayıcısıdır. Fakat bu ilk Fransız anayasası, az süre uygulanmıştır.

1814’e kadar geçen sürede Napolyon vardır. Bu arada 1792–99 arasında I.Cumhuriyet, 1799–1804 Napolyon’un diktatörlüğü, 1804–1814 arasında ise Napolyon’un imparatorluk dönemleri yaşanmıştır.1814’te parlamenter bir monarşi kurulur. 1814–1830 arasındaki bu döneme Restorasyon Dönemi denilir.²⁵

1830’da başlayan ve 1848’e kadar süren dönemde ise ikili parlamenter rejim görülür. Bu rejim, ülkede Louis-Philippe d’Orleans tarafından kurulmuş olduğundan Orleanist parlamenter rejim olarak da alınır. 1848’de bir Anayasa ile 2.Cumhuriyet ilan edilmiştir. 1848–52 arasında kurulan rejim, parlamenter olmaktan çok, başkanlık rejimi ya da yarı başkanlık rejimidir.

1852’de Louis Napoleon, yaptığı bir hükümet darbesi ile kendisini başkan seçtirir ve imparator olur. İmparatorluk dönemi 18 yıl sürer.

1870’de Fransızların Almanlara Sedan savaşından yenilmeleri ile 2.Cumhuriyet ilan edilir. 3.Cumhuriyet 1875 Anayasasına dayandırılmıştır. Bu dönemde kurulan rejim, tekçi parlamenter rejimdir.3.Cumhuriyet, 1945 yılına kadar sürer. 4.Cumhuriyet 27 Ekim1946’da, yeni anayasanın, halkoyunca kabul edilmesi ile başlar.²⁶

Gerek 3. ve gerekse 4. Cumhuriyet dönemlerinin ortak özelliği; parlamento lehine dengesiz bir parlamentarizm uygulaması, çok partililik olgusu ve hükümet istikrarsızlığıdır.²⁷ Yalnız 4. Cumhuriyet döneminde, farklı olarak orantılı temsil seçim usulünün uygulandığı görülür.

13 Mayıs 1958’de ordudan bir grubun, Cezayir’de yaptıkları hükümet darbesi ile 4. Cumhuriyet çöker. Meclis 1 Haziran 1958’de Genaral De Gaille’ü hükümet başkanı seçer ve ona altı ay süre ile kanun gücünde kararname çıkararak ülkeyi, yönetmek, yeni bir anayasa hazırlayarak, halkın referandumuna sunmak yetkilerini verir.²⁸ Hazırlanan

²⁵ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 74

²⁶ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. *Public Administration***, Vol. 74, No. 2, , s.277

²⁷ Mehmet Turhan, **Hükümet Sistemleri ve 1982 Anayasası**, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:9, Diyarbakır 1989

²⁸ F. Costigliola, **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, pp. 229

anayasa 4 Ekim 1958'de halkoyuna sunulup kabul edilir. 1958 Anayasası ile 5.Cumhuriyet denen ve günümüze kadar gelen dönem başlar.

3.4.2.Yürütme Organı

3.4.2.1.Başkan ve Yürütme

1958 Anayasasına göre, yürütme gücü, Cumhurbaşkanı ve Başbakanla bakanlardan oluşan hükümette toplanmıştır.

Bugünkü Fransız siyasal rejimi, İngiliz Parlamenter rejimi ile ABD rejimi arasında yer alan ve yarı başkanlık rejimi adı ile tanımlanan bir rejimdir.²⁹ Temelde,1958 Anayasası ve Cumhurbaşkanı'nın genel oyla seçilmesi esasını getiren 1962 reformuna dayanır.

Bu rejimde üç özellik göze çarpar:

- Başkan, Amerika Birleşik Devletlerinde olduğu gibi genel oylama ile seçilir.
- Onun karşısında bir Başbakan ve bakanlar bulunur ki bunların da hükümet etmeleri; parlamentonun güvenine bağlıdır. Parlamento bir gen soru önergesi ile bunları istifaya zorlayabilir.

- Başkan ya kendi isteği ile ya da Başbakanın önerisi ile Parlamento'yu dağıtabilir. Bu Sistem, bugün Fransa'dan başka Avusturya'da, Finlandiya'da yarım yüzyıldır yerleşmiş ve siyasal bunalımlara karşı başarı ile dayanmıştır. Fransa'da da 5.Cumhuriyet'in teknik olarak 3.ve 4. cumhuriyetlerden daha iyi işlendiği açıktır.³⁰

1958 Fransız Anayasasının getirdiği siyasal rejim, General De Gaulle çerçevesinde toplanmış siyasal güçlerle, o günkü iktidarda bulunan partiler arasında uzlaşmanın ürünü olarak görünür.³¹

Siyasal partiler, temel ilkelerini koruyarak, bunalımdaki parlamenter sistemi modernleştirmek isterken, De Gaulle, yasama organından oldukça bağımsız bir yürütme yetkisinin örgütlenmesi savunmuştur.

²⁹ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 74

³⁰ Maurice Duverger,**Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti**, Çeviren: Mehmet Turhan, AÜSBF Yayınları 522, Ankara 1983, sh. 501

³¹ F. Costigliola, **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, s. 231

Buna karşın, Amerikan tipi bir başkanlık sisteminin Fransa için uygun olacağını düşünmüştür. Parlamenter rejimi geleneksel olarak koruyan, fakat ona derinlemesine yeni öğeler getiren anayasal örgütlenme, bu uzlaşmanın sonucudur.³²

Yeni rejimin, Devlet organları arasındaki ilişkiler konusunda getirdiği yenilik daha önemlidir. Bu alanda yetkilerin tersine çevrilerek, Parlamentosunun ayrıcalıklarını, hükümet faaliyeti üzerinde gözetim rolüyle sınırlayan bir düzen kurulduğu görülür.

Devlet otoritesini güçlendirmek ve hükümet istikrarsızlığını ortadan kaldırmak kaygısı ile yasama ve yürütme organlarının statüsü değiştirilmiş, parlamentosunun bağımsızlığı sınırlandırılmıştır.

Genarel De Gaulle'ün görüşü Cumhurbaşkanlığının, partilerin ve parlamentosunun üstünde yer alması gerektiği biçimindedir.³³

1958 Anayasası ile kurulan bu rejim, yasama gücü aleyhine, yürütmenin güçlendirilmesi ile tanınır. Anayasa, Parlamenta sınırlı bir alanda, yasa yapma yetkisi tanır. Anayasa sayılmış bu alanlar dışındaki konularda, düzenleyici işlem yapmak, yürütmenin yetkisine bırakılmıştır.

Yine bu rejimin bir diğer özelliği, gerçek iktidarın başkan düzeyinde değil, devlet başkanı düzeyinde yoğunlaşmış olmasıdır.

1962'ye kadar, başkanlık iktidarının, hükümete ve parlamenta göre ağırlığını belirleyen, Genarel De Gaulle'ün güçlü kişiliği olmuştur.³⁴ 1962 değişikliği, devlet başkanını genel oyla halka seçtirerek başkanlık işlevinin bu durumunu kurumsallaştırılmıştır.

Çünkü 1962'den önce, devletin başındaki Genarel De Gaulle'ün varlığı hesaba katılmazsa, yani yalnızca 1958 Anayasa metninde yazılı hükümlere başvurulursa, bu anayasanın, 1946 Anayasasından temelli biçimde farklı olmadığı görülür.³⁵ Gerçi, daha önceki cumhuriyetlerde, parlamentosunun egemenliğinin işareti olan yasa, artık eski otorite ve saygınlığına sahip değildir. Fakat yasama ve yürütme arasındaki yeni yetki dağılımı, anayasaların, daha önceki partiler ve milletvekilleri cumhuriyetine karşı bir tepki olarak kurmak istedikleri akılcılaştırmış parlamentarizmi akla getirmektedir.

Zaten Fransız siyasal rejiminde, parlamenter rejimin temel bazı niteliklerinin sürdürüldüğü görülür: Parlamento önünde sorumlu olan bir Başbakan ile hükümetin

³² Henry W.Ehrmann. **Politics in France** Comparative Politics.ed. Gabriel Almond, Boston: Little, Brown, 1974,s.238.

³³ F. Costigliola, **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, s.231

³⁴ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay, **Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

³⁵ Dr. Erdoğan Teziç ,Seçim Sistemleri

varlığı ve yürütmenin parlamentoyu dağıtma hakkı. Bununla birlikte çağdaş parlamenter rejimlerde dağıtma yetkisi, gerçekte Devlet Başkanı değil, hükümet başkanı tarafından kullanılırken, Fransa'da dağıtma yetkisi, Devlet başkanına aittir.³⁶

Böylece, şimdiki Fransız siyasal rejimi, değişik biçimde nitelendirilebilir bir hüviyete sahiptir. Parlamenter rejimlerde kullanılan bazı usullerin sürdürülmesine rağmen, onun şekil değiştirmiş bir başkanlık rejimine daha yakın olduğu ileri sürülür.³⁷ Bu noktada, özellikle Devlet başkanının doğrudan halk tarafından genel oyla seçimini getiren 1962 değişikliği vurgulanır.

3.4.2.2.Cumhurbaşkanı

3.4.2.2.1.Cumhurbaşkanının Adaylığı

Bir kişinin Cumhurbaşkanlığına aday olabilmesi için, adaylığı, en az yüz kişi tarafından istenmelidir. Bu kişiler, parlamento üyeleri, Ekonomik ve Sosyal Konsey üyeleri, belediye meclisi üyeleri ya da en az 10 ili temsil eden seçilmiş belediye başkanları olabilir.

3.4.2.2.2.Oy Verme Usulü

Devlet başkanı, iki türlü çoğunluk usulü ile seçilir. Birinci turda seçilebilmek için bir aday, kullanılmış oyların mutlak çoğunluğunu elde etmelidir. Bugüne kadar, bu henüz gerçekleşmemiştir.³⁸ Birinci turda, oyların en çoğunu almış iki aday, ikinci turda karşı karşıya kalırlar.

3.4.2.2.3.Görev Süresi

Görev süresi yedi yıldır. Bir başkan ikinci kez seçilebilir. Devlet başkanının görev süresinin yedi yıl olması, Fransız geleneğine uygundur. Ancak yedi yıl gibi uzun bir sürenin ancak fiili yetkilerden yoksun bir başkan için söz konusu olabileceği ileri

³⁶ Henry W.Ehrmann. **Politics in France** Comparitive Politics.ed. Gabriel Almond, Boston: Little, Brown, 1974,s.238.

³⁷ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 78

³⁸ M. Serhan Yücel, **Seçim ve Seçim Sistemleri**

sürülmüş ve çok tartışma konusu olmuştur. Başkan Pompidou, bu süreyi yedi yıldan beş yıla indirmeyi savunmuştur.

Cumhurbaşkanının görevini yapamaz durumda olması, ya da ölümü halinde Senato başkanı, indirgenmiş yetkilerle kendisine vekâlet eder. Fakat meclisi fesh edemeyeceği gibi referanduma da başvuramaz. Bu durumda, en az 20, en çok 40 gün içinde yeni başkanlık seçimlerine gidilir.³⁹

Cumhurbaşkanı, parlamento üyeleri arasından seçilecek üyelerden oluşan Yüksek Adalet Divanı önünde hesap vereceği vatan hainliği suçu dışında, mali cezai ve siyasal olarak sorumsuzdur.⁴⁰ Vatan hainliğinin ve böyle bir suçta uygulanacak cezaların geleneksel ve yasal herhangi bir tanımı olmadığından, böyle bir usulün, Cumhurbaşkanının yükümlü olduğu görevlerde yapacağı ciddi hatalar dolayısı ile siyasal sorumluluğunun işletilmesi için kullanılabileceği düşünülebilir.⁴¹

3.4.2.3. Başbakan

1875'den beri evrim, hükümet başkanını, bir yandan kabine üzerine fiili bir otorite ile donatma, diğer yandan onu Parlamentonun baskısından kurtarma yönündedir. 1958 rejimini kuranların amacı ikili olmuştur.

Güvenoyu alarak göreve başlama zorunluluğunu kaldırılarak Başbakanın Parlamentodan değil Cumhurbaşkanlığından doğduğu gösterilmek istenmiştir.

Cumhurbaşkanı, istifasını sunması üzerine, Başbakan'ın görevine son verir. Başbakan istifa etmeyi reddederse, Cumhurbaşkanı onu görevinden alamaz.

Buna göre 1958 anayasası, hükümet için çifte sorumluluk kabul etmiş değildir.⁴²

3.5. Devlet Organları Arasında Yetkilerin Dağılımı

5. Cumhuriyetin kurucularının parlamentarizmi düzeltme çabaları, yürütmeyi gerçek bir şefle güçlendirmeye yönelmiştir. Parlamentonun doğrudan etkisinden kurtulmuş, genel oya başvurma olanağı olan hatta ciddi bunalım halinde Devlet yetkililerinin tümünü kullanan bir cumhurbaşkanı anlayışı, yürütmeyi fiilen yönetecek

³⁹ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay, **Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

⁴⁰ Robert Elgie. *Political Institutions in Contemporary France*, Oxford University Press, 2003.s.87

⁴¹ David Penna, **France: Political System**

⁴² Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. Public Administration**, Vol. 74, No. 2, , s.279

bir Devlet başkanına uygun düşüyordu. Buna göre, Fransa Cumhurbaşkanı, belki de birçok yönden, Batı dünyasındaki en güçlü yürütme lideridir.⁴³

Hükümetlerin istikrarsızlığının, yetkilerin parlamentonun elinde toplanmasından ileri geldiği düşüncesinde olan kurucular, Parlamentonun ayrıcalıkları ve bağımsızlığını sınırlamaya yönelmişlerdir.

3.5.1.Yürütmenin Yetkileri

Yürütme organlarının karşılıklı rollerini orijinal biçimde tanımlayan 5. Cumhuriyet Anayasası'na göre:

Cumhurbaşkanı aynı zamanda, Devlet organlarının düzgün işlemlerini ve devletin sürekliliğini sağlamakla yükümlü bir hakem ve Ulusal bağımsızlığın, ülke bütünlüğünün güvencesidir.Bu ikili fırsatla, kendisine yalnız tek imza ile kullanacağı özel yetkiler verilmiştir.

Bununla birlikte devlet işlerinin yönetiminde ve Bakanlar Kurulu başkanlığında kendisine etkin bir rol tanındığı ölçüde, bu yetkilerin cumhurbaşkanı ile hükümet arasında paylaşılabildiği düşünülebilir.⁴⁴ Bu yetkiler, hükümetin, Devlet başkanının katılmadığı yetkilerinden ayırt edilebilir.

Anayasa, hükümetin faaliyetini Başbakanın yöneteceğini belirtir. Buna göre Fransa'da, anayasal düzenlemeler ikili bir yürütme yaratmıştır: Halk tarafından seçilen bir Cumhurbaşkanı ve Parlamento'ya sorumlu bir Başbakan⁴⁵

3.5.1.1. Cumhurbaşkanı Kendine Özgü Yetkileri

3.5.1.1.1. Meclislere Mesaj Yollama Hakkı

Devlet Başkanına verilmiş olan hakemlik işlevinin mantıksal sonuçlarından birisidir. Bu hak ona, hükümetin sözcüsü gibi görünmeksizin Parlamento ile diyalog kurma olanağı verir.

⁴³ Ezra N.Suleiman **Presidential Government in France**, Presidents and Prime Ministers,eds. Richard Rose – Ezra N.Suleiman, WashingtonD.C: American Enterprise Institute, 1980,s.103.

⁴⁴ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 89

⁴⁵ Maurice Duverger,**Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti**, Çeviren: Mehmet Turhan, AÜSBF Yayınları 522, Ankara 1983, s. 509

3.5.1.1.2. Atama Yetkileri

Cumhurbaşkanı öncelikle başbakanı atama yetkisine sahiptir. Bundan başka yasaların Anayasaya Konseyinin dokuz yıl için seçilen dokuz üyesinden üçünü ve Anayasaya Konsey Başkanını atama yetkisi de ona aittir.⁴⁶

3.5.1.1.3. Anayasaya Konseyini Harekete Geçirme

Yasaların ve antlaşmaların yayınlanmasından önce Anayasaya uygunluklarını araştırması için, Anayasa Konseyi'ni harekete geçirme hakkı, Devlet Başkanına, Başkana, meclislerin başkanlarına ve birlikte hareket eden 60 parlamento üyesine tanınmıştır.⁴⁷

3.5.1.1.4. Belirli Kuruluşların Başkanlığı

Bakanlar kurulu başkanlığında Başbakan ancak belirlenmiş bir gündem için açık bir yetki verme ile Cumhurbaşkanlığının yerini alabilir. Bunun gibi Cumhurbaşkanı, Bakanlıklar arası Konsey ve Komitelere de başkanlık eder.⁴⁸

Bundan başka Cumhurbaşkanı Ulusal Savunma Yüksek Konseyi ve Komitelere başkanlık eder. Cumhurbaşkanının bu konudaki sorumlulukları, Başbakanınkilerle yarışır niteliktedir. Çünkü anayasaya göre Başbakan ulusal savunmadan sorumludur. 1964 tarihli bir yasada Devlet Başkanına stratejik hava güçlerinin kullanılması sorumluluğunun verilmesi de, onun bu konudaki onayladığı temel rolü gösterir.⁴⁹

Cumhurbaşkanı Yargıçlar Yüksek Konseyinin de başkanlığını yapar. Başkan yargı otoritesinin güvencesi olduğundan dolayı, bu konseyin başkanlığını yapması özel bir anlam taşır. Ayrıca Başkan, Konseyin dokuz üyesini ortak kararname ile atar ki, bu Başkanın özel yetkilerinden sayılmaz.⁵⁰

⁴⁶ Ezra N.Suleman a.g.m. s.109

⁴⁷ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 94

⁴⁸ Henry W.Ehrmann. **Politics in France** Comparative Politics.ed. Gabriel Almond, Boston: Little,Brown, 1974,s.197

⁴⁹ Professor Patrick O'Neil , **European Political Systems**

⁵⁰ Abdullah Mutlu,**Kurumsallaşmış Demokrasilerdeki Siyasi Partiler Sistemi**

3.5.1.1.5.Ulusal Meclisi Dağıtma Hakkı

Parlamenter rejimde, parlamentonun hükümeti devirme olanağını dengelemeye yönelik bir karşı yetki olan dağıtma hakkı, geleneksel anlayışa hiçbir zaman uygun bir nitelikte güç kazanamamıştır. Bu yetkiyi Cumhurbaşkanı tek başına ve takdirine bağlı olarak, kullanır. Ancak dağıtılan bir meclisten sonra oluşan yeni meclisin ilk 12 ayı içinde bu hakkını kullanamaz.

Dağıtmayı Cumhurbaşkanının takdirine bağlı kılan ve kullanma yetkisini yalnız ona veren 12.madde, bu usulün amacının çok başka olduğunu göstermektedir.⁵¹ Devlet Başkanına bu yolla, bazı sorunları seçmenlerin önüne getirme olanağı vermeyi amaçlar.

Cumhurbaşkanı genellikle iki durumda dağıtma yetkisini kullanır:⁵² Hükümetin meclisteki çoğunlukla olan anlaşmazlığından ötürü, güvensizlik nedeni ile düşmesi halinde, Devlet Başkanının kendisinde aynı görüşte ise, Hükümet bunalımı olmasa bile, halkı bölen her sorun karşısında.

5. Cumhuriyet döneminde kullanılmış olan dağıtma hakkı, bu iki varsayıma uygundur. Şöyle ki 1962’de Pompidou hükümetinin güvensizlikle düşürülmesi durumunda ilk dağıtma uygulanmıştır. O zaman Pompidou hükümetinin güvensizlikle düşürülmesinin nedeni, Başbakan Devlet Başkanına, Cumhurbaşkanlığı seçim sistemi değişikliklerini referanduma sunmasını önermesi olmuştur.

1968’de de, Mayıs ayında ortaya çıkan toplumsal hareketlere son vermek için, dağıtma ikinci kez uygulanmıştır.

3.5.1.1.6.Olağanüstü Yetkileri

Anayasanın 16.maddesi, olağanüstü hallerde kullanılma üzere Cumhurbaşkanına olağanüstü yetkiler vermiştir. Cumhurbaşkanının bu yetkileri kullanabilmesi için 16. maddeye göre “Cumhuriyet kurumlarının, ulusun bağımsızlığının, ülke bütünlüğünün veya uluslar arası bağitlarının yerine getirilmesinin ciddi ve yakın bir tehdide maruz kalması ve bu normal kamu görevlerinin kesintiye uğraması” gerekir.

Bu koşulların varlığı halinde, Cumhurbaşkanı daha önce, Başbakanın meclislerin başkanlarının ve Anayasa Başkan Konsey Başkanının görüşlerini alarak, olağan üstü

⁵¹ Ergun Özbudun, **Kuvvetler Ayrılığı, Parlamenter Sistem, Başkanlık Sistemi ve Ara Sistemler, Anayasa Sempozyumu**, Aydın Doğan Vakfı - Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı, sh. 59-70.

⁵² M. Serhan Yücel, **Seçim ve Seçim Sistemleri**

yetkisini kullanacaktır.⁵³ Fakat danıştığı kişi ve kurulların karşıt fikirde olmaları ya da hiç cevap vermemeleri, Başkanın karar almasına engel değildir. Bu formaliteyi yerine getirdikten sonra, son olarak bir mesajla durumu ulusa bildirir.

Aslında 16.md. Cumhurbaşkanına öylesine yetki vermektedir ki, buna dayanarak, o her alana müdahale edebilir, vatandaş hak ve güvencelerini ortadan kaldıracaktır.⁵⁴ Fakat bu maddeye göre alınacak önlemlerin amacı, “en kısa sürede, Anayasal kurumlara görevlerini yapma olanağı sağlamak” olmalıdır.

Cumhurbaşkanının yukarıda açıklanan bu kendisine özgü yetkilerin bazıları bakan, Ulusal Meclis ve Senato başkanları, Anayasa Konseyi gibi bazı yetkili kişi ya da kuruluşlara danışılmadan kullanamayacağı yetkililerdir. Burada söz konusu olan “görüş” almaktır. Bu görüş alındıktan sonra, Cumhurbaşkanı dilediği gibi karar vermekte özgürdür. “Görüş” ile “öneri” arasındaki ayırım unutulmamalıdır. Bir yetkinin sahibi tarafından kullanılması, başka bir makamın önerisine bağlı olursa, o zaman özel bir yetkiden söz edilemez, çünkü öneri olmazsa yetki kullanılmayacaktır.⁵⁵

Cumhurbaşkanının bu tür yetkilerine örnek olarak şunlar verilebilir:

Cumhurbaşkanı, Başkanında imzalayacağı bir karar name ile Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerini atayabilir. Yine, Yüksek Hâkimler kurulunun görüşünü alarak, Cumhurbaşkanı af yetkisini kullanıp, suçları affedebilir.⁵⁶

Cumhurbaşkanının yasaları veto yetkisini kullanabilmesi de Başbakanın imzasını gerektiren bir yetkidir. Ayrıca Cumhurbaşkanının veto yetkisi; Fransa’da yasanın tümü değil, bazı maddelerini kapsayabilir.

Cumhurbaşkanının, Anayasa Konseyi’nin dokuz üyesini atama yetkisi de ortak kararname ile kullanamayacağı yetkilerdendir.

3.5.1.1.6.1.Referandum Yetkisi

Cumhurbaşkanının diğer önemli bir yetkisi referanduma başvurmaktır. Bu yetki, Cumhurbaşkanının diğer yetkilerinden farklılık gösterir.⁵⁷ Şöyle ki Cumhurbaşkanının

⁵³ F. Costigliola, **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, s.238

⁵⁴ Doç.Dr.Esen Dereli,a.g.e., s. 102

⁵⁵ Maurice Duverger, **Seçimle Gelen Krallar**,Çeviren: Necati ERKUT, Kelebek Yayınevi, İstanbul 1986.s.125

⁵⁶ DUVERGER,a.g.e. s.125

⁵⁷ M. Serhan Yücel, **Seçim ve Seçim Sistemleri**

bu yetkiyi kullanabilmesi için, Başbakanın ya da ilgili bir bakanın yan imzası gerekmez. Fakat bu, Başkana özgü bir yetki olarak da kabul dilemez.

Anayasanın 11. maddesi uyarınca Cumhurbaşkanı ancak hükümetin önerisi ile bir yasa tasarısını referanduma sunabilir. Hükümet ise bu önerisini, ya meclis görüşmeleri yapılırken Başkana ulaştırır ya da her iki meclisin bir önerisi olarak ortaya atar. Yani referandum yetkisi; ya Cumhurbaşkanı ile hükümetin referandum yetkisi olarak ortaya çıkarır ya da Cumhurbaşkanı ile Parlamentonun ortak yetkisi biçimini alır.⁵⁸ Burada girişim, hükümet ya da parlamentodadır. Cumhurbaşkanı, onların önerilerini isterse kabul eder, fakat onlardan öneri gelmedikçe harekete geçemez.

Bununla birlikte De Gaulle'ün Cumhurbaşkanlığı döneminde, girişim her zaman De Gaulle'den gelmiş, onun istediğine uyan hükümet referandum önerisini hazırlamıştır.⁵⁹

Gerek Anayasaya aykırı olmaksızın, kamusal organların işleyişi üzerinde etkili olabilecek anlaşmaların oylanmasına izin veren ve gerekse Devlet organlarının örgütlenmesi ile ilgili yasa tasarıları, referandum konusu yapılabilir. Bu yolla, Cumhurbaşkanına, bu yetkisine dayanarak fiilen bazı tasarıların, yasama organlarını atlatmak suretiyle, doğrudan halk tarafından kabul edilmesini sağlamak olanağı verilmek istenmiştir. Her ne kadar bu yetkiyi kullanabilmesi için Cumhurbaşkanının hükümetten ya da iki meclisten öneri alması gerekirse de Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu'na başkanlık ettiğinden fiilen, istediği zaman hükümetten referandum için bir öneri alması mümkündür.⁶⁰

3.5.2.Yasama Organı

3.5.2.1.Parlamento

Fransa'da da parlamento, iki meclisten oluşmaktadır: Ulusal Meclis ve Senato. Bu iki meclisten geniş yetkili olan Ulusal Meclistir.

1958 Anayasası, parlamentonun yetkilerinde 3. ve 4. Cumhuriyet dönemlerine göre büyük bir kısıtlamalar yapmıştır. Böylece yürütme organının gücü artırılırken yasama organınıninki azaltılmıştır.

⁵⁸ Gürbüz, a.g.e., s.131.

⁵⁹ F. Costigliola, *The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe*, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, s.238

⁶⁰ Esat Çam, *Devlet Sistemleri*, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s. 166.

Şöyle ki Anayasa öncelikle parlamentonun ancak belirli konularda yasa yapılabileceğini kabul etmiştir.⁶¹ Bundan başka, referandum yolu ile Cumhurbaşkanına Parlamento'yu aşma yetkisi vermiştir. Ayrıca yasaların Anayasaya uygunluğunun denetimi güçlendirilmiş ve hükümetin güvenoyu istemi halinde yasaların oylanarak kabulü olanağı sağlanmıştır. 1958 Anayasası, daha önceki dönemlerde önemli olan meclis komisyonlarının da sayısını azaltmıştır. Bunların hükümet tasarılarına karşı çıkabilme bakımından da etkinlikleri hafifletmiştir.⁶²

3.5.2.1.1.Parlamentonun Seçimi

3.5.2.1.1.1.Ulusal Meclisin Seçimi

Ulusal Meclis 491 üyeden oluşur. Üyeleri, beş yıl için tek adlı (uninominal) denen, dar bölge esası ve iki türlü çoğunluk sistemine göre genel oyla halk tarafından seçilir.⁶³

Üye seçebilmek için 23 yaşında olma koşulu aranır. Seçmen yaşı ise 21'dir.

Seçimin birinci turunda, seçilebilmek için, kullanılan geçerli oyların salt çoğunluğunu (oyların yarıdan bir fazlasını) almak ve o seçim çevresinde kayıtlı seçmen sayısının dörtte birinden aşağı oy elde etmemek gerekir.⁶⁴ Bu koşullar gerçekleşmediği takdirde ilk turu izleyen Pazar günü ikinci tura katılamazlar. Eğer bu yüzdeye hiçbir aday ulaşamamışsa, ikinci tura, en fazla oy almış yalnızca iki aday katılır. İkinci turda seçilebilmek için basit çoğunluk yani en fazla oyu almak yeterlidir. Ulusal Meclis, Başkanını 5 yıllık bir yasama dönemi için kendisini seçer.

Seçim çevreleri idari bölünmeden farklı olarak ve bölüm sınırlarını aşmamak koşulu ile istendiği gibi belirlenebilir.

3.5.2.1.1.2.Senatonun Seçimi

Senato 315 üyeden oluşur. Üyeleri dokuz yıl için seçilirler. Üye sayısının üçte biri, her üç yılda bir yenilenir. Üye olabilme yaşı 35'tir.

⁶¹ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 109.

⁶² Esat Çam, **Devlet Sistemleri**, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s. 171.

⁶³ Maurice Duverger,**Yeni Bir Siyasal Sistem Modeli: Yarı Başkanlık Hükümeti**, Çeviren: Mehmet Turhan, AÜSBF Yayınları 522, Ankara 1983, sh. 513.

⁶⁴ Gürbüz, a.g.e., s.134.

Seçimler iki dereceli olarak yapılır. Yani halk, Ulusal Meclis üyelerini seçtiği gibi doğrudan doğruya senatörleri seçmez. Senatörleri seçecek olan seçmenler şunlardır: Milletvekilleri, 9000'den fazla nüfuslu komünlerin belediye ve komün meclisleri üyeleri ile belediye meclislerince seçilen, komün nüfuslarına göre değişen sayıda seçmenler.⁶⁵

İlgili yasa senatör sayısının belirlediği gibi, bu sayının departmanlara göre dağılımını da yapar.

Uygulanan seçim sistemi, departmanın çıkaracağı senatör sayısına göre değişiklik gösterir.⁶⁶ En az dört senatör seçen departmanlarda seçim iki turlu yapılır. Birinci turda salt çoğunluk, ikinci turda basit çoğunluk aranır. Beş ya da daha çok senatör çıkaran departmanlarda seçim, orantılı temsil sistemi ile yapılır.

Senato Başkanı, her kısmi yenileme seçimlerinde, üç yılda bir seçilir.

3.5.2.1.2.Parlamentonun Yetkileri

5. Cumhuriyet döneminde, parlamentonun yetkilerini önemli ölçüde kısıtlanmış olduğu görülür.⁶⁷

3.5.2.1.2.1.Ulusal Meclisin Yetkileri

1958 Anayasası, bir yenilik olarak, Senatonun yasama organı içindeki rolünü genişletmekle birlikte, yasa tasarısı ya da önerilerinin yasalaştırılması sürecinde, sonuç olarak Ulusal Meclise daha etkin bir rol vermiştir.⁶⁸ Şöyle ki bir yasa tasarısının yasalaşabilmesi için, Ulusal Meclis ve Senato tarafından aynen kabul edilmesi gerekir. Bu konuda Anayasa, her iki meclis arasında bir eşitlik tanımıştır. Ancak tasarı ya da önerilerin her iki mecliste de iki defa oylanıp bir sonuca varılamaması durumunda, iki meclis üyelerinden oluşturulan Karma komisyonun hazırlayacağı uzlaşma metninin, hükümetçe uygun görülmesinden sonra meclislere sunulmasında, son karar verecek olan Ulusal Meclis olmaktadır. Böylece tasarı ya da öneri; Ulusal mecliste kabul edilmek ile yasalaşır. Bu gibi durumlarda yasalar, senatonun katkısı olmadan yapılabilmektedir.⁶⁹ Sonuçta, Hükümetle Ulusal Meclis Farklı görüşte iseler, Senatonun yasama sürecinde

⁶⁵ Esat Çam, **Devlet Sistemleri**, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s.135.

⁶⁶ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 111.

⁶⁷ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. Public Administration**, Vol. 74, No. 2, , s.279

⁶⁸ Gürbüz, a.g.e., s.134.

⁶⁹ Doç.Dr.Esen Dereli,a.g.e. s. 115.

etkisi olabilmekte, Hükümetle Ulusal Meclis görüş birliğinde iseler Senato etkisiz kalabilmektedir.⁷⁰

Ulusal Meclisin diğer bir yetkisi hükümeti denetlemektir. Hükümetin siyasi sorumluluğu yalnızca Ulusal Meclise karşıdır. Hükümete güvenoyu verme ve onu düşürme yetkisi, Ulusal Meclisindir. Senatonun böyle bir yetkisi yoktur.

Anayasaya göre hükümet her zaman Ulusal Meclisten güvenoyu isteyebilir. Bunun için belirli bir süre ya da özel bir çoğunluk gerekmez.

Bundan başka milletvekilleri Ulusal Meclise verecekleri gensoru önergesi ile güven oylaması yaptırıp hükümeti düşürebilirler. Gensoru önergesinin, Ulusal Meclis üyelerinin en az onda biri tarafından imzalanması gerekir.⁷¹ Oylama Gensoru önergesinin verilmesi üzerinde 48 saat geçtikten sonra yapılabilir. Önergenin kabulü için Ulusal Meclis üyelerinin salt çoğunluğunun oyları gerekir. Bir gensoru önergesinin Meclis tarafından reddedilmesi halinde, önerge sahipleri aynı yasama yılı içinde başka bir önerge veremezler. Böylece yasama organının hükümeti denetlemesi eskiye oranla kısıtlanmıştır.⁷²

3.5.2.1.2.2.Senatonun Yetkileri

Yukarıda Ulusal Meclisin yetkileri belirtilirken, Senatonun da yetkilerine ve yetkisizliklerine değinilmiştir.

Bu konuda, 1958 Anayasasının, Senatoyu, yasaları kabul etme sürecinde, Ulusal Meclisle eşit sayarak, onun yasama organı içindeki rolünü genişletmekle birlikte, sonuçta Ulusal Meclise daha çok etkinlik sağlamış olması, bazen yasaların Senatonun katkısı olmadan yapılabilmesi ile Senatonun Hükümeti denetleme yetkisinin olmaması hatırlanması gereken noktalardır.

İki meclisin yetkilerini açıkladıktan sonra, meclislerin başkanlarının durumları ve yetkileri de şöyle özetlenebilir. Her iki meclis başkanının da, bir yasanın ya da uluslar arası antlaşmanın Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürerek, Anayasaya Konseye başvurma hakları vardır.⁷³ Bunlardan başka, Cumhurbaşkanının da meclisleri feshetmeden ve 16. madde ki olağanüstü yetkilerini kullanmadan önce, her iki meclis

⁷⁰ Ehrmann, a.g.m., s.247.

⁷¹ Esat Çam, **Devlet Sistemleri**, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s.136.

⁷² Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 115.

⁷³ Robert Elgie. 1991. **France: The Limits to Prime-Ministerial Government in a Semi-Presidential system. West European Politics**, Vol. 14, No. 2, , s.64

başkanına danışması gerekir. Senato Başkanı, Ulusal Meclis Başkanından önce gelir. Cumhurbaşkanının ölümü, istifası, ya da görevinde bulunmaması halinde kendisine Senato Başkanı vekâlet eder.

3.6. Yasama ve Yürütme İlişkileri

Fransa'da yürütme organı ikili bir görünümde. Devlet Başkanı olan Cumhurbaşkanı ile başbakan başkanlığındaki kabine.

Bugünkü Fransız siyasal rejimi bir erkler ayırımına dayanmaz. Hükümetin parlamento önünde siyasal sorumluluğu vardır. Yasama Organı, hükümeti etkilemek üzere, onu düşürme amacına sahiptir. Meclis güvensizlik oyuyla hükümeti istifa etmek zorunda bırakabilir. Bu nedenle Fransa'daki rejimin işleyebilmesi için Başkanın lideri olduğu partinin Parlamentoda sağlam bir çoğunluğu olması gerekir. Buna karşın, Devlet Başkanının, meclisi dağıtma güçlü silahına tek başına sahip olması da Fransız siyasal rejiminin, Başkanlık Rejimi anlamında bir erkler ayırımına dayanmadığının bir diğer kanıtıdır.⁷⁴ 1958 Anayasası, Parlamentonun ancak belirli konularda yasa yapabileceğini kabul ederek, onun yetkilerini kısıtlamıştır. Buna göre Parlamento istediği konuda yasa yapamaz, ancak anayasasının kendisine çizdiği çevre içinde yasa yapabilir.⁷⁵ Yürütme organı olan Hükümet Anayasasının Parlamentonun yetkisine bıraktığı konular dışında düzenleme yetkisine sahiptir. Bu konudaki işlemler kararname adını alır.

Bundan başka Anayasanın 38. maddesine göre çıkarılacak yetki kanunu ile o anda görevde bulunan hükümete, asıl olarak Meclisin yetkisinde olan bazı konularda daha, belli süre içinde tasarrufta bulunması için yetki verilir. Bu yetkiyi hükümete yalnız meclis değil, bir referandumla halk da verebilir. Hükümetin yetki kanununa dayanarak çıkardığı kararnameler ‘ordonans’ adını alır.⁷⁶ Ordonanslar, Meclis tarafından onaylandıklarında yasa niteliğini alırlar. Meclis, yetki kanununun kapsadığı alan ve konularda da yasama yetkisini kaybeder. Bu konuda bir de Anayasanın 16. maddesinden söz etmek gerekir. Bu madde ile de kriz hallerinde Cumhurbaşkanına olağanüstü yetkiler tanınmıştır. 16. maddedeki koşulların varlığı halinde, Cumhurbaşkanı daha önce başbakanın, meclislerin başkanlarının ve Anayasa Konseyinin Başkanının görüşlerini alarak olağanüstü yetkilerini kullanır. Ancak bu kişilerin görüşleri ile bağlı değildir,

⁷⁴ Professor Patrick O'Neil , **European Political Systems**

⁷⁵ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay, **Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

⁷⁶ David Penna, France: **Political System**

kararını serbestçe alır. Bu kararı Meclisin onayı gerekmez. Cumhurbaşkanı böylece krize karşı koymak için gerekli gördüğü tüm yasama ve yürütme yetkilerini elinde tutar, yasaları, tüzükleri, tek başına değiştirir. Buna göre, 1958 Anayasası, ilke olarak Parlamentonun yetkilerini kısıtlamış, önemli ekonomik ve sosyal sorunlar konu olduğunda, bu kısıtlamayı daha ileri götürmüş ve olağanüstü hallerde tamamen kaldırmıştır.⁷⁷

Fransa'da yasama girişiminde bulunma yetkisi, hükümet ile parlamento arasında paylaşılır (Anayasa md.39).⁷⁸ Anayasaya göre ancak başbakan ve parlamento üyeleri yasa önerisinde bulunabilirler. Cumhurbaşkanıya tanınan referandum yetkisi ile bazı yasa tasarılarının, yasama organını atlatmak üzere suretiyle doğrudan halk tarafından kabul edilmesini sağlamak olanağı verilmiştir. Fakat Cumhurbaşkanı'nın bu yetkiyi kullanabilmesi için hükümetten ya da iki meclisten öneri alması gerekir. Ancak Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kuruluna başkanlık ettiğinden, fiilen hükümetten referandum için öneri alması mümkündür.

1958 Anayasası ile kurulan rejim, yasama gücü aleyhine, yürütmenin güçlendirilmesi ile tanınır. Hükümetin, parlamento önündeki siyasal sorumluluğunun varlığına rağmen, Parlamentonun yürütmenin siyasi üzerinde denetimi çok sınırlıdır. Ulusal Mecliste istikrarlı bir çoğunluğun varlığı ve devlet başkanının halk tarafından seçilmesi olgusu, Ulusal Meclisi yürütmenin daha doğrusu Devlet Başkanının bir destek meclisi durumuna sokmuştur.⁷⁹

3.7.Siyasal Partiler

3.7.1.Partilerin Oluşumunu Hazırlayan Siyasal Yaşam Konuları

Burjuvazinin siyasal ideolojisi olan Liberalizm, aristokrasinin Muhafazakâr görüşü ile çatışmış, mücadele etmek zorunda kalmıştır.⁸⁰ Böylece Avrupa'da ve Fransa'da ilk siyasal partiler, burjuvazi tarafından örgütlenmişlerdir. Burjuvazi, soylulara dayanan bir rejimi kaldırıp, aristokratları uzaklaştıran, halk yığınlarını denetleyen ve eşrafa dayanan bir rejim kurmayı amaçlamıştır.

⁷⁷ Acar Örnek, **Devletin Düzenleme Fonksiyonu, Cumhuriyet**, 30.6.1971.

⁷⁸ Esat Çam, **Devlet Sistemleri**, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s.139.

⁷⁹ Robert Elgie. 1991. **France: The Limits to Prime-Ministerial Government in a Semi-Presidential system. West European Politics**, Vol. 14, No. 2, , s.67

⁸⁰ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 132.

Bu nedenle burjuvazinin görüşünü yansıtan liberal partilerin, muhafazakâr partilerden önce doğmaları aslında doğal bir sonuçtur. Aristokrasi de buna karşılık bir örgütlenmeye gitmiş ve kurulu düzeni haklı çıkarmak için bir ideoloji oluşturmak zorunda kalmıştır. Muhafazakârlar örgütler de bu arada, liberal örgütleri örnek alarak gelişmişlerdir. Ayrıca Muhafazakârlar genellikle dini kendilerine alet ettiklerinden, liberalizm, din düşmanlığı olarak kabul edilmiştir. Bu da siyasal düşünce hayatı içinde dincilik-laiklik ayırımının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Fransa'da kilise devlet çatışması da bu ayrımı körükleyen esaslı bir etken olmuştur.⁸¹ Muhafazakâr liberal çatışması, 1789 Fransız devrimi ile ve liberallerin üstünlüğü ile sona ermiştir. Daha sonra sanayi devrimi ile toplumda önemli bir sınıf daha ortaya çıkmıştır: İşçi sınıfı. Bu kez toplumda burjuva sınıfına dayanan liberallerle, işçi sınıfına dayanan sosyalistler arasındaki çatışma önem kazanmaya başlamıştır. Liberallerin eşitlik isteğini ileri sürmüşlerdir. Sovyet devriminden sonraki dönemde Avrupa'da ve Fransa'da sosyalistler bölünmüşlerdir. Bir grup, Komünist Partisini oluşturmuştur. Komünistler sosyalizme ancak devrimle geçilebileceğini savunurlarken, sosyalistler aralıklı olarak yapılacak reformlarla ulaşılabileceğini ileri sürmüşlerdir. Fakat bugün Fransa'da Komünist partisi devrimcilikten vazgeçmiş durumdadır. Toplumun devrimi onaylama yolundaki eğilimi ve partinin seçimlerde sürekli oy kaybı, partinin bu yöndeki kararında etkili olmuştur.

Fransa siyasal düşünce alanında görülen çeşitliliğe uygun olarak, partilerinde farklı siyasal görüşlerin birer yansıtıcı durumunda olduklarını görür.⁸²

3.7.2.Partilerin Temel Nitelikleri

3.7.2.1.İdeoloji Yönünden Çeşitlilik Olması

Fransız siyasal partilerinin temel niteliklerini saptamaya çalışırken, partiler arasından ideolojik yönden farklılığın bulunmasının, en belirgin nitelik olduğunu görür. Fransız partilerini oluşturan siyasal düşünce ortamı çok çeşitlilik gösterir. Fransa'da siyasal düşünce çokluğu yerleşmiştir. Çoğulculuğu benimsemiş Avrupa ülkelerinin çoğunda çoğulculuğun daha dar bir görünümde olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde sosyal demokratlar Batı sistemiyle bütünleşmiş olduklarından, bir birine karşı

⁸¹ Professor Patrick O'Neil , **European Political Systems**

⁸² Henry W.Ehrmann. **Politics in France** Comparative Politics.ed. Gabriel Almond, Boston: Little,Brown, 1974,s.231

olan ideolojiler arasındaki mücadele azalmıştır. Siyasal çoğulculuk yelpazesinin en geniş olduğu ülkeler ise büyük bir komünist partinin mevcut olduğu ülkelerdir.⁸³ Fakat bu ülkelerde bile çoğulculuğun yelpazesi daralmaktadır. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi komünistler daha az devrimci olmaktadır. İşte siyasal çoğulculuk yelpazesinin en geniş olduğu ülkelerden biri olan Fransa'da siyasal partiler değişik siyasal düşünceleri, ideolojileri yansıtan partiler olarak ortaya çıkmıştır.

Bugün Fransa'da siyasal partiler, aşırı sağ-merkez-sol-aşırı sol siyasal akımları yansıtır biçimde sıralanmaktadır.⁸⁴ Partilerin böyle çeşitlilik göstermesi Fransa'da koalisyon hükümetlerinin kurulmasına neden olmaktadır. Fakat siyasal düşünce alanındaki bu çeşitliliğe rağmen sistem bunalımsız işlemektedir. Çünkü partiler arasında rejim konusunda düşünce birliği vardır. Önemli konularda partilerin ikili Kutuplaşmaya gittikleri görülmektedir.

3.7.2.2.Çok Partili Sisteminin Varlığı

Fransa'da ikiden fazla partinin var olduğu bir parti sisteminin bulunduğu görülmektedir.

Fransa'daki çok parti sisteminin varlığı şu nedenlere bağlanabilir:⁸⁵

I. İlk neden olarak uygulanan seçim sistemini göstermek mümkündür. Fransa, demokrasi tarihinin farklı dönemlerinde iki türlü çoğunluk sistemini ve orantılı temsil sistemini uygulamıştır. İki türlü çoğunluk sistemi, Duverger'e göre çok parti sistemini teşvik eder. Çünkü bu sistemde, eksik temsil mekanizması, prensip olarak işlemez. İkinci tur, benzer eğilimli partilerin, aralarında seçim ittifakları yaparak gruplaşmalarını sağlar. Kutuplaşma (*yani sandalye yüzdesinin, oy yüzdesinin altında olması*) ve eksik temsil olaylarının burada önemi yoktur ya da sadece ikinci turda önemi vardır. Birinci turda her parti, şansını olduğu gibi muhafaza eder. İki türlü seçim sistemini benimsemiş ülkelerin hemen hepsi aynı zamanda çok partili ülkelerdir. Duverger orantılı temsil sisteminin de, çok parti sistemini teşvik ettiği görüşündedir. Gerçekten de bu sistemin saf şeklinde hiçbir oy kaybolmayacağı için eksik temsil ve kutuplaşma olayları görülmez. Bu nedenle eğer toplumda çok parti eğilimi varsa, orantılı temsil bu eğilimi yansıtır. Bundan orantılı temsilin çok partili sistemin tek nedeni olduğu gibi bir sonuç

⁸³ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay, **Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

⁸⁴ Dr. Erdoğan Teziç, **Seçim Sistemleri**

⁸⁵ M. Serhan Yücel, **Seçim ve Seçim Sistemleri**

çıkarılamaz, sadece çok parti sistemini kolaylaştırıcı yönde etki yaptığı söylenebilir. Fransa 1939' dan önce, yani 3. Cumhuriyet döneminde iki türlü çoğunluk sistemini, 1945' ten sonra ise, bir süre orantılı temsil sistemini uygulamıştır. Bu gün 5. Cumhuriyet döneminde ise (*çağdaş demokrasiler içinde sadece Fransa tarafından uygulanmakta olup, modası geçmiş bir usul sayılan*) iki türlü çoğunluk sistemini benimsemiştir.⁸⁶

II. Çok partili sisteminin nedenlerinden biri de, Fransız halkının bu konudaki eğilimidir. Fransa'da özellikle 3. ve 4. Cumhuriyetler döneminde siyasal hayattaki bölünmeler ve karışıklıkların nedeni olarak çok parti sistemi gösterilmiştir. Oysa çok parti sistemi, toplumdaki bölünmelerin, eğilimlerin nedeni değil, sonucudur. Yani toplumdaki çeşitli eğilimler, farklı görüşler ve çıkar ayrılıklarının çokluğu ve birbirleriyle kesişmeleri, geniş ve uzun süreli birleşmeleri önlemekte, çok parti sistemini teşvik etmektedir.

III. Diğer bir neden de Fransa'da sağın parçalanma eğilimi göstermesidir. Gerçekten de yüzyılın başından beri sol, Fransa'da iki ya da üç büyük partide toplanmakta, sağ ise bir sürü küçük gruplara dağılmaktadır.⁸⁷

3.7.2.3. Kadro ve Kitle Partisi Nitelikleri

Fransa'da siyasal partiler, kadro partisi, ya da kitle partisi görünümünde olmaları açısından da çeşitlilik gösterirler. Bu iki tür partiyi ayırmadaki en önemli kriterler, kitle partilerinde kadro partilerinden farklı olarak üye kaydı sisteminin ve düzenli aidat toplama yönteminin benimsenmesi, bu partilerin geniş halk kitlelerine açık, üye sayısı fazla ve güçlü örgütlü partiler olmasıdır.

Fransa'da ilk sosyalist gruplar, burjuva partilerinden pek farklılık göstermezler. Üyelerin kayıtlarının yapılması, aidatların toplanması yöntemleri zamanla gelişmiştir. Bugün sosyalist partiler, üye kayıt ve düzenli aidat toplama yöntemleri, halk kitlelerine açık oluşları ve üye sayılarının fazlılığı ve güçlü örgütleri ile kitle partisi görünümündedirler.

Günümüzde Fransa'da sol partiler, yani sosyalist Parti (SFIO) ve Komünist Parti (PCF) tam anlamı ile kitle partisi niteliklerini taşırlar. Sağ partiler ise kadro partisi

⁸⁶ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. Public Administration**, Vol. 74, No. 2, , s.279

⁸⁷ Duvarger, **Siyasal Partiler**, s.253.

görünümündedirler. Yalnız 4. Cumhuriyetin önemli bir partisi olan ve 5.Cumhuriyette ortadan kalkan Cumhuriyetçi Halk Hareketi (MRP) kadro-kitle kitle karışımı bir parti niteliğindedir.⁸⁸

3.7.2.4.Partilerin Kuvvetli Ya da Zayıf Bağlantılı Olmaları

Bağlantı deneyimi, partiyi oluşturan organlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmiş biçimidir. Bir partinin kuvvetli bağlantılı ya da zayıf bağlantılı oluşunu etkileyen faktörler çeşitlidir. Uygulanan seçim sistemi, bu konu önemli bir etkidir.⁸⁹

Fransa'da 3. Cumhuriyet döneminde tek isim usulü ile birlikte çoğunluk sistemi uygulanıyordu. Partiler zayıf bağlantılı bir görünüm taşıyorlardı. 4. Cumhuriyet döneminde ise 1945'den sonra orantılı temsil uygulandığı için, partilerin kuvvetli bağlantılı oldukları görülmüştür. Orantılı temsil sisteminin, İskandinavya ülkelerinde de güçlü partiler ve istikrarlı hükümet koalisyonları yarattığı bilinmektedir. Fransa'da 5. Cumhuriyette ise uygulanan tek isimli, iki turlu çoğunluk sistemine rağmen, sistemin istikrarlı görünümde olması, 1958 Anayasası ile kurulan rejimin özelliklerine bağlanabilir.⁹⁰

Duverger zayıf bağlantılı partilere örnek olarak Fransız Radikal Sosyalist partisini göstermektedir. Bu parti komiteye dayanan bir partidir. Partide il örgütlerinin (federasyonlar) içyapıları hiçbir kurala bağlanmamıştır. Her federasyon dilediği gibi örgütlenebilir.⁹¹

Fransa'da 3. Cumhuriyet partilerinin zayıf bağlantılı oluşları o dönemde uygulanan tek isim usulüne, 4. Cumhuriyet partilerinin kuvvetli bağlantılı oluşları da uygulanan orantılı temsil sistemine bağlanmıştır.

Fakat aslında 4. Cumhuriyet partilerinin kuvvetli bağlantılı oluşlarını bu dönemde 1945-46' dan itibaren kuvvetli bağlantılı partiler olan sosyalist ve Komünist partilerin gelişmesine ve bunlara bir Hıristiyan Demokrat Partili olan MRP'nin katılması, buna karşın zayıf bağlantılı partilerin (Radikaller ve İlmhılar) ortadan silinmesine bağlamak da mümkündür.

⁸⁸ Doç.Dr.Esen Dereli,a.g.e, s. 141.

⁸⁹ Esat Çam, **Devlet Sistemleri**, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s.146.

⁹⁰ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. Public Administration**, Vol. 74, No. 2, , s.279

⁹¹ Ehrmann, a.g.m., s.212.

Bugün Fransa'da örneğin Komünist Parti (PCF), Sosyalist Parti (SFİO) güçlü bağlantılı partilerdir. 4. Cumhuriyetin önemli partisi olan Cumhuriyetçi Halk Hareketi (MRP) de oldukça güçlü bağlantılı parti idi. Bunların dışında kalan sağ partiler ise zayıf bağlantılı partilerdir.

3.7.2.5. Merkezci Ya da Merkezkaç Yapı

Siyasal Partilerde Merkezci bir yapı, parti içi iktidarın merkezde toplandığını, merkezkaç bir yapı ise iktidarın yöresel organlarda toplandığını ifade eder.⁹²

Bu nedenle Fransa'da Komünist parti merkezci bir yapıya sahiptir. Buna karşılık, örneğin Fransız Radikal Sosyalist Parti merkezkaç yapılı ve aynı zamanda zayıf bir bağlantılı bir partidir. Fransız Sosyalist Partisi de kuvvetli bağlantılı olduğu halde merkezkaç yapılı bir partidir. Bu partilerin yöresel liderleri tabandan gelir, geniş yetkilere sahiptir. Üzerlerindeki merkez kontrolü zayıftır. Parlamento üyelerinin parti üzerinde egemenliği vardır.

Kısaca Kara Avrupa'sı Sosyalist Partilerinin egemenlikle merkezkaç bir yapıda oldukları görülmektedir.⁹³ Bu nedenle Fransa'da da durum böyledir.

4. Cumhuriyetin önemli partisi Cumhuriyetçi Halk Hareketi (MRP) ise iyi örgütlenmiş, merkezci bir ocak partisi görünümündeydi. Ancak bu parti de diğer merkezci partilerden farklı olarak parlamento grubunun partiye üstünlüğü yönünde bir eğilim görülmüştür.⁹⁴

3.7.2.6. Tutarlılık ve Disiplin Çeşitliliği

Yapılan araştırmalar sonucu Kara Avrupa'sı ülkelerinde Komünist partilerin çok yüksek, sosyalist ve Katolik partilerin yüksek, liberal eğilimli partilerin ise çoğunlukla düşük düzeyde tutarlılık gösterdikleri görülmektedir.⁹⁵

Fransa'da 3. ve 4. Cumhuriyetler dönemlerinde, parlamenter rejimin varlığına rağmen, partilerin disiplin açısından zayıf oldukları görülmüştür.⁹⁶ Bununla birlikte Fransa'da iyi örgütlenmiş büyük partilerin, örneğin Komünist Parti, Sosyalist Parti ve

⁹² Duverger, **Siyasal Partiler**, s.71, s.213

⁹³ M. Serhan Yücel, **Seçim ve Seçim Sistemleri**

⁹⁴ Doç. Dr. Esen Dereli, **ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s. 141.

⁹⁵ Ergun Özbudun, **Batı Demokrasilerinde ve Türkiye'de Parti Disiplini**, Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968, s.21.

⁹⁶ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay, **Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

özellikle 4. Cumhuriyetin ilk yıllarında Katolik MRP'nin disiplinli partiler olduğu da görülmektedir. Fransa'da parti disiplininin zayıf olduğu kanısını uyandıran ilk neden, 3. ve 4. Cumhuriyetler de çoğu zaman sağın gerçek siyasal partiler halinde örgütlenememesi, benzer eğilimli milletvekillerinin birleşmesinden meydana gelen parlamento içi topluluklar oluşturmasıdır.⁹⁷ İkinci neden de aşırı çok parti sistemine sahip olan Fransa'da hükümetin daima merkez partileri Koalisyonu şeklinde kurulması dolayısı ile merkez partilerine mensup milletvekillerinin, hükümet düşse bile, partilerinin yeni kurulacak hükümette de görev alacaklarını bilmeleri ve bunun sonucu olarak da parlamento oylamalarında daha serbestçe davranabilmeleridir.⁹⁸

Fransa'da 5. Cumhuriyet parlamentoların da Merkez Sağ eğilimli UNR tek başına çoğunluk sağladığı için parlamenter rejimin parti disiplini güçlendirici etkisi bu parti üzerinde kendisini göstermiştir. Bu durumda bugün Fransa'da Komünist Parti (PCF), Sosyalist Parti (SFIO) kuvvetli disiplinli partilerdir. Buna karşın sağ partiler zayıf disiplinli partilerdir.⁹⁹ 4. Cumhuriyetin Hıristiyan Demokrat Partisi olan Cumhuriyetçi halk hareketi (MRP) ise, disiplinli bir parti idi. Yine 5. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde parlamento çoğunluğuna sahip olan De Gaulle'cü parti UNR o zamanlar disiplinli bir parti görünümünde idi.

3.7.2.7.Partilerin Siyasal Yaşamdaki Roller

3.7.2.7.1.Aday Tespiti

Dünyada Aday gösterme sistemlerini iki gruba ayırdığı görülmektedir.¹⁰⁰ Birincisi adayların, geniş bir seçmenler, ya da taraftarlar kitlesince seçildiği sistem ki bu bütün demokratik ülkelerde sadece Amerika'da ön seçim sistemi adı altında uygulanmaktadır. İkincisi adayların partilerce saptandığı ve Amerika dışındaki diğer demokratik ülkelerde uygulanan, aday göstermeyi partilerin iç işi olarak kabul eden sistemdir. Bu sistemde de değişik yöntemler vardır. Bu yöntemler, adayların tüm parti üyelerince saptandığı demokratik yöntemlerden, adayların yöresel parti organlarınca

⁹⁷ Yrd. Doç. Dr. Ender Ethem Atay, **Yarı-Başkanlık Rejimi ve Özellikle Fransa Örneği**

⁹⁸ Özbudun, **Siyasal Partiler**, s.152.

⁹⁹ Ergun Özbudun, **Batı Demokrasilerinde ve Türkiye'de Parti Disiplini**, Ankara: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, 1968, s.21.

¹⁰⁰ Professor Patrick O'Neil , **European Political Systems** ,

saptandığı daha da ötesi merkez organlarınca hatta birkaç birleşik parti liderince saptandığı oligarşik yöntemlere kadar çeşitlilik gösterirler.¹⁰¹

Fransa'da merkezci yapıda bir parti olan komünist partisinde aday gösterme yetkisi merkez organlarındadır. Sosyalist Parti, merkezkaç bir yapıya sahip olduğundan ve aynı zamanda kitle partisi görünümünde olduğundan, aday gösterme yetkisi ya parti içi iktidara sahip yöresel organlarda ya da parti üyelerince seçilen ve bu konuda yetkili organlardadır.¹⁰²

Yine Duverger'e göre, kadro partilerinde aday gösterme komiteler tarafından ve gizli oturumlarda yapılır. Fransa'da bu tür partilerde aday belirlemede yetkili komiteler, yöresel komitelerdir.¹⁰³ Yani Fransa'daki kadro partilerinde aday gösterme yetkisi yöresel parti organlarına aittir.

3.7.2.7.2.Partiler ve Asıl Seçimler

Günümüzde Fransa'da siyasal partiler, seçim zamanı faaliyet gösteren seçim makineleri değil sürekli faaliyette bulunan ve siyasal yaşamı doğrudan doğruya etkileyebilecek örgütler görünümündedir.Seçim kampanyalarında da, adayların kişiliğinden çok, partiler önem taşır.

Ayrıca Avrupa'da oy hakkının genişletilmesinden önce yönetim reformları gerçekleştirilmiş ve özellikle devlet memurlarının atanmasında yeterlik ve sınav ilkeleri benimsenmiş olduğu için, Fransa'da siyasal partiler Amerikan partileri gibi ganimet esasına göre faaliyette bulunmamışlardır.¹⁰⁴

3.7.2.7.3.Siyasal Sistemin İşleyişindeki Etkileri

Fransız siyasal rejimi, yarı başkanlık rejimidir. Fakat parlamenter rejimi daha yakındır ve parlamentarizmin temel öğelerini içerir.

Fransız siyasal rejimi de, parlamenter rejimle başkanlık rejimi arasında karma bir görüntü taşımakla birlikte, parlamenter rejime daha yakındır. Ayrıca Fransa'da yine daha önce gördüğümüz gibi çok parti sistemi egemendir.

¹⁰¹ Doç.Dr.Esen Dereli,**ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**,Der Yayınları ,İstanbul, 2001, s. 147.

¹⁰² Duverger, **Siyasal Partiler**, s.378.

¹⁰³ Dr. Erdoğan Günel,**Türkiye'de Seçim Sistemlerinin Siyasal Kurumlar Üzerinde Etkileri**

¹⁰⁴ E. Ethem Atay,**Hukukta Meşruiyet Kavramı**,Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, Aralık 1987, sh. 126

Bu durumda Fransa'da bugün rejimin iyi işleye bilmesi için partiler arasında bir kutuplaşmanın meydana gelmesi ve bir disiplin var olması gerekir. Çünkü ancak bu şekilde parlamentoda sağlam ve kalımlı bir çoğunluk ortaya çıkabilir.

Kutuplaşmanın ve parti disiplinin olmaması halinde ise rejimin işleyişi aksar. Bir çoğunluk meydana getirmek ve onu ayakta tutmak, siyasal yaşamın başlıca sorunu olur.¹⁰⁵

3.8.Siyasal Partilerin Değerlendirilmesi

3.8.1.Siyasal Yaşam Koşulları Açısından

Fransa'da geçmişten itibaren toplumun, bir takım sınıflardan oluşma özelliği gösterdiğini görülmektedir. Aristokrasi, burjuva sınıfı, köylüler vs. Liberal ideoloji, Muhafazakâr ideolojiye karşı mücadele vermek zorunda kaldığı gibi, daha sonraları gelişen Sosyalizme ve Komünizmle de çatışmak durumunda kalmıştır. Fransa'da siyasal düşünce çokluğu (çoğulculuk) egemen olmuştur.¹⁰⁶

3.8.2.Temel Nitelikleri Açısından

Fransa'da partiler farklı ideolojileri savunurlar. Benimsenen siyasal çoğulculuğun bir sonucu olarak, partiler aşırı sağ, merkez sol-aşırı sol olmak üzere bir sınırlanma gösterirler.

Fransa'da çok parti sistemi vardır. Buna uygun olarak da Fransa'da çok parti sisteminin oluşmasında önemli bir etken sayılan iki türlü çoğunluk seçim sistemi uygulanmaktadır.

Fransa'da soldaki partiler, örneğin Komünist Parti (PCF) Sosyalist Parti (SFİO) kitle partisi, sağdaki partiler ise kadro parti niteliğindedir. 4. Cumhuriyet'in önemli bir partisi olan Cumhuriyetçi Halk Hareketi (MRP) ise kadro kitle partisi görünümünde idi. Bu parti 5.Cumhuriyet döneminde 1967'de ortadan kalkmıştır.¹⁰⁷

Fransa'da Komünist Parti (PCF), Sosyalist Parti (SFİO) güçlü bağlantılı partilerdir. Organları arasındaki ilişkiler, belli kurallarla düzenlenmiştir. 4.

¹⁰⁵ Duverger, **Seçimle Gelen Krallar**, s.119–120.

¹⁰⁶ Doç.Dr.Esen Dereli,a.g.e, s. 152.

¹⁰⁷ Robert Elgie. 1996. **The French Presidency - Conceptualizing Presidential Power in the Fifth Republic. *Public Administration***, Vol. 74, No. 2, , s. 289.

Cumhuriyetin önemli partisi olan (MRP)'de oldukça kuvvetli bağlantılı bir parti görünümünde idi. Diğer sağ partiler ise zayıf bağlantılı partilerdir.

Fransa'da Komünist Parti (PCF) merkezci bir partidir. Sosyalist Parti (SFİO) ise güçlü bağlantılı bir parti olmasına karşın merkezkaç bir yapıdır.¹⁰⁸ Fransa'da Komünist Parti'nin (PCF) çok yüksek, Sosyalist Partinin (SFİO) ve 4. Cumhuriyetin Hıristiyan Demokrat Partisi olan Cumhuriyetçi Halk Hareketi (MRP) 'nin yüksek tutarlılık ve disiplin gösterdikleri görülmektedir.¹⁰⁹

Diğer sağ partiler ise düşük düzeyde tutarlılık ve disiplin göstermektedirler. Yalnız 5. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde De Gaulle'cü parti olan UNR Parlamentoda tek başına çoğunluk sağladığı zamanlarda oldukça disiplinli ve tutarlıklı bir parti görünümünü kazanmıştır.

3.8.3.Siyasal Yaşamdaki Rollerini Açısından

Aday gösterme, Partilerin bir iç işi sayılmaktadır. Fakat adayları belirleyecek parti organları açısından da, Fransa'daki partiler arasında çeşitlilik vardır. Komünist Parti (PCF)'de aday gösterme yetkisi merkez organlarda, Sosyalist Parti(SFİO) ve diğer sağ partilerde ise bu yetki yöresel organlardadır.¹¹⁰ Fransa'da vatandaşlara, parti dışında adaylık koyma özgürlüğünü tanımıştır. Fakat bu bağımsız adayların kazanma şansı ne derecededir.

3.8.4.Siyasal Sisteminin İşleyişindeki Etkileri Açısından

Fransa'daki çok partililik, Fransız toplumsal ve siyasal sistemin bir ürünüdür. Toplumdaki bölünmeler, sınıf yapısı, siyasal kültür, partilerin sayısını, yapısını uygulanan seçim sistemini etkilemektedir. Buna karşın, partiler, sistemin kurumsal yapısından da etkilenmekte ve bu yapının, yani siyasal sistemin işleyişini kolaylaştırmak üzere biçimlenmektedir. Şöyle ki bugünkü siyasal rejimi parlamentarizme daha yakın nitelikler taşıdığından, rejimin iyi işleye bilmesi için partiler kutuplaşmaya gitmek ve disiplinli olmazsa, rejimin işleyişi zorlaşır.

¹⁰⁸ Esat ÇAM, *Devlet Sistemleri*, İstanbul: Der Yayınları, 1987, s.157

¹⁰⁹ E. Ethem Atay, *Hukukta Meşruiyet Kavramı*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.1, S.1, Aralık 1987, sh. 131

¹¹⁰ Doç.Dr.Esen Dereli,a.g.e, s. 159.

3.9.Baskı Grupları

Fransa'da da, başka ülkelerde olduğu gibi, farklı sosyal sınıfların çıkarlarını savunan ve siyasal yaşamda etkili olan baskı grupları vardır. Siyasal Partileri etkileyebilen güçler, çıkar grubu oluşturmuş ve örgütlenerek iktidara baskı yapabilen baskı grubu haline gelmişlerdir.

Bunların en önemlilerini üçe ayırmak mümkündür: İşveren Baskı Grupları, Çiftçi Baskı Grupları, İşçi Baskı Grupları.¹¹¹

3.9.1.İşveren Baskı Grupları

Bunların en büyüğü Fransız İşverenleri Ulusal Konseyi (CNPF)'dir. Küçük ve Orta işletmeler Genel Konfederasyonu (CGPME) de etkin bir baskı gurudur.

3.9.2.Çiftçi Baskı Grupları

Bu gruplar içinde en önemlisi Tarımsal İşletmeciler Sendikaları Ulusal Federasyonu (FNSEA)'dir.¹¹² Hem büyük toprak sahiplerini, hem küçük çiftçileri içermektedir. Fakat örgüt içinde küçük çiftçiler önem kazanmaktadır. Çiftçiler Fransa'da önemli bir güç meydana getirirler. Muhafazakâr Partiler, çiftçileri, geleneklerine bağlı bir kitle oldukları için solun gelişmesine karşı bir araç olarak görürler.¹¹³ Çiftçiler, bütün ülkeye yayıldıklarından partiler her seçim çevresinde bu gruba büyük önem verirler.

3.9.3.İşçi Baskı Grupları

Sendikalar işçi baskı gruplarıdır. Fransa'da sendikacılık pek gelişmiş sayılmaz. Sendikalar siyasal görüşlere göre bölünmüşlerdir. Günümüzde Fransa'da üç büyük sendika vardır:

(CGT) İş Genel Konfederasyonu bugün Komünistlerin elindedir.

¹¹¹ Duverger, **Seçimle Gelen Krallar**, s.123.

¹¹² Robert Elgie. 1991. France: **The Limits to Prime-Ministerial Government in a Semi-Presidential system.** *West European Politics*, Vol. 14, No. 2, , s.70

¹¹³ M. Serhan Yücel, **Seçim ve Seçim Sistemleri**

(F.O) İşçi gücü uzun süre Sosyalist Partiye (SFIO) yakın olmuştur. Son yıllarda daha bağımsız bir siyaset izlemektedir. Bugün F.O. reformcu sendikacılığı temsil eder.

(CFDT) Fransız Demokratik İş Konfederasyonu ise, F.O. ile CGT arasında bir yer tutmaktadır. Fakat daha çok CGT ile iş birliği halindedir. C.G.T. gibi sınıf mücadelesinden yanadır.¹¹⁴

Fransa'da sendikalar sol partileri desteklemektedirler. Buna karşın sendikalar, sol partiler tarafından denetlenmektedir. Sonuç olarak bu çıkar grupları siyasal partiler destek sağlayarak hareket olanağı vermek ve onlara egemen olmak eğilimindedirler.¹¹⁵ Sol partilerde pek kısa sürelerle iktidar olabildiklerinden sendikalar daima hükümetlerin karşısında yer almışlardır.

Fransa'da sendikalar önemli birer baskı grubu halindedirler, Özellikle işçi sendikalarının sol partileri desteklediklerinden ve sol partiler de genellikle muhalefette olduklarından, işçi sendikaları daima hükümetin karşısında birer baskı grubu biçimindedirler.

Fransa'da hükümet programları, daha çok iktidar partileri içinde hazırlandığı için, çıkar grupları doğrudan doğruya iktidar partilerini etkilemeye çalışırlar. Çünkü Fransız partilerinin çoğunluğu disiplinli partilerdir.¹¹⁶ Eğer iktidardaki partide disiplinli bir parti ise baskı gruplarının istekleri doğrultusunda alacağı kararı, disiplin mekanizması yolu ile yasama ve yürütme aracılığı ile gerçekleştirilebilir. Bu nedenle Fransa'da lobicilik faaliyeti görülmez.

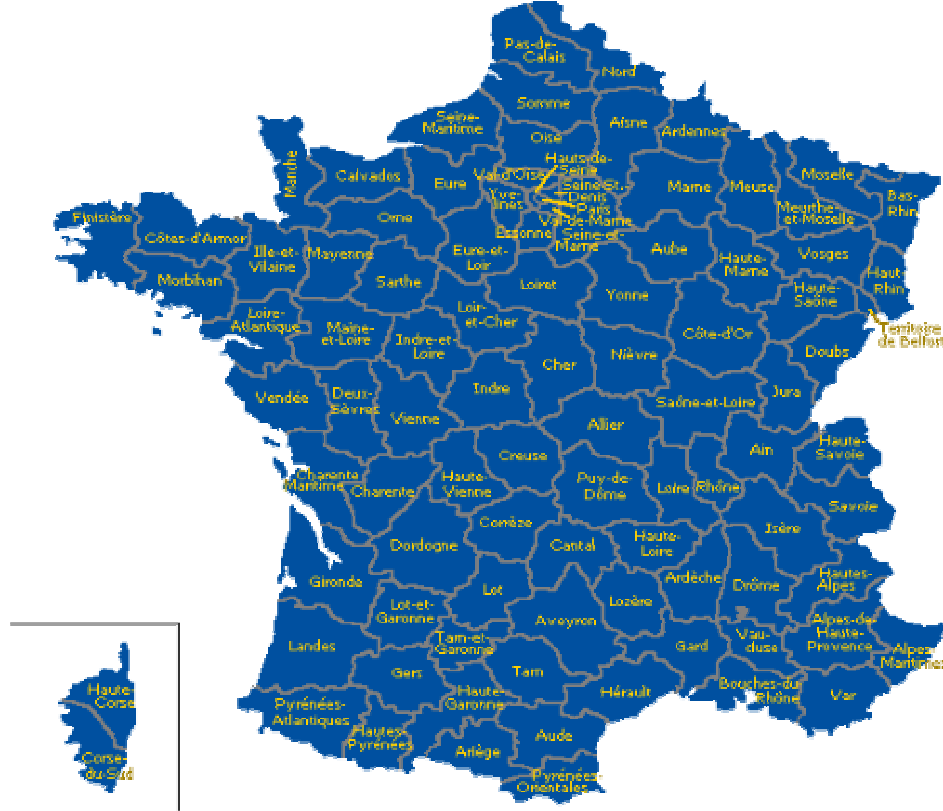
¹¹⁴ Epstein, a.g.m, s.169

¹¹⁵ Gabriel Almond “ **Interest Groups and Interest articulation**” Comparative Politics, ed. Gabriel Almond Boston: Little Brown, 1974, s.82.

¹¹⁶ Meksika ve Hindistan gibi, siyasal sisteme tek partinin egemen olduğu ülkelerde ise, parti çıkar gruplarının etkisine tamamen açıktır. Bir çok çıkarın birleştirilmesinde önemli bir araç durumundadır.

3.10. Ülkenin Siyasi Yapısı

Merkezi Fransa, 22 bölgeye bölünmüş olup bu bölgeler de 96 alt bölgeye (departman) ayrılmıştır.¹¹⁷

Harita 3.4 Ülkenin Siyasi Yapısı

Bu eyaletler; Alsace, Aquitaine, Auvergne, Basse-Normandie, Bourgogne, Bretagne, Centre, Champagne-Ardenne, Corse, Franche-Comte, Haute-Normandie, Ile-de-France, Languedoc-Roussillon, Limousin, Lorraine, Midi-Pyrenees, Nord-Pas-de-Calais, Pays de la Loire, Picardie, Poitou-Charentes, Provence-Alpes-Cote d'Azur, Rhone-Alpes'dir.

4 denizaşırı departmanı mevcuttur: Guadelouplar, Martinik, Fransız Guyanı ve Reunion,

¹¹⁷ Bu bölüm Doç.Dr.Esen Dereli, **ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri**, Der Yayınları, İstanbul, 2001, **Gelişim Hachette Ansiklopedisi**, Gelişim yayınları, İstanbul, 1986.Cilt 4 ,s.231, istifade edilerek hazırlanmıştır.

4 denizaşırı kendine bağılı ülke mevcuttur. Fransız Polonezyası, Yeni Kaledonya, Vallis, Fransız Güney ve Antartika ülkesi,

Özel statülü Mayotte ve St Pierre-Mikelon bölgelerinden oluşmaktadır.

3.10.1.Katıldığı Uluslar Arası Organizasyonlar

ACCT, AFDB (Afrika Kalkınma Bankası), ASDB (Asya Kalkınma Bankası), AG (Avustralya Grubu), BDEAC, BIS (Uluslararası İmar Bankası), CCC (Gümrük İşbirliği Konseyi), CDB (Karayipler Kalkınma Bankası), CE (Avrupa Konseyi), CERN (Avrupa Nükleer Araştırma Teşkilatı), EAPC (Avrupa - Atlantik Ortaklık Konseyi), EBRD (Avrupa Yatırım ve Kalkınma Bankası), ECA (Birleşmiş Milletler Afrika Ekonomik Komisyonu), ECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu), ECLAC (Birleşmiş Milletler Latin Amerika ve Karayipler Komisyonu), EIB (Avrupa Yatırım Bankası), EMU (Avrupa Ekonomi ve Para Birliği), ESA (Avrupa Uzay Ajansı), ESCAP (Asya ve Pasifikler Ekonomik ve Sosyal Komisyonu), Avrupa Birliği, FAO (Tarım ve Gıda Örgütü), FZ, G- 5, G- 7, G-10, IADB (Amerika Bölgesi Kalkınma Bankası), IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı), IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü), ICC (Milletlerarası Ticaret Odası), ICFTU (Uluslararası Serbest Ticaret Birlikleri Konfederasyonu), ICRM (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi), IDA (Uluslararası Kalkınma Birliği), IEA (Uluslararası Enerji Ajansı), IFAD (Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu), IFC (Uluslararası Finansman Kurumu), IFRC (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Toplulukları Federasyonu), IHO (Uluslararası Hidrografi Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), IMF (Uluslararası Para Fonu), IMO (Uluslararası Denizcilik Örgütü), Inmarsat (Uluslararası Denizcilik Uydu Teşkilatı), InOC, Intelsat (Uluslararası Telekomünikasyon ve Uydu Örgütü), Interpol (Uluslararası Polis Teşkilatı), IOC (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), IOM (Uluslararası Göçmen Teşkilatı), ISO (Uluslararası Standartlar Örgütü), ITU (Uluslararası Haberleşme Birliği), MINURSO (BM Bati Sahra Referandum Misyonu), MIPONUH, MONUC (BM Kongo Operasyonu), NAM, NATO (Kuzey Atlantik Asemblası), NEA (Nükleer Enerji Kurulu), NSG, OAS (Amerika Devletleri Teşkilatı), OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü), OPCW, OSCE (Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü), PCA (Daimi Hakemlik Mahkemesi), SPC (Güney Pasifik Komisyonu), UN (Birleşmiş Milletler), UN Güvenlik Konseyi, UNCTAD (Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı), UNESCO

(Eğitim-Bilim ve Kültür Örgütü), UNHCR (BM Mülteciler Yüksek Komiserliği), UNIDO (Endüstriyel Kalkınma Örgütü), UNIFIL (BM Geçici Gücü), UNIKOM (BM Irak-Kuveyt Gözlem Misyonu), UNITAR (BM Eğitim Araştırma Enstitüsü), UNMEE (BM Etyopya-Eritre Misyonu), UNMIBH (BM Bosna Hersek Misyonu), UNMIK (BM Kosova Geçici Yönetimi), UNOMIG (BM Gürcistan Gözlem Misyonu), UNRWA (BM Filistin Mültecileri Yardım Komisyonu), UNTAET (BM Doğu Timor Geçiş Yönetimi), UNTSO (BM Mütareke Gözlem Örgütü), UNU, UPU (Dünya Posta Birliği), WADB (Batı Afrika Kalkınma Bankası), WCL (Dünya Emek Konfederasyonu), WEU (Batı Avrupa Konseyi), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu), WHO (Dünya Sağlık Örgütü), WIPO (Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı), WMO (Dünya Meteoroloji Örgütü), WToO (Dünya Turizm Örgütü), WTrO (Dünya Ticaret Örgütü), ZC

3.10.2.Uluslar Arası Çevre Anlaşmaları

3.10.2.1.Taraf Oldukları

Hava Kirliliği, Hava Kirliliği - Nitrojen Oksit, Hava Kirliliği - Sulphur 85, Hava Kirliliği - Sulphur 94, Hava Kirliliği - Uçucu Organik Bileşikler, Antarktika Çevre Protokolü, Antarktika - Deniz Yaşamı Kaynakları, Antarktika Fokları, Antarktika Antlaşması, Biyolojik Çeşitlilik, İklim Değişiklikleri, Çölleşme, Tehlikedeki Türler, Çevresel Değişiklikler, Tehlikeli Atıklar, Deniz Hukuku, Denize Boşaltma, Deniz Yaşamını Koruma, Ozon Tabakasının Korunması, Gemilerin Yol Açtığı Kirlilik, Tropikal kereste 83, Tropikal kereste 94, Sulak Alanlar ve Balina Avcılığı. Hava Kirliliği - Sürekli Organik Kirleticiler, İklim Değişiklikleri - Kyoto Protokolü'nü imzaladığı halde henüz onaylamamıştır.¹¹⁸

3.10.3.Hükümet Üyeleri

- Cumhurbaşkanı: Nicholas Sarkozy(Nisan 2007)
- Senato Başkanı: Christian Poncelet (1 Ekim 1998)
- Meclis Başkanı: Jean – Lois Debre (25 Haziran 2002)
- Başbakan: Jean-pierre Raffain (6 Mayıs 2002)

¹¹⁸ CIA The World Factbook 2005 ve **Encarte World Atlas**

- Ankara Büyükelçisi: Bernard Garcia (5 Mayıs 2000)
- Hükümet: UMP (Union Pour un Mouvement Populaire) önderliğinde sağ hükümet.

3.10.4.Bakanlar

- Devlet Bakanı, Ekonomi, Maliye ve Endüstri Bakanı: Nikolas Sarkozy
- Milli Eğitim, Yüksek Öğrenim ve Araştırma Bakanı: François Filon
- İçişleri, İç Güvenlik ve Yerel Özgürlükler Başkanı: Dominique de Villepin
- İstihdam, Çalışma ve Sosyal Denge Bakanı: Jean – Lois Borloo
- Adalet Bakanı: Dominique Perben
- Milli Savunma Bakanı: Michele Alliot-Marie
- Dışişleri Bakanı: Michel Barnier
- Sağlık ve Sosyal Korunma Bakanı: Philippe Douste-Blazy
- Teçhizat, Ulaştırma Arazi Düzenlemesi, Turizm ve Deniz Bakanı: Gilles de Robien
- Kamu Görevi ve Devlet Reformu Bakanı: Renaud Dutreil
- Tarım, Gıda, Balıkçılık ve köy işleri Bakanı: Herve Gaymard
- Ekonomi ve Sürdürülebilir Kaldırılabilir Kalkınma Bakanı: Serge Lepeltier
- Kültür ve İletişim Bakanı: Renaud Donnedieu de Vabres
- Aile ve Çocuk Bakanı: Marie-Josée Roig
- Denizaşırıdan Sorumlu Bakan: Brigitte Girardin
- Gençlik, Spor, Dernek Hayatından Sorumlu Bakan: Jean-François Lamaur
- Eşitlik ve Mesleki Eşitlik Bakanı: Nikole Amelie

3.10.5.Delege Bakanlar

- Parlamentoyla İlişkilerden Sorumlu Delege Bakanı: Henri Cug
- Devlet Bakanı, Ekonomi, Maliye ve Endüstri Bakanı nezdinde Endüstriden Sorumlu Delege Bakan: Patrick Devedjian.
- Devlet Bakanı, Ekonomi, Maliye ve Endüstri Bakanı nezdinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Ticaret El Sanatları, Serbest Meslekler ve Tüketimden Sorumlu Delege Bakan: Christian Jakob.

- Devlet Bakanı, EkonomiMaliye ve Endüstri Bakanı nezdinde Dış Ticaretten Sorumlu Delege Bakan: François Loos.
- Milli Eğitim, Yüksek Öğrenim ve Araştırma Bakanı nezdinde Dış Ticaretten Sorumlu Delege Bakan: François d'Aubert
- İçişleri, iç Güvenlik ve Yerel Özgürlükler Bakanı nezdinde içişlerinden Sorumlu Delege Bakan ve Hükümet Sözcüsü: Jean – François Cope
- İstihdam Çalışma ve Sosyal Denge Bakanı Nezdinde İş İlişkilerden Sorumlu Delege Bakan: Gerard Larcher
- İstihdam, Çalışma ve Sosyal Denge Bakanı Güvenilmez Sosyal Koşullar ve Dışlanmayla Mücadeleden Sorumlu Delege Bakan: Nelly Olin.
- Savunma Bakanı nezdinde Eski Muahriplerden Sorumlu Delege Bakan: Hamlaoui Mekachera
- Dışişleri Bakanı nezdinde Avrupa işlerinden Sorumlu Delege Bakan: Claudie Haignere
- Dışişleri Bakanı nezdinde İşbirliği, Gelişme ve Frakofoniden Sorumlu Delege Bakan: Xavier Darcos.
- Sağlık ve Sosyal Korunma Bakanı nezdinde Yaşlılardan Sorumlu Delege Bakan: Hbert Falco
- Teçhizat, Ulaştırma, Arazi Düzenlemesi, Turizm ve Deniz Bakanı nezdinde Turizmden Sorumlu Delege Bakan: Leon Bertrand.

3.10.6.Devlet Sekreterleri

- Devlet Bakanı, Ekonomi, Maliye Endüstri Bakanı nezdinde Bütçe ve Bütçe reformundan sorumlu Devlet Sekreteri: Dominique Bussereau.
- Sağlık ve Sosyal Korunma nezdinde Özürlülerden Sorumlu Devlet Sekreteri: Marie-Anne Montchamp
- İstihdam, Çalışma ve Sosyal Denge Bakanı nezdinde gençlerin Mesleki Yerleşimlerinden Sorumlu Devlet Sekreteri: Laurent Henart
- İstihdam, Çalışma ve Sosyal Denge Bakanı nezdinde Konuttan Sorumlu Devlet Sekreteri: Catherine Vautrin.
- İstihdam, Çalışma Ve Sosyal Denge Bakanı nezdinde Entegrasyon ve Şans Eşitliğinden Sorumlu Devlet Sekreteri: Catherina Vautrin.

- Adalet Bakanı nezdinde mağdurların Haklarını Korumaktan sorumlu Devlet Sekreteri: Nicole Guedj.
- Dışişleri Bakanı nezdinde Dışişlerinden sorumlu Devlet Sekreteri: Renaud Muselier.
- Sağlık ve Sosyal Korunma Bakanı nezdinde Sağlık sigortasından sorumlu Devlet Sekreteri: Xavier Bertrand.
- Kamu Görevi ve Devlet Reformu Bakanı nezdinde Devlet Reformundan sorumlu Devlet sekreteri: Eric Woerth.
- Teçhizat, Ulaştırma, Konut, Arazi Düzenlemesi, Turizm ve Deniz Bakanı nezdinde Ulaştırma ve Denizden sorumlu Devlet Sekreteri. :François Goulard.
- Teçhizat Ulaştırma, Konut, Arazi Düzenlemesi Turizm ve Deniz Bakanı nezdinde Arazi Düzenlemesinden sorumlu Devlet Sekreteri: Philippe Briand.
- Tarım, Gıda, Balıkçılık ve köy işleri Bakanı nezdinde Tarım, Gıda ve Köylerinden sorumlu Devlet Sekreteri: Nicolas Forissier.

3.10.7.Siyasi Partiler, Liderleri ve Milletvekilleri Sayısı

3.10.7.1.Belli Başlı Siyasi Partiler ve Yöneticileri

- UMP (Halk Hareketleri için Birlik) : Alain JUPPE (Başkan)
- PS (Sosyalist Parti) : François HOLLANDE (Genel Sekreter)
- UDF (Fransız Demokrasi için Birlik) : François BAYRAU (Başkan)
- PCF (Fransa Komünist Partisi) : Marie-George BUFFET(Ulusal Sekreter)
- Les Verts (Yeşiller) :Gilles LEMAIRE (Ulusal Sekreter)
- MPF (Fransa için Hareket) :Philippe de VILLIERS(Başkan)
- FN (Ulusal Cephe Başkanı):Jean-Marie Le PEN

3.10.7.2.Millet Meclisinin Birleşimi

- UMP Grubu: 353 üye, 11 bağlantılı milletvekili
- Sosyalist Grup: 141 üye, 8 bağlantılı milletvekili
- UDF Grubu: 26 üye, 4 bağlantılı milletvekili
- Komünist ve Cumhuriyetçiler Grubu: 22 üye

- Hiçbir gruba mensup olmayanlar: 12 milletvekili
- Toplam 577 (555 anakara seçim bölgesi – 22 deniz aşırı seçim bölgesi)

3.10.7.3.Senato'nun Bileşimi

- UMP Grubu: 163(153 üye, 3 bağlantılı, 7 bağlı)
- Sosyalist Grup: 83 (81 üye, 1 bağlantılı, 1 bağlı)
- Merkezi Birlik Grubu (UDF ağırlıklı): 29 üye
- Komünist, Cumhuriyetçi ve Yurttaş Grubu: 23 üye
- Avrupa Demokrat ve Sosyal Birlik Grubu: 17 (16 üye, 1 bağlı)
- Hiçbir Gruba mensup olmayanlar: 5 senatör
- Toplam: 321

3.11.İç Siyasi Durum

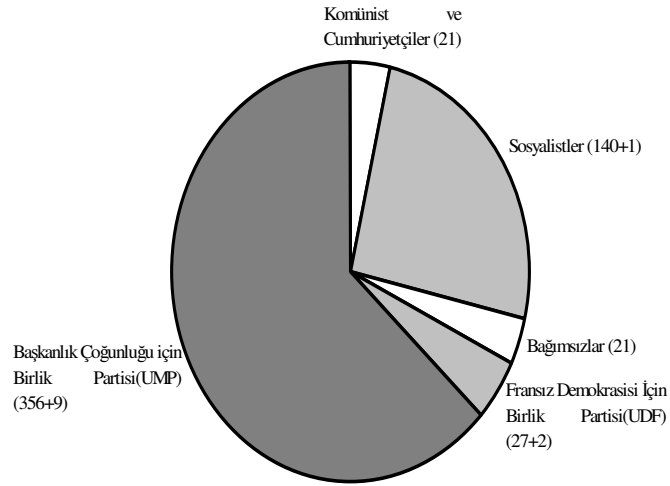
Fransa'daki bugünkü siyasi yapı 2002 Cumhurbaşkanlığı ve Millet Meclisi Seçimleri sonucunda oluşmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde en güçlü adaylar olarak Cumhurbaşkanı Chirac'ın yanı sıra dönemin Sosyalist partili Başkanı Lionel Jospin görülmektedir. Seçimlerin 21 Nisan 2002 tarihinde yapılan birinci turu sonucunda beklenmeyen bir gelişme olarak Jospin yerine Ulusal Cephe lideri Jean-Marie Le Pen'in ikinci tura kalması üzerine, ikinci turda merkez sağ ve sol partiler Cumhurbaşkanı Chirac'ı desteklemek amacıyla oluşturulan yeni parti UMP, parlamentoda mutlak çoğunluğa sahip olmuştur.

Cumhurbaşkanı, 2002 Mayıs ayında görece az tanınmış bir siyasetçi olan Jean-Pierre Raffarin'i Başbakanlığa atamıştır. Büyük çoğunluğu UMP'lilerden oluşan Hükümet, başta emeklilik ve sosyal güvenlik reformları olmak üzere, kamu açığını dengelemek için kamu kesiminde köklü reformlara gitmiş, yetkilerin yerel yönetimlere devri konusunda zamanında başlatılan ademi merkezîyetçiliği geliştirme reformunu da hayata geçirebilmek için çalışmalarına başlamıştır.¹¹⁹ Ancak bu reformların aynı anda ve çok süratli bir biçimde gerçekleştirilmeye çalışılması, toplumda çeşitli memnuniyetsizlikler yaratmış ve 2004 yılı Mart ayında düzenlenen Bölgesel Kantonal

¹¹⁹ Detaylı bilgi için bkz.: CIA The World Factbook 2005 ve **Encarte World Atlas**

Seçimler Sosyalist Partinin Büyük başarısıyla sonuçlanmıştır.¹²⁰ Bunun Üzerine bir Hükümet değişikliğine gidilmiş, Jean-Pierre Raffarin Başbakanlığı korumuş, ancak Hükümetin bazı önemli üyeleri arasında görev değişiklikleri olmuştur. Buna rağmen 13 Haziran 2004 tarihinde yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinden de Sosyalist Parti ve yine birinci Parti olarak çıkmıştır. Bir sonraki Cumhurbaşkanlığı ve Millet Meclisi seçimleri 2007 yılında gerçekleştirilecektir.

Tablo 3.1 İç Siyasi Durum

¹²⁰ Detaylı bilgi için bkz.: CIA The World Factbook 2005 ve **Encarte World Atlas**

4.FRANSANIN EKONOMİK YAPISI

4.1.Giriş

Fransa ekonomik açıdan zor bir dönemden geçirmektedir. Ekonomik büyüme son yıllarda ön görülen düzeyde gerçekleştirilememekte, alınan yapısal reform tedbirlerine rağmen makro ekonomik göstergeler AB İstikrar Paketi hedeflerine aykırı şekilde gelişmeye devam etmektedir.¹ Kamu borçları, yirmici yüzyıl Fransa tarihinde ilk defa savaş dışı bir sebeple, harcamalara bağlı olarak yüksek oranda artış göstermiştir. Sanayileşmede gerileme, yüzde 9,7'ye ulaşan işsizlik, nüfus yaşlanması, şirketlerin üretim yerlerine değiştirerek, özellikle AB ' ye yeni katılan ülkelere kaydırmalar ekonomideki diğer sorunları oluşturmaktadır.² Hastalık sigortası da çözümü ivedilik arz eden başka bir sorundur.

Dünya piyasalarında, 2001 yılındaki hızlı yavaşlama sonrasında 2002 yılında beklenen iyileşmenin gerçekleşmemesi, yüksek petrol fiyatları, düşen sermaye piyasaları, uluslararası siyasi belirsizlikler gibi pek çok etkenin Euro zone ve özellikle Almanya'daki durgunluğun yarattığı endişe ile birleşmesi sonucunda beklenen gelişme 2002 yılında da gerçekleşmemiştir. Ülkedeki işsizliğin yavaş artmasının yanı sıra gelirin belirgin şekilde yükselmesinin etkisiyle hane halkı tüketiminin deki artış Fransa'daki aktiviteleri desteklemiştir. Bunların sonucunda yıllık ortalama GSYİH (GDP) %1,2'den daha fazla olmamış ve çok yavaş bir büyüme gerçekleşmiştir.³

2002 yılı hanehalkı tüketimi diğer ortak ülkelere göre daha dinamik olan Fransa'nın ekonomik aktivitesi %1,8'lik artış kaydetmiştir.⁴ (Bir bütün olarak ele alındığında euro alanı için bu değer %0,6'dır.)

Fransa'da 2003 yılının ilk çeyreğinde ekonominin gidişatı bir önceki yıl ile aynı seyirdedir. Büyüme yavaş ve sektörler arasındaki çatallaşmanın yansıması olarak talep bileşenlerinin değişimleri farklılık göstermektedir. Diğer taraftan, sanayi ve toptan satışlar ihracat ve yatırımların durgunluğundan etkilenmekte, diğer taraftan perakende satışlar, hizmetler ve ilgili sektörler tüketim artışından olumlu etkilenmektedir.

Tüketim halen büyümeyi desteklemekle birlikte, enerji tüketimindeki artış bunun dışında tutulmalıdır. Satın alım gücünün geçmişteki artışının etkileri günümüzde

¹ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

² Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.19

³ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

⁴ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, Fransa Ülke Raporu

azalmaya başlamıştır. Hane halkının beklentileri zarar görmeye birlikte endişelerin kaynağı kişisel finansal durumdan çok genel durum ve iş piyasasıdır.⁵

Bunların dışında; yüksek petrol fiyatları nedeniyle hareketlenen enflasyonun 2003 yılının ilk döneminde satın alım gücü üzerinde olumsuz etkisi olmuştur.

2003 yılında gelirlerin gösterdiği pozitif eğilim ne yazık ki sadece Fransa ile sınırlı kalmıştır. Euro alanının diğer ülkelerinde gelir, işgücü piyasalarındaki ciddi bozulmadan etkilenmiştir.⁶ Sonuç olarak, bölgedeki diğer ülkelerde hanehalkı tüketim artışı kayda değer ölçülerde olmamış Euro bölgesindeki bireysel tüketim 2003 yılının ilk çeyreğinde %0,1 artmıştır.(2003 yılı son çeyreğinde artış %0,4'dür.)

2003 yılında Fransa'nın gayri safi milli hasılası 1993 yılından bu yana ki en düşük artış oranı olan % 0,2'de kalmıştır.⁷ Her ne kadar 2003 yılının ikinci yarısında milli gelir artışı bir ivme kazansa da euro alanında genel olarak ekonomik yavaşlama ve ihracatın düşmesi, istenilen artışın sağlanmasında olumsuz etkiler olarak görülmüştür.

Yine 2003 yılında Fransa'da özel sektör istihdamında 50,000'lik bir düşüş görülmüş, ayrıca kamu gelirlerindeki düşüş, kamu açıklarının milli gelirin % 4, 1'ine çıkmasına sebebiyet vermiştir.⁸

Bölgesel ve kantonal seçimlerin ardından 5 Nisan günü Parlamento'da güvenoyu alarak iş başına gelen III. Raffarin Hükümeti, ekonomik büyüme sağlanmasına yol açabilecek yapısal değişikliklerin, sosyal ortakların da onayıyla uygulamaya geçirilmesini öngören bir ekonomik program ortaya koymuştur. Ekonomi politikasının üç ana eksenini, kamu maliyesi dengesini sağlamak, bu amaçla GSYİH'nın yüzde 64'ünü oluşturan ve 1045 milyar Euro tutan kamu borçlarını düşürmek, bütçe gereksinimlerine uygun hareket etmek koşuluyla ekonomik faaliyeti canlandırmak ve dünya rekabetine uygun bir sanayi politikası izlemektir.

2006'da kamu maliyesi dengesi sağlanması hususunda AB'ye verilen taahhüt doğrultusunda bütçe tedbirlerine yönelinmekte, 2004 bütçesiyle belirlenen harcama tavanını oluşturan 283,7 milyar Euro'nun üzerine çıkılmamasını teminen, bütün itirazlara rağmen, kamu kuruluşlarına ait 7 milyar Euro'luk ödeneğin dondurulması yöntemine başvurulmaktadır. Kamu harcamalarının kontrol altına alınmasının, GSMH'nın % 64'üne ulaşan ve toplam miktarı 1045 milyar Euro'yu bulan kamu borçlarının önce sabitlenmesini, bilahare düşürülmesini beraberinde getirmesi, öte

⁵ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

⁶ T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları, Fransa, 2004

⁷ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, Fransa Ülke Raporu

⁸ Detaylı bilgi için bakınız Fransa İstanbul Büyükelçiliği resmi internet sitesi

yandan özelleştirmeler yoluyla da 20 milyar Euro'luk bir kaynağın ortaya çıkarılması öngörülmektedir. İşsizlikle mücadele kapsamında ise, emekliye ayrılan iki kişinin işe alınması yoluna gidilmesi ve 2007'ye kadar 5.000 kadronun bu şekilde ortadan kaldırılması öngörülmektedir.⁹ Öte yandan, devlete ait 100.000 metrekaarelik alanın bu yıldan itibaren satışa çıkarılması, Merkez Bankası'nın onayıyla 500–600 kg altın satışına gidilmesi ve tüketimi artırmak için de bazı önlemlerin hayata geçirilmesi planmaktadır.¹⁰

4.2. Bütçe gerçekleştirmeleri

Tablo 4.1 Bütçe Gerçekleştirmeleri¹¹

YILLAR	2000	2001	2002	2003	2004
GSYİH (Milyar \$) Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	1.314	1.322	1.444	1.763	2.018
Kişi Başı GSYİH (\$)	22.121	22.144	24.107	29.334	33.411
Reel GSYİH Büyüme Hızı (\$)	4,2	2,1	1,1	0,5	2,2
Enflasyon (tüketici fiyatlarıyla, ort. %)	1,7	1,6	1,9	2,1	2,1
Nüfus (milyon kişi)	59,4	59,7	59,9	60,1	60,4

Euro alanı iş kesimi, bu durumu döviz kurunun düşüklüğü sonucu ihracatın azalması karşısında firmaların kapasite kullanımlarını arttırmayarak rekabet edebilirliklerini koruma isteğine bağlamaktadırlar.

⁹ Detaylı bilgi için bakınız Fransa İstanbul Büyükelçiliği resmi internet sitesi

¹⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı “**Uluslararası Ekonomik Göstergeler**”, Ankara, 2004.

¹¹ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

Önümüzde ki yıllarda ABD'nin büyüme hızı ve yine İngiltere ve uzakdoğu ülkeleri Çin ve Japonya'daki olumlu büyüme hızlarının uluslararası piyasalara ve Avrupa ekonomisine olumlu yansıtacağı ve Fransa'nın da bu gelişmelerden olumlu etkilenebileceği beklenti dahilindedir.¹²

4.3.Tarım ve Hayvancılık

Çiftlik sayısı: 664 000

Çiftçiler/çiftlik çalışanları: 855.000 (tam zamanlı işçiler)

Kullanılan tarım alanı: 32,5 milyon hektar. Fransa'nın topraklarının yaklaşık 59%'u.¹³

4.3.1.Temel tarım ürünleri

4.3.1.1.Tahıllar

Fransa, tahıl üretiminde AB içinde 1.Dünya da 5. sırada yer almaktadır. Toplam üretimi 69 milyon tondur.

4.3.1.2.Şarap

Fransa, 50 milyon hektolitrelık şarap üretimi ile İtalya'nın önünde dünyada 1.sıradadır.

4.3.1.3.Süt

Almanya'dan sonra A.B'de ikinci dünyada ise 5. sıradadır. Yıllık üretimi 23 milyon litredir.

¹² Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

¹³ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

4.3.1.4.Şeker Pancarı

AB ve dünyada şekerpancarı üretiminde 1. sıradadır. Yıllık üretimi yaklaşık 31 milyon tondur.

4.3.1.5.Yağlı tohumlar

5,5 milyon tonluk üretimi ile AB’de 1. sıradadır. Bu üretimin 3,3 milyon tonunu kolza yağı, 1,6 milyon tonunu turnusol yağı, 0,3 milyon tonunu soya yağı oluşturmaktadır.

4.3.2.Hayvancılık

- Sığır: 20 milyon
- Domuz: 15,3 milyon
- Koyun:9,2 milyon
- Kümes hayvanları: 1,2 milyon ¹⁴

Fransa, AB üyesi olarak AB Ortak Tarım Politikasını uygulamaktadır. Tarım teşvikleri AB’nin Ortak Tarım Politikası çerçevesinde yürütülmektedir. Son yıllarda dünya ticaretindeki liberalleşme ve tarım teşviklerinin azaltılması talebinin özellikle Dünya Ticaret Örgütü nezdinde gündeme getirilmesiyle AB Ortak Tarım Politikası çerçevesinde tarım teşviklerinde azalmaya gidilecektir. AB, 2007 yılından itibaren tarımda sübvansiyonların azaltılması suretiyle yeni bir finans sistemine geçecektir. Bu sürece uyum bakımından Fransa’da yeni tarım politikalarını sektörde bulunanlara anlatmaya başlamıştır. Sektörde bulunan üreticiler bu sürece karşı çıkmakla birlikte AB politikaları çerçevesinde bu sürece geçişe hazırlanmaktadır. Fransa, yeni politikalar çerçevesinde, yeni üretim modelleri geliştirme çabası içindedir. Özellikle çevreye duyarlı, sağlık ve güvenliği ön planda tutan yeni modeller oluşturmaya çalışmaktadır. Yeni tarım politikalarının Fransa’nın ihracatını olumsuz etkileyeceği düşünülmekte birlikte bunu önleyici formülleri geliştirme çabası da sürmektedir.¹⁵ Fransa, yeni sisteme

¹⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı “Uluslararası Ekonomik Göstergeler”, Ankara, 2004.

¹⁵ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

2007 yılında geçmeyi planlamakta, bu süreç içinde ürün ve bölgelere göre sübvansiyonları azaltmayı düşünmektedir.¹⁶

4.3.3. Sanayi

4.3.3.1.Yapı ve İnşaat

Fransa endüstrisinin lider sektörünü yapı ve inşaat sektörü oluşturmaktadır. Sektörün yıllık cirosu 102 milyar Eurodur (2003 yılı). Sektördeki işgücü sayısı 1.400.000'dir. Sektördeki en önemli üç kuruluş Bouygues, Vinci ve Eiffage olup bu kuruluşlar Avrupa'nın yapı sektörünün de lider kuruluşlarıdır.¹⁷

4.3.3.2. Kimya Sektörü

- Yıllık ciro: 85,4 milyar Euro
- İşgücü: 344.000
- Önemli kuruluşlar: Atofonia, Rhodia, Hutchinson, SNPE, Air Liquide¹⁸

4.3.3.3. Moda ve Lüks Mallar

Bu sektör, lüks giyim, mücevher, lüks deri eşyalar, parfüm ve kozmetikler ve lüks cam eşyadan oluşmaktadır.

- Yıllık ciro: 39 milyar Euro
- İşgücü: 222.000
- Önemli kuruluşlar: L'Oreal, Yves-Saint laurenti Groupe LVMH, Chanel, Hermes, Lancel, Cartier, Baccarat, Lalique, Van Cleef and Arpels.¹⁹

¹⁶ Detaylı bilgi için bakınız Fransa İstanbul Büyükelçiliği resmi internet sitesi

¹⁷ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**

¹⁸ **T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları**,Fransa, 2004

¹⁹ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "**Uluslararası Ekonomik Göstergeler**", Ankara, 2004.

4.3.3.4. Eczacılık

- Yıllık ciro: 39 milyar Euro
- İşgücü: 96.700
- Önemli kuruluşlar: Aventis, Sanofi-Synthelabo, Pierre Fabre, Ipsen, Servier, Fournier.

4.3.3.5. Otomotiv

- Yıllık ciro: 126 milyar Euro
- İşgücü: 277.000
- Firma sayısı: 579

Otomotiv sektöründe taşıt araçları üretimi çok önemli bir yer tutmaktadır. Sektörün en önemli iki kuruluşu PSA (Peugeot- Citroen) ve Renault'dur. Otomotiv ekipmanlarında ise Faurecia ve Valeo iki önemli gruptur.

4.3.3.6. İşlenmiş ürünler (Demir, Alüminyum, Cam, Plastik)

- Yıllık cirosu: 62,6 milyar Euro
- İşgücü: 362.000
- Önemli kuruluşlar: Saint-Gobain Fransa'nın ve dünyanın en büyük cam ve cam ürünleri üreticisidir. Arcelor, çelik eşya üretiminde lider konumdadır. Pechiney, alüminyum ürünlerde, Plastic Omnium ve Sommer Allibert plastik ürünlerde en önemli kuruluşlardır. Michelin, lastik üretiminde dünyanın önde gelen kuruluşlarından biridir.²⁰

4.3.3.7. Telekomünikasyon ve Bilgi Teknolojileri

- Yıllık ciro: 73 milyar Euro
- İşgücü: 296.000
- Ülkede 34 milyon telefon hattı ve 38,8 milyon mobil telefon kullanılmaktadır. Halkın % 64 ü mobil telefon kullanmaktadır. Mobil telefonlarda

²⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

France Telecom pazarın %49,4 ünü elinde tutmaktadır. Pazarın % 35,3'ü Cegetel-SFR, %15,3'ü Bouygues Telecom'dadır. ²¹ Alcatel, telekominikasyon ekipmanları, ADSL sistemi, transmisyon sistemleri ve sualtı kablo şebekelerinde dünyanın önde gelen kuruluşlarından biridir. Dijital televizyon üretiminde de Thomson önemli bir kuruluştur.

4.3.3.8.Havacılık

- Yıllık cirosu: 24,6 milyar Euro
- Alınan siparişler: 25,4 milyar Euro
- İşgücü: 101.500 ²²
- Önemli kuruluşlar: EADS (Airbus, Eurocopter, Astrium, MBDA konsorsiyumu), Dassault Aviation, Thales, Snecma, Alcatel Space, Sagem, Zodiac

4.3.3.9.Müteahhitlik Hizmetleri

Fransa'da müteahhitlik hizmetleri son yıllarda düşüş göstermektedir. Özellikle inşaat sektöründeki gelişmeler 2002 yılından itibaren tersine dönmüş ve bina üretiminde % 0,7 ve bayındırlık hizmetlerinde % 2 azalma görülmüştür. Konut inşaatları konut dışı inşaatların azalmasıyla birlikte sektörün motor gücü olmuştur. Bayındırlık işleri talep azalmasına maruz kalmış, özellikle yerel yönetimlerin taleplerinde bir azalma yaşanmıştır.

Konut inşaatları, bayındırlık işlerinden, endüstriyel ve işyeri binalarından daha iyi durumdadır.

Konut üretimi hafif bir gelişme içinde, yenileme ve iyileştirme faaliyetleri sabit bir durumda ve konut dışı bina üretimi gerileme içindedir.

1999 yılından beri yapımı devam eden konut sayısı 300.000 ünitenin her zaman üzerinde olmuştur. 2004'de 192.000'i kişisel konut, 111.000'i toplu konut olarak gerçekleşmiştir. ²³

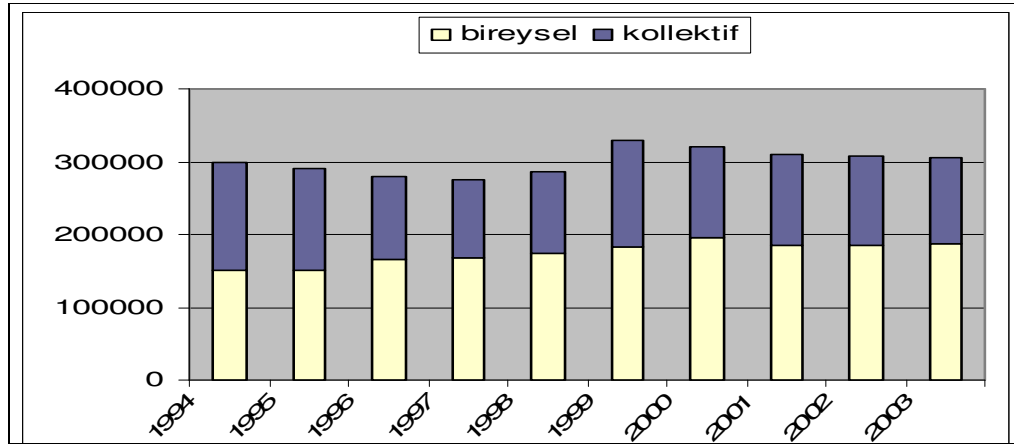
²¹ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

²² Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, Fransa Ülke Raporu

²³ Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.17

4.3.3.9.1.Devam Eden Konut İnşaatları

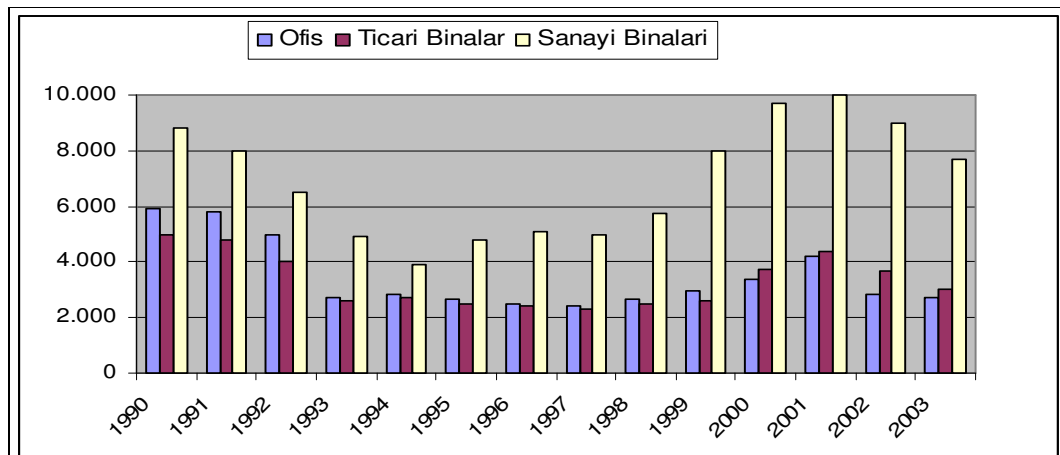
Tablo 4.2 Devam Eden Konut İnşaatları²⁴

Yeni konut inşaatları; ailelerin gelirlerindeki artış, faiz oranlarındaki düşüş, ilk ev sahibi olacıklara sağlanan uygun koşullu krediler gibi durumlardan olumlu etkilenmiştir. Öte yandan kolektif bina yapımında bir düşüş gerçekleşmiştir. Kolektif bina inşaatlarındaki düşüşün sosyal konutlardaki azalmadan kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.3.3.9.2.Konut Dışı Bina İnşaatları

Tablo 4.3 Konut Dışı Bina İnşaatları²⁵

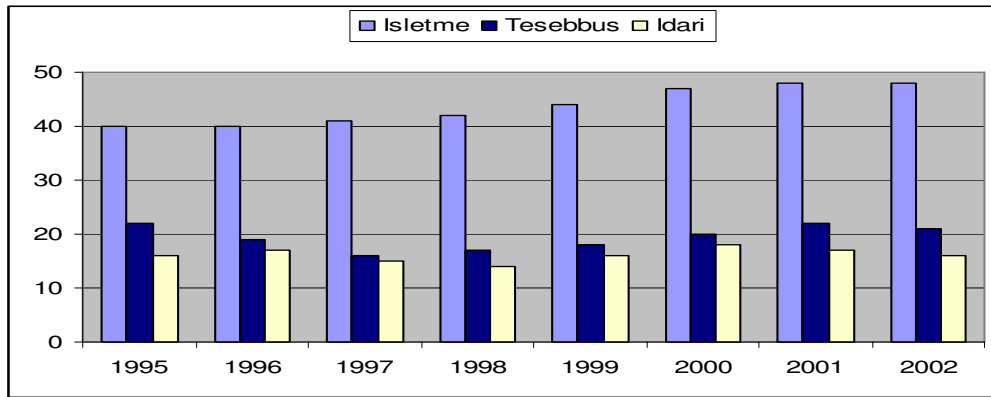
²⁴ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

²⁵ Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.17

Konut dışı bina inşaatında en büyük düşüş ofis inşaatlarında görülmüştür. Bu düşüşlerde özellikle finans sektörü dışındaki sektörlerin inşaat yatırım miktarlarındaki % 2,9'luk düşüş önemli bir etken olmuştur. Paris bölgesinde 2004 yılı sonunda bina stoku bir önceki yıla göre iki katına çıkmıştır.²⁶

4.3.3.9.3. Konut Dışı İnşaat Sektörü

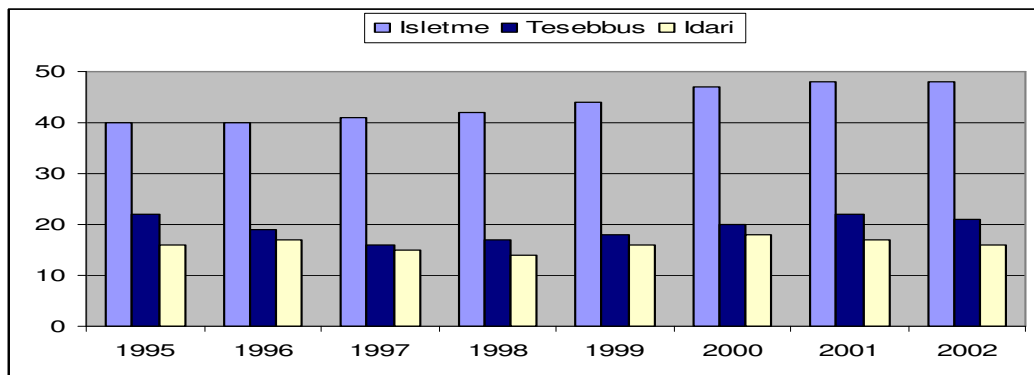
Tablo 4.4 Konut Dışı İnşaat Sektörü²⁷

Konut sektöründe olduğu gibi konut dışı binaların bakım ve onarım faaliyetleri, yüksek seviyelere ulaşan % 2'lik bir düşüş yaşamıştır.

4.3.3.9.4. İnşaat Sektörü Yatırımları

Tablo 4.5 İnşaat Sektörü Yatırımları²⁸

²⁶ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları, Fransa, 2004

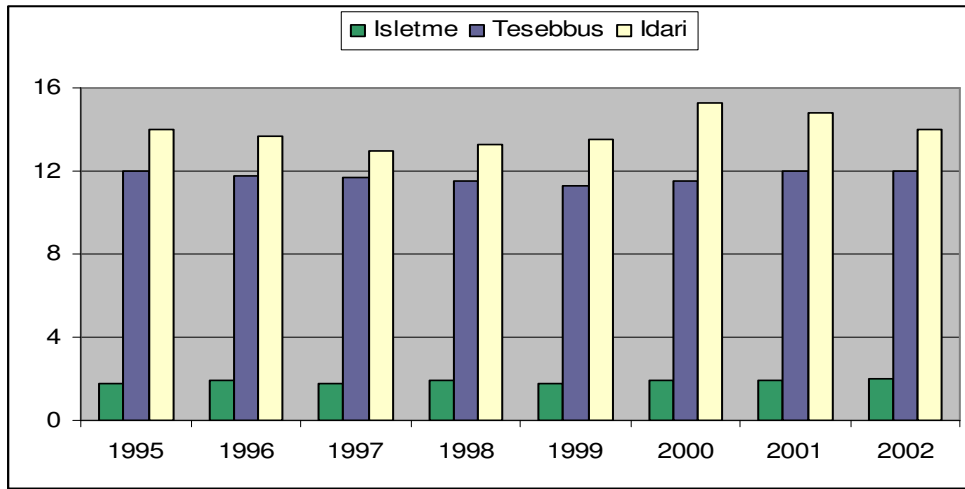
²⁷ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

²⁸ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, Fransa Ülke Raporu

İnşaat sektörü dışında bayındırlık işlerinde de bir düşüş yaşanmıştır. Bu düşüş sektörün sipariş veren iki büyük talep sahibinin siparişlerindeki düşüştan kaynaklanmıştır. Bunlar siparişlerin % 46'sını oluşturan yerel yönetimler ile % 27'sini oluşturan özel sektördür.²⁹ Yerel yönetimlerin seçim sonrasında yatırımlarında azalmaya gitmesi, özel sektörün de genel ekonomik durgunluktan etkilenmesi ve konut dışı bina taleplerindeki azalma bu durumun ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Bayındırlık hizmetleri yatırımları (milyar Euro)

Tablo 4.6 Bayındırlık hizmetleri yatırımları³⁰

4.4. Dış Ticaret

4.4.1 Dış Ticaret Rejimi

Fransa, dış ticaret politikasıyla ilgili tüm mevzuatını Avrupa Birliği müktesebatına uyumlaştırmış bulunmaktadır. Genel kural serbest ticarettir. Ancak, uluslararası taahhütler çerçevesinde, bazı «hassas» ürünlerin Topluluk sınırlarına girişi gözetim altına alınmış ve hatta sınırlanmış, trafik sapmasını önlemek amacıyla da belirli tedbirler alınmıştır. Bu çerçevede kontenjana tabi ürünler ithalat lisansı ile ithal

²⁹ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

³⁰ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

edilmekte, ithalat akışının izlenmesi gereken bazı ürünlerde ise gözetim belgesi düzenlenmektedir.

Fransa'nın gümrük rejiminde uluslararası alanda geçerli kamu sağlığı, kamu düzeni ve güvenliği, milli varlıkların korunması, hayvan ve bitki türlerinin korunması, çevre korunması, taklit ile mücadele gibi esaslara dayalı olmak üzere ithali ve ihracı özel izne tabi ürünler mevcut bulunmaktadır.

Serbest dolaşım rejimi üçüncü ülkelerden Topluluğa ithal edilen ürünlerle ilgili olarak uygulanan ticaret politikası tedbirleri ile tarifeleri belirlemektedir.

Bunlar:³¹

- Gümrük vergileri,
- Ortak Tarım Politikasından kaynaklanan vergiler,
- Varsa antidamping vergileri tahsili ile
- Kontenjan ve diğer kısıtlama tedbirleri gibi, topluluk ticaret politikasından

kaynaklanan tedbirlerin uygulanmasından oluşmaktadır.

Tüketime sunma rejimi ise ithalatçının ürünü iç piyasaya serbestçe sunabilmesini sağlamak üzere yerine getirilmesi gereken formalitelerden oluşmaktadır.

Bunlar:³²

- Katma Değer Vergisinin,
- Petrol ürünleri üzerinden alınan vergilerin,
- Alkol üretimi ve tüketimi, içki dolaşımı vergisi, röprodüksiyon ürünleri ve insan tüketimine mahsus yağlar ve kıymetli taşlar üzerinden alınan dolaylı vergilerin ve
- Bazı tarım(domates ve ürünleri, su ürünleri) ve sanayi (deri giyim ve aksesuar, hazır giyim, döşemelik, saatçilik ürünleri) ürünlerinden alınan parafiskal vergilerin ödenmesinden oluşmaktadır.

Fransa'da KDV oranı genel olarak % 19,6 olup, ilaç ve yazılı basına %2,1, gıda (alkollü içkiler ve çikolata hariç) ve kitaplara ise % 5,5 uygulanmaktadır.

4.4.2 Dış Ticaret Politikası

Fransa'nın dış ticaretini geliştirme yönünde bölgesel, ulusal ve Avrupa boyutunda olmak üzere çeşitli destekleri mevcuttur. Bu bağlamda en çok önem ve destek verdiği alan küçük ve orta ölçekli işletmelerin uluslararası alana açılımlarını

³¹ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

³² Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, Fransa Ülke Raporu

özendirme ve yurtdışı faaliyetlerini geliştirme yönünde olmaktadır. Fransa'da bu amaçla çok sayıda ve çok çeşitli yardım tipleri resmi, yarı resmi ve özel kuruluşlar tarafından organize edilmektedir. Bu yardımlar, yabancı piyasaların tanıtımı, mevzuat bilgisi temini, pazar olanakları bilgisi temini, seminer, konferans organizasyonu yardımı, fuar katılım desteği, firma karşılaştırmaları organizasyonu, reklâm tanıtım faaliyetleri desteği, teknolojik tanıtım desteği, yatırımların garantisi, kredi ve sigorta destekleri, teknolojik yeniliklerin teşviki, araştırma ve geliştirme faaliyetleri desteği, seyahat masraflarının karşılanması desteği vb. şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Fransız Hükümetince 1998 yılında yürürlüğe giren mali protokol ile gelişmekte olan ülkelere ihracat yapan KOBİ'lerin desteklenmesi uygulaması çerçevesinde, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bazı ülke (Çin, Güney Afrika Cumhuriyeti, Tayland, Hindistan, Azerbeycan, Kazakistan, Fas, Tunus, Cezayir, Filipinler, Kolombiya, bolivya, Peru, Panama) pazarlarına girişte Fransız KOBİ'lerine proje bazında kredi sağlama uygulaması sürdürülmektedir.³³ Bu bağlamda, yeni iş yaratılması imkânları, iletişim alanındaki yeni teknolojilerin firmalara uyarlanması ve dış pazarlarda ortak hareket etme ve uluslararası alanda pazara giriş konuları öncelik arz etmektedir.

Ayrıca, Fransız esnaf ve zanaatkâr firmaları (artisan) ile çok küçük ölçekli işletmelerin dış pazara açılmalarını Ekonomi Bakanlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü ile Dış Ticareti Geliştirme Merkezi (CFCE) arasında yapılan bir Protokole istinaden yeni bir uygulama başlatılmış bulunmaktadır. Bu bağlamda firmalar yurt dışındaki ihracatlarına destek olmak gayesiyle kredi sistemi çerçevesinde, bölgesel meslek odaları, CFCE'den yıllık 8000 € tutarında her türlü bilgi edinme hakkına sahip bulunacaklardır.³⁴ Bu kapsama alınan başlıca sektörler sipariş üzerine her türlü sanayi üretimi, aeronotik, müzik ve sanat ile ilgili meslekler olarak sıralanmaktadır.

Fransa'nın ihracatının artırılması ve yabancı ülkelerdeki yatırımlarının daha geliştirilmesi, esas hedefleri kapsamında ve firmaların çıkarlarına daha fazla hizmet edeceği gayesinden hareketle, Ekonomi, Maliye ve Sanayi Bakanlığı kapsamında bulunan ve dış ticaretten sorumlu kuruluş olan Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü (DREE) dış teşkilatı itibarıyla 2002 yılı başında yeni bir yapılanmaya giderek, diğer ülkelerde bulunan Büyükelçilikler nezdindeki Ekonomi, Ticaret, Maliye ve Gümrük

³³ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

³⁴ Detaylı bilgi için bkz.: CIA The World Factbook 2005

Müşavirliklerini tek bir yapı altında birleştirmiştir. Bu reform çerçevesinde 113 ülkede 156 Ekonomi ve Ticaret Müşavirliği mevcut bulunmaktadır.³⁵

4.4.3 Dış Ticaret İstatistikleri ve Değerlendirmeleri

Tablo 4.7 Fransa'nın Dış Ticareti³⁶

FRANSA'NIN DIŞTİCARETİ				
(Milyar ABD Doları)				
Yıllar	İhracatı	İthalatı	Ticaret Hacmi	Ticaret Dengesi
2000	298,2	301,8	600	-3,6
2001	294,6	291,8	586,4	2,8
2002	307,7	300,7	608,4	7
2003	361,9	360,8	722,7	1,1
2004	421,5	432,1	853,6	-10,6

Son yıllardaki ekonomik durgunluk, Fransa dış ticaretine de yansımıştır. 2002 yılında Fransa'nın toplam ihracatı 2001 yılına göre % 2,90'lık bir düşüş göstermiş, 2003 yılında da bu düşüş devam etmiştir. 2002 yılında 325 milyar 562 milyon Euro'luk ihracat yapmış iken bu rakam 2003 yılında % 3' lük bir düşüşle 316 milyar 397 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir. Yine Fransa'nın ithalatında da düşüş görülmektedir. 2002 yılında 327 milyar 404 milyon Euro'luk ithalat yapmış iken bu rakam 2003 yılında %2,1 lik bir düşüşle 320 milyar 523 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir.³⁷

4.4.3.1.Dış Ticaretin Ükelere ve Bölgelere Göre Dağılımı

Fransa'nın 2003 yılı ihracatının 203 milyar 292 milyon Euro'luk kısmı AB alanına gerçekleşmiştir. İhracatında en başta Almanya gelmektedir. 2003 yılında Fransa, 47,1 milyar Euro ile ihracatının % 14,91 Almanya'ya gerçekleştirmiştir. Fransa'nın

³⁵ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

³⁶ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

³⁷ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

ihracatında Almanya'yı 32,2 milyar Euro ile İspanya, 30,3 milyar Euro ile İngiltere, 29,3 milyar Euro ile İtalya izlemektedir. Türkiye, Fransa'nın ihracat yaptığı ülkeler arasında 3 milyar 252 milyon Euro ile 15 inci sıradadır.³⁸

Fransa'nın bölgeler itibariyle ihracatı

(Bin Euro-000)

Tablo 4.8 Fransa'nın Bölgeler İtibari İle hracatı³⁹

BÖLGELER	2002	2003
AFRİKA	18.691.653.370	17.716.151.181
AMERİKA	36.540.962.343	31.110.444.575
ASYA	21.843.308.064	21.651.671.786
YAKIN VE ORTADOĞU	10.073.068.041	10.717.432.469
AB	203.282.764.854	199.151.212.156

Fransa'nın 2003 yılı itibariye en çok ihracat yaptığı 30 ülke

(Bin Euro-000)

Tablo 4.9 Fransa'nın İhracat Yaptığı 30 Ülke⁴⁰

	ÜLKELER	DEĞER	%	%KÜMÜLATİF
1	ALMANYA	47.190.534	14,91	14,91
2	İSPANYA	32.289.103	10,21	25,12
3	İNGİLTERE	30.396.402	9,61	34,73
4	İTALYA	29.311.689	9,26	43,99
5	BELÇİKA	24.275.781	7,67	51,66
6	A.B.D	21.963.964	6,94	58,6

³⁸ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

³⁹ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

⁴⁰ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles .

7	HOLLANDA	12.421.307	3,93	62,53
8	İSVİÇRE	10.563.910	3,34	65,87
9	JAPONYA	5.274.526	1,67	67,54
10	ÇİN	4.582.405	1,45	68,99
11	İSVEÇ	4.348.071	1,37	70,36
12	PORTEKİZ	4.275.553	1,35	71,71
13	POLONYA	3.898.852	1,23	72,94
14	CEZAYİR	3.696.062	1,17	74,11
15	TURKİYE	3.252.898	1,03	75,14
16	AVUSTURYA	3.140.751	0,99	76,13
17	BİR. ARAP EM.	2.927.940	0,93	77,06
18	YUNANİSTAN	2.806.690	0,89	77,95
19	RUSYA	2.788.757	0,88	78,83
20	FAS	2.741.797	0,87	79,7
21	TUNUS	2.589.386	0,82	80,52
22	DANİMARKA	2.450.604	0,77	81,29
23	KANADA	2.346.768	0,74	82,03
24	HONG-KONG	2.188.388	0,69	82,72
25	IRLANDA	2.167.947	0,69	83,41
26	ÇEK CUM.	2.110.322	0,67	84,08
27	SİNGAPUR	2.091.497	0,66	84,74
28	İRAN	2.043.556	0,65	85,39
29	GÜNEY KORE	1.986.009	0,63	86,02
30	MACARİSTAN	1.952.726	0,62	86,64
31	**Toplam	274.074.195	86,62	86,64
32	Diğerleri	42.323.768	13,38	100
33	TOPLAM	316.397.963	100	100

Fransa'nın ithalatında da en başta Almanya gelmektedir. 2003 yılında Fransa, 55,7 milyar Euro ile ithalatının % 17,4'ünü Almanya'dan gerçekleştirmiştir. Fransa'nın ithalatında Almanya'yı 29,3 milyar Euro ile İtalya, 24,2 milyar Euro ile İspanya, 22,3

milyar Euro ile Belçika, 21,5 milyar Euro ile İngiltere izlemektedir. Türkiye, Fransa'nın ithalat yaptığı ülkeler arasında 19 uncu sıradadır.

Fransa'nın bölgeler itibariye ithalatı

(Bin Euro-000)

Tablo 4.10 Fransa'nın Bölgeler İtibarıyla İthalatı⁴¹

BÖLGELER	2002	2003
AFRİKA	14.717.706.709	14.881.470.460
AMERİKA	33.583.957.824	28.529.542.546
ASYA	37.688.319.423	39.219.568.811
YAKIN VE ORTADOĞU	6.192.772.277	5.528.865.023
AB	196.649.087.355	193.103.965.376

Fransa'nın 2003 yılı itibariye en çok ithalat yaptığı 30 ülke

(Bin Euro-000)

Tablo 4.11 Fransa'nın İthalat Yaptığı 30 Ülke⁴²

	ÜLKELER	DEĞER	%	%KUM
1	ALMANYA	55.776.016	17,4	17,4
2	İTALYA	29.358.750	9,16	26,56
3	İSPANYA	24.202.196	7,55	34,11
4	BELÇİKA	22.303.722	6,96	41,07
5	İNGİLTERE	21.557.781	6,73	47,8
6	A.B.D	20.978.728	6,55	54,35
7	HOLLANDA	14.871.528	4,64	58,99
8	ÇİN	13.294.235	4,15	63,14
9	JAPONYA	10.288.438	3,21	66,35
10	İSVİÇRE	7.072.819	2,21	68,56
11	İRLANDA	6.622.167	2,07	70,63

⁴¹ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**

⁴² Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**

12	RUSYA	6.126.124	1,91	72,54
13	NORVEÇ	5.930.829	1,85	74,39
14	İSVEÇ	4.259.636	1,33	75,72
15	FRANSA	3.833.576	1,2	76,92
16	PORTEKİZ	3.457.080	1,08	78
17	AVUSTURYA	3.175.382	0,99	78,99
18	CEZAYİR	3.071.874	0,96	79,95
19	TURKİYE	2.808.199	0,88	80,83
20	POLONYA	2.724.231	0,85	81,68
21	FAS	2.523.945	0,79	82,47
22	DANİMARKA	2.520.226	0,79	83,26
23	TUNUS	2.509.185	0,78	84,04
24	BREZİLYA	2.441.614	0,76	84,8
25	SINGAPUR	2.412.132	0,75	85,55
26	FİNLANDİYA	2.241.980	0,7	86,25
27	GÜNEY KORE	2.163.065	0,67	86,92
28	MACARİSTAN	2.158.337	0,67	87,59
29	TAYVAN	2.155.892	0,67	88,26
30	SUUDİ ARAB.	2.117.725	0,66	88,92
31	Toplam	284.957.412	88,9	88,92
32	Diğerleri	35.566.242	11,1	100
33	TOPLAM	320.523.654	100	100

4.4.3.2 Sektörel Bazda Değerlendirme

4.4.3.2.1. Otomotiv

Fransa'nın ihracatında birinci sırayı taşıt araçları almaktadır. Otomotiv sektörü olarak Avrupa'da Almanya'dan sonra en büyük endüstriye sahip olan ülke Fransa'dır. 2003 yılında Fransa'nın otomotiv sektörü ihracatı 72,6 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. Hâlihazırda ülkede bulunan 21 otomobil fabrikasında 21 çeşit araç

üretilmekte, ayrıca 6 ticari, 7 otobüs ve kamyon fabrikası bulunmaktadır.⁴³ Sektör, 126 milyar Euro'luk ciroyuyla ülke sanayinin en önemli sektörü konumundadır.

İhracat (Bin Euro)

Tablo 4.12⁴⁴

	2002	2003
Taşıt araçları	32.910.187	34.269.514
Karoser ve Römorklar	852.599	773.195
Taşıt araçları ekipmanları	14.178.913	13.842.536
Motorsiklet ve ekipmanları	354.972	422.546
Hava ve uzay araçları	21.940.313	19.619.559
Diğer eşya taşımaya mahsus araçlar	3.086.343	3.720.215
Toplam	73.323.327	72.647.565

Otomotiv sektörü Fransa'nın ithalatında da önemli bir yer tutmaktadır. Otomotiv sektörü ithalatında taşıt araçları 25,1 milyar Euroluk payla en başta yer almaktadır.

İthalat (Bin Euro)

Tablo 4.13⁴⁵

	2002	2003
Taşıt araçları	25.530.915	25.179.873
Karoser ve Römorklar	797.666	781.574
Taşıt araçları ekipmanları	10.555.053	11.215.059
Motorsiklet ve ekipmanları	1.040.280	1.146.418
Hava ve uzay araçları	11.574.671	10.423.075
Diğer eşya taşımaya mahsus araçlar	2.305.641	1.758.399
Toplam	51.804.226	50.504.398

⁴³ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

⁴⁴ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**

⁴⁵ **Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu**, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.19

4.4.3.2.2 Tarım ve hayvancılık ürünleri

Fransa, genel olarak ekonominin durgunluğu sebebiyle ihracat ve ithalatında kısmi de olsa gerileme yaşarken tarım ve hayvancılık ürünleri ihracatında bir artış sağlamıştır. Tahıl ve endüstriyel bitkiler ile sığır eti ihracatındaki artışlar sektörü olumlu etkilemiştir. Tarım ve hayvancılık ürünlerine ait ihracat istatistikleri aşağıda verilmektedir.

İhracat (Bin Euro)

Tablo 4.14 ⁴⁶

ÜRÜN	2002	2003
Tahıl ve Endüstriyel Bitkiler	5.017.893	5.281.528
Bostan ve bahçe ürünleri	1.169.482	1.108.027
İçecek için meyve ve bitkiler	1.491.987	1.367.655
Sığırlar	1.307.859	1.339.773
Koyun keçi ve atlar	142.289	123.222
Domuz	42.380	38.980
Kümes hayvanları	254.797	265.559
Diğer hayvanlar	58.436	64.915
Su ürünleri	525.219	482.976
Kasaplık etler	1.998.384	2.068.470
Kümes hayvanları etleri	1.181.547	1.098.660
Etten mamül hazır ürünler	620.386	610.372
Hazır balık ve su ürünleri	656.148	678.328
Süt ve sütlü mamüller	3.959.038	3.932.087
TOPLAM	18.425.845	18.460.552

Fransa'nın tarım ve hayvancılık ürünleri ithalatında seviyesini koruduğu görülmektedir. Bu sektörde önemli kalemler bostan ve bahçe ürünleri (sebze ve

⁴⁶ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

meyveler), yine içeceklerde kullanılan meyve ve bitkiler, tahıl ve endüstriyel bitkiler ve su ürünleri (taze veya hazırlanmış) önemli kalemler olarak görülmektedir.⁴⁷

İthalat (Bin Euro)

Tablo 4.15⁴⁸

ÜRÜN	2002	2003
Tahıl ve Endüstriyel Bitkiler	1.323.297	1.311.614
Bostan ve bahçe ürünleri	2.388.596	2.479.294
İçecek için meyve ve bitkiler	2.819.185	2.938.593
Sığırlar	75.674	77.240
Koyun keçi ve atlar	262.617	256.923
Domuz	17.145	15.561
Kümes hayvanları	94.643	101.763
Diğer hayvanlar	172.452	166.207
Su ürünleri	1.005.198	951.247
Kasaplık etler	2.335.978	2.238.052
Kümes hayvanları etleri	379.936	390.132
Etten mamül hazır ürünler	543.430	543.486
Hazır balık ve su ürünleri	2.457.692	2.376.114
Süt ve sütlü mamüller	1.920.305	1.877.554
TOPLAM	15.796.148	15.723.780

4.4.3.2.3 Tekstil ve Hazır Giyim

Fransa'nın tekstil ve hazır giyim ihracatı, genel ekonomik durgunluğa paralel olarak düşüş göstermektedir. Yine haute couture denilen markalı ve yüksek fiyatlı ürünleriyle dünya piyasalarında önemli bir yer tutan hazır giyim sektöründe de 9,9 milyar Euro olan ihracat, 2003 yılında 9,5 milyar Euro'ya gerilemiştir.⁴⁹

⁴⁷ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles

⁴⁸ Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.19

⁴⁹ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

İhracat (bin Euro)

Tablo 4.16

	2002	2003
Tekstil	6.605.154	6.128.107
Hazır Giyim	9.922.761	9.501.092
Toplam	16.527.915	15.629.199

Fransa, tekstil ve hazır giyim sektöründe dünyada önde gelen bir ülkedir. Tekstil ürünleri ithalatı 6 milyar Euro iken 2003 yılında 5,5 milyar Euro'ya düşmüş, yine hazır giyim ithalatı da küçük bir düşüşle 18,4 milyardan 18 milyara gerilemiştir.⁵⁰

İthalat (bin Euro)

Tablo 4.17

	2002	2003
Tekstil	6.054.263	5.552.058
Hazır Giyim	18.467.610	18.013.703
Toplam	24.521.873	23.565.761

4.4.3.2.4 Kimya Sanayii ve Eczacılık Ürünleri

Fransa, kimya sanayi Atofonia, Rhodia, Hutchinson, SNPE, Air Liquide gibi firmalar, eczacılık sanayinde Aventis, Sanofi-Synthelabo, Pierre Fabre, Ipsen, Servier, Fornier gibi firmalar ve 125 milyar Euro'luk cirosuyla bu sektör pazarının önemli tedarikçileri arasındadır.⁵¹

⁵⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

⁵¹ Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.19

İhracat (bin Euro)

Tablo 4.18 ⁵²

	2002	2003
Kimya sanayii ürünleri	31.044.407	30.723.047
Eczacılık	16.204.238	16.602.412
Toplam	47.248.645	47.325.459

Genel olarak sektörel bazda ithalat ve ihracatını aynı seviyede tutan ve sektörler itibariyle az da olsa fazla verme gayretinde olan Fransa'nın kimya sektörü bu anlamda dış ticaret fazlası vermektedir. Ancak 41,6 milyar Euro'luk ithalatıyla da önemli bir alıcı konumundadır.

İthalat (bin Euro)

Tablo 4.19

	2002	2003
Kimya sanayii ürünleri	28.145.107	28.068.912
Eczacılık	13.546.326	13.546.393
Toplam	41.691.433	41.615.305

4.4.3.2.5 Plastik Sanayi

Sektörde özellikle plastikten plaka, tüp ve profiller, ambalaj malzemeleri ve yapı malzemeleri önemli kalemler olarak görülmektedir.

İhracat (bin Euro)

Tablo 4.20 ⁵³

	2002	2003
Plastikten Plaka, Tüp ve	1.559.375	1.575.709

⁵² T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

⁵³ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları,Fransa, 2004

Profilleri		
Plastikten Ambalaj Malzemeleri	1.246.204	1.268.982
Plastikten Yapı Malzemeleri	603.686	593.114
Diğer Plastikten Malzemeler	2.155.836	2.144.021
Toplam	5.565.101	5.581.826

İthalatında da önemli kalemler ihracatındaki gibi plastikten plaka, tüp ve profiller, ambalaj malzemeleri ve yapı malzemeleri olarak görülmektedir.

İthalat (bin Euro)

Tablo 4.21

	2002	2003
Plastikten Plaka, Tüp ve Profilleri	2.678.943	2.709.738
Plastikten Ambalaj Malzemeleri	1.491.002	1.422.595
Plastikten Yapı Malzemeleri	704.445	701.875
Diğer Plastikten Malzemeler	2.468.909	2.409.862
Toplam	7.343.299	7.244.070

4.4.3.2.6. Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller

Fransa, Avrupa Birliği'nin AKÇT anlaşması çerçevesine belirli korunma önlemleri ve DTÖ anlaşmaları çerçevesinde demir çelik sektörü dış ticaret politikalarını yürütmektedir.⁵⁴ Özellikle otomotiv sanayinin önemli bir tedarikçisi olan demir-çelik sektörü yanında demir dışı metaller açısından da önemini korumaktadır.

⁵⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

İhracat (bin Euro)

Tablo 4.22

	2002	2003
Demir-Çelik Ürünleri	10.992.253	11.160.540
Demir Dışı Metal Ürünleri	12.546.424	11.864.011
Toplam	23.538.677	23.024.551

Fransa yapı sanayi ile otomotiv sanayinin AB'nin en önemli sanayilerinden olması, demir çelik ve özellikle yapı sanayinde kullanılan demir dışı metallerde önemli bir alıcı olmasını sağlamıştır. Sektör, 2003 yılında 8,9 milyar Euro'luk demir-çelik ürünleri, 11,7 milyar Euro'luk demir dışı metal ürünler olmak üzere 20,7 milyar Euro'luk bir dışalım gerçekleştirmiştir. Demir dışı metaller arasında özellikle 2,7 milyar Euro'luk ithalatla alüminyum ürünleri önemli bir yer tutmaktadır.

İthalat (bin Euro)

Tablo 4.23

	2002	2003
Demir-Çelik Ürünleri	8.916.230	8.981.329
Demir Dışı Metal Ürünleri	12.357.238	11.781.346
Toplam	21.273.468	20.762.675

4.4.3.2.7.Makina ve Elektrikli Cihazlar

Makina ve elektrikli cihazlar, otomotiv sektöründen sonra Fransa'nın en önemli ihracat sektörüdür.⁵⁵

⁵⁵ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

İhracat (bin Euro)

Tablo 4.24⁵⁶

	2002	2003
Makine ve Aletler	30.970.845	29.821.703
Elektrik-Elektronik Cihazlar	38.740.669	33.553.926
Toplam	69.711.514	63.375.629

Sektör ithalatında da 2002 yılına göre 2003 yılında düşüş yaşanmış ve toplam 69 milyar Euro'luk bir ithalat gerçekleşmiştir. 2003 yılı ithalatı içinde 11,8 milyar Euro ile bilgisayar ve ekipmanları en önemli kalem olmuş, ayrıca 5,5 milyar Euro ile elektronik kompozantları, 3,2 milyar Euro ile pompa, kompresör ve hidrolik sistemli makineler, 2,9 milyar Euro ile beyaz eşya ekipmanları, 2,3 milyar Euro ile özel kullanıma mahsus makineler önemli ithal kalemleridir.⁵⁷

İthalat (bin Euro)

Tablo 4.25⁵⁸

	2002	2003
Makine ve Aletler	32.171.762	30.846.974
Elektrik-Elektronik Cihazlar	40.768.252	38.239.126
Toplam	72.940.014	69.086.100

⁵⁶ Ministère de l'Economie, des Finances et de l'Industrie, Service des Etudes et des Statistiques Industrielles

⁵⁷ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı "Uluslararası Ekonomik Göstergeler", Ankara, 2004.

⁵⁸ Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.19

4.5.Fransa'da Bulunan Başlıca Yatırım Kuruluşları

4.5.1.Fransız Şirketler ⁵⁹

(Millions of Euros and number)

Company	Industry	Sales	Employees
A. Industrial			
Total SA	Petroleum	132 002	110 783
Peugeot SA	Motor vehicles	68 626	199 900
Renault	Motor vehicles	47 332	130 740
Alstom	Electrical and electronic equipment	23 298	109 671
Aventis SA	Chemicals	22 471	75 567
Michelin	Chemicals	19 387	127 210
L'Oreal	Chemicals	17 695	50 500
Groupe Danone	Food and beverages	16 563	88 607
Alcatel	Electrical and electronic equipment	15 783	60 486
Thales	Electrical and electronic equipment	13 332	57 439
Valeo	Motor vehicles	11 647	68 200
Schneider Electricite SA	Electrical and electronic equipment	11 075	74 276
Thomson SA	Electrical and electronic equipment	10 670	59 063
Air Liquide	Chemicals	10 587	31 885
Sanofi-Aventis	Chemicals	10 151	33 086
Esso	Petroleum	9 812	2 722
Snecma	Aircraft manufacture	8 112	34 000
B. Tertiary			
Carrefour	Trade	88 700	420 000
France Télécom	Telecommunications	58 248	221 657
Saint Gobain	Diversified	37 323	172 811
Veolia Environnement	Electricity gas and water	28 603	295 000
EDF	Electricity gas and water	28 397	110 089
SNCF	Transport and storage	22 523	220 000
Bouygues	Diversified	21 822	55 895
GDF	Electricity gas and water	20 998	38 101
Air France	Transport and storage	12 687	71 525
Christian Dior	Trade	12 466	56 815
LVMH	Trade	12 000	56 000
Colas	Construction	9 367	56 130
Areva	Diversified	8 255	48 011
La Française des Jeux	Entertainment	7 790	..
La Poste	Transport and storage	6 957	..
Pernod-Ricard	Beverages	4 457	12 254
Ciments Francais	Construction	3 656	12 011
Seb	Diversified	2 962	14 690
C. Finance and Insurance		Assets	Employees
BNP Paribas SA	Finance	986 548	89 071
Crédit Agricole	Finance	990 520	64 191
AXA SA	Insurance	555 928	74 584
Société Générale	Finance	680 237	90 040
Caisse des Dépôts et Consignations	Finance	379 506	41 400
Crédit Lyonnais	Finance	244 886 ^a	40 950
Banque Fédérative du Crédit Mutuel	Finance	355 005	55 690
Banque Française de Crédit Coopératif	Finance	6 740	1 465

⁵⁹ **The Banker's Almanac**,2001(London,Reed Information Services Ltd,2001);**World Investment Directory Central and Eastern Europe** (Geneva,United Nations,Forthcoming)

4.5.2. Yabancı Şirketler ⁶⁰

(Millions of United States dollars and number)

Company	Host economy	Industry	Sales	Employees
A. Industrial				
Tractebel SA	Belgium	Electricity, gas and water	17 376	59 622
Aventis Pharma AG	Germany	Pharmaceuticals	14 825 ^a	74 100
L'Oreal Nederland BV	Netherlands	Chemicals	11 901 ^b	..
GEC Alsthom NV	Netherlands	Diversified	9 405 ^b	..
TotalFinaElf Deutschland GmbH	Germany	Petroleum	6 642	800
Cockerill Sambre SA	Belgium	Metals	5 857 ^c	22 309 ^c
Fabricacion De Automoviles Renault De España SA	Spain	Motor vehicles	4 980	12 403
Citroen Hispania, SA	Spain	Motor vehicles	4 110	9 532
Esso Deutschland	Germany	Petroleum	4 005 ^d	1 300 ^d
Peugeot Motor Co. Plc	United Kingdom	Motor vehicles	3 993	5 267
Totalfinaelf Holdings UK Ltd	United Kingdom	Petroleum	3 964	13 419
Renault Mexico	Mexico	Motor vehicles	2 684 ^a	..
Renault Italia SpA	Italy	Motor vehicles	1 925	352
Rexel Canada Inc	Canada	Electrical and electronic equipment	1 661	4 200
Cockerill Sambre SA	Belgium	Metals	1 567	8 574
Neumáticos Michelin SA	Spain	Rubber and plastic products	1 536	7 886
B. Tertiary				
I.A.K. Innenausbau GmbH	Austria	Trade	15 734	115
CMA-CGM (America) Inc	United States	Transport and storage	8 076	50
Centros Comerciales Carrefour SA	Spain	Trade	6 347	16 755
Carrefour Group/Promodés	Argentina	Trade	5 092 ^a	..
Carrefour Brasil	Brazil	Trade	4 869	..
Carrefour Group/Promodés	Brazil	Trade	4 469 ^a	..
Gib SA	Belgium	Trade	3 706	32 679
Euro Rscg Worldwide	United States	Advertising	3 150	7 610
Saatchi & Saatchi Plc	United Kingdom	Advertising	2 962	782
Saatchi and Saatchi Advertising Worldwide Inc	United States	Advertising	2 904	7 018
Fabrimon SA	Belgium	Construction	2 818 ^a	27 380 ^a
Orange Plc	United Kingdom	Telecommunications	2 811	6 144
Renault España Comercial SA	Spain	Automotive trade and repair	2 424	631
Saint-Gobain Building Distribution Plc	United Kingdom	Construction	2 224	7 810
London Electricity Group Plc	United Kingdom	Electricity, gas and water	2 223	3 866
Otra NV	Netherlands	Trade	2 070 ^b	..
Carrefour Argentina	Argentina	Trade	1 622	..
Aguas Argentinas	Argentina	Electricity, gas and water	514	..
C. Finance and insurance			Assets	Employees
Société Générale Bank & Trust	Luxembourg	Finance	14 066 ^a	420 ^a
Axa Financial Inc	United States	Insurance	13 371 ^f	17600
BNP Paribas Luxembourg	Luxembourg	Finance	10 088 ^a	800 ^a
AXA Bank Belgium NV	Belgium	Finance	9 058 ^a	1 583 ^a
Banque de Luxembourg SA	Luxembourg	Finance	8 239 ^a	550 ^a
Crédit Agricole Indosuez Luxembourg SA	Luxembourg	Finance	6 291 ^a	833 ^a
BNP Paribas (Suisse) SA	Switzerland	Finance	6 171 ^a	707 ^a
Axa Colonia Konzern AG	Germany	Insurance	6 096 ^{af}	10 200 ^a
S/G Australia Ltd	Australia	Finance	4 777 ^a	300 ^a
Banque Nationale de Paris (Suisse) SA	Switzerland	Finance	4 089 ^a	..
Société Générale	Canada	Finance	2 957	120
Crédit Lyonnais (Suisse) SA	Switzerland	Finance	2 699 ^a	364 ^a
BNP Paribas	Canada	Finance	2 216	..
Axa Assicurazioni Spa	Italy	Insurance	1 163 ^f	1 350

⁶⁰ The Banker's Almanac, 2003 (London, Reed Information Services Ltd., 2003); classic Rating Database, 2003 (New York, McGraw-Hill Companies, 2003); Thomson Piranhaweb; Global Researcher-Worldscope Database June 2003

4.5.3.Fransız ve Yabancı Şirketler Sıralaması⁶¹

(Millions of United States Dollars and number)

Company	Host economy	Industry	Sales	Employees
A. Industrial				
SEITA	Spain	Tobacco	14 082	900
BP France	England	Petroleum	7 604	700
Ste des Pétroles Shell	Netherlands	Petroleum	7 462	700
Airbus France	Netherlands	Aircraft manufacture	5 348	9 100
Renault VI	Sweden	Motor vehicles	3 659	2 100
Philips France	Netherlands	Electrical and electronic equipment	3 617	7 750
Laboratoire GlaxoSmithKline	England	Chemicals	3 391	5 500
Sony France SA	Japan	Electrical and electronic equipment	3 009	600
STMicroelectronics SA	Netherlands	Electrical and electronic equipment	2 936	300
France Nestlé	Switzerland	Food	2 260	18 580
Unilever Bestfood France	Netherlands	Food	2 083	400
Eurocopter	Netherlands	Aircraft manufacture	1 881	5 800
ExxonMobil Chemical France	USA	Chemicals	1 743	100
Texas Instruments France	USA	Electrical and electronic equipment	1 180	600
B. Tertiary				
OCP Répartition	Germany	Trade	7 236	4 650
Alliance Santé	Luxembourg	Trade	5 721	200
Hewlett-Packard Centre Compétence France	USA	Computer and related activities	4 671	200
Manpower France Holding	USA	Business activities	4 390	200
Cie IBM France	USA	Computer and related activities	4 301	2 900
Daimlerchrysler France	Germany	Automotive trade and repair	3 923	700
General Motors France	USA	Automotive trade and repair	2 103	300
Toyota France	Japan	Automotive trade and repair	1 736	218
Fiat Auto France SA	Italy	Automotive trade and repair	1 549	200
BMW France	Germany	Automotive trade and repair	1 438	200
ABN Amro Securities France	Netherlands	Business activities	1 244	100
Touraventure SA	Japan	Business activities	1 011	500
Nissan France SA	Japan	Automotive trade and repair	988	100
Danzas SA	Germany	Transport and storage	878	100
Janssen Cilag	USA	Trade	852	1 000
C. Finance and Insurance				
			Assets	Employees
GE Capital Bank	USA	Finance	..	600
Dexia Credit Local	Belgium	Finance	..	3 000
Assurances Générales de France VIE	Germany	Insurance	..	100
Credit Commercial de France	England	Finance	..	500
Generali Assurances IARD	Italy	Insurance	..	1 470
Aviva Assurances	England	Insurance	..	3 600
Banque de Savoie	England	Finance	..	100
GE Capital Equipment Finance	USA	Finance	..	200

⁶¹ **The Banker's Almanac**,2003(London,Reed Information Services Ltd.,2003);classic Rating Database,2003(New York,McGraw-Hill Companies,2003);Thomson Piranhaweb; **Global Researcher-Worldscope Database** June 2003

5.FRANSA’NIN ASKERİ YAPISI

5.1.Savunma Politikası

Dünya’da ve uluslararası ilişkilerde kaydedilen gelişmeler, Fransa’nın, ordularının hedeflerini ve olanaklarını yeniden gözden geçirmek zorunda bırakmıştır.¹ Avrupa Birliği’nin inşası ve Fransa ile Almanya’nın bu sürece ortak ve kararlı bir şekilde katılma isteği, Fransa sınırlarının artık tehdit altında olmadığını göstermektedir. Diğer taraftan, Berlin Duvarının düşmesi ve soğuk savaşın sona ermesi nedeniyle, Fransa ve NATO’da ki ortakları için ne belirgin bir düşman ne de sürekli bir tehdit kalmıştır. 2. Dünya savaşına benzer global bir çatışma olasılığı artık gündemde değildir. Buna karşın, ağır bölgesel savaşlar, Avrupa da dâhil olmak üzere, Dünyanın hemen hemen her yerinde gittikçe fazlalaşmaktadır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin daimi üyesi olan Fransa, uluslararası toplumun savaşları çember altına almak, ateşkes çağrılarını uyulmasını sağlamak ve sivil halkı korumak gibi görevler verdiği barışı yeniden sağlamak ve sürdürmekle görevli barış güçleri arasında önemli roller üstlenmektedir. Silahlı kuvvetleri bazen ulusal topraklarından çok uzaklara taşıyan bu operasyonlar, çok karmaşıktır ve özel organizasyonlar gerektirmektedir. Bütün bu unsurlar tercihlerini, orduların profesyonelleştirilmesi yönünde yapma gereğini ortaya koymuş ve 1996 yılında Cumhurbaşkanının bu gerekliliği ilan etmesiyle o tarihten bu yana aşamalı olarak yürürlüğe konmuştur.² 1997–2002 askeri programlama kanununa uygun olarak Hükümet tarafından sürdürülmüş ve askere alınmaların geçici olarak durdurulmasını, asker sayısının azaltılmasını, rezervde tutulan güçlerle faal güçlerin yeniden organizasyonunu öngörmüştür.³ Buna paralel olarak, bir Savunma Avrupa’sının kurulması fikri ortaya atılmıştır. Avrupa Birliği, 1999 Aralık ayında Helsinki zirvesinde, bu alanda hedeflerini tespit etmiştir. 2000 Aralık ayında, Fransa’nın başkanlığı sırasında Nice’de toplanan Avrupa Konseyi, Savunma Avrupa’sının mimarisini tamamen tespit etmiş ve Avrupa’nın askeri kapasitesinin hedeflerini belirlemiştir; sanayi alanda, 1998 yılından beri Avrupa silahlanma ve savunma işletmeleri tarafından uygulamaya konan

¹ Pınar Özerman, **Savunma Sanayindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu**, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004, S.17

² Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu, **GSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye’ye Etkileri Sempozyumu, AB v NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi**, HAK.Basımevi 2001.

³ Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu, a.g.m

geniş çaplı yeniden yapılanma çalışmaları bu yönde ilerlemektedir. Fransız savunmasının reformunun değişik yönleri bu çerçevede dâhilinde tamamen anlam kazanmaktadır.⁴

- *Silahlı Kuvvetlerin profesyonelleşmesi*
- *Reformun etkileri*
- *Reformun uluslararası içeriği*

5.1.1.Silahlı Kuvvetlerin Profesyonelleşmesi

5.1.1.1.Savunma ve Ulus

Askere alınma, Fransız Devrimiyle hayat bulmuştur ve belli bir yaş sınıfına dâhil kişiler arasından kura çekme yoluyla askere alınacakları tespit etme usulünün tamamen kaldırıldığı tarih olan 1905 yılında evrensel ve eşitlik ilkesine dayalı bir boyut kazanmıştır.⁵ Böylece, kanun, askerlik yapmayı herkes için zorunlu ve eşit kılmakta ve Fransa, profesyonellerden ve seçilmiş gençlerden oluşmuş karma bir ordu şeklini seçmiş bulunmaktadır.⁶ Bu tarihten sonra, bir biri ardına gelen düzenlemeler, aşamalı olarak askerlik süresini kısaltmış ve yeni sivil hizmet şekilleri yaratarak askerlik hizmeti kavramını genişletmiş ve milli hizmet kavramını yaratmıştır.

Orduların profesyonelleşmesi ve askere alınmaların geçici olarak durdurulması, yaklaşık yüz yıllık evrensel ulusal hizmete son vererek, savunma ve Ulus arasındaki ilişkileri yenilemiştir. Böylece, ulusal hizmete reform getiren 28 Ekim 1997 kanunu ile üç aşamadan oluşan vatandaşlık güzergâhı diye adlandırılan bir sistem yürürlüğe konmuştur: okulda savunma dersleri, 3 Ekim 1998 tarihinden bu yana Genç Fransızların sayımını yapmak ve Savunmaya Hazırlık Çağrı Günü (JAPD) adı altında düzenlenen bir bilgilendirme gününe katılmalarını öngörmektedir.⁷

Bu zorunlu eğitim süreci, sivil veya askeri gönüllü gençlerin kendi isteklerine göre uzatılabilir, bu girişim, askeri bir hazırlığı takiben, ordulardan birine girme veya

⁴ Pınar Özerman, **Savunma Sanayiindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu**, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004, S.17

⁵ Kurmay Yarbay Levent Çolak, **Sempozyum Bildirisi, Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışlarında Değişim**

⁶ Kurmay Yarbay Levent Çolak, a.g.m.

⁷ A.Krepinevich, Future Strategy -**Transforming Alliances** , CSBA, Şubat 2000,

yedekte kalma şeklinde olabilir. 8 Nisan 2000 tarihinden bu yana, kızlar da JAPAD'a katılmakta ve erkeklerle aynı yolu izlemektedirler.⁸

Savunma mekanizmasındaki hareketlilik, askeri rezervlerinin temelden yenilenmesini de gerektirmektedir. Askeri rezerv ile savunma hizmetinin organizasyonuna ilişkin 22 Ekim 1999 kanunu, bu amaçla, bir işlevsel rezerv bir de vatandaş rezervi getirmiştir. Orduya tamamen entegre olmuş İşlevsel rezerv, (100 000 erkek) kendilerine verilmiş görevlerin yürütülmesi için gerekli ek operasyonel gerekleri orduya ve ulusal jandarmaya getirme olanağı tanımaktadır.

5.1.1.2.Ekonomik ve Sosyal Destek

1999 yılı, çok kapsamlı yeniden yapılanma faaliyetlerine damgasını vurmuştur, bu yıl içerisinde 160 savunma kuruluşu bu faaliyet çerçevesinde yer almış ve buna göre, 88'i kapatılmış, 72'si ya transfer edilmiş ya da yeniden teşkilatlandırılmıştır. Bu değişimle birlikte, istihdam havuzlarına ekonomik açıdan yeniden dinamiklik kazandırmak için 700 milyon euro serbest bırakılmıştır, ilgili havuzlar, 3 300 yeni istihdam alanının açılmasına da katkıda bulunmuştur.⁹

5.1.1.3.Efektiflerin Çoğalması

Profesyonelleşme, orduların değişik kademelerinin guruplaşmasıyla nitelendirilebilir (2002 yılında 440 000 asker ve sivil, buna karşın 1996'da 573 000)¹⁰. Ordunun efektif sayısının azalmasının nedeni, sadece bir kısmını gönüllülerden oluşturarak, askere çağırılan kişilerin aşamalı olarak sayılarının azaltılmasına bağlıdır (2002 yılında sivil ve askeri personelin tamamının %92'si profesyonel, buna karşın 1996 yılında bu oran %60 dır)¹¹. Orduların profesyonelleşmesi, askerlik süreci içerisinde gerçekleştirildiğinden dolayı, efektifler üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. 1999 yılında, askeri kuvvetler 400 000'in üzerinde personel istihdam etmekte idi; askere çağırılanların sayısı 100 000 sınırının altında kalmıştır. Bu değişikliklerle birlikte ve başarılı olmak için, Savunma Bakanlığı, aktif bir bilgilendirme, işe alma, eğitim ve

⁸ International Institute for Strategic Studies (IISS) "World Directory of Strategic Studies Centres,2004

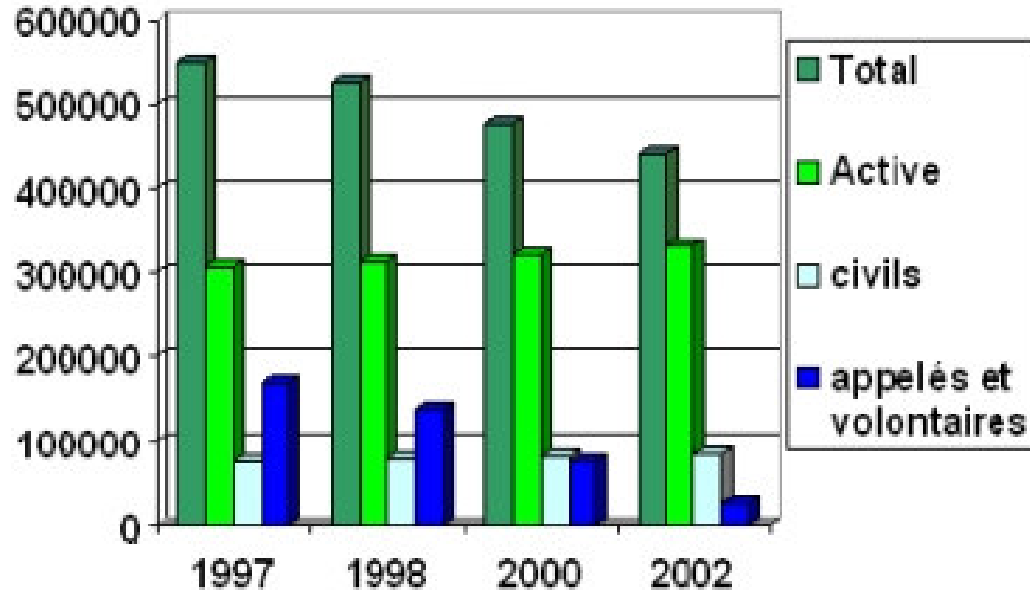
⁹Rebecca Schauer."Les activites de defense,"

¹⁰ M5 Strateji Ve Haber Politika Dergisi, Sayı: 121, Ağustos 2003.s.67

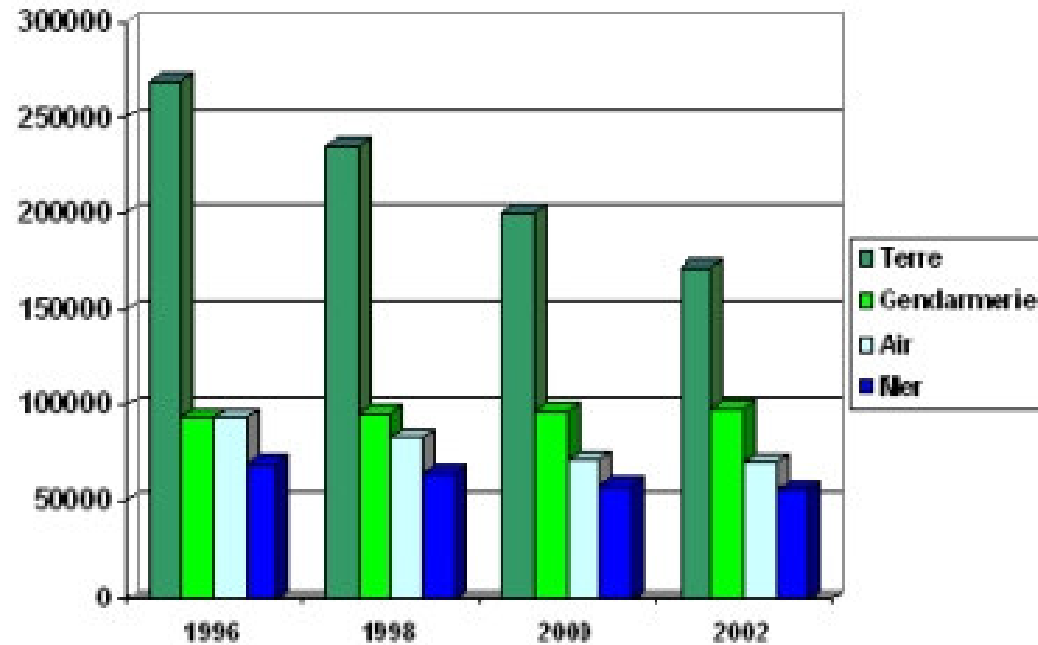
¹¹ A.g.e. s.67

değişim politikası hazırlamış, yoğun bir sosyal diyalog sürdürmüş ve 1997–2002 programlama kanunu uyarınca, efektiflerin sosyal değişimi için kullanılmak üzere 2,4 milyar euro ayırmıştır.¹²

Tablo 5.1 (Reform sonunda efektiflerin gelişimi)

Tablo 5.2 (Yıllara göre efektif)¹³

¹² Detaylı bilgi için bakınız Fransa Savunma Bakanlığı Resmi internet sitesi

¹³ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 381, Temmuz 2004.

5.1.2.Reformun Etkileri

5.1.2.1.Önemli Stratejik Görevlerin Sürdürülmesi

Silahlı kuvvetlere verilen görevlerin iyi bir şekilde yerine getirilmesi, caydırma, önlem, asker sevkıyatı ve koruma olmak üzere bu dört önemli stratejik görevin beceriyle yerine getirilmesini gerektirmektedir.

5.1.2.1.1.Caydırma

Caydırma, Fransa'nın savunma stratejisinde önemini korumaktadır; bu strateji yine de uluslararası yeni stratejik çevre koşullarına da kendini uyarlamaktadır. Savunma stratejisi, küçültülmüş ve modernize edilmiş, deniz ve hava olmak üzere, iki oluşuma dayanmaktadır. Böylece, yeni nesil füze fırlatıcı nükleer deniz altıların (SNLE) hizmete girmesi sürdürülmektedir.¹⁴ Halen hizmette olan "Triomphant" ile "Téméraire" den sonra, yapımı 2004 yılında tamamlanan o "Vigilant" ve yapımı Temmuz 2000'de kararlaştırılan "Terrible" yeni nesil SNLE'ler ailesini tamamlamıştır. Hava filosu, geliştirilmiş karadan havaya orta menzilli misillerle (ASMP) donatılmıştır.¹⁵

5.1.2.1.2. Önlem

Günümüzde gittikçe artan bir öncelikten yararlanmaktadır. Amacı, çatışma yaratıcı durumların belli bir yönde toplanmasını önlemek ve özellikle kitle imha silahlarının kullanımının artmasına karşı mücadele yoluyla, askeri ve siyasi faaliyet usullerinin kullanımına dayanmaktadır. Böylece, Fransa soğuk savaşın ardından caydırıcı gücünü yeni stratejik çevreye uyarlayan ilk ülkelerden biri olmuştur.¹⁶ Fransa, Ottawa Sözleşmesinin tanımış olduğu süre bitimine (1 Mart 2003) daha 3 yılı aşkın bir

¹⁴ Pınar Özerman, **Savunma Sanayindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu**, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004, S.17

¹⁵ Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu, **AGSK,AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu, AB v NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi**,HAK.Basımevi 2001.

¹⁶ Bkz. "**Maîtrise des armements, désarmement et non-prolifération : l'action de la France**" ; La documentation française, Nisan 2000.

süre varken, 1999 Aralık ayında, anti personel mayın stokunun imha edilmesini tamamlamıştır.¹⁷

5.1.2.1.3.Asker Sevkıyatı

Savunma stratejisi için önceliğini korumaktadır. Bu çerçevede, kara kuvvetleri, ulusal topraklar dışına 50 000 ‘den fazla insan sevk edecek kapasitededir. 2000 yılı içerisinde, Charles-de-Gaulle uçak gemisinde aktif hizmet için alınanlar ve Avrupa askeri taşımacılığı için uçak alımının teyit edilmesi, Fransa’nın bu kapasitesini muhafaza etme niyetinin göstergesidir.

5.1.2.1.4.Koruma

Caydırma, önlem ve asker sevkıyatı için kaçınılmaz bir tamamlayıcıdır. Fransa’ya, toprakları üzerinde herhangi bir misilleme yapılabileceği korkusu olmadan, uluslararası bir krizin çözümlenmesine katılabilme garantisi verir.¹⁸ Orduların ve jandarmanın yeniden organize edilmesi ve ülke toprakları üzerinde dağılımlarının yenilenmesi, askeri güçlerin buna hazır olmalarına ve hep daha fazla hareketliliğe bağlıdır.

5.1.3.Fransa Toprakları Dâhilinde Organizasyonu

Silahlı kuvvetlerin profesyonelleşme süreci çerçevesinde tanıdığı önemli reformla birlikte, bir kriz durumunda ve ülkenin her yerinde insan ve malzeme kaynaklarının komuta unsurlarıyla birlikte hızlı bir şekilde hazır olmalarını sağlamak için savunma açısından ülke topraklarının organizasyonunun da tekrar gözden geçirilmesi gerekmiştir.

Hâlihazırda 7 askeri savunma bölgesi içermektedir.¹⁹ Bu düzenleme, 1 Temmuz 2000 ilâ 1 Temmuz 2003 tarihleri arasında aşamalı olarak gerçekleşmiştir ve sivil-asker ve ordular arası koordinasyonu sağlayacak şekilde, ülke topraklarının savunması

¹⁷ Kurmay Yarbay Levent Çolak, **Sempozyum Bildirisi, Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışlarında Değişim**

¹⁸ Kurmay Yarbay Levent Çolak, a.g.m. s.13

¹⁹ International Institute for Strategic Studies (IISS) “**World Directory of Strategic Studies Centres**”,2004

alanında olduğu kadar kamu hizmetleri görevini yerine getirmede askeri olanakların en üst düzeyde kullanılmasına olanak sağlamıştır. Böylece, Devletin idari yapısıyla uyum halinde, ordular arası komuta ile sivil-asker arası bir düzeyde süreklilik arz eden bir yapı tanımlanmıştır. 7 savunma bölgesinin her birinin bünyesinde, bir genel savunma bölgesi subayı (OGZD), yardımcısı bir kurmay ile birlikte, bölge valisinin askeri danışmanlık görevini yerine getirmektedir. Genel Kurmay Başkanının (CEMA) yetkisi altında bulunan bu sade yapı, ülke topraklarının ve halkın korunmasında orduların katkılarının yerel anlamda yerine getirilmesi anlamını taşır.²⁰

Her vilayette, vilayet valisinin askeri danışmanlığını yapan vilayet askeri delegesi, savunma bölgesinin genel subayını temsil eder.

Değişik silahlı kuvvetlerin ülke çapında organizasyonu, bu bölünme usulüne uyarlar. Jandarma, sivil savunma görevleri çerçevesinde valilik yetkisine yardımcı olmakla birlikte, kendi iç yapılanmasını da bu yeni organizasyona uyarlamıştır. Hava kuvvetleri, 1 Ocak 2000 tarihinden beri, Kıta Fransa'sını 2 hava bölgesine (Villacoublay ve Bordeaux) ayırmıştır ve Deniz kuvvetleri de eskiden beri mevcut 2 bölgesini (Brest ve Toulon) muhafaza etmektedir. Ayrıca, savunma bölgelerinin coğrafi sınırları, Kara kuvvetlerinin ülke topraklarındaki yapılarının 5 bölgeye indirilmiş olmasını dikkate alırlar.²¹

5.1.3.1.Silahlı Kuvvetlerinin Lojistik Sistemi

Fransa ikmal ve tedarikle ilgili müşterek bir lojistik teşkilat oluşturulmuştur. Sırasıyla bu teşkilatları incelenirse;

Fransa'nın lojistik sistemin dikkat çekici husus CALS stratejisinin tam olarak uygulamaya geçilmesi, hatta buna bağlı olarak da ELD Sistemleri'nin uygulanmasıdır.²² Bu uygulamalar, sistemleri öncelikle sanal olarak entegre etmiş, bilahare bu entegrasyonun devamı olarak da organizasyon bütünleşmesine yol açmıştır.

²⁰Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu,AGSK,AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu, AB v NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi,HAK.Basımevi 2001.

²¹ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 381, Temmuz 2004.

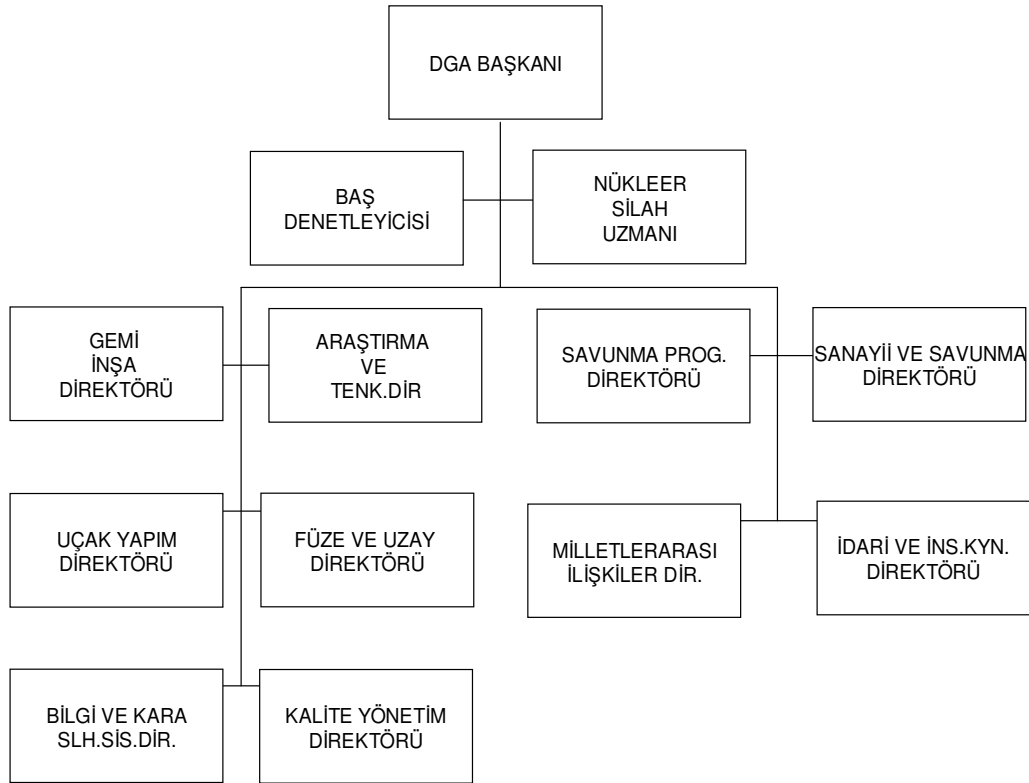
²² Silahlı Kuvvetler Dergisi, a.g.e. s.381

5.1.3.1.1. Lojistik Organizasyonu

Fransa Savunma Tedarik Teşkilatı (DGA), diğer ülkelerin Savunma Tedarik Teşkilatlarından farklılık arz etmektedir. Bu teşkilat altındaki birimler özerk şirket yapısında olup belli oranlarda özel sektör sermayesi de mevcuttur. Bu yapısıyla DGA uluslar arası ihalelere katılabilmekte, tedarik işlemlerinde elâstiki davranabilmektedir.

Son yıllarda Fransa ile savunma alanındaki ilişkilerin artması nedeniyle, Fransız lojistik sisteminin idame edilebilirlik kriterleri daha yakından izlenebilmiş neticede Fransız Lojistik sisteminin Almanya FC ve ABD sistemlerine göre idame edilebilirlik kriterleri açısından daha geri olduğu anlaşılmıştır.²³ DGA organizasyonu aşağıdaki gibidir;

Tablo 5.3 (Fransa Savunma Tedarik (DGA)Teşkilatı)

²³ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 381, Temmuz 2004.

5.1.4.Reformun Uluslararası İçeriği

5.1.4.1.Silahlı Kuvvetlerin Dünyada ki Konuş Durumu

Harita 5.1

Denizâşırı Yerleşim Listesi ²⁴

Bayrak	Adı	Bulunduğu yer	Sayı (2005)	Konuş Alanı	Statüsü	Bölge	Not
	Guadeloupe	Basse-Terre	448.713	1.703 km ²	RÃgion d'outre-mer	Antiller	Saint-BarthÃlemy ve Saint Martin adaları 2007 de aynı statüyü alacaktır.

²⁴ Bu bölüm "International Cooperation in the Peaceful Uses of Outer Space: Activities of Member States in 2002, National Activities of France," Office for Outer Space Affairs website, alınan bilgilerle düzenlenmiştir.

	French Guiana	Cayenne	195.506	86.504 km ²	RÃgion d'outre-mer	South America	
	Martinique	Fort-de-France	432.900	1.128 km ²	RÃgion d'outre-mer	Antiller	
	Mayotte	Mamoudzou	201.234	374 km ²	CollectivitÃ d'outre-mer	Africa (Mozambique Channel)	2011'de RÃgion d'outre-mer,
	New Caledonia	Noumaa	232.258	19.058 km ²	Sui generis community	South of Pacific ocean	2014'te bağımsızlık Referandumu yapılacaktır
	French Polynesia	Papeete	260.338	4.167 km ²	CollectivitÃ d'outre-mer	South of Pacific ocean	
	RÃunion	Saint-Denis	776.948	2.512 km ²	RÃgion d'outre-mer	Indian ocean	
	Saint-Pierre and Miquelon	Saint-Pierre	7.012	242 km ²	CollectivitÃ d'outre-mer	South East of Canada	
	Wallis and Futuna	Mata-Utu	15.185	274 km ²	CollectivitÃ d'outre-mer	South of Pacific ocean	

Statü	Sayı	Konuş alanı
DOM-ROM	1.854.067	91.847 km ²
COM	483.769	5.057 km ²
New Caledonia	232.258	19.058 km ²
Total	2.570.094	115.962 km²

Yerleşim Alanları

ADI	Konuş Alanı	Statüsü	Bölge	Not
Bassas da India	1 km ²	Fransa özel mülkü	Africa (Mozambique Channel)	Claimed Madagascar hak iddaa ediyor
Clipperton	7 km ²	Fransa özel mülkü	West of Mexico	Meksika hak iddaa ediyor
Åžles Crozet	352 km ²	 TAAF district	South of Indian Ocean	
Europa	28 km ²	Fransa özel mülkü	Africa (Mozambique Channel)	Madagascar hak iddaa ediyor
Glorioso Islands	5 km ²	Fransa özel mülkü	Indian Ocean	Comoros, Madagascar ve Seychelles hak iddaa ediyor
Juan de Nova	4,4 km ²	Fransa özel mülkü	Africa (Mozambique Channel)	Madagascar hak iddaa ediyor
Kerguelen Islands	7.215 km ²	 TAAF district	South of Indian Ocean	
Saint-Paul Island and Amsterdam Island	66 km ²	 TAAF district	South of Indian Ocean	
Tromelin Island	1 km ²	Fransa özel mülkü	Indian Ocean	Mauritius hak iddaa ediyor

Antartika

Adı	Konuş Alanı	Statüsü	Bölge	Not
Adãlie Land	432.000 km ²	 TAAF district	Antarctica	Antartic Güvenlik Antlaşması haklarını sınırlamaktadır

5.1.4.2.Afrika

Fransa'nın geleneksel ve ayrıcalıklı ortağı olarak yurtdışı faaliyetlerinde öncelikli bir yerdedir. Orduların profesyonelleşmeleri, iki grup arasındaki işbirliğine konu olan malzemelerin modernleştirilmesini gerektirmektedir.

Bu çerçevede, RECAMP kavramı (Barışın korunması için Afrika'nın kapasitelerinin güçlendirilmesi), Afrika Devletlerinin sorumluluklarına tam olarak saygı göstererek, muhtemel krizlerin önlenmesi ve giderilmesi yönünde bir girişim olarak değerlendirilmiştir.²⁵

5.1.4.3.Kosova'nın Öğrettikleri

Fransız askeri kuvvetleri, değişik birliklerinin ve organizasyonlarının koşullara uymalarını gerektiren bir süreci, gereğince değerlendirmek kaygısıyla, önemli bir krizin aşılması için tam ve etkin olarak katılım sağlayacak düzeyde olduklarını ilk kez Kosova'da göstermiştir.²⁶

Bununla birlikte, Fransa'nın, Kuzey Atlantik İttifakı nezdinde bulunduğu özel konum itibariyle, hava ve kara harekâtları aşamalarında katkılarının önemi bir bütün olarak değerlendirildiğinde, silahlı kuvvetlerin üzerindeki siyasi kontrolünü her an elde tutarak operasyonların gidişatı üzerinde etkili olma olanağı sağlanmıştır.

5.2.Silahlı Kuvvetler

5.2.1.Görev Bölümü

Güvenlikle ilgili üç tane teşkilatı vardır; silahlı kuvvetler, polis ve jandarma. Bunlar ya çok değişik ya da çok fazla iç içe geçmiştir. Bu Fransa'ya özgü bir görev bölümüdür. Bunun ihraç edilmesi, başka yerde uygulanması mümkün değildir.²⁷ Görev bölümü ayrıca birbiriyle bağlantılı, iç içe geçmiş yeni tür tehditlerle ilgilidir ve bunun için de aynı hedef için değişik ve çeşitli cevapların verilmesi gerekmektedir. Üçünün terörizme karşı aynı harekâta yer aldığı, aynı cihazları ve silahları kullandıkları, aynı giysileri giydikleri ve aynı yöneticiye bağlı oldukları görülebilir.²⁸ Değişik kurumlar aynı zamanda dünyanın bütün bölgelerinde barış gücü operasyonlarına da katılmaktadır. Birleşmiş Milletler, AGİT, NATO ya da diğer görevlerle Afganistan, Haiti, Doğu Timur, Orta Afrika Cumhuriyeti, Kongo ve diğer yerlerde bu barış gücü misyonları

²⁵ M5 Strateji Ve Haber Politika Dergisi, Sayı: 121, Ağustos 2003.

²⁶ Prof.Dr Hasret Çomak, Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde; AGSP'da Meydana Gelen Gelişmeler Ve Türkiye'nin Uyumu, 2003.

²⁷ Military Technology Dergisi, Sayı: 5, Fransa, Nisan 2005.

²⁸ Military Technology Dergisi, Sayı: 5, Fransa, Nisan 2005.

görülebilmektedir. Ülkenin güvenliği söz konusu olduğunda bu kurumlar değişik adlar altında da olsa aynı görevleri yapmaktadırlar. Bu ilişkileri düzenleyen kanunlar arasında; Fransız Anayasası, 1789 yılında hazırlanan İnsan Hakları ve Sivil Haklar Kanunu, kabul edilen değişik yasalar, Avrupa Anayasası, güvenlikle ilgili farklı düzenlemeler, 2003 yılında kabul edilen Fransız Milli Polisi ile ilgili yönlendirme yasası ve 1905 yılında kabul edilen Milli Jandarma Düzen Belgesi başlıca metinler ve yasalar arasında sayılabilir.²⁹ Fransız Anayasası'nın 1. Maddesi'nde 'Güvenlik vazgeçilmez bir insan hakkıdır.' denilir. Özellikle insan güvenliğinin ve ülke savunmasının sağlanması açısından her üç teşkilatın görevleri de iç içe geçmektedir. Ordu güvenlik üzerinde çalışmamakta, daha çok ülke topraklarında ve hükümetçe gerekli görüldüğü takdirde ülke dışında silahlı savunma görevlerine katılmaktadır. Polis operasyonları ise sivil otoriteler tarafından yönlendirilmektedir. Bunlar da yine milli ya da bölgesel kurumlara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Ordu çok büyük bir güçtür; üç hatta dört alanda yani kara, hava, deniz ve uzayda çok uzmanlaşmış 300 000 kişiden oluşmaktadır.³⁰ Kıta Fransa'sında ve yurt dışında görevler üstlenebilecek durumdadır, harekât güçleri barış zamanında kullanılabilir. Bu güçler beş değişik bölgede konuşlandırılmıştır ve her bölümde ve her ilçede valiye yakın askeri görevli bulunmaktadır.³¹ Vali en yüksek sivil otoritenin temsilcisidir. Bu şekilde askerlerin gereken durumlarda hızla tepki vermesi sağlanabilmektedir. Silahlı kuvvetler profesyoneldir, çok hızlı konuşlandırılabilirler ve bu amaçla eğitilmişlerdir, gerekli beceriler kazandırılmıştır. Silahlı kuvvetler görevlilerinin de pek çoğu barış operasyonlarına katılmıştır. Şu anda, Bosna, Kosova ve diğer bazı bölgelerde görev yapmaktadırlar.

Silahlı kuvvetlerin güvenlik operasyonlarına katılımı değişik yasal düzenlemelerle belirlenmiştir ve bu görevler yukarıdan aşağıya doğru diğer bakanlıklarla işbirliği içinde belirlenmektedir. Ülke güvenliği ve terörle mücadele ile ilgili olarak, silahlı kuvvetler için henüz yayınlanmamış bazı düzenlemeler de hazırlanmaktadır. 'Vigipirate' isimli planlar hazırlanmıştır. Vigipirate arttırılmış bir dikkatle, terör ve diğer tehditlere karşı hareket noktası olan ilkeleri belirler.³²

²⁹ **Military Technology Dergisi**, Sayı: 5, Fransa, Nisan 2005.

³⁰ Prof.Dr. Ali Karaosmanoğlu, **AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu, AB v NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi**, HAK. Basımevi 2001.

³¹ Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", *Survival*, Vol: 42, No; 2, Summer 2000, pp. 39

³² **MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi**, Sayı:2006 – 015, s. 36

İstihbarat sürekli olarak üzerinde durulan bir unsurdur ve sivil hizmetlerle birlikte, koordinasyon içinde gerçekleştirilmektedir.

Diğer güvenlik güçleri, jandarma ve ulusal polistir. Bunlar diğer bakanlıklara bağlıdır. Ayrıca, gümrük görevlileri ve diğer bazı çok özel ve uzmanlaşmış güçler bulunmaktadır. Fransız güvenlik görevi, iki kuruluş tarafından gerçekleştirilmektedir ve burada ikilik söz konusudur çünkü bunlar iki değişik departmana bağlıdır.³³ Fransız Bakanlar Kurulu bütün güvenlik konularında son derece etkilidir, aynı zamanda seçimler ve seçim konuları ile ilgili, idari teşkilat, alt yapı ve yönetimle son derece ilgilidir. Burada sınır güvenliği, dini gösteriler, göç konuları ve diğer konular da kapsamaktadır.

Fransız Ulusal Jandarması'nın çok uzun bir tarihi vardır ve jandarmanın kişiliği isminde gizlidir, yani bunlar silahlı kişilerdir. Bu bir askeri güçtür, Savunma Bakanlığı'nın bir bölümüdür ama aynı zamanda İçişleri Bakanlığı'nın da kontrolü söz konusudur. Savunma Bakanlığı, bütçesi, tayinler, eğitimi, donanımı, yönetimi ve lojistiğiyle ilgilenmektedir. Jandarma 100 000'den biraz fazla kişiden oluşmaktadır ve profesyoneldir. Bu güç Fransız topraklarının tamamında yetkiye sahiptir. Avrupa'da ve yurt dışında görev yapabilmektedir. Fransız jandarması, özellikle taşra bölgelerinde, kırsal bölgelerde çalışmaktadır. Başlıca günlük faaliyetleri karakter olarak sivildir; idari, sosyal, ekonomik, adli suçlar, yol trafiği vs. ile ilgilidir.³⁴ Aynı zamanda, jandarma kanunların ve düzenin sağlanmasına katılmaktadır. Terörle mücadele faaliyetlerine de katıldığını görülmektedir. İstihbarat toplama da jandarmanın görevlerinden biridir. Ulusal jandarma, zamanının, gücünün ve kaynaklarının % 60'ını sivil savunmaya ve ülke güvenlik görevlerine ve % 40'ını da adli görevlere ayırmaktadır. Bazı görevleri silahlı kuvvetlerle ortaklaşa yapar, ama Fransız milli polisi ile de pek çok ortak yönleri olduğu görülmektedir. 250 000 kişi sivil savunma ve adli polislik alanında profesyonel olarak çalışmaktadır.

Fransız milli polisi aslında bir sivil güçtür ve İçişleri Bakanlığı'nın denetimi altında çalışmaktadır. 125 000 profesyonel görevli, uzman ve polis memurundan oluşmaktadır.³⁵ Bu güç Fransız topraklarında, hava ve deniz operasyonlarında, Avrupa'da ve deniz aşırı ülkelerde yetkilidir. Milli polis, diğer polis bölümleriyle

³³Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu,AGSK,AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu, AB v NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi,HAK.Basimevi 2001.

³⁴ Detaylı bilgi için bakınız Fransız Savunma Bakanlığı resmi internet sitesi jandarma bölümü.

³⁵ Bakınız Fransız Savunma Bakanlığı resmi internet sitesi Polis Teşkilatı web sayfasından alınmıştır

tamamlanmakta; bunlar genellikle belediye başkanlarına tabi olan kişilerdir, silahlı değildir ve kendilerinin adli yetkileri yoktur. Görevleri: kamu huzuru ve güvenliği, mal ve can güvenliğini sağlamaktır. İkinci görevi ise adli polis görevleridir; burada adli erke yardımcı olmaktadır. Üçüncüsü de istihbarat ve bilgi toplamaktır. Bu şekilde, hükümete ülke içinde ve dışında oluşabilecek tehditleri tespit etmede ve önlemede yardımcı olmaktadır.

Polisin öncelikli görevleri: Kişilerin ve devletin güvenliğini sağlamak, göç akışları ile ilgilenmek, organize suçlara karşı mücadele etmek, ülkeyi herhangi bir dış tehdide ve teröre karşı savunmak ve kamu düzenini sağlamaktır.

Kamu Güvenliği Departmanı, göç konularını da kapsamaktadır, özellikle kaçak göçün önlenmesi konusunda milli politikalar da burada koordine edilmektedir. İki konu burada görev kapsamı içindedir: adli polis ve bölgesel gruplar.³⁶ Burada değişik departmanların görevlileri, mesela gümrük memurlarını ve hazine görevlileri, aynı zamanda polis memurları ile birlikte görev alırlar. 61 mobil birim bulunmaktadır, bunlar milli polisin bir bölümünü oluşturmakta ve kamu güvenliği ile birlikte çalışmaktadır. Araştırma ve müdahale güçlerini polisin özel operasyon güçleridir. Uluslararası Teknik İşbirliği Departmanı 95 ülkeyle işbirliği programlarını yürütmektedir.³⁷

Milli Jandarma özellikle ülke güvenliği, toplum güvenliği ve sivil savunmadan sorumludur. Bu amaçla her idari birimde ve bölgesel düzeyde sivil savunmadan sorumlu ve belirli kriz durumlarını yönetmede gerekli tüm araçların koordinasyonunu sağlayan sivil güvenlik yöneticisi vardır.

5.2.2. Askeri Yapısı

Askeri Kuvvetleri; Kara Kuvvetleri, Deniz Kuvvetleri - Deniz Hava Kuvvetleri, Hava Kuvvetleri - Hava Savunma Kuvvetleri ve Milli Jandarma teşkilatıdır.

Askere alma yaşı 18 dır.Silah altına alınabilecek 15-49 yaş arası erkekler 13,676,509 kişi(2005) dir.Toplam askeri personel sayısı 460,450 dir. Bunlardan 259,050 tanesi aktif birincil görevlerde yer almaktadır.Askerî harcamaları 46.5 milyar \$

³⁶ 2023, Sayı: 26, Haziran 2003.

³⁷ Beril Dedeoğlu, "Uluslararası Güvenlik Ve Strateji", Derin Yayınları, İstanbul, 2003.s.128

dır. Askeri harcamaların gayri safi milli hasıla içerisindeki oranı ise % 2.57 dir. Deklare edilen toplam altın rezervleri 77,350,000,000 \$ dır.³⁸

Silah, silah sistemleri, teçhizat, malzeme ve silahlı kuvvetlerin kullanıma ait unsurların sayıları şunlardır;³⁹

• Uçak /Hava aracı	2,175
• Zıhlı Araç	6,875
• Topçu Sistemleri	1,213
• Füze Savunma Sistemleri	2,511
• Piyade Destek Sistemleri	19,903
• Deniz Kuvvetlerine ait Sistemler	140
• Deniz Kuvvetleri Destek Gücü	54
• Kullanılabilir Havaalanı	479
• Büyük liman ve sığınakları	10
• Petrol Üretimi	76,300 (varil/Gün)
• Petrol Tüketimi	2.060.000 (varil/Gün)
• Kanıtlanmış Petrol Rezervleri	144.300.000 (varil)

5.2.3. Kara Kuvvetleri

Fransız Kara Kuvvetleri (Armée de Tere) aşağıdaki sınıflardan oluşmaktadır;

- Piyade (Infanterie)
- Süvari (Arme Blindée Cavalerie)
- Topçu (Artillerie)
- Chasseurs Alpains (dağcı piyade, süvari ve topçu birliklerinden oluşur)
- Lejyon Birlikleri (Légion étrangère) (dağcı piyade, süvari ve topçu birliklerinden oluşur)
- Deniz Piyade (piyade, süvari ve topçu birliklerinden oluşur)
- Hafif hava Birlikleri ve hava topçusu (ALAT - Aviation Légère de l'Armée de Terre)
- Mühendislik (Génie)

³⁸ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2005 – 04, sy.39

³⁹ Veriler için bkz.: CIA The Word Factbook 2005

- Paris Yangın Tugayı da dahildir.
- İkmal (Transmissions)
- Ulaştırma ve Destek (Train)
- Bakım (Matériel)

5.2.3.1. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Piyade Silahları

1.Famas Hafif Piyade Silahı

5.56 × 45 mm çapında ,757 mm uzunluğunda ,namlu uzunluğu 488 mm, ağırlığı 3.8 kg olan Fransız yapımı (GIAT endüstri) hafif piyade tüfeğidir.Atım hızı 950 atım/dak., merminin ilk hızı 960/925 m/s , tesirli menzili 300 - 450 m dir.25'lik veya 30'luk şarjörle doldurulmaktadır.⁴⁰

2. FR F2 Keskin Nişancı Tüfeği

7.62 × 51 mm çapında , 5,3 kg. ağırlığında,1200 mm uzunluğunda,namlu uzunluğu 650 mm olan Fransız yapımı (GIAT endüstri) keskin nişancı silahıdır.Mermi ilk hızı 820 m/s,tesirli menzili 800 m dir.10'luk şarjörle doldurulur ve dürbünle kullanılır.⁴¹

⁴⁰ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 12, s. 55

⁴¹ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 12, s. 56

3. PGM Hecate II Ağır Keskin Nişancı Silahı

keskin nişancı silahıdır.⁴²

12.7 x 99 mm çapında, 13,8 kg ağırlığında, 1380 mm uzunluğunda, namlu uzunluğu 700 mm olan Fransız Yapımı (PGM Precision) tek kişi tarafından kullanılan, tesirli menzili 1800 m, Azami menzili 2000 m, mermi ilk hızı 825 m/s, 7 mermilik şarjörle dolan ağır

4. AAT M52 Mitrailleuse

12.7 mm çapında zırhlı araçlara monte edilebilen ağır makineli tüfektir.⁴³

5. 20 mm F2 Uçaksavar Topu

20 mm çapında uçak savar silahıdır. Mühimmatsız ağırlığı 332 kg'dır. Yükseliş ve alçalışı -15° , $+ 65^{\circ}$ dir. Hava hedeflerine maksimum menzili 1500 m dir. Mermi hızı 1050 m/s , atım hızı 720 atım/dak. dır.⁴⁴

⁴² MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 12, s. 55

⁴³ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 12, s. 56

⁴⁴ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 381, Temmuz 2004

5.2.3.2. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Anti-tank Silah Sistemleri

1. Anti-tank UGV Milan ER

Türk Silahlı Kuvvetlerinde de kullanılan Milan anti-tank silah sistemi 2nci nesil anti-tank silah sistemidir.⁴⁵

2.Eryx Anti-tank Füze Sistemi

Eryx füze sistemi Türk Silahlı Kuvvetlerince de kullanılmakta olup alım ve üretim aşamasında yaşanan sıkıntılar ve mermilerin bir kısmının hatalı çıkması sonucu alımı durdurulmuştur.⁴⁶

3.A3 Hafif Tekerlekli Araca Monteli Milan Anti-Tank Füze Sistemi

⁴⁵ Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 381, Temmuz 2004

⁴⁶ Fahir Zülfikar, Mert Aslan, Türk Savunma Sanayii, SSM, Ankara, Şubat 2000, S.52

5.2.3.3. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Hafif Zırhlı Araçlar

1. VBR AT Hafif Zırhlı Araç

2. Auverland A 4 Hafif Zırhlı Aracı

3. VBL Hafif Zırhlı Aracı

5.2.3.4. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Zırhlı Personel Taşıyıcılar⁴⁷

1. Amx 10p Zırhlı Personel Taşıyıcı

2. VAB Zırhlı Tıbbi Yardım Aracı

3. VBCI 8x8 APC Tekerlekli Zırhlı Personel Taşıyıcı

⁴⁷ Aselsan Dergisi, Ocak 2002, S.32

4. MIDR Zırhlı Personel Taşıyıcı

5.2.3.5. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Tanklar⁴⁸

1. Leclerc Sınıfı Tank

3 mürettebat tarafından kullanılır.(Araç Komutanı, şöför ve nişancı) 9.87 m uzunluğunda (Silahları hariç 6.88 m) 3.60 m genişliğinde, 2.50 m yüksekliğinde, 56 ton ağırlığındadır ve zırhı, çelik ve titanyumla güçlendirilmiştir. Ana silahı 120mm tank topudur. Ayrıca M2HB 12.7mm ağır makineli tüfeği ve 7.62mm hafif makineli tüfeği vardır.8 silindir, 1500 hp(1,100 kW) dizel motoru vardır. Yol hızı 72 km/s dir. Bir depoyla 550 km gidebilmektedir.⁴⁹ Fransa'nın ana muharebe tankıdır.

2. AMX-VCİ Tankı

⁴⁸ **Zırhlı Birlikler Dergisi**, Zırhlı Birlikler Okulu, sayı:123 Eylül 2004 s.56

⁴⁹ Pınar Özerman, **Savunma Sanayindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu**, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004, S.17

3. AMX10RC Tekerlekli Tankı

4. Amx30 Tankı

5. Panhard EBR Ağır Zırhlı Araç

5.2.3.6. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Topçu Sistemleri⁵⁰

1. Caesar 155mm/52cal Araca Monteli Top

2. Mistral Uçaksavar Silah Sistemi

3. AML-90 Obüs

⁵⁰ Ulusal Strateji Savunma Ve Sivil Havacılık Dergisi, Sayı: 14, İstanbul, Haziran 2004.

4.AMX 30 AuF1 Obüs

5.Panhard-ERC-90 Tekerlekli Obüs

6.Pluton Zırhlı Füze Rampası

5.2.3.7. Kara Kuvvetlerinde Kullanılan Ana İstihkâm Araçları⁵¹

1. DNG/DCL Tank Kurtarma ve İstihkam Aracı

2. Blindé du Génie Tank Kurtarma ve İstihkâm Aracı

3. EFA İstihkâm \ Mobil Köprü Aracı

⁵¹ Zırhlı Birlikler Dergisi, Zırhlı Birlikler Okulu, sayı:98 Eylül 2004 s.58

5.2.4. Deniz Kuvvetleri

Fransız deniz kuvvetleri (Marine Nationale), deniz sınıfı, deniz havacılığı sınıfı ve deniz komando sınıflarını içerir. Deniz Komando sınıfına Marsilya Yangın Tugayda dâhildir.

Fransa'nın deniz aşırı donanma üsleri şunlardır;⁵²

- Karaibler;
 - Fort-de-France, Martinique
 - Pointe-À -Pitre, Guadeloupe
- Güney Amerika
 - Cayenne, French Guiana
- Pasifik Okyanusu
 - Tahiti – Deniz üssü
 - New Caledonia
- Hint Okyanusu
 - Mayotte
 - RÃ©union
 - Alindien or Indian Ocean Maritime Zone
- Afrika
 - Djibouti
 - Dakar, Senegal
- Kuzey Amerika
 - Saint Pierre and Miquelon - Fulmar

⁵² Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", Survival, Vol: 42, No; 2, Summer 2000, pp. 38

5.2.4.1. Deniz Kuvvetlerine Ait Ana Gemiler

1. Charles de Gaulle Uçak Gemisi

Fransız deniz kuvvetlerinde bir adet uçak gemisi mevcuttur. Charles De Gaulle uçak gemisi ve Fransa'nın açık deniz Stratejisi ilerleyen bölümlerde açıklanmıştır.⁵³

Resim 5.1 Charles de Gaulle

2. Komuta Kontrol Gemileri

Mistral Sınıfı 2 gemisi vardır.⁵⁴

- Mistral

Resim 5.2 LHD FS Mistral

⁵³ Bknz Deniz Havacılığı bölümü

⁵⁴ Deniz Kuvvetleri Dergisi Temmuz 2004 Sayısı s.67

○ Tonnerre

Resim 5.3 LHD FS Tonnerre

3. Helikopter Gemisi

Jeanne d'Arc adında bir adet helikopter taşıma gemisi vardır.10,575 ton ağırlığında. 182 m. uzunluğundadır. İtmegücünü 10.000 beygirgücünde ki 29.420 kW'lık 4 motorundan almaktadır. Hızı 28 nat (52 km/h) dır. 26,5 nat ta ki ortalama menzili 3000 deniz milidir. 25 nat ta 3750 deniz mili, 16 nat ta 6800 deniz milidir.31 subay, 182 astsubay, 414 uzman personel, 150 stajyer subay görev yapmaktadır.1 tane elektronik karşı koyma önleme sistemi, 6 adet exocet, 38 denizden denize füze sistemi, 2 tane 100 mm torret, 4 tane de 12.7 mm ağır makineli silahı mevcuttur.⁵⁵

5.2.4.2.Birinci Sınıf Firkateynler (Destroyerler)

Fransız deniz kuvvetleri, bazı gemileri destroyer gibi görev yapsa ve donatılmış olsa da bu gibi gemilere DXXX numaralar vermesine rağmen Destroyer Sınıfı terimini kullanmamaktadır.⁵⁶

⁵⁵ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 2006 Sayısı, s.68

⁵⁶ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2005 – 12. s.89

1. Cassard Sınıfı Firkateynler

Cassard sınıfına ait 2 gemisi vardır.⁵⁷

- D614 Cassard
- D615 Jean Bart

Resim 5.4 Cassard sınıfı firkateyn

2. Suffren Sınıfı Firkateyn

1 adet Suffren sınıfı firkateyni vardır.

- D603 Duquesne

Resim 5.5 Suffren sınıfı firkateyn

3. Georges Leygues Sınıfı Firkateyn

Georges Leygues sınıfı (F70 tipi) 7 gemisi vardır.⁵⁸

- D640 Georges Leygues
- D641 Dupleix
- D642 Montcalm
- D643 Jean de Vienne
- D644 Primauguet
- D645 La Motte Picquet
- D646 Latouche-Tréville

Resim 5.6 Dupleix (F70 tipi) Firkateyn

⁵⁷ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 2006 Sayısı s.68

⁵⁸ A.g.e. s.69

4. Tourville sınıfı (F67 tipi) Firkateyn

Tourville sınıfı (F67 tipi) 2 gemisi vardır.⁵⁹

- D610 Tourville
- D612 De Grasse

Resim 5.7 D612 De Grasse

Resim 5.8 F67 tipi firkateyne monteli MM-38 Exocet

5.2.4.3. İkinci Sınıf Firkateynler

1. La Fayette Sınıfı Firkateyn

La Fayette sınıfına ait 5 gemisi vardır.⁶⁰

- F710 La Fayette
- F711 Surcouf
- F712 Courbet
- F713 Aconit
- F714 GuÃ©pratte

Resim 5.9 F710 La Fayette

⁵⁹ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 2006 Sayısı, s.70

⁶⁰ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 14. s.102

Resim 5.10 F710 La Fayette üzerinde ki SAM füzeleri

2. FlorÃaal Sınıfı Firkateyn

FlorÃaal sınıfına ait 6 gemisi vardır.⁶¹

- o F730 FlorÃaal
- o F731 Prairial
- o F732 NivÃ´se
- o F733 VentÃ´se
- o F734 VendÃ´miaire
- o F735 Germinal

Resim 5.11 F733 VentÃ´se

5.2.4.4. Aviso Sınıfı Gemiler

1. D'Estienne d'Orves A69 sınıfı Avisolar

D'Estienne d'Orves A69 sınıfına ait 9 gemisi vardır.

- o F788 Second-MaÃ´tre Le Bihan
- o F789 Lieutenant de vaisseau Le HÃ´naff
- o F790 Lieutenant de vaisseau LavallÃ´e
- o F791 Commandant L'Herminier
- o F792 Premier-MaÃ´tre L'Her
- o F793 Commandant Blaison
- o F794 Enseigne de vaisseau Jacoubet

⁶¹ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 2005, Sayısı s.79

- F795 Commandant Ducuing
- F796 Commandant Birot
- F797 Commandant Bouan

Resim 5.12 F797 Commandant Bouan

5.2.4.5. Devriye Gemileri ⁶²

1. Albatros (sınıfında ki tek gemi)
2. L'Audacieuse sınıfı - 10 gemi
 - P682 L'Audacieuse
 - P683 La Boudeuse
 - P684 La Capricieuse
 - P685 La Fouguese
 - P686 La Glorieuse
 - P687 La Gracieuse
 - P688 La Moqueuse
 - P689 La Railleuse
 - P690 La Rieuse
 - P691 La Tapageuse
3. Sterne (sınıfında ki tek gemi)
4. Grebe (Espadon 50 tipi; sınıfında ki tek gemi)
5. Flamant sınıfı - 3 gemi
 - P676 Flamant
 - P677 Cormoran

⁶² Deniz Kuvvetleri Dergisi Temmuz 2005 Sayısı s.69

- P678 Pluvier

6. Aramis sınıfı - 2 gemi

- A712 Athos
- A713 Aramis

5.2.4.6. Mayın Temizleme Gemileri ⁶³

1. Eridan sınıfı - 13 gemi

- M641 Eridan
- M642 CassiopÃe
- M643 AndromÃde
- M644 PÃgase
- M645 Orion
- M646 Croix du sud
- M647 L'Aigle
- M648 Lyre
- M649 PersÃe
- M650 Sagittaire
- M651 Verseau (ex M920 Iris)
- M652 CÃphÃe (ex M919 Fushia)
- M653 Capricorne (ex M918 Dianthus)

2. AchÃron sınıfı - 3 gemi

5.2.4.7. Helikopter İniş Gemileri (LPD)

1. Foudre Sınıfı gemiler

Foudre sınıfına ait 2 gemisi vardır.

- Foudre
- Siroco

⁶³ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 2006 Sayısı, s.76

Resim 5.13 L9011 Foudre

2. Ouragan Sınıfı Gemiler

Resim 5.14 Ouragan

Ouragan sınıfı - 2 gemi

- Ouragan
- Orage

Resim 5.15 Orage

5.2.4.8. Hafif Nakliye Gemileri

1. BATRAL tipi - 5 gemi

- Champlain

- Francis Garnier
- Dumont D'Urville
- Jacques Cartier
- La GrandiÃre

5.2.4.9. ıkarma Gemileri ⁶⁴

1. Sabre sınıfı - 4 gemi
 - Sabre
 - Dague
 - RapiÃre
 - Hallebarde

2. Chalands de transport de matÃriel (CTM) - 16 gemi

5.2.4.10. Açık Deniz ekici Gemileri ⁶⁵

1. Abeille Flandre sınıfı - 6 gemi
2. EstÃrel sınıfı - 2 gemi
3. Malabar sınıfı - 3 gemi

5.2.4.11. Eğitim, Araştırma ve İstihbarat Gemileri

1. İstihbarat Gemileri ⁶⁶
 - Monge
 - Denti
 - ThÃtis
 - Poseidon
 - Bougainville
 - Dupuy de LÃme

⁶⁴ Deniz Kuvvetleri Dergisi Temmuz 2004 Sayısı.s.57-58

⁶⁵ Deniz Kuvvetleri Dergisi Temmuz 2004 Sayısı s.57

⁶⁶ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2005 – 7, s.61

Resim 5.16 Dupuy de Lôme İstihbarat Gemisi

2. Hidrografi ve Oşinografi Gemileri ⁶⁷

- a. Beutemps-BeauprÃ
- b. LapÃrouse sınıfı - 3 gemi
 - o LapÃrouse
 - o Laplace
 - o Borda

3. İkmal ve Destek Gemileri ⁶⁸

- a. Jules Verne – mobil onarım gemisi
- b. Loire
- c. Durance sınıfı komuta ve destek - 4 gemi
 - o A607 Meuse
 - o A608 Var
 - o A630 Marne
 - o A631 Somme

Resim 5.17 Durance sınıfı komuta ve destek gemisi
A631 Somme

- d. BSM sınıfı ikmal - 5 gemi
 - o A615 Loire
 - o A617 Garonne

⁶⁷ Deniz Kuvvetleri Dergisi Temmuz 2004 Sayısı s.58

⁶⁸ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2005 – 7, s.69

- o A618 Rance
 - o A621 Rhin
 - o A622 RhÃne
- e. A616 Le Malin

5.2.4.12. Okul ve Eğitim Gemileri

1. Belle Poule (Yelkenli Gemi)
2. Ãtoile (Yelkenli Gemi)
3. Mutin (Yelkenli Gemi)
4. La Grande Hermine (Yelkenli Gemi)
5. LÃopard sınıfı - 8 gemi
6. D'Entrecasteaux
7. Glycine sınıfı - 8 gemi

5.2.4.13. Deniz Kuvvetlerinde Kullanılan Denizaltılar

1. Kıtalararası Balistik Füze Taşıyan Nükleer Denizaltılar (SNLE)

Kıtalararası Balistik füze taşıyan SNLE (Le Redoutable sınıfı) 1, SNLE-NG (Le Triomphant sınıfı) 3 tane denizaltı mevcuttur. ⁶⁹

- o S615 L'Inflexible

Resim 5.18 S615 L'Inflexible

⁶⁹ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 10 s.54

- SNLE-NG (Le Triomphant sınıfı) - 3 gemi
 - S616 Le Triomphant
 - S617 Le TÃmÃraire
 - S618 Le Vigilant

Resim 5.19 Le Triomphant sınıfı SSBN

2.Nükleer Taarruz Denizaltıları(SNA) ⁷⁰

- Rubis sınıfı - 6 gemi
 - S601 Rubis (ex-Provence)
 - S602 Saphir (ex-Bretagne)
 - S603 Casabianca (ex-Bourgogne)
 - S604 Ãmeraude
 - S605 AmÃthyste
 - S606 Perle

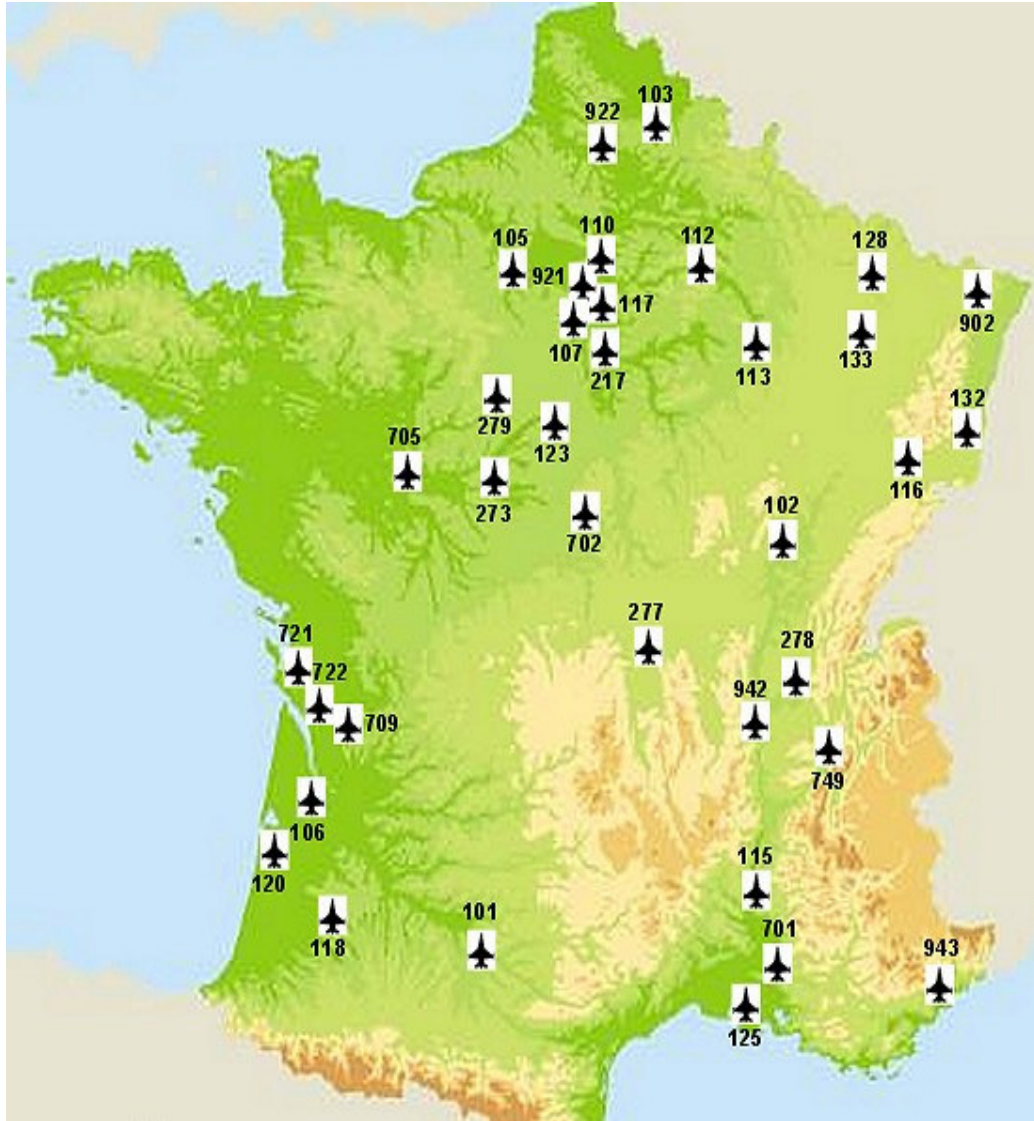
Resim 5.20 S602 Saphir (ex-Bretagne)

⁷⁰ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 10 s.54

5.2.5. Hava Kuvvetleri

Fransız Hava Kuvvetleri (Armée de l'Air) Ana Kara Hava Savunma Birliklerini ve Hava Kara Birliklerini de içerir.

5.2.5.1.Hava Kuvvetlerine Ait Üsler

Resim 5.2 Aktif Hava Üsleri⁷¹

⁷¹ Detaylı bilgi için bakınız Fransa Savunma Bakanlığı Resmi WEB sitesi <http://www.defense.gouv.fr/>

5.2.5.1.1.Kuzey Bölgedeki Aktif Üsler (RAN: Région aérienne nord)

- Dijon - Longvic Hava Üssü (BA 102) / Base aérienne 102 Dijon - Longvic "Capitaine Georges Guynemer"
- Cambrai - Épinoy Hava Üssü (BA 103) / Base aérienne 103 Cambrai - Épinoy "Commandant René Mouchotte"
- Évreux-Fauville Hava Üssü (BA 105) / Base aérienne 105 Évreux - Fauville "Commandant Viot"
- Vélizy - Villacoublay Hava Üssü (BA 107) / Base aérienne 107 Vélizy - Villacoublay "Sous-lieutenant René Dorme"
- Creil Hava Üssü (BA 110) / Base aérienne 110 Creil "Lieutenant-Colonel Guy de La Horie"
- Reims - Champagne Hava Üssü (BA 112) / Base aérienne 112 Reims - Champagne "Commandant Edmond Marin la Meslée"
- Saint-Dizier - Robinson Hava Üssü (BA 113) / Base aérienne 113 Saint-Dizier - Robinson
- Luxeuil - Saint-Sauveur Hava Üssü (BA 116) / Base aérienne 116 Luxeuil - Saint-Sauveur "Lieutenant-Colonel Tony Papin"
- Paris Hava Üssü (BA 117) / Base aérienne 117 Paris
- Orléans - Bricy Hava Üssü (BA 123) / Base aérienne 123 Orléans - Bricy
- Metz - Frescaty Hava Üssü (BA 128) / Base aérienne 128 Metz - Frescaty "Lieutenant-Colonel Dagnaux"
- Colmar - Meyenheim Hava Üssü (BA 132) / Base aérienne 132 Colmar - Meyenheim "Commandant René Pépin"
- Nancy - Ochey Hava Üssü (BA 133) / Base aérienne 133 Nancy - Ochey
- Brétigny-sur-Orge Hava Üssü (BA 217) / Base aérienne 217 Brétigny-sur-Orge
- Romorantin - Pruniers Hava Müfrezesi (DA 273) / Détachement air 273 Romorantin - Pruniers
- Châteaudun Hava Üssü (BA 279) / Base aérienne 279 Châteaudun
- Avord Hava Üssü (BA 702) / Base aérienne 702 Avord
- Tours - Saint-Symphorien Hava Üssü (BA 705) / Base aérienne 705 Tours - Saint-Symphorien
- Drachenbronn Hava Üssü (BA 901) / Base aérienne 901 Drachenbronn "Commandant de Laubier"

- Taverny Hava Üssü (BA 921) / Base aérienne 921 Taverny "Frères Mahé"
- Doullens Hava Müfrezesi (DA 922) / Détachement Air 922 Doullens "René Doumer"

5.2.5.1.2. Güney Bölgedeki Aktif Üsler (RAS: région aérienne sud)

- Toulouse-Franczal Hava Üssü (BA 101) / Base aérienne 101 Toulouse - Franczal "Général Lionel de Marmier"
- Bordeaux - Mérignac Hava Üssü (BA 106) / Base aérienne 106 Bordeaux - Mérignac "Capitaine Michel Croci"
- Orange-Caritat Hava Üssü (BA 115) / Base aérienne 115 Orange - Caritat "Capitaine de Seyne"
- Mont-de-Marsan Hava Üssü (BA 118) / Base aérienne 118 Mont-de-Marsan "Colonel Rozanoff"
- Cazaux Hava Üssü (BA 120) / Base aérienne 120 Cazaux "Commandant Marzac"
- Istres - Le Tubé Hava Üssü (BA 125) / Base aérienne 125 Istres - Le Tubé
- Solenzara Hava Üssü (BA 126) / Base aérienne 126 Solenzara
- Bordeaux - Beauséjour Hava Müfrezesi (DA 204) / Détachement air 204 Bordeaux - Beauséjour
- Varennes-sur-Allier Hava Müfrezesi (DA 277) / Détachement air 277 Varennes-sur-Allier
- Ambérieu-en-Bugey Hava Üssü (BA 278) / Base aérienne 278 Ambérieu-en-Bugey
- Salon-de-Provence Hava Üssü (BA 701) / Base aérienne 701 Salon-de-Provence
- Cognac - Châteaubernard Hava Üssü (BA 709) / Base aérienne 709 Cognac - Châteaubernard "Commandant Ménard"
- Rochefort - Saint-Agnant Hava Üssü (BA 721) / Base aérienne 721 Rochefort - Saint-Agnant
- Saintes - Thénac Hava Üssü (EETAA 722) / Ecole d'enseignement technique de l'armée de l'air 722 Saintes - Thénac "Capitaine Albert Raffin"
- Grenoble - Montbonnot Hava Üssü (BA 749) / Base aérienne 749 Grenoble - Montbonnot

- Lyon - Mont Verdun Hava Üssü (BA 942) / Base aérienne 942 Lyon - Mont Verdun
- Nice Hava Üssü (BA 943) / Base aérienne 943 Nice

5.2.5.1.3.Denizaşırı Aktif Üsler

- Dakar-Ouakam Hava Üssü (BA 160) / Base aérienne 160 Dakar - Ouakam (Senegal)
- Saint-Denis Hava Üssü (BA 181) / Base aérienne 181 Saint-Denis "Lieutenant Roland Garros" (Réunion)
- Djibouti Hava Üssü (BA 188) / Base aérienne 188 Djibouti
- Tahiti - Faaa Hava Üssü (BA 190) / Base aérienne 190 Tahiti - Faaa (French Polynesia)
- Lamentin Hava Üssü (BA 365) / Base aérienne 365 Lamentin (Martinique)
- Cayenne - Rochambeau Hava Üssü (BA 367) / Base aérienne 367 Cayenne - Rochambeau (French Guiana)
- Nouméa Hava Müfrezesi (DA 376) / Détachement air 376 Nouméa (New Caledonia)
- Eléments air à Libreville (Gabon)
- Eléments français d'assistance opérationnelle à N'djamena (Chad)

5.2.5.1.4.Aktif Durumda Olmayan Üsler

- Aix - Les-Milles Hava Üssü (BA 114) / Base aérienne 114 Aix - Les Milles
- Chartres Hava Üssü (BA 122) / Base aérienne 122 Chartres
- Strasbourg - Entzheim Hava Üssü (BA 124) / Base aérienne 124 Strasbourg - Entzheim
- Bremgarten Hava Üssü (BA 136) / Base aérienne 136 Bremgarten
- Toul-Rosières Hava Üssü (BA 136) / Base aérienne 136 Toul - Rosières
- Apt - Saint-Christol Hava Üssü (BA 200) / Base aérienne 200 Apt - Saint-Christol
- Bordeaux - Cenon Hava Üssü (BA 203) / Base aérienne 203 Bordeaux - Cenon
- Limoges - Romanet Hava Üssü (BA 274) / Base aérienne 274 Limoges - Romanet

- Toul - Thouvenot Hava Üssü (BA 551) / Base aérienne 551 Toul - Thouvenot
- Compiègne Hava Üssü (BA 552) / Base aérienne 552 Compiègne
- Nîmes Hava Üssü (BA 726) / Base aérienne 726 Nîmes
- Contrexeville Hava Üssü (BA 902) / Base aérienne 902 Contrexeville

5.2.5.2.Hava Kuvvetlerinde Kullanılan Uçaklar

5.2.5.2.1.Savaş Uçakları ⁷²

1. Mirage F1

Resim 5.21 **Mirage F1**

2. Mirage 2000B

Resim 5.22 **Mirage 2000B**

3. Mirage 2000-5 tiger

Resim 5.23 **Mirage 2000-5 tiger**

⁷² Bu bölüm Savunma ve Havacılık Dergisi 2005 sayı 110 s.57-60'dan alınan bilgilerle düzenlenmiştir.

4. Mirage III

Resim 5.24 **Mirage III**

5. Rafale

Resim 5.25 **Rafale**

6. Jaguar – Yakın Hava Desteği Uçağı(CAS)

Resim 5.26 **Jaguar - Yakın Hava Desteği Uçağı (CAS)**

5.2.5.2.2.Kargo ve Destek Uçakları

1. CN-235-200M
2. DH-6-300
3. DA-20 SP/SNA
4. KC135R Stratotanker
5. Boeing E-3 Sentry

Resim 5.27 Boeing E-3 Sentry

5.2.5.2.3. Helikopterler ⁷³

1. SA-330Ba Puma

Resim 5.28 SA-330

2. SA-365 Dauphin 2

Resim 5.29 SA-365

⁷³ Bu bölüm Savunma ve Havacılık Dergisi 2006 sayı 115 s.65-72 'den alınan bilgilerle düzenlenmiştir.

3. AS355F1 Twin Squirrel
4. EADS AS555UN
5. AS332 Super Puma
6. Westland HAS 2/4
7. NH 90

Resim 5.30 **NH 90**

8. SA-319 Alouette III

Resim 5.31 **SA-319 Alouette III**

9. SA-321 Super Frelon

Resim 5.32 **Super Frelon**

10. SA-341/342 L1/F/F2/M Gazelle

Resim 5.33 SA-341

11. Eurocopter Tiger

Resim 5.34 Eurocopter Tiger

5.2.6. Deniz Hava Kuvvetleri

Aeronavale (Deniz Havacılığı), kurulduğundan itibaren son birkaç yıl içinde büyük bir modernizasyon geçirmiştir. F-8P “Crusader”, the Etendard IVM ve the Brequet 1050 “Alizé” gibi bazı eski uçak tipleri kullanımdan kaldırılmıştır. Bu uçakların yerine, Eurofighter and the Joint Strike Fighter (JSF)’den daha iyi bir rakip olduğu düşünülen Rafale M seçilmiştir. Rafale M’nin teşhir edilmesine rağmen, the Super Etendards, genişletilmiş güncelleme programından geçirilmiştir.⁷⁴ The Super Etendards lazer güdümlü füzeleri taşıyabilmektedir. Güncelleştirilmiş olan bu Super Etendards, şimdi SEM (Super Etandard Modernisé) olarak adlandırılmaktadır.

Ayrıca, Fransız yapımı olmayan yepyeni bir uçak tipi, E-2C "Hawkeye", Fransız Donanmasına katılmıştır.⁷⁵ Bu Hawkeye, Havadan Erken Uyarı (AWACS) platformu olarak kullanılmakta ve başlıca görevlerinden biri, düşman uçaklarının nakliye

⁷⁴ Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", Survival, Vol: 42, No: 2, Summer 2000, pp. 43

⁷⁵ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2006 – 5. s.39

uçaklarına veya diğer stratejik objelere olası müdahalelerini algılamaktır.⁷⁶ Uçak gemisi "Foch", 40 yıl boyunca kullanıldıktan sonra, 2000 yılında kal olmuş ve yerine yepyeni ve modern bir uçak gemisi olan CVN 'Charles de Gaulle' alınmıştır.

Fransa, Amerika Birleşik Devletlerinden (ABD) başka, nükleer güçlü uçak gemisine sahip olan tek ülkedir.⁷⁷

"Charles de Gaulle" gemisinin omurgası, Brest Fransız sahilinde 1994 yılının Mayıs ayında monte edilmiştir. Altı yıllık çalışma sonunda, 1999 yılının Ocak ayında başlatılan çok sayıda testin ardından, gemi en sonunda 2000 yılında hizmete girmiştir.⁷⁸ Test aşamasında çeşitli sorunlar meydana gelmiş, yeni hizmete giren E-2C Hawkeye uçağını destekler nitelikte olması için, uçuş güvertesinin 4,4 metre uzatılması gerekmiştir. Bu modifikasyon için, geminin yeniden Brest'teki tersanelere girmesi gerekmiştir. Önceden bahsedilen aksamaların ardından, Charles de Gaulle 2001 yılının Mayıs ayında tam olarak hizmete girmiştir.

2001 yılının Aralık ayında, "Charles de Gaulle" gemisi, "Sürekli Özgürlük Operasyonu"na katılmak üzere, Fransız karasularından ayrılmış, "Charles de Gaulle" gemisi, Arap Körfezinde konuşlanmıştır.⁷⁹

Eski uçak gemisi "Foch", 2000 yılının Eylül ayında Brezilya Hükümeti tarafından alınmış ve 2001 yılında, Brezilya donanmasındaki yeni hayatına "São Paulo"

ismi altında başlamıştır. Fransız ve Brezilya Donanması, yıllardır işbirliği içerisinde ve Charles de Gaulle gemisinde, sürekli olarak değişim programlarında Brezilya Deniz Kuvvetleri pilotlarını görmek mümkündür.

Fransız Donanması, diğer Avrupa Donanmalarından bir adım öndedir. Örneğin, İngiltere donanmasının stoklarında üç uçak gemisi vardır: HMS "Invincible", HMS "Illustrious" ve HMS "Ark Royal".⁸⁰ Bu üçü, Harrier ve Sea-Harrier uçak gemisi ile çalışmaktadır, bu uçak gemileri, Dikey Havalanma ve İniş (VTOL) yapabilen türdendir,

⁷⁶ Savunma ve Havacılık Dergisi, 2005 sayı 106. s.78

⁷⁷ Savunma ve Havacılık Dergisi, 2005 sayı 106. s.78

⁷⁸ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Eylül 2004 Sayısı s.98

⁷⁹ International Institute for Strategic Studies, World Directory of Strategic Studies Centres, 2004

⁸⁰ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Mart 2003 Sayısı s.29

yani dikey olarak havalanıp inebilmekte veya ardından uçuş güvertesinin ucunda bulunan yayı kullanabilirler. İspanya Donanması, yalnızca bir uçak gemisi kullanmaktadır: "Principe de Asturias". Bu uçak gemisi, VTOL tipi uçakları, örneğin EAV-8B "Matador" (*Sea-Harrier lisansı ile inşa edilmiştir*) isimli uçağı kullanmaktadır.⁸¹ Stoklarında uçak gemisi bulunan son Avrupa Donanması, "Guisepe Garibaldi" isimli uçak gemisi ile İtalyan Donanmasıdır. İtalyan gemi, Birleşik Krallık ve İspanya Donanmalarında bulunan önceden bahsi geçen uçak gemileri ile aynı türdendir. İtalyan Donanması, AV-8B Harrier ve ayrıca VTOL tipi bir uçak gemisi kullanmaktadır.⁸² Yukarıda bahsi geçen tüm uçak gemileri, aynı birlikte değildir, "Charles de Gaulle" onlardan iki kat daha geniştir.

"Charles de Gaulle", 12.000 m²'lik uçuş güvertesinde helikopterlerden jetlere kadar 40 uçaktan oluşan bir filo ile çalışabilmektedir. "Charles de Gaulle" gemisinde bulunan çeşitli uçak ve helikopter çeşitlerinden oluşan toplam stok aşağıdaki gibidir: SA-319B "Alloutte III", SA-365F "Dauphin", AS-656MA "Panther" ve the Westland "Lynx", jetler; Rafale M and Super Etendards, diğerleri; E-2C "Hawkeye" havadan erken uyarı sistemine sahip olan uçaklar.⁸³ Avrupa tarafından inşa edilen NH 90 helikopteri, uçak gemisinden de işletilecektir.

Aeronavale'nin en büyük dayanağı, halen, son olarak güncelleştirilen Super Etendard Modernisé (SEM) standardından sonra, en azından 2010 yılına kadar, görevine edecek olan Super Etendard'dır.⁸⁴ SEM modernizasyonundan sonra, önceden Etendard 4M tarafından üstlenilmiş olan keşif görevlerini de yerine getirebilmektedir. Super Etendard, Landiviseau Deniz Kuvvetleri Hava İstasyonunda (Bretagne) halen iki filo ile hizmet vermektedir: 11 Flottille ve 17 Flottille (filo). 12. Filo, halen stoklarında bulunan on uçakla birlikte, ilk Rafale M ünitesini geliştirmiştir⁸⁵.

"Charles de Gaulle", Avrupa'da konvansiyonel havalanma ve iniş sistemine sahip olan tek uçak gemisidir, İngiliz, İtalyan ve İspanyol Donanmalarına ait gemiler, yalnızca dikey kalkış yapan uçaklar için uygundur, bu nedenle, çoğunlukla Sea Harrierslerle ve kurtarma operasyonları için AV-8'in çeşitli helikopterleri ile çalışmaktadırlar. Bu uçak gemilerinin, 'Charles de Gaulle' uçak gemisine göre boyutları daha küçüktür ve destekleyen uçak sayısı daha azdır. Uçağın inişi için, "Charles de

⁸¹ Deniz Kuvvetleri Dergisi, Mart 2003 Sayısı s.29

⁸² Deniz Kuvvetleri Dergisi, Mart 2003 Sayısı s.29

⁸³ Savunma ve Havacılık Dergisi, Mart 2003 sayı 96 s.78

⁸⁴ Savunma ve Havacılık Dergisi, Mart 2003 sayı 96 s.78

⁸⁵ Hava Kuvvetleri Dergisi, Ocak 2004 sayısı s.45

Gaulle” uçak gemisine DALAS (Dispositif d'Aide a l'Appontage au Laser System)⁸⁶ lazerli iniş sistemi kurulmuştur. Bu gereklidir, çünkü “Charles de Gaulle” uçak gemisinde dört yerine yalnızca üç tutuş teli vardır. DALAS tarafından kullanılan üç renk, yeşil (iniş yolu doğru), turuncu (iniş yolu biraz yanlış) ve kırmızı (iniş yolu doğru değil). Yanıp sönen ışıklara bağlı olarak, LSO (İniş Komünikasyon Memuru), “uçak iniş sinyali” ile uçağın inmesine ve ikinci bir giriş için onu göndermeye karar verebilir.⁸⁷

Gelecekte Fransız Donanması, 2010–2015 yıllarında hizmete sokmak üzere, ikinci bir uçak gemisi inşa etmeyi planlamaktadır, bununla beraber, İngiliz Donanması ile ortak bir uçak gemisi inşa etme planları mevcuttur.⁸⁸ 2004 yılının Şubat ayında, Fransa Hükümeti, bu yeni uçak gemisinin Charles de Gaulle ile aynı sınıftan olmayacağını ama Charles de Gaulle uçak gemisinin yüksek işletim masraflarından dolayı, bu yeni geminin konvansiyel güçlü bir uçak gemisi olacağını belirtmiştir. “Charles de Gaulle” uçak gemisi, Sürekli Özgürlük Operasyonuna katıldığından dolayı, uluslar arası sularda Fransa’nın varlığının güven altına alınması gerekmektedir. Bu uçak gemisi, 2005 yılında, uluslar arası platformda Fransa’nın yeteneklerinin farkında olan Dünya üzerindeki hükümetlerin yaptığı çeşitli uluslar arası uygulamalara yeniden katılacak ve “Charles de Gaulle” uçak gemisini kullanarak, Fransa istediği zamanda ve istediği yerde vuruş yapabilecektir.

5.2.7.Fransız Jandarma Teşkilatı

Fransız jandarma teşkilatı, 1793 yılında kurulmuştur ve ulusal askeri polis gücü olarak görev yapmaktadır. Modern jandarmanın temelleri 18 nci yüzyılda ki “Marechaussee” dayanır. Bunlar askeri hatlarda görev yapan atlı polis güçleridir. Fransız devrimi döneminde “Marechaussee” ler, küçük unsur ve birlikler halinde toplam 3600 kişi olarak görev yapmıştır. 16 Şubat 1791 de çıkarılan kanunla ulusal jandarma olarak tekrar adlandırılmışlardır. Personel ve görevleri ise değişmemiştir. Napolyon döneminde görev ve sorumlukları ile sayıları kayda değer biçimde arttırılmıştır.

Jandarma teşkilatında subay, astsubay ve bu personele yardımcı sözleşmeli personeller görev yapmaktadırlar.Ulusal Jandarma Subay okulu Melun’da dır.

⁸⁶ Bu sistem, uçağın konumunu kusursuzca ölçer ve pilotu gemiye doğru yönlendirebilmek için, iniş memuruna doğru bilgiler sunar.

⁸⁷ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2005 – 4. s.56

⁸⁸ Ulusal Strateji Savunma Ve Sivil Havacılık Dergisi, Sayı: 14, İstanbul, Haziran 2004.

Ulusal Jandarma Gücü Jandarma Teşkilatı (gendarmerie départementale) ve Mobil Jandarma (gendarmerie mobile) bölümlerine ayrılmıştır.

Görev bölgesi 3 sektöre ayrılmıştır.2005 yılında toplam 104,275 personel görev yapmaktadır. Bu personel askeri (subay, astsubay ve gönüllülerden) ve sivil görevlilerden (sivil görevliler ve devlet memurları) oluşmaktadır. Bunlar;⁸⁹

— 5,200 subay ve 78,000 astsubay;

—170 subay ve 3,800 astsubay teknik ve idari serviste (CTA/CSTAGN);

—15,700 uzman/gönüllü ve (AGIV) yardımcı jandarma unsurlar(GAV) ;

—2,000 sivil uzman, (sivil servis elemanları, devlet görevlileri, sözleşmeli işçiler) ; oluşmaktadır.

Ulusal Jandarma teşkilatını temel görevleri; ⁹⁰

- Fransız Ulusal Police teşkilatının görev ve sorumluluk alanı dışında kalan genelde nüfusu 20.000 in altında olan küçük kasaba ve yerleşim alanlarında polis görevleri yapmak,

- Adli araştırma ve incelemelerde kriminal inceleme yapmak,

- Topluluk kontrolü ve diğer güvenlik görevleri icra etmek,

- Havaalanları ve tüm askeri bölgelerin güvenliğini sağlamak ve yabancıların karıştıkları da dâhil askeriyeye ilgili tüm araştırma ve incelemeleri yapmak,

- Başbakan ve Cumhurbaşkanı'nın katıldığı törenlere katılmak ve onları korumaktır.

Fransa genelinde Silahlı kuvvetlerle ilgili olaylarda Savunma Bakanlığı komuta kontrolü altında operasyonel olarak İç İşleri Bakanlığına Bağlı olarak, kriminal incelemelerde de yargı gözetiminde görev yapmaktadır.⁹¹ Personeli üniforma ve özel görev kıyafetleri giyerler.

5.2.7.1.Jandarma Departmanı (Gendarmerie Départementale)

Jandarma Departmanı “Beyaz” (La Blanche) olarak adlandırılır ve yerel polis görevlerinin Fransız topraklarının tamamında yürütülmesini sağlar.

⁸⁹ Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri Ve Jandarmalar Birliği (FİEP) Dergisi, Mart 2000.s.101

⁹⁰ A.g.e. s.102

⁹¹ A.g.e.s.102

Fransız ulusal jandarma teşkilatı toplam 22 sektöre ayrılmıştır. Her sektörün başında bir general vardır. Sektörler başında albayların bulunduğu lejyonlara, lejyonlar “département” olarak adlandırılan bölümlere ve bu bölümlerde gruplara ayrılmıştır. Kırsal kesimlere doğru jandarma karakolları olarak tüm sorumluluk sahası boyunca uzanır.

Bunlara ek olarak özel bölümler vardır;

- Yerel makamların güçlerinin yetmediği yerlerde kriminal inceleme yapan Araştırma Bölümü;
- Suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde görev yapan güçlendirilmiş Takip ve Kontrol Ünitesi;
- Çocuk Suçları Bölümü;
- Otoban Devriyeleri;
- Dağcılık Bölümü(arama kurtarma operasyonları, takip/iz sürme ve Tıbbi tahliye görevleri)
- Koruma altında ki bölgeleri izleme ve koruma bölümü

Resim 5.35

- Deniz Ünitesi
 - Akarsular
 - Sahiller

Resim 5.36

Ayrıca bilimsel ve teknolojik anlamda olayların incelenmesi için enstitüye de sahiptir. (Institut de Recherche Criminelle de la Gendarmerie Nationale)⁹²

⁹²Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri Ve Jandarmalar Birliği (FİEP) Dergisi, Mart 2000.s.103

Jandarma Kuvvetleri özel operasyonlar ve uzmanlık gerektiren görevler hariç üniforma giyerler.

5.2.7.2.Jandarma Mobil (The Gendarmerie Mobile)

Jandarma mobil ‘‘Sarı’’ (La Jaune) olarak adlandırılırlar ve Jandarma Teşkilatıyla aynı şekilde bölümlendirilmiştir. Her tabur 4 ile 7 arasında müfrezeden oluşur. Müfreme jandarma mobil teşkilatını en küçük yapısıdır. Toplam 120 subay ve astsubaydan oluşur.1 operasyonel olmayan unsur,3 operasyonel unsur ve 1 karma unsurdan oluşur.⁹³ Jandarma teşkilatının görev alanı dışında kalan bölgelerde görev yaparlar.

Ana sorumluluk ve görev alanları;

- Toplu ve kalabalık alan kontrolü

Resim 5.37

- Devlet binalarının güvenliği
- Çok sayıda personelin gerektiği bütün polis görevleri(Ülke çapında terörist saldırıları önleyici araştırma, inceleme ve devriyeler).

Özel bölümleri de şunlardır;⁹⁴

- Ulusal Jandarma Güvenlik Bölümü (GSIGN), şunları içerir;
 - Rehine Kurtarma ve Kontra terörizm Bölümü,

⁹³A.g.e.s.103

⁹⁴Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri Ve Jandarmalar Birliği (FİEP) Dergisi, Mart 2000.s.103

- Ulusal Jandarma Paraşüt Birliği (EPIGN),
- Fransa Cumhurbaşkanı ile ailesi ve misafirlerini koruma şubesi

Resim 5.38

Bunlara ek olarak zıhlı bölümler:

- Fransa toprakları boyunca zıhlı personel taşıyıcılarla teçhiz edilmiş 17 müfreze;
- Versay Sarayı Zıhlı grubu, zıhlı personel taşıyıcılarla teçhiz edilmiş 3 müfreze ve 90 mm cannon toplu zıhlı personel araçlı 1 müfreze.

Resim 5.39

Bu bölümler rehine krizi veya barışı koruma operasyonları gibi ciddi durumlarda da görevlendirilebilirler.

Genellikle, jandarma mobil ve onlarla aynı görevleri yapan ulusal polis teşkilatı (Compagnies Républicaines de Sécurité) karıştırılmaktadır. Bunları ayırt etmenin kolay yolları;

- Polis (CRS) üniformaları mavi, jandarma mobilin siyahtır;

- Polisler (CRS) büyük kırmızı polis şapkası takarlar; jandarmanın kiler el bombası gibi stilize edilmiştir.

5.2.7.3.Özel Bölümler

5.2.7.3.1.Deniz Jandarması

Jandarma ve Deniz Kuvvetleri altında konuşlandırılmışlardır. Görevleri;

- Deniz üstlerinde polislik ve güvenlik görevleri.
- Deniz takip ve kontrol görevleri.
- Deniz polisi.
- Denizde arama kurtarma görevleri.
- Mülteci ve göçün kontrolü

Resim 5.40

5.2.7.3.2.Sivil Havaalanları Jandarması

Jandarma ve Ulaştırma Bakanlığına bağlı Sivil Havacılık Direktörlüğüne ikiz anlamda bağlıdır. Görevleri;

- Sivil hava alanları ve hava alanı sahasında polis ve güvenliğin sağlanması görevi yapmak;
- Havaalanı girişlerinde uyuşturucu kaçakçılığı ve terörist saldırılara karşı girişleri kontrol ve takip etmek;
- Havaalanında ki teknik personeli ve faaliyetlerini takip etmek;
- Havaalanı içinde ki yollarda trafik kontrolü yapmak;

- Transit geçişler esnasında önemi konuk ve personelin korunması;
- Sivil uçak kazalarıyla ilgili adli ve hukuki işlemleri yapmaktır.

Resim 5.41

5.2.7.3.3. Hava Jandarması

Jandarma ve Hava Kuvvetlerine karşı ikiz anlamda bağlıdır. Görevleri; hava Üslerinde polis ve güvenlik görevi ile askeri uçak kazalarında araştırma, inceleme ve adli işlemleri yapmaktır.

Resim 5.42

5.2.7.3.4.Silahlar ve Mühimmatlar Bölümü

Görevi ulusal lojistik ve silah programları bürosu (**Délégation Générale de l'Armement**) kurum ve kuruluşlarında polislik görevi yapmak ve güvenliği sağlamaktır.⁹⁵

5.2.7.3.5.Cumhuriyet Muhafızları

Cumhuriyet Muhafızları (**Garde Républicaine**),Paris'te konuşlanmış tören birlikleridir. Temel görevleri resmi binaları korumak ve onursal nöbet tutmaktır. Ayrıca

⁹⁵ Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri Ve Jandarmalar Birliği (FİEP) Dergisi, Mart 2000.s.104

Fransız Cumhurbaşkanı korumak da görevleridir.⁹⁶ 2 piyade alayı, 1 süvari alayı, orkestra, Fransız Askeri Korosu, Askeri Bando, Süvari Alay Bando ve motorlu müfrezeden oluşur.

Resim 5.43

Resim 5.44

5.3.Nükleer Silah Politikaları

Fransa kendi bağımsız nükleer programını yürütmüş bir ülke olarak NATO ülkelerinden daha farklı bir politika izlemiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin nükleer silah teknolojisini İngiltere'ye vermesine rağmen Fransa'ya vermemesine Fransa'nın NATO'nun askeri kanadından ayrılması ve daha bağımsız bir nükleer program yürütmesine neden olmuştur.⁹⁷

Fransa tarafından geliştirilen stratejiler ve askeri doktrinde, çok daha güçlü bir düşmana karşı kullanılma ve muhasım ülke topraklarına bırakma yeteneği olduğu

⁹⁶ Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri Ve Jandarmalar Birliği (FİEP) Dergisi, Mart 2000 s.78

⁹⁷ Caydırıcılık için gerekli nükleer silah miktarının tayininde kullanılan kriter ise kuvvetli bir muhasımın taarruzun halinde kendi ülkesinin güvenliğinin de risk altına girmesine sağlayacak kadar silah sistemi olarak tanımlanmaktadır.

takdirde atom bombası ‘‘eşitleyici güç’’(equalizer power)⁹⁸ olarak nitelendirilmektedir. Yani kuvvetli taraf zayıf tarafın kendi ülkesine eşit şekilde zarar verebileceğini görüyorsa caydırıcılık sağlanmış demektir.

Merkezi ABD’de bulunan Doğal Kaynaklar Savunma Konseyi (Natural Resources Defense Council-NRDS) adlı sivil toplum örgütünün ABD resmi belgelerine dayanarak oluşturduğu son rapora göre, gerek ABD, gerek nükleer bombaların topraklarında bulunmasına izin veren ülkeler, Uluslararası Nükleer Silahsızlanma Anlaşması’nı (NPT) ihlal etmektedir.⁹⁹ 1970’te yürürlüğe giren ve şimdiye dek aralarında 5 nükleer silah üreticisinin de bulunduğu 187 ülkenin imzaladığı anlaşma, nükleer silah üreticisi ülkelerin bu silahları nükleer güç sahibi olmayan ülkelere transfer etmesini ve nükleer güç olmayan ülkelerin de bu silahları edinmesini yasaklamaktadır.¹⁰⁰

Bugün nükleer kulüp ülkelerinin sahip olduğu nükleer başlıkların yaklaşık miktarı aşağıya çıkarılmıştır.

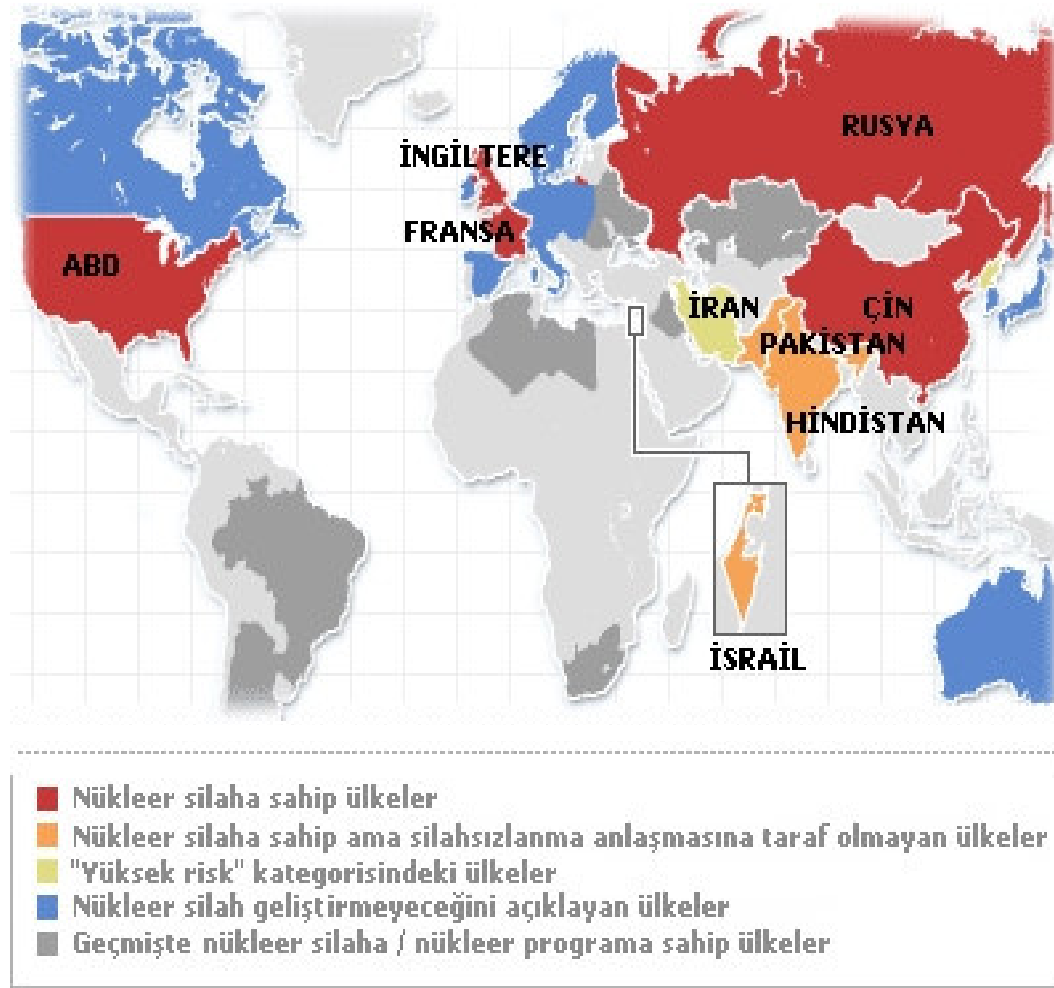
Tablo 5.4 Nükleer Başlıkların Yaklaşık Miktarı

RUSYA FEDERASYONU	28039 Adet
BEYAZ RUSYA	90 Adet
UKRAYNA	1200 Adet
KAZAKİSTAN	1000 Adet
ABD	19000 Adet
FRANSA	600 Adet
İNGİLTERE	300 Adet
ÇİN	100 Adet

⁹⁸ Kur. Alb. Nazım Altıntaş, **Nükleer Silahlanma ve Türkiye**, Silahlı Kuvvetler Dergisi,

⁹⁹ Lloyd John Mathews. **The Future of American Presence in Europe**, , US Army War College, Mayıs 2000,

¹⁰⁰ A.Krepinevich Future Strategy -**Transforming Alliances** , , CSBA, Şubat 2000,

Harita 5.3 Nükleer Silah

Fransa, 1950'lerin sonunda nükleer silah üretmek ve ilk bombayı 1960'ta test etmiştir. Soğuk savaşın sona ermesinin ardından nükleer caydırıcılığını küçülterek, bazı füze sistemlerini sökmüştür. Fransa 1960 ila 1996 yılları arasında 200 nükleer test gerçekleştirmiştir. Önce 1966 yılına kadar Cezayir'de yerüstünde 17 deneme ve daha sonra da Polinezya'da 1992 yılına kadar 41 yerüstü ve 134 tane de sualtı nükleer deneme yapılmıştır.¹⁰¹

13 Temmuz 1985'te Auckland limanında Greenpeace gemisine Fransız devletinin casusluk ve istihbarat teşkilatınca gerçekleştirilen terörist saldırıda, nükleer denemelere engel olabilmek için bölgede bulunan, çevreci örgütün amiral gemisi batırılmış ve bu esnada Portekiz uyruklu bir fotoğrafçı da hayatını kaybetmiştir. Mitterand, her yönüyle politik bir fiyaskoyla sonuçlanan bu operasyona yeşil ışık

¹⁰¹ Ali Karaosmanoğlu, **AB ve NATO üyesi ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri**, Ocak 2001 HAK.lığı AGSK semineri.

yakmıştır. Sosyalist savunma bakanı istifa etmek zorunda kalmış, S. D. E. C. E. (gizli servis) sorumlusu görevinden uzaklaştırılmıştır. Fransa ile Yeni Zelanda devletleri arasındaki devlet ilişkilerinin normale dönmesi için uzun yıllar gerekmiştir.

5.3.1. Fransa Ordusu NBC Savunma Teşkilatı

Kimyasal maddeler silah olarak ilk defa 1 nci Dünya Harbinde 1915 yılında Almanlar tarafından Fransızlara karşı kullanılmıştır. Klorin adı verilen gazın kullanımı ile 5000 Fransız askerine zayıat verdirilmiştir.¹⁰² Almanlar daha sonra aynı gazı Ruslara karşı da kullanarak 50.000 Rus askerinin ölümüne yol açmışlardır.

Fransız Ordusunun NBC teşkilatlanmasında;¹⁰³ Bl.'de NBC mangası, Alay'da NBC Ks., Tüm.'de NBC Tk., Kor.'da NBC Bl. bulunmaktadır. Ayrıca A., Tüm., ve Kor. Kh.larında bir NBC Sb. ve bir NBC Astsb. görev yapmaktadır.

Fransız Ordusu bugüne kadar kimyasal ve biyolojik silaha sahip olmadıklarını ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmadıklarını deklare etmektedir.¹⁰⁴

5.4. Savunma Sanayi

Avrupa Topluluğu yapısı içinde, çeşitli Avrupa ülkelerinin pazarlarının birleşmesine paralel olarak bir dizi büyük savunma sanayii şirketi kendi aralarında birleşerek daha büyük şirketler ve ortak çalışma grupları oluşturmuşlardır. Fransa'da faaliyet gösteren altı ayrı şirketin birleşmesiyle oluşan Aerospatial buna örnek teşkil etmektedir.¹⁰⁵

¹⁰² Aydın Çetiner, **21. Yüzyılda Savaş Stratejileri**, Selis Kitaplar Yayınevi, İstanbul, Ekim 2003 s.79

¹⁰³ Aydın Çetiner, a.g.e. s.81

¹⁰⁴ Rebecca Schauer, **Office of the French Defense Ministry** website, http://www.defense.gouv.fr/ema/ema/sc_plans/bespace.htm

¹⁰⁵ Pınar Özerman, **Savunma Sanayiindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu**, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004, S.17

Tablo 5.5 Savunma Sanayiinde Milli Ana Yüklenici Firmalar

	Sektör	Ana Yüklenici Firma
Fransa	Kara Sistemleri	GIAT
	Elektronik	Thomson-CSF
	Füze ve Helikopter	Aerospatial
	Uçak	Dassault Aviation
	Füze ve Uzay	MATRA
	Cocpit Avionik	Sextant Avionique
	Gemi	DCN

Batı Avrupa'daki askeri harcamalar ve AR-GE harcamaları ABD'nin %60'ı düzeyindedir. Büyük yabancı evliliklere gitmek yerine, Avrupa'nın savunma şirketleri belli alanlarda anonim ortaklıklar kurmuş durumdadır. Uydu alanında Fransız Lagardere ve İngiliz GEC'in kurduğu Thomson Marconi Sonar ve Aerospatial ve Dasa'nın kurduğu Eurocopter bunların bazılarıdır. Bu ortaklıklar teknolojik sinerji ve ölçek ekonomisini sağlamakta, fakat her parça ayrı bir şirket gibi işlemekte ve üretimi yoğunlaştırmada sıkıntı çekmektedirler.

Bunun yanı sıra, bu anonim ortaklıklar Amerikan rakiplerinin çok gerisindedirler. Avrupa'nın en büyük füze grubu Fransız Matra Bae Dynamics'in yıllık satışları 1,5 milyar dolar iken Amerikan Raytheon yılda 5 milyar dolarlık füze satmaktadır.¹⁰⁶

AB'ni kuran Roma Anlaşmasınının 223 ncü maddesine göre; askeri sistemlerin geliştirilmesi, üretimi ve tedarikinde her ülke bağımsızdır. Bununla birlikte ortak özellikleri ise şu şekildedir;¹⁰⁷ Savunma sistemlerinin gizliliği nedeniyle ihalelere yabancı şirketler sokulmamakta veya teknik şartnamelere konulan maddelerle yabancı şirketlerin kazanma şansı ortadan kaldırılmaktadır. Ana sistem sözleşmeleri (uçak, tank, elektronik vb.) alt sektörler için seçilmiş milli ana yüklenici ile imzalanmaktadır. Fransa'da ise ihaleye çıkılmaksızın imzalanmaktadır.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Aytekin Ziyilan, **Savunma Sanayii Üzerine**, ANKARA, Ekim 1999, S.104

¹⁰⁷ A.g.m. s.104

¹⁰⁸ A.g.m. s.105

5.5.AB Ordusu ve Fransa

5.5.1.Avrupa Güvenliğinin Stratejik Temelleri ve Hedefleri

Soğuk Savaş döneminde kendi savunmasını ve güvenliğini NATO'ya dayandıran AB bu dönemde ABD ve Türkiye'nin bütçesinden savunmaya ayırdığı orandan çok daha az bir oranda savunma harcaması ile kendi güvenliğini sağlamış, bu konumdan istifade ile ekonomik gelişimini artırarak sürdürmüştür.¹⁰⁹

AB'nin Bosna–Hersek ve Kosova sorunlarında aciz kalması ve çözümün NATO tarafından sağlanması AB'nin kıta Avrupa'sında güvenliğini kendisinin sağlanması düşüncesi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Böylece Doğu Avrupa ve Balkanlardaki istikrarsız ve güvensiz ortam nedeniyle bu düşünce yerini Avrupa güvenliğini NATO'nun imkânlarından istifade edecek bir yapıya dönüştürülmesi tezine terk etmiştir.

AGSK konusunda NATO'yu hemen devre dışı bırakarak dışlayamamasının nedeni AB'nin şu zafiyetlerinden kaynaklanmaktadır.¹¹⁰

1. AB'nin üsleri, karargâhları ve komuta –kontrol merkezleri yoktur,
2. Kara, deniz ve havadan stratejik ulaştırma imkânlarına sahip değildir,
3. İstihbarat uydu ağı bulunmamaktadır,
4. Soğuk savaş sonrası savunma bütçelerinde kısıntıya giden AB ülkeleri, AGSK nedeniyle yeniden savunma harcamalarını artırmak istememekte ve NATO imkânlarını kullanmak istemektedir.

Avrupa'da bugün eski Sovyet yayılmacı politikasından kaynaklanan tehdidin yerini belirsizlik ortamının yarattığı nükleer ve kimyasal silahlanma, ekonomik ve politik istikrarsızlıklar, mikro milliyetçilik, etnik ve dini çatışmalar, terörizm faaliyetleri gibi hususlar almıştır.¹¹¹

Bu nedenle Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği bünyesinde oluşturulan yeni yapılanma bu tehditler göz önüne alınarak tespit edilmiş ve bu kapsamda AGSK'nin stratejisi;¹¹²

¹⁰⁹Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu,AGSK,AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu,AB vNATO Üyesi Ülkelerin Ulual Güvenlik Stratejileri Bildirisi,HAK.Basımevi 2001.

¹¹⁰ François Heisbourg, Chairman. Geneva Centre for Security Policy “European Defence Takes a Leap Forward” NATO Review Sprig/Summer 2000, Brussels, Belgium, s.8

¹¹¹ François Heisbourg a.g.m. s. 9

¹¹² François Heisbourg, a.g.m. s. 9

1. AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasının tespiti ve uygulamaya konulması,
2. AB'nin uluslararası krizlere müdahale edebilecek ve müstakil hareket yapabilecek bir kapasiteye ve yeterli bir askeri kuvvete sahip olması,
3. Halen AB üyelerinin toplu savunmasının temelini oluşturan modernize edilmiş NATO kuvvetlerinin idamesine ve gelişmesine katkıda bulunulması,
4. NATO'nun bir bütün olarak müdahil olmadığı yerlerde, AB'nin karar alması ve askeri hareketi onaylaması için AB'nin uygun bir yapıya ve askeri kapasiteye kavuşturulması,
5. AB'nin bölgesinde çıkabilecek yeni krizlere süratle reaksiyon gösterebilecek güçlendirilmiş bir silahlı kuvvete olan ihtiyacı ve bu kuvvetin güçlü ve rekabetçi bir Avrupa Savunma Sanayii ile desteklenmesi,

Tüm bu faaliyetlerin AB'nin yapısal çerçevesi içerisinde kalınarak icra edilmesi olarak belirlenmiştir. AB temel hedefine ulaşmak için aşağıda belirtilen belli başlı güvenlik görevlerini icra etmek zorundadır¹¹³:

1. Demokratik kurumların gelişimi ve anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözümü ilkelerinden ayrılmamak şartıyla Avrupa'da istikrarlı güvenlik ortamı sağlayan vazgeçilmez bir temel oluşturulmalıdır. Hiçbir ülkenin herhangi bir Avrupa ülkesini baskı altında tutmasına, sindirmesine ve tehdit veya kuvvet kullanımı aracılığıyla hegemonyası altına almasına fırsat vermeyecek bir ortam yaratmaya çalışılmalıdır.

2. Kuzey Atlantik Antlaşması'nın 4 ncü maddesine uygun olarak, güvenliklerini risk altına sokan gelişmeler de dahil olmak üzere üye ülkelerin yaşamsal çıkarlarının etkileyen her konuda müttefik danışmanlığı sağlayan bir Atlantik-Ötesi forum olarak hizmet vermelidir. Ortak kaygılar bulunan sahalarda gösterilen çabaların eşgüdümünü kolaylaştırılmalıdır.

3. Herhangi bir NATO üyesi ülkenin topraklarını tehdit eden her türlü tehlikeye karşı caydırıcılık ve savunma sağlanmalıdır.

4. Avrupa'daki stratejik denge muhafaza edilmelidir.

Bu konuların icra edilme zorunluluğunun bilincinde olan AB ülkeleri gelişen süreç içinde çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır.

¹¹³ Hv.Yer Kur.Yb.İsmail BİRER'in AB ve Teşkil Edilmesi Öngörülen Güvenlik Mimarisi İçerisinde Türkiye'nin Yeri ve Önemi Konulu Kur.Sb. Tezi s.67

5.5.2.Soğuk Savaş Sonrası Avrupa Dengeleri

Uzun yıllar NATO'nun askeri kanadından ayrı kalarak kendi milli harp sanayisini oluşturmuş ve savunma sanayisi olarak ABD'den tamamıyla bağımsız güçlü bir nükleer ve uzay teknolojisine sahip Fransa, AB içerisindeki konumundan da yararlanarak Avrupa'nın tamamında, Kuzey Afrika, Ortadoğu, Orta Asya ve Kafkaslar ilgi alanında ABD'nin yanı sıra Almanya'ya karşı etkinlik mücadelesi vermektedir.¹¹⁴ Fransa, I. ve II. Dünya Savaşlarında yaşadığı zorluklar, elde ettiği kazanımlar, soğuk savaş dönemindeki tecrübeleri ve hâlihazır milli güç unsurları ile Avrupa'da en etkin güç olmak üzere mücadele edecek imkân ve kabiliyete sahiptir.

İzlediği politikalar ile ABD'nin AB içindeki bir temsilcisi görünümündeki İngiltere'nin son üç asırda dünya coğrafyası, siyaseti ve ekonomisindeki lider rolünü, I. ve II. Dünya Savaşı sonrasında elde ettiği kazanımlar soğuk savaş döneminde yitirmiş olması ve AB içerisinde liderliği ele geçirememesi; ABD'nin desteğini de alarak sahip olduğu milli güç unsurları ile Avrupa ve çevre kuşaklar üzerindeki etkin olabilme mücadelesini verebilecek imkân ve kabiliyetleri mevcuttur.¹¹⁵

Sonuç olarak; Avrupa tekrar bir savaş ortamı içerisinde kendisini bulmamak amacıyla, kendi iç güvenliğini sağlamaya yönelik dengeleri biran önce kurmaya çalışmaktadır. AB'nin Avrupa Halklarını siyasi ve ekonomik sınırları kaldırarak aynı pota içerisinde yoğurma çalışmaları da bundan kaynaklanmaktadır.¹¹⁶

5.5.3.Avrupa'nın Güvenliği

5.5.3.1.AGSK Oluşumu

1991 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile Avrupa Topluluğu, Avrupa Birliğine dönüştürülmüş ve Ortak Dış ve Savunma Politikası ile müşterek karar verme mekanizmasının teşkil edilmesi ve BAB'ın AB'nin savunma bileşeni olması öngörülmüştür. Maastricht Antlaşması ile eş zamanlı olarak imzalanan BAB'ın Maastricht Deklarasyonu ile Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği kabul edilmiş;

¹¹⁴ Kurmay Yarbay Levent Çolak, **Sempozyum Bildirisi, Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışlarında Değişim.**, S.47

¹¹⁵ Kurmay Yarbay Levent Çolak,a.g.e.s.47

¹¹⁶ Kurmay Yarbay Levent Çolak.a.g.e. s.48

BAB'ın, NATO'nun Avrupa ayağı ve AB'nin savunma bileşeni olarak görev yapması öngörülmüştür.¹¹⁷;

1948 tarihli Brüksel Antlaşmasında, kolektif savunmayı öngören 5 ncı madde olmasına rağmen, Soğuk Savaşın sona ermesinden sonra yayınlanan ve BAB'ın anayasası niteliğinde olan 1992 tarihli Petersberg Deklarasyonu ile BAB'ın üstleneceği asıl görevler günün şartlarına uygun olarak kolektif savunma dışı görevler olarak belirlenmiştir. "Petersberg Görevleri"¹¹⁸ olarak adlandırılan bu görevler;

1. İnsani yardım, kurtarma ve tahliye operasyonları,
2. Barışı koruma,
3. Muharip kuvvetlerin de kullanılabilceği kriz görevleridir.

1996 yılında Berlin kararları ile AGSK'nin NATO içinde geliştirilmesine karar verilmiştir. Zaman içinde bu anlayış NATO'nun "*dilimleme stratejisi*" ile AB tarafından kullanılması şeklinde tezahür etmiştir.¹¹⁹ 1996 Berlin kararlarını müteakip, NATO imkânlarını kullanmak isteyen BAB' a karşı Türkiye veto kozunu kullanmış ve ilave haklar talep etmiştir. Bunun neticesinde 15 Nisan 1997 kararları ile Türkiye gibi Ortak Üye statüsündeki NATO üyesi ülkelerin, NATO imkânlarının kullanıldığı BAB harekâtında karar verme mekanizması dâhil, tam üye hakları ile yer almaları kabul edilmiştir.¹²⁰ 1997 BAB Erfurt Bakanlar Konseyi kararları ile Türkiye'nin NATO imkânları olmaksızın icra edilecek, herhangi bir BAB harekâtına da sadece katılım niyetini bildirmesini müteakip, karar mekanizması dâhil, tam üye hakları ile iştiraki kabul edilmiştir.¹²¹

1998 yılı önemli gelişmelere damgasını vurmuştur. 03-04 Kasım 1998 tarihlerinde Viyana'da ilk kez AB Savunma Bakanları Toplantısı düzenlenmiştir. 03-04 Aralık 1998 tarihleri arasında Fransa'nın St. Malo kentinde yapılan Fransa-İngiltere görüşmeleri AB'nin savunma ve güvenlik boyutuna yeni ve önemli bir halka

¹¹⁷ Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu, Dr. Mensur Akgün, Büyükelçi Sadi Çalışlar,Korg. Reşat Turgut'un Bildirileri ,AGSK,AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu, ,HAK.Basımevi 2001.s.34-38

¹¹⁸ A.g.e. s.34

¹¹⁹ Peter Schmidt, "**Separable but not Separate**". NATO Review; Volume: 48, Spring-Summer 2000. NATO Office of Information and Press, 1110 Brussels, Belgium s.62.

¹²⁰ "**Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği**" NATO Daimi Temsilcisi Büyükelçi Onur Öymen'in sunuşu, 23 Kasım 2000.

¹²¹ A.g.m.

eklemiştir.¹²² Görüşmeler sonucu yayımlanan deklarasyonda; Amsterdam Antlaşmasında yer alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) süratle uygulamaya konulması; AB'nin uluslararası krizlere müdahale edebilecek ve müstakil harekât yapabilecek bir kapasiteye sahip olması ve yeterli bir askeri kuvvet ile desteklenmesi; Üyelerinin toplu savunmasının temelini oluşturan modernize edilmiş NATO'nun yaşamasına ve gelişmesine katkıda bulunulması kararlaştırılmıştır.¹²³

Bu gelişmeleri müteakip, 07 Aralık 1998 tarihinde yapılan AB Genel İşler Konseyi (General Affairs Council-CAG) Toplantısında, NATO içinde Avrupalıların, Avrupalı kuvvetleri kullanmalarını ABD ve Türkiye'nin veto edemeyeceği bir yapıya gidilmesi gerektiği dile getirilmiştir.¹²⁴

Burada Avrupa ülkelerinin (AB) amacı; NATO'yu sadece kolektif savunma, yani 5nci madde görevleri ile kısıtlamak ve NATO içinde Avrupa kriz yönetimine ilişkin yeni bir karar mekanizması yaratmak, kriz yönetimi ve barışı destekleme harekâtında kendi kendine karar verebilen ve yeterli bir askeri güç ile desteklenen bir Güvenlik ve Savunma Kimliğine kavuşmak ve bunları yaparken ilave bir harcamaya gitmeden NATO imkân ve kabiliyetlerini kullanmaktır.¹²⁵

AB önderliğinde icra edilecek operasyonlar için aynı zamanda NATO'ya da tahsisli olan Milli Kuvvetler kullanılacaktır. Böylece AB, NATO imkân ve kabiliyetlerini otomatik olarak kullanma amacına daha da yaklaşmakta ve NATO'daki veto hakkının kullanılmasını biraz daha aşındırmaktadır.

AB'nin kriz yönetimini konularında ikili görüşme ve bilgi alışverişi için, AB üyesi olmayan Avrupalı müttefikler ile AB adayı diğer ülkelerden oluşacak uygun bir yapının oluşturulması öngörülmektedir. AB'nin kendi başına karar verme hakkına ve kurumsal yapısına saygı duyulmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

03-04 Haziran 1999 tarihlerinde icra edilen AB Köln Zirvesi'nde ortaya konulan, AB'nin BAB'ın Petersberg görevlerine ilişkin sorumluluğunu üstlenmesi ve BAB'ın 2000 yılı sonuna kadar bir organizasyon olarak amacını tamamlayacağına ilişkin ibareler, müteakip Helsinki ve Feira Zirve bildirimlerinde yer almamıştır.¹²⁶ Bu

¹²² Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", Survival, Vol: 42, No: 2, Summer 2000, s. 39-40

¹²³ Hv.Yer Kur.Yb.İsmail Birer'in AB ve Teşkil Edilmesi Öngörülen Güvenlik Mimarisi İçerisinde Türkiye'nin Yeri ve Önemi konulu SKA Kur.Sb. Tezi .s.57

¹²⁴ Prof.Dr. Hasret Çomak, Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde; AGSP'da Meydana Gelen Gelişmeler Ve Türkiye'nin Uyumu, 2003.

¹²⁵ M5 Strateji Ve Haber Politika Dergisi, Sayı: 121, Ağustos 2003. s.92

¹²⁶ Ali Karaosmanoğlu, AB ve NATO üyesi ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri, Ocak 2001 HAK.lığı AGSK semineri.

hususun; AB üyesi olmayan Avrupalı müttefiklerin BAB'daki kazanımlarının ve İsveç, Finlandiya gibi AB'nin tarafsız ülkelerinin BAB ile birlikte kolektif savunmayı da içeren Brüksel Antlaşması'nın AB'ye taşınmasından duyulan rahatsızlıkların aşılmasını sağlamak maksadıyla yapılabileceği değerlendirilmektedir.¹²⁷ Ancak, kolektif savunmayı içeren BAB'ın 1948 tarihli Brüksel Antlaşmasının ve dolayısıyla BAB'ın ileride gerekebileceği düşüncesiyle AB ülkeleri BAB'ı kapatmaktan ziyade uygun fonksiyonlarını AB'nin içine dahil etmeye karar vermişlerdir.

ABD ve Türk tarafının ısrarla dile getirdiği üzere, Avrupa'da çift başlı bir güvenlik mekanizmasının vücuda getirilmesi Güvenlik Politikası alanında Geneva Center'da Chairman'lık görevini yürütmekte olan François Heisbourg'un da 3D formülüyle izah etmeye çalıştığı gibi esasen ileride önemli çelişkilere ve sıkıntılara da vesile olabilecektir.¹²⁸

Burada birinci çelişki; NATO'nun başta Avrupa için olmak üzere esasen kıtalararası bir boyutta (*Barışı Tesis ve Koruma Operasyonları dahil*) görev yaptığı bir ortamda Avrupa Güvenlik Mimarisi çatısı altında 60–70 bin kişilik ikinci bir askeri teşkilatın faaliyet ve imkan/kabiliyet itibariyle bir güç ve gayret sarfı (*Duplication*) yaratacağıdır.

İkincisi; NATO'nun ABD ve Kanada gibi Avrupalı olmayan diğer üyelerinin Avrupa güvenliğinin dışında tutulmak istenmesi durumunda daha önce teşkil edilmiş müşterek ve bileşik güvenlik ağında ayrışmalar (*Decoupling*) olabileceğidir.

Üçüncüsü ise; AB üyesi olmayan ülkelere karşı bir ayrımcılık (*Discrimination*) örneği teşkil edeceği, dolayısıyla genel güvenlik çevriminde zafiyetler doğurabileceği ihtimalidir.

AB'nin NATO'nun planlama yetenekleri ve komuta kontrol altyapısını kullanılması kapsamında ise Komuta zincirinin (harekât komutası, kuvvet komutası, ilgili karargâh unsurları) bir bütün olarak ya da kısmen seçilmesine ilişkin olarak bir dizi önerinin belirlenebilmesi için AB ve ittifak uzmanları arasında çalışmalar gerçekleştirilecektir.¹²⁹

¹²⁷ Ali Karaosmanoğlu, **AB ve NATO üyesi ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri**, Ocak 2001 HAK.lığı AGSK semineri.

¹²⁸ François Heisbourg, Chairman. Geneva Centre for Security Policy “**European Defence Takes a Leap Forward**” NATO Review Sprig/Summer 2000, Brussels, Belgium, ss. 8

¹²⁹ A.g.m. s.9

5.5.3.2.Balkanlarda Yaşanan Kriz ve Etkileri

Balkanlarda ortaya çıkan olaylar ve nedenleri ile sonuçları açısından Avrupa Güvenliğini ilgilendiren önemli gelişmeler olmuştur. Avrupa'nın bütününe yayılma ihtimali bulunan bir bölgesel çatışma, öncelikle olarak savunma kimliğini oluşturma yolunda ilerleyen AB'nin ilgi alanını oluşturmaya gerekirken, bu krizlerin çözümünde ABD'nin yaptırım gücünü sergileme olanağı sağlanmıştır. Daha önce, Körfez Savaşı sırasında Avrupa dışı alanlardaki varlığını gösteren ve hatta Kuzey Irak'a ilişkin oluşumlardan Kıbrıs sorununa kadar tüm gelişmelerde varlığını ortaya koyan ABD, Balkan Krizi ile Avrupa'daki düzenleyici işlevini teyit etme olanağını bulmuştur. Böylece, AB'nin NATO'dan yolunu ayırarak, daha doğrusu ABD'den ayrılarak bir savunma stratejisi geliştirme faaliyeti bir süre daha ertelenmiştir.¹³⁰

ABD, NATO içerisindeki karar alma süreçlerinde tehdit tanımlamalarında, genişleme süreci içerisinde vazgeçilmez kılma politikası uygularken, operasyonel maliyete Avrupalıların da katkıda bulunmalarını amaçlamaktadır.¹³¹ Böylece AGSK'nin oluşumunu desteklerken bir yandan söz konusu girişimin çerçevesinin NATO'da çizilmesini sağlamakta, bir diğer taraftan da gerek Avrupa'nın Birlik oluşumunu gerekse de Rusya ile olan ilişkilerini dengeleyebilmek ve hatta denetleyebilmek için AGİT çerçevesindeki yeni girişimleri desteklemektedir.

AB ülkeleri, Yugoslavya olaylarında sınıfta kalmışlardır. Sırbistan'ın uyguladığı vahşet ancak NATO güçlerinin müdahalesiyle engellenmiştir. Teoride çok iddialı bir "Avrupa Devleti" olgusu uygulamada koca bir fiyaskoyla son bulunca, AB ülkeleri askeri konularda belli oluşum ve örgütlenme gereksinimlerini ciddiye alıp çalışmalarını hızlandırmıştır.¹³²

Öngörülen Ordu ve Zafiyetleri Haziran 1999'da AB Konseyi Köln'de toplanarak ortak güvenlik ve savunma politikasını yürürlüğe geçirilmiştir. Bu Avrupa'nın kendi güvenlik ve savunması yönünde atılmış en geçerli ve somut adımdır. AB bu adımla, Batı Avrupa Birliği'nin (BAB) kriz yönetimi işlevini, kurulacak bir acil müdahale gücüyle üstlenecektir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası(AGSP), 60.000 kişilik kara kuvveti, 400 uçak ve çeşitli deniz gücünden oluşacak acil müdahale gücüyle 60 gün

¹³⁰ Mesut Hakkı Çaşın-Beril Dedeoğlu, Avrasya Dosyası Cilt:5,Sayı:4, **Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar**

¹³¹ Michael Ignatieff, " **The Missed Chance in Bosnia**", New York Review of Books, 29 February 1996, s.8

¹³² Sükrü Elekdağ, Milliyet,4 Mayıs 1996, **Avrupa'nın Yeni Güvenlik Mimarisi ve Türkiye.**

içinde harekete geçip bir yıl süreyle görevde kalabilecek bir Avrupa gücü öngörmüştür.¹³³ Bu kuvveti destekleyecek politik ve askeri yapıyı oluşturacak, yine AB, BAB'ın güvenlik araştırmaları merkezi ve uydu merkezinin fonksiyonlarını devralacak, AB, NATO, eski Sovyetler Birliği ve Akdeniz ülkeleriyle diyalog sürdürme işlevlerini yerine getirecektir.

AB'nin gelecekteki güvenlik politikasını saptamak ve olası bir Kosova benzeri harekâtın hayata geçirilmesi durumunda bunu Amerikan destek güçlerinin yardımını almadan başarabilecek bir strateji geliştirmek için çalışmalar sürdürülmüştür. "Yeni Güvenlik Strateji Hedefi" (AGS) olarak da adlandırılabilen "Avrupa için Güvenlik Stratejisi" çerçevesinde 2015'lere kadar AB'nin bu tür harekâtları kendi başına yapabilmesini öngören stratejik raporlar hazırlanmıştır. Madrid'deki terör saldırıları ve Balkanlarda kıvılcımlanan şiddet olaylarının çoğalması, Avrupa Birliği'nin üzerinde çalıştığı stratejik projelerin gelişmesinde oluşabilecek politik ivmenin çeşitli etkilerle azalabileceği gibi endişeleri yaratmaktadır. Bu durum, verilen bütün öneme karşın 21. yüzyıl Avrupa'sını tehlikeli eşiklere getirebilmektedir. Ancak bütün bu çalışmalara karşın AB ülkelerinin her birinin savunma konularına farklı yaklaşımı ve özellikle askeri alanda egemenlik haklarında gösterdikleri hassasiyet, NATO'nun soğuk ve sıcak savaşın gereklerini yerine getirmiş olan güçlü yapısı ve hazırlıklılığına AB askeri gücünün daha uzun bir süre erişemeyeceğini göstermektedir.

Halen AB ordularında 1,7 milyon asker silâh altındadır. Ancak bu askerlerin yalnız 170.000 kadarı gerçek muharip er olup, bunların da 50.000'i ciddi savaş koşullarında hemen sevk edilebilecek durumdadır.¹³⁴ Askeri çevreler, Avrupa Güvenlik Stratejisi (AGS) konseptinin böyle harekât yeteneği olan bir kuvveti en az 150.000 seviyelerine çıkarması gerektiğine işaret etmektedirler.¹³⁵ Ayrıca bunun dışında kalan öteki kuvvetlerin de düşük yoğunlukla veya barış gücü gibi görevlerde kullanılabilir düzeyde getirilmesi gerekmektedir. AGS, ancak bu düzeyde hazırlıklı bir kuvvet konseptiyle öngörülen görevleri başarabilir. Ne var ki bu tür görevler ancak birbirleriyle uyumlu ve istekli güçler tarafından ve AB'nin kararlı bir komuta organizasyonu ile olasıdır. Bu durum şu an için çok da olumlu ipuçları vermemekte ve gelecek göstermemektedir.

¹³³ Michael Ignatieff, " **The Missed Chance in Bosnia**", New York Review of Books, 29 February 1996, s.8

¹³⁴ Mesut Hakkı Caşın-Beril Dedeoğlu, Avrasya Dosyası Cilt:5,Sayı:4, **Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar**

¹³⁵ François Heisbourg, Chairman. Geneva Centre for Security Policy " **European Defence Takes a Leap Forward**" NATO Review Spring/Summer 2000, Brussels, Belgium, s.9

Günümüzde artan bölgesel nitelikteki etnik çatışmalar, AB güçlerinin çatışmasız özellik gösteren normal barış gücü görevlilerinin çok daha ötesinde, yüksek yoğunluktaki harekâtlarda kullanılabilecek olmaları gereği değişik ülkeler koalisyonu olarak oluşturulmuş bu güçlerin daha planlı ve esnek komuta çerçevesinde hazırlanmasını gerekli kılar. NATO'nun hareket planlarına uygun bir şekilde hazırlanan AB güçleri bu planlara uyumları ölçüsünde orta ve yüksek yoğunlukta harekâtlarda başarılı olabilirler. Bu başarıyı sağlayacak öteki yardımcı unsur da nitelikli ve sürekli istihbarat edinimidir. Bu bakımdan da NATO ve Amerikan güçlerinin yetenek ve deneyimlerini AB güçlerine de aynen uyarlamak zorunlu bir unsurdur.¹³⁶ AB tarafından oluşturulacak koalisyon güçleri içerisinde, küçük ve büyük ülkelerden sağlanan kuvvetler nitelik ve nicelik açısından bazı durumlarda önemli farklılıklar gösterecektir. Bu farklılıklar çözümü zor sorunları da beraberinde getirecektir.¹³⁷

5.5.3.3. Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT)

Dünyada erken ihbar, çatışmayı önleme, kriz yönetimi ve kriz sonrası iyileştirme faaliyetlerine yönelik etkin yegâne kuruluş olmaya aday olan AGİT, hâlihazırda da bu türden alt bölgesel kuruluşlar için norm ve prensip belirleyici bir işlev yürütmektedir.¹³⁸ AGİT, geçirdiği aşamalar sonrası, çatışmaların önlenmesi ve kriz yönetiminden sorumlu en büyük bölgesel kurum niteliğini kazanmıştır.

AGİT'in hâlihazırda temel öncelikleri;¹³⁹

(1) Mahalli çatışmaları önlemek, savaş görmüş bölgelerde istikrarı temin ederek barışı getirmek,

(2) Güvenlik boşluklarını kapatmak ve işbirliğine dayalı bir güvenlik sistemini oluşturarak yeni politik, ekonomik veya sosyal bölünmelerin ortaya çıkmasını önlemek,

(3) Üye devletlerin ortak değerlerini tespit ederek, kanunlara dayalı tam demokratik sivil toplumlar oluşturmaya yardımcı olmak.

¹³⁶ Lloyd John Mathews. **The Future of American Presence in Europe** , US Army War College, Mayıs 2000, İnternet www.army.mil/usassi

¹³⁷ Mesut Hakkı Çaşın-Beril Dedeoğlu, Avrasya Dosyası Cilt:5,Sayı:4, **Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik**

¹³⁸ Prof.Dr Hasret Çomak, **Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde; AGSP'da Meydana Gelen Gelişmeler Ve Türkiye'nin Uyumu**, 2003.

¹³⁹ A.g.m.

21 nci Yüzyıl Güvenlik Şartı yazım müzakerelerinde birçok devlet tarafından, AGİT'e, NATO, BAB ve AB gibi bir kısım alt bölgesel kuruluşlara “şemsiye işlevi” görece bir rol verilmesinin talep edilmesi hususu, AGİT'e verilen büyük önemi göstermesi açısından dikkat çekicidir.¹⁴⁰ AGİT'e atfedilen önemin ne derece gerçekçi olduğunu doğrulayan, bununla birlikte Türkiye'nin AGİT'ten azami oranda faydalanmasını ve daha fazla etkin olmasını gerekli kılan, aşağıda sunulan bir kısım somut gerçekler ve değerlendirmeler göz ardı edilemeyecek şekilde gündemde bulunmaktadır:¹⁴¹

1. NATO ve AB'nin gelecekteki konumlarına dair soru işaretleri AGİT'in önemini giderek artırmaktadır.

2. NATO dışında kalan ülkeler ve Türkiye'ye komşu ülkelerin çoğu, karar ve müzakere sürecinde yer alabilmeleri itibarı ile de AGİT'e özel bir önem vermektedirler. Tek tehditli bir coğrafya elde edebilmek amacını gerçekleştirebilmenin, Güney komşularımızla ikili siyasi-askeri ilişkiler pekiştirebilmek, AGİT norm ve prensiplerinden azami istifade ile mümkün olacağı değerlendirilmektedir.¹⁴² Söz konusu ülkelerle dostça ilişkiler kurabilmek maksadıyla atılabilecek en etkin adımlardan birisi, AGİT modellerini esas alan GGAÖ¹⁴³ geliştirmektir.

3. Avrupa'da problemlı bölgelere misyon tahsis edebilen yegane tek kuruluş olmasının yanı sıra, BM dışında “barış gücü görev yönergesi” çıkarmaya yetkili tek kuruluş olarak göze çarpmaktadır. Bu yönüyle de Türk Silahlı Kuvvetlerinin, çok uluslu arenada ve Türkiye'nin ilgi alanları olan bölgelerde kullanımı gündeme gelmektedir.

4. Kosova, Kafkaslar ve Moldova bölgelerinde de görüldüğü üzere, kriz bölgesine yardım ve takviye kararlarının birçoğu öncelikle AGİT'te alınmaktadır.¹⁴⁴

5.5.3.4. Tamamlanması Gereken Eksikler

AB güçlerinin halen ellerinde olmayan şu eksikleri tamamlamaları bu zor yolda başarı için gereklidir:¹⁴⁵

¹⁴⁰ AGİT İstanbul Zirvesi'nde imzalanan Uyarlanmış AKKA Antlaşması. .

¹⁴¹ Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği. NATO Daimi Temsilcisi Büyükelçi Onur Öymen'in sunuşu, 23 Kasım 2000.

¹⁴² F.Mehmet Gökğöz **Avrupa'nın Yeni Güvenlik Yapısında Batı Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Yeri**, Ankara: K.K. Basımevi, 2002 s.103

¹⁴³ A.g.e. s.103

¹⁴⁴ Michael Ignatieff, " **The Missed Chance in Bosnia**", New York Review of Books, 29 February 1996, s.10

- Uzun menzilli insansız hava istihbarat araçları,
- Geliştirilmiş entegre haberleşme sistemleri,
- Güçlü yer izleme araçları,
- Düşman hava savunma sistemlerine yönelik saldırı olanakları,
- Saldırıya dönük elektronik savaş yetenekleri,
- Güçlü hava indirme ve deniz çıkarma ve nakil birlikleri,
- Akıllı ve yönlendirilebilen bomba yetenekleri,
- İstihbarat uydusu platformları.
- Müdahale sonrası kontrol altına alınmış bölgedeki kontrolü sağlayacak jandarma ve polis birlikleri,

Özellikle bu son nokta, yakın geçmişte karşılaşılmış olan sorunlarda güncel olarak söz konusu olmuştur. Deneyimsiz askeri birliklerin kontrol edemediği sorunlu bölgelerde jandarma görevi yapacak eğitilmiş birlikler gerekir. Bu bağlamda, özellikle Fransa tarafından önerilen ve yaklaşık 10.000 personelden oluşacak “Avrupa Jandarma Gücü” bir çözüm gibi gözükmemektedir. Ayrıca, yine, sorunlu bölgelerde sonuca gitmek için, karışıklık sonrası tahrip edilmiş alt yapının yeniden tesisi veya onarılması için teknik personel ve sağlık sisteminin düzenlenmesi için sağlık personeli gerekir. Özellikle Avrupa topraklarında ortaya çıkabilecek çatışmaların bir an önce çözüme kavuşturulması için bu örgütlenmeler de AB güçleri açısından önem kazanır.

Yine AGSP'nin gerçekleşebilmesi için Avrupa'da çözümlenmesi gereken alt yapı sorunlarından biri de hızlı tren ulaşımıdır. Avrupa silahlı kuvvetlerinin bir noktadan çatışma bölgelerine acilen naklinin sağlanması henüz ideal anlamda olası değildir.¹⁴⁶ Ayrıca dünyada giderek artan terör olaylarına önlem almak ve hazırlıklı olmak olası operasyonlarda doğru veriye ulaşmak için ortak istihbarat komitesi kurulması da AGSP'yi ve etkinliğini arttıracak enstrümanların başında gelmektedir.

Geleceğin Avrupa ordusunun önemli sorunlarından biri de eş güdümlü silah sistemlerinin kullanılması gereğidir. Bu bağlamda, halen geliştirilmekte olan Eurofighter gibi çok amaçlı savaş uçağı ve Airbus A 400 M ağır nakliye uçağı benzeri ortak

¹⁴⁵ Mesut Hakkı Çaşın-Beril Dedeoğlu, Avrasya Dosyası Cilt:5,Sayı:4, **Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar**

¹⁴⁶ A.Krepinevich, **Future Strategy -Transforming Alliances** , , CSBA, Şubat 2000,

projelerin çoğaltılması ve Avrupa'nın ileri teknoloji, yaygın ve kendine yeterli bir savaş sanayine sahip olması gerekmektedir.

Ancak bütün bunlar üye ülkelerin yıllık gayrisafi milli hâsılasının en az % 2' sini savunma harcamalarına ayırmaları gereğini ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca yine savunma stratejisine yönelik hedeflere ulaşmak için üye ülkelerin savunma bütçelerinin en az % 10'unun da dönüşüm dönemi projelerine aktarılması öngörülmektedir.

5.5.3.5.Kapasite Uyumsuzlukları

Üye ülkelerin bir Avrupa ordusu kurulmasındaki uyumsuzluk, yetersizlik ve çeşitlilik gösteren silah envanterlerindeki şu özellikler ortadadır:

1. AB ülkeleri uzay teknolojisi ve desteğinden geniş ölçüde mahrumdur. Bunlardan uydu sistemlerine sahip ülkeler:¹⁴⁷

- Fransa - SYRACUSE III
- İtalya - SICRAL
- İngiltere - SKYNET 4

2. Elektronik ve sinyal istihbaratı kapasitesi (Elint-SigInt) sahipleri:¹⁴⁸

Fransa

- 4 E-3F Sentry erken uyarı uçağı, insansız hava aracı destekli bir istihbarat ve elektronik savaş tugayı, C-160 Gabriel uçaklarından oluşan Elint filosu, 1 DE-8 Elint filosu, 2 E-2C Hawkeye erken uyarı uçağı

Almanya

- Bir SigInt-Elint tugayı, 4 Breguet Elint uçağı

¹⁴⁷ International Cooperation in the Peaceful Uses of Outer Space: Activities of Member States in 2002, National Activities of France," Office for Outer Space Affairs website, <http://www.oosa.unvienna.org/natact/2002/france.html>.

¹⁴⁸ Pınar Özerman, *Savunma Sanayiindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu*, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004, S.19

Yunanistan

- 2 uçaklık Saab ERIEYE erken uyarı uçağı filosu

İsveç

- 6 S-100 B erken uyarı uçağı, 2 S-102 B Elint-Sigint kapasiteli uçak

İngiltere

- 6 E3-D Sentry erken uyarı uçağından oluşan 2 filo, 3 Nomrod R-1 Elint uçağı, 13 Sea King erken uyarı helikopteri filosu, 8 Gazelle AH-1 keşif helikopteri filosu

3. Hava savunma kapasitesi olanlar: ¹⁴⁹

- Danimarka - 36 Hawk füze bataryası
- *Fransa - 26 Hawk bataryası*
- Almanya - 36 Patriot füze sistemi, 24 filo Hawk sistemi
- Yunanistan - 42 Hawk rampası, 1 filo Patriot PAC-3 sistemi
- İtalya - 66 Hawk birliğı
- Hollanda - 4 filo Patriot PAC-3
- İspanya - 24 Hawk taburu
- İsveç - 4 Hawk taburu

4. Derinlemesine stratejik vuruş kapasitesine sahip ülkeler:¹⁵⁰

- *Fransa - ASMP süpersonik füzeleri ve SCALP füzeleri*
- Almanya - Taurus KEPD-350 sistemi (Kasım 2004'ten sonra alınıyor)
- Yunanistan - 56 adet SCALP füze sistemi

¹⁴⁹ Pınar Özerman. a.g.m. s.19

¹⁵⁰ François Heisbourg, Chairman. Geneva Centre for Security Policy “**European Defence Takes a Leap Forward**” NATO Review Spring/Summer 2000, Brussels, Belgium, s.9

- İsveç - Taurus KEPD-350 (Kasım 2004'ten sonra alınıyor)
- İngiltere - Tomahawk IIIC ve Stormshadow füzeleri

5. Nükleer güce sahip olanlar:

• *Fransa 3 Nükleer başlık taşıma yetenekli denizaltı, 28 Super Etendard bombardıman uçağı, 3 filo Mirage-2000 ASMP füze yetenekli uçak ve 338 adet stratejik atom başlığı*

• İngiltere 4 denizaltı da 58 adet nükleer kapasiteli füze ve 185 adet stratejik Nükleer başlık

Yukarıda görüldüğü üzere AB ülkeleri arasında ancak İngiltere ve Fransa belli ölçülerde modern savaş teknolojilerini uygulayacak yetenek ve araçlara sahiptirler. Elleriindeki bu güçlerin birleştirilmesi bile NATO anlamında bir acil müdahale gücü ve değişik senaryolara uygun bir kuvvet mekanizmasını oluşturamamaktadır. Kaldı ki AB orduları halen:¹⁵¹

- Havadan havaya yakıt nakli,
- Muharebe arama ve kurtarma,
- Komuta merkezleri,
- Nükleer, biyolojik, kimyasal tehditlere karşı koruma,
- Özel kuvvet,
- Taktik ve stratejik balistik füze,
- Keşif ve saldırı yetenekli insansız hava araçları,
- Stratejik birlik nakliyesi,
- Uzaya dönük araçlar gibi yeteneklerden ciddi ölçüde yoksun gözükmektedirler.

Ayrıca çoğu AB ülkesinin ordularının seçkin birliklerinin özellikle nitelik ve nicelik açısından farklarının olduğu gerçeği de göz önüne alınırsa, teşkil edilmesi

¹⁵¹ F.Mehmet Gökğöz „Avrupa'nın Yeni Güvenlik Yapısında Batı Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Yeri, Ankara: K.K. Basımevi, 2002 s.103

düşünülen bir AB ordusunun bütün bu gerçeklerin ışığında çözmesi gereken birçok problem ortaya çıkacaktır.¹⁵²

5.5.3.6. Avrupa Birliğinin Tehdit Değerlendirmesi

Soğuk savaşın sona ermesi neticesinde; kamuoyunun baskıları ve beklentileri doğrultusunda siyasilerinde girişimi ile AB savunma harcamalarında başlangıçta % 25 oranda kısıtlama yapmış, birlik ve mevcutlarında indirim gitmiştir.¹⁵³ Fakat AB, çok kısa bir süre içinde yeni tehdit ortamını yaratmayı da ihmal etmemiştir. Bunda yegâne amaç birlikte hareket etme yönünde ortak bir amaç, ortak bir hedef yaratmak gayret birliği sağlamak, uluslar arası alanda ikinci bir güç olarak ortaya çıkma arzusudur. *“Ortak savunma ve güvenlik politikası olmadan Birleşik Avrupa'nın olmayacağı ve güvenlik bileşeni ile de bütünleşmiş Avrupa”* yönündeki ortak ve yaygın politika ile bu durum kuvvetlendirilmiştir.

Bu birlikteliği sağlayabilecek tehditler;¹⁵⁴

- Silahlı çatışmaları ateşleyebilecek etnik dini ve bölgesel anlaşmazlıklar,
- Makro milliyetçilik,
- Kitle imha silahlarının yaygınlaşması,
- Politik istikrarsızlıklar,
- Kitlesele göçler,
- Radikal İslam ve diğer aşırı dini unsurlar,
- Terörizm ve organize suçlar,
- Çevre problemleri,
- Su, petrol gibi kıt kaynaklar üzerindeki anlaşmazlıklar,
- Otoriter rejimler yeni tehdit alanları olarak ortaya konmaktadır.

Avrupa istikrar ve güvenliğine en büyük tehdit Avrupa'da G3 diye bilinen İngiltere, Almanya ve Fransa arasında sürmekte olan gizli rekabettir.¹⁵⁵ Varşova

¹⁵² François Heisbourg, Chairman. Geneva Centre for Security Policy **“European Defence Takes a Leap Forward”** NATO Review Spring/Summer 2000, Brussels, Belgium, s.9

¹⁵³ Kurmay Yarbay Levent Çolak, Sempozyum Bildirisi, **Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışlarında Değişim**, s.78

¹⁵⁴ Kurmay Yarbay Levent Çolak.a.g.m.s.79

paktının dağıldığı, komünist rejimin çöktüğü, Berlin duvarının yıkıldığı her fırsatta vurgulamış ama Kimse Almanya'nın bu gelişmeler neticesinde nüfuz alanını genişleterek Avrupa'da ön aldığını dile getirmemiştir. Fransa ve Almanya arasında başlayan bu gizli rekabette İngiltere şimdilik arabuluculuk görevi üslenmiştir.¹⁵⁶ Bu maksatla öncelikle NATO'nun askeri kanadında bulunmayan Fransa'yı tekrar askeri açıdan NATO'ya entegre etmeye çalışmıştır. Fransa'nın Avrupa savunmasında söz sahibi olarak Almanya ile arasında açılan güç olma yönünde ki farkı kapatmak maksadı ile Almanya NATO Güney Bölge komutanlığını istemiş fakat ABD'nin buna razı olmamıştır.¹⁵⁷

Avrupa için birincil tehdit Avrupa'da güç olma mücadelesidir. Ortak bir "Avrupa" güvenlik politikası ancak devletler kendi ülkelerini değil de "Avrupa" yararını düşünürlerse başarılabilir. Bu husus İngiltere, Fransa ve Almaya için henüz uzak bir kabullenmedir. Avrupa'da ekonomik entegrasyon başarıya ulaşsa da özellikle bu üç gelişmiş ülke arasında farklı askeri ve siyasi çıkarların bir süre saha devam edebileceği değerlendirilmektedir.¹⁵⁸

5.5.3.7. Avrupa Güvenliğinde NATO'nun Yeri

Avrupa'da Kriz yönetimi ve barışı destekleme hareketinde sorumluluğun AB tarafından yüklenilmesi durumunda, NATO sadece nükleer caydırıcılık ve 5 nci madde görevleri için ihtiyatta tutulan bir organizasyona dönüşmek durumunda kalabilecektir. NATO'nun son 7–8 yıldır yapmış olduğu faaliyetler dikkate alındığında, tatbikatlar da dahil olmak üzere tüm gayretlerin Kriz Yönetimi, Barışı Destekleme Harekatı, Barış İçin Ortaklık (BİO) faaliyetleri ve Birleşik Müşterek Görev Kuvveti (Combined Joint Task Force-CJTF) çalışmalarına yönlendiğini görülmektedir.¹⁵⁹ Bu faaliyetlerin AB tarafından yüklenilmesi durumunda, NATO marjinal bir duruma, yani BAB'ın 1954'de girdiği duraklama dönemine girebilecektir. Bu nedenle, AB; 23–24 Nisan 1999 tarihlerinde Vaşington'da yapılan NATO Zirvesi'nde, gerektiğinde NATO imkanlarına

¹⁵⁵ Jolyon Howorth, "**Britain, France and the European Defence Initiative**", Survival, Vol: 42, No; 2, Summer 2000, s. 40–41

¹⁵⁶ Jolyon Howorth a.g.m. s. 40–41

¹⁵⁷ Jolyon Howorth a.g.m. s.42

¹⁵⁸ Jolyon Howorth a.g.m. s.43

¹⁵⁹ Peter Schmidt, "**Separable but not Separate**". NATO Review; Volume: 48, Spring-Summer 2000. NATO Office of Information and Press, 1110 Brussels, Belgium. S.67

otomatik olarak el atılabileceğine ilişkin bir kararın çıkarılmasını sağlamak için üst seviyelerde yoğun bir mücadele vermiştir.¹⁶⁰

5.6.NATO ve Fransa

İngiltere, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, ABD, Kanada, Danimarka, İtalya, Norveç, Portekiz ve İzlanda'nın katılımıyla 4 NİSAN 1949 tarihinde Vaşington Andlaşması imzalanmıştır.¹⁶¹ Böylece Batının, dolayısıyla Batı Avrupa'nın güvenliğini sağlayacak Kuzey Atlantik Andlaşması Teşkilatı (NATO) kurulmuştur.

1. Savunma Planlama Komitesi (DPC):

Fransa haricinde tüm üye ülkeler bu forumda temsil edilmektedir.

2. Nükleer Planlama Grubu (NPG):

NATO'nun güvenlik ve savunma politikası içinde nükleer güçlerin rolü ve nükleer konular ile ilgili tüm hususların görüşüldüğü bir forumdur. Fransa dışında tüm üye ülkeler bu grupta yer alır.

Almanya, Fransa ve kısmen İngiltere troykasının başı çektiği AGSK girişimi, NATO'nun dolayısıyla ABD ile ilişkilerin geleceğini şekillendirecektir.

ABD 1994 Brüksel zirvesinden itibaren politikasını değiştirerek AGSK önündeki engelleri kaldırmıştır. Bununun görünen nedeni¹⁶² Avrupalı ülkelerin NATO'nun mevcut savunma yükünü ve sorumluluklarını gereken ölçüde paylaşımlarını sağlamakla birlikte, diğer amaç ABD-Fransa arasında inatlaşmayı sona erdirerek NATO'nun önünü açmaktır. Nitekim ABD'nin önem verdiği BMGK konseptinin bu tarihten itibaren süratle geliştiği görülmektedir. Ancak, BMGK uygulaması ile Taktik ve Operatif alanda sağlanacak elastikiyet ve çabukluk politik karar mekanizması başta olmak üzere stratejik düzeyde gerekli düzenleme yapılmaz ise gereken faydayı sağlayamayacaktır. Bu düzeyde ABD-Fransa zıtlaşması halen devam etmektedir.

¹⁶⁰ Prof.Dr.Ali Karaosmanoğlu, **AGSK,AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu,AB v NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi**,HAK.Basimevi 2001.

¹⁶¹ Erol Bilbilik, **İç Yüzü Ve Perde Arkasıyla NATO-İstanbul Zirvesi Ve Geniş Ortadoğu Stratejisi**, Otopsi Yayınları, İstanbul, 2004.s.37

¹⁶² Ali Karaosmanoğlu, **AB ve NATO üyesi ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri**, Ocak 2001 HAK.lığı AGSK semineri.

5.7. Avrupa Güvenliğinde Türkiye'nin Önemi

Gerek Körfez harekatı ve gerekse IFOR ve Kosova Harekatı, Türkiye'nin jeostratejik önemini ön plana çıkarırken Türk Hava Sahası ve Türk Boğazlarının önem derecesi gelecek yüzyıldaki Avrupa ve Atlantik çıkarları için vazgeçilemez oluşunu kanıtlamıştır. Bununla birlikte, söz konusu uyumsuzluk noktalarında Osmanlı İmparatorluğu'nun yüz yılın başındaki varlığının sona ermesinden sonra Türkiye'nin olası hegomanlık varlığından endişe eden gözlemciler çok iyi "Peacekeeping" görevleriyle teçhiz edilmiş Türk Silahlı Kuvvetlerinin askeri başarılarının dışında kültürel bağların dışındaki geleneksel disiplinin mevcudiyetinin doğal sonucu olarak barışı desteklemede ciddi manada bu görevleri icra edebileceğini göstermiştir.

NATO'nun içinde bulunduğu soğuk savaş sonrası yumuşama ve genişleme devresinde umulanın aksine Türkiye; Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu üçgeninde önemini arttığı açıkça görülmektedir. Aynı zamanda NATO'nun yeni yönü ve misyonu bu durumu kuvvetlendirmektedir.¹⁶³

5.7.1. Avrupa Güvenlik Politikasındaki Gelişmelerin Türkiye'ye Etkileri

03-04 Aralık 1998 tarihleri arasında Fransa'nın St.Malo kentinde yapılan Fransa-İngiltere görüşmeleri AB'nin savunma ve güvenlik boyutuna yeni ve önemli bir halka eklemiştir.¹⁶⁴ Görüşmeler sonucu yayınlanan deklarasyonda:¹⁶⁵ Amsterdam Antlaşmasında yer alan Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'nın (ODGP) süratle uygulamaya konulması, AB'nin uluslararası krizlere müdahale edebilecek ve müstakil hareket yapabilecek bir kapasiteye sahip olması ve yeterli askeri kuvvet ile desteklenmesi, üyelerin toplu savunmasının temelini oluşturan modernize edilmiş NATO'nun yaşamasına ve gelişmesine katkıda bulunulması kararlaştırılmıştır.

AB'nin yeni savunma boyutunu NATO-BAB arasındaki mevcut düzenlemelerin üzerine bina etmek istemedikleri açıktır. Bu kapsamda Türkiye'nin halen BAB'de

¹⁶³ Ali Karaosmanoğlu, **AB ve NATO üyesi ülkelerin ulusal güvenlik stratejileri**, Ocak 2001 HAK.lığı AGSK semineri.

¹⁶⁴ Jolyon Howorth, "Britain, France and the European Defence Initiative", Survival, Vol: 42, No; 2, Summer 2000, s.53

¹⁶⁵ MesutHakkı Caşın-Beril Dedeoğlu, Avrasya Dosyası Cilt:5,Sayı:4, **Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar**

kazandığı hakları ve AB'nin savunma boyutuna tam ve eşit haklarla katılımına ilişkin politikasını göz ardı ettiği görülmektedir.¹⁶⁶

Türkiye, BAB' dan kazanılmış haklarını , AB üyesi olmayan müttefiklerin AB'deki yeni yapılara tam katılımını sağlamak için korunması gerektiğine kuvvetle inanmaktadır.

Türkiye, NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanıldığı AB liderliğindeki tüm operasyonların karar verme mekanizmasına tam ve eşit katılımı, NATO imkan ve kabiliyetlerinin kullanılmadığı AB operasyonlarının karar oluşturma ve sonraki hazırlık, planlama ve icrasına katılımı talep etmektedir.

Türkiye Kasım 2000 sonlarında Brüksel'de yapılan savunma bakanları toplantısında önceden vaat ettiği gibi bir Tugay seviyesindeki gücü, gerekli hava ve deniz unsurlarıyla destekli olmak kaydıyla, AB öncülüğündeki operasyonlara tahsis edebileceğini bildirmiş, AB'nin Avrupa kıtasının güvenliğini sağlamak için oluşturma aşamasında olduğu Avrupa Ordusu'na operasyonlarının karar mekanizmalarına katılımı koşuluyla katkıda bulunabileceğini teklif etmiştir.¹⁶⁷ Ancak teklifi kabul görmemiştir.

5.7.2.Oluşturulan Yeni Güvenlik Anlayışının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi

NATO içerisinde en fazla tehdit ve risk ile karşı karşıya olan Türkiye NATO'nun kolektif savunma konusundaki rolünü kaybetmemesini arzulamaktadır.

Zira Rusya Federasyonu NATO'nun genişlemesi çerçevesindeki gelişmeleri değerlendirerek NATO'nun güney sınırlarına yaklaşmasına misilleme olarak Kafkasya ve Orta Asya'da iki büyük güç kurma kararı almıştır. Toplam 50 bin askerden oluşacak iki birliğin Azerbaycan ve Gürcistan'ın NATO'ya üye olması girişimlerinden kaynakladığı dikkate alındığında bu yeni ordu kararının NATO'yu ve Türkiye'yi hedef aldığı gözardı edilmemelidir.¹⁶⁸

Önümüzdeki yıllarda Avrupa'nın karşılaşacağı muhtemel krizlerin Türkiye'nin civarındaki bölgede ortaya çıkacağına uzmanlarca da kabul edilen bir gerçek olduğu dikkate alındığında AB önderliğindeki kriz önleme operasyonlarının şu veya bu şekilde Türkiye'nin siyasi ekonomik ve askeri çıkarlarını etkileme ihtimalinin yüksek olduğu ve

¹⁶⁶ MesutHakkı Caşın-Beril Dedeoğlu, Avrasya Dosyası Cilt:5,Sayı:4, **Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar**

¹⁶⁷ Prof.Dr Hasret Çomak, Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde; **AGSP'da Meydana Gelen Gelişmeler Ve Türkiye'nin Uyumu**, 2003.

¹⁶⁸ Sevin Toluner, **Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları**, 2000 İstanbul, s. 401.

Türkiye'nin bu konudaki endişe beklentilerinin ne kadar gerçekçi olduğu açıkça görülmektedir.

Türkiye bu hassasiyetine rağmen sadece müdahalelerin operasyonel karar alma sürecine katılabilecek, fakat belli müdahalenin yapılıp, yapılmamasıyla ilgili karar alma sürecine AB üyesi olmadığı için katılamayacaktır. Oysa, müdahalenin niteliğini ve siyasi-stratejik amaçlarını tayin edecek olan süreç Türkiye'nin dışlandığı süreçtir. Türkiye operasyona katılsa bile, hiçbir rolü olmadan önceden çizilmiş siyasi ve stratejik bir çerçeve içinde kalarak söz sahibi olacaktır. Ancak taktik kararlara katkıda bulunabilecektir. Türkiye'yi siyasi-stratejik karar verme sürecinden dışlayan böyle bir AB müdahalesi, örneğin Balkanlar'da yapılırsa, Türkiye'yi çok zor durumlarda bırakabilir. Hatta Türk-Yunan gerginliklerini artıracak sonuçlar doğurarak, AB'yi henüz AB aday ülkesi olan Türkiye ile karşı karşıya getirebilecektir.¹⁶⁹

Eğer AB icra edilecek operasyonlarda NATO yeteneklerinden yararlanmak isterse, buna kararı Kuzey Atlantik Konseyi verecektir ve Türkiye orada vetosunu kullanarak NATO yeteneklerinin kullanılmasını engelleyebilecektir. Fakat Türkiye vetosunu kullanarak AB'ni kolay kolay karşısına almak istemeyecektir. Ayrıca veto NATO dayanışmasına da darbe vuracaktır. AB Türkiye'nin böyle durumlarda daima problem olabilecek veto hakkını aşabileceği gibi bu gelişmeler Türkiye'yi gerek NATO gerekse AGSK boyutunda yalnız bırakabilecektir.¹⁷⁰

Kıbrıs ile ilgili muhtemel senaryolar da, Türkiye'nin kaygı duyması için neden oluşturmaktadır. Kıbrıs sorununun çözümünde Amerika'nın sorumluluğunun giderek azalmakta, AB'nin konuya ilişkin müdahalelerinin ise giderek artmakta olduğu görülmektedir.

Güney Kıbrıs'ın AB' ne tam üye olmasının ardından NATO üyesi Türkiye ile olası gerginlikleri önlemek için Acil Müdahale Gücünün AB tarafından adaya konuşlandırabileceği de göz ardı edilmemelidir.¹⁷¹

Ulus devlet diye dayatarak AB'ye giremezsiniz görüşündeki bazı Avrupalılar Türkiye'nin kabul edemeyeceği çözümleri istemek suretiyle Türkiye'nin AB üyeliğini geciktirecek sonuçları bekleyecek, Türkiye'yi Kıbrıs'ta barışı istemeyen taraf olarak ilan edecek, Avrupa Acil Müdahale gücünü Kıbrıs'a konuşlanmasına sözde haklılık kazandıracak girişimlerin peşinde oldukları göz ardı edilmemelidir.

¹⁶⁹ Prof.Dr Hasret Çomak, **Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde; AGSP'da Meydana Gelen Gelişmeler Ve Türkiye'nin Uyumu**, 2003.

¹⁷⁰ Prof.Dr Hasret Çomak ,a.g.m.

¹⁷¹ Prof.Dr Hasret Çomak ,a.g.m.

Türkiyesiz bir Avrupa güvenliğinin düşünülmemeyeceği açıktır. Türkiye stratejik önemi ile bölgesinde güvenlik tüketen değil, güvenlik üreten bir ülkedir. Bölgesinde ve dünyada barış ve istikrarın sağlanabilmesi için elindeki bütün imkanları kullanmaktadır.

5.8. Fransız Stratejik Araştırma Kuruluşları

Fransa'da çeşitli konularda stratejik araştırmaların tarihi iki yüz yıla yaklaşmaktadır. Askeri güvenlik, uluslar arası ilişkiler, ekonomi, terör, savunma sanayi, sosyal konularda Fransa'nın mili amaçları ve hedefleri doğrultusunda bilgilerin toplanması, değerlendirmesi, gereken araştırma ve incelemelerin yapılması gibi konu ve hizmetlerin örgütlenmesi en etkin biçimde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır.¹⁷²

Fransa'da bulunan 5 adet araştırma kuruluşunun 3'ü hükümete bağlı veya hükümet tarafından desteklenmekte, 2'si ise üniversitelere bağlı olarak faaliyet göstermektedir.¹⁷³

En önemli stratejik araştırma kuruluşları:

1. *French Institute of International Relations (IFRI) (Fransa Uluslar arası İlişkiler Enstitüsü) :*

1979 yılında vakıf statüsünde kurulmuştur. Ana çalışma sahaları; Yugoslavya'daki savaşların NATO ve Avrupa açısından değerlendirmesi, Dış Perspektif ve Batı değerlendirmeleri, Ticaret ve Finansal Servisler, Uluslar arası Global Strateji, Globalleşme, Asya'da Bölgesel Güvenlik, Arap Ülkeleri ve İslam, Geçiş Dönemindeki AB ülkeleridir. Bütçesi 4.8 milyon ABD dolarıdır (%40 hükümet, %35 üyelik, % 15 araştırma, %2 yayın, %8 diğer).

2. *Universite Paris-Nord Institute for Strategic and International Relations (Paris-Nord Üniversitesi Stratejik ve Uluslar arası İlişkiler Enstitüsü) :*

1989 yılında kurulmuştur. Nükleer caydırıcılık, Nükleer silahsızlanma, Avrupa'nın güvenliği, NATO, ABD politikası, Dünyadaki çatışmalar, Afrika, Latin

¹⁷² Fahir Zülfikar, Mert Aslan, **Türk Savunma Sanayi**, SSM, Ankara, Şubat 2000, S.52

¹⁷³ MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi, Sayı:2005 – 2. s.82

Amerika ve Asya konularında araştırmalar yapılmaktadır. 4 milyon frank bütçeye sahiptir (%40 araştırma, %35 yayın, %20 hükümet, %5 üniversite).

Diğer stratejik araştırma kuruluşları,¹⁷⁴

1. Centre for Advanced Studies on modern Africa and Asia (Modern Afrika ve Asya üzerine gelişmiş Araştırmalar Merkezi)- Paris
2. Franch Institute of International Relations (Fransız Uluslar arası Araştırmalar Enstitüsü)- Paris
3. Institute for security Studies, Western European Union (Batı Avrupa Birliği Güvenlik Araştırmaları Enstitüsü) - Paris
4. Université Paris- Nord Institute for Strategic and International Relations (Paris – Nord Üniversitesi Stratejik ve Uluslar arası İlişkiler Enstitüsü) – Villetaneuse
5. Centre for International Relations Peace and Conflict Research (Uluslar arası İlişkiler Barış ve Uyuşmazlıkları Araştırma Merkezi) – Paris

¹⁷⁴ International Institute for Strategic Studies (IISS) “World Directory of Strategic Studies Centres,2004

6. FRANSA’NIN ÜLKE İÇİ POLİTİKALARI

6.1. İç Siyaset ve Azınlık Politikası

Günümüzde azınlıklar ve azınlık hakları konusu insan hakları ile bağlantılı olarak giderek artan öneme sahiptir. Azınlıklar konusu ülkelerin iç ve dış politikalarını etkileyen temel bir faktördür.

6.1.1. Azınlık Tanımı

Azınlığın şimdiye dek yapılan en önemli hukuksal tanımını BM İnsan Hakları Komitesi’nin Ayrımcılığın Önlenmesi ve Azınlıkların Korunması Alt Komisyonu Özel Raportörü Capatorti’nin 1966’da yapılmış BM Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin azınlıkların korunmasına ilişkin 27.maddesi bağlamında hazırladığı incelemede yaptığı tanımdır.¹ Bu tanımda; “*Başat bir durumda olmayıp, bir devletin geri kalan nüfusundan sayısal olarak daha az olan, bu devletin uyruğu olan üyeleri etnik, dinsel ve dilsel nitelikler bakımından nüfusun geri kalan bölümünden farklılık gösteren ve açık olarak olmasa bile kendi kültürünü, geleneklerini ve dilini korumaya yönelik bir dayanışma duygusu taşıyan grup.*” olarak tanımlanır. Dünyadaki kullanım açısından ırk, dil ve din azınlıkları (*racial, linguistic, religious minorities*) deyimini Milletler Cemiyeti döneminde kullanılmıştır. Sonra 1950’ye kadar ırksal azınlıklar (*racial minorities*) deyimini kullanılmış ama “ırk” terimi yalnızca etnik gruplar arasındaki fiziksel farklılıkları ve özelde de renk farkını anlattığı için artık daha geniş bir terim olan “etnik/etnik azınlık” kullanılmaktadır çünkü “etnik” terimi kültürel farklılığa vurgu yapılmaktadır.²

6.1.1.1. Fransa’da ki İnsan Hakları İhlalleri

Vatandaş hakları ve temel özgürlükleri, 24 Haziran 1793 tarihli Fransız Anayasası’nın otuzbeş ayrı düzenlemesi ile tanınmış ve güvence altına alınmıştır.³ 22 Ağustos 1795 Fransız Cumhuriyeti Anayasası, 4 Temmuz 1814 “Fransız Şartı” ve bu Şartın 6 ncı, 7 nci, ve 8 nci maddelerine önemsiz sayılabilecek değişiklikler getiren 14

¹ Mehmet Genç, **İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri**, , Bursa, Uludağ Üniversitesi, 1997, s. 12

² Mehmet Genç, a.g.e., s. 14

³ Prof.Dr.Safa Reisoğlu, **Uluslararası boyutlarıyla insan hakları**, ,Beta Yayınları,2001.s.136

Ağustos 1830 Şartı veya 4 Kasım 1848 Fransız Anayasası da aynı hakları tanımış ve güvenceleri içermiştir.⁴

İnsan Hakları İhlalleri

Tablo 6.1

ÜLKELER	BAŞVURU MİKTARI	İHLALLER	DOSTÇA ÇÖZÜM
Avusturya	87	44	-
Belçika	40	24	1
Fransa	103	45	1
Almanya	33	15	-
Yunanistan	33	22	3
İtalya	260	98	1
Hollanda	50	27	-
İsveç	40	21	-
İsviçre	39	11	-
Türkiye	31	11	3
İngiltere	96	50	-

Avrupa İnsan Hakları Komisyonu' nun bazı ülkelerle ilgili işlemleri⁵

Tablo 6.2

Ülkeler	Başvurular	İncelenebilir Bulunanlar	Ret edilenler	Hükümetlere bildirilenler	Dostane çözüm	Özel ilişkin
Avusturya	238	28	126	27	3	24
Belçika	58	4	53	12	-	6
Bulgaristan	42	3	25	6	1	2
Çek. Cum.	63	-	33	3	-	-
Danimarka	34	-	36	3	1	-
Fransa	558	102	573	150	12	71

⁴ Mehmet Genç, **İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri**, Bursa, Uludağ Üniversitesi, 1997, s. 12,13.

⁵ **Press release of the Secretary to the European Commission of Human Rights 2004**

Almanya	383	7	304	7	-	2
Yunanistan	56	2	50	13	-	7
Macaristan	79	5	47	4	1	1
İtalya	833	351	281	507	2	276
Hollanda	155	12	144	12	1	6
Polonya	430	11	201	37	1	4
Slovakya	81	4	38	2	"	3
İspanya	153	3	144	9	-	6
İsveç	146	4	161	17	-	2
İsviçre	155	8	162	13	-	6
Türkiye	365	29	34	344	1	20
İngiltere	451	83	411	113	8	16

6.1.2.Azınlıklara Karşı Tutum

6.1.2.1.Asimilasyon

Sistem toplumun homojen kılınmasını amaçlar. Birbirinin aynı parçalar üretir. Azınlık kültürü dikkate alınmaz, azınlığın çoğunluk kültürü içerisinde eritilmesi amaçlanır.⁶ Mutlak anlamda asimilasyon azınlık kimliğinin ortadan kalkması ve toplumsal belleğin sıfırlanması ile sağlanır. Asimilasyon doğal olarak veya zor yoluyla da gerçekleşebilir. Azınlığın gönüllü olarak da asimile olması mümkündür. (Yahudi Dönmeler gibi)⁷

6.1.2.2.Entegrasyon

Bu sistemde bir ülkedeki etnik gruplar kendi kimliklerini koruyarak bir bütün oluştururlar. Alt-kimlikler halinde bir üst-kimliğin altında yaşarlar. Etnik ve diğer sınırlamalar kaldırılarak ortak bir toplumsal kimliğin yaratılmasını amaçlanır.⁸ Ama entegrasyon süreci ülkenin çoğulcu bir yapıya sahip olup olmamasına bağlı olarak

⁶ İnsan hakları eğitimi muhturası, EDOK-M:453-1, 1997.s.111

⁷ A.g.e. s.111

⁸ A.g.e. s.111

asimilasyona da kayabilir. Devlet “eşitlik” kavramını gözetse de “özel farklılıkları” gözetmez.⁹

6.1.2.3. Ayrımcılık (Segregasyon)

Başat-çoğunluk kültür ve diğer azınlık kültürleri arasında sert bir hiyerarşik ayırım vardır.

6.1.2.4. Soykırım (Jenosit)

Azınlık grubunun fiziksel olarak ortadan kaldırılmasıdır. National Geographic dergisinin (Ocak 2006) Amerikan versiyonunda yayımlanan derginin Türkçe çevirisinde yer almayan soykırım ile ilgili liste, bir üniversite çalışmasına dayandırılmıştır.¹⁰ Dergi, "Ölüm Yüzyılı" başlığı altında dünyada 20. yüzyıl boyunca yaşanmış politik, etnik ya da dinsel nedenlerle gerçekleşen kıyımları listelemiştir. Öldürülen insanların sayılarına göre şişirilen balonlarla renklendirilmiş bir grafik eşliğinde listenin birinci sırasında Namibya bulunmaktadır. İkinci sırada ise Türkiye bulunmaktadır. "Türkiye: 1.500.000." Soykırım ile ilgili makalede de, 1915–1923 arasında Türkiye'de bir buçuk milyon Ermeni'nin soykırıma uğratıldığı özellikle vurgulanmıştır.¹¹

NG'nin listesinde ülke adlarının karşısında kıyıma uğrayan insanların sayıları verilmiştir. Örneğin "Cezayir: 30.000" denilmiştir. Ya da "G. Vietnam 500.000". Cezayir'de ya da Vietnam'da kimlerin soykırıma uğradığı, bu suçu kimlerin işlediği ise belirtilmemiştir.

Cezayir'de bir soykırım işlendiğini kabul etmiş ama Fransa'yı görmezden gelmiştir. Üstelik ölüm sayısını son derece küçük göstermiştir. Sadece Setif'in bombalanmasında 45 bin kişi ölmüşken, 1954–1962 yılları arasında 1 milyon civarında insan katledilmişken, derginin uygun gördüğü rakam sadece 30 bindir. Üstelik Cezayirliilerin yaşadığı soykırım öyle vahimdir ki Birleşmiş Milletler, kan dökülmesinin önüne geçilmesi için bir karar almıştır. Fransa'nın Cezayir'deki ordusunun komutanının buna cevabı şu olmuştur: "*Kan dökülmemesinin tek yolu, dökülecek kanın olmamasıdır.*"¹²

⁹ Mehmet Genç, **İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri**, Bursa, Uludağ Üniversitesi, 1997, s. 15

¹⁰ Barbara Harf, Clark Üniversitesi, Soykırım Araştırmaları Merkezi

¹¹ **National Geographic Dergisi**, Ocak 2006 İngilizce sayısı s.67–69

¹² Prof.Dr.Safa Reisoğlu, **Uluslararası boyutlarıyla insan hakları**, Beta Yayınları, 2001.s.175

Cezayir devlet başkanı, uygulanan soykırım için Fransa'nın özür dilemesini istediğinde de, Fransa dolaylı bir cevap vermiş: "Sömürgeciliğin iyi taraflarının okullarda okutulmasını öngören bir yasayı" meclisinden geçirmiştir.

Vietnam arka arkaya iki kez soykırıma uğramıştır. Birincisi 1946–1954 arasında Fransızların bağımsızlık hareketini bastırmak için işlediği soykırımdır ki bir milyona yakın Vietnamlı hayatını kaybetmiştir.¹³

İkinci Dünya Savaşı sırasında yalnızca Almanların değil, bütün Avrupalıların Yahudi Soykırımı'na katkıda buldukları artık kanıtlanmış durumdadır. Fransızlar 100 bin Yahudi'yi gaz odalarına gönderilmek üzere Nazilere teslim etmişlerdir. Geçmişe ilişkin yolculuk şunu da gösterecektir: Soykırım bir Avrupa icadıdır.

6.1.3. Azınlıkların Korunması ve Azınlık Hakları

6.1.3.1. Genel Olarak Haklar

Günümüzde azınlıkların korunması ile ilgili olarak esas olarak 3 ana örgütten söz etmek mümkündür: Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi (AB), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT). Uluslararası hukuk azınlıkların korunması alanında 4 yol tanımaktadır¹⁴:

1. Varolma Hakkı: Bu hak fizik ve kültürel olmak üzere iki şekilde anlaşılabilir. Bu hak daha çok insan hakları ile ilgilidir.

2. Ayrımcılığın olmaması: Herkese eşit muamele yapılması. Bu da daha ziyade insan hakları kapsamında düşünülebilir.

3. Kimlik Hakkı: Azınlıkların farklı kimliklerini sürdürmelerine izin verilmesidir. Bu hak doğrudan gerçek azınlık hakkı sayılır.

4. Ayrımcılığın önlenmesi; kişilerin ya da grupların istedikleri eşit muameleyi reddeden her türlü eylemin engellenmesidir.

Ayrımcılığın önlenmesi azınlıkların korunması için bir ön koşuldur. Ancak bazı devletler ayrımcılığın önlenmesini azınlık bilincini yok etmek için kullanmaktadırlar. Ayrımcılığın önlenmesi azınlık ve çoğunluk arasında bir eşitlik sağlanana kadar

¹³ Mehmet Genç, **İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri**, Bursa, Uludağ Üniversitesi, 1997, s. 89

¹⁴ Willfried Spohn, "Multiple Modernity, Nationalism and Religion: A Global Perspective", *Current Sociology*, Cilt 51, No. 3/4, Mayıs/Haziran 2003, s. 296

uygulanması gereken geçici bir uygulamadır. Azınlıkların korunması; çoğunlukla eşit muamele görmek istemekle birlikte, temel özelliklerini korumak için farklı muamele talep eden başat olmayan grupların korunmasıdır. Azınlıkların korunmasının sürekli bir uygulama olması gerekir. Azınlıkların korunması azınlık bilincinin güçlenmesini ve sürekli olmasını sağlar. AB'nin kültürel hedeflerinden birisi de budur.

6.1.3.2.Fransa'da Azınlığın Sahip Olduğu Haklar

Ulus-devlet yapısına özel önem veren Fransa Baskların, Bretonların, Alsaslı Almanların, Katalanların, Korsikalıların, Hollandalı ve Provence'lı azınlıkların temel kültürel ve dilsel haklarını reddetmiştir.¹⁵ Fransa'da azınlık dillerinin kullanımının, Fransızca'yı tek resmi dil olarak kabul eden Fransız Anayasası'nın 2.maddesini ihlal ettiği düşünülmektedir. Ancak bu politikalarda olumlu yönde bir değişim söz konusudur. Fransa 1992 tarihi Bölge ya da Azınlık Dilleri Avrupa Sözleşmesi Mayıs 1999'da imzalamıştır.¹⁶ Böylelikle Fransa ilk defa Fransa'daki çok-dilliliği kabul etmiştir. Hukuksal açıdan baktığımızda ise Avrupa Parlamentosu'nun kültürel ve dilsel zenginliğin altını çizen çeşitli kararları yanında Maastricht ve Amsterdam antlaşmaları da ulusal ve bölgesel farklılıklara saygı duyulmasını talep etmekte ve AB'yi değişik kültürleri desteklemeye sevk etmektedir.

Fransa ve denizaşırı topraklarında 24 yerel dil konuşulmakta ancak resmi yazışmalarda Fransızcadan başka dil kullanılması yasaktır.¹⁷ Yerel dillerin konuşulduğu bölgelerdeki özel okullarda, devlet yardımı ve katkısı olmaksızın, Fransızca zorunlu olmak kaydıyla iki dilde eğitim yapılabilmektedir.

Devlet okullarında ise sistematik olmamak koşuluyla velilerin ya da öğretmenlerin yapacağı başvuru bakanlık tarafından yerinde bulunursa, öğrencilere seçmeli ders olarak haftada 3 saat yerel dil okutulmaktadır. Buna rağmen deniz aşırı topraklarda, Guyana, Guadalup, Martinique ve Reunion Adaları böyle bir uygulamadan yararlandırılmamaktadır. Fransa'da 10 milyon ortaöğretim öğrencisinden yalnızca 335 bin öğrenci yerel dil öğrenimi görmektedir.¹⁸

¹⁵ Jack Donnelly **Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları**, İstanbul, 1995, S. 21

¹⁶ Doç.Dr. O.Metin Öztürk, **Yakın Geleceğe İlişkin Küresel Kestirimler ve Türkiye**, Makale, Silahlı K.Dergisi Sayı:364, 2000, s.7

¹⁷ T.S. Eliot, **Kültür Üzerine Düşünceler**, Kültür Bakanlığı, Tercüme, 1987,s.79

¹⁸ Prof.Dr.Safa Reisoğlu, **Uluslararası boyutlarıyla insan hakları**, Beta Yayınları,2001.s.58

6.1.4. Azınlık Kavramına Bakış

Fransa'da resmî dil 1539'da Kral 1. François döneminden bu yana Fransızcadır. 1790 yılında da Paris'te aynı yönde bir karar alınmıştır. 1970'ler ve 1980'lerde çıkan desentralizasyon yasaları ile azınlık dilleri “bölgesel diller” olarak tanınmıştır. Azınlık dilleri kısa bir süredir bazı okullarda da sınırlı bir şekilde öğretilmektedir.

Fransa'daki azınlıklar konusunda yapılan bütün araştırmalar, Fransa'nın azınlıklarına dil ve kültür konusunda verdiği hakların perde arkasında Fransa'daki bütün dilleri Fransızca'nın etkisi altına sokarak eritmek olduğunu göstermektedir.¹⁹

Yahudi Soykırımının da Yahudileri yakılmak üzere Almanlara teslim ettiği Toulouse Mahkemesi tarafından hukuken tespit edilen ve Cezayir'de yaptığı soykırım için hâlâ özür dilemeyen Fransa, Türkiye söz konusu olduğunda Kürtler, Ermeniler ve Süryanîleri azınlık olarak görmektedir.

Bask Bölgesi'nde Basklar, Bretagne'de Bretonlar, Alsas'ta Alsashılar, Lothringen'de Lothringenliler, Dünkirchen'de Flamanlar, Alpler'de İtalyanlar, Roussillon'da Katalanlar, Korsika'da Korsikalılar, bütün Güney Fransa'da Oksidanlar, ayrıca Yahudiler, Sintiler ve Romanlar azınlık olarak tanımlanmamakta ve kısıtlı haklardan yararlandırılmaktadırlar.

Fransız Devrimi'ne ve hâliyle Fransa'ya ruhunu veren “özgürlük, eşitlik ve kardeşlik” görüldüğü gibi Fransa'nın azınlıklarını kapsamamaktadır. Homojen nüfus ve bölünmez ülke tercihleri özgürlüğün, eşitliğin ve kardeşliğin yerini almıştır.

Bugün Fransa'da resmî olarak etnik, dinî veya millî bir azınlık yoktur. Hatta azınlık dilleri de azınlıkların dilleri değildir. Fransa'da sadece Fransızlar vardır. Fransa bugün ne Breton realitesini ne de Katalonların veya bir başka azınlığın gerçekliğini tanımamaktadır.²⁰ O nedenle Fransa'da azınlıkların korunması gibi bir kavram da yoktur. Konuya ilişkin düzenlemeler sadece “ayrımcılığın yasaklanması” ile sınırlıdır. O nedenle Fransa Avrupa Birliği üyesi olmasına rağmen, Avrupa müktesebatının azınlıklar ile ilgili düzenlemelerini de ret etmektedir.

Fransız kültüründen kaynaklanan bu yaklaşım, söz konusu ülkeye özgü bir toplum ve entegrasyon modelini ortaya koymaktadır. Fransa bütün vatandaşlarını dil,

¹⁹ Prof.Dr.Safa Reisoğlu, a.g.e.s.60

²⁰ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.s.254

din ve millet ayrımı olmadan “Fransız” kabûl ederken, gerçekte bu bütüncül yaklaşımı ile alt kimlikleri ve farklılıkları ret ederek, ayrımcılık yapmaktadır.

Tarihi boyunca azınlıkları ile sorun yaşayan Fransa, son dönemde Avrupa’da tırmanan bölgeselleşme yanlısı cereyanlardan da rahatsızlık duymaktadır.

Ama Fransa bu rahatsızlığına rağmen, hem kendi vatandaşlarının haklarını sınırlamaya hem de başka ülkelere farklı politikalar uygulanması için diretmeye devam etmektedir.

Avrupa Konseyi bünyesinde faaliyet gösteren Irkçılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadele İçin Avrupa Komisyonu (ECRI) hazırladığı raporda 'azınlık' kavramını yasal olarak kabul etmeyen Fransa'yı eleştirmektedir. Paris'in yanıtı ise "*Azınlık kavramı Fransız hukukuna yabancısıdır*" olmuştur. Strasbourg'da yayımlanan raporda, Fransa'nın azınlıkların haklarını koruması talep edilerek 'Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi' ve 'Avrupa Azınlık ve Bölgesel Diller Şartı'nı imzalaması talep edilmiştir.²¹ Ancak bu sözleşmeleri imzalamayan tek AB ülkesi unvanına sahip olan Fransa, buna hiçbir zaman niyeti olmadığını açık biçimde dile getirmiştir. ECRI'ye verilen yanıtta, "*Fransa bölünmez, laik, demokratik ve sosyal bir cumhuriyettir. Etnik köken, ırk ve din ayrımı yapılmaksızın tüm vatandaşlar yasalar önünde eşittir. Azınlık kavramı Fransız hukukuna yabancısıdır*" denilmiştir.²² Raporda dikkat çekilen bir diğer nokta Fransa'da son dönemde Yahudi düşmanlığının alarm verici seviyede olduğudur. Fransa raporda, ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadeleye dair yasaları yeterince uygulamamakla eleştirilmiştir. Raporda, Müslümanların da ırkçı söylem ve eylemlere maruz kaldığı, göçmen ve yabancı kökenlilerin özellikle iş dünyasında ve konut edinmede ayrımcılıkla karşılaştığı vurgulanmıştır. Bu bağlamda okullarda başörtüsü dahil olmak üzere her türlü dini sembolün kullanılmasına getirilen yasak da eleştiri konusu yapılmıştır. Ancak Fransa bu yasanın laik sistemin gereği olduğu yanıtını vermiştir.

ECRI'nin Fransa'dan imzalamasını talep ettiği Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesi'nde öne çıkan unsurlar şu şekilde belirginleşmektedir:²³

1. Azınlık dilini öğrenme hakkını tanımak.

²¹ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.s.254

²² Erol Kurubaş,a.g.e.s.254

²³ Willfried Spohn, “**Multiple Modernity, Nationalism and Religion: A Global Perspective**”, Current Sociology, Cilt 51, No. 3/4, Mayıs/Haziran 2003, s. 296

2. Azınlık dilinin serbestçe ve engelsiz olduğu gibi topluluk önünde sözlü ve yazılı kullanma hakkını tanımak.
3. Ülkenin eğitim sistemi çerçevesinde ulusal azınlık üyelerine özgü özel eğitim ve yetiştirme kurumlarını kurma ve yönetme hakkı verilmesi.
4. Azınlık dilinde bilgi veya düşünceleri kamu yetkililerinin müdahalesi olmadan alma ve iletme özgürlüğü.
5. Dil, din, gelenek ve kültürel mülkiyetlerini koruma amacıyla özel şartlar oluşturulması.
6. Kültürlerini sürdürme ve geliştirme hakkı.
7. Ulusal azınlık üyelerine barış içinde toplanma, dernek kurma, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü haklarına saygı.
8. Dinini ve inancını uygulama hakkının yanında dini kurum kurma hakkı tanıma.
9. Kendi medya organlarını kurma ve kullanma olanağını mümkün olduğu ölçüde sağlamak.
10. Ulusal azınlığa mensup fertlerle çoğunluğa mensup olanlar arasında ekonomik, sosyal, politik, ve kültürel yaşamın tüm alanlarında, tam ve gerçek bir eşitlik sağlamak amacıyla gereken yerde yeterli tedbirlerin alınması.
11. Sindirmeye yönelik politika izlenmemesi.

6.1.5. Dinsel Azınlık Anlayışı ve Laiklik

Avrupa’da azınlık anlayışı ilk olarak, Katolik krallıkların Protestanlara, Protestan krallıkların da Katoliklere “azınlık” hakkı vermeleriyle doğduysa da, Avrupa bugün azınlıklarını dini kimlikten ziyade etnik, daha da büyük oranda dil üzerinde tanımlamaktadır.²⁴ Fransa’da Protestanlar, Almanya’da da Katolikler bir azınlık değildir. Yani, mezhep farklılıkları üzerine bir azınlık tanımlaması yapılmamaktadır. Ancak, isteyen istediği mezhep ve inanişaya ait kilise açmasına da karışılmamaktadır.

Dinsel azınlık anlayışı 16. Yüzyıldan itibaren reformasyon ve laikleşme hareketlerine bağlı olarak ulusal azınlık anlayışına dönüşmüştür.

Nüfusunun yüzde 60 ilâ 80’inin Katolik olduğu tahmin edilen Fransa’da da, Papa’nın ölümü açıklandıktan sonraki 24 saat boyunca resmî kurumlarda bayraklar

²⁴ Mehmet Genç, **İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri**, Bursa, Uludağ Üniversitesi, 1997, s. 113

yarıya indirilmiş; İçişleri Bakanlığı Papa için düzenlenecek törenlere katılmaları için valilere talimat vermiştir. Ulusal sembol olan bayrağın dinî bir sembol olan Papa için kullanılması ülkede laiklik tartışmalarını bir kez daha başlatmıştır.²⁵

Bayrakların yarıya indirilmesi kararını veren merkez sağ hükümete en büyük tepki Yeşiller ve Komünistlerden gelmiştir. Paris Belediye Başkan Yardımcısı Yeşiller'den Christophe Girad, devlet kurumlarında bayrakların yarıya indirilmesinin laikliğe gölge düşürdüğünü ileri sürmüştür.²⁶ Çünkü bu düşünceye göre Katolik dünyasının liderinin ölümü nedeniyle bayrakların yarıya indirilmesi bir dinin kayırılmakta olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, bir yandan devlet okullarında türban ve kippa gibi dinî simgeler yasaklanırken, diğer yandan böyle bir hareketin, laiklik yasasının uygulanmasını da zorlaştıracağı belirtilmektedir. Sol partilerin gündeme getirdiği bir başka nokta ise ayırmacılıktır. Bayrakların ne zaman, neye göre yas için kullanıldığı belli değildir. Şimdiye kadar bütün papalar için gösterilen bu anma biçimi, örneğin Fransa'nın özel ilişkiler içinde bulunduğu Fas kralı öldüğünde uygulanmamıştır.

Her ne kadar iktidardaki UMP'den (Halk Hareketi Birliği) "laiklik dini inkâr etmek değildir, bu din ülkemizin en büyük dinidir"²⁷ şeklinde bir açıklama yapıldıysa da, konu tartışılmaktadır. Üstelik Fransız laiklik yasasının 1905 tarihli olduğu, dolayısıyla yasanın 100. yılının kutlandığı sene böyle bir tartışmanın yapılması, konunun daha fazla gündemde kalmasına sebep olmaktadır.

Fransız Cumhuriyetinin temel değerlerinden biri olan laiklik, özellikle Fransız Müslümanların sayısının artması ile daha fazla tartışılır hale gelmiştir. Ulusal Anayasasında laikliğe vurgu yapan tek Avrupa ülkesi olan Fransa'da üniversite dışındaki devlet okullarında türban, kippa ve büyük boyutlarda haç takarak dinî inancını belli etmek yasaklanmıştır.²⁸ 2004 yılının Eylül ayında başlayan yeni öğretim yılında türbanlı öğrenciler devlet okullarına alınmamaya başlanmıştır. Ancak aynı hükümetin Katolik lider Papa'nın ölümünün arkasından ulusal sembolü kullanarak üzüntüsünü belli etmesi çelişkili olarak değerlendirilmektedir.

Laiklik ilkesi her ne kadar din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması ve din-inanç özgürlüğü şeklinde basit bir şekilde tanımlansa da, uygulamanın çok daha

²⁵ Henri Astier, **The deep roots of French secularism.**

²⁶ Henri Astier, **The deep roots of French secularism.**

²⁷ Susanna Dokupil, **Chirac's Secularism Goes Too Far.**

²⁸ Peter Ford, **French secularism vs. turbans, other symbols of faith, Staff writer of The Christian Science Monitor.**

karmaşık olduğu görülmektedir. Ancak, asıl sorun din, inanç ve kültürün birbirinden ayrılamamasından kaynaklanmaktadır.²⁹

Fransa'nın kurumsallaştırdığı kilise devlet ayırımı, seküler millî kültür ve dinin özelleştirilmesi bütün Avrupa'ya örnek oluşturmuştur. Sekülerleşme süreci, sadece kilise ile devletin ayırımını değil, sosyal bağlamda kilise mensuplarının sayısının düşmesini, ibadet ve inancın azalmasını da kapsamıştır.³⁰ Sekülerleşme alanındaki ilerlemelere rağmen din, hâlâ millî kimliğin ve milliyetçiliğin kurucu temel taşlarından biridir. Sekülerleşme süreçleri dini çözmemiş, dinî bileşkelere seküler bileşkelere eklenmesini sağlamıştır. Bu bakımdan, modern toplumlarda din ve dinî kimlikler seküler biçimlerde de olsa önemini korumaktadır. Sekülerleşme Hristiyan temellerin yerini almamış, varolan Hristiyan kimliğine ve kültürüne eklenmiştir.³¹

Fransa'da dahi, her ne kadar kilise ile devlet ayrılırsa da, kilise önemini her zaman korumuştur.

Göçmen sayısındaki artışla birlikte Avrupa'da sayıları giderek artan Müslümanlar, Avrupalı kimliğinden çok kendilerine has bir dünyada yaşamayı tercih etmektedirler. Ne geldikleri yerden tam anlamıyla kopabilen ne de geldikleri yere tam anlamıyla adapte olabilen bu halkın çok kültürlülükten öte, ayrı bir kültür yaratmaları Avrupa'nın ve özellikle 5 milyon Müslüman ile Avrupa'nın en büyük azınlık grubunu barındıran Fransa'nın önüne çıkan en büyük tehdit olarak kabul edilmektedir.³² Aslında hedefi her ülkenin kültürüyle Avrupa'ya zenginlik katması olan AB'de, bu farklılığın var olan düzeni bozup bozmayacağı endişesi önem kazanmaya başlamıştır. Bilindiği üzere Avrupa Birliği'ne kabulü öncesi Türkiye'nin önüne konulan savlardan biri de bu kültürel farklılıklardır. Olaya tamamen kültürel boyuttan bakan Avrupa'nın beklentisi, ülkelerine yerleşen göçmenlerin kendi kültürlerinden kopmadan buldukları ülke koşullarına adapte olabilmeleri ve hem kendi göçmenlerinin hem de AB'ye girmesi halinde Türkiye'nin bu farklılıklardan yana Avrupa Birliği düzeni içerisinde herhangi bir sorun teşkil etmemesidir. Bu konuda Fransa özellikle türban sorununu çözebilmek için çeşitli yasalar çıkartılmaktadır.³³

²⁹ Paul A. Harris, Ph.D. | *Guest Columnist, Veiled threat? French secularism confronts Islam*, Web posted Sunday, May 2, 2004.

³⁰ Henri Astier, *The deep roots of French secularism*, By BBC News Online.

³¹ N.J.Demerath III, *The Rise of 'Cultural Religion' in European Christianity: Learning from Poland, Northern Ireland, and Sweden*, *Social Compass*, Cilt 47, No. 1, 2000, s. 137

³² Paul A. Harris, Ph.D. | *Guest Columnist, Veiled threat? French secularism confronts Islam*, Web posted Sunday, May 2, 2004,

³³ Susanna Dokupil, *Chirac's Secularism Goes Too Far*.

AB, Türkiye'deki dini azınlıklar konusunda raporlar yazarak dini azınlıklarla haklar verilmesini savunmaktadırlar. 2004 İlerleme Raporu'na göre, Türkiye'de "60 bin Ermeni Ortodoks, 20 bin Yahudi, 20 bin Katolik, 20 bin Süryani Ortodoks, 3 bin Rum Ortodoks, 2 bin 500 Protestan, 2 bin Süryani Ortodoks, 2 bin Ermeni Katolik, 500 Ermeni Protestan ve 300 Keldani Katolik"³⁴ dini azınlık vardır. Avrupa Birliği, Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerin sadece azınlık olarak kabul edildiğini, buna karşılık Lozan kapsamında Süryaniler başta diğer dini grupların azınlık kabul edilmediği ve vakıflarına el konulduğu, din adamı yetiştirmelerinin engellendiği ifade etmektedir. Bunun yanında mezhep farklılığı olmasına rağmen Aleviliğin de azınlık olarak tanınmasını ve azınlık hakları verilmesi görüşü belirtilmiştir.

Bu uygulamalarla, AB ülkelerinin ve başta Fransa'nın kendi İç politikalarında uyguladıkları dini azınlık kavramı ve uygulanan haklar ile Türkiye'nin tanımını istediği dini azınlık kavramı ve haklarının tamamen zıt olduğu ortaya çıkmaktadır.

6.1.6.Korsika

6.1.6.1.Sorunun Tanımı

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan umut ve beklentilerin aksine Avrupa kıtası çatışmalarını yeni yüzyıla da taşımıştır. Batı Avrupa'da eski etnik çatışmalar devam etmiştir. Korsika sorunu tamamen bir etnik çatışma olmamasına rağmen Avrupa'daki en kanlı ve maliyetli sorunlardan biridir.³⁵

Genelde bir şiddet sorununa indirgenen "Korsika Meselesi"nde bugüne kadar Korsika ile Fransa'nın ilişkileri yanlış anlamaya ve güvensizliğe dayalı olarak karakterize edilmiştir. Terörist eylemler Fransız basınında geniş bir yer tuttuğu için Korsikalı bir azınlığın hareketi çoğunluğun iradesi olarak ifade edile gelmiştir. Ancak bağımsızlık, Korsikalıların temel talebi değildir. Fransa'nın %46'sı Korsika'nın bağımsızlığından yana olmasına rağmen Korsikalıların sadece %6-10'u bağımsızlık taraftarıdır.³⁶ Korsika sorunu ayrıca bir siyasi çözümlüklük ve milliyetçi ideallerden ayrılıp mafyavari haraççılığa doğru sapan bir sorun olarak da algılanmaktadır. Bunların

³⁴ AB İlerleme Raporu 2004.Dış İşleri Bakanlığı Resmi İnternet sitesi.

³⁵ Sefa Yürükel, **Batı Tarihinde İnsanlık Suçları**, Marmara Grubu Stratejik Ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002.s.92

³⁶ Farimah Daftary, **Insular Autonomy: A Framework for Conflict Settlement? A Comparative Study of Corsica and Aland Islands**, The Global Review of Ethnopolitics, c.1, n.1, September 2000, http://www.ethnopolitics.org/archive/volume_1/issue_1/daftary.pdf

yanında Korsika sorunu adanın spesifik tarihinin ya da daha net olarak Fransız devletiyle Korsika arasındaki ilişkilerin de bir ürünüdür.

6.1.6.2.Sorunun Ortaya Çıkışı

Korsika-Fransız ilişkileri çok uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Korsika'nın Cenevizliler ile Fransa arasında el değiştirmesi 1789'da bu adanın Fransa'ya bağlanmasıyla sonuçlanmıştır.³⁷ Ancak Korsika sorunu açısından asıl belirleyici olan zaman dilimi, milliyetçi hareketin güçlenmeye başladığı 20. Yüzyıl ortalarıdır. Fransa ile Korsika arasındaki ilişkinin temel belirleyicileri olarak yerel halka değil 1962'den sonra Cezayir'den gelen yerleşimcilere yarar sağlayan tarım sektörünün yeniden örgütlenmesi programının (*1957 Programme d'Action Regional de la Corse*) yürürlüğe konması, ülkenin (*territoriale*) ihlali ve kolonyal sömürü olarak algılanan bir turizmi geliştirme yönünde devlet politikasının uygulanmaya başlanması ve Fransız devleti tarafından yüksek oranda sübvansede edilen bir ekonomi sayesinde Korsika'nın Fransa'ya bağımlı kılınması nitelendirilebilir.

Korsika milliyetçiliği halkın hoşnutsuzluğu üzerine kuruludur ve toplumu harekete geçirmekle çeşitli çıkarları birleştirmede başarılı olmuştur. Yerel siyasi aktörler militan milliyetçiliğe karşı çıkmıştır, çünkü bu milliyetçilik klanların gücüne saldırmaktadır. Avrupa'nın başka bölgelerinin aksine, milliyetçi hareket resmi siyasi hayatın bir parçası olmamıştır. Ardı ardına gelen yasalar yeni elit ve onların kaynaklar üzerindeki kontrolünü güçlendirmiştir.

II. Dünya Savaşı sonrası Fransız hükümeti kitlesel göçü önlemek için 1957'de Bölgesel Eylem Planı (*Plan d'Action Regional*)'nı kullanmış ve 1962 sonrası Cezayir'den gelen 17.000 "pieds noirs"ın³⁸ yerleştirilmesi bu plan sayesinde kolaylaştırmıştır. Yerleşimciler Korsikalıları kızdırma pahasına adanın doğusunda toprak edinirken özel muameleye tabi tutulmuşlardır. Bu gelişme, Korsika milliyetçiliğinin doğmasında önemli bir etken olmuştur.

Bunlara ek olarak, Korsika Fransa'nın en az gelişmiş bölgelerinden biridir. Geleneksel olarak ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayansa da 1960'ların sonundan itibaren turizm sektörü muazzam gelişme göstermiştir. Korsika gıda ve petrol

³⁷ İnat Kemal, Duran Burhanettin, Ataman Muhittin, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.247

³⁸ Pieds noirs: Kara ayaklar, Cezayir'den gelen Fransızlar

bakımından tamamen Fransa'ya bağımlıdır. Ada olmanın verdiği sıkıntıları aşmak için 1993 yılı itibarıyla Korsika, AB ve Fransa'dan 7 milyar FF almıştır. 1988 yılından beri AB'den alınan yapısal fonlar 1999 yılında sona erince otonomi istekleri de artmaya başladı.

Korsika milliyetçiliğinin kökeni 1970'lerde Avrupa'da hakim olan bölgeselciliğin Fransa tarafından reddi ve Korsika'ya ya da başka bölgelere daha fazla yetki vermemesi ile Korsika'daki bölgesel partilerin oluşumundaki başarısızlıkta aranmalıdır. Örneğin, 1974'te Edmond Simeoni'nin önderliğindeki ARC (*Action Régionaliste Corse*)'ın "Autonomia" isimli bir belgeyi yayımlaması özel bir statü ve Korsika halkının anayasal bir biçimde tanınması isteklerini başlatmıştır. ARC militanlarının bir "pied noir"ın şarap mahzenini işgal etmesi ve bunun sonucunda iki jandarmanın (Korsika yerel polisi) öldürülmesi 21 Ağustos 1971'i bir dönüm noktası yapmıştır.³⁹ 5 Mayıs 1975'te ise ayrılıkçı Korsika Milliyetçi Kurtuluş Cephesi (*Fronte di Liberazione Nazionale di Corsica, FLNC*) doğmuştur.⁴⁰ FLNC'nin ortaya çıkışı terörist şiddet ve devlet baskısının kısır döngüsünün başlangıcını belirtir. Bunun yanında milliyetçi hareket içinde de iki temel bölünmeyi temsil eder: "ayrılıkçı milliyetçiler" ve "otonomi yanlısı milliyetçiler." Bu iki eğilimin ortak birçok pozisyonuna rağmen; örneğin ikisi de bağımsız bir "Korsika halkı"nın varlığının tanınmasını talep eder, kullanılacak yöntemler konusunda esaslı biçimde farklılaşmışlardır. Otonomistler şiddet kullanımını geniş ölçüde terk etmişken ayrılıkçı milliyetçiler sistematik olarak buna başvurmaktadır. Özellikle 1980'lerden 1990'lara kadar milliyetçi hareket bölünme ve iç çatışmayla sarsılmıştır.

6.1.6.3.Sorunun Gelişimi

Korsika'da 1982 ve 1991'deki iki kurumsal reform dalgasına ve Fransız hükümetinin ikili stratejisine (baskı ve gizli milliyetçi örgütlerle müzakere) rağmen bu

³⁹ Daftary, Insular Autonomy.

⁴⁰ 1975'te kurulan bu örgüt 1990'ların başında "canal historique" ve "canal habituel" olarak ikiye bölündü. Bu bölünme devam edip birçok başka direniş örgütü de ancak daha küçük olan bu örgütlerin ömrü uzun sürmedi. FLNC-canal habituel de hareketlerini 1997'de sona erdirmeye kararı alınca 1999'da FLNC-canal.historique Başka örgütlerle birleşip yeniden "FLNC" adını aldı örgütün temel amacı bağımsızlık aracılığıyla Korsika'nın self-determinasyon hakkını elde etmesini sağlamaktır. Korsika meclisindeki tek milliyetçi Parti olan A Cuncolta Independentista Partisi FLNC'nin yasal temsilcisidir. Bu örgütün saldırıları genellikle Fransa'nın Korsika'daki kamusal alt yapılarına yöneliktir. Ancak bu durum 1990'larda yerini siyasi cinayetlere bırakmaya başlamıştır ve valiler, polisler vb. kamu görevlileri hedef alınmıştır. 1990'ların sonunda şiddet eylemleri azalmaya yüz tutmuş çünkü Korsika milliyetçiliği "birlikte yaşama" dönemine girmiştir.

ada ekonomik geri kalmışlık, kronik siyasi istikrarsızlık ve şiddet ile sarsılmaktadır. Şubat 1998’de Korsika’daki Fransız valisinin (*préfet*)⁴¹ öldürülmesinin ve ondan sonraki hükümetin başarısız politikasının ardından hem Fransız hükümetinin hem de Korsika halkının adanın potansiyeline erişebilmesi ve bir barış dönemi yaşayabilmesi için uzun sürecek yeni bir çözüm bulunması gerektiğini anlamasını sağlamıştır.

1982 Desantralizasyonu (Akademi Merkezizetçiliği), 1991 Özel Yasaları ve François Mitterand başkanlığı döneminde Korsika ile ilgili özel bir yasa çıkarılmış ve Korsika’nın özgürlüğü, kültürel kimliği, dil ve gelenekleri tanınmıştır.⁴² Bu yasayla Korsika’ya verilen yetkiler bir yıl sonra desantralizasyon ve Fransız denizaşırı topraklarındaki gelişmeler nedeniyle Fransa’nın diğer bölgelerine de verilmiştir. Korsika’nın ayrıcalığı, meclisin “bölgesel meclis” olarak değil, “Korsika Meclisi” olarak adlandırılması ve ekonomik, sosyal-kültürel konularda iki danışma konseyinin kurulması olmuştur. Danışma görüşü vermekle yetkili olan bu meclisin hiçbir yasama gücü yoktur.⁴³

Eylül 1988’de İçişleri Bakanı Pierre Joxe başkanlığında kurulan bir komite Korsikalıların “kendi kaderleri üzerinde daha fazla kontrol sağlanmasını” ve bölgesel kurumların etkinliğinin artırılmasını temin etmek için çalışmalara başlamıştır. Bunun sonucunda Fransız Parlamentosu’nda kabul edilen yasa (19 Nisan 1991) desentralizasyonun geliştirilmesini öngörmüştür. 13 Mayıs 1991’de benimsenen bir yasa ise Korsika bölgesini ya da “*collectivité territoriale de Corse*”u güçlendirmiş ve diğer Fransız bölgelerinde var olmayan spesifik kurumları oluşturmuştur.⁴⁴ Ayrıca demokrasinin temellerini seçim hileleri ve olmayan seçmenler sorununu kökten çözecek bir girişim olarak seçmen listelerini feshederek yeniden kurmaya çalışmıştır. Bu yasanın “Korsika halkı, Fransız halkının unsurlarındandır” (*le peuple corse, composante du peuple français*) tanımını yapan 1. maddesi Fransız Anayasası’na aykırı bulunarak iptal edilmiştir.⁴⁵ Dolayısıyla, 1991 Özel Yasası (Joxe Statüsü) siyasi temellerinden yoksun bırakılmıştır.

⁴¹ Préfect: Fransız hükümetince atanan bölge valisi

⁴² İnat Kemal, Duran Burhanettin, Ataman Muhittin, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.249

⁴³ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.s.241

⁴⁴ Prof.Dr.Safa Reisoğlu, **Uluslararası boyutlarıyla insan hakları**, Beta Yayınları,2001.s.67

⁴⁵ **That Sort of Island**, Economist, 1/12/1991, c.318, n.7689

6.1.6.4.Fransa'nın Böl – Yönet Politikası

1982 reformları sonucunda siyasi tanıma ve yeni oluşturulan Korsika Meclisi için bölgesel seçimlere katılım hakkı elde eden milliyetçiler siyasi anlamda güçlenmişlerdir. 1982–1983 döneminde Korsika Meclisinde %11–21 oy oranıyla önemli bir siyasi nüfuz elde ettiler.⁴⁶ Yerel siyasetçilerin milliyetçi söyleme açıkça düşman olmalarına rağmen bu söylemin unsurları (örneğin spesifik Korsika kimliğinin ve dilinin korunması gerektiği ve Fransız devletinin adanın gelişimini temin etmesi) kısa genel siyasi söylemin bir parçası olmuştur. 1980'lerin başındaki seçim başarısına rağmen milliyetçi hareketin gizli boyutu kontrolden çıkarak çeşitli hizipleri yasadışı işlere bulaşmaya başlamıştır. “Devrimci vergi” denen bir haraç alınmaya başlanmış ve vermeyi reddedenler hayatlarını riske atmış olmaktadır, çünkü bu haracı vermeyenler ölümle cezalandırılmaktaydı.⁴⁷

1990'da FLNC iki ana gruba bölündü: FLNC-canal historique (ve onun siyasi cephesi A Cuncolta Naziunalista) ve FLNC-canal habituel (ve onun siyasi cephesi mouvement pour l'Autodétermination). Bu bölünme “siyasi milliyetçiler” ve “militan milliyetçiler” arasındaki çatışmanın bir yansımasıdır.

1986-1997 yılları arasındaki sağ kanat içişleri bakanlarının politikaları baskı ve böl-yönet şeklinde belirlemiştir. 1983'te FLNC yasa dışı ilan edildi ve Fransız hükümetince “dağıtıldığı” bildirildi. 1986-88 yılları arasında birinci içişleri bakanlığı görevi sırasında Gaullist “*Ressement pour la République*” partisinden Charles Paqua “teröristleri terörize edeceği” konusunda övünürken 1993-95 yılları arasında ikinci içişleri bakanlığı sırasında FLNC-canal historique'e imtiyazlı bir sözcülük vererek terörist olarak itham ettiği kişileri yatıştırmaya çalışmıştı, zira bu dönemde sağ ve sol arasında bir “birlikte yaşama” dönemine girilmiştir. Bunun yanında rakip FLNC-canal habituel grubunun siyasi cephesi olan MPA ile de ilişkiler geliştirilmekteydi. Fransa'nın bu tutumu sonucunda 1993-96 yılları arası milliyetçi militanların yüksek sayıda ölümüyle bir “kardeş kavgası” dönemi yaşanmıştır.⁴⁸

⁴⁶ Zbigniew BRZEZİŃSKI, **Yeni Avrupa İle Yaşamak**, National Interest dergisi yaz 2000 sayısı

⁴⁷ İnat Kemal, Duran Burhanettin, Ataman Muhittin: “**Dünya Çatışma Bölgeleri**”, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.250

⁴⁸ Daftary, Insular Autonomy.

6.1.6.5.Hukuk Üstünlüğünün Yeniden Kurulması

6 Şubat 1998’de Korsika’daki Fransız valisi Claude Erignac’ın öldürülmesi Korsika milliyetçiliği için bir dönüm noktası olmuştur. Birçok Korsikalının ve bu arada birkaç meclis soruşturma komitesinin temel bulguları Korsika’daki yanlış işleyişin (*dérive mafieuse*) sorumlusu olarak büyük ölçüde Fransız devletini göstermekteydi.⁴⁹ Erignac’tan sonra Korsika Valiliği’ne atanan Bernard Bonnet bir yıl içinde iki skandala karıştı: Erignac’ın katil zanlısı tutuklanmadan kayıplara karıştı ve “*plaj restorani olayı*”⁵⁰ yaşandı.

Korsika’daki sorunlara Fransa’nın cevabı “ikili diplomasi” şeklinde nitelendirilebilir: temel siyasi aktörlerle müzakere ederken aynı zamanda gizli milliyetçi hareketlerle de temas edip ikisine birbirine karşı kullanma. Gizli ya da açık müzakereler zaman zaman yerini açıkca baskı dönemlerine bırakmıştır. Korsika milliyetçi hareketi bombaları patlatırken aynı zamanda milliyetçi partilerin adayları bölgesel seçimlere girmiş, böylece gizli şiddet ve siyasi taktiklerden oluşan ikili bir siyaset uygulanmıştır.

En azından görünüşte sağ ve sol kanat Fransız hükümetlerinin politikaları değişiklik göstermiştir: kurumsal reform için yapılan iki girişim de sosyalist içişleri bakanı (Deferre ve Joxe) tarafından, sert taktikler ise genelde Gaullist içişleri bakanlarınca yapılmıştır.⁵¹ Dolayısıyla ne kurumsal reform ne de birbirine alternatif baskı ve müzakere taktiklerinin adanın kronik siyasi istikrarsızlığı ve ekonomik geri kalmışlığını ele almadaki başarısızlığı şaşırtıcıdır. Ayrıca bunlar Fransa’da yaşayan Korsikalıların güvenini tesis etme de yetersiz kalmıştır. Şiddet döngüsü devam etmiş ve birbirini izleyen hükümetlerle beraber Korsika krizi daha da kemiklemiştir.

6.1.6.6.Matignon Süreci

Aralık 1999’da Sosyalist Başbakan Lionel Jospin Korsika Meclisinin seçilmiş temsilcileriyle bir diyalog süreci başlatmıştır. “Matignon Süreci” adı verilen bu girişim

⁴⁹ **Corse-les Dossiers Noirs**, L’Express, 18 November 1999.

⁵⁰“L’Affaire des Paillots”:Deniz kenarında yasadışı biçimde inşa edilmiş hasır baraka olayı. Bernard Bonnet’nin bilgisi dahilinde gece yarısı yapılan bir operasyonla 3 yerel polis, Ajaccio yakınlarında böyle bir restoranı kundaklamıştır. Bu restoranın önemi ise milliyetçilerin uğrak bir yeri olmasıdır. Bu olaydan sonra Bonnet hapse girmiştir ve İçişleri Bakanı Jean-Pierre Chevènement Bonnet’nin yaptıklarını “Korsika’da Hukukun üstünlüğünü yeniden kurmayı amaçlayan hükümet politikasına bir ihanet” olarak yorumlamıştır.

⁵¹Raino Malnes, **The Constitutional Debate on Corsican Autonomy: Pragmatism and Principles, Deliberation and Confrontation**,

20 Temmuz 2000'de bir uzlaşma belgesiyle sonuçlanmıştır. Buna göre 2004'te yapılacak anayasal revizyonlara kadar Fransız Hükümeti üçüncü yasa (statute) ve Korsika için kısmi bir otonomiyle sonuçlanabilecek geniş değişiklikler önermiştir.⁵²

Korsika Meclisi'ndeki bazı siyasi partilerden ve milliyetçi gruplardan temsilciler bir koalisyon kurup 1998'den itibaren otonomi ve daha ileri kurumsal reform taleplerini yükseltmiştir. Merkez sağ Démocratie Libérale partisinden José Rossi meclis başkanıydı. Bu evrimsel hareketin öncüsü geleneksel klanizmin sembolü olan Paul Giacobbi olmuştur. José Rossi Korsika için otonomi talep ederken milliyetçi hareket de çok önemli değişimler geçirmiştir. Bu dönem⁵³ yeni bir şiddet döneminin başlangıcını olacak biçimde korkular artmaya başlamıştır. Gizli milliyetçi örgütler radikalleşip daha da ufak kliklere bölünürken ana milliyetçi gruplar güçlenmek amacıyla bir uzlaşma süreci başlatmıştır. 4 Kasım 1999'da dokuz milliyetçi örgüt birleşerek "Unita" adında şemsiye bir örgüt kurmuştur. Ancak bu uzlaşma süreci Haziran 1999 itibariyle yeni kurulan silahlı Armata Corsa gizli örgütünün ortaya çıkmasıyla tehdit altına girmiştir.

Başbakan Jospin Eylül 1999'da Korsika'daki şiddetin kınanmaması halinde diyalogun başlamayacağını söylese de Kasım 1999'da Ajaccio yakınlarındaki bir patlamanın ardından Korsika Meclisi'nde seçilecek temsilcilerle görüşmeye hazır olduğunu açıklamıştır.⁵⁴ Aralıkta başbakanla yapılacak ilk görüşmeden bir gün önce Korsika bir dizi bombalı saldırıya sahne olmuş ve bu olaylardan sonra FLNC-canal historique siyasi diyalogu destekleyeceğini ve en büyük üç gizli milliyetçi örgütle birleşme kararı verdiklerini açıklamıştır;⁵⁵ bunun ardından 24 Aralık itibariyle ateşkes ilan edilmiş ve daha sonra patlamalar olsa da bunu sürdürmüşlerdir.⁵⁶

İki genel toplantı sonucunda altı dosya ortaya çıkarılmıştır: AB ile bütünleşme, vergiler, ekonomik gelişme, dil ve kültür, kurumsal reform, yasama yetkilerinin devri. Yasama yetkilerinin devri ve idari yapının basitleştirilmesi bir çözüme kavuşturulamamıştır. 20 Temmuz 2000'de bir uzlaşma varılmış ve iki evreli bir plan benimsenmiştir. Buna göre: (1) Geçiş döneminde (2000-2002) anayasal değişiklik gerektirmeyen konular ele alınacak ve (2) Anayasal dönemin (2002-2004) başlamasının

⁵² Cumhuriyetçi Başkan Jacques Chirac'a rağmen İçişleri Bakanı Jean-Pierre Raffarin Lionel Jospin'in çizgisini takip eder görünmektedir.

⁵³ **Corse-les Dossiers Noirs**, L'Express, 18 November 1999.

⁵⁴ Raino Malnes, "The Constitutional Debate on Corsican Autonomy: Pragmatism and Principles, Deliberation and Confrontation,"

⁵⁵ Yeni FLNC'yi oluşturan gizli örgütler şunlardır: FLNC-canal historique, FLNC du 5mai, Fronte Ribellu ve Clandestinu.

⁵⁶ Peter Ford, **Corsican Autonomy Divides French Leadership**, Christian Science Monitor, 25/08/2000, c.92, n.192

önkoşulu “kamu düzeninin kalıcı biçimde yeniden kurulması,” yani şiddet eylemlerinin durdurulmasıdır.⁵⁷ Buna göre, anayasal revizyondan sonra iki departmanlı yapı yerine tek bölge (collectivité) getirilecek. Altyapı planlaması, ekonomik gelişim, eğitim, mesleki eğitim, spor, turizm, çevre koruması, ulaşım konularında Korsika’ya yetki devri yapılabilecektir. 2004’ten sonra idari-kurumsal reformlardan sonra kurulacak yeni Korsika Meclisi Fransız Parlamentosu’nun onayı olmadan Fransız yasalarını benimseyebilecek,⁵⁸ Korsika diline gelince ana okul ve ilkokullarda velilerin aksi görüşü olmaması durumunda zorunlu olarak okutulacaktır.

2002 seçimlerinde Jacques Chirac yeniden seçilmeden önce Jospin’in Korsika ile başlattığı süreci asla onaylamayacağını söylese de Başbakan Raffarin Jospin’in çizgisinden ayrılmamıştır. Bulduğu gerekçede şudur: yetki devri Korsika’yı Fransa’dan ayırmayacak, hükümetin desantralizasyon planları için bir “öncü-haberci” olacaktır. Siyasi mahkumlar ve 1998’de korsika valisini öldürmekle itham edilen zanlı için af taleplerini ise yerine getirmeyeceklerini belirten Raffarin, Jospin’in söz verdiği gelişme yardımını vereceklerini açıklamıştır.⁵⁹

6.1.6.7.Sorunun Dünya Açısından Önemi

Korsika’nın bağımsızlığı Avrupa’nın içindeki Fransız etkisini zayıflatabilir, çünkü Brüksel bürokrasisi Fransız alışkanlıkları ve geleneklerine göre şekillendirilmiştir ve merkezden yönetilir. Fransa’nın merkezi bir hükümet için daha az tutkulu olması durumunda ise daha büyük bir esneklik ve bölgesel karar alma AB içine de nüfuz edebilir.

Buna ek olarak, Korsika’nın bağımsızlığı diğer ayrılıkçı hareketlere de ilham verebilir. Örneğin, İspanya’daki Basklara ve Katalanlara veya İngiltere’deki İskoçlara. Ancak bu durum, Korsika’nın AB’ye girmesi ve demokratik bir yönetim biçimini benimsemesi halinde geçerli olabilir. AB içindeki bir devletin çatışmalarını çözmesi çok daha kolay olabilir, çünkü böyle bir birlik içinde ulus-devletin sınırları erimektedir. Bu durum Korsika için olduğu kadar , Türkiye’nin AB’ye alınması içinde geçerlidir.⁶⁰

⁵⁷ Buradaki kritik nokta anayasal değişikliklerin Fransa devlet başkanı tarafından onaylanması gerektiğidir. Jospin burada 2002’de başkan olarak seçileceğini hesaplamış, ancak Jacques Chirac seçilmiştir.

⁵⁸ **Undoing France**, Economist, 05/08/2000, c.356, n.8182

⁵⁹ **Devolution for Corsica**, Economist, 03/08/2002. c.364, n.8284

⁶⁰ **Why Corsica has to Go?**, France Now (French news in English), Ocak 2000, n.33

Kırılgan ve bölünmüş bir siyasi çevre, yaygın bir şiddet eğilimi, seçim hileleri, yolsuzluk, yerel siyasi elitin sorumsuzluğu , “akraba devlet”in yokluğu, Fransa’nın azınlık yaklaşımını reddi nedeniyle Korsika diline azınlık ya da bölgesel dil olarak uluslararası normların uygulanamaması, Fransa gibi üniter ve merkezi bir devletin bölgesel çeşitlilik ve asimetrik düzenlemeler konusundaki isteksizliliği gibi nedenlerle Korsika’nın bağımsızlığa kavuşması çok güç görünmektedir. Bunlara ek olarak, Korsikalılar bir bütün içinde değildir ve bölgeye yönelik dışsal faktörler de mevcut değildir.⁶¹ Korsika üç nedenden ötürü Fransa’ya ince bir kordonla bağlı kalmaktadır: aldığı yardımlar, terör ve üniter devletin kutsal doğası.⁶² Yinede Matignon Süreci umut vaat etmektedir. Ayrıca yeni Fransız Başkanının bu yöndeki çabaları, karşılaştığı muhalefete rağmen, dikkate değer niteliktedir çünkü halefinden devraldığı ivmeyi hızlandıracak gibi görünmektedir.

Korsika sorununun bir önemi de otonomi (belki ileride bağımsızlık) taleplerini dile getirirken milliyetçilerin kullandığı şiddet olmasaydı aynı derecede başarı elde edebilecek miydi sorusuna verilecek cevapta yatmaktadır.⁶³ Fransa “üniter devleti”ndeki diğer sorunlu bölgeler (Bretonya, Alsace, Savoie ve Bask gibi) de aynı tavizlerin kendilerine verilmesini şiddete başvurarak talep ettikleri taktirde artık tek ve bütüncül bir Fransa’dan bahsetmek mümkün olmayabilecektir.⁶⁴

6.1.7. Basklar

Ülkemizde Bask bölgesi ve sorununun, neredeyse hiç bilinmemesi, bazı çevrelerce Türk kamuoyunu yönlendirmek maksadıyla istismar edilmektedir. Temelsiz bir analoji çerçevesinde Bask sorunu ile Güneydoğuda yaşananlar özdeşleştirilmek istenmekte, böylelikle bazı iddialara uluslararası bir karakter kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bask sorunu Fransa’nın kendi iç sorunu olduğu gibi İspanya ile arasında ki ilişkiler bağlamında bir uluslararası da sorunudur.

Tarihin en eski devirlerinden itibaren Baskların, İberik Yarımadası’nın kuzeyinde, bugün İspanya ile Fransa tarafından paylaşılan Biskay Körfezi bölgesinde

⁶¹ “Dışsal faktör”den kasıt örneğin, Aland Adaları’nın askersizleştirilmiş statüsü nedeniyle Milletler Cemiyeti gibi dışsal faktörlerin soruna müdahale etmesi ve otonomiye ya da bağımsızlığı kolaylaştırmasıdır.

⁶² **Indignant**, Economist, 07/10/1999, v.352, n.8127

⁶³ **Why Corsica has to Go?**, France Now (French news in English), Ocak 2000, n.33

⁶⁴ İnat Kemal, Duran Burhanettin, Ataman Muhittin, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.250

yerleşik buldukları bilinmektedir. Toponomi ve onomastik verileri de Baskların, bölgenin yerli halkı olduğunu ortaya koymaktadır. Ne var ki, etnisite ve dil kökenlerine ilişkin bugüne kadar kanıtlanmış bir tez ortaya konamamıştır. Bask etnisitesinin kökenine ilişkin en sık seslendirilen iddialar, Etrüsklerden geldiklerine yahut Hun ve Avar Türklerinin kalıntıları olduklarına yönelik tezlerdir.⁶⁵ Baskların “Euskera” olarak adlandırdıkları Bask dilinin ise kesinlikle Hint-Avrupa yahut Latin kaynaklı olmadığı bilinmektedir.⁶⁶ Bask halkının etnisite ve dil alanındaki özgün nitelikleri, Bask milliyetçiliğinin de en önemli dayanak noktalarını oluşturmuştur.

Bask dilinde “Euskadi” olarak adlandırılan Bask bölgesi, tarihi olarak, kuzeydoğu İspanya’daki dört (Alava, Guipuzcoa, Vizcaya ve Navarra) ve güneybatı Fransa’daki üç bölgeyi (*Labourd, Basse Navarre ve Soule*) kapsayan bir alan olmakla birlikte, günümüzde Bask Özerk Bölgesi olarak bilinen bölge yalnızca İspanya’daki ilk üç bölgeyi kapsamaktadır.⁶⁷ Günümüzde 2,3 milyonu İspanya’da, 750 bini Fransa’da ve 50 bini ABD’de olmak üzere 3 milyonun üzerinde Bask kökenli insan yaşamaktadır.

6.1.7.1.Tarihte Basklar ve “Fueros” Sistemi

Baskların, bölgedeki tarihi, bilinen en eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Bir süre gevşek bir Roma hâkimiyetine giren Basklar, kavimler göçü ile birlikte Germen kavimleri ve Vizigotlarla mücadele içine girmişlerdir. İspanya’nın önemli bir bölümünün Emeviler tarafından ele geçirilmesiyle beraber Vizigot baskısından kurtulan Basklar, 9. yüzyılda Navar Krallığı adıyla kendi bağımsız devletlerini kurmuşlardır. Topraklarının bir kısmı 13. ve 14. yüzyıllarda Kastilya Krallığı tarafından işgal edilmesine rağmen Navar Krallığı, 16. yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. 1515’te ise, Kastilya ve Aragon krallıklarının birleşerek oluşturdukları İspanya ile Fransa tarafından işgal edilerek paylaşılmıştır.⁶⁸

Ancak Fransa ve İspanya kralları arasında yapılan anlaşmaya ve İspanya’da “Fueros” adı verilen yerel yönetim sistemine bağlı olarak Basklar, bağımsızlığın bir adım gerisinde bir özerklik içinde hayatlarını sürdürmüşlerdir.⁶⁹ Toprak, hukuk, yasama

⁶⁵ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.59

⁶⁶ Emin Gürses.a.g.e.s.60

⁶⁷ Ludger Mees, **Between Votes And Bulets.Conflicting Ethnic Identities in the Basque Country**, Ethnic and Racial Studies, September 2001, Vol 24, No 5, s.807

⁶⁸ Ludger Mees, **Between Votes And Bulets.Conflicting Ethnic Identities in the Basque Country**, Ethnic and Racial Studies, September 2001, Vol 24, No 5, s.807

⁶⁹ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.76

ve hükümet alanlarında özerklik ile gümrük, vergi ve askerlik konularında muafiyet esasına dayanan bir yönetim yapısı oluşturulmuştur. Fransa tarafında kalan Bask bölgesi yerel bir Lord tarafından, İspanya’da kalan kısım ise yerel meclisler tarafından yönetilmiştir. Bu yerel meclislerin tamamı, yılda bir defa bir araya gelerek Bask Millî Meclisi’ni oluşturmuş ve “Fueros” düzenlemelerine ilişkin kararlar almışlardır. Baskların, ileri derecede özerk yönetim şekli ile bu yönetimin siyasî ve hukukî yapısı, bu tarihi tecrübe içinde teşekkül etmiştir.

16. yüzyıldan itibaren İspanya’nın denizaşırı imparatorluğunun kurulması ve genişlemesi, Bask toplumu üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur. Bu imparatorluğun nimetlerinden yararlanmaya başlayan Bask denizcileri ve tüccarları arasında kısa sürede bir Bask burjuvazisi ortaya çıkmıştır. Madrid’le ilişkilerin geliştirilmesinde çıkarı olan bu sınıf, Bask toplumunda bir bölünmeye yol açmıştır. Bu bölünmenin etkileri 1833-40 ve 1873-76 arasında yaşanan iki iç savaşta görülmüştür. Merkezî bir devlet örgütlenmesi çerçevesinde bir ulus-devlet inşasını öngören milliyetçilerle, “Fueros” yerel yönetim yapısının devamı çerçevesinde geleneksel mutlakiyeti savunan kralcılar arasında yaşanan savaşlarda Bask burjuvazisi milliyetçilerin, halk ise kralcılarının safında yer almıştır.⁷⁰ Mücadeleyi 1876’da milliyetçilerin kazanması üzerine Bask bölgesi, özerkliğini kaybetmiştir. Fransa sınırlarında kalan Bask bölgesinin özerkliği de Fransız İhtilâli’ni müteakip kaldırılmıştır. Bu tarihten sonra ortaya çıkan Bask milliyetçiliği, yıkılan “Fueros” düzeninin restorasyonu üzerine kurulmuştur.

6.1.7.2.Bask Milliyetçiliğinin Ortaya Çıkışı

Bask Milliyetçiliği,İspanya’nın kuzeyinde, Atlantik Okyanusu kıyısındaki Vizcaya bölgesinde 19. yy. in son çeyreğinde ortaya çıkmıştır. Tipik bir Periferik milliyetçilik olarak tanımlanmaktadır.⁷¹

Bask Milliyetçiliğinin yaygın olduğu bölge; İspanya ile Fransa’nın sınırının Atlas Okyanusunda birleştiği Gaskonya Körfezi civarındadır.

⁷⁰ Emin Gürses, **Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK**, Bağlam Yay., İstanbul,1997. s.57

⁷¹ Periferi Milliyetçiliği, genel hatları ile alan merkezinde bulunan, milliyetçiliğe dayalı biçimde “Milli devlet” niteliğini kazanmış olan milliyetçiliğe; bu merkezin çevresinde yerleşik, merkezle ilişkili bir alandaki diğer milliyetçiliğin; merkezdeki “Milli devlet niteliğini kazanmış olan milliyetçiliğe” merkezden kopmak, kendi milliyetçiliğine dayalı “milli devlet kurmak” için gösterdiği tepki şeklinde tanımlamak mümkündür.

Bölge üç kısma ayrılmaktadır.

1. Fransa sınırları içinde kalan bölge “*İPARRALDE*”;
2. İspanya sınırları içinde iki bölgeden;
 - a. Fransa sınırına yakın olan bölge “*NAVARRA*”;
 - b. Batıdaki bölge “*EUSKADI*” olarak anılmaktadır.

Bask Milliyetçiliğinin oluşumunda üç faktör etkili olmuştur.⁷²

1. Siyasal Faktör: 1839 – 1876 yılları arasındaki Karlist Savaşlar ve ardından Bask bölgesine uygulanan ve sonradan kaldırılan Formal Sistem;
2. Ekonomik ve Sosyal Faktör: Bask bölgelerine tanınan ve Gümrük Vergisi Bağımsızlığının Formal Sistem kapsamından çıkartılmasıyla birlikte özellikle Vizcaya bölgesinde başlayan hızlı sanayileşme;
3. Kültürel ve İdeolojik Faktör: Siyasal, Ekonomik ve Sosyal faktörlerin uygulanması sonucu ortaya çıkan Romantik ve Foral sistemci (Fuerista) edebiyatı.

6.1.7.3.Bask Dili

Bask dili Labourd, Bas-Navarre Soule bölgelerindeki batı Pyrénées-Atlantiques kısmında konuşulur.

Fransada Baskça konuşulan topraklar (Euskal Herria); Zuberoa, Lapurdi ve Behe-Nafarroa bölgeleridir.⁷³

Ulusal İstatistik Enstitüsü tarafından yapılan bir araştırmaya göre (INSEE); nüfusun %27 sinin Bask dilini konuştuğunu, %9'unun çok az konuştuğunu ve anladığını belirtilmektedir. 258.000 kişi olan toplam nüfusun 70.000 kişininin Bask dilini konuşabildiği ve 23.000 kişininin ise sadece anlayabildiğini anlaşılmaktadır.⁷⁴

Bask dilinin; herhangi bir yasal statüsü bulunmamaktadır, Ancak 1789 Bildirgesinin 11. maddesinde “serbestçe yazma ve konuşma hakkı” şeklinde ifade edildiği belirtilmektedir. Dil gerek kamu yönetiminde ve adli sistemde temsil edilmemektedir (kullanılmamaktadır). Bazı yerel otoriteler ve kamu hizmetleri kısmen

⁷² Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.36

⁷³ BBC'nin resmi Web sitesinden alınmıştır.

⁷⁴ Hakkı Açıklan, **PKK Açısından Sürecin Değerlendirilmesi Ve Perspektifler**

turistlerle irtibata geçtiklerinde kullanmaktadırlar. Yerel topluluklar yavaş yavaş çift dilde yol işaretlerini kullanmaya başlamıştır.

1951 tarihli Deixonne Kanunundan itibaren; bölgesel diller ve kültürler seçmeli ders olarak anaokul döneminden üçüncü seviye eğitime kadar öğretilmektedir.

Geçerli olan 4 model bulunmaktadır.

1. Tamamiyle Fransızca eğitim: Bu sistem genel kullanılan sistemdir.

2. Başlangıç Eğitiminde Bask Dili; haftada 1-3 saat arasında verilmektedir.

3. Çift Dilde yapılan Eğitimde Bask Dili; kamu ya da özel okullarda Haftada 12 saat verilmektedir.

4. Bask Hazırlık Eğitiminde; uygulamalı Fransızca dili topluluk okullarında tanıtılmaktadır.

Bask Dilinin Medyadaki durumu ise Fransız Devlet Televizyonu “Basque Daily” olarak bir ya da iki dakikalık bir yayın yapmaktadır. Fransız Devlet Radyosu bir saatlik bir radyo imkanı tanımaktadır. 3 radyo istasyonu tüm gün bask dilinde yayın yapmaktadır.⁷⁵ 1994 yılından bu yana bu dilde haftalık yayın yapan bir gazete bulunmaktadır.

6.1.8. Diğer Azınlıklar

6.1.8.1. Oksidanlar

Oksidanlar, Fransa'nın üçte birini teşkil eden bütün Güney Fransa'da yaşamaktadırlar. Provence, Drome-Vivarais, Auvergne, Limousin, Guyenne, Gascogne ve Languedoc'ta yoğunluğa sahiptirler. Oksidanca bu bölgelerin dışında İtalya sınırında ve Val d'Aran diye de anılan Katalon bölgesinde de konuşulmaktadır.

Bugün Fransa sınırları içinde kalan Oksidanya'da 12 milyon insan yaşamaktadır. Ancak Fransa'nın politikaları sonucunda Oksidanca'yı bugün sadece 1-3 milyon kişi bilmektedir. Fransa'da Oksidanca'yı kaç kişinin bildiği konusunda net bir bilgi dahi bulunmamaktadır.⁷⁶

11. Asır ile 14. Asır arasında yaşayan ve daha sonra Fransızların yok ettiği dinî Katarer hareketinin bitişinden bu yana Oksidanca peş peşe darbeler almıştır. Özellikle

⁷⁵ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.61

⁷⁶ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.s.203

14. Louis döneminde yasaklanan Oksidanca Fransız Devrimi'nden sonra kaybolma noktasına gelmiştir.

Günümüzde Oksidan kültüründe hareketlilik göze çarpsa da, gelişimi ve geleceği engellenen Oksidanca bugün sadece birkaç okulda ve bazı bölgelerde trafik tabelalarında kullanılmaktadır.⁷⁷

6.1.8.2. Alsaslılar ve Lothringerliler

Fransa'nın Alsace—Lorraine bölgesinde yaşayan Almanlara durumu tamamen farklıdır. En fazla Alman azınlığa sahip olmasına rağmen, en az hakları veren ülke Fransa'dır. Euromosaic'e göre, 1 buçuk milyonu aşan Alman, özerklik sahibi değildir.⁷⁸ Dilleri resmi dil değildir. Aradaki lehçe farkı sebebiyle dilleri Almanca olarak değil, "bölgesel dil" olarak kabul edilmektedir. İki ülke arasında savaşlar sebebi ile sürekli el değiştiren bölge, Fransa'nın nispeten sıkı kurallar uyguladığı bir yer haline gelmiştir. Fransa'nın resmi dili sadece Fransızcadır. Eğitim dili de Fransızcadır. "Alsace" dili, Almanca olmamak kaydıyla öğrenilebilmektedir. Almancayı yabancı dil olarak, haftada 6 saat veren okullar da mevcuttur. Çok az sayıda kamu okulu, 13 saat Almanca eğitim vermektedir.

Mahkemelerde tek dil Fransızcadır. Davanın taraflarından biri Fransızca bilmiyorsa, tercüman tutulmakta ancak dokümanlar Fransızca tutulmaktadır. Bölgesel ve yerel yönetimde, Almanca çok az kullanılmakta, telefon faturasından, hastanede imza atılacak belgelere kadar her şey Fransızcadır. Almanca yayın yapan gazeteler olmakla beraber aynı zamanda Fransızca da yayın yapmaları gerekmektedir. Devlet radyosu ve televizyonlarında Almanca yayın yapılabilen, çok az miktarda Alsace lehçesinden yayına izin verilmektedir. Avrupa Birliği'nin ikinci başkenti Strasbourg bu bölgede yer almaktadır ve halk, ana dillerini unutma endişesi taşımaktadır.⁷⁹

Alsasca ve Lothringce Fransa'da Bas-Rhin, Haut-Rhin ve Moselle'de konuşulmaktadır. Almanca'nın farklı şiveleri olan ve farklı etnik azınlık kimliklerine denk gelen bu diller Orbey, Montreux ve Courtavon-Levoncourt dışında bütün Alsas'ta konuşulmaktadır.

⁷⁷ Erol Kurubaş, a.g.e.s.203

⁷⁸ Hakkı Açıkalm, **PKK Açısından Sürecin Değerlendirilmesi Ve Perspektifler**

⁷⁹ Erol Kurubaş, **Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı**, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.s.192

Bugün Fransızca'nın baskısı altında olan her iki dil giderek kan kaybetmektedir. Alsas'ın Dili ve Kültürü Bürosu (OLCA) adlı kuruluşun verilerine göre Alsas'ın 1,7 milyon seviyesindeki nüfusunun sadece 600.000'lik bölümü, yani neredeyse %30'u Alsasca bilmektedir. 2001 yılında bu oran %61 seviyesindeyken aynı oranın 1945'te %90'ın üzerinde olduğu bilinmektedir.

Bu kapsamda yapılan bir diğer araştırma da, Fransa'nın politikaları sonucu Alsasca bilen Alsaslıların sayısının ve oranının yaş gruplarına bağlı bir şekilde çok ciddi bir düşüş gösterdiğini ortaya çıkarmıştır;

60 yaş üzeri: %86, 50-60; 77%, 40-50; %70, 30-40; %60, 20-30: 38%, 10-20: %25 ve 10 yaş altı: %10.

Fransa'nın Alsaslılara verdiği haklar, okullarda Almanca'nın yabancı dil olarak okutulması –ki bu durum Almanca ile akraba olan Alsasca'nın zayıflaması sonucunu doğurmaktadır- ve trafik tabelalarının büyük ölçüde iki dilde hazırlanması ile sınırlıdır.

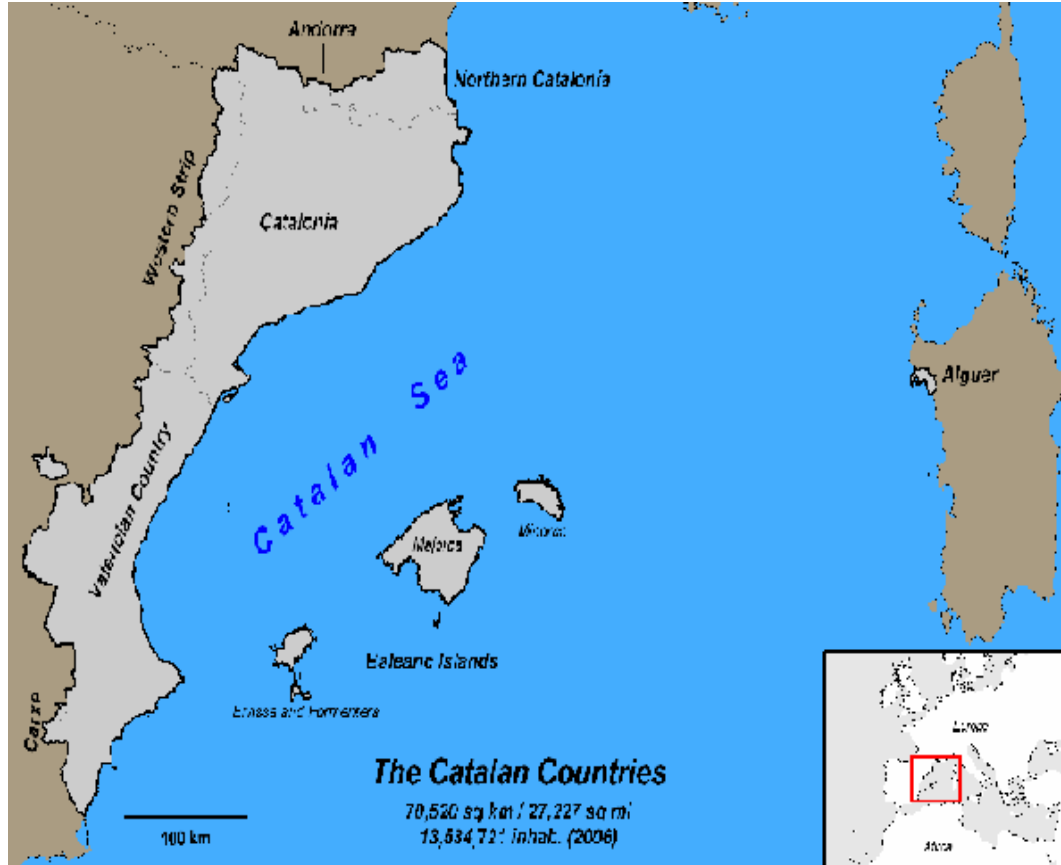
Alsas'ın dışında, Lothringce, Lüksemburgca, Moselfrança ve Renfrankça da yine Paris'in dezavantajlı kıldığı dillerdir. Bugün bu diller Moselle'in kuzeyinde ve çok seyrek olarak konuşulmaktadır. En son 1962 yılında derlenen verilere göre Fransa'da 300.000 Lohringce ve anılan diğer Frank dillerini bilen insan yaşamaktaydı, ancak bugün hâlâ ayakta olan Lothringce'nin büyük ölçüde Fransızca'nın etkisi altına girdiği kabûl edilmektedir.

6.1.8.3.Katalanlar ve Katalonya

İspanya içinde ki Katalonya'nın toprakları yaklaşık 32.114 km²(2006)dir ve 580 km²'de adalar da alanı mevcuttur. Nüfusu 2006 sayımına göre 7,134,697'dir.Barselona başkenti ve en büyük şehridir.Barcelona, Tarragona, Lleida and Girona olmak üzere 4 ana bölgeye ve 41 alt bölgeye ayrılmıştır. Katalonya'da toplam 946 belediye vardır; bunlardan 28 tanesi 100 haneden az, 492 tanesi 100 ve 1.000 arasında; 254 tanesi 1.001 ve 5.000 arasında; 120 tanesi 5.001 ve 20.000 arasında; 31 tanesi 20.001 ve 50.000 arasında; ve 21 tanesi 50.000 üzerindedir.⁸⁰ Katalan nüfusunun 70% nüfusu 20.000'in üzerinde olan 45 bölgede yaşamaktadır.

⁸⁰ Catalonia endorses autonomy plan, BBC News. 19 June 2006

Fransız topraklarında yaşayan Katalanların sayısı 300.000 ile 400.000 arasında tahmin edilmektedir. Katalanlar yaşadıkları bölgeye “Kuzey Katalonya” demektedir ama Fransa’ya göre bu bölgenin adı “*Departement Pyrenees Orientales*”dir.⁸¹

Harita 6.1 Katalonya

Güney Katalonya ciddi boyutlarda göç almaktadır.1900’ler de 2 milyon civarında olan nüfus (1,984,115) özellikle 50’ler ve 70’ler arasında İspanyanın farklı bölgelerinden gelen göçle 5 milyona (5,107,606) ulaşmış ,ikinci göç dalgası 90’ların başında başlamış ve 1992- 2004 arasında ki göçlerle nüfusu 7 milyona çıkmıştır.⁸²

Güneyde ki Katalan nüfusunun yaklaşık 60% ı Barcelona’da yaşamaktadır. Barcelona ve çevresinde ki 4.268 km²’lik alanda 5,327,872 kişi yaşamaktadır.Diğer büyük yerleşim alanları Terrassa, Sabadell, Montcada i Reixac, Granollers, Martorell,

⁸¹ Erol Kurubaş, *Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.s.193

⁸² *Catalans grapple with migrant influx*, BBC News. 3 January 2007

Molins de Rei, Sant Feliu de Llobregat, Gavà and Castelldefels'dir.Doğum oranı 11,1% ve ölüm oranı 9,1%'dir. *La Diada*'da olarak anılan 11 Eylül günü Katalanların Ulusal günüdür. Parlamentodaki temsil oranları; kongrede ki koltuk sayısı 46, senatoda ki koltuk sayısı 7'dir. Başkanı José Montilla Aguilera (PSC)'dir. Katalonyo boyunca toplam 12,000 km otoban mevcuttur.

Fransa topraklarındaki Kuzey Katalonyo bölgesinde ise Céret (Ceret), Perpignan (Perpinya), Prades bölgelerinde 4116 km²'lik alanda 31 kanton, 226 kominyon bulunmaktadır. Nüfusun büyük çoğunluğu Perpignan'da yaşamaktadır.

Tablo 6.3 **Katalonya**

KATALONYA

	Güney Katalonya	Kuzey Katalonya	Toplam
Başkenti	Barcelona	-	-
Diller	Katalanca, İspanyolca ve Aranese.	Katalanca, Fransızca	-
Yüzölçümü	32,114 km ² İspanya'nın % 6.3	4116 km ² Fransa'nın % 0.7	36,230 km ²
Nüfus	(2006) 7,134,697 İspanya'nın %16 Yoğunluk 222.16/km ²	(2006) 392,803 Fransa'nın % 0.6 Yoğunluk 95.4/km ²	(2006) 7,527,500
Bağımsızlık Statüsü	Eylül 9, 1932, Aralık 31, 1979 Son olarak: Ağustos, 2006	-	-

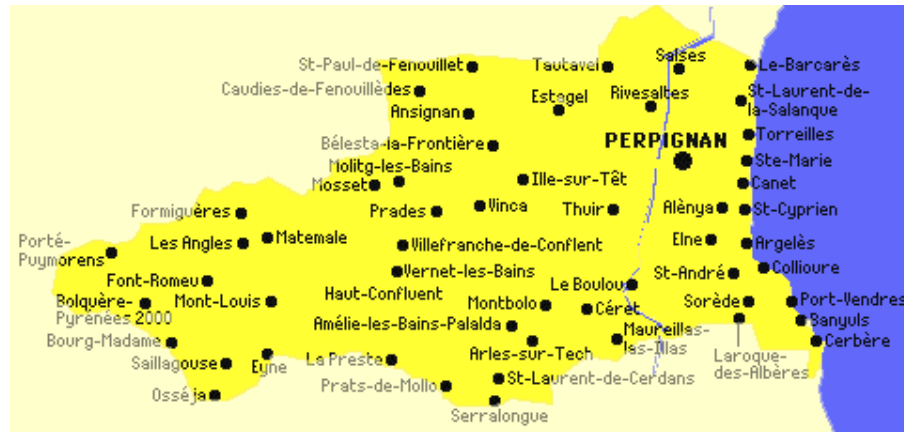
Tablo 6.4 **Kuzey Katalonya Nüfus Yapısı**

Kuzey Katalonya

Yönetim Bölgesi	Kantonları	Kominyonları	Nüfus	Yüzölçümü	Nüfus Yoğunluğu
Céret (Ceret)	5	40	66,624	954 km ²	69.8 /km ²
Perpignan (Perpinya)	20	86	287,272	1317 km ²	218 /km ²
Prades	6	100	38,907	1845 km ²	21.1 /km ²

Harita 6.2 Katolonya ve Güney Katolonya Şehirleri

Harita 6.3 Fransa'da ki Katalan Şehirleri

Katalanca, İspanyada konuşulan üç resmi dilden birisidir. İspanyolca ve Aranese diğer iki dildir.1970'lere kadar Katalanca eğitim sistemi ve diğer resmi organlarda kullanılamamıştır ve İspanyol hükümetince kullanımı engellenmiştir.1983 'ten beri ise Katalan yetkililer tarafından Katalanca'nın kullanımını arttırmak ve korumak amacıyla

Katalanca'nın kullanımı arttırılmaya çalışılmaktadır. Günümüzde ise Katalonya ve çevresinin resmi dilidir. Temel eğitim İspanyolca'yla birlikte Katalanca yapılmaktadır.

Tablo 6.5 **Katalanca**

Kendisini Katalan Olarak Tanımlayanların Kullandığı Diller (2003)			
	Ana Dil	Kendi Dili	Günlük Dil
Katalanca	40,4 %	48,8 %	50,1 %
İspanyolca	53,5 %	44,3 %	44,1 %
İkisi	2,8 %	5,2 %	4,7 %
Aranese	0,1 %	0,0 %	0,0 %
Diğer Diller	3,2 %	1,7 %	1,1 %

Tablo 6.6 **Katalanca**

Katalanca (Toplam Nüfus: 6,215,281)		
	Kişi	Oran
Anlama	5,872,202	94.5%
Konuşma	4,630,640	74.5%
Okuma	4,621,404	74.4%
Yazma	3,093,223	49.8%

Kuzey Katalonya'da ise 1659'da Fransa'nın egemenliğine giren Pirenler'de bugün sadece Fransızca resmî dil statüsüne sahiptir. Katalanca yine diğer azınlık dillerinde olduğu gibi Fransızcanın baskısı altında ve birkaç okulda sınırlı kullanımının yanı sıra Katalanların kendi maddî imkânları ile ortaya koyduğu çabaları sonucu hâlen ayaktadır.

Bunun yanı sıra İspanya'nın Katalonya bölgesine daha geniş özerklik tanınması için bir referandum düzenlenmiştir. Hem federal İspanya devleti içinde, hem daha genel Avrupa konfederasyonunda Katalanlara yasama ve yargı ayrıcalıkları tanımış, dillerine saygı gösterilmiştir. Eğitim ve sağlık politikalarını kapsamlıca yerelleştirmiş, Katalonya'nın başkenti Barcelona'nın kendi ticaretini ve göç politikasını bile düzenlemesine olanak sağlamıştır. Katalancaya resmi dil statüsü tanınmıştır. Ayrıca

Katalan özerk bölgesi kendi vergilerini toplamaya devam edecek, sağlanan gelirin de sadece yarısı merkezi hükümete daha fakir bölgelere yatırılmak üzere devredilecek olmasına rağmen Fransa bu oluşumları da tanınmamaktadır.

6.1.8.4. Bretonlar

Kelt kökenli Bretonlar Fransa'daki Bretagne bölgesine bugünden 1.500 yıl önce İngiliz adalarından gelmişlerdir. Bugün Fransa'da 2,3 milyon Breton vardır, ama sadece 250.000'i Bretonca bilmektedir. Bretonca bugün Fransa'da Bretonların Penn ar Bed, Aodou-an-Arvor ve Mor-bihan adını verdiği, ama Paris'in Finistere, Cotres-d'Amor ve Morbihan adını vererek Fransızlaştırdığı bölgelerde konuşulmaktadır.⁸³

Bugün Bretonların olduğu bölgeler şunlardır;

Treguier (Tregor) de Saint Tugdual, Saint Pol de Leon de Saint Paul Aurélien, Quimper (Cornouaille) de Saint Corentin, Vannes (Vannetais) du Gallo Saint Patern, Dol (Pays de la Rance) de Saint Samson, Saint-Malo (en Pays de la Rance) de Saint Malo, Saint Briec de Saint Brioc, Rennes ve Nantes

Bugün hâlâ Bretonca bilen Bretonların üçte ikisi 60 yaşının üzerinde ve 15 yaşından genç olanlar arasında Bretonca bilenler sadece %5 seviyesindedir. Birinci Dünya Savaşı öncesinde Bretonların en az %90'ının Bretonca bildiği ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bu oranın %75 olduğu düşünüldüğünde, Breton dili ve kültürünün 19. Asır'dan bu yana yaşadığı baskının boyutu daha iyi anlaşılabilir.

Daha 19. Asır'da "*Union Regionaliste Bretonne*" ve "*Federation Regionaliste de Bretagne*" adında direniş örgütleri kuran Bretonlar, daha sonra Paris'e karşı Almanya ile akraba azınlıklar ile beraber kültürel haklar için mücadele vermişlerdir.⁸⁴ Bu tutumları Paris'i daha da kızdırmış ve olumsuz tepkisine yol açmıştır.

1950'li ve 1960'larda kendilerini Bretonca bildiğini saklamaya mecbur hisseden ve Bretonca bilmenin toplumun en alt tabakası anlamına geldiğini düşünen Bretonlar, bu psikolojik baskıyı henüz atlatamamışlardır. O nedenle bugün sadece 10.000 Breton ana dilinde eğitim görürken, 360.000 Breton Fransızca eğitim almaktadır.

⁸³ Erol Kurubaş, a.g.e.s.193

⁸⁴ Hakkı Açıklalın, **PKK Açısından Sürecin Değerlendirilmesi Ve Perspektifler**

6.1.8.5. Flamanlar

Flamanca konusunda yapılan araştırmalar da Flamanca'nın diğer azınlık dilleri gibi yoğun bir şekilde baskı altına girdiğini ve kullanımının seyreltiğini göstermektedir. Özellikle 1874 ve 1972 arasında ciddi anlamda darbe alan Flamanca, çoğunlukla Dünkirchen'de ve sadece 130.000 kişi tarafından bilinmektedir. Ana dilini okulda "yabancı dil" statüsünde öğrenen Flamanların sayısı giderek düşmüştür.

6.1.9. AB'nin Azınlık Anlayışı Ve Uygulama Farklılıkları

Tüm Avrupa ülkelerinin ortak noktası, azınlık olarak tanınsın veya tanınmasın kendi dillerinde gazete çıkarmalarına, radyo ve televizyonlarda sınırlı da olsa yayın yapmalarına, eğitim alanında da bazen ilkokulla sınırlı olmak kaydıyla kendi dillerini de resmi dilin yanında öğrenmelerine izin vermeleri.

Avrupa Birliği'nin İlerleme Raporu'nda ortaya koyduğu azınlık yaklaşımını, Türkiye açısından farklı kılan unsur , ülkeler arasında söz konusu azınlık nüfusları arasındaki uçuruma varan farklılıklardır. Avrupa Birliği Komisyonu için 1996'da kapsamlı bir araştırma yapan "Euromosaic" bu gerçeği ortaya koymaktadır. Euromosaic'in araştırmasına göre, 15 AB üyesi ülkede 38 farklı dilde konuşan azınlıklar mevcuttur.⁸⁵ Bu dillerin sadece 6 tanesi 1 milyondan fazla konuşana sahiptir. 370 milyon nüfuslu AB'de 38 azınlık grubun toplamı 20 milyon civarındadır. Bunun da 10 milyonu İspanya'da, 4 milyonu Fransa'da, geriye kalan 6 milyon da 13 AB üyesine dağılmış durumdadır.

Bu durum, AB üyesi 15 ülkede azınlıkların nüfusun yüzde 25'ini oluşturan İspanya dışında önemli bir yekûn teşkil etmediğini göstermektedir. Geri kalan ülkelerde, azınlıkların toplamı yüzde 10'u bile bulmamakta, buna karşılık Türkiye'de, azınlık olmaya zorlanan nüfus yüzde 50'leri açmaktadır. 2004 İlerleme Raporu'na göre, "Türkiye'de 15—20 milyon arasında Kürt, 12—20 milyon arasında Alevi, 3 milyon civarında Çerkez, 1 milyon civarında Boşnak bulunuyor".⁸⁶ Türkiye'deki etnik Arapların sayısının ise, bilinmediği kaydedilmiştir. Bu rakamların gerçeklerle uyuşmadığı ve doğruları yansıtmadığı tarafsız bütün araştırmacılar tarafından kabul

⁸⁵ Detaylı bilgi için bakınız Euromosaic internet sitesi. <http://www.uoc.edu/euromosaic/web/homean/index1.html>

⁸⁶ AB İlerleme Raporu tam metnini için Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Türkçeleştirilen versiyonu Devlet Planlama Teşkilatı Resmi internet sitesi, <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/ilerle04.pdf>

edilmekte ve bu rakamların olduğundan çok daha fazla gösterildiği konusunda birleşilmektedir.

Bu durumda, Türkiye’de bahse konu tüm grupları “azınlık” kabul etmek demek, Türkiye’de çoğunluğun olmaması demektir. 80 milyon nüfuslu Almanya’da 4 resmi azınlık grup arasında en büyüğünün 600 bin civarında olduğu dikkate alınırsa, çarpıklık daha net ortaya çıkmaktadır. Fransa’da zaman zaman şiddet eylemlerine başvurulduğu için adını duyuran Korsika’nın nüfusu 125 bin civarındadır. Türkiye gibi, çok kültürlü bir imparatorluğun mirasçısı devlette, bu tür azınlıklar oluşturmak toplumu parçalara ayırmak anlamına gelir. AB’nin hukuken böyle bir hakkı olmadığı gibi, AB’nin ulus—devlet uygulamaları da buna el vermemektedir.

Bir diğer önemli risk de, azınlık haklarını genişçe tanımak ve hatta özerklik vermek, etnik tabanlı terörün önünü kesmek anlamına gelmemektedir. Hatta bağımsızlık beklentisini körükleyen etkilere de sebep olabilmektedir. İrlanda’da IRA’nın, İspanya’da ETA’nın başvurduğu gibi. ETA, İspanya’da 600 bin kadar nüfusa sahiptir. Özerk bir bölgedir ve Bask dili yerel resmi dildir. Fransa’da da 250 bin kadar Bask vardır. Özerk bölge değildir. Göreceli olarak hakları çok çok daha geridir. Ama, İspanya’da açılımlar etnik terörün bitmesi anlamına gelmemiştir.

AB, İlerleme Raporu’nda azınlık olarak gösterilen diğer bir başlıkta dini azınlıklardır. İlerleme Raporu’nda, Türkiye’deki iki tür dini “azınlık” üzerinde durulmaktadır. Biri, “non—muslim” yani “gayrimüslimler”; diğeri ise, “non—sünni” yani “Sünni olmayan” azınlıklardır. Sünni olmayan azınlıkla Aleviler gündeme getirilmiştir. AB, kendi üyesi ülkelerde dini azınlık tanımlaması yapmamaktadır. Mezhep tabanlı bir ayırım da söz konusu değildir. Buna karşılık, Türkiye’de hem dini, hem mezhebi hem de etnik temelde “azınlık” sorgulaması yapılmaktadır. Almanya’da Yahudiler bile “azınlık” kabul edilmemektedir.

Türkiye’de 3 bin Rum’un din eğitimini sorun edinen AB, Almanya’daki 3 buçuk milyon Türk’ün din ve dil eğitimini görmezden gelmektedir. Fransa’daki 5 milyon, İngiltere’deki 1 buçuk milyon, Hollanda ve İtalya’daki 700 bin, Belçika’daki 350 bin Müslüman da buldukları ülkelerde azınlık olarak kabul edilmemektedirler.. AB üyesi ülkeler arasında bu manada tek istisna 1912’de İslam’ı resmi din olarak kabul eden Avusturya’dır.

George Soros’a ait Açık Toplum Enstitüsü’nün finanse ettiği “Avrupa Birliği Üyelik İzleme Programı (EUMAP)” da bu konuda 5 AB üyesi ülkeyi kapsayan incelemeler yapmıştır. EUMAP, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve İngiltere’ye

yönelik 2002’de yayımladığı izleme raporlarında, özellikle Romanlar (Çingenerler) ve Müslümanların haklarının büyük oranda ihmal edildiğini ortaya koymuştur. İngiltere ve Fransa raporları, Müslümanlara yönelik ayrımcılığa varan uygulamalara yer vermiştir. Bunlar; eğitim hakkının sağlanmaması, Müslüman mezarlıklarının olmaması, İslamiyet ile ilgili kamuda yayın yapılmaması gibi. Fransa’da, 1550 kadar mescit bulunduğu dikkat çekilen raporda, İslam din olarak kabul edilmediği için bu mescitlerin “ibadethane” olarak resmen kabul edilmediğine ve çoğunluğunun apartman dairelerinde, sağlıklı ortamlarda inşa edilmek zorunda kaldığına vurgu yapılmıştır.

6.2.Enerji Politikaları

Fransa’nın enerji politikası 1973–1974 petrol krizinden sonra yenilenmiştir. Temel amaç Fransa’nın uzun dönem enerji ihtiyaçlarının güvenli bir şekilde tesisidir. Bu çerçevede Fransız enerji politikası üç temele dayanır.⁸⁷

1. Her türlü enerjinin (elektrik, doğal gaz, akaryakıt, katı yakıt vs.) uzun süreli, garantili ve güvenli bir şekilde temini.
2. Enerjinin rekabet edebilir fiyatlarla piyasaya sunulması ki bu durum kamu ve özel sektör enerji firmalarının hem iç piyasada hem de uluslararası piyasalarda uyumlu ve rekabet içinde çalışmalarını gerektirmektedir.
3. Çevreye ve gelecek nesillere duyarlı temiz enerji üretimini sağlayacak modellerin kurulması ve geliştirilmesi.

Fransa’da sektörle ilgili bazı temel verilerde şunlardır :⁸⁸

- Enerji bağımsızlığı : % 50,7
- Birincil enerji tüketimi : 275,2 milyon ton petrole eşdeğer
- İşgücü : 230 000
- Net elektrik üretimi :534 milyar kilovat saat

⁸⁷ Şamil Şen, **AB Enerji Sağlama Güvenliği Stratejisi Ve Türkiye**, 2004.

⁸⁸ H.Serhan Taflan, **Dünya Ve Türkiye’deki Mevcut Alternatif Enerji Kaynakları Ve Politikaları**, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2003.s.98

Fransa, elektrik üretiminin % 78,1 ini nükleer enerjiden sağlamaktadır. Birincil elektrik tüketiminin dağılımı:⁸⁹

- Akaryakıt: % 34,7
- Elektrik: % 1,5
- Gaz: % 14,6
- Kömür: % 4,5
- Dönüştürülebilir enerji : % 4,7

6.2.1.Petrol

Dünyada, bilinen üretilebilir fosil yakıt rezervleri, petrolde 40 yıl, doğal gazda 62 yıl, kömürde ise 216 yıl yetecek düzeydedir. Petrole duyulan ihtiyacın artması nedeniyle, Basra Körfezi, ABD ile AB arasında giderek açığa çıkmakta olan rekabetin, önemli alanlarından birisi olacak ve Körfez'in mevcut rolü daha da önem kazanacaktır. OECD ve gelişmekte olan Asya ekonomilerinin, ithal petrole bağımlılık oranlarının, özellikle 2010'dan sonra artması beklenmektedir.

AB'nin en büyük 3. ekonomisi olan Fransa da hızlı büyüyen ekonomisi ve enerji ihtiyacı ile dikkat çekmektedir. Clemanceau'nun Amerika Cumhurbaşkanı'na mektubunda söyledikleri hala geçerliliğini korumaktadır (1917) :”...Eğer müttefikler harbi kazanmak istiyorlarsa; Fransa'nın kan'a olduğu kadar petrole da muhtaç olduğunu bilmelidirler...”⁹⁰. Ülke 2004 verilerine göre dünyanın en büyük 10. petrol tüketicisidir.⁹¹ Fransa önemli bir petrol üreticisi olmamasına karşın Fransız firmaların özellikle ülke dışındaki faaliyetleri Fransa'yı petrol piyasalarının önemli bir aktörü haline sokmaktadır. Ayrıca Fransa'nın Büyük Ortadoğu olarak adlandırılan bölgede ABD çıkarları ile çelişen çıkarlarının ve ilişkilerinin olması da Fransa'yı petrol piyasalarında dikkat edilmesi gereken bir ülke haline getirmiştir.

Fransa petrol ihtiyacını daha çok sırasıyla Norveç, Suudi Arabistan, Rusya ve İngiltere'den karşılamaktadır.⁹² Ancak Norveç ve İngiltere petrolerinde önümüzdeki

⁸⁹ H.Serhan Taflan.a.g.e.s.99

⁹⁰ Raif Karadağ, **Petrol Fırtınası**, Divan Yayınları, 1990.s.112

⁹¹ Şamil Şen, “**AB Enerji Sağlama Güvenliği Stratejisi Ve Türkiye**”, 2004.

⁹² Thomas Leutbecher, **Energy Sector in France and the UK, Economics / Business: Political Economics**, Helsinki School of Business (Haaga Instituuti), 2002.s.5.
<http://www.grin.com/en/preview/4572.html>

yıllarda beklenen daralmalar Fransa'nın petrol ihtiyacının giderilmesinde yeni kaynaklara yönelmesini gerektirecektir.

Sektördeki önemli ve dünya çapında ki firmaları Total, EDF, GDF, Suez'dir. Petrol fiyatlarındaki her 10 Dolar'lık artış, dünya ekonomisinin büyüme hızını % 1 oranında düşürmektedir. Fiyat artışlarının etkisi üç yıl sürmektedir. Varil başına petrol fiyatlarındaki 1 Dolar'lık artış petrol ihraç eden ülkelerin milli gelirlerinin 5 milyar Dolar artmasına neden olmaktadır.

6.2.2.Doğalgaz

Tıpkı petrolde olduğu gibi doğalgazda da Fransa çok az üretim gerçekleştirmekte, ihtiyacının çok büyük bir kısmını ithalat yoluyla sağlamaktadır. İthalatta sırasıyla Norveç, Rusya ve Cezayir başı çekmektedir.⁹³ Fransa'nın diğer AB üyesi ülkeler gibi çok kapsamlı bir doğalgaz boru hatları ağı bulunmaktadır. Sadece ülke içinde değil, komşu ülkelerle de geniş bir boru hattı ağına sahiptir. Franpipe Norveç gazını Fransa'ya taşır. Trans-Pyreanean Doğalgaz Boru hattı ise İspanya-Fransa arasındadır. Bu hat İspanya'nın da Norveç gazından yararlanmasını sağlar. Hollanda üzerinden de bir başka hat Fransa'ya gelir. Halen Total şirketi İspanya'nın Bilbao terminalinden güney Fransa'ya ulaşacak bir başka hat üzerinde çalışmaktadır. Önerilen Medgaz Projesi Cezayir'i önce İspanya'ya, ardından da Fransa'ya bağlayacaktır.⁹⁴

6.2.3.Nükleer ve Yenilenebilir Enerji

6.2.3.1.Yenilenebilir Enerji

Yenilenebilir enerji kaynakları içinde Hidrojen'in önemi her geçen gün artmaktadır. Yıldız ve gezegenlerde serbest halde en çok bulunan element olan Hidrojen, dünyada da fazla miktarda bulunmasına rağmen, serbest halde bulunmamaktadır. Bununla birlikte Hidrojen birincil enerji kaynakları ile değişik hammaddelerden üretilebilmektedir. Sınırsız kaynağa sahip ve havayı kirletmemesi nedeniyle içten yanmalı motorlarda kullanılmaya başlayan Hidrojen'in kullanımının

⁹³ H.Serhan Taflan, **Dünya Ve Türkiye'deki Mevcut Alternatif Enerji Kaynakları Ve Politikaları**, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2003.s.101

⁹⁴ Şamil Şen, **AB Enerji Sağlama Güvenliği Stratejisi Ve Türkiye**, 2004.

yaygınlaştırılması yönünde çalışmalara hız verilmiştir. Dünyada yakıt pili ve Hidrojen enerjisi konusunda birçok çalışma yapılmaktadır. Avrupa'nın, Amerika ve Japonya'dan önce Hidrojen enerjisine geçmesinin Avrupa'ya büyük teknolojik ve ekonomik avantajlar sağlayacağı öngörüsünden hareketle, AB tarafından Hidrojen enerjisiyle ilgili AR-GE çalışmalarında kullanılmak üzere, ilk beş yıl için 5 milyar Euro ayrılmıştır.⁹⁵

Yenilenebilir Enerji kaynakları içerisinde Gel-Git'lerden enerjisi elde etme denemeleri ilk kez Fransa'da başlatılmıştır. Dalga yüksekliği 13.5 m olan kuzey kıyılarındaki St.Malo Gelgit Enerji santrali ile yıllık 500 milyon kwh elektrik enerjisi üretilmektedir.⁹⁶

6.2.3.2.Nükleer Enerji

IAEA (Uluslararası Atom Enerjisi) tarafından yayınlanan Ekim 2005 verilerine göre dünyada toplam 440 adet nükleer santral çalışmakta olup, bu nükleer santrallerin kurulu gücü 366.472 MWe 'dir.⁹⁷ 25 adet nükleer santralinde inşası devam etmektedir. İnşaatı devam eden nükleer santrallerin de toplam kurulu gücü 20.776 MWe 'dir. 2003 yılı itibariyle, elektrik üretiminde nükleer enerjinin payı ülkeler bazında incelendiğinde, Litvanya (% 79,9), Fransa (%77,70), Slovak Cumhuriyeti (% 57,30), Belçika (% 55,50), İsveç (% 49,60) olmak üzere ilk beş ülke olarak görülmektedir.

Fransa'da kurulu nükleer santral sayısı 59 adet olup, kurulu nükleer gücü 63.363 MWe 'dir. 2003 yılı itibariyle nükleer enerjiden üretilen elektrik üretimi % 77,70 seviyesindedir. 2002 yılında nükleer enerji kullanılarak 415,50 TWh, 2003 yılında ise 420,70 TWh elektrik enerjisi üretilmiştir.⁹⁸ Fransa, nükleer enerjiye dayalı enerji ihracatçısı bir ülkedir. 1997 yılı itibariyle, diğer Avrupa ülkelerine yaklaşık 70 TWh düzeyinde ihracat yapmıştır ve bu ihracatın parasal değeri yaklaşık 3 milyar ABD Doları'dır. Fransa'nın ürettiği enerjiyi ithal eden ülkelerin başında İngiltere gelmektedir. İngiltere'yi, İsviçre ve İtalya takip etmektedir. Ayrıca, Almanya'da Fransa ile elektrik enerjisi alışverişinde bulunmaktadır. Bu bağlamda, 2000'li yıllarda Fransa'nın enerji ihracatından dolayı giderek artan düzeyde ekonomik kazanç sağlayacağı tahmin

⁹⁵ Nezihe Akgün, **Yenilenebilir Enerji Kaynakları**, 2004.

⁹⁶ Nezihe Akgün, a.g.m.

⁹⁷ Thomas Leutbecher, **Energy Sector in France and the UK, Economics / Business: Political Economics**, Helsinki School of Business (Haaga Instituuti), 2002.s.27. <http://www.grin.com/en/preview/4572.html>

⁹⁸ Thomas Leutbecher, **Energy Sector in France and the UK, Economics / Business: Political Economics**, Helsinki School of Business (Haaga Instituuti), 2002.s.12. <http://www.grin.com/en/preview/4572.html>

edilmekte ve bunu da nükleere dayalı bir enerji üretim planı ile gerçekleştireceği tahmin edilmektedir. Fransa’da, “Nuclear Power International (NPI)” firmasının tasarladığı “European Pressurized Water Reactor” tipi santrallerin kurulması tartışılmaktadır. Fransa’da halk nükleer enerjiye karşı değildir. 1950 yılında, elektrik enerjisini nükleer enerjiden elde etmeyi devlet politikası haline getiren Fransa, farklı görüşlere sahip olmalarına rağmen iktidara gelen hükümetlerin kararlı davranışlarıyla, nükleer enerji kullanarak elektrik enerjisinin üretilmesi ve nükleer teknolojide lider ülke durumuna gelmiştir. Fransa’da Loire nehri üzerinde, 14 adet çalışan nükleer santral bulunmaktadır. Santraller, kondensör suyunu nehirden alıp, nehre atmalarına karşın, bu nehrin suyu sulamada kullanılmakta, denize döküldüğü koyda balık tutulmakta ve yüzülmektedir.⁹⁹ Fransız halkı nükleer santrallerle iç içe yaşamaya alışmıştır.

Almanya’da nükleer enerji payının gelecekte azaltılabilmesi için nükleer ağırlıklı üretim yapan Fransa’dan daha çok enerji ithal etmek ve/veya CO2 emisyonunun çevre kirlenmesindeki rolüne rağmen gelecekte kömür enerjisinin payını artırmak gibi iki seçenek bulunmaktadır.

İngiltere, elektrik ithalatçısı konumunda olup, enerji açığını Fransa’dan karşılamaktadır.

Nükleer yakıtın, çok yüksek olan enerji yoğunluğu avantajlı bir fiziksel özelliktir. Katı yakıtlar ve nükleer için birim yakıt miktarı başına elde edilen elektrik enerjisi değerleri:¹⁰⁰

- 1 kg odun 1 kWsaat
- 1 kg kömür 3 kWsaat
- 1 kg petrol 4 kWsaat
- 1 kg Uranyum 50.0000 kWsaat
- 1 kg Plütonyum 6.000.000 kWsaat’ dir.

Yerli fosil kaynaklarının yetersiz olduğu Fransa’da nükleer teknoloji, enerji temin güvenliğine ve enerjide çeşitlilik ilkesine katkıda bulunmuştur. Nükleer teknolojide, birim elektrik başına ihtiyaç duyulan yakıt miktarı düşük olduğu için uzun yıllar ihtiyaç duyulacak yakıtı depolayacak nükleer yakıt depoları kurulabilir. Bu

⁹⁹ Thomas Leutbecher, a.g.m.

¹⁰⁰ Prof.Dr. Hayati Doğanay, **Enerji Kaynakları**, Şafak Yayınevi, Erzurum, 1998.s.154

sayede, fiyatlardaki ve ticari politiklardaki ani değişikliklerin, ekonomiye etkisi minimuma indirilebilir.

6.3. Terör Politikası

6.3.1. Terör ve Terörizm Kavramları

Ne Türkiye’de ne de dünyada terör teriminin tanımı ve kapsamı konusunda görüş birliği yoktur. Ülkemizde bizim terör dediğimize başkaları şiddet, isyan veya gerilla savaşı, bir etnik grubun kurtuluş mücadelesi, düşük yoğunlukta savaş diyebiliyor.¹⁰¹

Uygulamada “terörizm” ve “terörist” tanımları politikacılar tarafından hasımlarını damgalayan etiketler olarak kullanıla gelmiştir. “Bir adamın teröristi bir diğerrinin özgürlük savaşçısıdır.” klişesi bu anlam oyunu üzerine çok bilinen bir değerlendirmedir.¹⁰²

Terörizm konusunun önde gelen yorumcularından Walter Laquer, 1936 ve 1981 yılları arasında söz konusu terimin 109 farklı tanımının öne sürülmüş olduğu ve 1981’den bu yana da, yarım düzinesi Amerikan hükümeti tarafından üretilen, tanımların sayısının artmaya devam ettiğine dikkat çekmiştir. Bu tanımlardan hiçbiri uluslararası toplum tarafından benimsenmemiştir. Akademik dünyadaki ortak bir tanım üzerinde anlaşmaya varma çabaları da aynı derecede başarısız olmuştur.

Bu uygulama ve diğerr nedenler Uluslararası Adalet Mahkemesinde hakim ve Harvard Hukuk Kürsüsü’nde profesör olan Richard Baxter’ı “*Bize zorla kabul ettirilmiş olan resmi bir “terörizm” konsepti hakkında pişman olmaya sebebimiz var. Terim kesin değil, bulanık ve tüm bunların ötesinde hiçbir resmi işlevsel amaca hizmet etmiyor.*” yorumunu yapmaya yöneltmiştir. Hakim Baxter’ın yorumunun içeriği zorlayıcıdır ve ideal bir bakış açısından uluslararası toplumun “terörizm” tanımını kullanımını, tamamı ile kesmesi gerektiği gibi kuvvetli bir argüman dahi öne sürülebilir.¹⁰³

6.3.1.1. Terör

Değişen dünya dengeleri ve uluslararası ilişkilerdeki farklılaşmalar sonucunda, sıcak savaşlar, yerini soğuk savaş metotlarına bırakmıştır. Soğuk savaşın gereği olarak

¹⁰¹ Tacar Pulat, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Kasım 1999, s.30

¹⁰² Murphy John F., **State Support of International Terrorism**, Westview Press, Colorado, 1989, s.3

¹⁰³ Murphy John F., a.g.m., s.3

ortaya çıkan psikolojik savaş türü ve bu savaşın vazgeçilmez unsuru düşük yoğunluktaki çatışmalar (Low Intensity Conflict), terör kavramını da beraberinde getirmiştir.

“Terör” kelimesi ilk olarak Fransız Devrimi’ni izleyen Jakobin “Korku (Terror) Hükümlerliği” ile ilişkili olarak kullanılmıştır.¹⁰⁴ Terör sözcüğü etimolojik kökleri itibariyle Latince "terrere" sözcüğünden türemiştir.¹⁰⁵ Jakobinler kendileri hakkında konuşur ve yazarken teröristi olumlu anlamda kullanmışlardır.¹⁰⁶ Bugün “terörizm” terimi temel olarak özel kişi yada grupların eylemlerini tanımlamaktadır.¹⁰⁷

Terör; dehşet, aşırı korku-dehşet saçma ve bu amaçla yaralama, yıkma ve öldürme davranışlarıdır. Terörde, heyecanlandırmak, cezalandırmak ve yıldırma söz konusudur. Terörde korkuyu kısa aralıklarla yayarak kişide ve kitlelerde acil bir ölüm kalım güdülenmesi yaratacak belli bir hedefe yöneltmek amacı vardır. Terör, “alt üst edici ve felce uğraticı aşırı korku”, olarak da tanımlanmaktadır.¹⁰⁸ Terör kavramı içinde, şiddet ve kuvvet kullanımı eylemleri vardır. Terörizm genellikle siyasal amaçlıdır. Teröristin beklentisi, öngördüğü sonuç psikolojik ağırlıklıdır. Terör maksatlı, planlı, sistematik ve örgütlü bir eylemdir.¹⁰⁹

Terörün en önemli özelliklerinden biri hedefini rastgele seçmesidir. Kurbanın ayırım gözetmeden belirlenmesi, korkunun yayılmasına neden olur. Eğer herhangi birisini hedef alması için özel bir neden yoksa hiç kimse güvenlikte olmayacaktır. Terörün bütün biçimleri için geçerli olan diğer özellikleri ise acımasız, tahrip edici ve ahlak dışı olmasıdır.

Terörle Mücadele Kanununa göre ise terör; “*Cebir ve şiddet kullanarak, baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk devletinin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak ve yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini,*

¹⁰⁴ Kökünü Latince "terrere" sözcüğünden alan terör deyiimi "korkudan sarsıntı geçirme" veya "korkudan dehşete düşmeye sebep olma" anlamlarına gelmekte olup, Dictionnaire de l'Academie Française'nin 1789 yılında yayınlanan ekinde rastlanılmaktadır.

¹⁰⁵ Wilkinson, P., **Political Terrorism**, London 1974, s. 9.

¹⁰⁶ Altuğ Yılmaz Prof.Dr., **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar, İstanbul, Mart 1995, s.19

¹⁰⁷ Murphy John F., a.g.m., s.3.

¹⁰⁸ Civelek Mehmet Ali, **Küreselleşme ve Terör Terör Kavramı ve Gerçeği**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2001, s. 26-28.

¹⁰⁹ Tacar Pulat, a.g.e., s.43

kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla, bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler.” şeklinde tanımlanmıştır.¹¹⁰

İrticai veya bölücü terör amaçlı suç örgütlerinin toplumsal düzeni sarsarak insanlar arasında panik yaratmak, kamu düzenini felce uğratmak ve devlet otoritesini zayıflatmak için terör eylemlerine başvurdukları bilinmektedir. Uyuşturucu, silah ve mühimmat, nükleer ve radyoaktif madde, organ ve doku, kültür ve tabiat varlıkları, insan kaçakçılığı, kaçak işçi çalıştırılması, kara para aklama, rüşvet, dolandırıcılık, sahtecilik, bilişim vb. suçları bu tür eylemlere örnektir. Toplumun sosyo-ekonomik şartlarından ve mevcut yapının eksikliğinden kaynaklanan terör faaliyetleri, bir süre sonra bazı güçlerin kontrolüne girmekte veya birtakım çevrelerce suni bir şekilde, istismara açık sorunlar üzerine bina edilmektedir.

Emeğin değerinin ucuzlaması, dengesizliklerin yüksek boyutlara ulaşması, işsizlik, geçim sıkıntısı, bazı ailevi sebepler, din ve etnik özellikler teröre kaynak teşkil edebilmektedir.¹¹¹ Ancak teröristleri, somut eylemlere yönelten somut nedenleri bilimsel olarak saptamak mümkün değildir.¹¹² Teröristler amaçlarına ulaşmak için gizli hareket ederler, kendilerini yasalarla bağlı hissetmezler ve üniforma giymezler.¹¹³ Terör hareketleri, günümüzde periyodik olarak ve dalgalar halinde ortaya çıkmakta, zamanla önemini yitirmekte ve bilahare yeniden hız kazanmaktadır. Terörün hız kazandığı bu dönemler ile uluslararası siyasi ilişkiler, bölgesel ve ülke düzeyindeki siyasi ve toplumsal sorunlar arasında yakın ilgi gözlenmektedir.

Örgütlü suçlar ulusal düzeyi aşarak ülke dışındaki suç odakları ile bağlantılı hale gelmiş ve uluslararası boyut kazanmıştır. Örgütlerin bağlantısı çoğaldıkça verdikleri zararda artmaktadır. Teröre başvuran grupların, eylem taktikleri ve yürüttükleri gizli faaliyetin bir gereği olarak, hedef seçimi ve eylem zamanı konusundaki inisiyatiflerini kullanmada sınırsız davranabilmeleri onları avantajlı hale getirmektedir. Sebep sonuç ilişkisinden uzak bir şekilde gerçekleştirilen terör eylemlerinin, zamanından önce haber alınarak önlenmesi veya faillerinin yakalanmasının güçlüğü ise, terörün etkisini arttırmaktadır.

¹¹⁰ 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

¹¹¹ Demirel Emin, **Terör**, Alfa Yayınları, İstanbul, Mayıs 1999, s. 31

¹¹² BM Genel Kurul Raporlarından aktaran, Tacar Pulat, **Terör ve Demokrasi** Bilgi Yayınevi, Kasım 1999, s.50

¹¹³ Tacar Pulat, a.g.e., s.53

6.3.1.2. Terörizm

Ansiklopedik anlamı; Tedhişçilik, İhtilalci grupların giriştiği, şiddet eylemlerinin tümü. Bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi. Siyasi bir gayeye ulaşmak için yıldırma ürkütme faaliyetlerini düzenli bir şekilde kullanma olarak özetlenebilir.¹¹⁴

Terörizm; siyasal hedeflere ulaşmak için toplumun demokratik ikna ve eylem yoluyla barışçı davranışına karşı, hukukun üstünlüğü ve devlet otoritesini tanımayan, güçsüzlüklerini gizlemek için demokratik otoriteleri kitlelerden kopararak halka karşı şiddet kullanmaya yönelmeyi amaçlayan, kendi güç ve doktrinleri ile sağlayamadıkları halk desteğini ve ayaklanmasını sağlamak için tarihsel görevlerinin olduğuna inandırılmış çeşitli unsurlardan oluşan ve uluslararası destek gören örgütlerin, tahripkar silahlarla donanmış olarak gelişmiş taktikler kullanan, insanlığı hakir gören, ahlaki hiçbir temeli bulunmayan siyasi hedeflere ulaşmak için insan hayatını hiçe sayan, masum insanları hedef alan ve hiçbir savaş kuralı tanımayan, geleneksel politik suçlardan farklı, metodik, örgütlü, sistematik, öldürme, kaçırma, korkutma ve tahrip eylemleridir.

Bireylerin eylemlerine uygulandığı şekliyle “terörizm” terimi görünürde ilk olarak I.Dünya Savaşı’ını izleyen dönemdeki terörist hareketlilikteki artışa tepki olarak 26-30 Temmuz 1930 tarihlerinde Cezai Hukukun Bütünleştirilmesi için düzenlenen Üçüncü Brüksel Uluslararası Konferansında bir uluslararası cezai aygıtında kullanılmıştır.¹¹⁵

Terörizm bireyler arasında değil, terör sahnesinde yer alan sosyal gruplar yada güçler arasında süren bir mücadele olarak da değerlendirilmektedir.¹¹⁶ Terörizm, adam kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleri olarak da nitelendirilmektedir.¹¹⁷

Terörizmin bir çok tanımı devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen politik şiddet hareketleri üzerinde duran temel bir formülün değişik varyasyonlarıdır. Bununla birlikte bu tür tanımlamalar terörizmi suikast, sabotaj ve gerilla savaşı gibi diğer faaliyetlerden ayırmamaktadır. Ayrıca bu tür tanımlar terörizmin sembolik ve değişmeyen ve ayırıcı olmayan psikolojik politik bir iletişim şekli olması da dahil terörizm faaliyetlerinin temel elementlerini kapsamamaktadır. Buna zıt ancak aynı

¹¹⁴ Demirel Emin, a.g.e., s. 28

¹¹⁵ Murphy John F., a.g.m.,s.4-5.

¹¹⁶ Tacar Pulat, a.g.e., s.45

¹¹⁷ Demirel Emin, **Terör**, IQ Yayıncılık, İstanbul,2002, s.25.

düzeide önemli bir diğer problem de bağımsız devletlerin kendi ulusal çıkarlarını göz önünde bulundurarak kendilerine göre bazı hareketleri terörizm kapsamında değerlendirmeleridir.¹¹⁸

Terör kavramı, çok genel bir yaklaşımla, uzun süreli korku ve dehşet durumunu ifade etmede kullanılır. Terörizm kavramı ise, bu durumun ortaya çıkarılmasını amaçlayan stratejiyi ifade eder.

Terörizm “hesaplı” bir şiddettir. Amacı olabildiğince çok insan öldürmek değil, kitlelerin “eylemlerinden etkilenmesini” sağlamaktır. kitlelerin “dehşete” kapılmasını, bir umutsuzluk içinde “teröristin isteklerine boyun eğilmesi”nden başka çare olmadığını düşünmesini sağlamaktır.¹¹⁹

Terörizmin genel olarak kabul gören bir tanımının yapılabilmesinin önündeki en büyük engel bu terimin tamamen olumsuz ifadeler içermesidir. Aslında terörizmin tanımlanması herhangi bir diğer politik kavramın tanımlanmasından daha zor değildir ve tanım yapılamamasının nedeni bunun değer verilen ifadelerle yapılmaya çalışılmasıdır. Şu anda terörizm için bir anlama bayağılaşması söz konusudur: Analizciler bu hareketi sadece basit nesnel sınıflandırmaya çalışmakla kalmayıp “ekstra normal”, “anormal” ve “aşırı” gibi değerlendirmeler yapmaktadır. Bu yaklaşımla ilgili sorun hayatın bir gerçeği olarak her bir kişinin temel bir gerçeği kendine göre yorumlamasıdır. Bunun bir sonucu olarak nesnel bir fenomenin bireysel öznel değerlendirmeleri sonucunda genel kabul gören bir sonuç ortaya çıkarması imkansız gibi görölmektedir.¹²⁰

Terörizmin, birbiriyle iç içe geçmiş bulunan kısa dönem amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür; Öncelikle hedef alınan rejimi ve siyasi iktidarı yıpratmak, mevcut otoriteyi sarsmak. İç ve dış kamuoyunda davalarının duyurulmasını sağlamak ve dikkatleri savundukları davanın üzerine çekmek. Oluşturdukları tedhişle, toplumun direnme gücünü kırarak kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak. Kısmi güç ve otorite sağladıkları toplumda kendilerine taraftar katılımı ve kitle desteği sağlamak. Terör örgütlerinin eylemlerinin birinci aşamadaki temel amaçları, halkın gözündeki siyasal iktidarı yıpratmak ve giderek, devletin manevi otoritesinin zayıflamasını sağlamaktır. Kısacası, siyasal terörün kısa dönemdeki birinci amacı, merkezi iktidarı felce uğratmak ve kamuoyunu yıldırmaı gerçekleştirmektir. Terör eylemlerini yapanlar, eylemlerinin etkili olmasını, seslerinin

¹¹⁸ Chalk Peter, **West European Terrorism and Counter-Terrorism**, Macmillan Pres Ltd., London, 1996, s.10.

¹¹⁹ Kışlalı Ahmet Taner, **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, İmge Kitabevi, Ankara, 1993, s.39.

¹²⁰ Chalk Peter, a.g.m., s.9-10.

fazla çıkmasını, duyulmasını, yankılanmasını, toplumu bütünüyle etkilemesini, sarsmasını isterler. Haber televizyonlardan görüntülediği, arka arkaya kınama demeçleri verilmeye başlandığı zamanda, eylem amacına ulaşmış demektir.

Terörizmin belli başlı özellikleri nelerdir? Sorusuna Araştırmacı Peter Chalk özet olarak şöyle yanıt veriyor.¹²¹

1. İlk olarak terörizmin politik bir faaliyettir. Hangi grup hakkında konuşuyorsak konuşalım bunların bazı politik amaçlara dayanması genel bir özelliktir. Her zaman hüküm süren politik yapı ve/veya otoriteyi suçlar.

2. Terörizm hiçbir zaman kendini bir suç faaliyeti olarak kabul etmez.

3. Terörizm psikolojik bir savaş aracı olarak görülmelidir. Hemen ulaştırılması düşünülen hedef yok etmek değil şiddet korkusunu kullanarak bir korku ve gerilim atmosferi oluşturarak bu duygusal reaksiyonun politik davranışları etkilemesini sağlamaktır. Psikolojik açıdan en çok zarar veren faktör hiç kimsenin diğerlerinin ne yapacağını bilmediği bir ortamda zararın nereden geleceğini bilememesidir.

4. Terörizm ayrımcı bir öge kullanmalıdır. Ayrımcılık gerilim cevaplarının oluşumunda önemli bir rol oynar: terörizm daha fazla tahmin edilemez oldukça yanlış yönlendirme etkileri de daha farklı olur. Terörizm tahmin edilebilir olduğunda psikolojik zarar verme etkisini “geniş” kitlelere karşı kaybeder.

5. Teröristler askeri bir hedefe saldırdığında burada maddi zarardan çok psikolojik etkiler düşünülmektedir.

6. Terörizm sistemattiktir: Terörizm sürekli bir kampanya ile belirli politik hedefleri gerçekleştirmeyi hedefleyen organize bir politikadır.

7. Terörizm terörist eylemlerin dikkat çekmek ve/veya duyulmak için yapıldığı politik bir iletişim yolu olarak görülmelidir. Dramatik eylemlerle teröristler kendilerinin dinlenmesi ve dikkate alınması gereken bir grup oldukları izlenimini uyandırırılar.

*8. Son olarak terörizm fenomeni yapı olarak hem ülke içi hem de ülke dışında olabilir.*¹²²

İletişimsel fonksiyonun etkin bir biçimde yerine getirebilmesi için terörizmin eylemlerinin mümkün olduğunca geniş kitleler tarafından bilinmesi gerekir ve eylemciler eylemi üstlenir. Terörizm eylemcilerin kendi ana vatanları dışında eylem

¹²¹ Chalk Peter, a.g.m. s.5-21.

¹²² Terörizmin nitelikleri için bkz. : Altuğ Yılmaz, **Terörün Anatomisi**, Altın Kitaplar, İstanbul, Mart 1995, s. 104-111

yapmaları; eylemci grubun ülkesindeki yabancıları hedef aldığı; yada yabancı bir devletin politikalarını değiştirmek istemesi durumunda uluslar arası bir boyut kazanır.¹²³

Terörizm gelişen ve değişen dünya koşulları ile birlikte, değişiklik göstermekte, gelişen teknolojiye bağlı olarak elde ettiği yeni imkan ve kabiliyetleri ile etkisini ve gücünü her geçen gün arttırmaktadır. Demokratikleşme alanında atılan adımlar terörü nicelik olarak azaltmakla birlikte, demokratik ortamlarda terör eylemlerinin etkinliği özellikle kitle iletişim araçlarının etkisiyle daha da artmaktadır.¹²⁴

Bu bağlamda terörizmin nitelikleri şöyle özetlenebilir:¹²⁵

- Teröristler amaçlarına ulaşmada vasıta olarak, hedef gruplar arasında korku, ümitsizlik ve yıkım atmosferi oluşturmaya çalışırlar.

- Bir şiddet olayının psikolojik sonuçları fiziki sonuçlarından ölçüsüz bir şekilde büyük olursa terörist bir nitelik kazanır.

- Terörizm, özel olarak önceden bilinmeyen baskı şeklidir.

- Teröristler savaş kuralı ve yasası tanımazlar, muharip ve sivil ayrımı yapmazlar. Çünkü teröristlere göre tarafsız olunamaz, ya onlardansınız yada onlara karşısınız.

- Terörizm vahşi, barbar yöntemler ve silahlar içerir.

Terörizm aşağıdaki sebeplerden dolayı teröristlerce doğru ve haklı gösterilmektedir.¹²⁶

- Terörizm geçmişte de mevcut olmuş başarı için en iyi ve tek yöntemdir.

- Terörizm göze göz, dişe diş şeklindeki adil intikamı gerçekleştirir.

- Terörizm ehveni şerdir, yani kötünün iyisidir. Çünkü terörizmi benimsemezsek daha büyük kötülüklerle karşılaşırız.

6.3.1.3. Terörizm Tipleri

Terörizmin tiplerini incelemek bize varolan mücadelenin devrimci veya gerilla hareketleri olup olmadığına dair bilgiler verecektir. Bu bağlamda terörizm tipleri beşe ayrılmaktadır.¹²⁷

¹²³ Chalk Peter, a.g.m. s.22.

¹²⁴ Detaylı bilgi için bkz.: Tacar Pulat, **Terör ve Demokrasi**, Bilgi Yayınevi, Kasım 1999

¹²⁵ Altuğ Yılmaz, a.g.e., s. 104

¹²⁶ Altuğ Yılmaz, a.g.e., s. 105

¹²⁷ Kılıçkap Tolga, a.g.e., s.30

Terörizm tipleri ise şu başlıklar altında toplanmıştır: Topyekün Terör, Devlet Liderlerine Karşı Yapılan Suikastlar, Rastlantısal Terörizm, Odaklanmış Rastlantısal Terör ve Düzenli Terör.

Hangi türden olursa olsun, terör örgütünün varlığını sürdürebilmesi, öncelikle iç ve dış desteklere bağlıdır. İçte belirli bir toplumsal destek “önkoşul”dur. O devletin zayıflamasını isteyen dış güçlerin desteği ise, olayın boyutlarının belirlenmesinde rol oynar. Eğer dış destek komşu devletlerden geliyorsa, ayrı bir önem taşır. Çünkü böyle bir destek, terör örgütüne sığınma kolaylığı ve dolayısıyla daha geniş hareket serbestliği sağlar.¹²⁸

6.3.1.3.1.Topyekün Terör

Bazen kurumsallaşmış bir hal alan, organize veya organize olmayan ve hükümet baskısı ve rejim karşıtlarına yönelik gerçekleştirilen devlet terörüdür.

6.3.1.3.2.Devlet Liderlerine Karşı Yapılan Suikastlar

19. yüzyılın ortalarında uluslararası toplumun suç işlemesine neden olan ve devlet liderlerine veya karar alıcı mekanizmalarına yönelik yapılan saldırıların oluşturduğu terörizm tipidir.

6.3.1.3.3.Rastlantısal Terörizm

Postane, tren istasyonu, ana cadde ve kafe gibi halkın yoğun olarak bulunduğu yerlerde patlayıcı maddeler kullanılarak yapılan saldırıları içeren bu tipe örnek olarak Cezayir devrimcilerinin resmi makamlara yönelik bombalı saldırılarını verebiliriz.

6.3.1.3.4.Odaklanmış Rastlantısal Terör

Belirli kişilere ve kurumlara yönelik özellikle bu tip unsurların yoğun olarak buldukları bölgelere yönelik yapılan bombalı saldırıların oluşturduğu terörizm tipidir.

¹²⁸ Kışlalı Ahmet Taner, a.g.e, s.40-41.

6.3.1.3.5.Düzenli Terör

Bölgesel bir bağımsızlık planı olan veya olması için çaba harcayan örgütlerce, hakim devlete ve onun organlarına karşı yürütülen sürekli ve şiddetli terör olaylarını ifade eden terörizm tipidir.¹²⁹

6.3.1.4.Terörizmin Sebepleri

Alman yazar Gunter Grass'a göre; terörizmin ana sebeplerinden biri yıllardır açıkça ortadadır ve bu sebep adil olmayan dünya ekonomik düzenidir.¹³⁰ Terörizmin sebepleri veya terörün sebepleri sosyologlara göre yukarıda açıklanan hususlar ışığında şöyle ifade edilmektedir. “çağı yorumlayamama, ekonomik-sosyal, kültürel ve politik gelişmelerden kuşkuya kapılarak çeşitli kurtuluş reçeteleri aramak.”¹³¹ Teröristlerin her geçen gün daha eğitilmiş, bilgili ve kültürlü ve bilinçli kişilerden oluşması, terörizmin küreselleşmesine de neden olmuştur. Bu bağlamda terörizmin sebebini incelerken, geçen yüzyıldaki geri kalmışlık ve eğitimsizlik gibi sebepler artık ilk sıralarda yer almamaktadır. Türkiye’de yapılan bir araştırmaya göre, eylemciler arasında politik farklılık olmasına rağmen, yaş, eğitim ve gelir düzeyleri açısından hep aynı noktada birleştikleri görülmektedir. Köylerden şehirlere gelenler, üniversite öğrencileri ve 16-25 yaş arası kişiler eylemcilerde ilk sıraları oluşturmaktadır.¹³²

Dünyada terör çok eskiye dayanmasına rağmen, 1960’lı yıllar son terör dalgasının yaşandığı yıllar olarak hatırlanmaktadır. Bu yıllarda birtakım özgürlük hareketlerinin meydana çıkması ve terörizmi kendilerine yol seçmesi önem arz etmektedir. 1968’de Filistin Halkı Kurtuluş Cephesi tarafından bir İsrail uçağı kaçırılmıştır. Yine 60’lı yıllarda Küba’ya kaçırılan ABD uçağı, bu ülkenin bazı anti-terör tedbirleri almasına sebep olmuştur. Bu arada Eritre Kurtuluş Cephesi milisleri de Etiyopya uçaklarına karşı saldırılar düzenlemişlerdir. Bu olaylarda terör daima amaç değil, araç olarak karşımıza çıkmaktadır. 1972’de “Japon Kızılordu” mensuplarının, Filistin Kurtuluş Hareketi lehine İsrail havaalanında giriştikleri operasyonda 27 kişi ölmüştür. Bu olay, terörün uluslararası boyutta ne gibi öldürücü darbeler vurabileceğini

¹²⁹ Combs Cindy C, a.g.e, p: 14-15.

¹³⁰ Civelek Mehmet Ali, a.g.e, s: 24.

¹³¹ Terörizmin sebepleri için bkz.: Demirel Emin, **Terör**, Alfa Yayınları, İstanbul, Mayıs 1999, s. 29 ve Altuğ Yılmaz, “Terörün Anatomisi”, Altın Kitaplar, İstanbul, Mart 1995, s. 88-103

¹³² Demirel Emin, a.g.e, s.28.

göstermiştir. 1972’de Münih’te İsraili oyunculara karşı “Kara Eylül” tarafından düzenlenen saldırı, dünyanın gözünü bir defa daha teröre çevirmiştir. 1975’te ise ilginç bir dönem başlamış; Uluslararası teröristler, “Carlos” önderliğinde, OPEC Bakanlar Kurulu Toplantısını basmıştır. 1980’lerde yeniden hareketlenen terör olayları arasında Asala, Hizbullah, PKK ve Mafya gibi örgütlerin faaliyetleri söz konusu olmuştur. 1990’lı yıllarda IRA, Hamas, Hizbullah; gibi örgütler eylemlerini yoğunlaştırmıştır. PKK, Hizbullah ve DHKP-C 2000’li yıllarda ülkemizdeki en önemli terör hareketi olma özelliğini sürdürmektedir. Uluslararası terörist Usame bin Ladin ise, ABD’deki 11 Eylül eylemi nedeniyle halen en tehlikeli terörist olarak aranmaktadır.¹³³

6.3.1.5. Terörizmle Mücadele¹³⁴

Bugün dünya güvenlik alanında paradigma değişimi yaşamaktadır. Soğuk Savaş paradigması yapı olarak asimetrik olan yeni risk ve tehditlere çözüm bulunmasında yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu yeni risk ve tehditler daima kestirilemez bir şekilde ortaya çıkmıştır ve bunların coğrafi veya etnik sınırları bulunmamaktadır. Oldukça dinamik ve esnek bir yapıya sahip bu risk ve tehditler, terörizm örneğinde olduğu gibi pek çok durumda küresel olmasa da ülke aşırı bağlantılara sahip bulunmaktadırlar.¹³⁵

Genelde hiçbir ülke istediği veya gerektiği şekilde terörle mücadele edememiş, kendi dışından gelen ve empoze edilen faktörleri dikkate almak zorunluluğunda kalmıştır. Bunun sonucu olarak gelinen bu nokta da anlaşılmıştır ki, bu tür yöntemlerle terör ile mücadele etmek, terörü ortadan kaldırmak mümkün olmadığı gibi, terörün teknik ve taktik olarak gelişmesi, yaygınlaşması ve şiddetini arttırması gibi bir durum ile de karşı karşıya kalınmıştır.

Terörizme karşı dünyada uygulanan yöntemlerin başlıcaları şunlardır; “*Halkın desteği sağlanmaya çalışılmaktadır. İstihbarat faaliyetlerinde başarıya önem verilmektedir. Terörle mücadelede uzmanlaşmaya, eğitime ve sosyal psikolojiye ağırlık verilmektedir. Etnik çatışmalar soysal bilimciler tarafından ele alınmaktadır. Güvenlik güçleri terörün kışkırtma ve tahriklerine karşı yönlendirilmektedir. Terörist ayırımına*

¹³³ Demirel Emin, a.g.e, s.28.

¹³⁴ Terörizme karşı tedbirler ve Türkiye’de terörle mücadele hakkında detaylı bilgi M.Ali Kışlalı’nın “Güneydoğu-Düşük Yoğunluklu Çatışma” Ümit Yay.,1996 kitabında yer almaktadır. Ayrıca bkz.: Altuğ Yılmaz, “Terörün Anatomisi”, Altın Kitaplar, İstanbul, Mart 1995, s. 143-158, Tacar Pulat, “Terör ve Demokrasi” Bilgi Yayınevi, Kasım 1999, s.167-173

¹³⁵ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök’ün, **Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi**, Açış Konuşması, 28 Haziran 2005.

özen gösterilmeye çalışılmaktadır. Etnik terör ile etnik sorunlar birbirinden ayrılmaya çalışılmaktadır. Siyasal katıma kanalları teröre yönelen gruplara açık tutulmaya çalışılmaktadır. Hükümetler terör ile doğrudan diyalogu kesin olarak ret etmektedirler. Önce terörünün durdurulması sonra istenen reformların yapılması benimsenmektedir. Sorunun çözümleri uzun vadeye yayılmaktadır. Devletin uzlaşmacı yüzü af yasaları ile uygulamaya sokulmaya çalışılmaktadır.”¹³⁶

Türkiye açısından ise, TSK'nın yürüttüğü Terör ile Mücadele faaliyetleri için Genelkurmay Başkanı'nın yaptığı konuşma dikkat çekicidir. Genelkurmay Başkanı Konuşmasında: “Unutulmamalıdır ki, terör toplumun bütün kesimlerini etkiler ve terörle gerek Devletin gerek toplumun bütün unsurlarının desteğiyle başa çıkılabilir. Bu nedenle, terörle mücadele bazı kurum ve kuruluşların değil, devletin sorumluluğunda olan, ulusal bir görevdir.” ifadelerini kullanmıştır.¹³⁷

Ahmet Taner Kışlalı'ya göre terörizme karşı verilen savaşta öncelikle göz önüne alınması gereken üç temel nokta vardır. Bunlar:

- Tek başına silahlı savaş hemen hiçbir zaman terörü sona erdirmeyeceği gibi, terörün silahsız çözümü de yoktur. “Hiçbir taviz teröristi tatmin etmez”.

- Gerçek dünya ile “teröristin dünyası” arasında büyük fark vardır. Teröristin inançları ile gerçek olaylar ve olgular arasındaki “çelişkiler” somutlaştıkça, teröristin direnci azalır.

- Terör grubunun inançlarını değiştirmeye çalışmak yanlıştır. Ancak tek tek teröristler üzerinde etkili olunabilir. Bir bütün olarak grubun değişebilmesi çok zordur.

Terörle mücadelenin, politik, diplomatik, toplumsal, güvenlik, hukuk ve daha pek çok boyutu vardır.

Bu nedenle, terörizmin tek ve kapsamlı bir tanımı yerine, her boyutun kendine özgü gereklerine uygun ayrı tanımların benimsenmesi, uygulanabilirlik açısından önemlidir. Silahlı şiddet eylemlerine karşı barış koşullarında kolluk harekâtı; silahlı çatışma koşullarında ise askerî harekât kuşkusuz gerekli ve zorunludur. Ancak tek başına bu “semptomatik – cerrahi” tedavi, başarılı olsa bile, orta ve uzun vadedeki güvenlik sorununu ortadan kaldırmamaktadır.¹³⁸

¹³⁶ Tacar Pulat, a.g.e, s.160-163

¹³⁷ Genelkurmay Başkanlığı tarafından yapılan “Terörle Mücadelede İçinde Bulunulan Sürecin Değerlendirilmesi Toplantısı”, 19 Temmuz 2005.

¹³⁸ Çaycı Sadi Doç,Dr., **Terörizm ve Uluslararası İşbirliği**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Vakfı (ASAM) Analizler, 23 Mart 2006.

İşte Türkiye, bu noktada Genelkurmay II. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ ile bir tespit ve çözüm önerisi sunmaktadır. *“Elbette terörizm hiçbir nedenle haklı gösterilemez ve savunulamaz. Ancak, özellikle İsrail-Filistin arasındaki sorun ile uluslararası terörizm arasındaki ilişkiler de görmezlikten gelinemez. Sonuca giden çözüm yolunda özellikle ABD ile Avrupa’nın aynı bakış açısına sahip olmalarının önemine inanılmaktadır. Çözüm yolunun önünü ancak ABD ile Avrupa’nın sahip olduğu müşterek değerler ile askeri, ekonomik ve politik gücün sinerjisi açabilir.”*¹³⁹

Aslında terör ve terörizme karşı mücadelede uluslararası işbirliği çok önemli olmasına rağmen, bazı devletler bugün bu konuya yeterince önem vermemekte bu nedenle terörist faaliyetler artarak devam etmektedir. (Günümüzde dünya barışı ve güvenliği için en büyük tehdidin ve krizlerin ana kaynağının terörizm olduğu konusunda tüm ülkeler hemfikir gibi gözükmektedirler. Buradan hareketle tehdidin, terörizm değil, teröristler ve terör örgütlerinin kendileri olduğu söylenebilir.) Halbuki söz konusu devletler terörizmle karşı karşıya kaldıkları zaman, bu işbirliğinin değerini daha iyi anlayacaklardır. Nitekim 11 Eylül 2001’de ABD’deki ikiz kulelerin yıkılması ile uluslararası terörizm gündeme gelmiştir. Etnik bir köke dayanan, terör eylemleri ve teröristlerin yetişmesinde etnik kimliği bir araç olarak kullanan terör de günümüzde devam etmektedir. Özellikle PKK’nın, Türkiye’de ve Batı Avrupa ülkelerinde sürdürmüş olduğu terörist faaliyetler bu durumun en bariz örneğidir.¹⁴⁰

PKK’yı doğuran sebeplerin başında Batılıların Orta Doğu ve Türkiye siyaseti gelmektedir. Bu insanlık dışı örgütü kendi ülkelerinde barındırmaları; türlü imkanlar vererek korumaları da aynı anlayışın sonucudur. Ancak ana yapısı terör üzerine kurulu örgütün, bu ülkelerde arayacağı bazı çözümleri de şiddete dayandıracakları doğaldır. Böyle durumlarda, kendilerine zarar verebilecek eylemlere karşı en sert tedbirlerin alınacağı; ancak Türkiye aleyhindeki faaliyetlere dokunulmayacağı ve aynı örgütün ve onları destekleyenlerin ülkemizdeki yıkıcılıklarına “insani” gözlükle bakacakları, Batılı çifte standardın geleneğidir.¹⁴¹

Bu ülkeler Türkiye’de Türk’ten ayrı bir milliyet bulunduğu iddiasıyla insanlarımızı birbirine düşman etmenin ve ülkemizi parçalamanın peşinde koşmaktadırlar. Oysa atalarımızın kanı pahasına bize vatan olan bu toprakların her

¹³⁹ Genelkurmay II. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ’un **“Türkiye, NATO ve AB Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri Sempozyumu”** Açış Konuşması, 27 Mayıs 2004.

¹⁴⁰ Mütercimler Erol, a.g.e., s. 384-385.

¹⁴¹ Budak Nazım, **Varlığımızı Hedef Alan Tehdit (Bölücü Terör)**, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1994, s.204.

köşesi aynı değerde olup kürt adı altında suni bir kimliğe sokulmak istenen bazı vatandaşlarımız, bu milletin öz evlatlarıdır. Bu nedenle, doğusu ve batısıyla Türk halkının bin yıllık toprağı olan Anadolu insanımız için vazgeçilmezdir.¹⁴²

Uluslararası platformdaki pozitif teşebbüs ve taahhütlerine paralel olarak Türkiye, terörü daha bilimsel bir yolla araştırmaya karar vermiş ve Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM) oluşturmayı teklif etmiş, bu merkezle aynı zamanda NATO'nun transformasyon çabalarına ve teröre karşı uluslararası savaşa da katkı sağlamak amaçlanmıştır. Türkiye tarafından NATO'ya önerilen üç mükemmeliyet merkezinden birisi olan Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM) 28 Haziran 2005 günü Ankara'daki tesislerinde faaliyete başlamıştır. Türkiye'nin terörizm konusunda yaklaşımını en açık ve net olarak anlamak için ise, Genelkurmay Başkanı Org.Hilmi Özkök'ün 28 Haziran 2005 tarihinde “Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi”nin açılış töreninde yaptığı konuşmaya bakmak gerekir. Genelkurmay Başkanı tüm uluslara adeta ders niteliğinde şu konuşmayı yapmıştır:

“Yeni koşullar dünyanın güvenlik ve istikrarını olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle risk ve tehditler özellikleri ve çeşitlilikleri bakımından hızla yayılmaktadır. Dahası, öncelikle uluslararası terörizmden kaynaklanan asimetrik tehditler bugünün teknolojisinden giderek artan bir şekilde faydalanmaktadır. Bu tehditler aynı zamanda uluslararası düzeyde de organize olmaktadır. Özellikle fakirlik, toplumsal karmaşa ve otorite boşluğu terörizm ve kökten dinciliğin kolay serpiştiği en elverişli ortamları teşkil etmektedirler. Bu kaotik ortamda güvenlik güçlerinin bugün mevcut olan risk ve tehditlerle etkin bir şekilde mücadele etmesi oldukça zordur. Bundan başka toplumlarımız güvenlik güçlerinden daha iyi kalitede hizmet beklemektedir. Bu sebeple önleyici tedbir alınmasına yönelik düşünme ve buna göre hareket etme yeteneği ve güvenlik güçlerinin sürdürülebilir başarısı daha büyük bir önem kazanmıştır... Bu bağlamda terörle mücadele de uzun vadeli bir konudur. Özellikle toplumun teröre karşı direnişi başarısının temel koşullarından biridir. ...Ayrıca halkla daha iyi bir diyalog kurarak halkı yeni riskler ve tehditler konusunda etkin bir biçimde bilinçlendirerek halkın desteğinin devamlılığını sağlamalıyız.

Askeri düzeyde uluslararası iş birliğinin terörle mücadelede gerekli ancak yeterli olmadığını düşünüyoruz. Teröre karşı ordunun esas rolü terörün yayılmasını engellemek, caydırmak ve terörün nedenlerini ortadan kaldıracak sivil teşebbüsler için

¹⁴² Budak Nazım, a.g.e,s.257.

zemin oluşturmaktır. Ülkelerin bugün terörle mücadelede karşılaştığı başlıca sorun doğru yolun ve güvenliğin üç katmanı olan ferdi, ulusal ve uluslararası seviyeler arasında uygun bir dengenin nasıl bulunacağıdır.

Terörizm demokrasinin düşmanı olduğundan, demokrasiyi korumak ve geliştirmek amacıyla ulusal seviyede gerekli ve koruyucu tedbirleri almak önem arz etmektedir. Yine bu seviyede demokratik değerler ve halkın terörizme karşı daha katı tedbirler alınması yönündeki talebi arasındaki denge çok önemlidir. Uluslararası düzeyde ülkeler terörizmin ortak tanımı üzerinde mutabakata varmalıdırlar. Şayet herhangi bir sebepten ötürü bir ülkede terörist olarak adlandırılan bir kişi diğer ülkelerde farklı şekilde tanınıp kabul görüyorsa o zaman bu mücadelenin başarılı olma şansı yoktur. Terörü kendi amaçlarına ulaşmak için bir yöntem olarak kullanan kişi yada gruplar terörist olarak adlandırılmalıdır. Şayet terörizmin ortak tanımı konusunda tam bir ortak fikir birliğine erişemezsek bu mücadelede galip gelemeyiz. Bugün terörist örgütler dünyanın her yerinde terör saldırısı gerçekleştirme imkan ve kabiliyetine ulaşmışlardır. Bu da terörizmin küreselleştiği anlamına gelmektedir. Bu perspektiften bakıldığında küresel barış ve güvenliğin ya her yerde olduğunu yada hiçbir yerde olmadığını görürüz. Gerçekten de 11 Eylül dünya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Aslında terörizm 11 Eylülden önce bile daima insanlık için bir tehditti. Sizin de çok iyi bildiğiniz gibi yalnızca Türkiye’de 30 bin insan terörist saldırılar sebebiyle ölmüş veya yaralanmıştır ki bu sayı dünya tarihindeki en büyük rakamlardan biridir. Bugünlerde bile PKK yalnızca güvenlik güçlerine değil sivillere de zarar veren el yapımı patlayıcıları Türkiye’nin Güneydoğusundaki dağlık bölgelere yerleştirmektedir. Biz uluslararası toplumu terörizmin kötülüklerine karşı birlikte hareket etmemiz gerektiği konusunda daima uyarmıştık. Ne yazık ki pek çok ülke bizim iş birliği çağrılarımıza kulak asmamıştı...

11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan hükümeti tarafından hazırlanan raporda özetle şu tespitler yapılmıştır;

- *Terör örgütleri büyük çaplı eylem planlama, organize etme ve değerlendirme yeteneklerini geliştirmişlerdir,*
- *Yeni eleman toplama, fikirlerini aşılama ve yeni personel eğitime olanaklarını genişletmişlerdir,*
- *İleri muhabere ve istihbarat imkan ve kabiliyetlerine sahiptirler,*
- *Kayda değer finans kaynaklarına sahiptirler,*

- *Personelini uzak bölgelere gönderebilmektedirler.*

Belki de bu rapordan elde edilecek en önemli sonuç güvenlik güçlerinin hayal güçlerinin eksikliğidir. Teknolojik üstünlüğün modern dünya ve insanlığın yararına olması gerekirken, yaratıcılık şu anda halen teröristlerin yararına gibi görünmektedir çünkü hayal güçlerini kısıtlayacak hiçbir değerleri yoktur. Teröristlerin kafalarındaki kötü planları gerçekleştirmelerinin binlerce yolunun olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle terörün bilimsel olarak ele alınması gerekmektedir.”¹⁴³

Resmi yada özel kitle iletişim araçlarının terörizmle ilgili tutumu da, teröre karşı savaşta önem taşır. Haberler doğrulara dayanmalı, ama şiddet eylemleri teröristlerin bir başarısı yada toplum açısından bir panik havasında sunulmaktan kaçınılmalıdır. Terörü en çok özendircek anlatım biçimi ise, terörizmin bir “savaş” olarak nitelendirilmesidir. Böyle bir nitelendirme, teröristin kendisine ve “dava”sına olan saygısını arttıracaktır.¹⁴⁴

Medya’ya yönelik olarak Genelkurmay Başkanı’nın 19 Temmuz 2005 tarihinde “Terörle Mücadelede İçinde Bulunulan Sürecin Değerlendirilmesi” toplantısında şu değerlendirmeyi yapmıştır. “*Terörle ilgili konuşurken, yazarken, çizerken bu amacın daima göz önünde bulundurulması gerekir. Diğer bir deyişle, medyada terörizmle ilgili haberlerin veriliş şekliyle, toplum üzerinde korku, bezginlik, yıldırma, tehdit ve baskı yaratılmasına bilerek/bilmeyerek neden olunuyorsa bu, teröristlerin amaçlarına hizmet olur.*”¹⁴⁵

Terörle mücadelede temel zafiyet, terörist hareketlerin fikir temellerinin önemsenmemesi ve bütünlük oluşturan “ağ” olgusunun ve bunun bütünlüğünün (destekçi ülkeler, hoşgörülü ülkeler, lider kadro, silahlı militanlar, işbirlikçi kişi ve kuruluşlar, suç örgütleri...) görmezlikten gelinmesinden kaynaklanmaktadır.

Teröre karşı toplumun her kesimi aynı karallıkla mücadele vermelidir. Büyük Atatürk’ün dediği gibi devletin varlığını milletin kendisi korur.¹⁴⁶

Sonuç olarak terörizmle mücadelede; Türkiye, Ulu Önder Atatürk’ün bizlere işaret ettiği “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi doğrultusunda, uluslararası güvenliğin

¹⁴³ Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hilmi Özkök’ün “**Terörizmle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi**” **Açış Konuşması**, 28 Haziran 2005.

¹⁴⁴ Kışlalı Ahmet Taner, a.g.e, s.45.

¹⁴⁵ “**Terörle Mücadelede İçinde Bulunulan Sürecin Değerlendirilmesi**” Toplantısı, Genelkurmay Başkanlığı, 19 Temmuz 2005.

¹⁴⁶ Hürriyet Gazetesi, 31 Temmuz 1992. Emekli Oramiral Kemal Kaycan’ın teröristlerce şehit edilmesi sebebiyle kuvvet komutanlarının 30 Temmuz 1992’de yaptıkları toplantıda Org. Doğan Güreş’in beyanı.

sağlanmasına yönelik tüm konuların çözümünde ve işbirliğinde üzerine düşen görevi yapmaktadır ve yapmaya devam edecektir. Ancak bu husus sağlıklı bir ulusal güvenliğe sahip olmayı da zorunlu kılmaktadır. Ulusal güvenliğimiz ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter yapısının ve devletin milletiyle bölünmez bütünlüğünün vazgeçilmez temel taşlarını oluşturan, "laiklik" ve "Atatürk Milliyetçiliği"ne doğrudan bağlıdır. "Artık küresel anlamda barış ve güvenlik ya her yerde ya da hiçbir yerdedir. "147

6.3.2. Ülke içi Terör Politikası

Fransa Terörle Mücadele Kanunu Terörü; "Baskı veya tehdit yoluyla mevcut kamu düzeninin ciddi olarak bozulması amacıyla bireysel veya toplu olarak bulunan herhangi bir faaliyettir." şeklinde tanımlamaktadır.¹⁴⁸

Halihazırda, büyük ölçüde etnik ayrımcılık üzerine dayalı Avrupa'daki terörün özellikle Fransa, İngiltere ve İspanya'da öne çıktığının altını çizmek gerekir.

I. Fransa yakın geçmişte, Marksist-Leninist bir temel düzen üzerine kurulup işletilen bir terör dönemini yaşamıştır. Günümüzde ise Korsika'nın bağımsızlığı için estirilen yoğun şiddet dalgası nedeniyle terör eylemlerini en çok yaşayan Avrupa ülkelerinden biri durumundadır.

II. Fransa, Marksist temel üzerine kurulu terör eylemlerine yoğun bir şekilde muhatap olduğu 1970'li yıllarda, Jandarma teşkilatı içinden seçerek özel bir terörle mücadele örgütü kurmuş, terörle mücadele konusunda o dönemin koşullarına uygun bazı tedbirler almıştır. Bu tedbirler çerçevesinde;¹⁴⁹

- Kurulu düzeni hedef alan dernekler kapatılmıştır.
- Siyasal tarafsızlığa riayet etmeyen bütün yabancılar sınır dışı edilmiştir.
- Yoğun olarak kullanılan cadde ve meydanlarda gösteri yapılması yasaklanmıştır.
- Valilere konuyu 48 saat içinde DGM'lerine intikal ettirmek kaydıyla, toplantı ve gösterileri yasaklama, gerekli yerleri kapatma ve gerekli görülen güvenlik tedbirlerini alma hakkı tanınmıştır.
- Üniversiteler de dahil olmak üzere, kamu binalarının işgal edilmesi ve kamu hizmetlerinin görülmesinin engellenmesi yasaklanmıştır.

¹⁴⁷ Genelkurmay II. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ'un "Türkiye, NATO ve AB Perspektifinden Kriz Bölgelerinin İncelenmesi ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri Sempozyumu" Kapanış Konuşması, 28 Mayıs 2004.

¹⁴⁸ Doç.Dr. Ümit Özdağ, Doç.Dr. Osman Metin Öztürk, **Terörizm İncelemeleri**, 2000, s.2

¹⁴⁹ Emin Demirel, **Terör**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.s.38

- Yasalarda değişiklik yapılarak, kolektif cezai sorumluluk getirilmiş ve bu suretle, şiddet ve tahribata yönelen gösterilerde suçüstü yakalananların yanısıra gösteriyi tertip edenler de sorumlu tutulmuşlardır.

6.3.2.1.FLNC (Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi)

Korsika'ya özerklik kazandırmak, nihai olarak da bağımsızlığa kavuşturmak için 1976 yılında ortaya çıkan ve silahlı mücadele yolunu seçen "Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC)"¹⁵⁰ adlı örgüt, polis karakollarına, devlet dairelerine, bankalara vb. yerlere saldırılar düzenlemek suretiyle Fransa'da terör estirmiştir. FLNC, nihai olarak bağımsızlığı amaçlamış olmakla birlikte bugün için, Korsika dilinin resmi dil olarak kabul edilmesini, ada ekonomisinin iyileştirilmesini ve dış turizmin geliştirilmesini savunmaktadır.¹⁵¹

Korsika, 1976 yılında tamamen tarihi ve coğrafın koşulların baskısı altında, adaya ilişkin yönetim ve planlama işlerini kolaylaştırmak üzere, genel yönetim yapısı içerisinde bölgelerden biri haline getirilmiş, bu suretle bir Bölge Meclisi ile ekonomik, sosyal ve kültürel komitelere kavuşturulmuştur. Bir bakıma Fransa Korsika'ya, yasaların izin verdiği sınırlar içerisinde ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer bazı alanlarda bağımsız olarak kendini yönetme hakkını tanımıştır. Bölge Meclisi ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Korsika'ya ilişkin kanunlar çıkarma yetkisine sahip kılınmış, ancak bu yetkinin kullanılması Fransa'nın toprak bütünlüğünü tehdit etmemesi için, Bölge Meclisi ve komitelerin üzerinde görev yapan merkezin atadığı bir valiye verilmiştir.¹⁵²

Fransa bunlara ilave olarak terörist faaliyetlerde bulunmuş örgüt mensuplarına kapsamlı bir af getirmiştir.

Korsika halen, adalet, eğitim ve güvenlik sistemleri itibariyle Fransa'nın bir parçası durumundadır. Bugün Korsika'da bağımsızlık isteyenlerin halkın desteğini alamadıkları, özerklik isteyenlerin oranının % 25-30'larda seyrettiği görülmektedir. Terörden yana olanların ise % 06'lık bir oranla izole edilmiş oldukları görülmektedir.¹⁵³

¹⁵⁰ **Why Corsica has to Go?**, France Now (French news in English), Ocak 2000, n.33

¹⁵¹ Tahir Bora Atatanır, **Avrupa'da Terör Zirveleri**, Mart 2004.

¹⁵² Peter Ford, **Corsican Autonomy Divides French Leadership** , Christian Science Monitor, 25/08/2000,

c.92, n.192

¹⁵³ Doç.Dr. Ümit Özdağ, Doç.Dr. Osman Metin Öztürk ,**Terörizm İncelemeleri** , 2000, s.143

6.3.2.2.Doğrudan Eylem (Action Directe)

Fransa'da; 1967 yılının Kasım ayında Nanterre Üniversitesi'nde öğrencilerle ilgili meselelerle başlayan direnme hareketi, 1968 yılı Mayısından itibaren gelişme göstermiştir. Olayların başlamasında Demokrat Gençlik Dünya Federasyonu ile Milletlerarası Üniversiteler Birliği önemli rol oynamışlardır. Sonuçta Fransız Komünist Partisi, kendi kontrolü altında bulunmayan öğrenci derneklerine sızmayı başarmış, İşçi Sendikalarını da harekete geçirmiştir. Fransa Hükümetinin aldığı tedbirler sonucunda gayesine ulaşamayan aşırı sol, Güney Amerika ülkelerine özenerek faaliyetlerini şehir gerillacılığına dönüştürmüştür. Bu olayların sonrasında Marksist-Leninist örgütlerden olan Doğrudan Eylem, Uluslararası Devrimci Hareket Grubu (GARI) isimli örgütün bir uzantısı olarak Fransa'da kurulmuştur. 1 Mayıs 1979'da kurulan örgütün liderleri Jean Marc Rouillan ile Nathalie Menigon'dur.¹⁵⁴ Bu şahıslar 1980 yılında tutuklanmışlar ancak 1981 yılında ilan edilen genel aftan yararlanarak serbest bırakılmışlardır.

Doğrudan Eylem Grubu ile Almanya'da faaliyet gösteren Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), 15 Ocak 1985 tarihinde yayınladıkları bir bildiri NATO'ya karşı birleştiklerini duyurmuşlardır.¹⁵⁵ 1985 Ocak ayı sonlarında ise, Belçika'daki Savaşan Komünist Hücreler (CCC) ve Portekiz'deki 25 Nisan Halk Kuvvetleri örgütleri de bu eylem birliğine katıldıklarını duyurmuşlardır. Bu eylem birliği kararından sonra mezkur örgütler Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki NATO tesislerine karşı eylemler gerçekleştirmişlerdir.

Hedefleri arasında Museviler ve onlara ait kurumlar, mahalleler, NATO ve uluslar arası nitelikli kurumlar, devlete ait kurumlar, iş adamları, ABD vatandaşları önemli bir yer teşkil etmiştir.

Doğrudan Eylem Örgütü, Fransa'da meydana gelen birçok olayların sorumluluğunu da üstlenmiştir. Haziran 1986'da Paris Polis Müdürlüğü'nün bir ek binasını havaya uçurmuştur. Örgütün Ekim 1986'da yayınladığı bildiri "*Avrupa emperyalizmine karşı komünist gerillalar arası birlik kurup, Avrupa'yı vuracağız.*" denilmektedir.

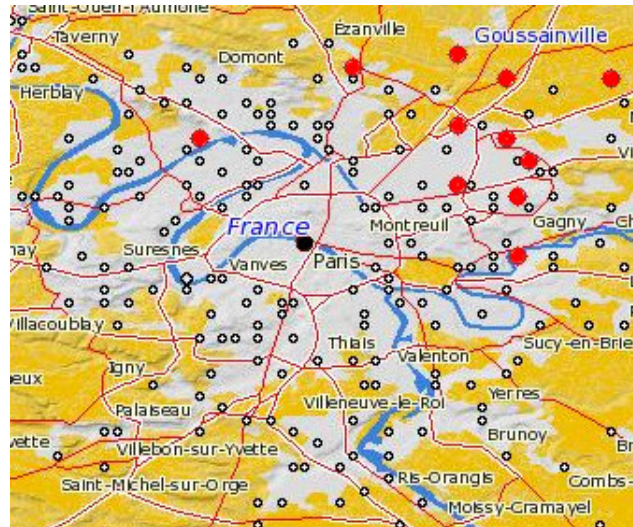
Ancak, Fransız güvenlik kuvvetlerinin örgüte verdirdiği güç kaybı ve ileri gelen liderlerinin yakalanmış olması örgütün güncelliğini kaybetmesine neden olmuştur.

¹⁵⁴ Tahir Bora Atatanır, **Avrupa'da Terör Zirveleri**, Mart 2004.

¹⁵⁵ Tolga Kılıçkap, **Yıkıcı ve Bölücü Örgütleri Barındıran ve Destekleyen İsveç Devletine Karşı Türkiye'nin Stratejik Yaklaşımları**, GYTE Yüksek Lisans Tezi, 2005, s.237

6.3.2.3.Göçmen Olayları

Fransa'nın yakın geçmişinde ilk olmayan göçmen isyanları, merkezden uzakta, banliyölerde yaşayan düşük sosyal statüye sahip göçmenlerin dikkat çekmek için gerçekleştirdikleri, tamamen sosyal bir eylem olarak görülmelidir. Sorun; işsizlik, fakirlik, eğitimsizlik, ayrımcılık, toplumdaki dışlanma, ırkçılık, polislin kötü muamelesi gibi nedenlerin bu grubun entegre olmasının önüne engel olarak çıkarılmasıdır. Zaman zaman Fransa'da, göçmenlerin entegre olmamasından yakınmakta, böylece sorun tek tarafın üzerine yüklenmektedir. Fransız toplumu, iş vermeyerek, gece kulüpleri gibi yerlere sokmayarak, içine almayarak dışladığı müddetçe, söz konusu grubun entegre olması mümkün değildir. Nitekim göçmenlerin büyük bir kısmı, yapılan röportaj ve anketlerde Fransız vatandaşı olduklarını, kendilerini Fransız hissettiklerini vurgulamış; toplumun içinde yer almak istediklerini söylemişlerdir.¹⁵⁶ Belirtilmesi gereken önemli bir nokta, isyancıların tamamının göçmen asıllı olmadığıdır.

Harita 6.4 Göçmen Olayların Geliştiği Bölgeler

2005 yılının Ekim ayında, iki göçmenin polisten kaçarken kaza sonucu ölmesi ile başlayan banliyö isyanları olağanüstü hâl uygulamasını gerektirecek boyuta ulaşmıştır. Yoğun olarak 20 gece boyunca süren isyanlarda 10.000'e yakın araba yakılmış, yaklaşık

¹⁵⁶ BBC Televizyon Kanalının haberinden alınmıştır. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/4199320.stm>

3.000 kişi gözüaltına alınmıştır.¹⁵⁷ Yukarıda ki haritada da görüleceği gibi olaylar Paris dış kesimlerin de, göçmenlerin yerleşim yerleri olan bölgelerde gelişmiştir.

Olayların hafiflediğine kanaat getiren Cumhurbaşkanı Jacuques Chirac'ın önerisi ve Bakanlar Kurulu'nun 3 Ocak tarihli kararıyla olağanüstü hâl uygulaması kaldırılmıştır. Yerel yöneticilere sokağa çıkma yasağı uygulama yetkisi, polise izinsiz arama yapma imkânı gibi “kolaylıklar” tanıyan yasa 18 Kasım'da üç aylığına yürürlüğe konmuştur.¹⁵⁸ Planlanandan 1,5 ay önce kaldırılan uygulama, aslında 40 yıl öncesine dayanmaktadır. İlk olarak 1955 yılında Cezayir ile savaş sırasında çıkarılan yasanın bir kez daha uygulanması bugüne kadar gerekli görülmemiştir.

6.3.3.Diğer Ülkelere Yönelik Terör Politikası

Genellikle ülkeler, diğer ülkelerdeki terör örgüt ve faaliyetleri karşısında, ulusal çıkarlarını gözeterek, bunlara gizli ve/veya açık destek vererek, maksatlı ve genellikle örtülü bir yaklaşım içinde olmuşturlar. Ekonomik ve siyasal amaçlarla, başta Orta Doğu olmak üzere, Dünyanın bir çok bölgesindeki terör örgüt ve grupları ile bir şekilde ilişki içinde olduğu, bunların bir kısmını yönlendirdikleri, en azından kullandıkları söylenebilir.¹⁵⁹

Fransa'nın Orta Doğu'daki konum ve işlevini, terör açısından görmek gerekir. ABD'nin terörist ilan ederek bir tür ambargo altına aldığı, Irak, İran ve Suriye'ye, Fransa tarafından kimyasal, biyolojik ve nükleer silah ve mühimmat üretimi açısından anlamlı ölçülerde malzeme ve teknoloji transfer edildiği bilinmektedir.¹⁶⁰ Günümüzde kimyasal, biyolojik ve nükleer malzeme üzerinden ortaya çıkan yeni terör tiplerinden söz edildiği dikkate alınır, Fransa'nın bu yeni terör tipine müzahir oldukları gibi bir sonuca ulaşılabilir.

Teröre Destek Veren Ülkelerin, Teröristlere Sağladığı İmkânlar¹⁶¹

- Karşılıklı silah temini,
- Kaçma – saklanma,

¹⁵⁷ BBC Televizyon Kanalının haberinden alınmıştır.

¹⁵⁸ BBC Televizyon Kanalının haberinden alınmıştır.

¹⁵⁹ Dr. Mesut CAŞIN, **Uluslararası Terörizm Ve Organize Suçların Yeni Stratejilerine Karşı Barışın Tesisi** İstanbul 1999, Konferans Notları.

¹⁶⁰ Doç.Dr. Ümit Özdağ, Doç.Dr. Osman Metin Öztürk, **Terörizm İncelemeleri**, , 2000, s.144

¹⁶¹ Faruk Örgün, **Küresel Terör**, Okumuş Adam Yayınları, İstanbul, 2001.s.35

- Sahte belge temini,
- Eğitim verme,
- Silah ve uyuşturucu kaçakçılığı,
- İstihbarat temini,
- Teknik konularda hizmetler,
- Maddi yardım ve destekler,
- Paravan ticari kuruluşlar,
- Eylem birliktelikleri,
- Taşeron eylemler,
- Barınma ve üs temini hususlardır.

Terör örgütlerinin, silah alıcısı olmak, yeni silah ve mühimmatı denemek, örtülü operasyonlarda kullanılmak, kendilerine ihtiyaç duyulacak ve kendilerinin bölgeye çağrılmalarını/bölgede kalmalarını sağlayacak karışıklıklar çıkarmak gibi işlerle/amaçlarla, kullanıldığını söylemek mümkündür.

Fransa'nın PKK / KADEK terör örgütüne olan ilgisi, diğer ülkelerdeki terör örgüt ve eylemleri karşısındaki konumunu ortaya koyan, herkesin iyi bildiği bir örnektir.¹⁶² PKK / KADEK terör örgütü mensuplarından ele geçirilen silah ve malzemenin bir kısmının Avrupa ülkelerince çeşitli yollar üzerinden bu örgüte verildiği, örgütün bu ülkelerde büro açmasına ve sözde meclislerini toplamasına izin verildiği bilinmektedir. Ayrıca buna MED-TV de örnek olarak verilebilir.

Fransa'yla ilgili başka bir örnekte PKK'yı terör örgütü olarak kabul ettiğini açıklamasına rağmen başkanlık konseyi üyelerinden terörist Rıza Altun'un oturma iznini sürekli olarak uzatması ve yıllardır barındırmasıdır.

6.3.3.1.PKK Kurumları ve STK'lar

Örgüte değişik alanlarda destek sağlayan ülkeleri iki ana grupta değerlendirmek mümkündür. Birinci grupta bulunan ülkeler; PTÖ' ne açık veya gizli, direkt veya dolaylı olarak her türlü desteği sağlamaktadırlar. Bu devletlerin başlıcaları; Suriye, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Rusya Federasyonu, İran, Ermenistan, Irak ve Libya'dır. Bu devletler örgüte; eğitim, sahte kimlik ve finansman, kamp yeri, örgüt evi, havayolu

¹⁶² A.Nazmi Çora, **Kürt Sorununun Geleceği**, Q-Matris Yayınları, İstanbul, 2004.s.102

ile geçişlerde kolaylık, tedavi, silah ve mühimmat yardımı gibi aktif destekler sağlamaktadır.¹⁶³

İkinci grupta bulunan ülkeler ise, PTÖ' nü terörist olarak nitelemekle birlikte örgütün paravan (bağlantılı) kuruluşlarına geniş müsamaha gösteren ülkelerdir. Bu ülkeleri Almanya, *Fransa*, İngiltere, Avusturya, ABD, Finlandiya, Norveç, Danimarka, İsveç, Hollanda, Belçika, İsviçre, İspanya, İtalya, Bulgaristan ve Romanya şeklinde sıralamak mümkündür. Bu ülkeler de örgüte; politika üretme ve strateji belirleme, siyasi destek, barınma, eğitim, finans, silah-teçhizat-personel temini, propaganda, teşkilatlanma gibi destekler sağlanmaktadır.¹⁶⁴

1. Fransa, PTÖ' nün faaliyetlerini yasaklamış olmasına, örgüte karşı operasyonlar düzenlemesine rağmen, örgüt Fransa'daki faaliyetlerine devam etmektedir. Fransa, ülkesinde kurulmuş olan PTÖ derneklerine insan hakları açısından bakmakta ve PTÖ' nün Fransa'daki kuruluşlarına siyasi destek vermektedir. Kürt-Ermeni örgütlerinin çalışmaları sonucunda Fransa Parlamentosunda Ermeni soykırımı tasarısının kabul edilmesi bunun örneğidir.¹⁶⁵

2. PTÖ Fransa'da "*Fransa Kürt Dernekleri Federasyonu*" adı altında teşkilatlanmıştır.¹⁶⁶ Bu federasyonda; Kürt Enformasyon Merkezi, dernekler ve derneklere bağlı sekiz komite mevcuttur. Ayrıca "Paris Kürt Enstitüsü" nün PTÖ ile direkt bağlantısı olmamakla beraber, Kürtçülük faaliyetleri açısından endirekt olarak bağlantısı vardır.

3. PTÖ Fransa'da; tehdit ile para toplama, bildiri dağıtma ve afiş asma, örgüte adam kazandırma, folklor ve gösteri yürüyüşleri, uyuşturucu madde kaçakçılığı, piknik ve özel geceler tertipleme gibi faaliyetler yürütmektedir.¹⁶⁷

PKK için Fransa, Avrupa alanındaki faaliyetlerin organizesinde önemli bir merkez olarak görülmekte ve faaliyetler bu doğrultuda sürdürülmektedir.

Uluslararası uyuşturucu trafiğinde PTÖ' nün rolü çok önemlidir. Uyuşturucu ticareti, terörist kuruluşlar tarafından silah sistemlerinin temini ve para aklamak amacıyla kurulmuş, yasal işler için gerekli parasal kaynakların sağlanması amacıyla

¹⁶³ Nazım Budak, **Varlığımızı Hedef Alan Tehdit (Bölücü Terör)**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.s.152

¹⁶⁴ Nazım Budak, a.g.e.s.153

¹⁶⁵ Ali Özoglu, **Şifre Çözüldü Masonlarda Türkiye'ye Kanlı Hediye Asala-PKK**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.s.148

¹⁶⁶ Yrd.Doç.Dr.Selahattin Erhan **Batının Kürt Sorunu**, 2005

¹⁶⁷ Yrd.Doç.Dr.Selahattin Erhan .a.g.m.

kullanılan en önemli yollardan bir tanesidir. PTÖ kuruluşundan beri uyuşturucu kaçakçılığında kazandıklarını terör eylemlerine kaynak olarak kullanmaktadır.

Terör örgütü PKK'nın siyasi kanadı olarak faaliyet yürüten ERNK ile kendi paralelindeki diğer dernek ve kuruluşlarca PKK'ya, bu ülkede çalışan Türk işçileri arasından eleman kazanmak amaçlanmakta, düzenlenen çeşitli geceler ve açılan yardım kampanyaları ile örgütün dergi ve gazetelerinden elde edilen gelirler aktarılmaktadır.

6.3.3.2.Kürt Dernekleri Federasyonu/ Feyka-Kürdistan

Fransa Kürt dernekleri federasyonuna bağlı olarak faaliyet gösteren unsurlar şunlardır;¹⁶⁸

- ERNK (PKK'nın siyasi kanadı olarak birçok önemli Avrupa merkezinde bürosu mevcut)
- Fransa Kürt Halkı ile Dayanışma Kurulu
- Kürt Halkevi
- Ahmet Kaya Kürt Kültür Merkezi (Cck)
- Kürdistan Enformasyon Merkezi (Cık)
- Kürt Kızılayı
- Kürt Etüdler Merkezi (1948 yılında Paris'te kuruldu)
- Mulhouse Kürt İşçiler Derneği
- Kürt-İslam Toplumu Dini Derneği (Şeyh Sait Cami)
- Kürt Toplumu Dini Kültürel Derneği (Kih)
- Kürdistan Kadınlar Birliği (Pja) Bürosu
- Kürdistan Gençler Birliği (Yck)
- Kürdistan Öğrenciler Birliği (Yxk)
- Kürdistan Spor Kulübü
- Paris Kürt Enstitüsü
- Kürdistanlı Emekçiler Derneği (Paris)
- Fransa Kürdistan İşçiler Derneği
- Fransa Kürt Öğrenciler Birliği
- Avrupa Merkez Komitesi (KPSK yanlısı),

¹⁶⁸ Bu bölüm A.Nazmi Çora “**Kürt Sorununun Geleceği**”, Q-Matris Yayınları, İstanbul, 2004.s.182-201 ‘den alınan bilgilerle düzenlenmiştir.

- Kürdistan Yurtsever İşçiler Derneği (Fransa'da PKK yanlısı),
- Ala Rızgari Fransa Komitesi,
- Komciwan (Paris),
- Kunr-Kom (Paris),
- Kürdistanlı Devrimciler (Paris),
- Kürdistan Öncü İşçi Partisi,
- Kürdistan Sosyalist Hareketi,
- Kürdistan Ulusal Kurtuluşçuları,
- Tekoşin (Mücadele),
- Rızgari,
- Ala Rızgari,
- Kawa,
- Denge Kawa,
- Red Kawa,
- Kürdistan Devriminin Kızıl Peşmergeleri,
- Kürdistan Kızıl Partizanlar Örgütü,
- Devrimci Demokratik Kültür Derneği,
- Kürdistan Kurtuluş Hareketi,
- Kürt Kültür ve Dayanışma Merkezi,
- Kürt Devrimi Dayanışma Komitesi (KİDK),
- Devrimci Halk Kültür Derneği,
- Kürdistan Kültür Merkezi,
- Kürdistan Demokrat Birliği,
- Kürt Doktorlar Birliği,
- Kürdistan Birleşik İşçi Dernekleri Federasyonu,
- Sosyalist Eğilim,
- Kürdistan Devrimcileri,
- Kürdistan Sosyalist Birliği,
- Kürt Demokratik Halk Birliği (PKK yanlısı),
- Avrupa Demokratik Halklar Konfederasyonu (ADHK, PKK yanlısı)
- Avrupa Demokratik Halklar Konfederasyonu (ADHF, PKK yanlısı)
- Demokratik Gençlik Hareketi (PKK yanlısı)"

6.3.3.3. Türkiye Düşmanı Kürt Yayınları

Fransa'da Türkiye karşısı olarak faaliyet gösteren basın/yayın kuruluşları ve yayınları şunlardır ;

- Komkar Info (Almanya ve Fransa' da, Almanca ve Fransızca, yasadışı),
- Dossier Du Kurdistan (Fransa'da, Almanca ve Yunanca, yasadışı),
- İrtibat ve Haber Bülteni (Fransa'da, Fransızca, Kürtçe, Türkçe, Almanca, İspanyolca ve İtalyanca, yasadışı),
- Studia Kurdica (Fransa'da, Türkçe, Arapça ve Latince, yasadışı),
- Bulletin Mensuel Du Centre D 'Etudes Kurdes (Fransa'da, Fransızca, yasal),
- Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephe Dergisi (Fransa, Türkçe ve Fransızca, yasadışı),
- Heza Welat Pawez Parhez (Almanya'da, Almanca, Arapça, Türkçe ve Kürtçe, yasadışı)

6.3.3.4.Sorumlu Teröristler ¹⁶⁹

- Sırrı Erkutan
- Zolan Kod Adlı Zekai İşçan

6.3.3.5.Solcu Örgütler ve Yayınları

Marksist Leninist Sosyalist Partisi Birliği -Acilciler ve Cephe Yolu faal olarak bilinmektedir.¹⁷⁰ Faşizme Karşı Birleşik Direniş Cephesi faaliyet göstermektedir. Diğer örgütler ise üç ayrı cephede grup haline faaliyet göstermektedir. Bunlar;¹⁷¹

1. Demokratik Hür Türkiye Cephesi başlığı altında: Berlin Türk Toplumcular Ocağı, Türkiye Öğretmenler Birliği ve Berlin Türk Öğrenci Birliği.

¹⁶⁹ Emin Demirel, **Terör**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.s.102

¹⁷⁰ Emin Demirel, a.g.e. s.159

¹⁷¹ Emin Demirel, a.g.e. s.161

2. Yurtseverler Halk Cephesi başlığı altında: Münih Türk Kültür Birliği, Türkiye Proleter Devrimcileri ve Almanya Türk Öğrenci Federasyonu.
3. Marksist Yayınlardan TKP'nin İşçi Bülteni, yasadışı olarak yayın yapmaktadır.

6.3.4. Ermeni Terör Örgütü ASALA ve Fransa'nın Desteği

6.3.4.1. ASALA'nın Kuruluşu ve Amacı

ASALA, 1975 yılında kurulmuştur. 6-7 üyeden oluşan kurucuları içerisinde, terör örgütünün en hareketli iki üyesinden biri olan Agop Agopyan, örgütün bilinen lideridir¹⁷². İkincisi ise cinayet eylemlerini bizzat gerçekleştiren, terör olaylarının faili bulunan ve Agop Agopyan'ın yokluğunda örgütün ayakta kalmasını sağlayan Agop Tarakçıyan'dır, 1981'de ölmüştür. Agopyan ise çeşitli yaralanma, tedavi gibi süreçlerin dışında örgütün lideri olarak kalmıştır. Filistin Kurtuluş Örgütlerinin elemanı olarak tanınmış ve "*Mücahit*" ismini taşımıştır.¹⁷³

Örgütün yapısı, geleneksel Ermeni terör örgütleri modeline uygundur. Lübnan Merkez Komitesi, örgütün üst yönetimini üstlenmiştir. Özellikle, 1980 yılında bu komite, Lübnan'da önemli bir şekil almış ve "Büro" niteliğine bürünmüştür. Merkez Komitesine bağlı olarak; Siyasi Komite, Mali Komite, Propaganda ve Yayın Komitesi, İstihbarat Komitesi ve Askeri Komite gibi alt kuruluş ve organları vardır.¹⁷⁴ Askeri komite, eylem timlerinin de bağlı olduğu bir organ niteliğindedir.

Üç düzine cinayet, sayısız yaralama ve sakat bırakma eylemlerine yol açan bu kanlı saldırılar, yıllara göre şöyle bir yoğunluk göstermiştir:

- 1975 Viyana
- 1976 Beyrut
- 1977 Vatikan
- 1978 Madrid
- 1979 Haag, Paris
- 1980 Bern, Vatikan, Atina, Paris, Sidney

¹⁷² Dr. Hakkı CAŞIN, HAK.lığında verilen "Uluslar arası Suç Örgütleri ve Terörizm" konulu konferans

¹⁷³ Ali Özoğlu, *Şifre Çözüldü Masonlarda Türkiye'ye Kanlı Hediye Asala-PKK*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.s.98

¹⁷⁴ Ali Özoğlu ,a.g.e. s. 56

- 1981 Paris (3 kez), Kopenhag, Cenevre, İran, Roma, Napoli
- 1982 Los Angeles, Ottawa (2 kez), Boston, Lizbon, Rotterdam, Bulgaristan
- 1983 Belgrat, Brüksel, Lizbon
- 1984 Tahran, Viyana (2 kez)
- 1991 Budapeşte.

Türkiye'nin diplomatik temsilcilikleri gibi, Türk Hava Yolları bürolarına da yöneltilen bu saldırılar, Batılılar tarafından haklıymış gibi sunuldukça, teröristler işi azıtmışlar; 1982'de Ankara Esenboğa havaalanını basıp bombalamış ve 10 kişinin ölmesiyle 72 kişinin yaralanmasına neden olmuşlardır.¹⁷⁵

Avrupa'da ASALA hâlâ önemsenmemiştir; ama 1983'te Paris'in Orly havaalanındaki THY bürosu önünde bomba patlatılıp 5 kişinin öldürülmesine, 63 kişinin de yaralanmasına yol açıldığında, olay ilk kez ciddiye alınmıştır.

Fransa ASALA'ya resmen, 'eylemlerini dışarıda yapma' uyarısında bulunmuştur.

6.3.4.2. ASALA'dan PKK'ya

ASALA olaylarının Kıbrıs geriliminin doruğa ulaştığı bir aşamada tırmanma gösterdiği dikkatlerden kaçmamıştır.

Yunanlılar Kıbrıs'tan Türkleri kaçırmak için terörist eylemleri artırırken Ermeni terörü de hızlanmıştır. 1974'teki Kıbrıs çıkartmasının arkasından gelen ambargo, daha sonra 1980'lerden itibaren Sosyalist Blok ile NATO arasındaki yumuşama, Türkiye'nin Batı için önemini azaltmıştır.

Bu ortam hem Yunanistan'a Ege krizini Kıbrıs'a eklemeye hem de ASALA'ya cesaret vermiştir. Ancak doğrudan eylemlerin tepki görmeye başlaması, yeni taktiklere yönelmelerine de zemin hazırlamıştır. Bu, Batılı devletlerin de işine gelmiştir. Fazla güçlenen ve haklar arayan bir Türkiye hoşlarına gitmemektedir. Başta Dev-Solcular olmak üzere, özellikle Almanya'da, Türk temsilciliklerine saldırılar bu dönemde artmıştır. 1983'ten itibaren de bu tür eylemlerin PKK terörüne dönüşmesi de rastlantı değildir.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Dr. Hakkı Caşın, HAK.lığında verilen “Uluslar arası Suç Örgütleri ve Terörizm” konulu konferans,

¹⁷⁶ Beril Dedeoğlu, Dünden Bugüne Avrupa Birliği, **Terörizm Üzerine Karşılaştırmalar: Bermuda Şeytan Üçgeni**, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003.s.176

Cemil Bayık'ın katıldığı toplantılarla başlayan PKK-ASALA ilişkisi askeri konulardaki işbirliğiyle gelişmiştir. 07 Nisan 1980 tarihinde PKK ve ASALA örgütleri, Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta faaliyet yürüten Marksist Leninist Savt-ul Şugule (İşçinin Sesi) örgütünün bürosunda ortak bir basın toplantısı yapmışlardır.¹⁷⁷

ASALA'nın PKK'ya destek vererek daha da kapsamlı bir sorun yaratmaya yardımcı olduğu bilinmektedir. Yunanistan ise kamplar kurdurarak, silah vererek ve savaş için eğiterek birinci planda rol oynamıştır. ASALA'nın PKK'lı teröristlere özellikle patlayıcılar konusunda ders veren başka bir örgüt olduğu da bilinmektedir.

Batılıların ASALA terörü gibi PKK terörüne de bir süre göz yumduktan hatta onu besledikten sonra, kendileri de hedef olmaya başlayınca geri çekilmelerinin kökeninde, kendi ırkçı ünlerinin gündemde tutulmasını önleme çabaları başrolü oynamaktadır.¹⁷⁸

Resim 6.1 Asalanın Kuruluşu ve Amacı¹⁷⁹

¹⁷⁷ Ali Özoglu, *Şifre Çözüldü Masonlarda Türkiyeye Kanlı Hediye Asala-PKK*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.s.127

¹⁷⁸ Ali Özoglu, *“Şifre Çözüldü Masonlarda Türkiyeye Kanlı Hediye Asala-PKK*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.s.327

¹⁷⁹ Milli kütüphane haber arşivlerinden alınmıştır.

Fransa'daki Ermeniler, uzun süredir Kürtçülük hareketlerini desteklemektedirler. Bu cümleden olmak üzere, PKK'nın 1984 yılında Türkiye'de başlattığı terör olaylarına maddi ve manevi destek vermişlerdir. Ayrıca Ermenistan Cumhuriyeti de aynı yardımlarda bulunmuş, hatta topraklarında PKK'nın kamplar kurmasını sağlamıştır.

Fransa'da ki, Türkiye aleyhine yapılan Ermeni gösteri ve törenlerine, Rumlar gibi Kürtler de katılmaya başlamış, birbirlerine destek olmuşlardır. Burada ilginç olan, Ermeniler ile Kürtlerin, Türkiye'den aynı topraklar üzerinde hak iddia etmeleridir. Bu husus kendilerine hatırlatıldığında, "Yöreyi Türklerden kurtaralım, sonrasını aramızda hallederiz" demeleridir.¹⁸⁰

Abdullah Öcalan, 21–28 Nisan tarihlerini Kızıl Hafta ilan ettiğini bir talimatla örgüte bildirmiştir.¹⁸¹ Bu tarihlerde silahlı eylemlerin olabildiğince kanlı olması için bütün imkânların seferber edilmesini örgütüne emretmiştir. Bu tarihin PKK için hiçbir önemi ve anlamı yoktur. 21–28 Nisan tarihleri sözde Ermeni Soykırım günü olan 24 Nisan'a denk gelmektedir.

6.3.4.3.ASALA'nın Fransa'da Cezasız Kalan Eylemleri¹⁸²

4 Nisan 1973 Paris, Fransa: Türk Başkonsolosluğu ve THY ofisleri bombalandı. Ağır hasar oluştu.

2 Temmuz 1973: Santa Barbara'da iki Türk konsololuk görevlisini öldürerek Ermeni terör olaylarını ateşleyen Gourgen Yanıkyan cinayetten suçlu bulundu. Ermeni toplum önderleri Yanıkyan'ı 'kahraman' olarak niteledi ve cinayeti meşrulaştırdı.

24 Ekim 1975, Paris: Teröristler Türk Büyükelçi'yi tuzağa düşürdü. Büyükelçi İsmail Erez ve şoförü Talip Yener öldürüldü. ASALA ve JCAG (Ermeni Soykırımı İçin Adalet Komandoları) sorumluluğu ayrı ayrı üstlendiler.

14 Mayıs 1977, Paris: Türk Turizm Bürosu'na bombalı saldırı. Büroda ağır hasar var. 'Yeni Ermeni Direniş Grubu' olayın sorumluluğunu üstlendi.

8 Aralık 1979, Paris: Aynı gün dört ayrı patlama gerçekleşti. Patlamaların ilki THY bürolarında oldu. Diğer patlama Türk Çalışma Ateşeliği ve Turizm bürolarındaydı.

¹⁸⁰ Ali Nihat Özcan, **PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi İdeolojisi Ve Yöntemi**, ASAM Yayınları, Jeopolitik Strateji Ve Terör Dizisi 2, Ankara, 1999.s.56

¹⁸¹ Esat Arslan, **Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım Yasasının Kabul Edilmesinden Sonraki Yeni Değerlendirmeler**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

¹⁸² Bu bölüm Aydoğan Vatandaş, **Asala Operasyonları / Aslında Ne Oldu?**, Alfa Basım Yayım,2002 Ercan Çitlioğlu, **Yedekteki Taşeron: PKK-Asala**, İmge Kitap Evi yayınları,1998. Demirel, Emin: **Terör**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002. kitaplarından alınan bilgilerle düzenlenmiştir.

En son bombalı saldırı girişimi ise Türkiye'nin OECD daimi temsilciliği'ne dönüktü ve zamanında fark edilerek etkisiz hale getirildi. Olayların sorumluluğunu JCAG üstlendi.

18 Kasım 1979, Paris: Bombalı saldırıda THY, KLM ve Lufthansa büroları tamamen tahrip oldu. İki Fransız polisin yaralandığı olayların sorumluluğunu ASALA üstlendi.

Resim 6.2 Asalanın Fransa'daki eylemleri¹⁸³

22 Aralık 1979, Paris: Turizm Ateşesi Yılmaz Çolpan Champs Elysee'de sokakta yürürken suikasta uğradı. Saldırıyı birçok grup birden üstlendi. Bunlar arasında ASALA, JCAG ve 'Soykırıma Karşı Ermeni Militanları Komandoları' da vardı.

23 Aralık 1979, Roma: Fransız Havayolları ve TWA büroları önünde üç bomba patladı. Çok sayıda yakından geçen yolcu yaralandı. Olayı üstlenen ASALA Fransız yetkililerce Ermeni terörüne karşı alınan ağır tedbirleri protesto etti.

19 Mayıs 1980, Marsilya, Fransa: Bir roket Marsilya Türk Konsoloslugu'nu hedef aldı. Zamanında fark edilmesiyle patlamadan önce etkisiz hale getirildi. ASALA ve kendilerini 'Kara Nisan' olarak adlandıran bir grup olayı üstlendi.

¹⁸³ Milli kütüphane haber arşivlerinden alınmıştır.

5 Ağustos 1980, Lyon, Fransa: Lyon Türk Konsolosluğu'na giren iki Ermeni terörist etrafa ateş açtı. Ateş sonunda iki kişi ölüirken birçok kişi de yaralandı. Olayın sorumluluğunu ASALA üstlendi.

26 Eylül 1980, Paris: Büyükelçilik Basın Konsolosu Selçuk Bakkalbaş evine girerken vuruldu. Hayatta kalmayı başaran Bakkalbaş ömür boyu felçli kaldı. ASALA saldırıyı üstlendi.

13 Ekim 1980, Paris: Bir İsviçre seyahat ofisi 3 Ekim teröristlerince yapılan saldırıda hasar gördü.

9 Kasım 1980, Strasbourg, Fransa: Türk Başkonsolosluğu'ndaki patlama ağır hasara neden oldu. Sorumluluğunu ise Ermeni terör örgütü ASALA üstlendi.

5 Aralık 1980, Marsilya: İsviçre Konsolosluğu önüne bırakılan zaman ayarlı bir bombayı polis zamanında etkisiz hale getirdi. 3 Ekim örgütü sorumluluğu üstlendi.

15 Aralık 1980, Londra: Fransız Turizm Ofisi önüne yerleştirilen iki bombayı polis etkisiz hale getirdi. 3 Ekim örgütü olayı üstlenirken bunun Fransa'ya İsviçre'nin Ermeni terörü ile mücadelesinde yardım yapmaması için bir uyarı olduğunu iddia etti.

14 Ocak 1981, Paris: Elçilik Ekonomi Konsolosu Ahmet Erbeyli'nin aracına bombalı saldırı düzenlendi. Erbeyli olaydan yara almadan kurtulurken araç kullanılmaz hale geldi. Olayı ASALA bağlantılı 'Alex Yenikomechian Komandoları' adlı bir grup üstlendi.

14 Ocak 1981, Paris: Konsolos Ahmet Erbeyli'nin aracına bombalı saldırı düzenlendi. Erbeyli yara almadan kurtulur iken patlama aracı tamamen yok etti. Patlamanın sorumluluğunu ASALA'ya bağlı 'Alex Yenikomechian Komandoları' üstlendi.

5 Şubat 1981, Paris: TWA ve Fransa Havayolları (Air France) büroları önünde patlamalar gerçekleşti. Patlamalarda bir kişi yaralandı. Ofislerde ağır hasar oluştu. Sorumluluğu 3 Ekim terör örgütü üstlendi.

4 Mart 1981, Paris: İki Ermeni terörist elçilik çalışma Ateşesi Reşat Moralı, elçilik Din İşleri Ateşesi Tecelli Arı ve Anadolu Bankası Paris Temsilcisi İlkey Karakoç'un üzerine ateş açtı. Moralı ve Arı suikastın kurbanları olurken Karakoç olaydan kurtulmayı başardı. Saldırının sorumluluğunu ASALA üstlendi.

11 Haziran 1981, Paris: Ara Toranyan önderliğinde bir grup terörist THY bürolarını bastı. Teröristler Fransız polisince adeta görmezden gelindi ve olay yerinden tahliye edildiler. Bunun dışında herhangi bir işlem yapılmadı.¹⁸⁴

20 Ağustos 1981, Paris: İtalyan havayolları önünde patlamalar gerçekleşti. Olayın sorumluluğunu uzun süredir sesi duyulmayan 3 Ekim adlı örgüt üstlendi.

24 Eylül 1981, Paris: Dört Ermen terörist Türk Başkonsolosluğu'nu işgal etti. Binaya girişleri esnasında teröristler Konosolos Kaya İnal ile güvenlik görevlisi Cemal Özen'i ağır yaraladılar. Özen daha sonra hastanede hayatını kaybetti. ASALA üyesi teröristler 56 rehine aldılar.

25 Ekim 1981, Paris: Fouquet's adlı tanınmış Fransız lokantası bombalı saldırıya uğradı. Kendilerini 'Eylül-Frans' olarak tanıtan bir grup saldırıyı üstlendi.

26 Ekim 1981, Paris: Le Drugstore'un önünde bir araç booby tuzağı kurulmuş halde infilak etti. Sorumluluğu 'Eylül-Fransa' grubu üstlendi.

27 Ekim 1981, Paris: Roissy Havaalanı'nda bombalı saldırı. Sorumluluğunu yine 'Eylül-Fransa' üstlendi. Aynı gün havaalanının oldukça kalabalık bir asansöründe bomba patladı. Yaralı yok. Sorumluluğu aynı örgüt üstlendi.

28 Ekim 1981, Paris: Bir sinema salonuna bombalı saldırı düzenlendi. Üç kişi yaralanırken olayın sorumluluğunu 'Eylül-Fransa' üstlendi.

5 Kasım 1981, Paris: Gare de Lyon'da patlama. Bir kişi yaralandı. Saldırının Ermeni 'Orly Örgütü' tarafından düzenlendiği iddia edildi. Örgüt ismini Orly Havaalanı saldırılarını gerçekleştiren bir Ermeninin Fransız polisi tarafından tutuklanması nedeniyle aldı ve eylemlerini onu serbest bırakabilme için yaptığını iddia etti.

14 Kasım 1981, Paris: Eyfel Kulesi yakınlarında patlayan bomba yakınlarda bulunan bir otomobilde hasara yol açtı. Aynı gün Seine Nehri gezisinden yeni dönen bir turist grubuna saldırı düzenlendi. Her iki olayı da Orly Örgütü üstlendi.

15 Kasım 1981, Beyrut ve Paris: Orly Örgütü Fransız Havayollarına ait bir uçağı sefer halinde havadayken havaya uçurma tehdidinde bulundu. Lübnan'ın başkenti Beyrut'ta ise üç ayrı Fransız hedefine neredeyse aynı anda bombalı saldırılar gerçekleşti. Hedefler Union de Paris, Fransız havayolları büroları ve Banque Libano-Française idi. Saldırıları son günlerde eylemlerini yoğunlaştıran Orly Örgütü üstlendi. Aynı gün yine Paris'te ise bir McDonald's lokantası saldırıda hasar gördü. Bu kez sorumlu 'Eylül-Fransa' terör örgütü idi.

¹⁸⁴ Zeki Ertugay, **Ermeni Meselesi Ve Fransanın Tavrı**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

16 Kasım 1981, Paris: Gare de l'Est'de patlayan bomba tesadüfen oradan geçen kişileri yaraladı. Orly sorumluluğu üstlendi.

18 Kasım 1981, Paris: Orly örgütü Gare du Nord'a bomba yerleştirdiği ihbarında bulundu.

17 Ocak 1982, Cenevre ve Paris: İki bomba park halindeki araçları yok ederken ASALA 9 Haziran Örgütü sorumluluğu üstlendi. Fransa'nın başkenti Paris'te ise Bankalar Birliği önünde bir bomba patladı. İkinci bir bomba ise Credit Lyonnais önünde etkisiz hale getirildi. Sorumluluğu Orly üstlendi.

19 Ocak 1982, Paris: Palais des Congres'de Fransız Havayolları'na ait bürolarda bir bomba infilak etti. Orly olayın sorumluluğunu üstlendi.

21 Temmuz 1982, Paris: Place Saint-Severin yakınlarındaki bir kafede patlayan bomba 16 kişiyi yaraladı. Olayın sorumluluğunu üstlenen Orly gerekçe olarak Fransız polisinin yakalamış olduğu Ermeni teröristlerine 'siyasi tutuklu' olarak değil 'adi suçlu' olarak davranmasını gösterdi.¹⁸⁵

26 Haziran 1982, Paris: Pub Saint-Germain'deki patlamada iki kadın yaralanırken olayın sorumluluğunu Orly üstlendi.

2 Ağustos 1982, Paris: Ermeni terörist Pierre Gulumian bomba hazırlarken bombanın patlaması sonucu hayatını kaybetti.

8 Ağustos 1982, Paris: Orly örgütü tarafından yerleştirilen bir bomba zamanında fark edilerek etkisiz hale getirildi.

12 Ağustos 1982, Paris: Teröristler Türk Turizm Ataşeliği'ni koruyan bir polis memuruna ateş açtı, şans eseri saldırıda yaralanan olmadı.

22 Ocak 1983, Paris: İki terörist el bombalarıyla THY ofislerine saldırdı. Kimsenin yaralanmadığı olayın sorumluluğunu ise ASALA üstlendi. Aynı gün Fransız polisi Orly Havaalanı'nda THY kontörünün yakınlarında güçlü bir patlayıcıyı etkisiz hale getirdi.

28 Şubat 1983, Lüksemburg ve Paris: Türk diplomatik temsilciliği önüne yerleştirilen bomba etkisiz hale getirildi. Sorumlunun Yeni Ermeni Direniş Örgütü olduğu iddia edildi. Aynı gün Fransa'nın başkenti Paris'te Marmara Seyahat Ajansı bombalı saldırı ile havaya uçuruldu. Fransız Sekreter Renee Morin patlamada hayatını kaybederken dört Fransız da yaralandı. Olaydan birkaç dakika sonra ASALA saldırıyı üstlendi.

¹⁸⁵ Zeki Ertugay, **Ermeni Meselesi Ve Fransanın Tavrı**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

8 Temmuz 1983 Paris: Ermeni teröristler Londra'da Ermeni saldırganların yargılanmasını protesto etmek üzere British Council ofislerine saldırdılar.

15 Temmuz 1983, Paris: Orly Havaalanı'nda THY bankosunun önünde bomba patladı. Sekiz kişi öldü, 60'dan fazla kişi yaralandı. Olay alanı katliam yerine döndü. Ölenler arasında Fransız bir genç ile Yunan kökenli bir ABD vatandaşı da var. Suriyeli Ermeni Varadjian Garbidjian bombayı kendisinin yerleştirdiğini itiraf etti. Olayı ASALA üstlendi.

18 Temmuz 1983, Lyon, Fransa: ASALA Lyon demiryolu istasyonuna karşı bombalı saldırı tehdidinde bulundu.

20 Temmuz 1983, Lyon, Fransa: ASALA'nın bombalı saldırı tehdidi nedeniyle Lyon Gare de Perrache hızla boşaltıldı.

22 Temmuz 1983, Tahran: Fransız Büyükelçiliği ve Fransa Havayolları'na bombalı saldırı. Olayları 'Orly' üstlendi.

28 Temmuz 1983, Lyon, Fransa: Lyon-Perrache tren istasyonuna bir başka bombalı saldırı tehdidi. Sorumluluğu ASALA üstlendi.

29 Temmuz 1983, Tahran: Fransız Büyükelçiliği'ni roketli bir saldırı ile havaya uçurma tehdidi nedeniyle Elçilik'te güvenlik önlemleri arttırıldı.

31 Temmuz 1983, Lyon ve Rennes, Fransa: İç hatlardan iki Fransız yolcu uçağı bombalı saldırı tehdidi nedeniyle acil iniş yapmak zorunda kaldı.

10 Ağustos 1983, Tahran: Bir otomobil Fransız Büyükelçiliği önünde havaya uçtu. ASALA bombalı saldırının sorumluluğunu üstlendi.

25 Ağustos 1983, Bonn, Almanya: Fransız Başkonsolosluğu'na dönük saldırıda iki kişi hayatını kaybetti, 23 kişi ise yaralandı. Olayın sorumlusu ASALA terör örgütü.

9 Eylül 1983, Tahran, İran: İki Fransız Büyükelçiliği aracı bombalandı. Saldırıların birinde iki elçilik mensubu yaralanırken saldırının sorumluluğunu ASALA üstlendi.

1 Ekim 1983, Marsilya, Fransa: Ulsulararası bir fuarda patlatılan bomba Amerikan, Sovyet ve Cezayir stantlarında ağır hasara yol açtı. Olayda bir kişi ölürken 26 kişi de yaralandı. Olayın sorumluluğunu ASALA ve Orly üstlendi.

6 Ekim 1983, Tahran, İran: Fransız Büyükelçiliği'ne ait bir araç bombalandı. İki kişi yaralandı. Orly örgütü olayın sorumluluğunu aldı.

29 Ekim 1983, Beyrut, Lübnan: Fransız Büyükelçiliği'ne el bombalı saldırı. ASALA mensubu bir terörist tutuklandı. Fransız hedeflerine saldırılar Fransa'nın Ermeni terörüne son dönemde artan sert tutumundan kaynaklanıyor. Aynı gün yine

Beyrut'ta Ermeni teröristler Türk Büyükelçiliği'ne saldırdı. Saldırganlardan 19 yaşındaki Lübnan Ermenisi Sarkis Danielian yakalandı. Olayı ASALA üstlendi.

8 Şubat 1984, Paris: Fransız havayollarının New York uçuşuna bombalı saldırı ihbarı yapıldı.

13 Ağustos 1984, Lyon, Fransa: Lyon Tren İstasyonu'nda bomba patladı. Hafif hasar meydana gelirken saldırının sorumluluğunu ASALA üstlendi.

29 Aralık 1984, Beyrut ve Paris: Doğu Beyrut'ta iki Fransız binası bombalanırken olayın sorumluluğunu ASALA üstlendi. Aynı gün Fransa'nın başkenti Paris'te ASALA Fransız Havayollarına dönük bir saldırı gerçekleştireceği tehdidinde bulunurken polis Charles De Gaulle Havaalanı'nda güvenlik önlemlerini arttırdı.

3 Mart 1985, Paris: Agence France Press bürosuna yapılan tehdit telefonunda tüm dünyadaki Fransız hedeflerine saldırılar yapılacağı söylendi.

3 Mart 1985, Paris: Agence France Press haber ajansını arayan bir kişi Orly saldırısına katılan üç teröriste destek için tüm dünyadaki Fransız hedeflerine saldırıda bulunma tehdidinde bulundu.¹⁸⁶

28 Kasım 1985, Paris: Fransız polisi ABD vatandaşı olan ASALA-RM üyesi olan Monte Melkonyan'ı yakaladı. Melkonyan'ın dairesinde silahlar ve patlayıcıların yanı sıra Fransa'ya sefer düzenleyen Türk gemilerinin resimleri, geliş-gidiş saatleri ve Türkiye'nin Fransa Büyükelçisi Adnan Bulak'ın fotoğrafı bulundu.

Aralık 1985, Paris: Paris'in iki önemli alışveriş merkezi olan Gallerie Lafayette ve Printemps'de aynı anda atılmak istenen bombalı saldırı girişiminde 41 kişi yaralandı. Bunların 12'si ağır yaralı. Saldırı girişimi yaklaşık 100.000 kişinin Noel alışverişinde olduğu bir anda gerçekleşti ve panik halinde bu kişiler sokağa çıkmaya çalıştılar. New York'da yayınlanan The Armenian Reporter'a göre¹⁸⁷ Fransız otoriteleri olayın sorumluları olarak ASALA üzerinde durdular ve ASALA da daha sonra her iki bombalamanın da sorumluluğu üstlendi.

6.3.4.4. Ermeni Terör Örgütleri

1973'ten bugüne kadar faaliyet gösteren Ermeni terör örgütleri şunlardır;¹⁸⁸

1. Yanikian Komandoları

¹⁸⁶ Zeki Ertugay, **Ermeni Meselesi Ve Fransanın Tavrı**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

¹⁸⁷ Dr Taner Akçam, **Ermeni Sorunu**, Su Yayınları, İstanbul, 2001.s.84

¹⁸⁸ Dr Taner Akçam, **Ermeni Sorunu**, Su Yayınları, İstanbul, 2001.s.112

2. Mahkum Gourgen Yanikian Grubu
3. ASALA
4. JCAG(Ermeni Soykırım için Adalet komandoları)
5. Yeni Ermeni direniş grubu
6. 28 in Ermeni grubu
7. Yeni Ermeni direniş hareketi
8. Ermenistan'ın özgürlüğü cephesi
9. Soykırıma karşı Ermeni militanları komandoları
10. Ermeni gizli ordusu
11. Kara Nisan örgütü
12. 3 Ekim örgütü
13. Alex Yeni Komecian Komandoları
14. 9 Haziran örgütü
15. Altıncı Ermeni özgürlük ordusu
16. 24 Eylül intihar komandoları
17. Eylül-Fransa örgütü
18. Orly örgütü
19. Dünya cezalandırma örgütü
20. Ermeni kızıl ordusu
21. Ermeni soykırımına karşı Adalet mücadele birimleri
22. ARA
23. Anavatanımızın özgürleştirilmesi için gizli Ermeni ordusu

6.4. Ülke İçi Ermeni Politikası

Resim 6.3 Ermeni Soykırım Anıtı

Fransa'da görülen en önemli Ermeni etkinliklerinden biri Diaspora'daki Ermenilerin, 3–6 Eylül 1979 tarihleri arasında, Paris'te yaptıkları "*I. Dünya Ermeni Örgütleri Kongresi*" dir. Söz konusu kongrede şu kararlar alınmıştır.¹⁸⁹

- Ermeniler arasında birlik ve beraberliğin sağlanması,
- Askeri güç oluşturulması,
- Ermeni Bankası kurulması,
- Diaspora Ermenilerinin bir bütün olarak konuya sahip çıkmaları,
- Lokal faaliyet gösterecek basın bürolarının açılması.

Bu kongrede alınan kararların önemli bir bölümü gerçekleştirilmiştir.

Fransa'daki tüm bu Ermeni siyasi, sosyal ve dini kuruluşlarının Türkiye aleyhindeki çabaları, zaman içinde artarak devam etmiştir. Bunun için yoğun gayretler gösterilmekte ve çok paralar harcanmaktadır. Sözü edilen tüm bu etkinliklerin de

¹⁸⁹ Esat Arslan, **Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım Yasasının Kabul Edilmesinden Sonraki Yeni Değerlendirmeler**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.s.56

katkılarıyla Fransız Yasaması 1990'dan bu yana tarihi olaylar ile ilgili yasalar çıkarmıştır. Anılan yasalar:

1. 13 Temmuz 1990 tarihli "İnsanlık Suçlarının İnkâr Edilmesini Cezalandıran Gayssot Yasası"
2. 29 Ocak 2001 tarihli "Ermeni Soykırımının Tanınması Yasası" .
3. 21 Mart 2001 tarihli "Kölelik ve Zenci Ticaretinin İnsanlık Suçu Olarak Tanınması Yasası" .
4. Fransa'nın geçmişteki sömürge siyasetinin olumlu gösterilmesini öngören 23 Şubat 2005 tarihli "Sömürge Yasası" dir.¹⁹⁰

Bunlardan 29 Ocak 2001 tarih ve 70 sayılı yasa, açıkça, sözde 1915 Ermeni soykırımını tanımıştır. Bu, bir kısım diğer Avrupa ülkelerinin de parlamentolarının etkilenmelerine, aynı doğrultuda kararlar almalarına neden olmuş, Ermenilere de çok moral vermiştir. Fransız yargısı da soykırımın olmadığını savunan bir tarihçiyi, aynı yasa ile yargılayıp mahkûm etmiştir.¹⁹¹

Ancak, 12 Aralık 2005 tarihinde, 19 tarihçi bu yasalara karşı gelmiştir. Aralarında Pierre Milza, Pierre Nora, Marc Ferro, Mona Ozouf, Paul Veyne gibi önemli bilim adamlarının bulunduğu bu grup, ortak bir metne imza koyarak, söz konusu yasal düzenlemelerin demokratik bir rejime yakışmadığını belirtip, kaldırılmalarını istemiştir. Fransa'nın önde gelen 19 tarihçisinin, aralarında Ermeni soykırımının tanınmasının da bulunduğu 4 yasanın iptal edilmesi çağrısına, parlamentodan da destek gelmiştir.¹⁹² Fransa Meclis Başkanı Jean Louis Derbre, Sömürgecilik Yasası'yla ilgili sorunu çözdükten sonra soykırım ve kölelikle ilgili kararları yeniden gözden geçirmeyi amaçladıklarını söylemiştir. Debre bu amaçla bazı parlamenterleri bir araya getireceğini belirtmiştir. Meclis başkanı, Sömürge Yasası'nın yürürlükten kaldırılması veya tekrar yazılması seçeneklerini dışlamadığını kaydetmiştir. Cumhurbaşkanı Jacques Chirac da yaptığı açıklamada, "*Tarih yazmak, yasaların işi değildir*" demiş ve yasanın bu haliyle Fransızları böldüğünü belirtip "*yeniden yazılması gerektiğini*" savunmuştur. Oysaki

¹⁹⁰ Zeki Ertugay, **Ermeni Meselesi Ve Fransanın Tavrı**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

¹⁹¹ Esat Arslan, **Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım Yasasının Kabul Edilmesinden Sonraki Yeni Değerlendirmeler**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.s.59

¹⁹² Prof.Dr.Justin Mccarty, **Bırakın Tarihçiler Karar Versin**, Ermeni Araştırmaları, Sayı:2, Ağustos 2001.s.45

Jacques Chirac, ne 2001'de Ermeni Soykırım Yasası'nın ne de Sömürgecilik Yasası'nın onay süreçlerinde hiçbir sorun çıkartmamıştır.¹⁹³

Öte yandan, 19 Fransız tarihçisinin, aralarında Ermeni Soykırım Yasası'nın da bulunduğu, Meclis'in tarihi konularda çıkardığı yasaların iptal edilmesi yönündeki çağrısının ardından harekete geçen Ermeniler, Soykırım Yasası'nın etkilenmemesi için kampanya başlatmışlardır. Ermenilerin desteklerini alan birçok sivil toplum örgütü de, sadece Sömürgecilik Yasası'nın değiştirilmesini, diğerlerine dokunulmamasını istemektedir. Anlaşıldığı üzere, Fransa, bu konulardaki çifte standardını belirgin bir şekilde göstermektedir.

Ermeni etkinlikleri hep süregelmektedir. 2000'li yıllarda, Saine-Saint Denis, Les Lilas'da Belediye Başkanı Jean Jacques tarafından "Soykırımı Hatırlatma Anıtı" açılmıştır.¹⁹⁴ Yapılan törene Paris Ermeni Arşöveği Nakachian ile Ermenistan Cumhuriyeti'nin Paris Büyükelçisi Edvard Nalbandian katılmışlardır.

2003 yılında, Paris'te Komitas Soghomonyan anıtı dikilmiştir.¹⁹⁵ Komitas Soghomonyan, 1869'da Kütahya'da doğmuş, Ermeni dini müziği ve türküleri üzerinde araştırmalar yapmış, ünlü bir müzikolog ve din adamıdır. 23 Nisan 2005'te, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, ülkeyi ziyaret eden Ermenistan Cumhurbaşkanı Robert Koçeryan ile Komitas'ın heykeli önünde düzenlenen törene katılıp, saygı duruşunda bulunmuştur. J. Chirac'ın bu davranışı, sözde Ermeni soykırımının 90. yıldönümü olan 24 Nisan 2005 günü yapmış, böyle bir davranış ile 29 Mayıs 2005'te yapılan Avrupa Birliği Anayasası Referandumu'nda Ermeni oylarını etkilemek olarak yorumlanmıştır.

Yine Paris'te 24 Nisan 2005 günü yapılan sözde Ermeni soykırımını anma törenlerinde konuşan Fransız ana muhalefet Sosyalist Parti Genel Sekreteri François Hollande, SP Meclis Grubu'na sunacağı "Ermeni soykırımı olmadı demeyi suç sayan" yasa teklifini diğer siyasi grupların da desteklemelerini istemiştir. F. Holande, "insan haklarına önem veren herkesin Ermeni savlarını tanıması gerektiğini" belirtmiş, Türkiye'nin, Ermeni soykırımını tanımaması durumunda AB'ye üye olamayacağını vurgulamıştır. Fransa Demokrasi Birliği (UIF) lideri François Bayrou, sözde Ermeni soykırımının tanınması için Nisan 2005'te AB'ye bir teklif sunulduğunu açıklamıştır.¹⁹⁶

¹⁹³ Cengiz Aktar, Vatan gazetesi, Fransa'da Tarih ve Bellek Çatışması, 6 Ocak 2006.

¹⁹⁴ Esat Arslan, **Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım Yasasının Kabul Edilmesinden Sonraki Yeni Değerlendirmeler**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.s.61

¹⁹⁵ Şener Aktürk, **Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart**, 7 Mayıs 2005.

¹⁹⁶ Aktar, Cengiz, Vatan gazetesi, Fransa'da Tarih ve Bellek Çatışması, 6 Ocak 2006.

Fransa'da 2005 Mayıs ayında yapılan AB Anayasası oylamasında, hayır oyu çıkmıştır. Ülkedeki Ermeniler de aynı doğrultuda oy kullanmışlardır. Bu tavır, Türkiye'nin AB'ye alınmaması hususunu içermektedir. Nitekim Ermeni yanlısı, eski Fransa Cumhurbaşkanı Valery Giscard D'Estaing, 2004 yılı başlarında, "*Türkiye Avrupalı değildir*" diyerek Türkiye'nin AB'ye girmesini önlemeye çalışmaktadır.¹⁹⁷

Fransa'da iktidardaki Halk Hareketi Birliği (UMP) lideri, İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy, 2006 yılı mesajında; "*AB'nin kurumları uyumlu hale gelmeden yeni bir genişlemeye karşı olduğunu*" belirtmiştir.

Anlaşılabacağı üzere Fransa sonuçta, Ermenilerin sözde soykırım iddialarını siyasallaştırmada öncülük etmiştir. Türkiye ise bu savlar üzerinde tarihçilerin çalışma yapmalarını öne sürmekte ve yardımcı olmak amacıyla arşivlerini dünyaya açmaktadır.

Fransa'daki iç politik etkenlere gelince, halen bu ülkede yaşayan Türklerin sayıları en az Ermenilerinki kadardır. Ancak, Türk nüfus çok dağıktır. Yine de cami yaptırma, yeşil sermayeye para toplama vb. konularda organize olabilen vatandaşları da bu tehdit konusunda bilinçlendirip, siyasi arenada birlikte hareket etmelerini sağlamak TC hükümetlerinin başta gelen görevlerinden biri olmalıdır.¹⁹⁸

Önümüzdeki günlerde Türkiye'yi meşgul edecek iki yeni olay daha vardır.

2005 yılında, Fransız AXA Sigorta şirketi, Osmanlı döneminde, sigorta ettikleri ve aynı tarihlerde ölen Ermenilerin hayat poliçelerini ödeyeceğinden söz etmiştir. AXA, bu Ermenilerin ölümlerinden Türkleri sorumlu tutup, sigorta ödemeleri için muhtemelen Türkiye Cumhuriyetine rücu etmeyi düşünmektedir.

Fransa, 2006'yı "Ermenistan Yılı" ilan etmiştir. Buna tepki gösteren Türkiye, Ermeni diasporasının bu kararı "soykırım gösterisine" dönüştürmesi olasılığına karşı Fransa'yı uyarmıştır.

¹⁹⁷ Kohen, Sami, Milliyet gazetesi, Gerçeğin İki Yüzü, 12 Mayıs 2005

¹⁹⁸ Şener Aktürk, "Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart", 7 Mayıs 2005.

7.FRANSA’NIN ULUSLARARASI POLİTİKALARI

7.1.Sömürgeler ve 3 ncü Dünya Ülkelerine Yönelik Politikaları

7.1.1.Batı Sahra

Batı Sahra uluslararası bir sorun haline gelmesi ve soruna ilişkin gelişmelerin izlediği seyri anlayabilmek için tarihsel geçmişi ile ilgili bazı bilgilere ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü bu bölgenin bir sorun haline gelmesinde, pek çok sorunda olduğu gibi, sömürgecilik dönemindeki gelişmelerin önemli etkisi vardır. Bu bakımdan Batı Sahra sorununun esasında İspanya, Portekiz ve Fransa'nın emperyalist amaçlarla bu bölge ile ilgilenmeye başlamalarıyla birlikte ortaya çıktığı ileri sürülebilir.¹ Bölge ile ilk ilgilenenler 15.Yüzyılda merkantilist dönemde altın ticareti bağlamında Portekizliler olmuştur. Daha sonra İspanyollar, Hollandalılar, İngilizler ve Fransızlar da bölge üzerinde hâkimiyet kurmak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Mesela 1638'de Hollandalılar tarafından ele geçirilen Argun adası 1727 yılındaki The Hague Antlaşması ile Fransa'nın eline geçmiştir.² Aynı yıl İspanya ile Fas Sultanı Sidi Muhammed bin Abdullah arasında Marakeş Antlaşması yapılmıştır. Daha sonra 1799 yılında yine İspanya ile Fas Sultanı Sidi Mulay Süleyman arasında Meknes Antlaşması imzalanmıştır.³ Bu antlaşmalarla İspanya bölge üzerinde yavaş yavaş egemenliğini tesis etme yönünde bazı kazanımlar elde etmiştir.

Sömürge döneminde tüm Kuzey-Batı Afrika bölgesinde olduğu gibi Batı Sahra'da da halkın Avrupalı sömürgecilerin egemenliğini kabul etmeleri kolay olmamış ve devamlı işgalcilere karşı mücadele yürütülmüştür. Bölgede İspanyol ve Fransız egemenliğine karşı ilk ciddi mücadeleyi Moritanya kökenli bir dini lider olan Şeyh Main-Ainin yürütmüştür.⁴ Önceleri Fas sultanından destek alan Şeyh, Fas Sultanının Fransa ile işbirliği yapması üzerine ona karşı yönelmekten çekinmemiştir. Bunun üzerine Fas Sultanı Fransa ordusunu davet etmek yolunu seçmiş ve bu olaylardan sonra Fransa Fas üzerinde himayesini ilan etmiştir.

1924'ten 1932'ye kadar Sahralılar, geleneksel taktikler kullanarak gerçek bir gerilla savaşı yürütmüşlerdir. Mücadelede pek çok şehit vermişlerdir. 1934 başlarında

¹Harry Magdoff, **Emperyalizm Çağı**, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1997, s.44

²Harry Magdoff ,a.g.e. s.45

³Emin Gürses **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.35

⁴Harry Magdoff, a.g.e. s.46

Fransa ile İspanya arasında varılan bir antlaşma ile İspanya Batı Sahra'nın iç bölgelerinde kesin egemenlik kurma hakkı elde etmiştir. Bölgedeki halkın direnişi kırılarak İspanya egemenliği tesis edilmiştir. Antlaşma ile İspanya Moritanya'nın Fransız hâkimiyetine geçmesini kabul ederken Fransa da Batı Sahra üzerindeki İspanya egemenliğini kabul etmiştir. Bundan sonra İspanya'nın bölgedeki zengin fosfat yataklarını işletmeye başlaması diğer Avrupa devletlerinin ilgisini buraya çekmiştir.

Batı Sahra'nın İspanya, Fas, Moritanya ve Cezayir arasında bir sorun haline gelmesinde en önemli rolü bölgedeki fosfat madenleri oynamıştır.⁵ Dünya fosfat rezervlerinin önemli bir kısmının burada bulunması bölgenin önemini artıran bir özellik olmuştur. Dünyanın en az yağış alan ve çöllüklerle kaplı bölgesi olan Batı Sahra'nın stratejik bakımdan fazla bir önemi bulunmamakla beraber fosfat yatakları önemini artırmakta ve komşuların iştahını kabartmaktadır.⁶ Diğer yandan Fas ise gerekçelerle bölgede hak iddia etmektedir.

Hüviyetleri belirleme süreci tamamlanmakla beraber taraflar sadece referandum konusunda değil, göçmenlerin yerleştirilmesi ve Barış Planının diğer hayati konularında da farklı görüşleri korumayı sürdürmektedirler. Bu farklılıklar bölgede barışın tesisini, sorunun çözümünü zorlaştırmakta ve yapılan ve programların belirlenen zaman içerisinde gerçekleştirilmesini imkânsız hale getirmektedir. Bir yandan Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Batı Sahra sorununun çözümü amacıyla oluşturduğu MINORSU'nun konu ile ilgili çalışmaları devam etmekte ve sorunun kesinlikle ne zaman çözümlenebileceği bilinmemektedir. Diğer yandan ise Batı Sahra üzerindeki Fas kontrolü giderek yerleşmekte ve Fas'ın kontrolündeki şehirlerde Fas hükümeti tarafından düzenlenen yerel seçimler yapılmakta, seçimlerde belirlenen kadrolar yerel iktidarı kullanmakta, Fas Parlamentosunda Batı Sahra için sandalyeler ayrılmış bulunmakta, sivil halk Fas kanunlarına göre hayatını sürdürmektedir. Bunun yanında halkın önemli bir kısmı komşu ülkelerdeki göçmen kamplarında hayatını sürdürmektedir. 2001 yılı rakamlarına göre Cezayir'de 80 bin, Moritanya'da 25 bin ve diğer ülkelerde de yaklaşık 5 bin kişi göçmen durumunda bulunmaktadır.⁷ Batı Sahra sorununun çözümü özellikle göçmen çadırlarında son derece kötü şartlar altında yaşayan halkın geleceğini ilgilendirmektedir.

⁵ Harry Magdoff, **Emperyalizm Çağı**, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1997, s.76

⁶ Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.98

⁷ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.254

7.1.2.Cezayir

7.1.2.1.Katliamlarla Sonuçlanan Tarihi Süreç

Cezayir, 1830 yılına kadar Osmanlı Devleti'ne bağlı bir eyaletti. Fransa, Afrika kıtasının ikinci büyük ülkesi olan ve yeraltı zenginlikleri ile ünlü Cezayir'i imparatorluğuna katmak için uygun zamanı beklemiştir. Nitekim dönemin yöneticisi Dayı Hüseyin Paşa'nın alacak meselesi yüzünden bazı gemilerine el koymasını ve Fransız diplomatına hakaret ettiğini ve bu hakaretin Fransa'nın şerefine atılmış bir tokat olduğunu bahane eden Fransa, daha sonra başbakan olacak olan Polignac'ın kral 10.Charles'a yaptığı telkinlerin neticesinde, 1827 yılında Cezayir sahillerini ablukaya almıştır. Polignac bu işgalin Fransa'yı içinde bulunduğu iç karışıklardan kurtaracağı gibi, 10.Charles'ın da kurtuluşu için bir fırsat olduğu konusunda Kralı ikna etmiştir. Fransız tarihçileri, bu işgalin Fransa Krallığı, sömürgeciler, kilise ve diğerleri için bir fırsat olduğu gibi, 10.Charles'ın Fransızları "*Türklere karşı yeni bir haçlı seferi*" için Cezayir'e gitmeye çağırdığını ifade etmektedirler.⁸

Fransızlar, İngiliz ve Ruslarla anlaşarak 20 Ekim 1827'de Navarin'de ki Osmanlı Donanmasını yakmışlardır. Bu olaydan kısa bir süre sonra 1828–1829 Osmanlı–Rus Savaşı başladığından Cezayir, Fransa karşısında iyice yalnız kalmıştır. Bu duruma rağmen yinede Fransa, Cezayir'i kısa sürede işgal edememiştir.14 Haziran 1830'da, Savaş Bakanı General Bourmont komutasındaki 567 parça gemiden meydana gelen donanma ve 37.612 kişilik ek orduyla Cezayir sahillerindeki ablukayı yoğunlaştırmış ve 5 Temmuz 1830'da Cezayir'in başkenti Cezayir işgal edilmiştir.⁹ Böylece Cezayir'de 132 yıl sürecek olan fiili Fransız sömürgeciliği dönemi başlamıştır. Fakat, o sırada Emir Abdülkadir komutasında bir gerilla savaşı başlatıldığından Fransa Cezayir'in tamamını ele geçirememiştir. İşgal kuvvetlerine karşı direniş 1847'ye kadar sürmüştü ve Fransa'nın ülkenin bütünü üzerinde etkili ve sürekli bir hâkimiyet sağlaması da bu tarihten sonra başlamıştır.

Fransa, 22 Temmuz 1834'de Fransız Kuzey Afrika Genel Valiliği'ni kurmuştur. Bu genel valiliğin işi daha çok ülkedeki sömürge yönetimini güçlendirme amacıyla ülkenin batısında Emir Abdülkadir liderliğinde, doğusunda da Ahmet Bey'in

⁸ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.13

liderliğinde bağımsızlık savaşı veren gerilla güçleriyle uğraşmak olmuştur.1847'ye kadar süren bu savaşta işgal güçleri epeyce kayıp vermişlerdir.

Fransız işgal güçleri Cezayir halkının direnişini kırmak ve bağımsızlık yanlısı direnişe destek vermesini engellemek gayesiyle askeri, siyasi, dini, kültürel ve ekonomik her türlü baskı yolunu denemişlerdir. Kültürel yönden Müslüman halkın kimliğini ve kültürünü yok etmek için baskı yapıp, Arapça ve Berberice yerine Fransızca'yı hakim kılmak için uğraşmışlardır. Dini yönden Müslümanlığın yerine Hıristiyanlığı benimsetmek için yoğun bir misyonerlik faaliyeti başlatmışlardır. İşgale karşı direnen kabilelerin arazilerine el koymak suretiyle ekonomik baskı metotlarına başvurmuşlardır. Halka hizmet veren vakıflara ait gayrimenkullere el koymaya başlamışlardır. Ülkenin en güzel bölgelerinde sömürge yerleşim birimleri oluşturulmuş ve buralara Avrupalıları getirip yerleştirmişlerdir. Avrupa'dan göçü teşvik amacıyla da yerli kabilelerden zorla alınan araziler göçmenlere bedava dağıtılmıştır.1841–1850 yılları arasında yerli ahaliden gasp edilen 115 bin hektarlık arazi Avrupalı göçmenlere bedava dağıtılmıştır.1930'da ise bu şekilde Avrupalı göçmenlere dağıtılan arazinin miktarı 2 milyon 345 bin hektarı (23 milyon 450 bin dönümü) bulmuştur.¹⁰ Bu teşvikler sayesinde Avrupa'dan göçte gözle görülür bir artış gerçekleşmiştir.

Fransa, Cezayir'i işgal ettikten sonra ülkenin yerli halkını yönetmek amacıyla "*Arap Büroaları*" adı verilen askeri merkezler oluşturmuştur. Bu merkezler baskı anlayışına göre teşekkül etmiş ve söz konusu yönetim tarzı 1870 yılına kadar devam etmiştir. Fransız tarihçilerin belgelerine göre,1827 yılında 3 milyon olan Cezayir nüfusunun üçte bir Fransızlar tarafından imha ve katledilmişlerdir. Zira kırk yıl sonraki nüfus 1872 de 2.125.051'e düşmüştür.¹¹

1870'te sivil yönetime geçilmiş ve Cezayir, Fransa İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. Bu gelişmeden sonra 1871'de Muhammed el-Mukrani'nin etrafında toplanan 200 kadar kabile, ülkenin tamamına yayılan bir ayaklanma başlatmıştır.1881'de Sidi Şeyh liderliğinde ikinci bir ayaklanma gerçekleştirilmiştir. Fransa Sömürge Yönetimi her iki isyanı da bastırmak için de ülkenin her tarafını kan gölüne çevirmiş ve binlerce insan katletmiştir. İkinci ayaklanma 1884'te bastırılabilmiştir ve bu üç yıllık süre içinde çok sayıda insan katledilmiştir.¹² Bu isyan bahane edilerek ülkedeki bütün yargı mekanizması askıya alınmış ve "*Yerli Kanunu*" adı

¹⁰ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.15

¹¹ Kenize Murad, **Yeter Artık Paris**

¹² Mary-Jane Deep, "**İslam and National Identity in Algeria**," Muslim World, Nisan 1997, cilt 87, s. 117

verilen baskı kanunu uygulamaya sokulmuştur. Fransızlara özel ayrıcalıklar tanıyan bu kanunların uygulaması 1919'a kadar sürdürülmüştür. *Apartheid*¹³ denilen ırk ayrımı başlamıştır. Bu baskılardan yılan birçok Cezayirli ülkelerini terk ederek komşu ülkelere yerleşmişlerdir. Fransa'nın uyguladığı baskı siyaseti Cezayir halkını ikinci sınıf vatandaş durumuna sokmuştur.

1926 yılında Messali Hac liderliğinde Etoile Nord Africaine (*Kuzey Afrika Yıldızı*) ENA partisi kurulmuştur. 1936 yılında ise Fransız Komünist partisinin desteği ile Cezayir Komünist Partisi kurulmuştur. 1937 yılında ise Kuzey Afrika Yıldızı, yine Messali Hac önderliğinde kurulan Halk Partisi'ne dönüşmüştür. Diğer yandan da, Ferhad Abbas Cezayir Halk Birliği Partisi'ni kurmuştur.¹⁴

Nazi Almanyası da Cezayir Ülkesine girmiş ve birçok Cezayirliyi tutuklayıp toplama kampların götürerek katletmişlerdir. 1942 yılında Nazi işgali son bulduktan sonra, 1943 de Ferhad Abbas önderliğinde bir grup Cezayir'deki Fransız işgalinin sona ermesi, demokratik bir anayasa hazırlanması ve siyasi tutukların serbest bırakılmasını içeren talepleri açıklamışlardır. Ardından 8 Mayıs 1945'te halk Setif kentinde Cezayir Bayrağı açarak savaşın bitişini kutlamak istemişler ve bunun üzerine, Cezayirlilerin Setif ve Guelma'daki Fransızlara saldırdığını ve 100 kişiyi öldürdüğünü ileri süren Fransız Ordusu harekete geçmiş ve gösteri yapan kitleye adeta soykırım yapmıştır. Setif Katliamında 45000 Cezayirli öldürülmüştür.¹⁵

1945'den sonra ekonomik yağma daha da artmıştır. Cezayir'in demir cevheri, kömür yatakları, petrolü Fransa'nın eline geçmiştir. Messali Hac da Demokratik Özgürlüklerin Zaferi Hareketi'ni (MTLD) köylülerin arasında örgütlemiştir. İşgale karşı silahlı mücadele başlamış; ancak kısa süre sonra MTLD içinde ayrışma yaşanmış ve Özel Örgüt (*Organisation Speciale*) OS kurulmuştur. OS, *Birlik ve Eylem Devrimci Komiteyi* (CRUA) kurarak Cezayir'de altı bölgede ayaklanma için hazırlıklar yapmıştır. 1954 Haziran'ında kurulan Cezayir İşçi Sendikaları Genel Federasyonu, Fransa'nın Vietnam'a Karşı sürdürdüğü emperyalist siyasete karşı eylemler örgütlemiştir. Liman işçileri, Vietnam'a silah sevk eden gemilere yükleme yapmayı reddetmişlerdir. 1 Kasım 1954'de Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi (*Front de Liberation Nationale*) FNL'nin kuruluşu ilan edilmiştir. Aynı anda halk silahlı ayaklanmaya

¹³ Özellikle beyaz ırkın üstünlüğüne inanılarak diğer ırklara azınlık veya ikinci sınıf muamele yapılması; ırk esaslı ve şiddetli ayrımcılık

¹⁴ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babiali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.65

¹⁵ Jean-Pierre Rondeau, **Aspects veritables de le rebellion algerienne** (Cezayir İsyanında Gerçek Manzaralar), Paris, Dualpha, 2001. s.47

çağrılmıştır. Ardından da silahlı kanadı Ulusal Kurtuluş Ordusu (*Armee de Liberation Nationale*) ALN'nin kurulduğu ilan edilmiş ve ALN'den “*kır gerillası*” olarak faaliyet göstermesi, vur-kaç eylemleri yapması istenmiştir.¹⁶

Resim 7.1 Katliamlarla Sonuçlanan Tarihi Süreç.

Hakkındaki spekülasyonların bugün de devam ettiği Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi, ilginç yapısıyla her kesim tarafından farklı olarak tanımlanmıştır. Kurucusunun Ahmet Bin Bela ve arkadaşları olan FLN'nin tabanı, 1936 yılında kurulan Cezayir Komünist Partisi'nin büyük bir çoğunluğu, Messali Hac önderliğindeki Demokratik Özgürlüklerin Zaferi Hareketi'nden (MTLD) ayrılanlar, kısa adı OS olan Özel Örgüt, Birlik ve Eylem Devrimci Komitesi (CRUA) ve diğer örgütlerden oluşmuştur.

ALN' ye katılan ve kaynakların değişkenliğine göre “militanlar”, “gerillalar”, “teröristler” veya “mücahidin” şeklindeki ifade edilen silahlı grupların sayısı 100,000'i bulmuştur.¹⁷ Ancak FLN' nin ideolojik yapısı oldukça kozmopolittir. Siyasi tarihçiler FLN'nin kimliğini çok farklı şekillerde açıklamışlardır. Bu tanım farklılıkları da şu şekilde sıralanabilir: “Fransız sosyalistlerinin ve derin devletin kontrolü altındaki örgüttür; enternasyonalcidir; Marksist'tir; devrimcidir; oligarşi yanlısıdır; Sovyet revizyonistlerinin etkisi altındadır, Sosyalist Arap Milliyetçisidir, ırkçı, ulusalcı, Baascı, Nasır'cı, bu arada Müslüman ve Müslüman karşıtıdır; Ancak Müslüman Cezayirliilerin desteğini almak için İslami terminolojiyi kullanmıştır...” Bu arada, sosyalist ülkelerin desteğini alan ve kuruluş metninde gagesinin sadece Cezayir'de değil, dünyanın her

¹⁶ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006, s.87

¹⁷ Kenize Murad, **Yeter Artık Paris**

yerindeki emperyalizmle mücadele ve devrim olduğunu ifade eden FLN, yine kendisine yardım eden sosyalistler ve küresel devrimciler tarafından, programında sosyalist vurgusu yapılmasına rağmen “burjuva ulusalcılığı” yapmakla ve “burjuva kontrolündeki ulusalcı bağımsızlıkçı örgütlenme”sinden dolayı devamlı eleştirilmiştir.¹⁸

FLN, kuruluşundan sonra Cezayir’in çeşitli yerlerindeki askeri tesislere, polis merkezlerine, depolara, haberleşme tesisleri ve kamu işletmelerine yoğun saldırılar düzenlemiştir. Kahire’den yaptıkları yayında, Cezayir’de bulunan bütün Müslümanlara seslenerek İslami Prensiplere göre yönetilecek, bağımsız, demokratik sosyal bir Cezayir Devleti’nin kurulması için gereken mücadeleye katılmalarını istemişlerdir. O tarihte Fransa’nın sosyalist İçişleri Bakanı François Mitterand, bu durumda savaştan başka hiçbir çare kalmadığını açıklamıştır. Bu daha sonraki 5 yıl boyunca Başbakan Pierre Mendes-France’ın uygulayacağı siyasetin de özeti olmuştur.12 Kasım 1954 günü Başbakan, Meclis’te yaptığı konuşmada,”Konu ülkenin iç huzuru ve cumhuriyetimizin milli birliği olduğundan bundan taviz verilemez. Cezayir, Fransa Cumhuriyetinin bir parçasıdır. Onlar uzun zamandan beri Fransız olmuşlardır. Bu artık geri döndürülemez. Cezayir ile ana vatan Fransa’nın birliği bölünemez,” demiştir.¹⁹

FLN’nin saldırı kampanyası kırsal bölgelere yayıldığında, ülke içlerinde bulunan pek çok Avrupalı çiftçi evlerini terk edip başkent Cezayir’e sığınmış ve orada karşı önlemlerin alınmasının gerekliliği konusunda gösteriler yapmaya başlamışlardır. Öte yandan, Koloni Milisleri oluşturulmuş, Müslüman halk içinden FLN yanlısı olduğundan şüphelendikleri kişilere karşı “fare avı” (*ratonnades*) dedikleri terör eylemlerine girişilmiş ve bunda polis yetkililerinden de pasif destek sağlanmıştır. Bu “beyaz milisler” olağanüstü hal ilanını, Fransa’dan ayrılmak isteyenlerin yasadışı ilan edilmesini ve siyasi suçlara karşı “ölüm cezası” getirilmesini istemişlerdir.

Cezayir’in bağımsızlık mücadelesindeki bir önemli nokta da 1955 yılı Ağustos’unda FLN’nin Philippeville yakınlarında sivil halka karşı giriştiği katliamlar olmuştur. Zira, bu tarihe kadar FLN sadece hükümete ve askeri hedeflere yönelik saldırılar yapmıştır. Olaylardan şoke olan Fransız Genel Valisi ayaklanmacılara karşı harekete geçmeye karar vermiştir. Gerillalara karşı girişilen harekâta Fransızlara göre 1,273 gerilla, Cezayirliilere göre ise 12,000 Müslüman Cezayirli öldürülmüştür.²⁰

¹⁸ Washington Post gazetesinin 8 Mayıs 2005 “Algerians Remember Massacres Of 1945” haberinden alınmıştır.

¹⁹ Kenize Murad, **Yeter Artık Paris**

²⁰ Jean-Pierre Rondeau, **Aspects veritables de le rebellion algerienne** (Cezayir İsyamında Gerçek Manzaralar), Paris, Dualpha, 2001. s.59

Bundan sonrada bütün Cezayir topraklarında topyekun savaş başlamıştır. Fransa Cezayir'e 1956 yılına kadar 400,000 asker göndermiştir. İçlerinde vahşetiyle ve kötü şöhretiyle tanınmış işkenceciler, Hindic'in'de çok kan dökmüş acımasız komandolar, yabancı lejyon ve Fransa'nın seçkin hava indirme birliklerde bulunmuştur.²¹ Bunların yazı sıra, Cezayir'deki Fransız ordusunun normal birlikleri arasında 170 bin kadar da çoğu gönüllü, "Harki"²² lakaplı Müslüman Cezayirilerde vardır. Fransa ayrıca Cezayir cephesine hava kuvvetleri ve bahriyeden de birlikler göndermiştir.1956 ve 1957 yılları arasında FLN'nin askeri kolu olan "Ulusal Kurtuluş Ordusu ALN", klasik gerilla metodu olan vur-kaç taktikleriyle Fransız ordusu ile doğrudan temastan kaçınarak gece baskınları, devriyelere, askeri kamplara, polis merkezlerine karşı vur-kaç eylemleri uygulamıştır. Bu dönemde, İsraili askeri uzmanlar, gerilla savaşı konusunda tecrübesiz olan Fransız birliklerine özellikle de gerilla savaşında helikopter kullanımı konusunda eğitim vermişlerdir. S.Steven'in yazdığı "The Sypmasters of Israel" adlı kitabında bildirdiğine göre, Fransız birliklerini eğitmek için daha sonra İsrail'in eski başbakanı ve eski cumhurbaşkanı olan iki İsraili General İzak Rabin ve Haim Herzog, Cezayir'e gitmiştir. Crosbie, The Tacit Alliance adlı kitabında Cezayir ayaklanması boyunca Fransa ve İsrail'in tam bir "ittifak" kurduklarına dikkat çekmiştir.

Bu arada Cezayir vatandaşı Fransızların da çiftliklerini, madenlerini ve fabrikalarını yakıp yıkmışlardır. Nakliye ve iletişim tesislerine sürekli baskınlar gerçekleştirmişlerdir. Sonra kaçıp kırsal bölgedeki halkın arasına karışmışlar, yakaladıkları Fransız askerlerine, erkek ve her yaştan Fransız kökenli kişilere uzuvlarını kesme ve işkenceyle öldürme gibi usuller uygulamışlardır.²³ İnsan kaçırma olayları da

²¹ Jean-Pierre Rondeau,a.g.e.s.59

²² Harki ismi hareket anlamında, Cezayir'deki bir Fransız askeri birliği olan "harka"dan gelmektedir. 1957–1962 yılları arasında Fransız ordusuna hizmet eden ve orduda istihdam edilen Müslümanlara verilen addır. Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan bir rapora göre sadece Fransız ordusundaki sayıları 263.000 idi. Bunun 60.000'i muvazzaf, 153.000'i yedek olmak üzere 193.000 askerdi; 50.000'i ise idari personel, eşraf ve köylülerden meydana geliyordu. Aileleri ile birlikte toplam sayıları ise 1 milyonun üstündeydi. Fransız ordusuna katılmaları, başta FLN' nin ve onun askeri kanadı ALN' nin zulümlerinden kurtulmak, kabileler arası kan davasından kaçış, daha önce Afrika ordusunda Fransızlarla çalışmış olmak, 1944'te Fransa'nın Alman işgalinden kurtulması için verdikleri destek, Fransa'nın vaatleri, Fransız ordusunun ve Fransa'ya gönülden bağlı eşrafın baskısı, düzene bağlılık, can ve mallarına zarar gelmesinden korkma vs. sebeplerle özetlenebilir. Tarihçilerin bir kısmı özellikle 1962 ve 1963 yıllarında katledilen Harkilerin sayısının 120.000 olduğunu belirtirken diğer bir kısmı da 70 ila 80.000 Harki'nin öldürüldüğünü ifade etmektedir. Gerçek olan şu ki, ateşkesten sonra hem Fransa tarafından hem Cezayir hem Cezayiriler tarafından dışlandılar. Harkilerin sadece 40.000'i Fransa'ya kabul edildi. Bu kişilere orman koruyuculuğu yaptırıldı ve aileleriyle toplama kamplarında yaşamaya mecbur edildiler. Harkiler, Fransa'ya kabul edilmedikleri gibi Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN ve askeri kanadı ulusal Kurtuluş Ordusu ALN tarafından da "ya bavul ya tabut" seçimiyle ölüme gönderildiler.

²³ George-Marc Benamou,**Bir Fransız Yalanı**,Babali Kültür Yayıncılığı,2006.s.47

yaygınlaşmıştır. Tabii bunlar Fransızlara yardım ettiğiinden şüphelenilen Cezayirlilere karşı daha büyük bir vahşetle uygulanmıştır. Devrimci FLN güçleri, başlangıçta sadece sömürge rejiminin resmi görevlisi Müslüman Cezayirlileri hedef alırken daha sonra da kendilerine destek vermeyen sivil halkı da vahşice öldürmeye başlamışlardır. Aures, Kabilya, Oran ve Konstantin’de vergi ve gıda toplama, kendine asker alma faaliyetlerini de artırmışlardır. Tam bir güvensizlik ve vahşet ortamında kalan Cezayirliler de, Cezayir Fransızları da kime yardım edeceklerini, kime baş kaldıracaklarını şaşırılmış duruma düşmüşlerdir.

Bu arada, Fransız ordusu ise Cezayirlileri, fakir köylüleri, çiftçileri, işçileri, kadınları, çocukları, o zamanlar akla hayale gelmeyen metotlarla işkenceye tabi tutmuş, manyetolu telefonla elektrik vermiş, coptan geçirmiş, ırza geçmiş ve top ateşiyle köyleri yerle bir etmiştir. Uçaklardan atılan kitle imha bombaları Birleşmiş Milletler raporlarına da girmiş, ama katliamlar bütün hızıyla devam etmiştir.²⁴ Cezayirliler toplama kamplarına götürülüp, orada açlık ve susuzluğa terk edilmiştir. İleriki yıllarda ortaya çıkacak ve bazı yüksek rütbeli Fransız subaylarının soruşturulduğu, bazılarının ise yargılandığı mahkeme kayıtlarından, Fransızların Cezayir’de “*villa*” tabir edilen 300’den fazla işkence evi ve toplama kampı kurduğu ortaya çıkmıştır. Sistematik bir soykırımın uygulandığını bütün belgeler ortaya koymuş, ama dünya bu soykırıma sessiz kalmıştır. Fransa ise kendini, bu toplama merkezlerinin, Cezayirlileri FLN baskısından korumak amacıyla kurulduğu iddiasıyla savunmuştur. Sonuçta, uçaklardan yapılan bombardımanla ve atılan kimyasal silahlarla yüz binlerce Cezayirli katledilirken, köylerde öldürülenler ve toplama kamplarında ölenlerle birlikte 1 buçuk milyondan fazla Cezayirli soykırım kurbanı olmuştur.²⁵

1957 yılı sonunda Cezayir’deki Fransız Ordusunun komutanı General Raoul Salan “*quadrillage*” adı verilen askeri bölgeler kurmuştur. 1957–1960 tarihleri arasında 2 milyondan fazla Cezayirli köylerinden uzaklaştırılmış, sefaletle terk edilmiştir. Fransa’da ise daha önce Hindişin’de olduğu gibi geri çekileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Çoğunluk, Fransız Hükümetine bu konuda yön verebilecek tek kişinin Charles de Gaulle olduğunu düşünmüştür. De Gaulle’ün iktidara gelmesine Fransızlar kadar Cezayirliler de memnun olmuşlardır.

²⁴ Jean-Pierre Rondeau, *Aspects veritables de le rebellion algerienne* (Cezayir İsyanında Gerçek Manzaralar), Paris, Dualpha, 2001. s.34

²⁵ M.Nihat Malkoç, *Fransa’nın Cezayir Soykırımı*

Bu düşmanlıklara bir son vermenin gereğinin en şiddetli olarak hissedildiği 1958 yılı Haziran ayında De Gaulle, getirdiği yeni politik inisiyatiflerle “*quadrillage*”a dayanmaktan vazgeçmiştir. ALN mevzilerine karşı seyyar güçlerle şiddetli ara-bul ve yok et taktikleri uygulanmıştır. Ertesi yıl, Sala’nın yerine geçen General Maurice Challe, Cezayir’e hakim bir konuma geçmiştir. 1958-59 yıllarında Fransız ordusu Cezayir’in askeri kontrolünü elinde tutmuştur. Ancak siyasi gelişmeler ve 1958-1959 yıllarında Fransız toplumunun Cezayir’deki çatışmaya karşı çıkmaya başlaması Fransız Ordusu generallerini memnun etmemiştir. Bu arada, Ulusal Kurtuluş Cephesi, 19 Eylül 1958’de Mısırın başkenti Kahire’de Ferhad Abbas’ın başkanlığında Geçici Cezayir Hükümetini kurmuştur. Bu hükümet önce Kahire’de sonra Tunus’ta faaliyetlerini sürdürmüştür. Uluslararası baskılarda Fransa’nın Cezayir’e bağımsızlık vermesi yönünde gelişmiştir. 1959 Eylül’ünde De Gaulle, Cezayir konusundaki tavrını olduğu gibi değiştirerek bir konuşmasında “oto-determinasyon”dan, yani Cezayirlilerin kendi durumlarını belirleme hakkından söz etmiştir. Bunun üzerine Cezayir Fransızlıları, “*kara ayaklılar*”,²⁶ De Gaulle’ün kendilerini sattığını dile getirmeye başlamışlardır. Fransız ordusundan kendilerini destekleyen kesimlerle birlikte, Ocak 1960 ve Nisan 1961 yıllarında Fransız Hükümetine başkaldırılar gerçekleştirmeye başlamışlardır. Söz konusu gelişme karşısında De Gaulle, daha önce hiçbir Fransız Hükümetinin gözden çıkarmayı göze alamadığı bu kesimi iyice silmeye karar vermiştir. FLN ile görüşmelere 1961 Mayıs ayında Evian’da başlanmıştır. Birkaç kesintiden sonra 19 Mart 1962’de Fransız Hükümeti ateşkes yapıldığını açıklamıştır.²⁷

Evian Anlaşması’na göre Cezayir’de yaşayan Fransızlara üç yıl boyunca Cezayirliler ile aynı hukuki korunma sağlanmıştır. Bu koruma, mallarını, canlarını ve tüm medeni, sosyal ve kültürel haklarını kapsamıştır. Ancak, bu dönemin sonunda Avrupalılar ya Cezayir vatandaşı olacaklar ya da yabancı kabul edilecek ve bütün

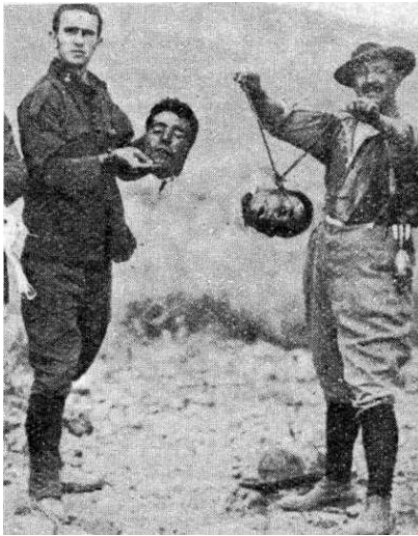
²⁶ Bu kavramın etimolojisi hakkında birçok fikir bulunmakla beraber, Fransa’da ve Kuzey Afrika’daki anlamları farklılık gösterir. Fransa’da “aslen Fransız veya Yahudi olmakla beraber Kuzey Afrika’dan Fransa’ya geri göçmüş kişi veya kişiler” anlamına gelir. Kuzey Afrika’da, özellikle Fas, Tunus ve Cezayir’de ise “sömürgeci ecnebiler ve onların nesilleri”ni kasteden kavramdır. Bu ifade, 1830 yılından itibaren Kuzey Afrika’ya yerleşmiş Fransız sömürgeciler ve 1941 yılından itibaren teşvikle Fransa’dan getirilen Fransızlar için olduğu gibi, 12. yüzyıldan itibaren ve daha sonra 15. ve 17. yüzyılda, bölgeye yerleşmiş Yahudi asıllı Mağripliler içinde kullanılmaktadır. Sayıları oldukça kalabalık olan ve cilalı siyah ayakkabılar giyen Avrupalı denizcilerin Kuzey Afrika sahillerine akın etmeleriyle, bölge halkı tarafından “Kara Ayaklılar” olarak adlandırıldıkları belirtilmektedir. Fransız tarihçiler 1959 yılında Cezayir’deki mevcutları 1.025.000 olan kara ayaklıların 1962 yılında Cezayir Savaşı’nın bitmesiyle Fransa’ya dönmeye mecbur kaldıklarını ve bu “göçmenler”in sayısının 900.000 olduğunu belirtirler. Cezayir’de kalan 100.000 kara ayaklının da sonraki yıllarda peyderpey Fransa’ya döndükleri ve şu anda 2000 kadar Fransız asıllı yaşlı kara ayaklının Cezayir’de yaşadığı ifade edilmektedir. Kara ayaklılar, De-Gaulle’e kendilerini gözden çıkardığı iddiasıyla hayli kızmaktadırlar.

²⁷ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.38

haklarından mahrum kalacaklardır. Fransız seçmenler 1962 Haziran'ında yapılan referandumun sonunda %91 oyla Evian Anlaşmasını kabul etmişlerdir. Ardından, 1 Temmuz 1962'de Cezayir halkından oluşan toplam 6,5 milyon seçmenin 6 milyonu bağımsızlık referandumunda oy kullanmıştır.²⁸

De Gaulle, 3 Temmuz günü Cezayir'in bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak, o sırada yanında bulunan generalin hatırlatması üzerine 5 Temmuz gününü, yani Fransa'nın Cezayir'e girişinin 132.yıldönümü gününü ise milli bağımsızlık günü ilan etmiştir. Böylece yaklaşık 8 yıl süren savaş sona ermiştir. Ferhad Abbas geçici bir süre Cumhurbaşkanı olmuştur.15 Eylül 1963'te, Ahmet Bin Balla cumhurbaşkanı olmuştur. O da 19 Haziran 1965'te gerçekleştirilen bir darbe ile cumhurbaşkanlığından uzaklaştırılmış ve yerine Huvari Bumedyen getirilmiştir.

7.1.2.2.Katliamlar ve Fransa'nın Uyguladığı Şiddet Politikaları

Resim 7.2

Kherrata şehirlerinde düzenlenen gösteriler, bir hafta içerisinde Cezayir ve Amerikalılara göre 45 bin, Fransızlara göre ise 20 bin Cezayirlinin katledildiği kanlı olaylara dönüşmüştür.

1945'te 19 yaşında olan ve Guelma'daki yürüyüşü organize edenlerin arasında yer alan Saci Ben Hamla gösteride Fransız, İngiliz, Amerikan ve Rus bayraklarının yanında bugün Cezayir'in bayrağı olan o dönemde bağımsızlık için mücadele veren Cezayir Halk Partisi'nin bayrağını da kaldırdıklarını belirterek, halkın yürüyüş boyunca

²⁸ Jean-Pierre Rondeau, a.g.e.s.118

özgürlük sloganları attığını belirtmiştir. Yürüyüşün sonuna geldiklerinde kendilerini bekleyen Fransız jandarma birlikleri ile karşılaştıklarını söyleyen Ben Hamla, jandarmanın sivil halk üzerine ateş açmasıyla ortalığın karıştığını sonra da olağanüstü hâl ilan edildiğini ve Fransız ordusu katliama başladığını belirtmiştir.²⁹

Resim 7.3

Fransız askerleri sonraki günlerde on binlerce Cezayirliyi katletmeyi sürdürmüştür. Öldürülenlerin bir kısmı şehrin dışında açılan büyük çukurlara gömülürken, bir kısmı ise şehri ziyarete gelecek olan Fransız valinin “ceset kokularını duymaması” için Nazi fırınlarına benzeyen “ölüm fırınları”nda yakılmıştır.³⁰ Guelma'nın dışındaki kireç fırınları ölüm fırınlarına dönüştürülmüştür. Öldürülen binlerce Cezayirli ölüm kamyonlarıyla bu fırınlara taşınmıştır. Fransız askerleri sokaklarda gördüklerini öldürmüşler, kadınlara tecavüz etmişlerdir.

Resim 7.4

²⁹ Mary-Jane Deep, “İslam and National Identity in Algeria,” *Muslim World*, Nisan 1997, cilt 87, ss. 119

³⁰ George-Marc Benamou, *Bir Fransız Yalanı*, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006, s.79

”Setif Kasabı” olarak bilinen katliamları gerçekleştiren Fransız ordusunun başındaki General Duval, olayların ardından Cezayir’deki Fransızlara, “On yıl için barışı sağladık. Eğer Fransa bir şey yapmazsa gelecek defa bir daha olur ve o zaman çözümü olmayabilir.” demiştir.³¹ Nitekim, on yıl sonra 1954’te başlayan kurtuluş hareketi, Cezayir’i bağımsızlığa götürmüştür.

Askerlerden kaçmak için bir mağaraya sığınan insanların mağara ateşe verilerek öldürmüşler, çoluk çocuk demeden 5 bin kişiyi Kheruta boğazındaki Hanus köprüsünden aşağıya ölüme atmışlardır.

Fransız eylemciler ve Fransız askerler tarafından 1961 Ocak-Şubat aylarında Madrid’de Organisation de l’Armee Secrete (Gizli Ordu Örgütü) adında birde terör örgütü kurulmuştur. OAS bünyesinde eski veteranlar, Hindîçin’de savaşmış komandolar, işkence profesyonelleri, bombacılar, sabotajcılar, istihbarat uzmanları ve ölüm timleri bulunmuştur. Tarihin en kanlı terör eylemlerini yapan acımasız bir örgüt olarak belgelere geçmiştir.

Fransız Komünist Partisinin 8 Şubat 1962 günü “Cezayir’de barış” isteklerini dile getirdikleri bir yürüyüşe müdahale eden polis on kişiyi öldürmüştür.17 Ekim 1961 yapılan gösteride 400 kişi hayatını kaybetmiş (Fransızlara göre sadece 40 kişi ölmüştür) ve cesetleri Seine nehrinden toplanmıştır.

Cezayir’de 1 Kasım 1954’te başlayan ayaklanma 19 Mart 1962’de ilan edilen ateşkese kadar devam etmiştir. Yaklaşık yedi buçuk yıl sürmüştür. Bu süre içinde bir buçuk milyon Cezayirli öldürülmüştür. Savaş süresince günde ortalama 557 Cezayirli öldürülmüştür.

Tarihi bilgilere göre Cezayir’in bağımsızlık mücadelesi verdiği dönemde nüfusu 8–10 milyon civarındadır. Buna göre Fransız işgal kuvvetleri ülkedeki nüfusun % 15’ini öldürmüşlerdir. Yani her 6,6 kişiden 1 kişi 7,5 yıl süren bir bağımsızlık savaşı esnasında öldürülmüştür.³² Fransa bu vahşet sırasında kimyasal silahlara da başvurmuştur.

Cezayir’deki savaş sırasında uyguladığı vahşetten başka Fransa’nın, Cezayir’de yaptığı toplam 17 nükleer denemede bombaların etkilerini gözlemlemek için Cezayir halkını adeta bir kobay gibi kullandığı bilinmektedir. Ayrıca, Fransa Parlamentosu tarafından 21 Ocak 1979 tarihinde kabul edilen bir yasayla, nükleer denemelere ilişkin

³¹ Jean-Pierre Rondeau, **Aspects veritables de le rebellion algerienne** (Cezayir İsyânında Gerçek Manzaralar), Paris, Dualpha, 2001. s.68

³² George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.79

Fransız arşivlerinin 2020 yılına kadar açılması engellenerek geriye yönelik araştırma yapma ve gerçekleri tüm detaylarıyla ortaya çıkarma şansı da ortadan kaldırılmıştır.

7.1.2.3.Cezayir Savaşının Kronolojisi

1945

8–10 Mayıs: Setif ve Guelma'daki Katliamlar. Fransızlar bu katliamda 45.000 Cezayirli öldürdüler.

1946

Mart: Ferhat Abbas tarafından Cezayir Manifestosu Demokratik Birliğinin (UDMA) kurulması.

Kasım: Messali Hac Demokratik Özgürlüklerin Zaferi Hareketi'ni (MTLD) kurdu.

1947

20 Eylül: Cezayir'in statüsü kabul edildi.

20Ekim: Belediye seçimleri. "Milliyetçiler"ın zaferi. İki milliyetçi parti UDMA ve MTLD büyük bir çoğunlukla kazandı.

1948

4–11 Nisan: Genel Vali Naegelen'in hile kattığı Cezayir meclisi seçimleri.

1954

1 Kasım: Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN kuruldu. FLN'nin Cezayir'deki Fransızlara karşı başlattığı saldırılar savaşın başladığını haber vermiştir.

2 Aralık: MTLD'nin çözülmesinin ardından, Messali Hac, Cezayir Milli Hareketi MNA'yı kurdu

1955

26 Ocak: Mendes France Hükümeti, Jacques Soustelle'i Cezayir Genel Valiliği'ne atadı.

20 Ağustos: Philippeville'da yaşayan Avrupalıların öldürülmesi. Cezayir Müslümanlarının başlattığı isyan Fransız ordusu tarafından oldukça sert ve acımasız bir biçimde bastırıldı.

1956

22 Ocak: Camus ve Robles, başkent Cezayir'de sivil ateşkes konferansı düzenlediler.

2 Şubat: Janques Soustelle'in yerine Robert Lacoste göreve başladı

6 Şubat: Domatesli protesto günü. Konsey başkanı, Başbakan Guy Mollet, başkent Cezayir’de, ”Cezayirli Avrupalılar”ın düşmanca protestolarıyla karşılandı.

12 Mart: Guy Mollet hükümetince özel kuvvetlerin oylanması.

11 Nisan: Askerlik hizmeti 27 aya çıkarıldı;1953 kontenjanından 70.000 kişi sefer görev emriyle yeniden askere alındı.

21 Nisan: Ferhat Abbas Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN’nin Kahire’yle ittifakını sağladı.

22 Nisan: Devlet Bakanı Pierre Mendes France, hükümetin uyguladığı Cezayir siyasetinde anlaşmazlığa düştüğü için istifa etti.

10 Ağustos: Casbah’ta ve Başkent Cezayir’de Thebes Sokağı’nda Fransız kontrgerilla bombalamaları.

20 Ağustos: Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN, Soummam Vadisi’nde (Kabilya’da) yaptığı kongresinde savaşın hedeflerini açıkladı; çeşitli kurum ve kuruluşların hayata geçirildiğini ilan etti. Ayrıca, kendisini Cezayir halkının yegane temsilcisi ilan etti.

30 Eylül: Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN’nin başkent Cezayir’de kafeleri, Milk Bar ve Cafeteria’yı bombalaması

22 Ekim: FLN liderlerini Rabat’tan Tunus’a taşıyan uçağın Fransız ordusu tarafından rotasından çevrilmesi.

2–5 Kasım: Süveyş intikali.

1 Aralık: General Raoul Salan’ın Cezayir’deki Fransız ordularını Başkomutan olarak atanması.

27 Aralık: Cezayir Belediye Başkanları Derneği Başkanı Amedee Froger’in öldürülmesi. Bunu takiben Arap karşıtı şiddetli ayaklanmalar baş gösterdi.

1957

7 Ocak: General Massu’nun 10ncu Paraşütçü Tümeni, Başkent Cezayir’de düzeni sağlamakla görevlendirildi. Bundan sonra Cezayir muharebelere başladı.

16 Ocak: General Salan’a Bazukalı saldırı.

28 Mayıs: Meluza köyünde sivil halkın FLN tarafından katledilmesi.

11 Haziran: Başkent Cezayir’de bulunan Fen Fakültesi’nin asistanı, FLN yanlısı komünist militan Maurice Audin’nin öldürülmesi

1958

31 Ocak: Milli Meclis, Cezayir hakkında yeni bir idari yasayı oyladı.

15 Nisan: Gaillard hükümetinin düşüşü. Uzun süren bir bakanlık krizi.

13 Mayıs: Genel Valilik sarayının başkent Cezayir'deki Avrupalılar tarafından işgali. General Massu'nun başkanlığında bir Halkın Kurtuluşu Komitesi'nin kuruluşu.

14–15 Mayıs: Pierre Pflimlin'nin görevlendirilmesi. Salan'nın başkent Cezayir'de “Yaşasın De Gaulle!” diye bağırması General De Gaulle, Cumhuriyet hükümetini kurmaya hazır olduğunu ilan etti.

1–3 Haziran: Milli Meclis'in De Gaulle'ü tam yetkiyle görevlendirilmesi.

4 Haziran: De Gaulle başkent Cezayir'de bir nutukta, Avrupalılara “Sizi anladım” dedi.

19 Eylül: Ferhat Abbas'ın ilk başkanı olduğu Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti'nin (GPRA) kuruluşu.

28 Eylül: Yeni Fransız Anayasası referandumla kabul edildi.

3 Ekim: De Gaulle, Konstantin'de, Cezayir için 5 yıllık bir kalkınma plan açıkladı.

23 Ekim: De Gaulle, bir basın toplantısında Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN'ye “kahramanların barışı”nı teklif etti.

19 Aralık: General Maurice Challe ve Paul Delouvrier, yeniden General Sala'nın görevlerini üstlendi.

1959

27–31 Ağustos: General De Gaulle'ün Cezayir'deki ilk “subay ordu evleri” turnesi.

16 Eylül: De Gaulle, Cezayirliler için kendi durumlarını belirleme hakkını açıkladı.

28 Eylül: Cezayir Geçici Hükümeti GPRA'nın görüşmelere başlamadan önce tam bağımsızlık şartını koşması reddedildi.

15 Ekim: François Mitterand'a Observatoire Caddesi'nde saldırı düzenlendi.

1960

4 Ocak: Albert Camus'un ölümü.

24 Ocak: Başkent Cezayir'de barricades isyanı haftasının başlangıcı.

3–5 Mart: General De Gaulle'ün Cezayir'de ikinci “ordu evleri turnesi”.

9 Haziran: General De Gaulle, Si Salah'ı Elysee'de kabul etti

25–29 Haziran: Fransız Hükümetinin Cezayir Geçici Hükümeti GPRA yetkileriyle yaptığı Melun görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlandı.

5–6 Eylül: Cezayir Ulusal Kurtuluş Cephesi FLN'ye destek vermekle suçlanan Jeanson şebekesi üyelerinin yargılanması Paris'te başladı. Cezayir'de "ret hakkı" üzerine "121'ler Manifestosu" yayınlandı.

4 Kasım: General De Gaulle'ün "Cezayir Cezayiri" üzerine nutku.

22 Kasım: Louis Joxe'un başına getirildiği bir Cezayir İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın kurulması.

24 Kasım: Paul Delouvrier'nin gidişi, Jean Morin'in, Cezayir'deki hükümetin genel temsilcisi sıfatıyla onun yerini alması.

9–12 Aralık: General De Gaulle'ün Cezayir'e son seyahati. Başkent Cezayir'de FLN'ye destek için şiddetli gösteriler.

1961

8 Ocak: Fransızlar referandumunda %75'lik bir oranla Cezayir halkının kendi durumunu belirleme hakkı olan otodeterminasyondan yana oy kullandı.

Ocak sonu-Şubat başı: Gizli Ordu Örgütü OAS'ın kurulması.

Şubat sonu: Georges Pompidou ve FLN'nin İsviçre'de buluşmaları.

21–22 Nisan: Başkent Cezayir'de generallerin darbesi: Challe, Jouhaud, Zeller ve Salan'ın iktidarı ele geçirme çalışmaları.

20 Mayıs–17 Haziran: Evian'da FLN ile müzakerelerin başlaması.

20–28 Temmuz: Lugin Şatosu'nda FLN'yle yeni görüşmeler.

9–28 Ağustos: Trablus'ta Cezayir Devrimi Ulusal Konseyi CNRA'nın toplantısı. Bin Khedda, Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti GPRA'nın başkanı olarak Ferhat Abbas'ın yerini aldı.

5 Eylül: De Gaulle Sahra'yı bıraktı.

17Ekim: On Binlerce Cezayirlinin Paris'teki gösterisi polis tarafından şiddetli bir şekilde bastırıldı.

1962

8 Şubat: OAS'ın zulümlerine karşı ve Cezayir'de barış için Paris'te gösteri yapıldı. Polis şiddetli bir karşılık verdi. Charonne metrosundaki patlamada sekiz ölü ve yüzden fazla yaralı.

18 Şubat: Fransa'da Jura bölgesindeki kayak merkezi Rousses'da yeniden müzakereler başladı.

7–18 Mart: İkinci Evian Konferansının açılışı ve Evian Anlaşmalarının imzalanması.

19 Mart: Cezayir'de ateşkes ilanı.

23 Mart: Ayaklanma ve Bab el-Oued'in kuşatılması.

26 Mart: Başkent Cezayir'de, Fransız birlikleri, Isly Sokağı'nda kara ayaklı göstericilere ateş açtılar.

8 Nisan: Evian Anlaşmaları üzerine Fransa'da referandum: %90 evet oyu.

17 Haziran: Başkent Cezayir'de Susini-Fares Anlaşmalarının sonuçlandırılması.

1 Temmuz: Cezayir'de kendi durumunu belirleme hakkı referandumu. Bağımsızlık, oyların %99.72'si ile kabul edildi.

3 Temmuz: General De Gaulle, Cezayir'in Bağımsızlığını tanıdı.

5 Temmuz: Bağımsızlığın ilanı. Oran'da kara ayaklıların katledilmesi.

7.1.2.4. Yakın Geçmişte ki Yaşanan Olaylar

Yakın geçmişte Cezayir'deki çatışmanın temelini, Ocak 1992 seçimlerinde İslami Selamet Cephesinin (FIS) göstermiş olduğu seçim başarısını tanımayarak seçimleri iptal eden askeri rejim güçleri ile dine dayalı bir devlet kurmak isteyen İslamcı gruplar arasındaki iktidar mücadelesi oluşturmaktadır.

Cezayir'deki sorunun kanlı çatışmalara dönüşmesinde 130 yıllık sömürge geçmişinin ve 8 yıllık şiddetli bağımsızlık savaşının önemli bir payı vardır. Fransızlar, Tunus ve Fas'ın aksine Cezayir'i ülkelerinin bölünmez bir parçası olarak görmüş ve yerel sosyo-kültürel ve siyasal yapıyı ortadan kaldırmışlardır. Cezayir'in bağımsızlık savaşını yüz binlerce kayıp verdiği zorlu bir savaştan sonra elde etmiş olması sömürgecilik öncesi yapıdan kopulmasına ve yeni rejimin askeriye etrafında kurulmasına sebebiyet vermiştir.³³ Modern bir devlet oluşturmada yaşanan başarısızlıkların ve bunun doğurduğu ekonomik krizin iç savaşın çıkmasında etkilerinin yanı sıra tarafların şiddet eğilimli bir dünya görüşüne (imaginaire) sahip olmaları da iktidar çatışmasının teröre dönüşmesinde önemli rol oynamıştır.³⁴

Cezayir milli kimliğinin İslam'la iç içe geçmesinin tarihsel kökleri 1830–1847 döneminde Fransız sömürgeciliğine karşı yapılan mücadelelere kadar geri götürülebilir. Medeniyet taşıma iddiasındaki Fransız yönetimine gösterilen İslami direniş, Cezayir'in İslami kimliğini savunurken Fransız kimliğinin taklit edilmesini redetmiştir. Camileri kiliselere, bazen barlara çeviren sömürgecilik uygulamaları din etrafında oluşan kimliği

³³ Aziz Enhaili ve Oumelkheir Adda, *State and Islamism in the Magreb*, Middle East Review of International Affairs, cilt 7, sayı 1, 2003

³⁴ Bu savaşta her iki tarafında şiddetle bir savaş ekonomisi uyguladığı, sosyal hiyerarşileri yeniden oluşturduğu ve serveti yeniden dağıttığı kanaatindedir. Örneğin İslamcı gerillaların başlarındaki emirler "cihad" sayesinde sosyo-ekonomik durumlarını (zenginlik ve prestij) geliştirmişlerdir.

pekiştirici etkide bulunmuştur. Bu anlamda Cezayir'deki FIS gibi çağdaş İslamcı hareketler farklı dönemlerden geçmekle birlikte bir sürekliliğe sahiptir.³⁵ Emir Abdülkadir, kabilelerden oluşan bir ülkede İslam hukukuna dayalı bir devlet kurarak 1837–1839 yılları arasında Cezayir'in üçte ikisini kontrol etmiştir. Daha sonraları bir milli kahraman olarak görülen Abdülkadir'in amacı Hıristiyan Fransız sömürgeciliğine karşı İslami kimliği korumak olmuştur. 1931'de Mısırlı reformist Muhammed Abduh ve Reşid Rıza'dan etkilenen Cezayirli bir grup alimin kurduğu Ulema Birliği ilk başkanı El-Hamid bin Badis Cezayir için yeni bir milli ve İslami üretilmesi konusunda önemli adımlar atmışlardır. Bir yandan selefi bir tavırla İslam'ın ilk dönemlerine dönerek heterodoks sufi gruplarının gayri İslami etkilerini temizlemeye çalışırken, öte yandan Fransız sömüre yönetimi ile çalışan resmi ulemaya eleştiri yöneltmişlerdir. Ayrıca eğitimde modernleşmeyi savunan Ulema Birliği aktivist bir din anlayışını yaymıştır. 1950'ler boyunca Ulema Birliği'ne mensup alimler Arap dünyasında kendilerine siyasi müttefikler arayan, bağımsızlık savaşı başladıktan sonra FLN'yi destekleyen ve onunla birleşen Ulema Birliği böylece, bağımsızlık sonrası oluşacak siyasal yapıda İslami değerlerin ve İslam hukukunun yerini garantilemeyi hedeflemiştir.³⁶

Cezayir'deki İslamcı hareketin şiddete yönelmesinin sebeplerinin bir kısmı aynı zamanda bu ülkenin sömürgecilik tarihinde gizlidir. Hem Fransa'nın bağımsızlık savaşını engellemek için yaptığı kitlesel katliamlar hem de FLN'nin savaş sırasında halkı yanına çekebilmek için terörist taktiklere başvurması, FIS'ın ve GIA'nın şiddet politikalarına sapsmasında etkili olmuştur. Hatta bu yönüyle, Martin Stone'un dediği gibi, "FIS FLN'nin evladıdır"; halkı yanına çekmek için teröre başvurmayı ondan öğrenmiştir.³⁷

2003 itibariyle Cezayir ordusunun iç savaşı büyük ölçüde bastırıldığı ve büyük şehirlerde güvenliği sağladığı görülüyorsa da bombalamaların ve kırsal bölgelerdeki saldırıların tümüyle sona ermediği anlaşılmaktadır. Diyalog ve uzlaşmayı temel alan ve FIS'ın katılımını sağlayan bir demokratik platform Cezayir'deki sorunun çözümü insan haklarına saygılı, serbest ve adil seçimlere dayalı çok partili bir rejimin kurulması ile mümkün olacaktır. Yakın gelecekte zor gözüксе de tarafların savaş temelli bir dünya görüşünü terk ederek demokratik bir dünya görüşünü³⁸ sahiplenmeleri gerekmektedir.

³⁵ FIS liderlerinin kendi hareketlerini Emir Abdülkadir'in ve Bin Badis'in 1930'lardaki cihadına bağlaması bunun bir örneğidir.

³⁶ Deep, *İslam and National Identity in Algeria*, ss.117–119.

³⁷ Stone, *The Agony of Algeria*, s.177.

³⁸ Martinez, *The Algerian Civil War 1990–1998*, ss.250–251.

Muhafif grupları siyasi sisteme katamayan ve terörü hukuk dışı yollarla bitirmeye çalışan bir yaklaşımın Cezayir'e maliyeti yaklaşık 120 bin insanın iç savaşta kaybedilmesi olmuştur.

7.2.1.5.Fransa'nın Cezayir ve Ermeni Soykırımı Yaklaşımı

Fransızlar bu savaşa bir isim koyamamışlardır. Fransa kırk yıl sonra bile, Fransız ordusuna hizmet eden Müslüman Cezayirli'lere yani Harkilere uyguladığı toplu katliamı inkara devam etmiştir ve etmektedir. 1962 ve 1963 arasında, Fransız ordusundaki on binlerce Müslüman Cezayirli Harki'nin FLN tarafından katledilmesine Fransızlar göz yummuştur. Bugüne kadar, Paris, devletin en tepe noktaları, "Fransız ordusunun Cezayir'de yaptığı işkencelerden haberdar olunmadığını" iddia etmeye devam etmişlerdir.³⁹ Cezayir Savaşı'ndan konu açıldığında, kural dışılıkların, örtbas etmelerin, gölgede kalmış bölgelerin ve karanlık çukurların listesi kabarıktır.

Setif'te yaşananların katliam olup olmadığı bugün tartışılan bir konu değildir. Böyle bir olayın gerçekleştiğini Fransa da kabul etmektedir. Fakat Fransa hayatını kaybeden insan sayısını fazla abartılı bulmaktadır. Ayrıca Marc Ferro ve Raimondo Luraghi gibi sömürgecilik tarihi alanında saygın bir yere sahip batılı tarihçiler de bu tür trajik olayların olduğunu ve hatta işkence ve kıyımın had safhada olduğunu kaydetmişlerdir. Fransa'nın Cezayir büyükelçisinin Setif katliamı ile ilgili olarak 'bağışlanamaz trajedi' olarak bahsetmesi Cezayir'in elini güçlendirmektedir.⁴⁰

1990'lı yıllara kadar, Cezayir'de bir savaş olduğu kabul edilmemiştir; olup biten sadece "Cezayir olayları"ndan ibaret olarak görülmüştür. Cezayir Savaşı'nın sekiz yılı, bütün Cezayirli'lere işkenceden geçiren Massu paraşütçülerine indirgenmiştir.

Cezayir'in bağımsızlığı kaçınılmaz, en azından arzu edilen bir şey olduysa da, bu De Gaulle tarafından öngörülen yoksunluk, iki halkın bir kenara atılması, Sahra'nın yeraltı zenginliklerinin bir çeteye bırakılması gizli anlaşmalar, manipülasyon ve yalan beyanlarla olabilecek en kötü şartlar içinde gerçekleştirilmiştir.⁴¹

Fransa'nın Cezayir saplantısı tarihin her döneminde giderek artmıştır. Fransız Cezayiri'nin son on yılında bir bütünleşme kavramı ortaya atılmıştır. Bugün hala bütünleşme hayali kurulmaktadır ve yasalar, planlar yapılmaktadır. Eskiden bu fikirler

³⁹ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babiali Kültür Yayıncılığı, 2006.s.26

⁴⁰ Turkishweekly dergisinin **Algeria Asks France to Recognize Algerian Genocide** haberinden alınmıştır; <http://www.turkishweekly.net/news.php?id=10155>

⁴¹ George-Marc Benamou, a.g.e., 2006.s.27

Akdenizin öbür tarafında olurken artık Fransa'da olmaktadır. İslami başörtüsü, tarihin bir başka geri dönüşüdür. Daha o zamanlar, " Müslüman kadını özgürleştirmek " adını kullandıkları ve başörtüsünü ortadan kaldırma şeklinde bir emelleri olan III. ve IV. Cumhuriyet'ler döneminde de Fransa bunu tartışmıştır. Bir yarım yüzyıl sonra, hiçbir şey değişmemiştir. Hala aynı şeyi tartışılmaktadır. Bu tartışmayla, İslam ve laiklik çarpıştırılmaya devam etmektedir. Cezayir, Fransa'nın yakasından, Fransa da Cezayir'in yakasından ellerini çekmiş değillerdir.

1962'de, Cezayir'in bağımsızlığıyla, Fransa'nın bir başka sabit fikri kaybolmuştur. Bu, 1940'da başlayan sürecin sona ermesidir. Vidal de La Bleche'in coğrafya haritalarında gösterilen, dünyanın dört köşesine yayılmış, Jules Ferry tarzı Fransız İmparatorluğu kaybolmuştur.

Günümüzde ise Fransa Cezayir'de işlediği soykırımı inkâr etmekle kalmayıp 23 Şubat 2005 tarihinde Parlamento'dan "Sömürge Döneminin Olumlu Yönleri" konulu bir yasa çıkarmıştır. Bir yandan da Cezayir'deki menfaatlerini korumak için Cezayir ile "Dostluk Anlaşması" imzalamaya ve tekrar Cezayir'le bütünleşmeye çalışmaktadır.⁴² Çünkü Fransa Cezayir'e en çok mal satan ülke konumundadır ve Cezayir hala staretejik ve yer aldı zenginlikleri dolayısıyla Fransa için önemlidir.2005 yılı rakamlarına göre Cezayir'in ithalatında % 20'lık bir oranla birinci sırayı alır.

Ancak, Cezayir devlet adamları ve Cezayir halkı, Fransa Parlamentosu'nun kabul ettiği 23 Şubat 2005 tarihli yasaya çok sert tepki göstermiştir. Başta Cumhurbaşkanı Abdelaziz Bouteflika olmak üzere, tüm devlet adamları ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri Fransa'yı Cezayir'den resmen özür dilemeye ve sömürge döneminde Cezayir'de işlediği suçları kabul etmeye davet etmişlerdir.⁴³ Ancak, buna karşı Fransız politikacılar, Türkiye'nin yıllardır sözde Ermeni soykırımı iddiaları karşısında savunduğu "*bu konuyu tarihçilere bırakma*" tezini ileri sürmüşlerdir.

Fransız devlet adamları ve politikacıların, Ermeni soykırımını tanıma hatta Ermeni soykırımını reddinin ceza sayılması yönünde ki kanunları onaylarken, Ermeni Soykırımını tanımayı Türkiye'nin Avrupa Birliğine girmenin önşartı olarak gösterirken, Türkiye'nin yıllardır savunduğu "*bu konuyu tarihçilere bırakma*" tezini ve gerekli tüm yardımın tarihçilere gösterilmesi konusundaki fikirleri görmezden gelmesi fakat

⁴² Turkishweekly dergisinin "Algeria Asks France to Recognize Algerian Genocide" haberinden alınmıştır.

⁴³ Washington Post gazetesinin 8 Mayıs 2005 "Algerians Remember Massacres Of 1945" haberinden alınmıştır.

kendisinin Cezayir konusunda bu tezi savunması ise düşündürücüdür. Türkiye'nin Ermenilere, 1915'te soykırım uygulamadığı tarafsız hatta Ermeni tarihçiler tarafından kabul görmüştür, Fransa'nın Cezayir'de yaptıkları ise Fransız tarihçiler tarafından dahi soykırım olarak görülmektedir. Ayrıca Fransa'nın bu politikası sadece Cezayir için uygulamadığı Raunda, Vietman gibi diğer sömürge topraklarında da uyguladığı veya uygulanmasında katkısı olduğu da bir gerçektir.

Tarihe baktığımızda bir ülkenin diğer bir ülkeden geçmişte yaşananlardan dolayı özür dilemesine defalarca rastlamaktadır. Örneğin Batı Almanya Başbakanı Willy Brandt 2. Dünya Savaşı sırasında milyonlarca Yahudinin öldürülmesinden ötürü özür dilemiştir. Batı Almanya parlamentosu ise 40 yıl direndikten sonra 13 Nisan 1990'da Nazilerce işlenen suçlardan dolayı özür dilemiş ve İsrail ile daha sıkı ilişkiler kurmanın yollarını arayacağını söylemiştir. Ağustos 1994'te Alman Cumhurbaşkanı Roman Herzog İkinci Dünya Savaşında ülkelerinde sebep oldukları acılardan dolayı Polonyalıları özür dilemiştir. 8 Nisan 2000'de Belçika 1994 yılında Ruanda'da yaşanan iç savaşı önlemede başarısız olduğunu kabul ederek uluslararası camiadan özür dilemiştir. 15 Ağustos 2002'de Japon başbakanı Junichiro Koizumi ülkesinin geçmişteki agresifliğinden dolayı uluslararası camiadan özür dilemiştir. Temmuz 1995'te Jacques Chirac 320,000 yahudinin ölüm kamplarına sürülmesinde Vichy hükümetinin Nazilere yardım etmesinden dolayı özür dilemiştir. (Temmuz 1992'de o zamanki Fransa cumhurbaşkanı François Mitterand özür dilemeyi reddetmiştir.) Fakat günümüzde Fransız hükümeti Cezayir'de öldürülen bir buçuk milyon insan için özür dilemeyi reddetmekle kalmayıp "Sömürge Döneminin Olumlu Yönleri" konulu bir yasa çıkarmıştır.

Tüm bunlardan sonra Cezayir, haklı olarak ülkesinin bağımsızlığını kazanma adına 1,5 milyon Cezayirlinin hayatını kaybetmesine neden olanların bir özür borçlu olduğunu düşünmektedirler.⁴⁴ Türkiye ise gerek benzeri sorunlarla uğraşmakta olduğundan gerekse bizleri kardeş olarak gören bu ülkelerle olan tarihi bağlarımızdan dolayı Cezayir'i bu mücadelesinde yalnız bırakmamalıdır.

⁴⁴ Kenize Murad, **Yeter Artık Paris**

7.1.3.Kamboçya (Vietman)

Kamboçya sorununda önemli bir rol oynayan dış müdahalelerde, Fransa'nın bölgeye yönelik sömürgeleştirme faaliyetleri önemli bir yere sahiptir. Fransa ilk olarak III. Napolyon döneminde Çinhindi bölgesini işgal etmeye başlamıştır. 1870–71 Prusya yenilgisinin Fransa'nın önemli sömürgelere sahip olmamasına bağlanması ve İngiltere karşısındaki geriliğinin olumsuz etkilerinin azaltılması sebebiyle Fransa Çinhindi bölgesindeki sömürge politikasını yoğunlaştırmış ve bu bölgeye komşu ülkelere nüfuzda kullanarak Güney Asya'daki pozisyonunu geliştirmiştir.⁴⁵ 90 yıllık Fransız sömürge yönetimi boyunca Çinhindi'nin sömürge yöneticileri, uyguladıkları eğitim politikalarıyla Çinhindi bilincinin gelişmesine hizmet ederek bölgenin dış dünya ile siyasal kültürel bağlarını kopararak bir Çinhindi kimliği oluşturmuşlardır. Bunun sonucunda bölgede Lao dilini konuşan nüfustan oluşan ve bir kısmının da Siyam'da (Tayland) bırakılmasıyla Laos ülkesi ve Çin medeniyetinden koparılan Vietnam oluşturulmuştur. Diğer taraftan da, ne sömürge öncesi herhangi bir tarihsel bölgenin sınırında kalmış bir alana ne de Khmer dilini konuşan halkların dağılımına uyan bir Kamboçya'nın oluşturulmasıyla Çinhindi devletleri meydana gelmiştir.⁴⁶ Çinhindi bölgesinin bir geçiş alanı olması da burasını dış etkilere açık kılmaktadır.⁴⁷ Bu sebeple Fransa, sömürge döneminde burayı Güney Asya bölgesine yayılmada kullanmış, ABD ise Çinhindi'nin komünist bloğa geçmesiyle Güney Doğu Asya'nın tehlike içine gireceği ve bölgede komünizmin hızla yayılacağı sonucuna vardığından ve ABD dış politikasında önemli bir yere sahip ülkelerin emperyalizm ağını terk etmesini önlemek amacıyla Vietnam'a müdahale etmiştir.⁴⁸ Bölgenin geçiş alanı özelliği dış güçlerin bölgeye müdahalesini artırırken Çinhindi ülkelerindeki istikrarsızlığı da körüklemektedir.

Sorunun temellerini oluşturan ülke içi çatışmalar ve üst otorite zayıflığı 1990'dan itibaren BM aracılığıyla çözülmeye çalışılsa da ülkede istikrarın jakoben bir anlayışla mevcut kılınmaya çalışılması, sorunların tekrar ortaya çıkmasını mümkün hale getirmektedir.⁴⁹ Siyasal otoritenin 1995'de Kızıl Khemerler'e karşı başarılı bir operasyon gerçekleştirmesine rağmen, ülkede hala Kamboçya Özgürlük Savaşçıları adı altında faaliyet gösteren ve çatışmaları devam ettiren bir örgütün bulunması bunun en

⁴⁵ Eric Hobsbawm, **İmparatorluk Çağı 1875–1914**, Dost Kitapevi, Ankara, 1999, s.304

⁴⁶ Benedict Anderson, **Hayali Cemaatler**, Metis Yayınları, İstanbul, 1993, s.141–142

⁴⁷ Braudel, a.g.e., s.276

⁴⁸ Harry Magdoff, **Emperyalizm Çağı**, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1997, s.44

⁴⁹ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.278

açık göstergesidir. Ülkede istikrarlı bir siyasi yapı kurulmasının önündeki engellerden bir diğeri de iktidarı paylaşan krallık taraftarı Norodon Ranaridhh ile sosyalist lider Hun Sen arasındaki rekabettir -ki bu zaman zaman silahlı çatışmalara da dönüşmektedir. Diğer taraftan soğuk savaş dönemin yumuşama ortamında Vietnam, Tayland ve Kamboçya arasındaki sınır uyuşmazlıkları ve mülteci sorunları yatışmış olsa da Kamboçya'nın Vietnam ve Tayland'da 4-6 milyonluk nüfusunun kaldığı ve bugün bile komşuları lehine toprak kaybettiği iddiaları devam etmektedir.⁵⁰ Çinhindi'nde yaşanan bu sınır ve mülteci problemleri gelecekte bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerde belirleyici olacaktır.

7.1.4.Kanada-Quebec

Kanada'da aslında bir değil, birkaç etnik sorun bulunmaktadır. Kanada devletinin toplam nüfusunun %25'ini oluşturan Katolik Fransızların çoğunluğu oluşturduğu Quebec problemi bunların önemlisi ve uluslararası alanda en etkili olanıdır. Quebec'lileri ayrı bir etnik grup yapan kültürel ve dini unsurlardır: Fransızca dili ve Katolik mezhebi. Devletin federatif bir yapıda oluşturmasının en önemli nedeni Quebec'teki Fransız asıllılar olmuştur. Bunun dışında toplam nüfusun %4'ünü oluşturan yerli halklar (Kızılderililer ev Eskimolar) da başından itibaren kendi kendini yönetme ve siyasal özerklik talebiyle devlete karşı mücadele etmektedirler.⁵¹

7.1.5.Sierra Leone

Ülkedeki sorun, stratejik doğal kaynaklardan çıkar bekleyen ve dış güçler tarafından desteklenen düşük yoğunluklu bir çatışmanın iç savaşa dönüşmesidir.⁵²

Sierra Leone her ne kadar dünyanın önemli bir zenginlik kaynağını elinde bulundursa da diğer az gelişmiş Afrika ülkeleri ile aynı kaderi paylaşmaktan kurtulamamıştır. Çünkü buradaki halk yıllarca sömürge olarak bastırılmıştır. Özgürlüklerine kavuştuklarında ise çeşitli iç ve dış kaynaklı insanlık dışı uygulamalarla karşı karşıya bırakılarak kendi haklarının ve zenginliklerinin farkına varmaları

⁵⁰ Mekong Network: Ronnie Yimsut, **Cambodia: Nationalism, Patriotism, Racism and Fanatism**

⁵¹ Milton J. Esman, **Canada-Quebec: two Nations Warring in the Bosom of a Single State**, iç. Milton Esman, *Ethnic Politics*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1994, ss.147-175, s.147

⁵² David J. Francis, **Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?**, *Third World Quarterly*, c.20, n.2, 1999, ss.319-338, s.324

engellenmiştir. Yıllarca süren iç savaşta 45 binden daha fazla insan hayatını kaybetmiş ve halkın beşte biri ülkeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır.⁵³ Elmas rezervlerinin tükenmesinden sonra, bu ülkeye Batılı devletlerce başta Fransa'ca duyulan ilginin tamamen biteceği ortadadır. Bu aşamadan sonra kaderine teslim edilecek olan Sierra Leone halkını gelecekte çok daha çetin şartların beklediği ortadadır.

Bundan dolayı, sivil organizasyonların da yardımıyla ülke halkı kendi haklarının bilincine varmalı ve bundan sonraki çizgisini bu çerçevede belirlemelidir. Bunun yanında, yerel halkın en azından kendi ihtiyacını karşılayacak kadar üretim gerçekleştirebilecek yetkinliğe eriştirilmesi önemli bir gelişme olacaktır. Böylece en azından açlık sınırı altında yaşayan halk bu durumundan kurtulma şansına sahip olabilir. Sonuç olarak denilebilir ki Frana'nın sömürgecilik faaliyetleri, etnik, dini, siyasi çatışmalar, açlık ve ağır insan hakları ihlalleri Sierra Leone'nin kaderini belirleyen en önemli etkenlerdir ve yerel halk kendi benliğinin bilincine varmadığı sürece bu durum ağırlaşarak devam edecektir.⁵⁴

7.1.6.Fildişi Sahili

Fildişi Sahili bağımsızlığını kazandıktan sonra da Fransa'nın sömürgecilik yıllarında uygulamış olduğu politikayı uygulamak ve bunu kendi tercihleri gibi benimsemek mecburiyetinde kalmıştır. Bu politika o dönemdeki diğer Afrika ülkelerine bakıldığında oldukça farklı ve radikal bir uygulama olarak görülmektedir.

Bedie'nin başa geçmesinden sonra Ivoirite concept uygulamaya konularak bu göçmenlerin ve çocuklarının devlet başkanı olma, orduda önemli yerlere gelebilme ve bunun gibi çeşitli hakları ellerinden alınmıştır. İşin en ilginç tarafı ise göçmenler ile bunların çocuklarının ve Müslüman yandaşlarının Fildişi Sahili'nin nüfusunun yaklaşık %50'sini oluşturuyor olmalarıdır.⁵⁵ Bu sebeple konunun biz azınlık hakları problemi olarak algılanması mümkün görünmemektedir.

Görüldüğü gibi Fildişi Sahili'nin etnik yapısı ve tarihi göz önüne alındığında böyle bir ölçütün değil uygulanması, ortaya atılmış olması bile çok şaşırtıcı bir durumdur. Ülke çıkarları açısından hiçbir yararı olmayacağı yüzeysel bir gözlemlerle anlaşılacak derecede açık olan bu uygulama ülkenin kuzey ve güney olmak üzere ikiye

⁵³ **Soldiers of Mercy**, Economist, 18 Mayıs 2002, c.363,n.8273, s.12.

⁵⁴ David J. Francis, **Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?**, Third World Quarterly, c.20, n.2, 1999, ss.319-338, s.325

⁵⁵ Quenum, **The Stupid Dive To Hell of Once Prosperous African Countries**.

ayrılmasına varacak derecede kötü sonuçlar doğurmasına rağmen neden uygulamaya devam etmektedir? Veya öncelikle cevaplanması gereken soru neden Ivoirite concept uygulamaya konmuştur?⁵⁶

Aslında günümüz dünyasında, en basitinden en karmaşığına kadar iç sorunları dış sorunlardan ve dış etkilere arındırarak incelemek mümkün görünmemektedir. Bu açıdan baktığımızda ise Fildişi Sahili'nin uzun bir süredir yaşadığı sıcak çatışmaların, Irak'ta yaşanan olaylarla birçok ortak yöne sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Fildişi Sahili, dünyanın kakao ihtiyacının %40'ını karşılamaktadır. Ülkedeki siyasi kriz başladığından bu yana fiyatlar önemli ölçüde yükselmiş ve bunun çikolata fiyatlarına yansımaları, Kraft Foods'un %3, Nestle'nin ise %10'luk fiyat artışına gittiklerini açıklamaları ile görülmüştür.⁵⁷ Ancak dünyanın, ülkeye olan ilgisinin yalnızca kakao ile sınırlı olduğunu söylemek, ülkenin doğal kaynakları göz önüne alındığında pek mümkün görünmemektedir. Bu doğal kaynaklarının en önemlileri petrol, elmas, manganez, demir cevheri, kobalt, boksit ve bakır olarak sıralanabilir.

Fildişi Sahili'nin bölge ve dünya açısından önemini kavrayabilmek ve ulus-aşırı aktörlerin ülkedeki çatışmalardaki rollerini anlamak için Linas-Marcoussis Barış Antlaşması'nı denetlemek üzere kurulan uluslararası denetim organına bir göz atmak faydalı olacaktır. Antlaşmada öngörülen uluslararası denetim organı şu örgütlerin temsilcileri ve delegelerinden oluşmaktadır: Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), Ecowas, Fransızca Konuşulan Ülkeler Birliği (OIF), G-8 ülkeleri, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu (IMF), Afrika Birliği ve daha birçok bölgesel ve uluslararası örgüt.⁵⁸

Ayrıca, Fransa bu örgütlerden bağımsız olarak ve Fildişi Sahilinde yaşayan 16 bin vatandaşının güvenliğini sağlamak ve barış antlaşmasını korumak üzere daha önce gönderdiği askerlere ek olarak 2500 askerini daha ülkeye göndermiştir.⁵⁹ Ülkedeki karışıklığın sona ermesine ve barışın kalıcı olmasına yönelik olarak yukarıda adı geçen birçok örgütün desteğinin altında başka bir neden daha yatmaktadır: Fransa'nın bölgede yeniden tek başına hâkimiyet kurmasını önlemek.⁶⁰ Ülkedeki çok uluslu şirketlerin çıkarları ve ülkenin bölge ekonomisi ve ticareti üzerine olan etkisi göz önünde

⁵⁶ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.282

⁵⁷ Berna Açar ve Feyza Paker, **Fildişi Sahilleri Temel Ekonomik Göstergeleri**, İzmir Sanayi ve Ticaret Odası Raporu.

⁵⁸ Linas-Marcoussis Agreement, **About Ivory Coast's Political Squable**, 25 Ocak 2003,

⁵⁹ Quist-Arcton Ofeibea, **Anti-Government Riot Rocks Abidjan, AU Summit to Discuss Ivory Coast**, 03 Şubat 2003,

⁶⁰ Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.143

bulundurulursa ki Abidcan Limanı kriz öncesinde bölgenin en önemli ticaret Limanı idi, bu güç dengesini koruma çabasının nedeni kolayca anlaşılacaktır.

7.1.7.Kongo Demokratik Cumhuriyeti (Zaire)

2.344.885 kilometrekare yüzölçümüyle Afrika'nın, Sudan'dan sonra en büyük ülkesi olan Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde, ülkenin bağımsız olmasından beri zaman zaman alevlenen ve 1996'dan beri oldukça şiddetlenerek bugüne kadar devam eden iç savaşın sona erdirilmesi konusunda, hem iç savaşın Kongo içersindeki ve dışındaki direkt tarafları hem de uluslararası sistemin diğer aktörlerinin atması gereken adımlar vardır.⁶¹ Kongo iç savaşının ortaya çıkmasında ve barışçıl bir çözüme kavuşturulamamasında, bu ülkeye komşu olan devletlerdeki karışıklıkların ve ülkenin zengin yeraltı kaynaklarına sahip olmak isteyen bölgesel ve bölge dışı güçlerin önemli rolleri olmasından dolayı bu güçlerin Kongo'ya yönelik politikalarının nasıl gelişeceği son derece önemlidir. Bu bağlamda, Kongo'da üslenmiş olan gerillaların Ruanda, Uganda ve Burundi'ye yönelik saldırılar, Ruanda ve Uganda'daki iktidar sahiplerinin Kongo'nun doğu ve kuzeydoğusundaki elmas, altın ve diğer madenlerinin illegal yollardan işletilmesinden sağladıkları çıkarlar ve ABD ile Fransa arasında Kongo'nun doğal kaynaklarının paylaşımı konusundaki rekabet devam ettiği müddetçe, bu ülkeye barışın gelmesi mümkün olmayacaktır.⁶²

Kongo'daki iç savaş, komşu ülkelerde mevcut hükümetlerle isyancı güçler arasında yaşanan benzer çatışmalarla Orta Afrika'yı dünyanın en istikrarsız bölgelerinden biri haline getirmiştir. Ağustos 1998'de başlayan ve bugüne kadar devam eden çatışmalar, Kinshasa'nın sekiz komşu devletini (Ruanda, Uganda, Burundi, Angola, Namibya, Zimbabwe, Sudan ve Çad) Kongo topraklarında karşı karşıya getirmiştir. Bu devletlerin dışında, bazıları bu ülkeler tarafından ve bir kısmı da Kongo hükümeti tarafından desteklenen çok sayıda gerilla örgütü, söz konusu savaşın bir parçası durumundadırlar. Bu nedenle, Kongo'da barışın sağlanabilmesi için atılması gereken ilk adım, gerekli güvenlik garantilerinin verilmesiyle birlikte, bu yabancı ülke askeri güçlerinin Kongo topraklarını terk etmelerinin ve Kinshasa'ya karşı mücadele eden isyancılara verdikleri desteği sona erdirmelerinin sağlanmasıdır.

⁶¹ Kemal İnât, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.301

⁶² Osman Aydoğan, **XXI. Yüzyıla Girerken Değişen Dünyadaki Jeopolitik Ve Çatışma Parametreleri**, Ekim 2002.

7.1.8.Lübnan

Lübnan sorununun ortaya çıkışında çeşitli faktörler etkili olmuştur. Lübnan, bağımsızlığını kazanmadan önceki dönemlerde de küçük bir bölge olmasına rağmen çeşitli din ve mezheplere mensup toplulukların birlikte yaşaması nedeni ile siyasi ve askeri kaynaklı çatışmalara sahne olmuştur. Lübnan Osmanlı İmparatorluğu egemenliği altında bulunduğu 16. ve 20. yüzyıllar arasındaki dönemde Suriye'nin bir parçası durumundaydı. Fransa bölgeyi yönetimi altına almadan önce Lübnan'da yaşayan Hıristiyan Maruniler ile 17. yüzyıla kadar uzanan bir ilişkiye sahipti.⁶³ 19. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun çöküş sürecinin hızlanması Fransa'nın büyükelçi ve konsoloslarının Lübnan'da kendi hükümetlerinin ve silahlı kuvvetlerinin desteğiyle daha önce imkânsız olan bir tarzda hareket edebilmelerini, bölgedeki yöneticileri ve resmi görevlileri etkileyebilmelerini sağlamıştır. Bu kişiler bu etkiyi kendi yurttaşlarının ticari, ülkelerinin ise belli başlı siyasal çıkarları için kullanmış ve hükümetlerinin özel ilişki içinde olduğu Hıristiyan topluluklara yardım ve koruma sağlamıştır.⁶⁴ Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde Lübnan'da yaşayan Müslümanlar, Hıristiyanlar karşısında ekonomide güç ve etki kaybına ilk defa 19. yüzyılda uğramışlardır. Bu durum Müslümanlar arasında hoşnutsuzluk yaratırken Hıristiyan ve Dürzi toprak sahibi ailelerin oluşturduğu hiyerarşiye Osmanlıların doğrudan denetim sağlama girişimleri, Britanyalıların ve Fransızların bölgeye müdahaleleriyle engellenmiştir. Değişen ekonomik ve siyasi dengelerden dolayı Lübnan'da 1860 yılında bir iç savaş patlak vermiş ve bu Şam'da bir Hıristiyan katliamına yol açmıştır. İç savaş, bir ticari kriz anında, Osmanlı reformlarına ve Avrupalıların bu reformlarla bağlantılı olan çıkarlarına muhalefetin bir ifadesi olmuştur. Avrupalı güçlerin soruna müdahalesi bölgedeki etkilerinin artmasıyla sonuçlanmıştır.⁶⁵ 1. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Lübnan, Osmanlı Devleti'nin yönetiminde kalmasına rağmen Fransa'nın bölge üzerindeki etkisi artarak devam etmiştir. 1. Dünya Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında katılması Fransa ile yakın ilişkileri olan Hıristiyan gruplar arasında rahatsızlık yaratmıştır.

1916 yılında İngilizlerle anlaşan Mekke Şerifi Hüseyin'in Osmanlılara karşı bir isyan başlatması ve 5 Kasım'da kendisini Arap ülkeleri kralı ilan etmesi Lübnan ve

⁶³ Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.210

⁶⁴ İrfan Acar, **Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu**, Türk Tarih Kurumu Y., Ankara, 1989, s.8

⁶⁵ Haluk Alkan, **Lübnan Ulus Devlet Olabilir mi?** Avrasya Dosyası, Sonbahar 2000, sayı.3, s.292-298

Suriye Müslümanları arasında da taraftar bulmuştur. Ancak İslam-Arap esasına dayalı böyle bir devletin kurulmasından uzun süredir kuşku duyan Lübnanlı Hıristiyanlar geleneksel koruyucuları Fransa'ya yaklaşarak bu ülkeden Müslüman-İngiliz işbirliğine karşı Lübnan'ın bağımsızlığını desteklemesini istemişlerdir.⁶⁶ Fransa daha Şerif Hüseyin isyanı başlamadan önce İngiltere ile Suriye ve Lübnan'ın geleceği konusunda anlaşmıştır. Fransa ve İngiltere'nin Beyrut'taki temsilcileri Sykes ve Picot kendi isimleriyle bilinen bir anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşma Halep, Hama, Humus ve Şam'ı da kapsayacak biçimde Suriye'yi Fransa'nın sorumluluğuna bırakmış ve Fransa'yı, burada arzu ettiği rejimi kurmakta serbest bırakmıştır.⁶⁷

Fransa, bölgedeki yirmi yıldan biraz fazla süren egemenliğinden sonra 1941 yılında Lübnan'ı Suriye'den bağımsız bir devlet olarak kurmuştur.⁶⁸ Fransızlar Lübnan'a bağımsızlık verirken bölgede hâkim bir Suriye'nin ortaya çıkmasını önlemeyi planlamışlardır.⁶⁹ Suriye'nin kontrolünde olmayan, nüfusunun önemli bir kısmını Katolik Hıristiyanlarının teşkil ettiği bir ülke, etrafını tamamen Müslüman devletlerinin çevirdiği bir coğrafya da varlığını Fransa'nın desteğiyle sürdürebilirdi. Bu durum ileride Fransa'nın Orta Doğu bölgesinde etkinliğini sürdürme tasarılarına da yardımcı olabilirdi.

Lübnan da iç savaş boyunca (1975–1991) ağırlıklı olarak Suriye, İsrail, İran, ABD ve Fransa'nın müdahaleleri söz konusudur ki bu müdahaleler savaşın uzamasına ve çıkmaza girmesine neden olmuştur.

7.1.9. Ruanda

1994 yılı içerisinde bütün dünyanın gözleri önünde 1 milyona yakın insanın vahşi bir şekilde katledildiği Ruanda sorununun temelinde, komşu ülke Burundi'de olduğu gibi etnik farklılıkların getirdiği çatışmalar yatmaktadır.⁷⁰ Bu katliama kimlerin katıldığı sorusuna cevap aramak üzere daha sonradan Fransa, Belçika ve BM bünyesinde kurulan soruşturma komisyonları ile BM Güvenlik Konseyi'nin oluşturmuş olduğu Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi (International Criminal Tribunal for Rwanda-ICTR), başta paramiliter Hutu örgütleri olmak üzere, Hutu yönetiminin önde

⁶⁶ İrfan Acar, a.g.e., s.9

⁶⁷ İrfan Acar, **Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu**, Türk Tarih Kurumu Y., Ankara, 1989, s.9

⁶⁸ Haluk Alkan, **Lübnan Ulus Devlet Olabilir mi?** Avrasya Dosyası, Sonbahar 2000, sayı.3, s.292–298

⁶⁹ Bernard Lewis, **Ortadoğu**, Sabah Kitapları, 1996, s.281

⁷⁰ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.378

gelen politikacıları ve bürokratlarının bizzat aktif olarak, Fransa, Belçika ve BM'nin ise pasif olarak katliamda önemli ölçüde sorumluluğa sahip oldukları sonucuna varmışlardır.⁷¹ Söz konusu bu sorunların bir kısmı yargılanarak hapis cezalarına çarptırılmışlardır. Butros Gali'nin 14 Mayıs'ta Ruanda'ya 5,500 kişilik bir BM gücünün gönderilmesi yönündeki yeni bir talebi de aynı şekilde, özellikle FPR'yi destekleyen ABD ve Hutu hükümetini destekleyen Fransa arasındaki fikir ayrılıkları nedeniyle karşılıksız kalmıştır. Uluslararası camianın bu şekilde kendi çıkarlarını ön planda tutan politikaları yüzünden, Ruanda'da iç savaş ve ona paralel olarak yürütülen katliamlar devam etmiştir.

Resim 7.5 **Ruanda Katliamı**

Ruanda'da katliamların durdurulması için bir adım atmayan ve hatta BM ambargosuna rağmen Hutu hükümetine silah satmaya devam eden Fransa, ABD ve Uganda tarafından desteklenen FPR'in ilerlemesini devam ettirmesi ve ülkenin tamamını kontrol etmesi durumunda, Ruanda üzerindeki etkisini kaybedeceğini düşündüğünden, ülkenin güneybatısına sığınarak buradan FPR saldırılarına karşı koymaya çalışan MRND hükümetini desteklemek amacıyla "Operation Türkis" diye adlandırılan bir operasyon çerçevesinde 2 500 askeri bu bölgeye göndermiştir.⁷² Paris yönetimi Avrupa Birliği'nin de desteğini açıkladığı bu operasyonun amacının Hutu

⁷¹ Şener Aktürk, *Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart*, 7 Mayıs 2005.

⁷² Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, *Dünya Çatışma Bölgeleri*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.381

mültecilerinin korunması olduğunu iddia etse de FPR'in ilerleyişi karşısında Hutu güçlerinin direnemeyeceğini görerek 21 Ağustos'ta askerlerini geri çekmiştir.⁷³

Resim 7.6 **Ruanda Katliamı**

Barışın önündeki bir başka engel ise mülteciler sorununun halen daha çözülememiş olmasıdır. Bugün hala 1 milyondan fazlası komşu ülkelerde ve buna yakın bir sayı da ülke içerisinde olmak üzere 2 milyonun üzerinde Ruandalı mülteci kamplarında yaşamaktadır.⁷⁴ Büyük bir çoğunluğu Hutu halkına mensup olan bu mültecilerin içinde buldukları insanlık şartlardan bir an önce kurtarılıp yurtlarına dönmeleri sağlanarak düzenli bir hayata kavuşturulmaları ülkede çatışmaların sona erdirilip sürekli barışın sağlanması için kaçınılmazdır. Çünkü bu insanlar, mülteci kamplarının çok kötü koşullarında barınmak zorunda kaldıkları müddetçe, yönetime karşı silahlı mücadele yürüten Hutu isyancıların, bu mücadelelerinde kendilerine katılacak Hutu gençleri bulmakta sıkıntı çekmeyecekleri açık bir gerçektir.

Ruanda'da çatışmaların sona erdirilerek kalıcı bir barış ortamının kurulması konusunda, başta BM olmak üzere uluslararası camianın tüm etkin üyelerine de önemli görevler düşmektedir. Kurduğu parlamento araştırma komisyonunun incelemeleri sonucunda, 15 Aralık 1998'de soykırım sırasında Ruanda konusunda yanlışlar yaptığını kabul eden Fransa, yine benzer bir araştırma komisyonu çalışmaları doğrultusunda, 16 Aralık 1999'da soykırımda hatalı davrandığını itiraf eden BM, başkanının ağzında 7 Nisan 2000 tarihinde soykırımda suçunu kabul ederek Ruanda halkından özür dileyen Belçika ve Fransa ile girdiği güç mücadelesi yüzünden, dolaylı olarak Ruanda

⁷³ Şener Aktürk, **Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart**, 7 Mayıs 2005.

⁷⁴ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.383

sorununda taraf olan ABD'nin, artık yaptıkları bu hataları telafi etmek amacıyla Ruanda'da barışın sağlanması için etkili bir şekilde çalışmaları gerekmektedir.⁷⁵ Bu ülkeler ve BM'nin, çatışan taraflara yapacakları baskılar ve bölgeye yönelik silah satışının denetim altına alınması konusunda gösterecekleri gayretler, barışın sağlanması konusunda önemli bir adım teşkil edecektir.

7.1.10. Bosna Hersek

Eski Yugoslavya'yı oluşturan altı federe devletten biri olan Bosna-Hersek, 3 Mart 1992'de bağımsızlığını kazanarak dünya sahnesinde yerini almış genç bir devlettir. 3.3 milyon civarındaki nüfusu genel olarak Müslüman Boşnak, Ortodoks Sırp ve Katolik Hırvat asıllılardan oluşmaktadır.⁷⁶

Bugünkü stratejik önemi, mevcut coğrafi konumundan ziyade, sahip olduğu yeraltı zenginliklerinden kaynaklanmaktadır.⁷⁷ Boşnakların etnik köken olarak Avar Türklerinden geldikleri ileri sürülmektedir. Genellikle de Boşnaklar köken olarak Hırvat ve Sırlardan ayrı bir millet olduklarını iddia etmektedirler. Buna karşılık Hırvat ve Sırların etnik olarak Slav ırkına mensup oldukları bilinmektedir. Dini dağılım da her üç toplum için farklılıklar göstermektedir. 6. Yüzyılda Beyaz Hırvatistan'dan⁷⁸ Dalmaçya sahillerine göç eden Hırvatlar 7. Yüzyılda Katolik Hıristiyanlığını benimsemişlerdir. Buna karşılık büyük kavimler göçü sırasında önce Lehistan'a oradan da Balkan Yarımadası'na yerleşen Sırlar ise bağlı buldukları Ortodoks mezhebini bugüne kadar devam ettirmişlerdir. 7. Yüzyıldan itibaren Hırvat ve Sırlar arasında birçok din savaşları yaşanmıştır.⁷⁹ Avar Türkleri soyundan gelen Boşnaklar ise yüzyıllar içerisinde Katolik ve Ortodoksluk içinde erimiş, fakat 1463'de Bosna-Hersek'in Osmanlı Devleti tarafından fethinden sonra 10-20 yıl içinde kendi iradeleriyle islam dinini benimsemişlerdir. Bütün bu etnik ve dini farklılıklar, milliyetçiliğin ateşlediği Bosna-Hersek Savaşı'nın önemli sebeplerini teşkil etmektedir. Bunun yanında uluslararası sistemin yapısı ve Avrupalı devletlerin takındıkları tutum da Bosna-Hersek savaşının bir

⁷⁵ Şener Aktürk, **Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart**, 7 Mayıs 2005.

⁷⁶ Central Intelligence Agency (CIA): The World Fact book, 2000, s.61

⁷⁷ Bosna-Hersek yeraltı zenginlikler bakımından eski Yugoslavya'nın önemli bir bölgesini teşkil etmekteydi. Eski Yugoslavya'nın demir cevherlerinin %80'i, linyit ve maden kömürünün %40'ı, boksit madeninin %40'ı, asbest madeninin %60'ı Bosna-Hersek'ten çıkarılmaktaydı.

⁷⁸ Yuğni ve Dinyeper nehirleri arasında kalan bölge.

⁷⁹ Her iki milletin aslen aynı ırktan olmalarına karşın, dinin hayatlarını şekillendirmesiyle yüzyıl içinde birbirinden tamamen farklı kültür ve folköre dönüşen iki ayrı millet olmuşlardır. Sık sık yaşanan din savaşları da iki milleti birbirinden tamamen ayırmıştır.

diğer önemli sebebini oluşturmaktadır. 1945’de İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesi ile birlikte, komünizmin belirgin bir şekilde etkisi altında tekrar kurulan Yugoslavya’nın eşit statüdeki 6 Cumhuriyetinden biri de Bosna Hersek’dir. Yugoslav Anayasası’nın öngördüğü üzere devlet başkanlığının Sırbistan’dan Hırvatistan’a geçmesi gerekirken, 1991’de Sırların “eski Yugoslavya’nın mirasçısı” olduklarını iddia ederek devlet başkanlığının sadece kendilerinin hakkı olduğunu ileri sürmesinin ardından, Hırvatistan ve Slovenya bağımsızlık ilan etmiş, fakat bu ilanlar Sırbistan tarafından kabul edilmemiştir.⁸⁰ Bunun sonunda ortaya çıkan iç savaş, bağımsızlık ilan eden her iki milleti etnik açıdan kendisine yakın bulan Almanya ve daha sonra Avrupa Birliği (AB) tarafından gelen yoğun baskılarla sona erdirilebilmiştir.

Bu örneklerle cesaretlenen ve daha önce aynı statüde bulunan Bosna-Hersek de Mart 1992’de düzenlenen bir referandumun ardından bağımsızlığını ilan etmesine rağmen, Almanya ve AB’den aynı desteği görmemiştir.⁸¹ Bunun üzerine hem bu yalnızlığa hazır olmayan, hem de Avrupa’nın Bosna-Hersek konusundaki sessiz tavrından cesaretlenen Sırbistan’a karşı, askeri olarak tamamen korunmasız kalan Bosna-Hersek yoğun bir soykırımla karşı karşıya kalmıştır. İşte Bosna-Hersek savaşının belki de en önemli sebebi Slovenya ve Hırvatistan için gösterilen uluslararası kamuoyu ve siyasal baskının Bosna-Hersek için ilk aşamada gösterilmemesi, tam tersine bağımsızlığının tanınmasına rağmen siyasal olarak bu tanınmanın arkasında durulmaması, savaşın ve soykırımın korkutucu boyutlarda olmasının ana sebebi olmuştur.

Bosna Savaşı’nın bir başka önemli konusu ise BM ve NATO arasında ortaya çıkan uyuşmazlıkları su yüzüne çıkarmasıdır. BM her ne kadar dünya ülkelerini kapsayan bir örgüt gibi görünse de, özellikle Soğuk Savaş döneminde alınan BM Güvenlik Konseyi (BMGK) kararlarına bakıldığında, NATO dostluğuna hizmet eden bir örgüt görünümündeydi. Bosna Savaşı’nda özellikle İngiltere, Fransa, ABD, Çin ve Rusya’dan oluşan BMGK’nın 5 daimi üyesi arasında kırılma noktaları görünmeye başlanmıştır.⁸² Rusya’nın üstü kapalı olarak Yugoslavya’yı desteklemesi anlaşılabilir fakat Çin’in özellikle Belgrad Büyükelçiliği’ni yanlışlıkla ABD tarafından bombalanmasının ardından, açıkça Yugoslavya’nın lehine tutum takınması, gelecekte

⁸⁰ M. Ignatieff , **The Missed Chance in Bosnia**, New York Review of Books, 29 February 1996.

⁸¹ Aydoğan, Osman: **XXI. Yüzyıla Girerken Değişen Dünyadaki Jeopolitik Ve Çatışma Parametreleri**, Ekim 2002.

⁸² M. Ignatieff, **The Missed Chance in Bosnia**, New York Review of Books, 29 February 1996.

olabilecek bir ABD-Çin rekabetinin de sinyallerini vermiştir.⁸³ Bunun yanında Avrupa devletleri ve AB üyeleri arasında da görüş ayrılıklarının derinleşmesi⁸⁴ ve ABD'ye açık destek vermemeleri, YDD'nin yeni kurallarının da şekillenmesine yol açmıştır. Nitekim Bosna-Hersek'in bağımsızlığının tanınması konusunda AB üyeleri arasında ortaya çıkan fikir ayrılığı, AB içindeki kırıma işaretlerini de vermiştir. Tüm bu belirsizlikle içinde, NATO'nun meşruiyet ve ortak politikalar aramasına yerine Bosna'ya direkt olarak müdahalesi ve bu müdahalenin de kısa sürede tamamlanması, daha sonra oluşan tartışma ortamının bunun doğruluğunun tartışılması yerine, yeni Bosna-Hersek'te alınacak görevlerin ne olması gerektiği platformuna çekmiştir. Kısacası bu müdahalenin doğru yerine, faydalarını tartışıldığı bir ortam olmuştur.

Bosna Savaşı'nın bir diğer önemli özelliği de “milliyetçilik” hareketlerinin Avrupa'da ayrıştırıcı rol oynamaya devam ettiğinin önemli bir örneğini teşkil etmesidir.⁸⁵ ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelerde milliyetçilik bütünleştirici ve pozitif bir rol oynarken özellikle Orta Doğu ve Avrupa'da devletleri çözüştürücü bir katalizör rolü oynamaya devam etmektedir. ABD günümüz dünyasında birçok etnik yapıyı bünyesinde barındırmasına rağmen, uyguladığı doğru politikalarla “Afro-Amerikan, Chinese-Amerikan, Latin-Amerikan” gibi terminolojilerin doğmasına sebep olacak şekilde milliyetçiliği, vatanseverlik olgusuyla birleştirici bir unsur olarak kullanabilmekte, halklar tarafından da self-determinasyon gibi “millet özgürlüğü” konusunda istek ve iddialar da ileri sürülmemektedir.⁸⁶ Buna karşın son iki yüzyıldır devam eden Orta Doğu ve Avrupa'da ulus-devlet çözümleri, süregelen trendi doğrultusunda yeni ve küçük ulus-devletler doğurmaya devam etmektedir. Etnik farklılıkların yanında refah seviyesi ve meşruiyet faktörleri ile beraber düşünüldüğünde, milliyetçiliğin, self-determinasyona dönüşebileceği görülmektedir.⁸⁷ 1991 sonrası çözülen Rusya ve Varşova Paktı ülkelerinde de görülen bu durum, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'nın parçalanmasında da yine kendini göstermiştir. Ama hiç şüphesiz Doğu

⁸³ R.Kutay Karaca, **Dünyadaki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan Çift Kutuba**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.s.102

⁸⁴ Avrupa'da artan Alman etkisinden çekinen İngiltere ve Fransa bir denge unsuru oluşturmanın tabii psikolojisi içinde, risk de almadan bunalımı, uzun döneme yayarak soğutma taktiğini izlemiştir. Bosna'daki etnik kıyımaya dayanan ve Rusya'nın da desteğini kazanan bu politika Bosna'daki katliamın iki yıl süre ile seyredebilmesine sebep olmuştur.

⁸⁵ Suat İlhan, **Dünya Yeniden Kuruluyor**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999, S. 87

⁸⁶ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.35

⁸⁷ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.323

Bloğu'ndaki bu çözüme en kanlı ve uzun süreli olarak Bosna-Hersek'de kendini göstermiştir.

7.1.11.Suriye

Mondros Mütarekesi sonucu Fransızlar tüm Güney Doğu Anadolu'yu Adana'dan – Diyarbakır'a kadar Suriye ile birlikte işgal etmişlerdir. Mütarekenin imzalandığı gün Mustafa Kemal Yıldırım Orduları grup komutanlığına tayin olmuş ve ertesi gün Adana'ya gelerek bu görevi Alman general Liman Von Sanders'den devralmıştır. Bölgeyi iyi tanıyan Mustafa Kemal, Türklerin sınır dışında bırakılmasını istememiş ve bu hususu 3 Kasım 1918 tarih ve 580-20 nolu (*Gayet mahrem*) işaretli telgrafında belirtmiştir. Telgrafın söz konusu kısmı şöyledir.

“Lazkiye'nin kuzeyinde Henşeyhun güneyine geçen ve doğuya uzanan hattın Suriye sınırını teşkil etmesi, İskenderun ile Hatay, Cebelsam'an ve Kilis yöresinin Türklerle dolu bulunması, Halep ahalisinin de 4/3 ünün (Arapça konuşan) Türkler olması sebebiyle görüşmelerde bu gerçeğin esas alınması”⁸⁸M. Kemal bu telgrafında bölgedeki Türkler konusuna dikkat çekmiş ve nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu toprakların sınırlarımız dışında bırakılmamasını istemiştir. M. Kemal, Türkiye'nin güney sınırının Hatay, Halep ve Musul illerini içine alacak şekilde olması gerektiğini belirtmiştir.⁸⁹

20 Ekim 1921 de Fransızlarla imzalanan Ankara Anlaşması'nın imza tarihinden 1 ay önce Fransızlar Bayır ve Bucak nahiyelerini Hatay'dan ayırmışlardır. Yangından mal kaçıran gibi Bayır ve Bucak'ı Lazkiye sancağına bağlamışlardır. Yani 20 Ekim 1921 de Bayır ve Bucak Lazkiye'ye bağlıdır. Ankara Anlaşması ile bazı güney illerimiz işgalden kurtulurken Hatay'a da “*Mali ve kültürel özerklik*” verilmiş fakat idari bakımdan Fransız mandası altında kalmıştır. Bayır ve Bucak Lazkiye'ye bağlanmakla Ankara Anlaşması'nın Hatay'a getirdiği ayrıcalıklı yönetimin dışında bırakılmıştır.⁹⁰

Bugün Suriye'de 1,5 milyona yakın Türk soylu Suriye vatandaşı bulunmaktadır.⁹¹ 24 Temmuz 1923'de Lozan Barış anlaşması ile Suriye sınırları içinde kalan Türk vatandaşları Suriye vatandaşı sayılmıştır.

⁸⁸ Tayfun Sökmen, **Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar**. Yıldız Teknik Üniversitesi elektronik kitap kütüphanesinden alınmıştır.

⁸⁹ Dr. Abdurrahman Melek, **Hatay Nasıl Kurtuldu**. Türk Tarih Kurumu.1966 .s.45

⁹⁰ Dr. Abdurrahman Melek, a.g.e.s.46

⁹¹ Beril Dedeoğlu, **Ortadoğu Üzerine Notlar**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.s.87

Suriye 1918 Mondros Mütarekesi sonucunda Osmanlı Devletinin hâkimiyetinden çıkarak Fransızların eline geçmiştir.1945 yılına kadar Fransız mandasında kalmıştır. Bu süre zarfında Fransızlar Türk düşmanlığını yaymışlar, Suriye'deki Ermeni, Süryani, Nusayri azınlıkları ekonomik ve sosyal olarak güçlendirirken Türk toplumunu da bilinçli olarak geri bırakmışlardır.⁹² Suriye-Türkiye ilişkileri ne zaman sıkıntılı devreye girse Suriye'deki Türkmenlere insanlık dışı uygulamalar yapıldığı bilgileri alınmıştır.

Suriye'deki Türk toplumu, Fransa ile 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara itilaf namesiyle Suriye sınırları içinde kalan ve çoğunluğu Türkmen olan Türklerdir.

Suriye'de yaşayan Türkleri ilgilendiren ilk anlaşma Türkiye ile Fransa arasında 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Bu anlaşma içerisinde Türkiye'de yaşayan azınlıkların haklarına riayet edeceği belirtilmiş fakat Hatay bölgesi dışında Suriye'de yaşayan Türklerin hukuki ve idari statüleri ile ilgili olarak her hangi bir anlaşma maddesi görüşülmemiştir. Ankara itilafnamesinin önemli maddeleri aşağıda çıkarılmıştır.

1. İskenderun bölgesi için özel bir idare rejimi kurulacaktır. Bu bölgenin Türk soyundan olan halkı, harslarının (gelenek ve göreneklerinin) geliştirilmesi için her türlü kolaylıklardan yararlanacaklardır. Türk dili oralarda resmi nitelikte olacaktır.

2. Osmanlı sülalesinin kurucusu Sultan Osman'ın büyük babası Süleyman Şah'ın Caber kalesindeki ve “ Türk mezarı “ olarak anılan kabri müstemilatı ile beraber Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar bulundurabilecek ve Türk bayrağı çekilebilecektir.

3. Yerleşik ya da yarı göçebe halktan sekizinci maddede belirtilen çizginin öte veya beri yanındaki meralardan intifa hakkına yada emlak ve araziye malik bulunanlar eskisi gibi haklarını kullanmaya devam edeceklerdir. Bunlar işletme ihtiyaçları için serbestçe ve hiçbir gümrük veya mera vergisi ve nede başka hiçbir harç vermeksizin sözü geçen hattın bir tarafından diğer tarafına yavruları ile birlikte hayvanlarını alet ve edevatlarını, tohumlarını ve tarımsal ürünlerini taşıyabileceklerdir. Bunlara ait vergi ve harçları oturdukları ülkede ödemekle yükümlüdür.

Görüldüğü gibi bu anlaşmada Suriye'de yaşayan Türkleri doğrudan ilgilendiren bir madde yoktur. İskenderun bölgesi ayrıca ele alınmıştır. Suriye'deki Türkleri doğrudan ilgilendiren ve bağlayıcı hükümlerin yer aldığı ikinci anlaşma ise 24 Temmuz 1923 de Türkiye ile Fransa tarafından imzalanan Lozan Barış Antlaşmasıdır. Bu

⁹² **Avrasya Dergisi**, Cilt 2 Sayı 3 s.45

antlaşmaya göre Suriye'deki Türkler azınlık olarak kabul edilmemiş Suriye'nin vatandaşı kabul edilmiştir.⁹³ Lozan Barış Antlaşmasının vatandaşlık statülerini düzenleyen 30 ile 36 ncı maddelerden en önemlisi olan 30 uncu madde de şöyle denilmiştir.⁹⁴ “ İş bu anlaşma hükümleri gereğince Türkiye'den ayrılan topraklarda yerleşmiş Türk vatandaşları tam olarak ve mahalli kanunlarla konulmuş şartlar çerçevesinde bu toprakların geçtiği devletin vatandaşları olacaktır”. Yukarıda görüldüğü gibi Suriye'de yaşayan Türkler azınlık olarak kabul edilmemekte ve herhangi hukuki ve idari statüye sahip değildir. Bu çerçevede, azınlık statüsüne sahip olmayan ve Suriye yönetimi tarafından hiçbir hak tanınmayan Türkmenler, diğer azınlık gruplarından çok zor koşullarda yaşamaktadır.

1918 sonrası Suriye Türklüğü için yeni bir dönemdir. Suriye Mondros mütarekesi ile İngilizlere, onlar tarafından da 1920 de Fransızlara bırakılmıştır. Bu durum, 20 Ekim 1921 Ankara Anlaşması ve 24 Temmuz 1923 Lozan Anlaşması ile Türkiye tarafından da kabul edilmiştir.İngilizlerin ve Fransızların maksadı; Filistin'de bir Yahudi devleti, Lübnan'da bir Hıristiyan devleti kurmaktır.

Mekke Şerifi Hüseyin'in oğlu Faysal, Ulusal Suriye Kongresi adı altında bir örgüt tarafından 1918'de Şam'da Suriye Krallığını ilan ettiyse de 1920'de Fransızlar tarafından kovulmuştur. Nisan 1920'de San Remo konferansında Fransa'ya Milletler Cemiyeti adına Lübnan ve Suriye üzerinde “A tipi Manda” hakları verilmiştir. Ülke; Şam, Halep, Lazkiye devletleri ile özerk Cebel Druz ve İskenderun sancaklarına bölünmüştür. İskenderun sancağı Haziran 1939'da Türkiye'ye katılmıştır. 26 Ocak 1942 tarihinde Lazkiye Alevi Devleti ve özerk Cebel Druz bölgenin katılımı ile Suriye bugünkü şeklini almıştır. İkinci Dünya savaşı sonrasında dünya dengeleri değişmiştir. İngiliz ve Fransızlar, yerlerini Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne bırakmışlardır. Nisan 1946 da Suriye'den, Fransız askerlerinin tamamının çekilmesi ile yeni bir dönem başlamıştır.⁹⁵

28 yıl süren mandaterliği döneminde Fransızlar özellikle Hıristiyan asıllı Araplara; Ermenilere, Dürzîlere, Marunîlere, Nusayrilere ve Kürtlere büyük destekler vermişler, gençlerini Fransa'da okutarak bugünlere hazırlamışlardır.⁹⁶ Araplar ve

⁹³ **Lozan Antlaşması** HAK Yayınları 2002.s.132

⁹⁴ A.g.e. s.134-138

⁹⁵ **Avrasya Dergisi**, Cilt 2 Sayı 3

⁹⁶ Beril Dedeoğlu, **Ortadoğu Üzerine Notlar**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.s.213

özellikle Türkler baskı altında tutulmuştur. Cumhuriyetin ilanı ile Suriye’de tüm gruplar iktidar kavgasına düşmüşler, ülke 20 yılda 20 ihtilal yaşamıştır.⁹⁷

Hıristiyan Araplarla Nusayri kökenli subayların kurdukları Baas Partisinin iktidarı, daha sonra Hafız Esat’ın başkanlığında Nusayrilerin azınlık diktatörlüğüne dönüşmüştür. Bugün Suriye’de iktidar %8-10 luk bir çoğunluğa dayanmaktadır.

7.1.12.Afrika’da ki Diğer Sömürgeler ve Bağımsızlıklarını Kazanmalarını

7.1.12.1.Benin

Sömürgecilerin Afrika'ya yayıldıkları dönemlerde bugünkü Benin kıyılarında köle ticaretinin önemli merkezleri kurulmuştur. Fransızlar köle ticaretinde ve daha başka alanlarda kendilerine sağlanan kolaylıklarla yetinmeyerek, bugünkü Benin topraklarında hüküm süren Dahomey krallarıyla 1861 ve 1868 yıllarında iki ayrı anlaşma yaparak Benin kıyılarına iyice yerleşmişlerdir. Bu durum İngilizlerle aralarının açılmasına ve bazı çatışmalara yol açmıştır. 1882’de Porto Novo ve Kotonu’da himaye yönetimi kuran Fransız sömürgeciler ülkeyi tamamen işgale kalkışmışlardır. Dahomey kralı ve halkı buna karşı çıkarak silahlı mücadele başlatmıştır. Ancak modern imkânlarla sahip olan Fransız sömürgeciler kuzeye doğru ilerleyerek 1904’te Dahomey’i tamamen işgal etmişlerdir. İşgalden sonra bu topraklar Fransa’ya bağlı bir genel vali tarafından yönetilmeye başlanmıştır. Bundan sonra zaman zaman Fransız sömürgesine karşı çeşitli ayaklanmalar olmuş ancak Fransızlar bu ayaklanmaların hepsini bastırmışlardır. Dahomey’in bağımsızlığını ilan etmesi ise 1 Ağustos 1960’ta gerçekleşmiştir.

7.1.12.2.Burkina-Faso

Fransa’nın bugünkü Burkina-Faso topraklarına girdiği sırada bölgede Mossiler hüküm sürmüştür. Ancak o dönemde gerçekleşen bölünmelerden sonra ortaya çıkan Mossi krallıkları arasında iç savaşlar olmuştur. Bu gelişmeler Fransız sömürgecilerin müdahalelerini kolaylaştırmış ve 1895 yılında, daha önce Mossiler arasındaki bölünmeler sonrası ortaya çıkmış olan Yatenga krallığı Fransız himayesine girmiştir. Bu olay Fransız sömürgecilerin bölgede güçlenmelerine imkân sağlamıştır. Dolayısıyla Fransızlar 1896’da bugünkü Burkina Faso’nun başkenti ve tarihte önemli bir ticari

⁹⁷ Beril Dedeoğlu, a.g.e. s.214

merkez rolü oynamış olan Vagadugu'yu ele geçirmişlerdir. Böylece Mossi krallığı da Fransızların eline geçmiştir. Fransız sömürgeciler 1897'de de güneydeki Gwiriko ve Wahabu devletlerini yıkarak bugünkü Burkina Faso topraklarının tamamını ele geçirmişlerdir. Fransızlar bölgeyi 1904 yılında Yukarı Senegal - Nijer Birliği'ne bağlamışlar, sonra 1919'da Yukarı Volta adıyla ayrı bir sömürge haline getirmişlerdir. Bu arada Fransız Milletler Birliği'ne bağlanmıştır. 1932'de Sudan, Nijer ve Fildişi Sahili arasında paylaşılan Yukarı Volta 1947'de yeniden tek bir ülke haline getirilmiştir. Fransa'nın bütün hakimiyeti genellikle güç kullanımıyla devam etmiştir.⁹⁸

7.1.12.3.Cibuti

1859'da Cibuti kıyısındaki Ubuk (Obock) şehrini ele geçiren Fransızlar, 11 Mart 1862'de Tecura sultanı Ahmed Ebu Bekir'i kendileriyle bir anlaşma yapmaya zorlamışlardır. Anlaşmaya göre Ubuk şehri 52.000 Frank karşılığında Fransızlara bırakılmıştır.⁹⁹ Bu anlaşma Fransızların bölgede hâkimiyet kurmalarına zemin hazırlamıştır. Ubuk'u bir üs edinen ve oraya bir iskele kuran Fransa, sonraki yıllarda Cibuti'deki bütün kabile şeflerini kendisiyle anlaşma yapmaya zorlayarak hâkimiyetine aldığı alanı genişletmiştir. 1888'de İngilizlerin işgali altında bulunan Somali sınırlarına kadar ulaşmıştır. Bu işgalden sonra Cibuti topraklarına Fransız Somalisi adı verilmiştir. 1888 yılında Fransa'yla İngiltere arasında bir anlaşma yapılarak iki Somali'nin kesin sınırları belirlenmiştir. Bu anlaşmadan sonra Fransız sömürgeciler bölgedeki merkezlerini Ubuk'tan Cibuti'ye taşımışlardır.

1917'de Fransızlara karşı geniş çaplı bir ayaklanma başlamıştır. Ancak Fransızlar bu ayaklanmayı da bütün insanlık dışı uygulamalara başvurarak bastırmışlardır. Fransızlar bir yandan da Cibuti halkını kendi dinlerinden uzaklaştırmak için yoğun misyonerlik faaliyetleri başlatmışlardır. Fransızlar, bir yandan İslâmi eğitimi yasaklamış, Müslümanların dinlerini öğrenmelerini engellemiş, bir yandan da getirdikleri misyonerler vasıtasıyla kendilerini yoğun bir Hıristiyanlaştırma faaliyetlerine tabi tutmuşlardır.¹⁰⁰

⁹⁸ Büyük Larousse, c.2,s.116-117.

⁹⁹ Microsoft Encarte World Atlas

¹⁰⁰ Harry Magdoff, **Emperyalizm Çağı**, Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1997, s.53

7.1.12.4.Çad

Bugünkü Çad toprakları üzerinde 19. yüzyılın ortalarında bir İslâm devleti kurulmuştur. Kurulan devlet kısa zamanda geniş alana yayılmıştır. Bu devlet bölgedeki kabileleri ve bölgedeki Veday krallığını kendine bağlamıştır. Bu devlet, 1878 – 1900 yılları arasında saltanatı elinde tutan Rabih bin Zubejr zamanında bölgenin en güçlü devleti olmuştur.¹⁰¹ Rabih bin Zubejr'in saltanatının devam ettiği sıralarda Fransızlar bölgeye askeri güçler göndermeye başlamışlardır. Kral Rabih Fransızlara karşı koymuş, 1880 ve 1890'da Fransız birliklerine karşı verdiği savaşları kazanmıştır. Bu durum karşısında Fransızlar, Çad çevresinde bazı yerlere yeni askeri üsler kurmuşlardır. 4 Şubat 1894'te de Fransız, İngiliz ve Almanlar aralarında anlaşma yapmış Çad gölü çevresini paylaşmışlardır.¹⁰² Bu paylaşmada bugünkü Çad toprakları Fransa'nın olmuştur. Fransızlar, Çad topraklarını ele geçirmek için saldırıları devam ettirmiştir. Fransızlar bu arada bölgedeki önemli merkezleri ele geçirmiş birçok yerel yönetimi ortadan kaldırmışlardır. 1911'de gerçekleşen bir savaştan sonra da Çad'ın tamamını ele geçirmişlerdir.

Fransızlar, 1917'de Çad'da dini hayatın yeniden düzenlenmesi konusunda Abeşe şehrinde bir sempozyum düzenleneceğini açıklamışlardır. 400 kadar ilim adamı olumlu bir gelişme olacağını ümit ederek sempozyumun düzenleneceği salona toplanmışlar ancak çok geçmeden Fransız güçleri salonu her taraftan sararak toplananların hepsini öldürmüşlerdir.¹⁰³ Fransızların cinayetleri ve katliamları sonraki yıllarda da devam etmiştir. Fransızlar Çad'ın güneyinde yaşayan gruplarla işbirliği yaparak siyasi ve ekonomik politikalarında sürekli onları gözetmişlerdir. Bu yüzden ülkedeki ekonomik denge Müslümanların aleyhine bozulmuş ve bu durum sonraki yıllarda istikrarsızlığa ve ciddi problemlere yol açmıştır.

1944'te Çad'a Fransa'ya bağlı bir deniz aşırı ülke statüsü verilmiştir. Bu, Çad'a kısmi özerklik verilmesi anlamı taşımıştır. Ancak dışişlerinde Fransız denetimi devam etmiştir. 1947'de Fransa'nın denetiminde ilk genel seçim yapılmıştır. Seçim sonrasında oluşturulan parlamentoya hep Fransa yanlıları seçilmişlerdir. 1947'de seçim yapılmasına rağmen Çadlılar ilk hükümetlerini ancak on yıl sonra yani 1957'de kurabilmişlerdir. Bu

¹⁰¹ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.289

¹⁰² Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.156

¹⁰³ Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.162

ilk hükümetin başına da Batı Hindistan'dan gelerek Çad'a yerleşmiş olan ve Fransa'ya bağlılığıyla bilinen Gabriel Lisette getirilmiştir.¹⁰⁴

7.1.12.5.Gabon

1839'da, bugünkü Gabon topraklarını Fransızlar, Portekizlilerden satın alarak buraya bir sömürge merkezi kurmuşlardır. Bu satın alma işleminden sonra Fransızlar, Atlas Okyanusu kıyısına bir köle ticareti merkezi kurmuşlardır. Gabon'u Fransız Batı Afrikası'nın bir parçası haline getiren Fransızlar 1886'da burayı Fransız Kongo'suna bağlamışlardır. Gabon'a 1958'de Fransız Milletler Topluluğu'na bağlı özerk bir sömürge statüsü verilmiştir. 17 Ağustos 1960'ta da bağımsız bir ülke haline getirilmiştir.

7.1.12.6.Gine

1887'de Gine'nin başkenti olan Konakri'ye askeri garnizon kuran ve Gine'deki askeri güçlerini artıran Fransızlar, Futa Calon emirleri üzerindeki baskılarını artırmışlardır. 1896'da sonra Fransız himayesini kabullenilmiştir. Bu olaydan sonra Gine, Fransız Batı Afrikası'nın bir parçası olmuştur. 1950'lerden sonra bağımsızlık için genel grevler, işçi hareketleri başlamıştır. Bu mücadelenin öncülüğünü Ahmet Seku Ture yürütmüştür. Ahmet Seku Ture, Gine Demokratik Partisi adlı bir parti kurmuş ve 1957'de yapılan seçimlerde 60 kişilik mecliste 56 üyelik kazanmıştır. Gine halkı Fransız cumhurbaşkanı De Gaulle'ün sunmuş olduğu yeni anayasayı reddetmiş ve sonuçta Gine, 2 Ekim 1958'de bağımsız devlet olmuştur.

7.1.12.7.Kamerun

1916'da Fransızlar ve İngilizler Kamerun'u işgal etmiş ve aralarında paylaşmışlardır. Fransız ve İngilizlerin Kamerun üzerindeki hâkimiyetleri 20 Temmuz 1922'de Milletler Cemiyeti tarafından da onaylanmıştır. Fransız Kamerunu denilen kısım, 1 Ocak 1960'ta BM gözetiminde gerçekleştirilen bir referandum sonucunda bağımsızlığını elde etmiştir.

¹⁰⁴ Raimondo Luraghi, a.g.e.s.163

7.1.12.8.Komor Adaları

Bugünkü resmi adı Komorlar Federal İslam Cumhuriyeti olan Komor Adaları'na karşı 1830'lu yıllarda Fransız sömürgeciler saldırılar başlatmış ve 1841'de Mayot (Mayotte) adasını ele geçirmişlerdir. Büyük Komor 1875'te, Anjuvan Adası 1886'da Fransız hâkimiyetine girmiş ve böylece bütün Komor Adaları Fransız hâkimiyetine geçmiştir.¹⁰⁵ Adalardaki geleneksel sultanlık yönetimi Fransız hâkimiyeti altında 1912'ye kadar devam etmiştir. Fransızlar 1912'de bütün yerel yönetimleri ve İslâmi uygulamaları ortadan kaldırmışlardır ve Komorlar'ı yine kendi hâkimiyetlerinde olan Madagaskar'a bağlamışlardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Komor Adaları bağımsızlık mücadeleleri hız kazanmış ve bu amaçla Tanzanya'da bazı örgütler kurulmuştur. Bu örgütler sonra Komor Adaları Milli Kurtuluş Hareketi bünyesinde birleşerek organize bir faaliyet içine girmişlerdir. Fransa da 1974'te adaların geleceğiyle ilgili bir referandum yapmak zorunda kalmıştır. Açıklanan sonuçlara göre Mayot Adası halkının % 65'i Fransız idaresinin devamını, diğer adalardaki halkın ise % 95'i bağımsızlığı istemiştir.¹⁰⁶ Fransa, 1 Ocak 1976'da Mayot Adası dışındaki adaların bağımsızlığını kabul etmiştir.

7.1.12.9.Moritanya

Arap - Berberi kavgasından yararlanan Fransızlar 1903 yılında Moritanya'nın Trarza bölgesini ele geçirmişlerdir. Sonraki yıllarda da saldırılarını sürdüren Fransızlar 1920'de Moritanya'nın tamamını işgal etmişlerdir. İşgalden sonra Moritanya, sekiz eyaletten oluşan Fransız Batı Afrika'sının bir eyaleti olmuştur. Moritanya halkı işgal yönetimine karşı sürekli mücadele etmiştir. Bağımsızlık mücadelesi 1958'de oldukça etkili duruma gelmiştir. Fransa yönetimi, beşinci cumhuriyet Anayasası'nı kesinlikle reddeden Moritanya'ya Fransız Milletler Birliği içinde bağımsız bir üye statüsü vermiştir.

7.1.12.10.Nijer

Nijer toprakları 19. yüzyılın sonlarında Fransız sömürgeciler tarafından işgal edilmiş ve 3 Ağustos 1960 tarihine kadar Fransız işgalinde kalmıştır. Fransızlar diğer

¹⁰⁵ Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.172

¹⁰⁶ Raimondo Luraghi, a.g.e.s.172

Afrika ülkelerinde başvurdukları baskı ve hıristiyanlaştırma uygulamalarına aynen Nijer'de de başvurmuşlardır.¹⁰⁷

7.1.12.11.Senegal

Fransızlar 1904'te bugün Senegal'in başkenti olan Dakar'ı Fransız Batı Afrika'sının merkezi yapmışlardır. Bu şehri hem Batı Afrika'daki hâkimiyet sınırlarını genişletmek için bir hareket merkezi, hem de bir ticaret merkezi haline getirmişlerdir. Senegal'de değişik zamanlarda ayaklanmalar olmuştur. Ancak Fransızlar ellerindeki teknik imkânları kullanarak bu ayaklanmaları bastırmışlardır. Fransız sömürgeciler işgal ettikleri diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi Senegal'de de hâkimiyetlerini sağlamlaştırabilmek amacıyla geniş çaplı faaliyetler yürütmüşlerdir. Senegal'e 1958'de Fransız Uluslar Topluluğu'na bağlı özerk bir cumhuriyet statüsü verilmiştir.

7.1.12.12.Tunus

Tunus, 12 Mayıs 1881'de Fransız sömürgeciler tarafından işgal edilmiştir. Fransızlar ülkeye "yüksek komiser" dedikleri genel vali tayin ederek yönetmişlerdir. Tunus'ta bağımsızlık mücadelesini organize etmek ve bu mücadeleye yön vermek amacıyla Dustur Partisi adında bir siyasi parti kurulmuştur. Fransızlar, 20 Mart 1956'da işgale son vererek Tunus'un bağımsızlığını tanımışlardır.

7.1.12.13.Mali

Batı Afrika'nın ikinci büyük yüzölçümüne sahip Afrika ülkesidir. Kuzeyde Sahra Çölü ile kaplı olup bu bölgede çok az nüfusa sahiptir. Çoğunluk güneyde Nijer nehri kıyısında yaşamaktadır.

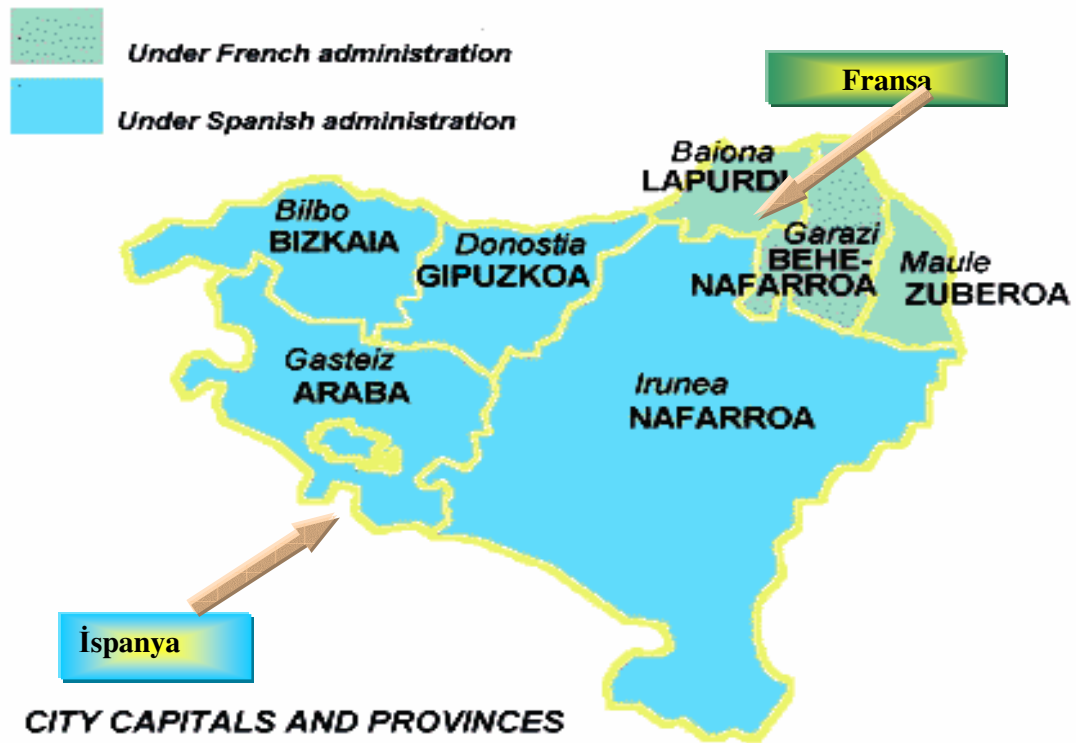
Önceleri bu bölgede Mali'yi içeren topraklara hakim Gana İmparatorluğu, Mali İmparatorluğu, Songhai İmparatorluğu vardı. Fas'taki Arapların istilasını 1591'de Songhai İmparatorluğu'nu sona ermiştir. Mali, Fransız sömürgesi olduktan sonra Fransız Sudanı ismini taşımıştır. Günümüzde UNESCO'nun dünya mirası olarak nitelediği yerlerden biri olan, geçmişte zenginliğiyle adı duyulan efsanevi Timbuktu şehri Mali'dedir.

¹⁰⁷ Raimondo Luraghi, **Sömürgecilik Tarihi**, Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.s.181

7.2. İspanya ve Bask Bölgesi

7.2.1.Sorunun Tanımı

Avrupa kıtasının güneybatısında bulunan İber yarımadasının Portekiz’le birlikte iki ülkesinden biri olan İspanya’nın, günümüzde bir çatışma alanı olarak tanımlanmasına neden olan en önemli faktör, mevcut yapı içinde bulunan dört özerk bölgeden Bask bölgesinde, tam bağımsızlığı hedefleyen ve araç olarak terörü kullanan ayrılıkçı hareketlerdir. Bunlardan bir kısmı İspanya’daki dört Bask eyaletinin (Guipuzcoa, Navarra, Alava ve Vizcaya) dışında Fransa’nın Bask bölgesindeki üç eyaleti de (Basse-Navarre, Labaurd ve Soule) kurmayı hedefledikleri bağımsız Bask devletinin sınırları içerisinde görmektedirler.

Harita 7.1

Toplam nüfusun büyük çoğunluğunu İspanyolların oluşturduğu ülkede, bu dört özerk bölge de yaşayan ve İspanyol (Kastilyalı) olmayan insanların, toplam nüfusa oranı %25 dolaylarındadır. Bu dört bölgeden Galicia, Andolucia ve Katalonya mevcut

İspanyol siyasal sistemine entegre edilirken, Bask bölgesinin bu yapıya entegrasyon tam olarak sağlanamamıştır. Bask bölgesinin dağlık yapısı, tarih boyunca, Madrid ile olan iletişimi zorlaştırmış ve bunun neticesinde uygun bir dialog zemini geliştirilememiştir.¹⁰⁸ Bask halkı hakları için pek çok kez savaşmak yolunu tercih etmiş, ülkeyi yönetenler ise yükselen bölgesel taleplere karşı baskı uygulamaktan kaçınmamışlardır. Bu da Bask bölgesinde milliyetçi fikirlerin ve tepkilerin gelişmesine ve nihayetinde ayrılıkçı teröre dönüşmesinde etkili olmuştur.¹⁰⁹

Ayrılıkçı terör örgütü ETA (*Euskadi Ta Askatasuna, Bask Ülkesi ve Özgürlük*), Guipuzcoa ve Navarra ile Fransa'da bulunan Labourd, aşağı Navarre ve Soule eyaletlerini içeren topraklarda tam bağımsız bir ülke kurmak istemektedir. Madrid yönetimi ise, böyle bir bağımsızlığa, diğer bölgeleri de etkileyebilecek olması ihtimalinden ötürü, karşı çıkmaktadır.¹¹⁰

7.2.2.Sorunun Ortaya Çıkışı

Bask bölgesinde, diğer üç bölgenin aksine yaşanan ayrılıkçı terörün nedenlerinin anlaşılabilmesi için Bask halkının ve coğrafyasının geçirdiği tarihi evrimin incelenmesi gerekir. Tarih boyunca pek çok ulusun işgali ile karşı karşıya kalan Bask bölgesi ve halkı, Euskera'yı, yani, Bask dilini ve Bask kültürünü korumak için pek çok farklı ulusla mücadele etmiştir.¹¹¹ Bask toplumu, bu uzun mücadele tarihinde, Romalılar, Vikingler, Vizigotlar, Müslüman Araplar gibi pek çok yabancı yönetime karşı sürekli savaş içinde olmuş ve bu halkların sistemlerine entegre olmamışlardır.

Bask bölgesinin yaşadığı bu uzun işgaller dönemi, Bask sorununun tarihi derinliğini oluşturmakla birlikte, günümüzde geçmişi 1960'lara kadar uzanan şiddet ve terörizm eksenli yeni milliyetçiliğin nedenlerini anlayabilmek için 19. Yüzyılın başlarında meydana gelen olayları ve neticelerini incelemek gerekir.

¹⁰⁸ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.35

¹⁰⁹ Hakkı Açıklan, www.members.fortunecity.com/akademyadogru/makcoyeuskadi.htm

¹¹⁰ William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.62

¹¹¹ William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.58

Harita 7.2 Bask Sorununun Ortaya Çıkışı

18. Yüzyılın sonlarına doğru İspanya Kralı 2. Ferdinand'ın ölmesiyle büyük karışıklıklar ortaya çıkmıştır. Ülkede Carlosçular yada Karlister olarak adlandırılan kralcılarla, liberaller arasında çatışmalar yoğunlaşmıştır.¹¹² Çatışma döneminde Bask halkı, hanedanlığın devamından yana olan ve aynı zamanda gelenekçi ve bölgesel yapılanmaları savunan Karlister hareketi desteklemiştir.¹¹³ Çatışmalar Basklıların aleyhine sonuçlanmış ve 1840'lerden itibaren Basklıların haklarına ciddi sınırlamalar getirilmiştir. 1873 yılında düzenlenen seçimler Bask bölgesinde boykot edilmiş ve Basklılar Karlisterlerin de desteğiyle gerilla savaşına başlayarak, bölgenin güneyinde kısmi bir özerklik elde etmişlerdir. Bunun üzerine büyük bir İspanyol ordusu Bask ülkesini işgal etmiş ve yoğun bir İspanyollaştırma hareketi başlamış ve Bask dili yasaklanmıştır. Karlisterlerin 1876'da kesin yenilgisiyle, 1812 İspanya Anayasası ile Basklılara verilen kısmi otonomi de (Fueros Yasası) tamamen kaldırılmıştır.¹¹⁴

¹¹² William S. Shepard, *The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group*, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.58

¹¹³ Emin Gürses, *Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem*. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.56

¹¹⁴ Emin Gürses, *Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK*, Bağlam Yay., İstanbul,1997. s.51

Bölgenin ayrıcalıklarını kaybetmesi, Basklılar arasında büyük bir tepkinin doğmasına ve Bask milliyetçiliğinin gelişmesine neden olmuştur. Önde gelen Bask milliyetçilerinden olan Sabino de Arana y Goiri'nin 1880 ve 90'lar boyunca geliştirdiği, Kilise tarafından tanınmayı ve Basklıların farklı, saf bir etnik grup olduklarının kabul görmesini amaçlayan politik hareket sonucunda 1895 yılında Bask Milliyetçi Partisi, Partido Nacionalista Vasco (PNV) kurulmuştur.¹¹⁵ Arana'nın görüşleri kırsal kesimde ve kentlerde yaşayan orta sınıf Basklılar arasında hızla yayılmıştır. Fakat Arana'nın görüşlerinin anti-liberal, aşırı derecede gelenekçi, Katolik ve ırkçılığa yakın bir milliyetçiliği esas alıyor olması geniş Basklı kitleler tarafından kabul edilmesine engel olmuştur.¹¹⁶ PNV, iç savaş dönemine kadar, kaybedilen otomonin geri alınmasını sağlamıştır. Bunda da önceki görüşlerini yumuşatarak, gittikçe Hristiyan-Demokrat bir çizgiye çekilmesi etkili olmuştur.

İspanya iç savaşı (1936–1939) ve takip eden dönem, Bask bölgesi ve geleceği için çok önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bask milliyetçiliğinin Katolik ve korumacı özellikleri bir kısım Basklıları Kralcılarının yanında yer almaya iterken, daha fazla otonomi isteyen Basklılar ise Cumhuriyetçilerin safında yer almışlardır. Netice itibarıyla, Basklı nüfusun yoğun ve ekonomik yapının güçlü olduğu Guizpuzcoa ve Vizcaya eyaletleri, Cumhuriyetçilerin safında savaşırken, nüfusu az olan ve ekonomik açıdan diğer eyaletlerden çok geride olan Navarra, Kralcılarının yada milliyetçilerin bir kalesi olmuştur.¹¹⁷ Ayrıca cumhuriyetçileri destekleyen Basklılar, Bask bölgesinde bir de bağımsız hükümet kurmuşlardır. Fakat bu hükümet 1937'de Franco'ya bağlı Alman ve İtalyan birliklerinin Bask ülkesine girip, 19 Haziranda da Bilbao'yu işgal etmesiyle sona ermiştir. Franco, bölgeye daha önce tanınan otonomiye de kaldırmıştır.¹¹⁸

Savaştan galip çıkan Franco Yönetimi 36 yıl boyunca İspanya'da hüküm sürmüştür. Bu süre içerisinde, benimsemiş olduğu "Üniter İspanya" fikrinin uzantısı olarak, iç savaşta karşısında yer alan Bask bölgesini sürekli baskı altında tutmuştur. Tüm ayrıcalıkları kaldırmış; Navarra dışında tüm Bask eyaletlerinin ekonomik ve idari

¹¹⁵ John F. Coverdale, **The Political Transformation Of Spain After Franco**, Praeger Publishers Praeger Special Studies, New York, 1979, s.33

¹¹⁶ Josto G. Beramendi, **Identity, Ethnicity, And The State In Spain**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der.:William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.90

¹¹⁷ John F. Coverdale, **The Political Transformation Of Spain After Franco**, Praeger Publishers Praeger Special Studies, New York, 1979, s.33

¹¹⁸ Ludger Mees, **Between Votes And Bulets. Conflicting Ethnic Identities in the Basque Country**, Ethnic and Racial Studies, September 2001, Vol 24, No 5, ss.804-805

otonomileri kaldırılmış, Bask dili, tarihinde bir kez daha yasaklanmıştır.¹¹⁹ Hatta Kral Franco, Bask topraklarını “vatan haini topraklar” olarak adlandırmıştır. Bask milliyetçiliği tehlikeli gören Franco yönetiminin uyguladığı baskı politikaları sonucunda 100-150 bin civarın Basklı, yaşadığı toprakları terk etmek zorunda kalmıştır. Asi eyaletler Vizcaya ve Alava 1966 yılına kadar kültürel, ekonomik ve idari haklardan mahrum bırakılmışlardır.¹²⁰

İkinci Dünya Savaşı döneminde merkezi yönetimin iyice artan baskıları sonucunda, direniş hareketleri yeniden örgütlenmeye ve savaş sonrası dönemde Madrid iktidarına muhalefet etmeye başlamıştır. 1952 yılında Basklı öğrenciler, Fransa'nın Bask bölgesinde “Ekin” isimli bir dergi çıkararak örgütlenmelerini geliştirmeye başlamışlardır. Franco yönetiminin baskısı, bir dergi etrafında örgütlenen milliyetçi-ayrılıkçı isteklerin 1959 yılında ETA'ya dönüşmesi sonucunu doğurmuştur. ETA kendisine amaç olarak Güneybatı Fransa ve İspanya'daki Bask bölgelerini birleştirerek bağımsız bir Bask ülkesi kurmayı, Bask topraklarının hemen bitişiğinde bulunan Navarre eyaletinin Bask bölgesine bağlanmasını ve İspanyol güvenlik birimlerinin Bask topraklarından çekilmesini seçmiştir. Amacına ulaşmak için silahlanma yolunu seçen ETA, 1964 Nisan'ında da “*Bask'ın Muhafazası*” manifestosu ile silahlı mücadeleyi ilan etmiş ve 1968 yılında ilk kanlı eylemini gerçekleştirmiştir. Böylece günümüze kadar 800'den fazla insanın ölümüne neden olan ayrılıkçı Bask sorunu da doğmuştur.¹²¹

7.2.3.Sorunun Gelişimi

Etnik ve kültürel argümanlarla yola çıkan ETA ayrılıkçı hareketi, ilerleyen dönemlerde toplumsal desteğini attırmak için ekonomik söylemlere yönelmiştir. 19. Yüzyılda bölgede madencilik, demir, çelik ve gemi sanayilerinin gelişmeye başlamasıyla, bölge kısa zamanda bir sanayi merkezine dönüşmüş ve bölgenin önemli şehri Bilbao'da bir dış ticaret merkezi gelmiştir.¹²² Bu sürecin sonucunda Bask bölgesi, siyasi olarak Madrid karşısında bir taşra olmaya devam ederken, ekonomik alanda güçlü merkezlerden birine dönüşmüştür.

¹¹⁹ John F. Coverdale, **The Political Transformation Of Spain After Franco**, Praeger Publishers Praeger Special Studies, New York, 1979, s.33

¹²⁰ Kenneth N. Medhurst, **Gevernment In Spain**, Permagon Press, 1973, s.41

¹²¹ William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.58

¹²² Josto G. Beramendi, **Identity, Ethnicity, And The State In Spain**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der.:William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.89

Bölgenin, ülkenin sanayi merkezi durumuna gelmesi, İspanya'nın diğer yörelerinden Bask bölgesine göçün artmasına neden olmuştur.¹²³ 1970'lerde göçle gelenlerin bölge nüfusunun %35'ini teşkil eder duruma gelmesinin ardından, Basklılar arasında işsizlik oranının artmaya başlaması var olan sorunlara ekonomik bir boyutta kazandırmıştır. Gelişen sanayinin beraberinde getirdiği ekonomik yeterlilik fikri, kültürel ve milliyetçi taleplerin yanında, ETA'nın ve özgürlüklerin artırılmasını isteyen daha ılımlı Basklı grupların yeni argümanı haline gelmiştir.

1968'den başlayarak, Franco'nun öldüğü tarih olan 1975'e kadar olan dönemde Madrid'in uyguladığı baskı politikalarının da yardımıyla ETA, yeni üyeler kazanma ve radikal görüşlerini yayma fırsatını elde etmiştir. ETA'nın yoğun eylemleri ve Madrid yönetiminin misillemelerinin birbirini izlediği bu dönemde örgüt, faşizme karşı direnen bir hareket olduğu imajını yaratmaya çalışırken, gücünü ve kararlılığını göstermek için popüler isimleri kendine hedef olarak seçmiştir.¹²⁴ Bunlardan en göze çarpanı ise 20 Aralık 1973'de Madrid'de Başbakan Luis Carero'nun arabasına bomba yerleştirerek öldürmesidir. Ayrıca bu, ETA'nın Bask bölgesinde dışında gerçekleştirdiği ilk eylemdir.

Genaral Franco'nun 1975 yılında ölümü, İspanya için demokrasiye giden politik gelişim sürecinin başlangıcı olmuştur.¹²⁵ Yeni Kral 1.Carlos yerel özelliklere açık bir politika izlemeye başlamıştır. 1977'de genel af ilan edilerek siyasi suçlu olan Basklılar serbest bırakılırken, bölgeye yönelik askeri tedbirlerde yumuşamaya gidilmiştir. Bask bölgesinin mali açıdan tam bağımsızlık ve Navarra'nın da Bask bölgesine dahil edilmesi istekleri ise reddedilmiştir. ETA, Basklı ılımlı liderlerin Madrid ile kurduğu bu diyaloga karşı çıkmış ve tepkisini Vizcaya eyalet konseyinin başkanını öldürerek göstermiştir.¹²⁶

Kasım 1977'de Bask Bölgesi temsilcileri ile Madrid hükümeti arasında otonomi konusunda bir anlaşmaya varılmıştır. Buna göre Bask bölgesine mali bir otonom yapıya sahip olma hakkı tanınırken Navarra konusunda bir uzlaşma sağlanamamıştır. Navarra'nın geleceği için bölgede Kasım ayının sonunda bir referandum yapılmıştır. Navarra'lı katılımcıların %20'si Bask bölgesine katılmaya evet derken, %47'si karşı

¹²³1950'lerin sonunda endüstrileşmeyle başlayan bu göç genelde Bask toplumunu özelde ise Bask siyasi hareketlerini derinden etkiledi. Ortaya çıkan bu yeni durumda Bask milliyetçiliği değişim geçirmeye başladı ve kendi içinde kesin çizgilerle bölündü. Bu bölünme sonucunda barışçıl ve demokratik çözümlü isteyen gruplar çoğunluğu oluşturmakla birlikte, daha az desteğe sahip olan ve Üçüncü Dünya üzerindeki Marksist/Leninist grupları örnek alan ETA'da ortaya çıkmış oldu.

¹²⁴William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.58

¹²⁵Ludger Mees, **Between Votes And Bulets.Conflicting Ethnic Identities in the Basque Country**, Ethnic and Racial Studies, September 2001, Vol 24, No 5, s.807

¹²⁶John F. Coverdale, **The Political Transformation Of Spain After Franco**, Praeger Publishers Praeger Special Studies, New York, 1979, s.91

çıkılmış ve %33'ü kararsız kalmıştır. Çıkan bu kararı bölgenin iki önemli siyasi partisi PNV ve Bask Sosyalist Partisi (PSE) kalabalık halk gösterileriyle kınarken, ETA da şiddet kullanmayı içeren tehditlerde bulunmuştur.¹²⁷ Ayrıca bu tehditlerin dışında eylemlerine de aralıksız devam etmiştir. Basklı yada İspanyol politikacılara, polislere, sanayi kuruluşlarına ve sahiplerine karşı pek çok silahlı ve bombalı saldırı düzenlenmiştir.¹²⁸

1978 yılında Madrid'de demokratik yoldan seçilmiş bir parlamento tarafından yeni bir anayasa oluşturulmuştur. 1979 yılında İspanyol meclisi yerel özerkliklere yönelik yasa tasarısını kabul ederek ETA'nın üzerinde hak iddia ettiği dört eyaletten Navarra dışında kalan üçüne özerklik statüsü vermiş ve 1980 yılında Bask bölgesinde yerel seçimler yapılarak, yerel bir parlamento oluşturulmuştur.¹²⁹

Bölgesel özerkliklere saygı gösteren İspanyol anayasası, İspanya'yı "otonomilerin ülkesi" haline getirecek bir süreci başlatmıştır.¹³⁰ 1979 referandumunun ardından Bask ve Katalonya yerel bağımsızlığına kavuşmuştur. Galicia'da ise halk yeni anayasa ile elde edilen çıkarları riske etmemekten yana tavrını koymuştur. Bunların etkisiyle halk referandumda %75 gibi bir oranla çekimser kalmıştır. Andalusia'da ise özerklik Galicia ile benzer nedenlerden dolayı rağbet görmemiş, özerkliğin kabulü için 1983'de ikinci bir oylama yapılmıştır.

Verilen otonomiye reddeden ETA tek çözüm olarak Fransa ve İspanya'daki Bask topraklarında kurulacak bağımsız Bask ülkesi talebini yinelemiştir. Kararlılığını göstermek amacıyla şiddet eylemlerini sıklaştırmıştır. 1978–1980 tarihlerde gerçekleştirdiği saldırılarla 240 kişinin ölmesine neden olmuştur.¹³¹ Diğer yandan da yeni siyasi ortamın özgürlüklerinden faydalanabilmek ve mücadelesini siyasi düzlemde sürdürmek amacıyla 1978'de kendisinin politik kanadı olan Herribatasuna'yı kurmuştur. Batasuna yada önceki isimlerinde biriyle Herribatasuna, İspanyol otoriteleri tarafından,

¹²⁷ John F. Coverdale, **The Political Transformation Of Spain After Franco**, Praeger Publishers Praeger Special Studies, New York, 1979, ss.97-98

¹²⁸ Francisco J. Llera, **Basque Polarization: Between Autonomy and Independence**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der: William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.108

¹²⁹ %90 oyla kabul edilen özerklik statüsüyle birlikte; Bask topraklarını oluşturan üç eyaletten her birine kendi parlamentosunu seçme, belli bir miktarını Madrid'e göndermek şartıyla vergi toplama hakkı, eğitim, kültür, sağlık, ekonomi ve sanayi alanlarında kendi politikalarını belirleme hakkı, yerel polis gücü oluşturma ve Bask diliyle basın yayın faaliyetlerinde bulunma hakları elde edildi.

¹³⁰ Francisco J. Llera, **Basque Polarization: Between Autonomy and Independence**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der: William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.101

¹³¹ Ludger Mees, **Between Votes And Bullets. Conflicting Ethnic Identities in the Basque Country**, Ethnic and Racial Studies, September 2001, Vol 24, No 5, ss.798-827

Kuzey İrlanda'daki Sinn Fein gibi algılanıp, silahlı ETA'nın politik kanadı olarak görülürken; lideri Amildo Otegi de Sinn Fin'in lideri Derry Adams'la karşılaştırılmıştır.¹³² Bu kanunun yerleşmesinde, parti üyelerinin birçoğunun eski ETA mensubu olmaları ve partinin, ETA'nın hiçbir eylemini kınamaması gibi hususlar etkili olmuştur.

İspanya'da artan demokratikleşme hareketlerine rağmen ETA şiddet eylemlerini arttırmıştır. Bask bölgesi temsilcilerinin, İspanya yönetimi ile otonomi müzakereleri yapması ve kurulan özerk yapının idaresine yapılan seçimler sonucunda PNV-PSE koalisyonunun geçmesi ETA'nın tepkisini çekmiştir.¹³³ 1980 yılında ETA'nın en kanlı saldırıları yaşanmıştır. Yapılan eylemler neticesinde 118 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu saldırılara tepki olarak, İspanyol hükümeti 1983 yılında Anti-terörist bir tim olan GAL'i (Group Antiterroriste de Liberation-Anti-Terörist Özgürlük Grubu) oluşturarak, ETA'ya karşı mücadelesine bugün "Kirli Savaş" olarak anılan boyutu eklemiştir. Gal'in 1983–1987 yılları arasında gerek İspanya gerekse Fransa'daki Bask bölgelerinde gerçekleştirdiği operasyonlarada 27 kişi ölürken, çok sayıda kişi de yaralanmıştır.

Öte yandan, İspanya'da 1980'li yıllarda başlayan reformlar ETA'nın toplumsal desteğini yavaş yavaş yitirmesine sebep olmuştur. ETA'nın bağımsızlık dışındaki çözümleri kesinlikle kabul etmemesine rağmen, Bask halkının büyük çoğunluğu kazandığı ayrıcalıkları benimseyerek, gelecek için umut verici bulmuştur. 1977'de bölgede tam bağımsızlık isteyenlerin oranı %24 iken bu oran 1982 yılında %17'ye düşmüştür.¹³⁴

1986 yılında İspanya'nın, o dönemki adıyla, Avrupa topluluğuna girmesiyle Bask bölgesinin hakları Brüksel güvencesine kavuşurken, İspanya hükümeti'nin topluluk bünyesinde taraf olduğu insan hakları ve azınlıklarla ilgili çerçeve antlaşmalar da Bask bölgesi için daha geniş haklar ve güvenceleri beraberinde getirmiştir.¹³⁵

Avrupa Topluluğu üyeliğinin Bask bölgesine haklar dışında da getirileri olmuştur. Bir sanayi bölgesi olan Bask için daha geniş Pazar imkanları ortaya çıkmıştır.

¹³² William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.63

¹³³ Francisco J. Llera, **Basque Polarization: Between Autonomy and Independence**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der: William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.108

¹³⁴ Francisco J. Llera, **Basque Polarization: Between Autonomy and Independence**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der: William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.105

¹³⁵ AB'nin azınlık haklarına yaklaşımı için bkz., Erol Kurubaş, **Avrupa Birliği'nin Azınlıklara Yaklaşımı ve Avrupa Bütünleşmesine Etkileri**, Liberal Düşünce, Yaz 2001, Sayı:23, ss.120-144

Bu da, çıkarlarını tamamen bağımsız Bask ülkesinde gören milliyetçi söylemlerin karşısında, çözümü Avrupa ekonomisiyle bütünleşme aşamasına girmiş ve yerel taleplerin bir kısmını karşılayan İspanya devletinin bünyesinde gören söylemlere kuvvet kazandırmıştır.¹³⁶

6 Kasım 1986 tarihinde İspanya Başbakanı Felipe Gonzalez ile Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand, Bask sorununa yönelik olarak bir görüşme yapmışlardır. İki sosyalist partili devlet adamının yaptığı görüşme sonrasında terörizm konusunda varılan mutabakat uyarınca Fransa, ETA'nın kendi topraklarındaki faaliyetlerini engellemeyi ve yine kendi topraklarında bulunan ETA militanlarını İspanya'ya iade etmeyi kabul etmiştir.¹³⁷ Bu döneme kadar Bask milliyetçileri, Fransa topraklarını sadece örgütlenme amacıyla kullanırken, burada eylem yapmadığı için tutuklanmıyor ve İspanya'da işledikleri suçlardan ötürü Madrid'e iade edilmiyordu.¹³⁸

Bu anlaşma neticesinde, Fransız güvenlik görevlilerinin Bayonne'da 1989'da yakaladıkları ETA'nın lideri Jose Antonio Urrutikoutxea Bengoetxea, Madrid'e teslim edilmiştir.¹³⁹ Giderek artan tutuklamalar neticesinde ETA faaliyetlerini gerçekleştirmek için yeni üyeler bulmakta sıkıntı yaşamaya başlamıştır.¹⁴⁰

ETA militanları pek çok eylem gerçekleştirirken, 1997 yılında Basklı bir yerel siyasetçi olan Miguel Angel Blanco'nun öldürülmesi, ETA'nın tarihinde yeni bir kilometre taşı olmuştur. ETA, Madrid ile işbirliğine açık olan Basklı siyasilere gözdağı vermek isterken, bir anda Bask dâhil bütün İspanya'da büyük bir nefret unsuru durumuna gelmiştir. Pamplona, Madrid ve Barcelona'da toplanan iki milyona yakın kişi ETA'yı protesto etmiştir. Bu gösteriler ETA'nın 1990'lı kaybettiği desteği göstermesi açısından önemlidir.¹⁴¹

Yükselen bu tepkiler karşısında örgüt, Eylül 1998'de ateşkes ilan etmiştir. 1999 yılı içinde İspanya Başbakanı Aznar, ETA temsilcileri ile sorunun nihai çözümü için

¹³⁶ Emin Gürses Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem. Bağlam Yay. İstanbul 1998, ss.147-148

¹³⁷ Paris'te oluşan bu tutum değişikliğinin nedeni iki sosyalist liderin mutabakatından ziyade, teröre karşı ortak bir cephe açılması zorunluluğudur. Zira Fransa'nın Bask bölgesinde 1973'te kurulan ve 80'lerle birlikte eyleme geçen İpparretarak adlı ETA benzeri örgüt, Paris'i terör konusunda Madrid ile işbirliğine yönlendirmiştir.

¹³⁸ William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.60

¹³⁹ Bengoetxea'dan sonra örgütün liderliğine Francisco Mugica Garmedia geçti.

¹⁴⁰ Yeni militanlar bulmak ETA için hayati önem taşıyan bir faaliyettir. Zira 1994 rakamlarıyla yıllık 6 Milyon Dolar civarında olan yıllık bütçesinin çok önemli bir bölümünü bu militanların gerçekleştirdiği adam kaçırmalar sonucunda alınan fidyeler ve "devrim vergisi" adı altında Basklılardan topladıkları haraçlar oluşturmaktadır.

¹⁴¹ William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, ss.55-58

İsviçre’de görüşme yaptıysa da bir sonuç alamamıştır.¹⁴² Sonuçsuz kalan bu görüşmelerin ardından Aralık 1999’da ETA yaptığı bir bombalama eylemiyle ateşkese son vermiştir.

Ateşkes sonrasında ETA, stratejisini uluslararası alanda ses getirecek nitelikte hedeflere doğru yönlendirmiştir. Bask bölgesi dahil tüm İspanya’da, turistik merkezler, uluslararası hava alanları ve büyük alışveriş merkezleri gibi insanların yoğun olarak bulunduğu mekanlar bombalı saldırıların hedefi olmaya başlamışlardır. Bu yeni strateji doğrultusunda, ateşkesin sona erdiği tarihten, Eylül 2001’e kadar olan dönemde ETA’nın saldırıları sonucunda 35 kişi hayatını kaybetmiştir.¹⁴³

Yapılan bu kanlı eylemler ETA’nın askeri gücünü koruduğunu gösterirken, 2001 yılında yapılan yerel seçimlerde Herri Batasuna’nın aldığı yenilgi toplumsal desteğinin ne derece azaldığını göstermektedir. ETA’nın görüşlerine muhalif olan PNV, 75 sandalyenin 43’ünü kazanırken, ETA (dolayısıyla Herri Batasuna) muhalifi olan Eusko Alkartasuna partisiyle bir koalisyon hükümeti oluşturmuştur.

Böylece 90’ların sonundan itibaren bir yandan Bask toplumu ETA’nın terörist faaliyetlerini başarısız olarak görürken, diğer taraftan da Bask bölgesindeki demokratik partiler politikalarında terörizme karşı koordinasyon içinde olmanın gerekliliği konusunda konsensüs oluşturmuşlardır.¹⁴⁴

7.2.4.Sorunun Dünya Açısından Önemi

İspanya’da yaşanan iç sorunlar, uluslararası sistemin başat aktörlerinin ilgi konusu olmuştur. Hatta, dış güçlerin müdahalesi 1936–1939 iç savaşının kaderini tayin etmiştir. İspanya’da yaşanan Bask sorunu, içte bir otonomi ve hak arayışı gibi gözükse de, ETA benzeri örgütlerin varlığı sebebiyle, terör boyutuna da sahiptir. Bu noktada da terör konusunun uluslararası sistemde nasıl algılandığı ön plana çıkmaktadır. Zira terör uluslararası boyutu olan bir kavramdır.¹⁴⁵

¹⁴² Yapılan bu görüşme de ETA tam bağımsızlık görüşünden ödün vermezken, Madrid’in çözüme gidecek yolda ön koşul olarak ETA’nın silahsızlanmasını ileri sürmesini reddetti.

¹⁴³ William S. Shepard, **The ETA: Spain Fights Europe’s Last Active Terrorist Group**, Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1, s.58 ve 63

¹⁴⁴ Francisco J. Llera, **Basque Polarization: Between Autonomy and Independence**, Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der: William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000, s.110

¹⁴⁵ Terörizm uluslararası sistemdeki algılanışıyla ilgili olarak bkz. Bekir Çınar, **Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör**, Sam Yayınları, Ankara, s.272 vd

Bask sorunu karşısında büyük güzlerin takındığı tutumda, uluslar arası sistemin konjonktürel yapısı etkili olmuştur. Örneğin iç savaş sırasında kurulan Bağımsız Bask Hükümeti, General Franco'nun zaferinden sonra, Paris'e sığınmıştır. Fransa, iç savaşta Cumhuriyetçileri destekleyen bir ülke olarak Bask Hükümeti'nin Paris'te faaliyet göstermesine izin vermiştir. ABD, Fransa ve İngiltere'nin İspanya'ya demokratikleşme ve yerel özerklikler konusunda yaptığı baskı Soğuk Savaşın başlamasıyla rafa kaldırılmıştır. Soğuk Savaş ortamında ABD, Franco rejimine yakınlaşıp, İspanya'da üs elde etmek için hareket geçerken, Fransa “*Sürgünde Hükümet*” hakkı tanıdığı Bask Hükümetinin Fransa'daki faaliyetlerini yasaklamıştır. Soğuk savaşın yükselişe geçmesiyle ABD, İngiltere ve Fransa daha önce göçlerle bölgeden ayrılan ve özellikle Meksika'ya yerleşen Cumhuriyetçilere ve Bask bölgesine yardımı keserken, diasporadaki Basklılardan bölgeye gelen yardımları da engellemişlerdir.¹⁴⁶ Özellikle Fransa'nın tutum değişikliği Bask bölgesini etkilemiştir. Zira Franco yönetiminin baskısı karşısında, ilk milliyetçi hareketler, İspanya'dan Fransa'daki Bask bölgesine kaçanlar tarafından, burada örgütlenmiş, yine burada kurulan ilk Bask radyosu, Fransa'nın politikasındaki değişim dolayısıyla kapatılmıştır.

ETA, gerek Soğuk Savaş dönemi boyunca gerekse sonrasında, IRA, Kızıl Tugaylar, Filistinli Terörist Gruplar, Türkiye'deki Dev-Sol gibi örgütlerle işbirliği içinde olmuştur. ETA militanları terörist eylemler için temel eğitimi Güney Yemen, Cezayir, Libya ve Ortadoğu'daki diğer terörist kamplarında, Küba ve Nikaragua gibi ülkelerde almışlardır. Bununla birlikte ETA'ya en büyük desteği, İspanya'dan kaçan Basklılara barınma ve maddi imkan sağlayan Fransa'daki Bask bölgesi vermiştir. ETA diğer terörist gruplarla temasını da bu bölgede gerçekleştirmiştir.

1986 yılında İspanya'nın AT'ye katılması ETA için olumsuz sonuçlar doğurmuş ve izleyen dönemde, her iki Bask bölgesindeki destekçileri azalmıştır. İspanya'nın 1984'de, Mitterand döneminde Fransa ile başlattığı işbirliği, AB üyeliği sonrası iyice gelişmiş ve bu iki ülke terörizme karşı birlikte hareket etmeye başlamışlardır.¹⁴⁷

Özellikle, 11 Eylül sonrasında terörizm konusunda değişen algılamalara bağlı olarak ETA, ABD tarafından terörist bir organizasyon olarak tanımlanırken, AB ülkeleri tarafından 28 Aralık 2001 tarihinde kabul edilen “Ortak Terör Örgütleri” listesinde yer almıştır. Madrid yönetimi de, saldırıların oluşturduğu bu ortamda, ETA'nın yeni eylemlerine ve yapılanma çalışmalarına engel olmak için Bask bölgesinde güvenlik

¹⁴⁶ Emin Gürses, *Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK*, Bağlam Yay., İstanbul,1997. s.52

¹⁴⁷ Emin Gürses, *Ayrılkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK*, Bağlam Yay., İstanbul,1997. ss.70-72

birimlerinin yaptığı operasyonları sıklaştırmaya başlamıştır. Netice itibarıyla “şüpheli” olarak tanımlanan 20’den fazla Basklı tutuklanmıştır.¹⁴⁸

İspanya’nın günümüzde yaşamakta olduğu bölgesel/etnik nedenlere dayalı terörün en önemli sebeplerinden biri 36 yıllık Franco iktidarındır. Çevreden gelen talepler göz ardı edilerek ve azınlıklar baskı altında tutularak milliyetçi hareketler körüklenmiştir. Franco sonrası dönemde Bask bölgesine daha çok hak ve özgürlük verilmesi sonucunda, etnik şiddet gittikçe azalmış, daha fazla otonomi tanınmanın daha fazla insanın tam bağımsızlık için şiddete yöneleceği sonucunu doğurmayacağı İspanya örneğinde ortaya çıkmıştır. Günümüzde şiddet son bulmamakla birlikte toplum katındaki desteğini kaybetmiştir.

İspanya, otonom bölgelerden oluşan bir krallık olma yolunu seçerken uluslararası sistemdeki değişimler de seçtiği yolda ona yardımcı olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında terörizmin, karşıt bloklar bağlamında bulunduğu destek ortadan kalkarken, AB’nin getirdiği reformlar da, şiddet yanlısı Basklı grupların marjinalize edilmesine yardımcı olmaktadır. Bunların yanında İspanya yönetimi, Bask bölgesi temsilcilerinin talep ettikleri eyalete de diğer üçü ile benzer bir statü kazandırırca çözüme giden yolda önemli bir adım daha atılmış olacaktır.

İspanya yönetiminin özgürlükleri arttırarak çatışmaları önleme politikası dışında dikkat etmesi gereken bir diğer hususta, tanınan özgürlüklerin hayata geçirilmesi konusunda yapıcı olmasıdır. Son dönemde, Bask bölgesinin marjinal partisi Batasuna’nın faaliyetlerinin durdurulması, bölgede gerilimi yeniden arttırmıştır. Bu kararda Madrid Hükümeti’nin parti kapatmayı kolaylaştıran bir yasayı kabul etmesi etkili olmuştur. Çözüm için tercih edilmesi gereken yol, kapatma ya da yasaklama değil, diyalog kurarak karşılıklı isteklerin bir noktada uzlaştırılmaya çalışılmasıdır.

7.3.Çin

Fransa Devlet Başkanı Jacques Chirac’ın, Vietnam’da gerçekleşen 5. ASEM (Avrupa-Asya Buluşması) toplantısını takiben 8–12 Ekim 2004 tarihleri arasında Çin’e gerçekleştirmiş olduğu beş günlük resmi ziyaret; Fransa-Çin ilişkileri açısından yeni bir dönüm noktası teşkil etmesinin yanı sıra, gerek AB-Çin ilişkileri gerekse uluslararası politika bakımından önemli sonuçlara ve gelişmelere yol açmıştır. Ziyaret sırasında

¹⁴⁸ Benjamin Jones, “Spain Endures Scourge of the ETA”, Europe, October 2001, Issue 410, s.45

Çinli ve Fransız şirketler arasında imzalanan anlaşmaların yanında, Chirac ve Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Fransa-Çin ilişkilerinin yeni bir stratejik ortaklık zeminine doğru ilerlediğini açıkça belirtmişlerdir.¹⁴⁹

7.3.1.Fransa-Çin İlişkilerinin Geçmişi

Komünist Çin, Batı dünyası tarafından uzun süre tanınmamıştır. Çin ile Fransa arasındaki diplomatik ilişkiler, dönemin Fransa Devlet Başkanı Charles De Gaulle'ün, daha çok ABD'ye yönelik bir dış politika girişimi olarak 1964 yılında Çin'i resmen tanımasıyla başlamıştır.¹⁵⁰ Bundan sonra, düşük seviyede de olsa gelişmeye başlayan ilişkiler, 1989 Tiananmen Meydanı katliamı ve arkasından Fransa'nın 1990'ların başında Tayvan'a silah satmaya başlamasıyla gerilerek kopma noktasına gelmiştir. İki ülke tarafından 1994 yılında yayımlanan ortak bir bildiriyle, Fransa, Fransız silah üreticilerinin, Tayvan'a silah satışı yasaklama kararı almış, bundan sonra Çin-Fransa ilişkileri hızlı bir gelişme sürecine girmiştir.¹⁵¹ Bu tarihten itibaren, iki taraf arasında yalnızca devlet başkanları seviyesinde altı ziyaretin gerçekleşmiş olması, ilişki seviyesinin önemli bir göstergesi olmuştur. Bu gezi, Chirac'ın, devlet başkanı olarak, Çin'e üçüncü gezisi olmuştur.

2004 yılı Fransa-Çin arasındaki diplomatik ilişkilerin 40. yılı olması itibariyle de iki ülke tarafından geliştirilmek istenen stratejik ortaklık açısından anlamlı bir başlangıç dönemi kabul edilmektedir. Nitekim bu kapsamda, 26–29 Ocak 2004 tarihleri arasında Çin Devlet Başkanı Hu Jintao, Fransa'yı ziyaret etmiş ve Fransa'da 2004, “Çin Yılı” ilan edilmiştir. Aynı şekilde Chirac'ın bu ziyareti sırasında da 2004/2005 Çin'de “Fransa Yılı” olarak ilan edilmiştir.¹⁵²

Fransa Devlet Başkanı'nın Çin ziyareti, ekonomik ve politik sonuçları açısından gündem belirleyici bir gezi olmuştur. Beraberinde oldukça kalabalık bir işadamları delegasyonunu da götüren Chirac'ın, Çin'deki üç ana gündem maddesi;

I. Fransa-Çin ekonomik ilişkilerinin geliştirilmesi,

¹⁴⁹ BBC'nin Web sitesi Chirac'ın Çin ziyareti haberinden alınmıştır: www.bbc.co.uk/2/hi/europe/547130

¹⁵⁰ F. Costigliola , **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984.s.78

¹⁵¹ R.Kutay Karaca, **Dünyadaki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan Çift Kutuba**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.

¹⁵² Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

II. AB'nin Çin'e uyguladığı silah ambargosunun kaldırılması için Fransa'nın girişimlerde bulunması ve

III. 11 Eylül sonrası yeni uluslararası ilişkiler düzleminde Fransa-Çin stratejik ortaklığının geliştirilmesi olmuştur.

Fransa ile Çin arasında toplamda yaklaşık 5 milyar Dolarlık yirminin üzerinde ticaret anlaşması imzalanmıştır. Bunların arasında 26 Airbus uçağının satışına ilişkin 2,2 milyar Dolarlık anlaşma ile hızlı tren üreticisi Alstom'un imzaladığı 1,7 milyar Dolarlık anlaşmalar öne çıkmaktadır.¹⁵³ Bunların dışında Fransız petrol şirketi Total, Fransız Telekom'u, nükleer reaktör inşaat firması Areva, dünyanın en büyük nükleer elektrik üreticisi Electricite de France, helikopter şirketi Eurocopter, otomobil üreticisi Peugeot ve daha pek çok Fransız firması da önemli anlaşmaların temellerini atmışlardır.

Fransa, hızla yükselen ve pek çok çevre tarafından "uyanık dev" olarak tanımlanan Çin ekonomisinden aslan payını alabilmek için önemli bir adım atmıştır. Fransa ile Çin arasındaki ticaret, özellikle son yıllarda hızlı bir artış göstererek 13,5 milyar Dolar seviyesine ulaşmıştır.¹⁵⁴ Fakat Fransa bu ticarete 6 milyar Dolarlık açık vermektedir. Bunun yanında Fransa'nın Çin'deki doğrudan yatırımları da 6 milyar Dolar'ı aşmıştır. Ancak bu rakamlar Fransa'yı tatmin etmemekte, Fransa bu dev pazarda daha fazla pay kapmanın hesaplarını yapmaktadır. Nitekim Fransa, AB ülkeleri arasında, Çin ile dış ticarete dördüncü, Çin'de doğrudan yatırımda üçüncüdür. Bu iki alanda da liderlik Almanya'da bulunmaktadır. Almanya'nın, Çin'le olan yıllık dış ticaret hacmi 42 milyar Dolar, Çin'deki doğrudan yatırımları 15 milyar Dolar seviyesindedir.¹⁵⁵

7.3.2.Fransa-Çin Stratejik Ortaklığı

Hızla gelişen Fransa-Çin ilişkilerinde gerek Jintao'nun Ocak ayındaki Fransa ziyareti gerekse Chirac'ın son Çin gezisi, iki ülke arasında siyasi/stratejik işbirliği arayışlarını da su üstüne çıkarmıştır. Fransa ile Çin arasındaki işbirliği arayışının temel mantığını, her iki ülkenin de, 11 Eylül sonrası oluşmaya başlayan küresel sistemden duyduğu kaygılar ve buna bağlı olarak gelişen yeni strateji arayışları oluşturmaktadır.

¹⁵³ Alex Hughes, **Airbus to expand procurement from China**

¹⁵⁴ Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

¹⁵⁵ R.Kutay Karaca, **Dünyadaki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan Çift Kutuba**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.s.139

Chirac'ın, “Çin’le, küresel kapsamda stratejik işbirliğini geliştirmek”¹⁵⁶ şeklinde ifade ettiği bu ilişki; her ikisi de belirli bir ekonomik güce ve potansiyele sahip, bölgesel politikalarda bir dereceye kadar etkili olabilen, her ikisi de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde daimi üye olan ve dünyada Amerikan tek taraflılığından rahatsızlık ve endişe duyan iki ülkenin bir ortaklık girişimi olarak nitelendirilebilir.

Bu işbirliği arayışlarının kayda değer sonuçları olarak gerek 5. ASEM toplantısında gerekse Chirac’ın Çin ziyareti sırasında, iki ülke tarafından ortaklaşa yayımlanan bildirimler örnek gösterilebilir. ASEM toplantısında Fransa ve Çin tarafından ortaklaşa hazırlanan ve ASEM genel kurulunda kabul edilen Kültürler ve Medeniyetler Arası Diyalog Bildirgesi’nde iki ülke, pek çok önemli uluslararası konuda fikir birliği içinde olduklarını ortaya koymuşlardır. Ayrıca Çin’de yayımlanan daha ayrıntılı olan bildiride,¹⁵⁷ Chirac ve Jintao, iki ülkenin her alanda işbirliğini geliştirip genişleteceklerini, devlet başkanları düzeyindeki yıllık toplantıları gelenekselleştireceklerini ve uluslararası alanda ortak proje ve çalışmalarını arttıracaklarını vurgulamışlardır. Söz konusu ortak projelerden, iki ülkenin Birleşmiş Milletler örgütünün yapısı ve işleyişinin reforme edilmesi gerektiği yönündeki planı çok dikkat çekicidir. Dahası iki ülke, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütlerdeki daimi temsilcilikleri arasındaki koordinasyonun kurumsallaştırılması konusunda da anlaşmışlardır.

Fransa ile Çin arasında gerçekleşen bu siyasi yaklaşmanın küresel sisteme yönelik en temel etkisi, ABD hegemonyasından rahatsızlık duyan ikincil aktörlerin, bu rahatsızlıklarını artık daha yüksek sesle vurgulamaya ve muhalefetlerini örgütleme yoluna gitmeye başladıklarıdır. Özellikle Fransa, Irak harekâtı öncesinden beri sürdürdüğü Amerikan karşıtlığını kurumsallaştırma ve uluslararası alanda Amerikan hegemonyasını dengeleme politikasında önemli bir adım atmıştır. İki ülkenin, özellikle Birleşmiş Milletleri ön plana çıkarmak ve reforme etmek konusundaki görüşleri, ABD’nin tek taraflı politikalarını önlemek ve Fransa ve Çin’in de uluslararası karar alma mekanizmasına katılmasını sağlamak niyetlerini açığa çıkarmaktadır.¹⁵⁸ Dahası Chirac, ASEM toplantısında, “*Amerikan hegemonyasının dünyanın kültürel çeşitliliğini ve zenginliğini yok ettiği*”ni ifade edecek kadar bu söyleminde ileri gitmiştir.

¹⁵⁶ BBC’nin Web sitesi: www.bbc.co.uk/2/hi/europe/547130

¹⁵⁷ Chinadaily gazetesinin Chirac’ın Çin Gezisi ile ilgili haberinden gazetenin internet sitesinden alınmıştır.

¹⁵⁸ Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

Tayvan sorunu konusunda da açıklamalarda bulunan Chirac, Tayvan'ın bağımsızlık talebinin “kabul edilemez” olduğunu vurgulayarak, Fransa'nın, sorunun Çin'in toprak bütünlüğü çerçevesinde çözülmesinden yana olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁹ Öte yandan Chirac, AB'nin, Çin'e 15 yıldır uyguladığı silah ambargosunun geçerliliğinin kalmadığını ve kaldırılması gerektiğini ifade etmiştir. Bilindiği gibi, Avrupa ülkeleri ve ABD, 1989'daki Tiananmen Meydanı katliamından sonra Çin'e yönelik bir silah ambargosu uygulamaya başlamışlardır. Fransa'nın, AB nezdinde ambargonun kaldırılması hakkında bir girişim başlattığını kaydeden Chirac, Fransa'nın bu konudaki çabalarını sürdüreceğini açıklamıştır.

Fransa Devlet Başkanı, AB'nin en çok hassas olduğu insan hakları ihlalleri ve demokrasi konularına değinmekten ise titizlikle kaçınmıştır. Bu durum, Avrupa'daki pek çok insan hakları örgütünden büyük tepki çekse de, Fransa için insan hakları ve demokrasi sorununun, uluslararası ilişkilerde ekonomik çıkarlar yanında rahatlıkla görmezden gelinebildiği açıkça ortaya çıkmıştır. Pek çok ülkedeki bağımsızlık talepleri Fransa tarafından desteklenirken Tayvan'ın bağımsızlık talebi “kabul edilemez” olarak değerlendirilmiş, Çin'e kıyasla insan hakları konusunda sicili çok daha temiz olan ülkelere karşı insan hakları ve demokrasi kriterleri, ilişkinin seviyesini belirleyen normlar olarak konurken; bu konu Çin'le ilişkiler söz konusu olduğunda bir engel teşkil etmemektedir.¹⁶⁰ Çünkü söz konusu olan 1,3 milyar nüfuslu hızla gelişen bir pazardır. Ancak hatırlanmalıdır ki Çin, Uluslararası Af Örgütü'nün insan hakları ihlalleri listesinde en başta gelen ülkelerden biridir.

Bu arada Fransa ve Çin'in geliştirmeye çalıştıkları stratejik ortaklık konseptine ABD'nin nasıl bir tepki vereceği de iki ülkenin ilişkilerinde belirleyici bir rol oynayabilecektir. Şimdilik ABD, gelişmeler karşısında yalnızca, Çin'e yönelik silah ambargosunun kaldırılmasının doğru ve mümkün olmadığını ifade etmekle yetinmiştir. Ancak ABD'nin, kendi küresel hegemonluk girişimlerine karşı Fransa'nın takındığı aktif muhalif tutumdan, bu tepkinin çok ötesinde bir rahatsızlık duyduğu da açıktır.

Fransa'nın, Çin'de elde etmiş olduğu bu başarı, muhakkak ki diğer AB ülkelerini de Çin'le ilişkilerini geliştirmeye yönlendirecektir. Bu ise, AB ülkeleri arasında - özellikle de Fransa'nın bu atağı üzerine Çin'deki ekonomik çıkarlarını tehlikede görmeye başlayan Almanya ile Fransa arasında- ciddi bir rekabete yol açacak, AB

¹⁵⁹ Françoise Mengin, **Hiding The Sino-Taiwanese Dispute France-China Global Partnership and Taiwan Issue**, CERI, Sciences Po. <http://www.ceri-sciencespo.com/archive/july01/mengin.pdf>

¹⁶⁰ Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

içerisinde bir türlü tam olarak sağlanamayan dış politika uyumu muhtemelen daha da bozulabilecektir.¹⁶¹ Nitekim Alman dışişleri, gelişmelere tepki vermekte gecikmemiştir. AB ülkeleri arasında Çin'e yönelik böylesi bir rekabetin başlamasının bir diğer sonucu ise, ekonomik çıkarlarını maksimize etme peşinde koşan bu ülkelerin, Çin'deki insan hakları ihlallerine tamamen gözlerini yummaları olacaktır.

7.4.İngiltere

Soğuk Savaş Döneminde Fransa, İngiltere'nin Avrupa'dan çok Atlantik ötesi bağlarına önem verdiği ve Anglo-Amerikan Nükleer savunma işbirliğinde bunun göstergesi olduğu görüşüyle İngiltere'nin EEC'e girişini veto etmiştir¹⁶². İngiltere ise ABD'nin de desteğiyle EEC'ye üye olmak için ısrarcı tutumunu sürdürmüştür. Savunma harcamaları diğer Avrupa ülkelerinden çok fazla olan İngiltere'nin EEC'ye üyeliği ekonomisini güçlendirebilir ve Soğuk Savaş ortamında Batı bloğunun savunmasına yönelik yükümlülüklerini daha rahat yerine getirmesini sağlayabilmiştir. Ne var ki De Gaulle'un Başkan olduğu Fransa, Kasım 1967'de İngiltere'nin üyeliğini bir kez daha veto etmiştir¹⁶³. İngiltere'nin EEC'ye üyeliği de Gaulle sonrası Fransa'nın vetosunu kaldırmasıyla mümkün olmuştur.

De Gaulle döneminden sonra Fransa'nın İngiltere'nin Avrupa Topluluğu üyeliğine yönelik vetosunu kaldırmasının bir sebebi de Almanya'nın Ostpolitik ile yeniden uluslararası politikada aktif rol oynama çabalarıdır.¹⁶⁴ 1990'larda İngiltere ile Fransa arasındaki yakınlaşmada Almanya'nın bütünleşmesinden duyulan kaygılar sebebiyledir. Thatcher'in belirttiği gibi Fransa ne zaman Avrupa'dan bir tehdit algılasa İngiltere ile özel bir ilişki kurmak istemiştir.

İngiltere'nin Avrupa Birliği'nin savunma politikası konusunda söz sahibi olması, Avrupa Birliğini güvenlik konularında, NATO çerçevesinden ayrı bir yöne götürmek isteyen Fransa'ya karşı bir denge unsuru oluşturmaktadır. Almanya'nın dengelenmesi konusunda Fransa'nın İngiltere'ye olan ihtiyacı da, İngiltere tarafından Fransa'nın Avrupa'nın güvenliği konusunda NATO'yu dışlama çabalarına engel olmak için

¹⁶¹ Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

¹⁶² Ritchie Ovendale, **Anglo-American Relations in the Twentieth Century**, London: MacMillan Press, 1998, pp.26–27

¹⁶³ Ritchie Ovendale, **Anglo-American Relations in the Twentieth Century**, London: MacMillan Press, 1998, pp. 26–27. Bakınız C. A. Macdonald, *The United States, Britain and Appeasement, 1936-1939*, London, 1981.

¹⁶⁴ F. Costigliola, **The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe**, Diplomatic History, Vol: 8, 1984, pp. 227–251

kullanılmaktadır. Avrupa bütünleşmesi de Almanya'nın kontrol edilmesinin bir yoludur. Ancak bunun yeterli olmadığı, İngiltere ile yakın ilişkisi bulunan ABD'nin de Avrupa'da aktif rol oynamaya devam etmesi gerektiği görüşleri vardır.¹⁶⁵

Avrupa Birliği içerisinde kendi görüşlerini daha yüksek sesle ifade eden İngiltere, Almanya'nın dengelenmesi için Fransa ile işbirliği ve Fransa'nın NATO'yu Avrupa güvenliğinin tamamen dışında tutma girişimine karşı durma gibi Avrupa içi politikaya ağırlık vermiştir. ABD'de Soğuk Savaş sonrası dönemde artık Avrupa Birliği'nin Avrupa'nın güvenliği konusunda daha fazla sorumluluk almasını desteklemeye başlamıştır. Avrupa'da da, ABD özellikle Fransa'nın NATO'yu dışlama çabalarına karşı İngiltere'nin desteğini bulmaktadır.

İngiltere ile Fransa arasında *ad hoc* hakemlik mahkemesince 1976 yılında karara bağlanmış olan kıta sahanlığı sorunu da vardır.¹⁶⁶ Ege Denizi'ndeki kıta sahanlığı sorunu bazı coğrafi özellikleri bakımından İngiltere ile Fransa arasındaki anlaşmazlık bölgesine benzerlikler göstermektedir. Anlaşmazlıkta İngiltere'nin konumu Yunanistan'ın Ege anlaşmazlığındaki konumuna benzerlik gösterirken, Fransa'nın konumu Türkiye'ninkine benzemektedir. Bu temel benzerlikler nedeniyle, İngiltere ve Fransa'nın ortaya koymuş olduğu hukuksal argümanlar ile Türkiye ve Yunanistan'ın Ege Denizi antlaşmazlığına ilişkin ortaya koydukları hukuksal argümanlar arasında yakın benzerlikler vardır. Benzeri konumlarda olduklarından İngiltere'nin argümanları Yunanistan'ın argümanlarına, Fransa'nın argümanları da Türkiye'nin argümanlarına önemli benzerlikler içermektedir.¹⁶⁷

7.5.Amerika Birleşik Devletleri

ABD ile Fransa arasındaki çatışmanın kökünde, bir güç olarak Fransa'nın kronik gerilemesi yatmaktadır.¹⁶⁸ Özellikle son 50 yıl zarfında Fransa, bir yanda ABD'nin, diğer yanda Avrupa'nın en büyük gücü olan Almanya'nın ilerleyişi karşısında dünya arenasında sürekli gerilemiştir. Güneydoğu Asya'da ABD karşısında bütün konumunu yitirmiştir. Günümüzde ise, bu kaybedilen yerler arasına, doğu ve orta Afrika da katılmaktadır. Hatta Fas ve Cezayir'de, Fransa, Amerikan ve Alman şirketlerinin

¹⁶⁵ F. Costigliola ,a.g.m. s.249

¹⁶⁶ C. Weinberger, **Fighting for Peace: Seven Critical Years at the Pentagon**, London, 1990, pp. 143–152.

¹⁶⁷ Ali Kurumahmut, **Ege Kıta Sahanelığı Sorunu**, Silahlı Kuvvetler Dergisi. S. 324, s. 52.

¹⁶⁸ J. P Froehly , **The French Perspective**, German Foreign Policy Dialog, Vol: 1, No: 2, July 2000.

atakları karşısında yenilgiye uğramaktadır. ABD'nin desteklediği güney ordularına karşı Fransa'nın Hartum'daki köktendinci rejimi destekleyip silahlandığı Sudan'da, aynı rejim şimdi Fransa'yı bir kenara atıp, giderek ABD dış politika seçeneğinin peşine takılmaktadır. Ortadoğu'da Fransa, pazarlarının ve nüfuzunun büyük bir kısmını ABD egemenliğine bırakmak zorunda kalmıştır. Nihayet, Fildişi Kıyısı'nda yaşanan son kriz, uzun dönemde, orada Fransa'nın zayıflaması ve dolayısıyla ABD çıkarlarının yayılması önündeki yolun açılması anlamına gelecektir.

Fransa'nın askeri güç olarak da benzer şekilde zayıflaması söz konusudur. Afganistan'daki savaş, büyük çaplı operasyonlarda Fransa'nın askeri yeteneğinin kusurlarını defalarca göstermiştir.¹⁶⁹ Fransa va ABD arasında ki rekabetin,Fransa'nın, ABD tarafından elde edilmiş bir zaferde savaş ganimetleri üzerinde bir talepte bulunamayacağı anlamına gelmektedir. 1991 savaşı Fransa'nın çıkarlarına zarar verecek şekilde gelişmiştir. İhalelerin 1991 savaşı galiplerine verilmesi nedeniyle, Fransa pazarın yalnızca %2'siyle yetinmek zorunda kalmıştır. Adeta ABD'nin Fransa'nın savaştaki askeri katılımını eksik bulduğunu vurgulamak için, söz konusu bu %2'lik pay mayın temizleme operasyonları dâhilinde verilmiştir.¹⁷⁰

1990'lar boyunca hem sağ hem de sol hükümetler ABD ile çatışma içindeki İran, Irak ve Libya gibi devletlerle ilişkiler geliştirerek, zayıflayan uluslararası nüfuzunu tekrar kazanmaya çalışmıştır. Petrol şirketleri ve sanayi teşebbüsleri, bu ülkelerle, uygulanan ambargoların Birleşmiş Milletler tarafından kaldırılmasının ardından yürürlüğü girecek olan birtakım anlaşmalar imzalamışlardır. Irak özelinde Fransa, ABD şirketlerinin rekabetini ortadan kaldırma avantajını elde etmiş ve Irak petrol rezervlerini sömürmek için büyük anlaşmalar yapmıştır. Bu bölgede ki, Paris ile Washington arasındaki temel çıkar çatışması budur. Bununla birlikte, başka nedenler de bulunmaktadır.

Fransa'nın güvenlik konularında önde gelen uzmanlarından ve genellikle de Amerika taraftarı olan François Heisburg, Irak'ta ve Orta Doğu'da *“diğer Avrupalılar gibi Fransızların da Amerikaluların her istediklerini yapmalarına izin vermek niyetinde olmadıklarını”* belirtmiştir.¹⁷¹

¹⁶⁹ Jonathan G. Clarke, **The European Union in the 21st Century: Friend or Foe**, <http://www.dual.com/-users/icas>

¹⁷⁰ Charles A. Kupchan, **In Defence of European Defence: An American Perspective**, Survival, Vol: 42:2, Summer, 2000, pp. 16–32

¹⁷¹ Charles A. Kupchan,,a.g.m. s.25

7.5.1.Fransa-Amerika ve Orta Doğu'da ki Yeni Açılımlar

11 Eylül saldırılarının Ortadoğu'daki demokrasi hareketlerinin ortaya çıkmasında istemeden de olsa önemli bir rol oynadığını savunulmaktadır.¹⁷² ABD yönetiminin dış politikasını değiştirmeye zorladığı ve bunun da sadece Ortadoğu'daki dengeleri değil, aynı zamanda Amerika ile Avrupa arasındaki ilişkileri de değiştirdiği ortaya çıkmıştır. .

Fransa'nın hangi amaçla Amerika'ya eşlik ettiği, üzerinde durulması gereken bir konudur. Lübnan ve Suriye'nin geleneksel dostu ve müttefiki sayılan Fransa, 20. yüzyılın ilk yarısında manda döneminin sona ermesinin ardından bu iki ülkede sürekli özel bir konuma sahip olmuştur. Fransa, Ortadoğu ve özellikle Lübnan ve Suriye'de sürekli Amerika ile açık bir rekabet içerisinde olmuştur. Fakat diğer Avrupa ülkelerine kıyasla Amerika ile aralarında en fazla ihtilafın var olduğu Fransa ve Beyaz Saray arasında Lübnan ve Suriye konusunda nasıl uzlaşma sağlandığı konusunda bazı meselelere dikkat çekilebilir.¹⁷³ Bazı siyasi gözlemciler, Fransızların Irak'taki gelişmelerde Amerika karşısında bağımsız bir tutum izlemeleri yüzünden, Ortadoğu meselelerinde konumlarının sarsıldığı görüşünde olduklarını belirtmişlerdir.¹⁷⁴ Irak'ı işgal eden Amerika'nın sultacılığı, Avrupa ve özellikle Fransa'yı Ortadoğu'daki konumu konusunda ciddi bir şekilde endişelendirmektedir. Dolayısıyla ; Paris, Amerika'nın bölgede başlattığı süreçte geri kalmamak için Amerika ile aralarındaki çelişkileri bir kenara bırakarak, Washington'a eşlik etmeye çalışmaktadır. Tabii bu arada İsrail lobisinin Fransa yönetimindeki rolü ve etkisi de göz ardı edilememektedir. İsrail, Lübnan ve Suriye tarafından telafi edilmesi mümkün olmayan ağır darbelere maruz kalmıştır. Fakat, Fransa'nın Amerika'nın yanında hareket etmesi, Ortadoğu'da Paris'in konumunu güçlendirmeyecek, Fransa'nın eskiden sahip olduğu geleneksel konumuna son vereceği değerlendirilmektedir.¹⁷⁵

¹⁷² Jonathan G.Clarke, **The European Union in the 21st Century: Friend or Foe**, <http://www.dual.com/-users/icas>

¹⁷³ Osman Aydoğan, **XXI. Yüzyıla Girerken Değişen Dünyadaki Jeopolitik Ve Çatışma Parametreleri**, Ekim 2002.

¹⁷⁴ Yrd.Doç.Dr.Bülent Aydın Ertekin, **Amerika'nın Küreselleşen Hakimiyeti Ve Saldırı Planı**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.s.112

¹⁷⁵ Beril Dedeoğlu, **Ortadoğu Üzerine Notlar**, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.

7.6.Almanya

Fransa ve Almanya, İkinci Dünya Savaşı'ndan 18 yıl sonra, yüzlerce yıllık düşmanlıklarını sona erdiren ve aralarındaki güçlü ittifakın tohumlarını atan Elysee dostluk antlaşmasını imzalamışlardır.. Fransız-Alman ittifakının oluşmasında en önemli neden doğu bloğunu bahane ederek Avrupa'da ekonomik ve askeri alanlarda etkisini ciddi ölçüde hissettiren Amerika'dır. Ama soğuk savaş dönemi onların ABD'yi tümüyle dışlamalarına izin vermemiştir.

1949 yılında kurulan NATO'nun iki ana amacı vardı: biricisi Sovyet tehdidine karşı tedbir olması, ikicisi Almanların bir daha tehdit oluşturmasının önünün kesilmesi.¹⁷⁶ Soğuk Savaş dönemi boyunca NATO, ABD'yi Avrupa içi olaylarda kilit rol oynayan bir katılımcı haline getirmiş ve Avrupa'nın en etkin ve üretken devletlerini ABD'ye bağlamıştır. Bu bağ hem ekonomik hem de siyasi-askeri konularda olmuştur.

Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle bir çok şey yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Avrupa'da ABD nüfuzundan duyulan rahatsızlık yüksek sesle ifade edilmeye başlamıştır. Başını Fransa'nın çektiği bazı Avrupa ülkeleri bağımsız bir Avrupa savunma kimliği oluşturmak istemişlerdir¹⁷⁷. Bu Avrupa'ya süper gücün politikalarını empoze eden bir güvenlik sistemine olan bağlılığın artık sürdürülmek istenmediğinin bir işaretidir.

Almanya ve Fransa, tarihteki büyük düşmanlıkların büyük dostluklara dönüşebildiğinin en çarpıcı örneklerinden birini oluşturmaktadır. Tarihte pek çok kez savaşan iki ülke bugün AB'nin iki güçlü motorunu oluşturuyor ve gerek Avrupa politikalarında gerekse dış politikada tek ses olmuş durumdadır.

Almanya ve Fransa asında ki ilişkiler Avrupa Birliği kapsamında sekizinci bölümde daha derinden incelenmiştir.

7.7.Akdeniz Politikası

7.7.1.Akdeniz'in Stratejik Önemi

Akdeniz, tarihin karanlık sayfalarından itibaren uygarlıkların bir yaşama alanı

¹⁷⁶ Eylem Polat, **Soğuk Savaş Sonrası ABD-AB İlişkileri-Olaylar Ve Yorumlar**- Sayı 35 sf. 45- Ankara Üniversitesi S.B.F

¹⁷⁷ Halil Ketencioğlu, **Geleceğin Avrupa Ordusu**- <http://www.aegge-kayseri.org/Bulletin2.htm>

olmuş ve bugüne kadar zaman zaman artıp azalmalar olsa da stratejik önemini her zaman korumuştur.

Akdeniz, Süveyş Kanalı ile Uzak Doğu'ya ulaşan en kısa deniz yoludur. Kıyısı olan devletler ile Avrupa, Güneydoğu Asya ve Afrika ülkelerine yapılan deniz ticaretinin düğüm noktasıdır. Dünya petrol rezervlerinin %65'i Ortadoğu'da bulunmaktadır ve batı Avrupa ülkeleri petrol ihtiyaçlarının % 70'ini bu bölgeden temin etmektedir. Örneğin; Londra-Karaçi arası Süveyş Kanalı ile 6100 mil, Ümit Burnundan 10800 mildir. Marsilya-Karaçi arası Süveyş Kanalı ile 4205 mil, Ümit Burnundan dolaşıldığında ise 10599 mildir.¹⁷⁸

Özet olarak; yoğun bir ticaret yolu ve merkezi olan ve başta Avrupa, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgeleri olmak üzere tüm dünyaya yayılan güvenlik sorunlarının odağı haline gelen Akdeniz'in Soğuk Savaş döneminde azalmış gibi görünen stratejik öneminin arttığı ve önümüzdeki yıllarda da artacağı değerlendirilmektedir.

7.7.2.Akdeniz'de Meydana Gelen Krizler

Yakın zamanda Akdeniz'i önemli ölçüde ilgilendiren üç kriz meydana gelmiştir.

Birincisi; Akdeniz için özel önem içeren Kosova krizi ve NATO'nun müdahalesidir. Bosna'ya benzer şekilde kriz, Akdeniz'in her iki tarafındaki kamuoyu ve karar vericilerin ilgisini cezp etmiştir. Kosova'ya batının mücadelede gecikmesi, başta Avrupa çevresinde Avrupa ile ilişkilerde bir değişim korkusu yaşayanlar olmak üzere, Müslüman ülkelerden yoğun bir tepkiye neden olabilecektir. Aynı zamanda, NATO'nun Kosova'ya müdahale konusundaki davranışı, İttifak Sorumluluk Sahası dışındaki olayları müdahale kapsamına almak ve askeri olarak konuşlanma hususlarında da etkilemiştir. Akdeniz perspektifinden bakıldığı zaman bu kriz birtakım açmazları beraberinde getirmiştir. Bir taraftan, NATO'nun Balkan politikası Akdeniz açısından popüler eğilimlerle hemen kesinlikle aynı paraleldedir. Diğer taraftan, İttifakın Kosova yaklaşımı; sorumluluk sahası dışında daha aktif yaklaşımı, iç krizlere kuvvet kullanarak müdahale etme isteğinin artışı ve hatta bunu uluslar arası kuruluşlardan açık bir yetki almadan yapma isteği güneyde bulunan şüphecileri sıkıntıya sokabilecek bir vizyonu ileri sürmektedir.¹⁷⁹ Daha olumlu bakılacak olursa, Kosova krizi NATO ve Güney

¹⁷⁸ Deniz Harp Akademisi Akdeniz Askeri Coğrafya Etüdü 1999 S.7

¹⁷⁹ J Howorth, **Britain, France and the European Defence Initiative**, Survival, Vol: 42, No: 2, Summer 2000, pp. 45

Akdeniz ülkeleri ile bölgesel problemlere müdahale açısından daha yakın işbirliği ihtiyaçlarının tanımlanması konusunda cesaret verici gelişmeleri ortaya çıkarmıştır. Akdeniz diyalogu dışındaki ülkelerin de Bosna'daki IFOR/SFOR harekâtına katılması bu hususu işaretlemektedir.¹⁸⁰

İkincisi; Aralık 1998'de Irak'a yönelik hava ve cruise füze saldırılarının Akdeniz'deki diğer güvenlik hususlarını keskin bir biçimde öne çıkarmasıdır.

Irak ile ortaya çıkan kriz, geniş anlamda Irak'ın Kitle İmha Silahları ve Balistik Füze Programından kaynaklanmaktaydı. Bu dikkatlerin Avrupa çevresinde meydana gelen mücadelelere yönelmesiyle beraber ortaya çıkmıştır. Irak'ın Ortadoğu'daki komşularına yönelik konvansiyonel askeri kabiliyetleri Mısır ve Ürdün gibi Arap ülkeleri tarafından da dahil olmak üzere görmezlikten gelinememektedir. Bu kriz, anahtar batı ittifakı ülkeleri arasındaki bakış açısı ve politikaları arasındaki askeri güç aktarımı kabiliyeti konusundaki uçurumu ortaya çıkarmıştır. Bu konular; ABD'nin çok önemli bir askeri aktör önemli olarak bulunmaya devam edeceği ancak güç aktarımı kapasitelerinin denkliliğinin fazlaca gündeme gelmeyeceği şekillerdeki Akdeniz bölgesi potansiyel krizlerinde de gündeme gelecektir.¹⁸¹ Yakın zamanda Avrupa'nın savunma kabiliyetini artırmaya yönelik anlaşmalar sonucunda, örneğin Arnavutluk'ta yapılan Birleşmiş Milletler sponsorluğundaki Alba Harekâtı ve Kosova Harekâtı için Avrupa liderliğinde oluşturulan ve Makedonya'da konuşlanan kuvvet uygulamaları ortaya çıkmıştır.¹⁸² Bunun sonucunda Avrupa sınırlarında Atlantik ötesi bölgenin güvenliğine yönelik işbirliği hususlarında bir denge sağlanabilecektir. Bu aynı zamanda Akdeniz'e de yönelik olacak, ancak Kafkaslar/Hazar gibi uzak bölgeler için gerekli olmayabilecektir.

Son Irak krizi, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki kamuoyunun fikirleri de dikkate alınarak, Körfez Harbi tecrübelerini de kuvvetlendirilmiştir. Irak gibi totaliter rejimlerde liderlik çok ön plana çıkarak, stratejik bir düşünce içeriğinde ifadesini bulabilir. Güney Akdeniz ülkelerinin başkentleri tarafından kaçınılmaz olarak iç güvenlik hususlarının önceliklerine yönelik olarak; tedbiri önemli ölçüde elden

¹⁸⁰ Osman Aydoğan, **XXI. Yüzyıla Girerken Değişen Dünyadaki Jeopolitik Ve Çatışma Parametreleri**, Ekim 2002.

¹⁸¹ Yrd.Doç.Dr Gamze Güngörmüş Kona, **Uluslararası Çatışma Alanları Ve Türkiye'nin Güvenliği**, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.s.254

¹⁸² Ian O. Lesser, Jerrold Green, F. Stephen Larrabee, Michele Zanini, RAND Organization Publications, **The Future of NATO's Mediterranean Initiative : Evolution and Next Steps**, February 1999"S.5

bırakmayan politikalar dikte edilmektedir.¹⁸³ Benzer reaksiyonlar örneğin Libya ve Suriye'yi içeren potansiyel senaryolarla ilişkili hususlarda beklenebilir. Bunun dışında, Irak'a yönelik politik farklılıklar güney kuzey hattı nedeniyle keskin şekilde sınırlıdır.¹⁸⁴ Atlantik ötesi politik farklılıklarda batının Ortadoğu'nun müdahalelerine bağlı olarak Güney Akdeniz'e yönelik hesapları karmaşık hale getirir.

Üçüncüsü; Cezayir'de gelişen kriz, Akdeniz Bölgesi için olduğu gibi NATO'nun Akdeniz İnisyatifi ortamı içinde önemlidir. Tartışılabilir olarak, Cezayir krizi birçok Akdeniz inisiyatifine güç ve ilham kaynağı olmuştur.¹⁸⁵ 1990'ların başlarından itibaren, batı ve orta Akdeniz'de belirli olarak demografik, ekonomik ve politik sorunlarla uğraşan toplumlar için istikrara yönelik hususlar ortaya çıkmıştır.

On yıllık dönemin ilk yarısında Cezayir, Radikal İslamcı politikaların kurulu rejimlere yönelik mücadelesi açısından bir simge halini almıştır.¹⁸⁶ Bu bilgilerle, politikacı üreticiler ve gözlemciler; büyük ölçüde potansiyel mülteci akınları önemli ölçüde enerji akışında kesintilere ve radikal İslamın Kuzey Afrika'da herhangi bir yere sıçraması üzerine yoğunlaşmışlardır.

Cezayir'deki kriz ne kadar şiddetli ve sorunlu olursa olsun, Akdeniz için oldukça değişik fırsatlar çıkarabilecek ve beklenenden farklı gelişmeleri içermiştir. Gözlemciler Cezayir'de meydana gelen karışıklığın herhangi bir sistematik, politik ve dinsel kavramdan giderek ayrıldığını artık kabul etmektedirler.

Güvenliğin tesisi ve hükümetin güç kullanımında, İslami muhalefetin de yaptığı gibi oldukça fazla şiddet kullanılmıştır. Bununla beraber devlet terörü ve ekonomik terörizm de önemli bir konu olarak ortaya çıkmıştır. Bugün radikal kökten dinci bir rejim riski azalmış, ancak şiddet ve anarşi bölgeyi etkilemeye devam etmektedir. Ayrıca bunlara Cezayir'in komşularını tehdit eden güçlü bir Cezayir Milliyetçiliği de eklenebilir.

Cezayir krizinin sonucunda korkulan mülteci akınlarının gerçekleşmediği söylenebilir. Bunun yerine Fransa ve Batı Avrupa 'da Cezayir ile ilişkilendirilebilecek terör ve politik şiddet faaliyetleri ortaya çıkmıştır.¹⁸⁷ Amerika'nın Kenya ve Tanzania'daki elçiliklerin bombalanması ile beraber, Cezayir suç şebekelerinin

¹⁸³ Mehmet Ali Civelek, **Küreselleşme Ve Terör, Terör Kavramı Ve Gerçeği**, Ütopya Yayınları, Ankara, 2001.s.239

¹⁸⁴ Bernard Lewis, **Ortadoğu**, Sabah Kitapları, 1996, s.289

¹⁸⁵ Suat İlhan, **Dünya Yeniden Kuruluyor**, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1999, S. 87

¹⁸⁶ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.67

¹⁸⁷ Emin Gürses, **Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem**. Bağlam Yay. İstanbul 1998, s.69

potansiyel terörizm tehdidi NATO'nun ve Akdeniz diyalogunun terörizm karşıtı faaliyetler konusunda bir içerik belirlemesini sağlayacaktır.

Cezayir'deki gelişmeler ve liderliğin değişmesi ile seçimlerin yapılması ile ortaya çıkan fırsatlar, kriz ve bölgesel tepkilerin yeniden değerlendirilebilmesi için cesaret verici unsurlar içermektedir. Ancak Cezayir'deki şiddetin tamamı ile kontrol altına alınıp alınamayacağı hala muamma olarak durmaktadır.¹⁸⁸ Cezayir'deki terörizm izole edilmiş bölgesel bir devlet çözümünün uygulanmasını zorlamıştır. NATO ve diyalog ülkeleri; diyaloga katılmış olmakla beraber, Cezayirde gelişen problemlerin Cezayirliler ile yapıcı bir diyalog kurmaya izin verip vermeyeceğini veya krizin Akdeniz'de henüz yeni yeni gelişmeye başlayan bir işbirliğine güvenlik açısından önemli bir zarar getirip getirmeyeceğini dikkate almak zorundadırlar. Cezayir'deki krizin sonuçları 1990'lardaki Akdeniz İnsiyatifi faaliyetlerini esas olarak etkilemiştir. Cezayir'deki kördüğüm, krizdeki dramatik derinleşme, dikkatlerin Akdeniz'in herhangi bir yerindeki güvenlik mülahazalarına yoğunlaşmasını da sağlamıştır.¹⁸⁹

Bununla birlikte; Orta ve Batı Akdeniz'de yapılandırılmaya çalışılan Akdeniz'in güvenliği tartışmaları Ege, Kıbrıs ve doğu sahilleri gibi daha doğuda bulunan ve doğaları itibarı ile hem daha askeri, hem de içlerinde daha aktif diplomatik aktörlerin bulunduğu zor mücadelelerin etkisi altında kalmıştır.

Akdeniz ve Güney Avrupa ülkeleri olmak üzere Kuzey Afrika kaynaklı doğal gaza yönelik ihtiyaçları daha az gündeme gelmektedir. Hâlbuki Avrupa ülkeleri, doğal gaz ihtiyaçlarının %25'ini, hatta Fransa ve Güney ülkeleri bundan daha fazlasını Kuzey Afrika ülkelerinden karşılamaktadırlar.

Örneğin, İspanya ihtiyacının yaklaşık %40'ını Cezayir'den karşılamaktadır.¹⁹⁰ Portekiz'in bağımlılığı da benzer şekildedir. Bu rakamlar, doğalgaz bu şekilde mükemmel bir yakıt özelliği taşımaya devam ettiği sürece önümüzdeki on yılda daha da artacaktır. Bunun anlamı yeni boru hatlarının inşa edilmesi demektir. Kuzey Afrika doğal gazının çoğunluğu İtalya-Kuzey Afrika ve Fas üzerinden Cezayir- İspanya-Portekiz (Hatta Fransa, Belçika, Almanya) hatları üzerinden Avrupa'ya nakledilmektedir. Halen Libya-İtalya hattı ve Libya Mısır hattına yönelik planlamalar

¹⁸⁸ Kemal İnat, Burhanettin Duran, Muhittin Ataman, **Dünya Çatışma Bölgeleri**, Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.s.323

¹⁸⁹ Ian O. Lesser, Jerrold Green, F. Stephen Larrabee, Michele Zanini, RAND Organization Publications, **The Future of NATO's Mediterranean Initiative**, Evolution and Next Steps, February 1999"S.9

¹⁹⁰ Aziz Enhaili ve Oumelkheir Adda, **State and Islamism in the Magreb**, Middle East Review of International Affairs, cilt 7, sayı 1, 2003

yapılmaktadır.¹⁹¹ Doğu Akdeniz’de ise Körfez-Türkiye ve İsrail hatları da gündeme gelmektedir. Kafkaslar ve Orta Asya’dan gelecek yeni hatlar, başta Bakü-Ceyhan hattı olmak üzere doğu ve merkez Avrupa’ya enerji akışını sağlayacaktır.

Özet olarak; 21 yüzyılın hemen başlarından itibaren Avrupa, enerji kaynakları açısından kendisini Akdeniz havzasına bağlanmış olarak bulacaktır. Ayrıca, petrolde olduğunun tersine, doğalgaz pazarının globalleşme yerine bölgesel kalacağı, daha sabit alt yapı ile meydana gelebilecek kesintilere müdahale açısından daha az imkân tanıyacağı değerlendirilmektedir.¹⁹²

7.7.3.Akdeniz’de Diyalog ve İşbirliği Forumu

Akdeniz Forumu’nun Cezayir, Mısır, Fransa, Yunanistan, İtalya, Malta, Fas, Portekiz, İspanya, Tunus ve Türkiye olmak üzere onbir üyesi bulunmaktadır.¹⁹³ Bu forum yılda bir kez olmak üzere bölgesel konuları görüşmek üzere Dışişleri Bakanları seviyesinde toplanır. Bu toplantılar politik, ekonomik ve kültürel diyalog çalışma grupları tarafından desteklenir. Bugüne kadar forum da ekonomik ve kültürel işbirliği’nin yanında Ortadoğu Barış Süreci, terörizm ve organize suçlar üzerinde görüşmeler yapılmıştır. Forum’un en önemli eksikliği devamlı görüşmelerin ve belirgin olarak tanımlanmış işbirliği faaliyetlerinin olmayışıdır. Bu sınırlamalarına rağmen, forum açık gündem maddeleriyle kullanışlı bir faaliyet olarak çalışmalarına devam etmektedir.

7.8.Kafkasya ve Orta Asya Cumhuriyetleri

Almanya, Fransa ve İngiltere başta olmak üzere AB’de bölge ile ilgilenmektedir. Bunda ekonomik gerekçeler ile jeopolitik gerekçeler ön plana çıkmaktadır. Sovyetler Birliği’nin dağılması Avrupa’nın güvenlik sorunlarını büyük ölçüde çözmüştür. AB, Kafkasya’yı Avrupa’nın bir parçası olarak görmekte ve Avrupa güvenliği açısından bu bölgenin önem taşıdığını ileri sürmektedir.¹⁹⁴

¹⁹¹ Ian O. Lesser, Jerrold Green, F. Stephen Larrabee, Michele Zanini; RAND Organization Publications, , **The Future of NATO’s Mediterranean Initiative : Evolution and Next Steps**, February 1999”S.12

¹⁹² Ian O. Lesser, Jerrold Green, F. Stephen Larrabee, Michele Zanini, RAND Organization Publications, , **“The Future of NATO’s Mediterranean Initiative : Evolution and Next Steps**, February 1999”S.24

¹⁹³ J, Howorth, **Britain, France and the European Defence Initiative**", Survival, Vol: 42, No: 2, Summer 2000, s. 38

¹⁹⁴ Ömer Aytekin Kurlumel, **Dünyada Yeni Jeostratejik Dengeler Ve Kuzey Kafkasya**, 2003.

Almanya Gürcistan ile Fransa Ermenistan ile ilişkilerini geliştirmektedir. Gürcistan askerlerinin Almanya’da eğitim gördükleri iddia edilmektedir.¹⁹⁵

Çin’i Orta Asya ve Avrupa’ya bağlayacak yeni ‘‘İpek Yolu’’ tren hattının batının ticari kullanımına açılması bu bölgede Avrupa etkisini artıracaktır.

İngiltere ise daha çok petrol ile ilgilenmektedir. Özellikle Bakü-Ceyhan boru hattına karşı çıkmaktadır.

¹⁹⁵ Ömer Aytek Kurlmel ,a.g.m.

8.TÜRKİYE- FRANSA İLİŞKİLERİ

8.1.Tarihi ve Siyasi İlişkiler

8.1.1. Haçlı Seferleri ve İlk Münasebetler

Türklerin Fransızlarla ilk teması haçlı seferleri zamanında başlamıştır. Haçlı Seferleri sırasında başı Fransa çekmiştir ve Kudüs'ü Selçuklulardan geri almak için Pierre Lermite isimli bir papaz yoğun çaba harcamıştır. Bu çabalarının sonucu etrafına 50.000 kişi toplayarak, 1096 yılında Fransa'dan yola çıkmış, Almanya'ya geldiğinde topluluğa 50.000 kişi daha katılmıştır.¹

Disiplin tanımayan ve tam bir yağmacı grubunu andıran bu 100.000 kişilik güruh, Anadolu'ya geldiği zaman 600.000 kişiyi bulmuştur. Anadolu Selçuklu Sultanı Kılıçarslan, Haçlılarla birçok muharebeler yapmış ve 500.000 kişiyi kılıçtan geçirmiştir.

Haçlılar 1099'da, Kudüs'e, erişmiş ancak 40.000 mevcutla girebilmişler ve Kudüs'te 70.000 Müslüman ve Yahudi'yi kılıçtan geçirmişlerdir.² Fransa'nın önderlik ettiği ikinci Haçlı Seferi 1147–1149 yılları arasında, Üçüncü Haçlı, Seferi ise 1189–1192 yılları arasında yapılmıştır. Fransa IV ncü, V nci. ve VI ncı Haçlı Seferleri'ne katılmamıştır. 1248–1254 yılları arasında yapılan VII nci Haçlı Seferi'ne ise Fransa Kralı da katılmıştır.

8.1.2.XIV ve XV nci Yüzyıllar

Osmanlılar 1353 tarihinde Rumeli'ye geçtikten sonra, Bizans'ı tehdit etmeye başlamışlardır. Avrupa da ki Katolik ve Ortodoks'lar Türk ilerleyişini durdurmak için Haçlı Seferi teşkil etmiş, Papa IX ncü Bonifacius bütün Katolik hükümdarlara çağrı yaparak, Türklerin Balkanlar'dan atılmasını istemiştir. Bu isteğe Rusya hariç tüm devletler uymuş, Fransa ise başrolü oynamıştır. Haçlı Orduları 1396 yılında, Niğbolu'da büyük bir hezimete uğramışlardır. Fransa Kralı'nın torunu da dahil olmak üzere tüm

¹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.355

² Vedii İlmen, **1.ve 2. Haçlı Seferleri Vekayinamesi**, Yaba Yayınları, Ankara, **Osmanlı Tarihi**; 2005, s.276

Fransız şövalyeleri esir alınmış, Fransa Kralı esir torununu ve şövalyelerini kurtarmak için Türklere zengin hediyeler ve 200.000 altın vermek zorunda kalmıştır.³

Yıldırım Beyazıt 1399'da İstanbul'u üçüncü kez kuşatırken Fransa Kralı VI ncı Charles, 17 kadirga ile 1200 kişilik bir kuvveti Bizans'a yardıma yollamış ve kuvvet Bizanslıların morali üzerinde olumlu bir etki yapmıştır.⁴

XV nci asrın ilk yıllarında Timurlenk ile Fransa Kralı VI.ncı Charles arasında Yıldırım Beyazıt'a karşı bir ittifak yapılması hususunda bir görüşme yapılmış ise de, olumlu bir sonuç elde edilmemiştir. Yıldırım Beyazıt döneminden, Fatih dönemine kadar Türk-Fransız ilişkilerinde kayda değer önemli bir olay olmamıştır.⁵ 1453 yılında İstanbul'un Türkler tarafından ele geçirilmesi Fransa'da çok büyük bir yankı uyandırmıştır.

8.1.2.1.Cem Sultan Olayı

Yıldırım Beyazıt'tan sonra Türk-Fransız ilişkileri bir durgunluk dönemine girmiştir. Fatih'in Bizans Devleti'ne son vermesi ve İtalya'ya yaptığı Otranto Seferi, Fransa'yı ciddi olarak kuşkulandırmaya başlamıştır. Fakat Fatih'in ölmesi ve oğulları Sultan Beyazıt ile Sultan Cem'in arasındaki kavga ve Sultan Cem 'in Rodos'a sığınması, Fransa'da sevinçle karşılanmıştır.

Rodos Adası'na sığınan Sultan Cem'i, Rodos şövalyeleri emniyette görmeyerek Fransa'ya götürmüşlerdir. Bu arada Cem'i Osmanlı Devleti'ne karşı bir koz olarak kullanmak maksadıyla bütün Avrupa Devletleri ele geçirmeye çalışmıştır. Cem her ne kadar Fransa'da bulunuyorsa da korunmasını yine şövalyeler tarafından sağlanmıştır.

Sultan II nci Beyazıt, Avrupa'nın Cem'i ne maksatlarla kullanacağını tahmin etmiş ve Cem'in Fransa'da rehin olarak tutulmasının Osmanlı Devleti'ne büyük zararlar getireceğini düşünmüştür. Bu maksatla II, nci Beyazıt Fransa Kralı XI nci Louis 'ye bir elçi göndermiş Cem'in iade edilmesini veya serbest bırakılmasını istemiştir. Bunun karşılığı olarak da senede 50.000 duka altın ve Osmanlıların Kudüs'ü feth etmelerinden sonra Kemâme Kilisesi'nin Katoliklere bırakılacağı ve İstanbul'da bulunan Hıristiyan dinine ait kıymetli eşyaların verileceğini vaat etmiştir.⁶

³ **Büyük Türkiye Tarihi**, Ötüken Yayınevi, Cilt 3, 1978.s.231

⁴ Nicolae Jorga,**Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Cilt 1, Yeditepe Yayınevi,2005,s.326

⁵ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul , 1990.s.43

⁶ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.323

XI nci Louis ölmesi üzerine yerine geçen Fransa Saltanat Naibesi olan Anne de Beaujen bu teklifleri kabul ettiyse de, Sultan Cem şövalyeler tarafından İtalya'ya kaçırılmıştır.

XI nci Louis'nin ölümünü müteakip Fransa tahtında geçen VIII nci Charles tahta geçer geçmez Türklere karşı Haçlı Seferi düzenlemek istemiştir. Bu seferde kendisine büyük imkânlar sağlayacak Sultan Cem'den de istifadeyi planlamıştır. Fakat Sultan Cem'in Fransa'dan kaçırılması, düşündüğü Haçlı Seferi'ne olumsuz etki yapmıştır. Bu nedenle de Cem'i ele geçirmek için İtalya üzerine yürümüştür. Fransız Ordusu'nun başarılı muharebeler vererek İtalya içlerinde yürümesi Papa'yı korkutmuş ve 20.000 duka altını karşılığı Cem'i tekrar Fransızlara vermiştir.⁷ Sultan Cem, Fransızların elinde iken vefat etmiştir.

8.1.2.2. Fransızların Midilli Muharasası

Akdeniz hâkimiyetinin tesis edilebilmesi için Osmanlı donanmasının Venedik donanması ile uzun süreli bir çatışmaya girmesi gerekmiştir. Bu muharebeler devam ederken, Fransa Venedik devletine yardım etmek amacıyla ve Papa'nın da teşvikiyle, donanmasını Amiral Ravestein'in emir komutasında Venedik Donanmasına takviye etmiştir. Müşterek donanma Midilli adasını muhasara etmiş Midilli kalesi Fransızlara karşı 6 hafta direnmiş ve Fransızlar bir türlü başarı sağlayamamışlardır. Osmanlı donanmasının kendilerine doğru hareket ettiğini haber alan Amiral Ravestein muhasarayı süratle kaldırarak Midilli'den uzaklaşmıştır.⁸

8.1.3. Kanuni Dönemi

XVI nci asır başlarında Fransa tahtında bulunan I nci François ile İspanya tahtında bulunan Charles Quint (Şarlken) arasında büyük bir liderlik mücadelesi başlamıştır. Şarlken Alman tahtında bulunan Habsburglar'la akraba idi ve Alman İmparatoru olma şansı yüksekti.

⁷ Oral Sander, *Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.323

⁸ Prof. Dr. Aydın Taneri, *Osmanlı Kara Ve Deniz Kuvvetleri*, Utku Basımevi, Ankara, 1981, s.68

Bu mücadele devam ederken Alman İmparatoru Maksimilyen ölmüş ve İspanya Kralı Şarlken imparator seçilmiştir. Artık İspanya ve Almanya İmparatorlukları birleşmiş ve Avrupa'da yeni bir güç ortaya çıkmıştır.⁹

Fransa Kralı François, Şarlken'in Avrupa'daki otoritesini kırmak maksadıyla, 25 Şubat 1525 tarihinde İspanya'ya savaş ilan etmiştir. Savaş; sonunda Fransız ordusu mağlup olmuş ve François de esir edilmiştir.¹⁰

6 Aralık 1525 tarihinde I nci François'nın annesi Louise de Savoie tarafından Kanuniye Kont Jean Frangipani isimli bir elçi gönderilmiştir.¹¹ Louise de Savoie mektubunda Kanuni'ye yalvararak oğlunun kurtarılmasını istemiştir. Hıristiyan dünyasında İspanyol Kralı Charles, mutlak hâkimiyet oluşturmaya başlamıştır ve bu durumda Avrupa'da fetihlere çıkacak olan Kanuni için ciddi bir tehlike oluşturmuştur. Charles'a karşı mücadele veren tek Hıristiyan ülke ise Fransa olmuştur. Fransa Kralı esaretten kurtulursa, Hıristiyan dünyası ikiye bölünecek, bu da Osmanlı devletine büyük faydalar sağlayacaktır.

Fransa, Türk ittifakı'nı şiddetle arzularken; İspanya ve Alman İmparatorluğuda Türklere karşı İran ittifakını aramış ve bu yolda çaba sarf etmiştir.

Durumu bu açıdan inceleyen Kanuni Avrupa'da etkisi gittikçe artan İspanya Kralı Charles'ın otoritesini kırmak, İspanya-Almanya ittifakını dağıtmak ve bu ittifakın ele geçirmeyi planladıkları Macaristan'ı Osmanlı devletine bağlamak ve dolayısıyla Fransa üzerindeki baskıları ortadan kaldırmak maksadıyla, 1526 yılında Macaristan'a sefer düzenlemiştir.¹²

Osmanlı Devleti'ni Macaristan'a sefer düzenleyeceğini anlayan Şarlken, iki cephede savaşamayacağını anlayarak I nci François'le anlaşma yoluna gitmiş ve François'yı serbest bırakarak ve iki devlet arasında 24 Ocak 1526 yılında Madrid Anlaşması imzalanmıştır.¹³ Bu anlaşma ile Fransa, İspanya'nın Türklere yapacağı mücadelede İspanya'yı destekleyecek ve düzenleyecek Haçlı seferine katılacaktır.

Antlaşmadan sonra François bu hükümlere riayet etmemiş ve Kanuni ile anlaşarak ona Macar seferinde destekle vermiştir. Bu sayede Mohaç Meydan Muharebesi başarılı bir şekilde neticelenmiş ve Türklere Avrupa'ya sağlam bir şekilde yerleşmiştir.

⁹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.465

¹⁰ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.466

¹¹ Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt 1**, Yeditepe Yayınevi, 2005, s.329

¹² Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi, Cilt 3**, Ötüken Yayınevi, s.163

¹³ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.325

8.1.3.1.Kapitülasyonların Verilmesi

Osmanlı Devleti'nin, İspanya-Alman İmparatorluğu'nun ordularını kısa sürede yok etmesi, Avrupa'da bir şok yaratmıştır. Bu harpte Fransa, Hıristiyan dünyasına ihanet etmiş ve Müslümanlarla işbirliği yapmıştır. Fransa,1532 yılında bir elçi göndererek Osmanlı-Fransız ittifakının yapılmasını istemiştir. Elçi olarak gönderilen Ricon ülkesinin Osmanlı devletinin himayesinde olduğunu söylemiş, ileride doğabilecek Almanya-Fransa arasındaki bir harpte Türk donanmasının Fransa'yı fiili olarak desteklemesini talep etmiştir.

Osmanlı devletinin elçiye verdiği cevap bilinmemektedir. Fakat elçinin mutlaka sevindirici haberlerle döndüğü tahmin edilmektedir.¹⁴

Osmanlı Devleti Fransa'yı yalnız İspanya'ya karşı korumamıştır. Aynı zamanda ekonomik yönden Venedik Devleti'ne karşı da korumuştur. 1536 yılında Fransa'ya “fevkalade himayeye mazhar devlet statüsü” verilmiştir ve hiçbir devlete verilmeyen oranda ayrıcalıklı imtiyazlar tanınmıştır.¹⁵

Divan-ı Hümayun, Fransa'ya bir takım imtiyazlar verirken şu amaçlar güdülmüştür;

Fransa Avrupa koalisyonundan tecrit edilirken Osmanlı Devleti'nin himayesine alınmış ve Osmanlı Devleti'nin bir müttefiki haline gelmiştir. Fransa'ya verilen imtiyazlarla Fransa ise şu avantajları elde etmiştir:

Ticari açıdan; o dönemin en zengin devletinden, hiçbir devletin elde edemediği imkânları elde etmiştir.

Askeri açıdan; kendini emniyete almış ve Osmanlı Devleti'nin desteğini sağlamıştır.

Siyasal açıdan; ilk defa bir Hıristiyan devlet Osmanlı Devleti'nde daimi büyükelçilik ve konsolosluk açma hakkını almıştır. Bu husus Avrupa'da Fransa'nın saygınlığını ve ağırlığını büyük ölçüde arttırmıştır.¹⁶

Bütün bu avantajlara karşı Fransa, Osmanlı'nın bağılısı bir devlet olmayı ve her yıl muayyen bir vergi ile Padişaha hediyeler vermeyi kabul etmiştir.

¹⁴ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**,Cilt 3 ,Ötüken Yayınevi,s.166

¹⁵ Yılmaz Öztuna,a.g.e.s.183

¹⁶ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**,Vatan Yayınları; İstanbul , 1990.s.51

1536 yılı kapitülasyonları Padişahın ömrü ile kısıtlı olmuş ve antlaşmanın yenilenmesi yeni padişahın inisiyatifine bırakılmıştır.

1536 yılında Fevkalade Büyükelçi olarak Kardinal Montluk İstanbul'a gelmiştir. Bu büyükelçinin geliş maksadı mali yardım almaktır. Divan-ı Hümayun durumu gözden geçirmiş ve 18 Şubat 1436 yılında Fransa'ya bugünkü değerle 11 Trilyon 128 milyar lira tutan bir yardım yapılmasına karar vermiştir.¹⁷

8.1.3.2.Andre-Doria'nın Serşel Seferi

Fransa 1525 yılından beri Türk devletinin himayesinde olmasına rağmen, İspanya'nın uzun süredir elde etmek istediği Cezayir'i almak maksadıyla Amiral Andre Doria'nın komutasında tertiplenen sefere 20 kadar Fransız kadırgası ile destekte bulunması dikkat çekicidir.

Anılan donanma Cezayir'in Serşel limanına asker çıkarmaya başlayınca, garnizondaki Türk birliği ve Endülüs göçmenleri Haçlılara büyük bir darbe vurarak bozguna uğratmış Andrea Doria kaçmıştır. Osmanlı Donanması, Andre Doria'yı takip ettiyse de yakalayamamıştır. Fakat haçlı donanmasına yardım eden Fransa'yı cezalandırmak için Toulon limanına girmiştir. Fransızlar Osmanlı donanmasına karşı herhangi bir tepki göstermemiş ve Osmanlı Donanması da Toulon'dan çekilmiştir.

Fransa bir taraftan Osmanlı Devleti ile her alanda sıkı işbirliği yaparken bir taraftan da Haçlı donanmasına doğrudan katkıda bulunması, uygulanan çift yönlü politikanın bir örneğidir.¹⁸ Osmanlı-Fransız ilişkilerinin gelişmeye başladığı 1528 yılında İnci François Kanuni'ye yazdığı bir mektupta, Kudüs'teki Saint Sepulere Kilisesi üzerinde hak iddia etmiş ve onun camiye çevrilmesinden şikâyetçi olmuştur.¹⁹ Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne mutlak ihtiyaç duyduğu bu dönemde bile, Katolik kiliseleri konusunda Fransa'nın tutumunun ne olduğu açıkça görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin en güçlü zamanında mektupla yapılan bu istekler, Osmanlı Devleti'nin zayıfladığı dönemde kuvvetle ve zorbalıkla yapılmıştır. Kiliseler sorunu ilk defa bu şekilde başlatılmıştır.

¹⁷ Dr. Hamit Pehlivanlı, **Tarih Boyunca Türk-Fransız Münasebetlerinin İktisadi, Siyasi Bakımdan Tetkiki**, Gnkur.Bşk.lığı, Türk Askeri Tarih Komisyonu Makale

¹⁸ Süleyman Kocabaş, **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990.s.67

¹⁹ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.132

8.1.3.3.Barbaros'un Nice Seferi

Osmanlı Devleti karada ve denizde Şarlken'e büyük darbeler vurması sonucu İspanya Kralı zor duruma girmiştir. Şarlken'in bu durumundan faydalanmak isteyen François, Kanuniye elçi Paulin'i göndererek, Türk donanması Fransa'ya yardım ettiği takdirde İmparator'un İspanya'ya sefer açacağını bildirerek yardım talep etmiştir. Divanı Hümayun 28 Mayıs 1543 yılında Barbaros Hayrettin Paşa'ya donanma ile Fransa'ya giderek François'nın İspanya ile yaptığı savaşta Fransa'ya yardım etmesi emrini vermiştir. Fransa'nın güvenilir bir müttefik olmadığı, Barbaros'un 1536 yılında yaptığı Napoli Seferi'nde de görülmüştür.²⁰ Bu seferi ısrarla isteyen Fransa, Türk Ordusu İtalya'da harekât yaparken yerinden kıvılcıdamamış, üstelik Almanya imparatoru ile gizli anlaşmalar yaparak bir kısım toprak kazanmış ve Türklerle arasındaki ittifakı bitireceği sözünü vermiştir.

Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Türk Donanması 20 Haziran'da Sicilya Adası önüne gelmiş ve Mesina Kalesini kuşatmıştır. Kale fazla direnmeyerek teslim olmuş ve Barbaros buradan Tiran Denizi'ne geçerek oradan da Napoli Roma arasında bir yerde bulunan Galata Kalesi'ni kuşatmış ve bu kalede fazla bir direnme göstermeyerek teslim olmuştur.²¹ Donanma daha sonra Tiber Nehri kıyısındaki Ostra limanına gelmiştir. Ostra, Roma şehrinin limanı olup, Roma'ya 15 km. mesafededir.

Türk Donanması'nın Roma önlerine gelmesi İtalya'da ve Avrupa'da büyük heyecan yaratmıştır. Roma'nın bir banliyösünün işgal edildiğini gören ve Barbaros'un kadirliğinde bulunan Fransız Elçisi Polin Barbaros'un ayaklarına kapanarak Roma'ya çıkmaması için yalvarmış ve Roma'nın işgaline mani olmuştur.

Donanma 11 Temmuz 1543 tarihinde Toulon önlerine gelmiş ve limandaki Fransız gemileri direklerine Türk bayrakları çekerek Kaptan-ı Derya yi selamlamışlardır.²²

5 Ağustos günü yanına Fransız donanmasını da alan Barbaros tekrar Toulon'a hareket etmiştir. Barbaros, Toulon'dan Nice'e İspanyollardan bu kaleyi almak için hareket etmiştir. Donanma Nice Kalesi'ni ablukaya alarak bombardımana başlamış fakat bombardımanın en yoğun anında Fransız gemileri birer ikişer ateş kesmeye başlamıştır. Barbaros kaleyi karadan da kuşatmak için Türk askerlerini Nice kıyılarına çıkartmış ve

²⁰ Dr. Hamit Pehlivanlı ,**Tarih Boyunca Türk-Fransız Münasebetlerinin İktisadi, Siyasi Bakımdan Tetkiki**, Gnkur.Bşk.lığı , Türk Askeri Tarih Komisyonu Makale

²¹ Nicolae Jorga,**Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt 1**, Yeditepe Yayınevi,2005,s.425

²² Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi,Cilt 3** ,Ötüken Yayınevi,s.276

Nice kalesi nihayet 20 Ağustos'ta teslim olmuştur. Barbaros'un yaptığı teslim anlaşmasında kalenin yağmalanmayacağı sözü verilmiş olmasına rağmen, Barbaros'un ayrılmasını müteakip Fransızlar şehri yağmalamışlar ve bu yağma olayını da Türklere fatura ettirmişlerdir.

8.1.3.4.Turgut Reis'in Fransa'ya Yardıma Gitmesi

13 Mart 1547 yılında I nci François ölmüş yerine oğlu II nci Henri geçmiştir. 1552 yılında Şarlken ile savaşan II nci Henri Kanuniye bir elçi göndermiş ve askeri yardım istemiştir. Kanuni I nci François'dan edindiği tecrübeler nedeniyle, bu yardıma biraz soğuk bakmış ise de bazı şartlarla yardım etmeye karar vermiştir.²³ 1 Şubat 1553 yılında yapılan anlaşma ile Fransa devleti, Osmanlı devletine yaptığı yardımlar karşılığı taksitle ödemek kaydıyla 300 bin altın verecek ve bu para ödeninceye kadar da donanmasını, Osmanlı donanmasına rehin bırakacaktır. Fransızlar Toscana denizinin dışında Türk donanmasından yardım isterlerse, 150 bin altın daha tazminat verecekler ve düşmandan, ele geçen gemiler Türklere ait olacaktır.²⁴

Bu anlaşma gereği Turgut Reis Fransa'ya yardım için 1553 yılında denize açılmıştır, Turgut Reis'in donanmasındaki gemi sayısı 45 parçadır.

Napoli ve Sicilya sahillerine gelen Turgut Reis, burada olması gereken Fransız donanmasını bulamamıştır. Fransa, Osmanlı devletini İspanya Kralı üzerinde tehdit unsuru olarak kullanmış ve İspanya Kralı II nci Philip ile ittifak anlaşmasını imzalamaktan çekinmemiştir. Fransa donanmasını bulamayan Turgut Reis Napoli ve Sicilya sahillerine akınlar düzenlemiş ve 15 Ağustos 1553'de Korsika Adası'ndaki Bastia limanını teslim alarak İstanbul'a dönmüştür.

8.1.3.5.Kanuni Dönemine Kadar Kültür İlişkileri

Bu dönem Türk modasının Fransa'da gözde olduğu bir devredir. Türk kelimesi Fransa'da olağan üstülük, zenginlik, güzellik, güçlülük ve dürüstlikle beraber söylenmektedir. Fransa Kraliçesi dahi Türk kumaşından elbise giymekte elbisenin Türk kesimi şeklinde dikilmesini istemektedir ve yetişmeleri için İstanbul'a terziler

²³ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt 3 ,Ötüken Yayınevi,s.328

²⁴ Yılmaz Öztuna,a.e.g.e.s.329

yollamıştır. Türk modası salgın halinde tüm Avrupa'ya yayılmış ve bu moda Turquerie denilmiştir.²⁵

8.1.3.6.II nci Selim Dönemi

Kanuni Sultan Süleyman ölmüş, yerine oğlu II nci Selim geçmiştir.1536 yılında imzalanan kapitülasyon anlaşması "fiilen" ortadan kalkmıştır. Bu durumda Fransız tüccarları mağdur olmaya başlamışlar ve artan şikâyetleri karşısında, Fransa Kralı İstanbul'a Claude de Bourg isminde bir elçi göndererek kapitülasyon anlaşmasının yenilenmesini istemiştir. II nci Selim Fransa'nın bu isteğini kabul etmiş ve 18 Ekim 1569 yılında II nci Kapütilyasyon anlaşmasını imzalamıştır.²⁶ Bu anlaşma ana başlıklarla şu hususları ihtiva etmektedir:

a. Yapılan anlaşma Padişah veya kralın ölümü ile sona ermeyecek, sürekli olacaktır.

b. Osmanlı Devletinde bir yıldan fazla oturan yabancıardan cizye vergisi alınmıyordu. Fransızlar bu konuda muaf tutuluyordu. Bir yıldan fazla otursalar bile Türkler gibi vergi vereceklerdi.

c. Osmanlı sularında ticaret yapacak Ceneviz, Sicilya ve Ankona ticaret gemilerine, ilk anlaşmada ancak Fransız bayrağı çekerlerse izin yeriliyordu. Bu anlaşmada ise Fransız bayrağı çekecek devletlere İngiliz, Venedik ve İspanya gemileri de eklenmiştir.

II nci Selim döneminde Fransa ile ilişkiler daha ziyade ekonomik alanda olmuştur. III ncü ve IV ncü kapitülasyon anlaşmaları yapılmış ve Fransa her yapılan anlaşma ile imtiyazlarını daha da genişletmiştir.

Bu arada İngiliz ve Fransız tüccarları arasında da kıyasıya bir rekabet oluşmuştur. İngilizler elde ettikleri ticaret avantajlarını III ncü Kapütilyasyon anlaşması ile Fransızlara kaptırmışlar ve yine bu kapitülasyon anlaşması ile Kudüs'e gidecek rahipler üzerinde Fransız himayesi, Fransız elçilerinin eşyalarının gümrük resminden muafiyeti ve Fransız konsoloslarının Katolikleri himayesi kabul olunmuştur.²⁷ Osmanlı devletinin güçlü olduğu dönemde hiç düşünmeden verdiği bu imtiyazlar, ileride başına çok büyük dertler açmış ve hatta Osmanlı devletinin çöküşünü hazırlamıştır.

²⁵ Gündüz Akıncı, **Türk-Fransız Kültür İlişkileri, (1071-1859) Başlangıç Dönemi**,Ank. Atatürk Üniv. Ed. Fak. Yayınları, 1973.s.78

²⁶ Nicolae Jorga,**Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt 1**, Yeditepe Yayınevi,2005,s.476

²⁷ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.321

8.1.4. XVII nci Yüzyıl

XVII nci asır başlarından itibaren Osmanlı Devleti eski kudret ve dinamizmini kaybetmeye başlamıştır. Batı'da Avusturyalılarla, Doğu'da İranlılarla uzun süreli muharebeler yapılmış, her ne kadar bu muharebeler başarı ile sonuçlanmış olsa da Osmanlı maliyesine büyük yük getirmiştir ve halkta bıkkınlık doğurmuştur. Bu asır başlarında Türk-Fransız ilişkilerinde dikkat çeken olay kapitülasyonların yenilenmesidir. V nci kapitülasyon anlaşmasının diğer anlaşmalardan farkı; Fransızlara Osmanlı İmparatorluğu bünyesindeki Katolikleri himaye görevi verilmesi ile Cezayir korsanlarının Fransız gemilerin verdiği zararları gidermek ve Cezayir korsanlarını cezalandırmak hakkının verilmesidir.²⁸

Fransızlara Katolikleri himaye etme görevi verilmesi; Bu imtiyazla Fransa Kralı ve onun dostları olan diğer Hıristiyan ülke vatandaşları, Kudüs'teki mukaddes yerleri serbestçe ziyaret edecekler, Kudüs'teki rahipler ibadetlerinde serbest olacaklar, istedikleri yerlere serbestçe gidip gelecekler ve gerekirse yardımcı olunacaktır.

Verilen bu imtiyaz, Fransızları Katoliklerin hamisi pozisyonuna sokmuştur. Bu imtiyazı Fransa, Osmanlı Devleti üzerinde sürekli baskı aracı olarak kullanmıştır. Fransa'nın bu imtiyazı istemesi de önemlidir. Geçmiş olaylarda da görüldüğü gibi Fransa Haçlı zihniyetinin tartışılmaz en ateşli savunucusu olmuştur. Bu imtiyaz Haçlı zihniyetinin yaşaması ve yaşatılması için özellikle alınmıştır.

İkinci imtiyaz olan Cezayir korsanlarının cezalandırılmasına gelince; bağımsız bir ülkenin, kendi devletinin bir parçasında yaşayan insanları, suç işleseler dahi başka bir devlet eliyle cezalandırılması hükümlerle hakları ile bağdaşamamaktadır.

Devleti ayakta tutan yasama, yargı ve yürütmenin bir ayağını yabancı bir devlete bırakmak o ülkenin kaybını kabul etmek demektir ve Fransa ileride Cezayir hakkında nasıl bir niyet beslediğini gösterecektir.

Burada dikkat çeken husus, batılı ülkeler Türkiye üzerinde besledikleri emelleri, Osmanlı Devleti'nin en güçlü döneminde dahi uzun vadeli bir planlamayla adım adım elde ederken, Türk yöneticilerinin devleti yaralayacak imtiyazları dar bir görüş açısı altında yabancılara bol keseden vermiş olmalarıdır.

²⁸ Gündüz Akıncı, **Türk-Fransız Kültür İlişkileri, (1071-1859) Başlangıç Dönemi**, Ank. Atatürk Üniv. Ed. Fak. Yayınları, 1973.s.131

8.1.4.1.Fransa'nın Güçlenmesi ve Katolik Propagandasının Başlaması

Fransa Kralı XIII ncü Louis döneminde (1610–1643) Türk-Fransız ilişkilerinde bir durgunluk gözlenmektedir. Bu durgunluk XIV ncü Louis döneminde doruk noktaya ulaşmıştır.

8.1.4.1.1.Fransa'nın Güçlenmesi

Fransa asrın başlarından beri milli birliğini yeniden tesis etmiş ve devrin değerli devlet adamları vasıtasıyla merkezi otorite kurmuş ve güçlü bir Fransa ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti'nin İspanya-Avusturya imparatorluğuna üst üste darbe indirmesi sayesinde de kara Avrupa'sında güçlü bir devlet kalmamıştır. Denizlerde ise yine İspanya donanması Akdeniz'de yok edilmiş, tüccar devlet olan Venedik Cumhuriyeti sömürge kaybede ede Osmanlılarca neredeyse tarihten silinmiştir.

İşte bu durumda Fransa çok güçlenmiş ve Avrupa'nın en güçlü devleti haline gelmiştir.Fransa için Osmanlı İttifakı hayati olmaktan çıkmıştır. Osmanlı Devleti ise II nci Viyana kuşatmasından sonra çok büyük topraklar kaybetmiş ve gerilemeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde Türk Devlet adamları Avrupa'da meydana gelen olayları değerlendirememiş, siyasi arenanın dışında kalmışlardır.

8.1.4.1.2.Katolik Propagandanın Başlaması

Güçlenen ve Osmanlı Devleti'nin himayesine ihtiyacı kalmayan Fransa Avrupa'da ki gücünü dini etkilerle de pekiştirip haçlı zihniyetinin liderliğini yapmak istemiştir. Bu nedenle de VI ncü kapitülasyonlarla önemli avantajlar elde etmiştir.

Türkiye'de Katolik propagandası Cizvit papazlarınca yapılmıştır.²⁹ 1563 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda şubeler açıp faaliyetlere başlayan Cizvit tarikatı, Fransa büyükelçiliğinin destek ve himayesinde faaliyetlerini sürdürmüştür.

Cizvit papazlarının faaliyetleri hoşnutsuzluk doğurmaya başlayınca, bu papazlardan bir kısmı yakalanmış ve yargılanmaya teşebbüs edilmiş ise de Fransa büyükelçisinin araya girmesi ile serbest bırakılmışlardır.³⁰

²⁹ Gündüz Akıncı, **Türk-Fransız Kültür İlişkileri, (1071-1859) Başlangıç Dönemi**,Ank. Atatürk Üniv. Ed. Fak. Yayınları, 1973.s.138

³⁰ Gündüz Akıncı,a.g.e.s.139

Bu arada Fransa tahtına XIV ncü Louis geçmiş ve Katolik propagandasını daha da süratlendirerek ve Cizvit papazların aleni olarak propagandalarını yapmalarını sağlamıştır. Fransa'nın amacı Türkiye'deki Hıristiyanları Katolik mezhebine sokmakla, onları kendisine bağlamak ve Osmanlı Devleti'nden sağladığı imtiyazlarla Katolik halkın hakkını korumak amacıyla Osmanlı Devleti'ni baskı altına almak olmuştur

XIV ncü Louis'in bu düşüncesini Osmanlı Devletinde bulunan Hıristiyanlar da desteklemiş ve teşvik etmişlerdir. Hatta Antakya Rum Patriği ve Halep Ermeni Patriği XIV ncü Louis'ye mesajlar göndererek kurtuluşlarının sağlanmasını istemişlerdir.³¹

Fransız Katolikler en çok Ermeniler üzerinde propagandayı yoğunlaştırmışlar ve neticede 30.000 Ermeni'yi Katolik yapmışlardır.³²

Osmanlı Devleti Fransızların çabalarını görmüş ve bazı tedbirler almaya teşebbüs etmişse de Fransa büyükelçisi her defasında araya girerek engel olmuştur.

Ermeniler üzerindeki yoğun baskıyı ortadan kaldırmak için Osmanlı Devleti Fransa yanlısı Ermeni Patriği'ni görevden almış ve yerine Katolik düşmanı Ayendik Patrik yapılmıştır. Fakat Fransa Avendik'i Paris'e kaçırıp hapis etmiş, bunun üzerine Osmanlı devleti Cizvitlerin hareketlerini iyice kısıtlamış ve bir Ermeni matbaasını da kapatmıştır.³³

İstanbul dışında Katolik propagandası en çok Şam, Halep ve Savda şehirlerinde yapılmıştır. Fransa Suriye'ye özel bir önem vermiş ve Katolik Marunîleri de kendi nüfuz sahası içinde saymıştır. Osmanlı Devleti'nin parçalanması esnasında bu fikre istinaden Suriye ve Lübnan'ı istemiştir.

8.1.4.2.Fransa'nın Cezayir'e Saldırması

Avrupa'da güçlenen Fransa artık sömürge elde etme yollarını aramaya başlamış ve kendisine en yakın ülke olan Cezayir'e göz dikmiştir.

1665 yılında XIV ncü Louis'nin en itibarlı büyükelçisi olan La Haye, büyükelçi olarak İstanbul'a gelmiş ve her zaman büyük itibarla kabul edilen Fransa elçisine bu defa Köprülü Fazıl Ahmet Paşa tarafından itibar edilmemiştir. Çünkü o dönemde Girit seferi devam etmekte idi ve Kandiye Kalesi kuşatılmıştır. Fransa ise Osmanlı Devleti'ne

³¹ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990.s.243

³² Mevlüt Oğuz, **Anadolu'nun Fethi Türk Ermeni İlişkileri Ve Kilise**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2004.s.231

³³ Mevlüt Oğuz,a.g.e.,s.237

dostluk göstermek için en önemli elçisini İstanbul'a gönderirken diğer taraftan Girit'e açık olarak yardım etmiştir.

Bu dönemde Osmanlı devleti, Cezayir Beylerbeyi'ni hareketlerinde serbest bırakmıştır. Bunun üzerine Cezayir Beylerbeyliği'ne ait donanma Akdeniz ve Atlantik'te Fransız gemilerini vurmaya ve önemli ganimetler elde etmeye başlamıştır. Gemilerinin ele geçirilmesinden ve büyük miktarda ticari malların Türkler tarafından gasp edilmesinin meydana getirdiği huzursuzluk nedeniyle Fransa'da; eğer Cezayir'de bir liman ele geçirilir ve burası üs olarak kullanılırsa Fransa'ya yönelik faaliyetlerin önemli ölçüde azalacağı fikri oluşmuştur.³⁴

1664 yılında Baufert Dükası'nın komutasında, büyük bir Fransız donanması Cezayir'e sevk edilmiştir. Fransız donanması Cezayir'deki Cicelli limanına çıkarma yapmış ve limanı ele geçirmiştir. Cezayir yeniçeri ağası Şaban Ağa, Fransızlar'ı Gicelli'den atmak için süratle harekete geçmiş ve daha Cicelliye tam yerleşmeden 2000 kadar Fransız'ı kılıçtan geçirerek Fransızların süratle limandan çekilmeleri sağlanmıştır.³⁵

8.1.4.3.Fransa'ya Elçi Gönderilmesi

1668–1669 yılı kış döneminde, Türk-Fransız ilişkileri iyice sertleşmiştir. Bunun sebebi de devam eden Girit seferi süresince Fransa'nın, Girit'e en fazla yardım eden devlet olarak bilinmesidir.

XIV ncü Louis'in takip ettiği Katolik siyaseti İstanbul'da Fransa aleyhine büyük infial yaratmıştır. Fransız Büyükelçisi La Haye Avrupa'da söz sahibi bir devletin elçisine yapılmayacak muamelelere maruz kalmış ve itibarı sarsılmıştır.

Elçisine yapılan bu muameleler Fransa tarafından sineye çekilmiştir. Çünkü henüz Fransa, Osmanlı Devleti ile köprüleri atacak durumda değildir. Üstelik Osmanlı Devleti'nden sağladığı ekonomik çıkarlar çok büyüktür. Osmanlı Devleti ile doğrudan çatışmayan Fransa, dolaylı yoldan Papa ile Haçlı Seferleri için diyalog kurmuş, Girit'e para ve asker yardımı yapmaya devam etmiştir.³⁶

Osmanlı Devleti Fransa'ya; Girit'e yardım ettiği sürece verdiği ticaret imtiyazlarını askıya alacağını ilan ederek ve derhal uygulamaya geçmiştir.

³⁴ Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt 2**, Yeditepe Yayınevi, 2005, s.129

³⁵ Nicolae Jorga, a.g.e., s.129

³⁶ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi, Cilt 4**, Ötüken Yayınevi, s.219

Osmanlı Devleti ile yaptıkları ticaretten büyük kazanç sağlayan Fransız tüccarları, kazanç yollarının kesilmesi üzerine XIV ncü Louis'ye büyük baskı yapmaya başlamışlardır. Fransa'nın Büyükelçisi La Haye sürekli olarak Osmanlı yönetimine iki devlet arasında yanlış anlamalar olduğunu, kararın adil olmadığını, şayet Osmanlı devleti Fransa'ya bir elçi gönderirse durumun süratle düzeleceğini telkin etmiştir. Fransa'nın istediği yüksek derecede bir memur yerine bir müteferrikayı (Padişah emir subayı) Fransa'ya göndermeye karar verilmiştir.³⁷

Elçi göndermenin diğer bir önemli tarafı, Osmanlı devleti hiçbir ülkeye büyük elçi göndermemiştir. Fransa'ya 4 Ağustos 1669 yılında gönderilen büyükelçi, Osmanlı Devletinin gönderdiği ilk büyükelçi unvanını almıştır.³⁸

8.1.4.4. Kapitülasyonların Yenilenmesi

Fransa, Osmanlı Devletinin kapitülasyonları askıya almasından dolayı büyük zarara uğramış ve bu durumu düzeltebilmek için büyük çaba harcamıştır.

5 Haziran 1673 yılında Fransa ile VI ncü Kapitülasyon anlaşması imzalanmıştır.³⁹ Bu kapitülasyonlarla Fransa yeni imkânlarla kavuşmuştur. Önceki verilmiş kapitülasyonlarda Katoliklerle ilgili imtiyazlar sadece Kudüs ve Kamame kilisesi için verilmiştir. Yeni anlaşmada ise Osmanlı Devleti'nin her yerindeki Katolikleri himaye edecek; daha evvel vergiye tabi kiliseler vergiden muaf olacak; ithalattan alınan % 5 vergi % 3'e düşürülecek; Fransız konsoloslar, din adamlarının ve tüccarlarının ihtiyacı için şarap imalat ve ithalatı yapabilecek; 100 Franga kadar davalı, alacaklı Fransızlar mahkemeye çıkarılmayacak; Fransız vatandaşı suç işlerse, bir sene müddetle cezadan muaf tutulacak ve Kızıldeniz Fransız ticaretine açılacaktır.⁴⁰

Yapılan bu yeni anlaşma karşılığı Fransa, Osmanlı Devleti'nden çok büyük imtiyazlar almıştır.

8.1.4.5. Fransa'nın Cezayir'e İkinci Defa Saldırması

Cezayir Beylerbeyliğine bağlı donanmanın Akdeniz'deki faaliyetlerini Fransa bir türlü durduramamıştır. Cezayir donanması sürekli korsanlık faaliyetinde bulunmuş ve

³⁷ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt 3 ,Ötüken Yayınevi,s.336

³⁸ Jacques Bainville,**Fransa Tarihi**,Kanaat kitabevi,İstanbul,1938.cilt 2, s.117

³⁹ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.401

⁴⁰ Oral Sander,a.g.e.,s.401

çok miktarda gemi ve ganimet elde etmiştir. 1682 yılında Cezayir donanması 29 parça Fransız ve 350 parça İngiliz gemisi ele geçirmiştir.⁴¹ XIV ncü Louis, Mareşal D'Estree'nin komutasında 41 geminden oluşan donanmayı 26 Haziran 1684 yılında Cezayir'e göndermiştir. Cezayir Beylerbeyi olan Mezomorta Hüseyin Paşa, Fransız donanmasının gitmemesi halinde Cezayir'deki Fransızların öldürüleceğini Fransız amirale bildirmiş, Fransız donanması ablukayı kaldıramayınca Cezayir'deki Fransız esirlerin tümü öldürülmüştür.⁴² Bu süre zarfında Türk kıyı bataryaları da Fransız gemilerine önemli zarar vermiş ve Fransızlar Cezayir'deki direnişi kıramayacaklarını anlayınca ablukayı kaldırarak geri çekilmişlerdir.

8.1.4.6.Viyana Seferi Sırasında Fransa'nın Tutumu

1683 Nisanı'nın ilk günü Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Avusturya'yı işgal etmek ve Viyana'yı ele geçirmek maksadıyla kuvvetli bir ordu ile ileri harekâta başlamıştır. XIV ncü Louis, Avusturya ile savaş halindeyken Avusturya (Almanya) ile savaşı kesmiş ve Avusturya (Almanya) imparatoruna Ren üzerindeki tüm kuvvetlerini çekebileceğini ve bunları Türklere karşı kullanabileceğini söylemiştir. Ayrıca Türkler Viyana önlerine gelirse bir Fransız ordusu ile Avusturya'yı destekleyeceğini vaat etmiştir.⁴³

8.1.4.7.Viyana Mağlubiyetinin Doğurduğu Sonuçlar

Türklerin, Viyana önlerinde mağlup olmalarından sonra Avrupa'da Türkler aleyhine bir ittifak oluşmuştur. Avusturya, Venedik, Lehistan ve Rusya Türklere dört cepheden saldırmıştır. Fransa ittifaka katılmamıştır. Fakat Avusturya ve müttefikleriyle 20 senelik saldırmazlık anlaşması yapmıştır.⁴⁴

Osmanlı Devleti çok zor durumda düşmüş Avusturyalılar Belgrat'ı kuşatmışlardır. Osmanlı Devleti üzerindeki baskıyı kaldırmak amacıyla Fransa'yı Avusturya'ya karşı savaşmaya teşvik etmiş ve Fransa'nın savaşa girmesi için önemli birçok tavizler vermiştir. Bunlardan, bazıları şunlardır:

⁴¹ Prof.Dr. Aydın Taneri, **Osmanlı Kara Ve Deniz Kuvvetleri**, Utku Basımevi, Ankara, 1981.s.285

⁴² **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.13

⁴³ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.13

⁴⁴ Nicolae Jorga,**Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Cilt 2**, Yeditepe Yayınevi,2005,s.391

1.Fransızlar en çok Akdeniz'de ki Cezayir donanmasının verdiği zararlardan şikâyet etmiş verilen fermanla artık Türk gemilerinin Fransız gemilerine taarruzu yasaklanmıştır. Şayet böyle bir şey olay olursa, doğacak zarar Osmanlı devletince karşılanacaktır.

2.İkinci fermanla, Fransız elçisi gümrük muafiyetine sahip olmuştur.

3.Üçüncü fermanla da, Fransa Kralı tüm Katoliklerin hamisi olmuş ve Halep, Galata ile Milo'da üç kilise inşa etme iznini almıştır.

Bu imtiyazlardan sonra, Fransa 1688'de Avusturya'ya savaş ilan etmiştir.

Ortaya çıkan bu karşılık durumu kendi menfaatleri açısından zararlı bulan İngiltere, aracı rolüne soyunmuş Osmanlı Devleti'ne barış yapması için telkinlerde bulunmuştur. Osmanlı Devleti de bu teklifi kabul ederek 1699'da barış antlaşmasını imzalamıştır.

8.1.4.8. XVII nci Asırda Kültür İlişkileri

Bu asrın başlarında Osmanlı devletinin yönetim ve işleyiş tarzı Avrupalıların dikkatini çekmiştir. Fransız yazar Poncet Fransa Kralı'na devlet yönetiminin Osmanlı devleti gibi olmasını önermiş ve krala “padişah nasıl halifeyse, Fransa kralı da dini yetkileri Papaya bırakılmamalı kendi kullanılmalıdır. İç isyanları önlemek için halka, Osmanlı'da yaşayan halklara sağlanan imkânlar sağlanmalıdır. Osmanlı'da nasıl asalet yoksa Fransa'da da asalet kaldırılmalıdır ” demiştir.⁴⁵ XIV ncü Louis, Osmanlı devleti üzerinde Fransa'nın güç, kuvvet ve ihtişamını göstermek için yeni yaptırdığı dört gemi ile Nointel Markizini elçi olarak 1670 yılında Türkiye'ye göndermiştir. Elçi, halkın kendisine büyük ilgi göstereceğine ve gemilerin ihtişamına hayran olacaklarını beklerken, kendisi, İstanbul'da gördüğü zenginlik ve şatafata hayran kalmıştır.⁴⁶

Ünlü yazar Voltaire bir kitabında; "*Türkler diğer hususlarda olduğu gibi askerlik sanatında da Hıristiyanlardan üstündürler. Kandiye kalesi önlerinde yaptıkları istihkâmları görerek modern istihkâmcılığı biz Türklerden öğrendik ve Fransa'da tatbik ettik. Savaş alanında seyyar dökümhaneler kurarak, büyük çaplı topların nasıl*

⁴⁵ Gündüz Akıncı, **Türk-Fransız Kültür İlişkileri, (1071-1859) Başlangıç Dönemi**,Ank. Atatürk Üniv. Ed. Fak. Yayınları, 1973.s.395

⁴⁶ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.15

döküldüğünü hayretle müşahede ettik. Türkler savaş tecrübeleri, cesaretleri, çalışkanlıkları, azimleri ve zenginlikleri bakımından o tarihte bizden o derece üstündüler ki İtalya'yı alıp Roma'yı feth etmemiş olmalarına şaşmak icap eder” demiştir.⁴⁷

Fransa'da o dönemde Türklere ait her şey ilgi çekici gelmiştir. Özellikle büyükelçinin gelmesiyle bu ilgi daha da artmıştır. Hatta bu ilgi artık o kadar had safhaya gelmiştir ki Moliere "*Kibarlık Budalası*" isimli eserinde bu ilgi ile alay etmiştir. Fransa ilk defa kahveyi bu vesile ile tanımıştır.

8.1.5. XVIII nci Yüzyıl

Bu asır başlarında Türkiye, Rusya ile 1713'de Edirne Antlaşmasını, Avusturya ile de 1718'de Pasarofça Antlaşması'nı yaparak bir süre olsun rahatlamıştır.⁴⁸

Rusya ve Avusturya devletleri Osmanlı devletine Fransa'ya verilen imtiyazların kısıtlanması konusunda büyük baskılarda bulunmuşlardır. Padişah olan III ncü Ahmet bu baskılar karşısında Fransa'nın imtiyazlarını kısıtlamaya başlamıştır. Ortaya çıkan bu durum, Fransa'da ciddi endişelere yol açmıştır. Fransız sefirinin Türkiye'deki otoritesi sarsılmış, dolayısıyla Fransa'nın önemle eğildiği Katolikleştirme faaliyeti yavaşlamıştır.

8.1.5.1. 28 Çelebi Mehmet'in Fransa'ya Gönderilmesi

Türkiye ve Fransa arasında soğuk bir dönem başlamış olmasına rağmen ilişkiler devam etmiştir. Bu dönemde 28 Çelebi Mehmet, Kudüs'te bulunan Saint Sepulere kilisesinin onarımının Fransa'ya verildiğini müjdelemek üzere fevkalade büyükelçi sıfatıyla Fransa'ya gönderilmiştir.

28 Çelebi Mehmet 21 Mart 1721'de XV nci Louis tarafından kabul edilmiş fakat bu görüşmeden Osmanlı devleti lehine önemli bir kazanç sağlanamamıştır.

8.1.5.2.1740 Kapitülasyonlarının İmzalanması

Osmanlı-Rus ve Osmanlı-Avusturya savaşlarında, Osmanlı devleti iki cephede birden savaşmak zorunda kalmış ve çok zorlanmıştır. Bu savaşın durdurulması için

⁴⁷ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.15

⁴⁸ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.s.403

Osmanlı devleti Fransa'yı devreye sokmuş ve Fransa'nın gayretiyle de savaş durdurulmuştur.

Savaşın durdurulması ve barış anlaşmalarının imzalanması Fransa'ya büyük itibar sağlamıştır. Daha önce Rusya ve Avusturya'nın baskısıyla askıya alınan kapitülasyonlar bu anlaşmadan sonra 1740 yılında yenilenmiştir.⁴⁹

Bu anlaşma ile Fransa çok önemli ticari avantajlar elde etmiş ve ticareti büyük oranda artırmıştır. Ayrıca Fransız elçi ve konsolosları, Hıristiyan teba üzerindeki himayelerini daha da genişletmiş ve diğer Avrupa ülkeleri adına da iş yapmaya başlamışlardır. Bu da Fransa'nın siyasi itibarını artırmıştır.

8.1.5.3. 1768–1774 Türk-Rus Harbinde Fransa

Fransa, Rusya'nın İngiltere ile yaptığı ticaret anlaşmasından tedirgin olmuş, ayrıca Rusya'da Katolikler önemli ölçüde sindirilmiştir. Fransa, Osmanlı Devletini Rusya'ya karşı harbe teşvik etmiş savaş başlayınca da vaat ettiği yardımları yerine getirmemiştir.⁵⁰ Savaş sonucunda Osmanlı devleti mağlup olarak 1774'te Küçük Kaynarca Antlaşması'nı imzalamıştır. Bu anlaşmanın en büyük özelliği; Osmanlı Devleti hudutları içerisinde bulunan tüm Hıristiyanların himayesi daha önce Fransa'ya verilmişken, Kaynarca Antlaşması'nda ise Ortodoksların himayesi Rusya'ya verilmiştir.⁵¹

8.1.5.4. Fransa'da Yunan Hayranlığı

Avrupa'da her yönden güçlenen Fransa'da, kültür yönünde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle eski Yunan kültürü incelenmiş ve çeşitli yazarların yorumları ile kitap, dergi ve gazetelerle halka duyurulmuştur. Fransız düşünürleri ve bürokratlarında büyük bir Yunan hayranlığı başlamıştır. Yunanlıların, Müslüman Türklerin esareti altında olması Fransızlar tarafından kabullenilememiştir. Yunan sevgisi ve Türk nefreti o kadar kuvvetle hissedilmiştir ki, Fransa'nın geniş ticari menfaatlerine ve bu menfaatleri koruma yolunda Fransız devlet adamlarının gayretlerine rağmen, Türkiye'nin Rusya tarafından parçalanması temenni edilmiş ve bu sayede Yunanistan'ın

⁴⁹ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi, Cilt 4**, Ötüken Yayınevi, s.210

⁵⁰ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.16

⁵¹ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000. s.411

bağımsızlığına kavuşacağı düşünülmüştür.⁵² Özellikle XVIII nci asrın ilk yarısında Montesquieu gibi düşünürlerin Türklere karşı körüklediği nefret, asrın ikinci yarısında büsbütün kuvvetlenmiştir. 1772 senesinde Voltaire Prusya Kralı'na; Türkleri boğazlardan atmak için Rusya yanında harbe girmesini teşvik etmiştir. Bu ünlü Fransız düşünürü Rus Çariçesi Katerina'ya hitap eden bir eserinde, Yunan hayranlığı nedeniyle Türklere ağır hakaretler etmiş, Rusya'yı da göklere çıkarmıştır.

8.1.5.5.Fransız İhtilali Öncesi Türk-Fransız İlişkileri

1784 yılı sonbaharında Fransa Büyükelçisi olarak Choiseul Gouffier atanmıştır. Gouffier gerek Doğuya ait inceleme ve eserleri, gerek Fransız ihtilalinden önce, kraliyetin son büyükelçisi olmak itibarıyla Türk-Fransız ilişkilerinde önemli bir yer tutmaktadır.⁵³

Fransız büyükelçisi, ticari menfaatlerinin gelişmesini sağlamak ve Karadeniz'in Fransız ticaret gemilerine açılması için caba sarf etmiştir. Ayrıca Nil vadisi ve Kızıldeniz üzerinden Hindistan'a bir yol açılarak, Hindistan'daki İngilizlerin artmakta olan üstünlüğü ile mücadele etmiştir. Osmanlı idaresi yeni büyükelçiyi Yunan davası savunucusu ve Rus sempatzamı olarak tanımıştır. Bu dönemde Velihaht olan III ncü Selim Fransa Kralı XVI ncı Louis'ye Rusya'ya karşı işbirliği sağlamak için mektup yazmıştır.⁵⁴ Fransa Kralı III ncü Selimin Mektubuna verdiği cevapta, bir Türk-Rus harbini Fransa'nın önlemeye çalıştığını, ancak bir harbe girmeden önce, hazırlamak gerektiğini, bu nedenle de Türk Ordusu'nun ıslahı için Fransa'nın askeri-personel gönderdiğini belirtmiş ve Fransa'dan başka bir şey beklenmemesini bildirmiştir. Bu arada İstanbul'da bulunan Rus Sefiri Diez, taşkın hareketlerde bulunmuş ve Türk-Rus harbini çıkarmak için uygun ortamı hazırlamaya çalışmıştır.

Osmanlı yönetimi elçinin sabır taşıran hareketleri nedeniyle 13 Ağustos 1787 yılında elçiyi Yedikule'ye hapsetmiş ve aynı günde Türk-Rus harbi başlamıştır.

Türk-Rus harbinde Fransa'nın tarafsız kalması, İstanbul'da büyük infiale sebep olmuş;⁵⁵ Halk Fransız Büyükelçisinin Tarabya'da ki evini yakmıştır. Beyoğlu'ndaki

⁵² **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.16

⁵³ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 1, s.256

⁵⁴ Robert Mantran, **16 – 18. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu**; Tercüme: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi; Ankara, 1995 .s.421

⁵⁵ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.47

elçilik binasını kuşatılmış, Fransa'nın İstanbul'daki itibarı iyice sarsılmıştır. Savaşı durdurmaya gücü yetmeyen Fransız büyükelçisi'nin bütün çabası Fransız, ticaretinin zarara uğramaması veya asgari zararlar krizi atlama faaliyeti üzerinde yoğunlaşmıştır.

8.1.5.6.Fransız İhtilalinin Osmanlı Devleti'ne Etkileri

Fransız ihtilalinde Türkler, başlangıçta ihtilale karşı ilgisiz kalmıştır. İç sorunları ve savaşlar nedeniyle Fransa'da ne olup bittiğini anlayamamıştır. Osmanlı devleti Fransa'da meydana gelen ihtilal nedeniyle gittikçe azalan Fransız desteğinin yerine, yeni müttefikler aramaya başlamıştır. Yeni müttefikler İngiltere ve Prusya olmuştur. Avrupa devletlerinin Fransa'da meydana gelen olayları, tam değerlendirmemeleri nedeniyle, ihtilali Fransa'nın bir zafiyeti kabul ederek başlangıçta sevinmeleri, daha sonra yerini büyük bir telaşa bırakmıştır. İşte Osmanlı devleti bu kargaşa arasında 1791 yılında Zıştov ve 1792 yılında Yaş muahedelerini imzalamıştır.⁵⁶

Fransa'da ihtilali hazırlayan en büyük faktör sınıflar arasında sosyal ve hukuki dengesizliktir. Fransa Cumhuriyeti'nin İstanbul'a ilk gelen elçisi Descorches'un da söylediği gibi "*Türklerde eşitlik hissi gayet kuvvetli*" dir.⁵⁷ 1756 yılındaki Avusturya-Fransa ittifakı nedeniyle Türk-Fransız ilişkileri kısmen soğumuştur. Bâb-ı Ali, Fransa'nın Türkiye'yi düşmanları karşısında yalnız bıraktığı, hatta sattığı kanaatin olmuş bu nedenle de Fransa'daki olaylara pek ilgilenilmemiştir.

Milletlerin hükümdarların baskısından kurtularak kendi geleceklerini bizzat tayin etme düşüncesi Türklerce pek anlaşılmamıştır. Bu düşüncenin imparatorluğun gayri müslim cemaati üzerindeki tesirleri için henüz zaman erken olmuş ve böyle bir endişe ancak 1797 yılında Bonapart'ın Venedik seferi esnasında duyulmuştur.⁵⁸

7 Haziran 1793 yılında Fransa Cumhuriyeti'nin elçisi olarak Descoreties İstanbul'a gelmiştir. Bâb-ı Ali yeni elçiyi kabul etmekte yavaş davranmıştır. Çünkü bu sırada Avusturya, Prusya, Rusya ve İngiliz elçilerinin, Fransız elçisinin kabul edilmemesi yolunda baskısı artmış ve bu devletler yeni Fransız Cumhuriyetini tanımamıştır. Osmanlı devleti Fransız elçisini kabul ettiği takdirde, Fransa Cumhuriyeti'ni de tanımış olacaktır. Bu nedenle Bâb-ı Ali acele etmemiş, büyük devletlerden birinin Fransa'yı tanınmasını beklemiştir.

⁵⁶ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s,62-63

⁵⁷ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.17

⁵⁸ Robert Mantran, **16 – 18. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu**; Tercüme: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi; Ankara, 1995 .s.427

Yeni Fransız elçisi 6 Temmuz 1793 tarihinde Osmanlı devleti ileri gelenleri ile gizli bir görüşme yapmıştır. Bu görüşmede Descorthes Paris'ten aldığı talimatlara uygun olarak şu öneride bulunmuştur : "*Türkiye Rusya'ya bir harp açarsa, Fransa ona yardım edecektir. Bu yardım ittifak anlaşmasıyla devamlı bir durum olabilir*".⁵⁹

Fransız elçisinin aynı şahıslarla ikinci toplantısı 8 Ağustos 1793 yılında yapılmıştır. Bu toplantıda Türk tarafı "*Fransa ile ittifakı Bâb-ı Ali'nin de istediğini, ancak Cumhuriyet hükümetinin henüz istikrar bulmadığını, eğer şimdiden böyle bir anlaşma yapılırsa Bâb-ı Ali'nin tarafsızlığı ihlal edilmiş olacağını, esasen Türkiye'nin harbe hazır olmaması nedeniyle yapılacak olan ittifakın da bir fayda sağlamayacağı, buna mukabil Fransa tarafından ordunun ıslahı için yeni mütehassıslar gönderilmesinden Bâb-ı Ali'nin memnun olacağı*" bildirilmiştir.⁶⁰

Bu görüşmeleri Fransız elçisi sürekli olarak hükümetine bildirmiş, 11 Kasım 1793 tarihinde Fransız Hükümetinin talimatı elçiye ulaşmıştır. Bu talimatta Osmanlı devleti ile yapılacak anlaşmanın neleri kapsayacağı açıkça belirtilmiştir. Fransa hükümetinin önerileri şunlardır:

1. Barış ancak birlikte yapılacaktır.
2. Türkiye'nin Kaynarca anlaşmasıyla tespit edilen hudutlarının yeniden tesis edilmesine çalışılacaktır.
3. Bâb-ı Ali emrine askeri ve sivil elemanlar gönderilecektir.
4. Gerektiğinde Türk donanması takviye edilecektir.
5. Yukarıdaki yardım şekilleri devamlı bir ittifak anlaşmasıyla daha önceden tespit edilecektir.

Bu anlaşma önerisi Bâb-ı Ali tarafından ihtiyatla karşılanmış ve Fransa'ya herhangi bir cevap verilmemiştir. Bu arada Robespierre'in ihtilal komitesine sunduğu raporda şu görüşlere yer verilmiştir: ⁶¹ "*Düşmanlarımızın düşmanı olan Türkiye Fransa'nın faydalı ve sadık müttefikidir. Türkiye Fransa tarafından son zamanlarda ihmal edilmiştir. Buna mukabil Türkler üzerinde, İngilizlerin entrikaları artmıştır. Bâb-ı Ali Londra'dan idare etmektedir. Türkiye müşterek düşmanımız olan Avusturya'ya harp*

⁵⁹ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.17

⁶⁰ A.g.e.s.18

⁶¹ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s.69

açarsa kolaylıkla muvaffak olur. Fakat onun Avusturya ile harp istemediği anlaşılıyor. Buna mukabil Rusya ile harbe girebilir."

Fransız elçisi Osmanlı Devleti'ni Fransa yanında, savaşa sokmak, harbe girmese bile Cumhuriyet idaresinin tanınmasını sağlamak adına büyük çaba harcamıştır.

1794 yılından itibaren Fransa'nın Türk ittifakına karşı inancı gittikçe azalmaya başlamıştır. Bunun yanında Türk tarafı gün geçtikçe Fransızlara yaklaşma eğilimi göstermiştir. Bu değişikliğin asıl sebebi Fransız orduların ilkbahardan itibaren Avrupa'da müttefik kuvvetlere ağır darbeler vurması ve zaferler kazanmasıdır. Bu durum Türkiye'de Fransa'nın saygınlığını artırmıştır. 1794 Kasım'ı da başlayan Fransız-Prusya barış görüşmelerinin iyi bir hava içinde devam ettiği haberleri İstanbul'a büyük bir memnuniyet yaratmıştır. Fransa ve Prusya arasında yapılacak bir barış, Prusya'nın Fransa hükümetini tanıması anlamına gelecek ve Bâb-ı Ali de bu suretle Fransa'yı tanıyabilecektir. Bâb-ı Ali 22 Şubat 1795 yılında yeni Fransa devletini tanımıştır.⁶²

1796 yılında Fransa'da Directoire idaresi bulunmuştur. Directoire Avusturya'yı ve Avrupa'nın bir belası olarak nitelendirdiği Rusya'yı Doğu'da taciz etmek için Türkiye'yi harbe sokmak amacıyla yeniden faaliyete geçmiştir. Görüşmeler devam ederken Fransa'nın Türkiye'ye bakışı da değişmiştir.

8.1.5.7. Bonapart'ın Osmanlı Devleti Hizmetine Girme Teşebbüsü ve İtalya Seferi

Napolyon'a 1794 yılında harita dairesinde bir görev verilmiştir. Daha evvelki görevleri de kabul etmemesi nedeniyle Komite 15 Eylül de Napolyon'u yeni görevinden almış ve kadro dışı bırakmıştır.⁶³ Tam o sıralarda Bâb-ı Ali'nin Türk Ordusu için Fransa'dan mütehasıs subaylar istediğini öğrenen Napolyon, bu göreve talip olmuş ve 17 Eylül 1795'de Cumhuriyet Komitesi'ne şu dilekçeyi vermiştir; *"Rusya İmparatoriçesi'nin Avusturya ile mevcut rabitalarını sıklaştırdığı şu sırada, Türkiye'nin asker imkânlarını elden geldiği kadar takviye etmek Fransa'nın menfaati icabıdır. Bu devletin mert, fakat harp sanatı kaidelerinden bihaber büyük miktarda askeri vardır. Muharebelerin kazanılması ve bilhassa müstahkem mevkiilerin zaptı veya müdafaasına ait modern tabiyede son derecede müessir olan topçuluk Türkiye'de henüz çocukluk çağındadır. Bunu hisseden Bâb-ı Ali müteaddit defalar topçu ve istihkâm subayları talep etmiştir. Fakat bunlar ne kâfi miktardadır, ne de bir netice alabilecek kadar*

⁶² Oral Sander, *Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.434

⁶³ *Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.17

yetiştirilmiştir. Muhtelif vesilelerle ve hususiyle Toulon'un muhasarasında ordumuzun topçu komutanlığında biraz olsun şöhret kazanmış olan General Napolyon bir heyet ile birlikte Türkiye'nin hizmetine girmeyi arzu eder. Oraya kendisi ile birlikte harp sanatını bilen altı veya yedi subayı da beraber götürecektir. Eğer bu yeni vazifesi ile Türk ordusunu daha kuvvetli yapabilir ve imparatorluğun müstahkem mevkilerinin müdafaa kudretini artırabilirse, vatanına ehemmiyetli bir hizmet ifa ettiğine ve avdetinde ona liyakatini ispat eyleyeceğine inanacaktır. Napolyon..."⁶⁴

Bu dilekçeye başlangıçta komite olumsuz yanıt vermiştir. Fakat Napolyon ısrar edince 1 Ekim 1795 tarihinde hükümet şu karar projesini komiteye arz edilmek üzere hazırlamıştır:⁶⁵

" Cumhuriyet hükümeti birçok başarılar gösteren General Bonapar'ı iki emir subayı ile birlikte, kabiliyet ve bilgisi ile Türkiye'deki topçuluğun yeniden inkişafına çalışmak ve Bâb-ı Ali tarafından verilecek emirleri yerine getirmek üzere Padişahın emrine vermeyi kararlaştırmıştır. Orada rütbesini muhafaza edecek ve Türk generalleri gibi muamele görecektir."

Tam bu sırada kraliyetçilerin isyanı başlamış Napolyon isyanı bastırmakla görevlendirilmiştir. Süratli ve enerjik tutumuyla isyanı kısa sürede bastırmiş Cumhuriyet kurtulmuştur. Napolyon mükâfat olarak İç Orduları Başkomutanı olmuş ve Türkiye'ye gelme projesi de bu şekilde suya düşmüştür.

1796 Martı'nda İtalya seferinde ordusuna başkomutan tayin edilen Bonaparte, emrindeki küçük ordusu ile kısa zamanda Kuzey ve Orta İtalya'yı ele geçirdikten ve 1797 yılında bir seri zaferler kazandıktan sonra, Viyana'ya doğru ilerlemeye başlamıştır. Bunun üzerine Fransa ile Avusturya arasında 17 Ekim 1797'de Campo Formio Barış Anlaşması yapılmıştır.⁶⁶ Bu anlaşma ile Fransa Kuzey İtalya, Yedi Ada ve Dalmaçya kıyılarında bazı toprakları ele geçirmiştir. Bu durumda Fransa ve Osmanlı Devleti tarihte ilk defa hudut komşusu olmuşlardır.

Osmanlı Devleti, Fransa'nın Dalmaçya kıyılarında kendisi ile komşu olmasını endişe ile karşılamıştır. Çünkü Fransızlar bu bölgedeki Rumları ihtilal fikirleriyle Osmanlı hükümetine karşı ayaklanmaya teşvik etmeye başlamışlardır. Napolyon Compo

⁶⁴ Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.18

⁶⁵ A.g.e.s.18

⁶⁶ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938, cilt 2, s.112

Formio Barış Anlaşması ile ele geçirdiği Zarite ve Sefalonya adalarına büyük önem vermiş bu adaların önemini Directoire'a gönderdiği bir mektupta şöyle açıklamıştır: ⁶⁷

“Korfu, Zante ve Sefalonya adaları bizim için bütün İtalya'dan daha ehemmiyetlidir. Eğer tercih mecburiyetinde olsaydık, bütün İtalya'yı Avusturya'ya terk edip, ticaretimiz ve zenginliğimiz için basamak olacak bu dört adayı muhafaza etmek zannederim, çok daha önemlidir. Türklerin imparatorluğu gün geçtikçe yıkılıyor. Bu adalara sahip olmak bizi, imkân nispetinde Türkiye'yi takviye edebilmek veya bu olmazsa, ondan payımızı alabilmek mevkiine koyacaktır. İngiltere'yi tam manasıyla ezmek için Mısır'ı zapt etmek lüzumunu hissedeceğimiz zaman uzak değildir. Her gün zayıflayan geniş Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu bizi bir an önce Yakındoğu ticaretimizi muhafaza tedbirlerini almak mecburiyetine koymaktadır.”

Batı'da İngilizlerle baş edemeyeceğini anlayan Bonapart, İngilizlerin Hindistan yolunu kesmek için Mısır'ı almanın şart olduğunu düşünmüş ve Akdeniz'i bir Fransız gölü haline getirmeyi planlamıştır.

8.1.5.8.Bonapart'ın Mısır Seferi Hazırlığı ve Mısır Seferi

Bonapart, Mısır Seferi'ne hazırlanırken, Adriyatik'te bazı meseleler çıkararak Türkleri meşgul etmeyi, stratejik bakımdan da Arnavutluk bölgesinde bir köprübaşını elinde tutmayı ve yerli halkı kazanmayı gerekli görmüştür. Bu maksatla da Yunan milliyetçiliğini teşvik etmiştir.

Fransızların, 1797 yılında Yediadaya çıkışı Yunanlılar üzerinde büyük etki yapmıştır. Rumlar, Fransızların desteği ile bağımsızlıklarını kazanacakları ümidine kapılmışlar ve Mora'da kaynama başlamıştır.

Napolyon Mısır seferini kafasında iyice olgunlaştırarak Directoire'den sefer kararı çıkarmaya çalışmıştır. 23 Şubat 1798 tarihinde Directoire verdiği raporda, Mısırın Kızıldeniz yolu ile batı'nın ticaret mallarının doğuya aktığı alanın kilidi olduğunu, buranın Fransa tarafından ele geçirilmesi halinde, İngiliz ticaretinin Fransa'ya geçeceğini ve İngiltere'nin Hindistan'daki kuvvetlerine saldırması için uygun ortamın hazırlanacağını ısrarla vurgulamıştır. ⁶⁸ Directoire 5 Mart 1798'de Napolyon'un Mısır seferi'ne izin vermiştir. ⁶⁹

⁶⁷ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.18

⁶⁸ A.g.e.s.18

⁶⁹ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938, cilt 2, s.113

Fransa'da bütün bu faaliyetler icra edilirken İngiltere durumu görmüş ve donanmasını Akdeniz'e göndermiştir. Fransa, Osmanlı devletinin kuşkulanamaması için büyük çaba göstermiş ve hazırlıkları mümkün olduğunca gizli yapmıştır. Fransa Hükümeti Osmanlı Devletine yanıltıcı bilgiler vererek oyalarken, Avrupa basınında ise Fransa'nın Mısır'a sefer tertipleyeceği yazıları çıkmaya başlamıştır.

Fransa'da Osmanlı Elçisi haber kaynağı olarak Fransızları almış ve onların verdiği haberleri devletine aktararak yanlış yönlendirmiştir. Oysa İngiliz ve Alman gazeteleri Mısır'a yapılacak sefer hakkında ayrıntılı yazılar yazmıştır. Osmanlı Devleti bu seferin en başından, nereye tertipleneceğini İngiliz ve Avusturyalılardan öğrenebilir ve tedbirini alabilecekken bu yolu seçmemiştir.

Napolyon, 19 Mayıs 1798'de 400 gemi ve 40.000 kişilik bir kuvvetle Mısır'a gitmek üzere Toulon limanından ayrılmıştır.⁷⁰ İngilizler, Mayıs ayına kadar Napolyon'un niyetini tam anlayamamışlardır. Mayıs ayında İngiliz Donanmasını Akdeniz'e göndermişler ve Fransız donanmasını Lyon Körfezi'nde imha görevini verdilerse de, fırtına yüzünden geciken Amiral Nelson, Fransızları elinden kaçırmıştır.

Napolyon 9 Haziran 1798'de Malta adasına gelmiş ve adayı işgal etmiştir. Napolyon, Malta'da altı gün kaldıktan sonra tekrar İskenderiye istikametinde harekete geçmiştir. Amiral Nelson Mısır'daki yönetimi Fransız işgaline karşı uyararak için Mısır'a bir grup subay göndermiş ise de Kölemen Beyleri bunun bir İngiliz oyunu olduğunu düşünerek dikkate almamışlardır.⁷¹

Napolyon süratle İskenderiye'ye asker çıkarmış çetin sokak muharebeleri olmasına rağmen İskenderiye kalesi teslim olmuştur.

Fransız ordusunun İskenderiye'yi teslim almasından sonra bedeviler harekete geçmişler ve küçük birlikler halinde teşkilatlanarak iki gün boyunca Fransızlara saldırmışlardır. Fakat Bonaparte bedevilerle de anlaşmayı başarmış, hatta bir kısmını kendisine bağlamıştır. İskenderiye'ye 3000 kişilik bir kuvvet bırakan Napolyon süratle Kahire üzerine yürümüştür. Bu arada dağıttığı yeni bir beynamede özetle şunları söylemiştir:⁷² "*Kafkas dağlarından ve Gürcistan'dan gelen bu Memluk sürüsü, Mısır'ı zulüm altında tutuyordu. Artık Allah buranın kurtarılmasını emretti. Mısırlılar, size benim buraya dininizi yıkmak için geldiğim söylenecektir. Yalandır, inanmayınız.*

⁷⁰ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.748

⁷¹ Nicolae Jorga, **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi**, Cilt 3, Yeditepe Yayınevi, 2005, s.208

⁷² **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.19

Memluktardan daha fazla Allah'a tapığımı, peygamber Muhammed'e hayranlığımı celbeden Kuran'a hürmet ettiğimi söyleyin,

Ey şeyhler, imamlar, çorbacılar ve memleketin ileri gelenleri, halka deyiniz ki, Fransızlar da hakiki müslümandır; bunu ispat eden şey, onların Müslümanlarla harp etmeyi teşvik eden Papa'yı devirmeleri, İslamiyet'le mücadele eden Malta şövalyelerini Malta'dan kovmaları ve Osmanlı padişahının her zaman dostu ve onun düşmanlarının düşmanı oluşudur."

Bu beyanname daha uzundur ve çeşitli konuları kapsamaktadır.

Fransız ordusunun Kahire üzerine yürüyüşe geçtiği öğrenilince; Fransız Konsolosluğu mensupları ile bütün Fransızlar hapsedilmiş, serasker tayin edilen Murat Bey Onlusu ile Fransızlara taarruz etmesine ve Bâb-ı Aliye bir mektupla Fransız işgali hakkında bilgi verilmesine karar verilmiştir.⁷³

Osmanlı devleti Fransız gemileri Toulon'dan hareket ettiği sırada, şüpheli açıklamalar ve beyanlar üzerine donanmasını Çanakkale'ye göndermiş, tüm Osmanlı limanlarında İngilizlere kolaylık gösterilmesini ve Fransız gemilerine azami zarar verdirilecek tedbirlerin alınmasını emretmiştir.

Fransa'nın Mısır'ı işgali karşısında İngiltere ve Rusya Osmanlı devletini desteklemiş, Avusturya ise Fransa'dan çekindiği için tarafsız kalmıştır.⁷⁴

Murat Bey'in komutasındaki Memluk süvarileri 13 Temmuz'da Fransızlara saldırmış fakat kesin muharebe 21 Temmuz'da Kahire civarında olmuştur.

Tarihte Piramitler Muharebesi diye anılan savaşta Kölemen süvarileri, piyadeleri ve toplanan diğer askerlerle 20–25 bin kişiyi bulan Mısır ordusu, 30.000 civarındaki muntazam ve iyi sevk idare edilen Fransız ordusu karşısında tamamen mağlup olmuştur.⁷⁵ 22 Temmuz günü artık Kahire Fransız askerlerinin eline geçmiştir. Bonaparte Mısır'daki otoritesini tam olarak kurmak için, muharebeden sonra kaçan Memlukların peşine düşmüştür. Bu dönemde, Amiral Nelson Abukir'de yatan Fransız donanmasına ani bir baskın düzenleyerek iki gemi hariç tümünü esir almış veya bastırmıştır.⁷⁶ Bu durumda Mısır'daki ordunun Fransa ile irtibatı kesilmiştir.

İngiliz Amirali Nelson'un başarısı İstanbul'da duyulur duyulmaz büyük bir sevinç yaratmış ve Bâb-ı Ali Nelson'a tebrik ve teşekkür ederek İngiliz donanmasına

⁷³ Robert Mantran, **16 – 18. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu**, Tercüme: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi; Ankara, 1995 .s.385

⁷⁴ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s,57

⁷⁵ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.19

⁷⁶ Dr.Rıfat Uçarol,a.g.e.,s.58

dağıtılmak üzere 2000 altın göndermiştir. İngilizlerin bu önemli başarısı sonrası III ncü Selim Fransa'ya savaş ilan etmeye karar vermiş 2 Eylül 1798'de Fransa'ya savaş ilan edilerek Fransız elçisi tutuklanmış Yedikule'ye hapsedilmiştir.⁷⁷

Napolyon'un Mısır Seferi Avrupa'da Fransa'ya karşı ikinci koalisyon teşkilini kolaylaştırmıştır. Koalisyon'un temelini İngiltere ve Rusya kurmuş, Türkiye ve Napoli Krallığı da takviye etmiştir

Fransa'nın Mısırı işgal etmesinden sonra, Türkiye İngiltere ile görüşmelere başlamıştır. Rusya'nın olumlu yaklaşması üzerine Rusya ile de görüşmeler başlatılmıştır. Türk-Rus görüşmeleri devam ederken 30 parçalık Rus donanması, Türk donanmasına katılmak için Boğaz'ı geçerek Büyükdere önüne gelmiş ve demirlemiştir. Daha sonra 19 Eylül'de hareket ederek Ege Denizi'ne açılmıştır.

İngiltere ile 5 Ocak 1799 tarihinde, koalisyonun diğer ortağı olan Napoli Krallığı ile de 21 Ocak 1799 tarihinde ittifak yapan Osmanlı Devleti, Fransa'ya karşı üç devletin desteğini sağlamış olmuştur.⁷⁸

Osmanlı devleti özellikle Yediada'nın süratle Fransızlardan geri alınmasını istemiştir. Çünkü Fransa bu adaları üs olarak kullanarak azınlıklara bağımsızlık fikirleri aşılamıştır.

Müttefikler arası anlaşma sağlanarak müşterek donanma Yedi Adayı ele geçirmiş ve bu adalar Rusya'nın kefaletinde olarak, Osmanlı devleti himayesine verilmiştir. Fakat Ruslar bu adalardan askerlerini geri çekmemişler ve devamlı takviye etmişlerdir. Bu husus ileride Türk Rus çekişmesinin temel sebeplerinden birini teşkil etmiştir.

Bonaparte, Mısır'a herhangi bir çıkarma yapılmadan kış serinliğinde Suriye istikametinde taarruz ederek, Suriye'yi ele geçirmenin kendisine büyük fayda sağlayacağını hesaplamış ve bu yönde hareket etmiştir.

Fransa ordusu 24 Şubat'ta ileri harekâta başlamış ve 4 Mart'ta Hayfa alınmıştır. 20 Mart'ta Akka önlerine gelinmiş, birçok defalar taarruz edildiyse de bir türlü kaleyi düşürülemedi ve elinde kalan 8000 askerle 14 Haziran'da Kahire'ye yeniden geri dönmüştür.⁷⁹ Cezzâr Ahmed Paşanın emrindeki 3000 kişilik Nizâm-ı Cedîd askerinin müdâfaada gösterdikleri azim ve mahâret netîcesinde, Napolyon ilk defâ burada yenilmiştir. Bunun üzerine; “*Akka mukâvemet etmeseydi belki Şark İmparatoru olurum.*” demekten kendini alamamıştır.

⁷⁷ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.20

⁷⁸ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.84

⁷⁹ Dr.Rıfat Uçarol, s.86

Bonaparte aldığı acı mağlubiyetten sonra, Mısır'daki ordusunun yeniden teşkilatlanması ve orduda görülen veba hastalığı ile uğraşırken 12 Temmuz günü İngiliz ve Türk donanması İskenderiye önüne gelmiştir. Köse Mustafa Paşa komutasında gelen 13 bin kişilik Türk ordusu Ebuhor'da karaya çıkmıştır. Fransız ordusu savaşta kendisinden iki kat güçlü Türk ordusunu mağlup etmiş Köse Mustafa Paşa esir edilmiştir.⁸⁰

Bu dönemde İtalya'da, Fransız orduları Avusturya'ya yenilmiştir. Bu haberi alan Napolyon Fransa'ya dönmeye karar vermiş ve 22 Ağustos'ta Fransa'ya gitmek üzere Mısırdan ayrılmıştır.

Napolyon Mısır'ı terk ederken 25.000 kişilik ordusunu General Kleber'in emrine vermiştir. Osmanlı Devleti 60 bin kişilik yeni bir kuvveti Mısır'a sevk etmiş bu durum karşısında General Kleber barış için çare aramaya başlamıştır. Bâb- ı Ali ile yapılan görüşmelerden sonra 24 Ocak 1800 tarihinde Türkiye-Fransa ve İngiltere arasında "El-Ariş Mütarekesi" imzalanmıştır.⁸¹

Anlaşmanın imzalanmasından sonra İngiltere, Mısır'daki Fransız askerlerinin Fransa'ya geri çekilerek, Fransa'nın kuvvetlendirilmesini istememiş ve anlaşma uygulamaya geçirilememiştir. İngilizler Fransız askerlerinin teslim olmasını istemiş, General Kleber bunu reddedince 8 Mart 1801'de İngilizler Ebubekir'de karaya çıkarma yapmışlardır. Bu çıkarmaya 42 bin Türk ve 18 bini İngiliz olmak üzere 60 bin kişi katılmıştır. Müttefik askerler karşısında mağlup olan Fransız askerleri İskenderiye kalesine çekilmiş müteakiben 27 Eylül-2 Ekim tarihleri arasında müttefik gemilere binerek Mısır'dan ayrılmışlardır.

8.1.5.9.XVIII nci Asırda Kültür İlişkileri

8.1.5.9.1.Güzel Sanatlarla İlgili İlişkiler

XVIII nci asrın ilk yarısından itibaren Fransa'da meydana gelen uyanış ve güzel sanatlardaki gelişme tüm Avrupa'yı etkisi altına almıştır. Sadrazam olan Nevşehirli Damat İbrahim Paşa; elçilerin getirdikleri Fransız planlarını esas alarak Kâğıthane'de birçok köşk, bahçe ve havuz yaptırmıştır. Bu devirde İstanbul'un her yanında köşkler ve konaklar yaptırmak moda haline gelmiştir.

⁸⁰ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.88

⁸¹ Dr.Rıfat Uçarol ,s.91

Türkiye'de ilk matbaa Fransız elçiliğinde 13 Ağustos 1790 tarihinde kurulmuş ve bu matbaa Fransızlara hitap etmek maksadıyla Fransızca bir gazete çıkarmıştır.⁸² Ayrıca bu matbaada Bâb-ı Ali'ye ait bazı evraklarda basılmıştır.

Napolyon Mısır Savaşı'na giderken Rum ve Arapça alfabelerinde baskı yapabilecek iki adet matbaayı da Mısır'a taşımış ve bu matbaalarda kendi emirlerini yayınlanmıştır. Napolyon Mısır'dan çekilirken bu matbaalardan İskenderiye'dekini Fransa'ya götürememiş, Mısır Valisi M.Ali Paşa bu matbaayı geliştirerek BULAK isminde bir yayınevi kurmuş ve Bulak matbaasında birçok Türkçe eser basılmıştır.⁸³

Bu devirde batı müziğine ilgi duyulmaya başlanmıştır. Padişah maiyet erkânından birisi müzik tahsili için Avrupa'ya eğitime gönderilmiş, dönüşünde İstanbul'a müzik öğretmeni olmuştur. Ayrıca bu asrın ilk yarısında Fransa'dan 34 sandık saz takımı, 2 sandık musiki kâğıdı 9 sandık Frenk kitabı gönderilmiştir. Bu devirde (musiki dışında) ilk defa Fransa'ya tahsil için öğrenci gönderme faaliyetlerine başlanmıştır.⁸⁴

Bu asırda Fransa Türkiye'den tütün, pamuk, yün, ipek, zeytinyağı, hububat almıştır. Bunlardan bir kısmı Fransa'da imal edilip tekrar yüksek fiyatla Türklere satılmıştır. Ayrıca Türkiye'ye indigo, şeker, sabun, baharat, kâğıt, çivit, ilaç ve bazı lüks eşya satılmıştır.

8.1.5.9.2. Askeri Konulardaki İlişkiler

XVIII nci yüzyılın başlarında Avrupa'daki askeri kurum ve kuruluşlarda önemli değişiklikler olmuş yeni silahların da ordulara girmesi taktik ve stratejide yeni görüşlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Avrupa ordularında ki gelişime uyum sağlayabilmek için yeni okullar ve kurslar açılmış, Avrupa'dan teknik elemanlar getirtilerek orduda yenileşme hareketi başlatılmıştır.

1716 yılında Rochfort adında bir Fransız subayı Damat İbrahim Paşa ya "Bâb-ı Âlî Hizmetinde Bir Ecnebi Askeri Mühendisler Kıt'a sı Teşkiline Dair" on sayfalık bir rapor vermiştir.⁸⁵ Bu tasarı Türkiye'de ilk defa yabancı uzman olarak subay getirmeye aittir. Osmanlı Devletinde esaslı ve planlı ilk İslahat hareketleri Humbaracı Ahmet Paşa sayesinde olmuştur. Humbaracı Ahmet Paşa'nın asıl ismi Comte de Bonneval'dir.

⁸² Gündüz Akıncı, **Türk-Fransız Kültür İlişkileri, (1071-1859) Başlangıç Dönemi**, Ank. Atatürk Üniv. Ed. Fak. Yayınları, 1973, s.329

⁸³ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.21

⁸⁴ Gündüz Akıncı, a.g.e., s.342

⁸⁵ Prof. Dr. Aydın Taneri, **Osmanlı Kara Ve Deniz Kuvvetleri**, Utku Basımevi, Ankara, 1981, s.296

Avusturya ordusunda tümgeneral olmasına rağmen aslen Fransız'dır. 1715 yılında rütbesi Mareşalliğe yükseltilmiş ve imparatorla anlaşmazlığa düşünce Bosna'da Müslüman olarak Ahmet adını almış ve Osmanlı devleti hizmetine girmiştir.

Ahmet Paşa'nın emrine 300 humbaracı verilerek ilk eğitim başlatılmıştır. Ahmet Paşa, Sultan I nci Mahmut tarafından 1734'de askeri ıslahat için görevlendirilmiş, Üsküdar'da "Humbarahane ve Hendesehane" adıyla Avrupa seviyesinde ilk askeri okul açılmıştır.⁸⁶

Fransa'ya olağanüstü elçi olarak gönderilen Sait Paşa 1742 yılında İstanbul'a dönerken Ahmet Paşa'ya yardım etmeleri ve yeni açılan okuldaki öğrenciler ve askerleri eğitmeleri için 22 Fransız topçusunu da beraberinde getirmiştir. Humbarahane ocağı, aylıklarının düzenli olarak verilmemesini bahane ederek ayaklanınca Ahmet Paşa gözden düşmüş ve Kastamonu'ya sürülmüştür.

Ahmet Paşa'dan sonra Osmanlı devleti hizmetinde bir başka Fransız'ı, Baron de Tott'u yer almıştır. Baron de Tott ilk defa 1773 yılında Hasköy semtinde deniz subayı yetiştirilmek üzere "Mühendishane-i Bahri'yi açmıştır.⁸⁷ 1782 yılında ise Tophane'de "Sürat Topçuları" adıyla 2000 kişilik yeni bir topçu sınıfı kurulmuştur. Bu arada Tott, yeni dökümhaneler yaptırmış, Boğaziçi'nin tahkimatı ile uğraşmıştır.

Tott, 1768–74 Türk Rus harbinde Rusların Çanakkale Boğazı'nı zorlayıp İstanbul'u tehdit etmesi üzerine, boğazın tahkimi için görevlendirilmiştir. Tott'un tahkimatını yarıp Marmara'ya giremeyeceklerini anlayan Ruslar Boğaz'dan çekilmişlerdir.

I nci Abdülhamit döneminde, Sadrazam Halil Hamit Paşa Tott'un Hasköy'de kurduğu okula 1784'de yeni bir düzen vermiştir. Okul yeniden teşkilatlandırılmış ve Türk-Fransız ustaların ortaklaşa çalışmaları ile burada yeni toplar dökülmüştür.

Halil Hamit Paşa, 1784 yılında Fransız ordusundan uzman getirmiştir. Bunlar Mühendishane-i Bahri'de öğretmenlik yapmış, kuleleri onarmış ve gemi inşasını yeniden düzenlemişlerdir.

Orduda görev alan bu Fransız subayları, Rusya ve Avusturya'nın şiddetli muhalefeti nedeniyle Fransa hükümetince geri çağırılmışlardır.⁸⁸

⁸⁶ Prof.Dr. Aydın Taneri, **Osmanlı Kara Ve Deniz Kuvvetleri**, Utku Basımevi, Ankara, 1981.s.308

⁸⁷ Prof.Dr. Aydın Taneri,a.g.e.,s.327

⁸⁸ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.21

III ncü Selim Padişah olunca, yenileşme hareketlerine büyük bir hız vermiştir. Ordu ve donanmayı çağdaş tekniğe ulaştırmak, humbaracı ve lağımcı ocaklarının bilgi ve görgüsünü artırmak için çeşitli eserleri Türkçeye tercüme ettirmiş ve Fransa ile İsveç'ten yeni uzman subaylar getirmiştir.

Islahat hareketlerine başlayan III ncü Selim, 24 Şubat 1793 yılında Nizam'ı Cedid'i kurmuştur. Fransa'dan gönderilen subayların da çalışmaları ile dökümhaneler, tersaneler, silah yapım atölyeleri ve müstahkem mevkiiler çağdaş bir düzeye getirilmeye başlanmıştır. Fakat Napolyon'un Mısır seferi nedeniyle bu subay kadrosu Türkiye'den çekilmiş, girişilen faaliyetler sekteye uğramıştır.

8.1.6.XIX ncü Yüzyılda Türk-Fransız İlişkileri

8.1.6.1.İkinci Koalisyonun Dağılması ve Napolyon'un İmparatorluğu

Avrupa'da Fransa'ya karşı yapılan ikinci ittifak uzun süreli olmamıştır. Bu ittifak Fransa'da cumhuriyet rejimi yerine krallık kurmak emeline ulaşamadığı gibi Fransa'yı eski hudutlarına bile çekilmeye zorlayamamıştır.

Fakat İngiltere, donanmasının üstünlüğü sayesinde, Fransa'nın Mısır'daki üstünlük çabasını sona erdirmiş ve Akdeniz'de mutlak üstünlüğünü tesis etmiştir. Mısır'dan dönen Bonaparte, İngiltere ve Avusturya ile barış yapmak istemesine rağmen bunu başaramamıştır.

Bu durum Bonaparte'in politikasının tamamen değişmesine sebep olmuştur. Yeni stratejisinin, temeli "*Avusturya'yı muharebelerle iyice hırpalayıp, İngiltere'den ayırmak ve tek başına barışa zorlamak, diğer taraftan Rusya ile Osmanlı devletinin paylaşılmasını görüşmek ve bu yolla anlaşma sağlamak*" olmuştur.⁸⁹ Bu maksatla 1800 yılında Avusturya'ya saldırmıştır. Kısa zaman içerisinde Avusturya orduları mağlup edilmiş ve Avusturya 9 Şubat 1801 tarihinde Lunsville barış anlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Fransa ayrıca 28 Mart 1801'de Napoli Krallığı Floransa Barış Anlaşmasını imzalamıştır.⁹⁰

Fransa Rusya ile herhangi bir anlaşma sağlayamamış olmasına rağmen, kendisine karşı kurulmuş olan II nci koalisyonu dağıtmakta başarılı olmuştur.

⁸⁹ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990,s.412

⁹⁰ Jacques Bainville, **Fransa Tarihi**, Kanaat kitabevi, İstanbul, 1938. cilt 2, s.184

Mısır'da Türk-İngiliz kuvvetlerine yenilen Fransa, 3 Eylül 1801'de Türk ve İngilizlerle yaptığı anlaşma sonucu Mısır'ı terk etmiş ve 1 Ekim 1801'de Fransa ile İngiltere arasında Londra'da barışın ön anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmadan bir hafta sonra da Türk Büyükelçisi Esseyit Ali Efendi ile Fransa Dışişleri Bakanı Talleyrand arasında bir anlaşma imzalanmıştır.

Türk-Fransız anlaşmasını haber alan İngiltere Londra anlaşması varken bunu kabul etmeyeceğini bildirmiştir.

27 Mart 1802 tarihinde İngiliz-Fransız anlaşmasının imzalanmış Mısır, harpten önceki halini almış, Malta İngiltere'ye bırakılmış, Yedi Ada Cumhuriyeti'nin statüsü Fransa'ca tanınmıştır.

Osmanlı Devleti 12 Mayıs 1802'de imzaladığı bir ittifak vesikası ile anlaşmaya katıldığını bildirmiş ve Mısır olayları bu şekilde kapanmıştır.

Fransa bozulan Türk-Fransız ilişkilerini düzeltmek maksadıyla, 1805 yılının Ocak ayında İstanbul'a yeni elçi göndermiştir. Yeni elçinin ilk işi Türkiye ile İngiltere ve Rusya arasındaki ittifakları bozmaya gayret etmek olmuştur.

Bonaparte'ın Mısır seferinden sonra, Fransa'daki durumu gittikçe parlamış ve 1804 yılında zirveye çıkmıştır. Napolyon'un 2 Ocak 1806 yılında Avusturya-Prusya ordusunu mağlup etmesi, Osmanlı Devleti'nin Fransa'daki rejimi tasdik etme fırsatını vermiştir. Bâb-ı, Ali 21 Mayıs 1806 yılında Fransa'ya Muhip Efendiyi elçi göndermek suretiyle yeni yönetimi tanımış olmuştur.⁹¹

8.1.6.2. 1806–1812 Türk-Rus Savaşı

İngiltere ve Rusya, Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesinden sonra Osmanlı Devleti ile 1798 yılında yaptıkları ittifak anlaşmalarının süresinin dolduğu ve yenilenmeleri gerektiğini Bâb-ı Ali'ye bildirmişlerdir. 24 Eylül 1805'te Türk ve Rus ittifak anlaşması yenilenmiştir. Bu anlaşma ile Rusya dokuz yıl süreyle Boğazlarda diğer devletlere göre daha avantajlı bir durum elde etmiştir.

Fransa ise 18 Ağustos 1806 yılında Osmanlı Devletine büyükelçi olarak Napolyon'un çok değer verdiği General Sabestiyan'ı atamıştır.

Fransa, Osmanlı Devleti ile ittifak yapmayı Türk-Rus ittifakını bozup, boğazları Rus gemilerine kapatmayı sağlamak için istemiştir. 1805 yılı sonlarına doğru özel bir elçi

⁹¹ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.22

ile Osmanlı Devleti'ne; Rusya'ya savaş açılırsa, Eflak ve Boğdan'ın Osmanlı Devleti'ne tekrar iade edileceği vaadinde bulunulmuştur.

Fransa 1806 yılında Osmanlı Devleti'ni kendi yanına çekebilmek için birçok tekliflerde bulunmuştur. Bu tekliflerden başlıcaları şunlardır :⁹²

1. Sırbistan ve Karadağ'daki isyanların bastırılmasında Fransa destek sağlayacaktır.
2. Türk ordusu batı orduları seviyesinde modernize edilecektir.
3. Osmanlı devleti güçlendirilerek, Rus baskısından kurtarılacaktır.
4. Kırım Rusya'nın elinden alınıp Osmanlı Devleti'ne iade edilecektir.
5. Dalmaçya'da ki Fransız nüfuzu, Balkanlar'daki Osmanlı otoritesinin pekiştirilmesine yardım edecektir.

Osmanlının, 24 Ağustos 1806 da Rusya'ya tabi olmak isteyen Eflak ve Boğdan voyvodalarını azletmesi üzerine Rusya 16 Ekim 1806'da savaş ilan etmiştir.

Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesine müteakip İngiliz Filosu da Çanakkale Boğazı önlerine hareket etmiştir. İngilizlerin bütün çabası bir Türk-Fransız ittifakının yapılmasına mani olmaktır. İngiliz elçisi 9 Şubat 1807'de Bâb-ı Aliye bir nota vermiş, Rusya ile harbin durdurulmasını aksi takdirde 24 saat içinde İngiliz Filosunun İstanbul önlerine geleceğini bildirmiştir.

İstekler reddedilmiş ve İngiliz donanması 19 Şubat'ta Boğaz'dan girmeye başlamıştır. 24 Şubat 1807 tarihinde İstanbul önlerinde demirleyen İngiliz donanması komutanı Amiral Duckworth bir nota vererek aşağıdaki hususların sağlanmasını istemiştir :⁹³

- 1.Fransız elçisi bütün elçilik mensupları ile İstanbul'dan kovulacaktır.
- 2.Osmanlı savaş gemileri ve Çanakkale garnizonu İngilizlere teslim edilecektir.
- 3.İngiliz ve Ruslarla ittifak anlaşması yenilenecektir. Bu hususlar yerine getirilmediği takdirde ise İstanbul bombalanacaktır.

⁹² **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.23

⁹³ Prof.Dr.Fahir Armaoğlu.**20.Yüzyıl Siyasi Tarihi**,Alkım Yayınevi,Ankara,2002,cilt 1, s.88

İngiliz notasına ret cevabı verilmiş ve bir taraftan da şehrin savunulması için hazırlıklara hız verilmiştir. İngiliz Amiral yapılan hazırlıklar ve gösterilen kararlılık karşısında hiçbir şey yapamadan İstanbul önlerinden çekilmiştir.

1806 yılında başlayan Osmanlı-Rus savaşı İngiltere'nin de katılması ile Doğu Akdeniz'e yayılmıştır. Bundan en çok memnun olan Fransa, Napolyon iki büyük düşmanını güneyden ve doğudan zorlamayı başarmıştır.

Fransa, 1806'da Yena'da Prusya'yı, 8 Şubat 1807 Eylau, 14 Haziran 1807'de Friedland savaşlarında ise Rusya'yı yenmiştir ve 9 Temmuz 1807 Tilsit Anlaşmasını yapmıştır.⁹⁴ Bu anlaşmaya göre Fransa arabuluculuk yaparak Osmanlı-Rus Harbi'ni durduracak, fakat Osmanlı Devleti bunu kabul etmezse o zaman anlaşmanın gizli hükümlerine göre, Fransa ve Rusya müşterek Osmanlı Avrupa'sına saldıracaklar ve onu paylaşacaklardır. Yalnız İstanbul ve Rumeli'ye dokunulmayacaktır.

1807'de Osmanlı Devleti'nin iç işleri de karışmaya başlamıştır. 26 Mayıs 1807'de Kabakçı Mustafa isyanı başlamış, 29 Mayıs 1807'de III ncü Selim tahttan indirilmiş yerine IV ncü Mustafa padişah olmuştur.

Bu durumda Türk-Rus harbine Fransa'nın arabuluculuğu ile ara verilmiştir. Barış görüşmeleri 9 Ağustos 1807'de başlamış ve 24 Ağustos 1807'de Slobozia ateşkes anlaşması ile savaş sona ermiştir.

8.1.6.3. Osmanlı Devleti'nin İngiltere ile Yakınlaşması

Bu dönemde İngiltere, Fransız-Rus ittifakını bozmak ve doğudaki çıkarlarını korumak için Osmanlı Devleti'ne yanaşmaya başlamıştır. 12 Ekim 1806 yılında Erfurt'ta Napolyon ile Rus Çarı Aleksandr'ın buluşmasından sonra Eflak-Boğdan'ın Rusya'ya bırakılması hususunda anlaşmaları Osmanlı'yı İngiltere ile bir ittifak yapmaya zorlamış ve İngiltere ile 5 Ocak 1809'da Çanakkale Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşmanın gizli maddelerine göre ise;⁹⁵ Fransa Osmanlı Devleti'ni tehdit ederse veya savaş açacak olursa, İngiltere savaş araç ve gereçleri ile yardım edecektir. Şayet İngiltere Osmanlı Devleti'nden önce Rusya ile barış anlaşması yaparsa; Osmanlı Devleti ile Rusya arasında, Osmanlı Devleti'nin şanına layık bir anlaşmanın yapılmasında aracılık yapacaktır.

⁹⁴ Norman Davies, *Avrupa Tarihi*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2006, s.792

⁹⁵ *Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.25

Bu tarihlerde Avrupa'da önemli değişiklikler olmuştur. Fransa ile Rusya'nın arası açılmış, İngiltere ve Rusya yakınlaşması başlamıştır. Rusya'ya sefer açmayı planlayan Bonaparte tekrar Osmanlı Devleti'ne yanaşmış ve Sultan II nci Mahmut'a 1806 yılında vaat ettiklerini tekrar vaat etmiş ve Rusya'ya karşı bir ittifak yapılmasını istemiştir.

Fransız tekliflerine çok soğuk davranılmıştır ve Napolyon 1812 yılında Rusya'ya saldırmıştır. Osmanlı Devleti, Fransa'nın savaşa devam etmesini istemesine rağmen bu istekleri dikkate alınmayarak Rusya ile 28 Mayıs 1812 yılında Bükreş Anlaşması imzalamıştır ve Rus Çarı da bu cephedeki birliklerini Fransa cephesine sevk etmiştir.

8.1.6.4.Fransa'nın Avrupa Türkiye'sin de Yıkıcı Faaliyetleri

Avrupa Türkiye'sin de yıkıcı faaliyetler, önce bu topraklarda gözü olan devletler tarafından çıkarılmıştır. Fransız ihtilalinin getirdiği yenilikçi fikirler Hıristiyan toplumlara aşılarmaya başlanmış ve Napolyon'un 1797 Venedik Cumhuriyeti'ne ait Yedi Ada ve Dalmaçya kıyılarını ele geçirmesinden sonra hızlanmıştır.

Napolyon Mısır Seferi'ni yapmadan önce Osmanlının başına çeşitli sorunlar çıkararak Mısır'a yardım yapmasını önlemek istemiştir. Bu maksatla Mora'da bir isyan çıkarmak istemiş ve komutanlarına bu yönde direktifler vermiştir.

Bonaparte yalnız Yunanlıları değil, bölgede bulunan Arnavutlar'ı ve Slavları'da kendi yanına çekerek kullanmak istemiştir. Napolyon Yunanistan'a özel bir önem vermiştir. Bunu göstermek için Yunanlı birini Mora'ya yarı resmi elçi olarak göndermiş ve Mora'da sempati toplamaya çalışmıştır. Napolyon Mora'da Yunan asıllı bir Fransız yandaşı ile isyanın alt yapısını hazırlarken, diğer taraftan da Yedi Ada'daki Fransız birlikleri komutanına verdiği direktifte; eski Atina ve Sparta'dan bahisle Yunan milli hislerinin uyandırılmasını istemiş ve bu maksatla Yunan Adalarına gizli ajanlar göndererek halkı ayaklanmaya hazırlamıştır.⁹⁶

Paris'te Rumca, Ermenice ve Türkçe kitaplar bastırılarak halka dağıtılmış ve bu kitaplarda isyan teması işlenmiştir.

Bonaparte'ın Avrupa Türkiye'sin de üzerinde durduğu diğer bir millet Arnavutlar olmuştur. Mısır seferinden sonra Fransa, Arnavutluk'taki Hıristiyan Arnavutları ve Rumları ayaklandırmıştır. İsyancıların üzerine süratle yürünmüş ayaklanma bastırılmış ve düzen yeniden tesis edilmiştir.

⁹⁶ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.29

Rusya Slav halkın Fransa'nın nüfuzuna girmesinden endişe etmiştir. Balkanlarda, Fransa'nın etkinliğini ortadan kaldırmak için Sırbistan ve Karadağ'da isyanlar çıkarmış ve bu iki devleti kendi himayesinde bağımsız hale getirmiştir.

8.1.6.5. Yunan İsyamında Fransa'nın Rolü ve Yunan İsyamı

Yunan isyanını başlatıp geliştirecek olan Etniki Eterya cemiyeti 1814 yılında kurulmuş ve Fransa'da faaliyete başlamıştır.⁹⁷ Eski Yunan medeniyetine hayran olan Fransızların himaye ve desteğinde bu dernek birçok sempatizan toplamıştır.

Gittikçe genişleyen Yunan hayranlığı neticesinde Paris'te "*Paris Yunan Komitesi*" kurulmuştur. Bu komiteye birçok ünlü düşünür, yazar, şair/asker ve politikacı üye olmuştur. Hatta Napolyon Ordularında savaşmış olan Albay Fabrier, İngiliz Şairi Lord Byron ile Mora'ya gitmiş ve burada isyancıların eğitimini üstlenmiştir.⁹⁸ 1826 yılından itibaren ise General Roche'un organizatörlüğünde Fransa'dan Mora'ya gönüllüler gönderilmeye başlanmıştır. Fransa'da Yunanistan'a yardım maksadıyla futbol müsabakaları, piyangolar, moda gösterileri, tiyatro gösterileri ve mücevherat satışları yapılmıştır.

1821 yılında Mora isyanı başlamış Fransa başlangıçta bu isyanı desteklemek için teşebbüse geçti ise de İngiliz ve Avusturya'nın bölgede bağımsız bir Yunan devletine karşı olmaları nedeniyle herhangi bir teşebbüste bulunamamıştır.

İsyamın gittikçe gelişmesi ve isyanı bastırılmaması nedeniyle, 1826 yılında Mısır Valisi M.Ali Paşa Mora'ya gelmiş ve isyanı bastırmaya başlamıştır. Bunun üzerine Fransız hükümeti Yunanlıları desteklemeye başlamıştır. Rusya başlangıçtan beri Yunanlıları fiili olarak desteklemiştir. Fransa, Rus desteği ile kurulacak olan Yunan devletinin, Rusya'nın himayesine gireceği endişesinde kapılmış, bu nedenle de var gücü ile isyanı desteklemeye başlamıştır. İngiltere'de, Fransız ve Rusların ileride elde edecekleri avantajlardan istifade etmek maksadıyla Yunanlıları himaye etmeye başlamış ve bu maksatla 4 Nisan 1827'de Rusya ile bir araya gelerek Petersburg Protokolü'nü imzalanmıştır. Protokole göre Yunanistan Osmanlı Devleti'ne bağlı muhtar bir devlet haline getirilmiş ve bütün Türkler Yunanistan'dan çıkarılmıştır. Bu protokol dışında kalan Fransa, İngiliz ve Ruslar'a müracaat ederek kendisinin de Petersburg protokolü'ne

⁹⁷ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990,s.419

⁹⁸ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.29

katılmak istediğini bildirmiştir. Bunun üzerine 6 Temmuz 1827'de birinci protokolün aynısı olan Londra Protokolü imzalanmıştır.⁹⁹

Osmanlı Devleti, kendi iç işlerine müdahale gerekçesi ile her iki protokolü ret etmesi üzerine protokole imza koyan devletlerin filoları birleşerek 20 Ekim 1827'de Navarin önüne gelerek Osmanlı donanmasını yakmışlardır. Rusya, Osmanlı Devleti'nin bu zafiyetinden istifade etmek maksadıyla 7 Mayıs 1828'de Osmanlı Devleti'ne harp açmıştır.

Rusların kendileri için Osmanlı Devleti'ne harp açması, Rumlar arasında Rusya'ya karşı büyük bir sempatinin doğmasına sebep olmuştur. En azından Ruslar kadar prestij sağlamak maksadıyla İngiltere ve Fransa anlaşarak Londra Protokolü'nün uygulanmasını kararlaştırmışlar ve protokolün uygulanması görevini Fransa üstlenmiştir. Bu maksatla Fransız General Maison komutasında 14 bin kişilik bir Fransız askeri, 29 Ağustos 1828'de Mora'ya çıkarılmıştır. Fransız General haber göndererek ivedi Mora'nın boşaltılmasını istemiş ve Mora'da ki Türk ahali ile birlikte Mora boşaltılmıştır.

8.1.6.6.Fransa'nın Cezayir'i İşgal Etmesi

Cezayir'in Türk egemenliğine girmesinden sonra Batı Akdeniz denizciliğinde güçlü ve önemli bir yeri olmuştur. Cezayir'i ele geçirmek için 17 nci yüzyılda üç defa saldırmasına rağmen başarı elde edememiştir. Bunun üzerine Cezayir ile iyi ilişkiler kurarak ticaretini geliştirmek isteyen Fransa, Osmanlı Devleti'nden aldığı imtiyazların da yardımı ile Cezayir'de büyük ticari imkânlar sağlamıştır.

Fransa, Cezayir'de ki emellerine ulaşabilmek için çeşitli bahanelerle 16 Haziran 1827'de Cezayir'e savaş ilan etmiş ve donanması ile Cezayir'i abluka altına almıştır. Osmanlı donanmasının Navarin'de yakılması nedeniyle Cezayir'e yardım yapılamamıştır.

Fransızlar 14 Haziran 1830'da 37.000 kişilik bir kuvvetle Cezayir şehrine çıkmışlar, 5 Temmuz 1830'da Cezayir şehrini ele geçirilmiştir. Ancak Cezayir'in tümünün işgali 1847 yılında tamamlanmıştır.

Osmanlı Devleti 31 Mayıs 1831 yılında Fransa'ya bir nota vererek Cezayir'in iadesini istemişse de Fransa bu notaya cevap vermek zahmetinde bile bulunmamıştır.

⁹⁹ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt 5 ,Ötüken Yayınevi,s.327

8.1.6.7.M. Ali Paşa'nın İsyanı ve Mısır Buhranı

M.Ali Paşa 1805 yılında Mısır Valisi olmuştur. Bu tarihten sonra İngilizlerle işbirliği yaparak donanmayı, Fransızlarla işbirliği yaparak kara ordusunu ıslah etmiştir.

M.Ali Paşa Mısır'daki devletin yaşayabilmesi için Suriye'nin mutlaka elde edilmesi gerektiği düşünmüş bu nedenle Osmanlı devletinden Mısır ve Suriye'yi istemiş, kabul edilmeyince isyan etmiştir.

M.Ali Paşa'nın isyanı Fransa'da alkışlanmış ve Fransız Hükümeti açıkça M. Ali Paşa'ya destek sağlamıştır. M. Ali Paşa Mısır'da yaptığı reformlarda Fransa'dan büyük destek almıştır. Fransızlar Mısır'ın padişaha ait olmasındansa, M. Ali Paşa'da kalmasının çıkarları için daha uygun olacağı kanaatini taşımaktaydılar. Hatta Fransa Kralı Louis Phillip, M. Ali Paşa'yı Kütahya'daki başarısı için kutlamıştır.¹⁰⁰

II nci Mahmut Rus yardımını kabul etmek zorunda kalmış fakat daha konular görüşülmeden Rus Filosu 20 Şubat 1833 günü İstanbul Boğazı'ndan girerek Büyükdere önünde demirlemiştir. Rus filusunun İstanbul'a gelmesi İngiltere ve Fransa'yı derhal harekete geçirmiş ve Mısır sorununun çözümü için daha aktif davranmalarına neden olmuştur.

İngiltere ve Fransa M. Ali Paşa'ya baskı yaparak, fetih siyasetinden vazgeçerek Osmanlı devleti ile uyuşmasını istemişlerdir. II nci Mahmut, Fransız ve İngiliz girişimlerinin fayda sağlanmadığını görünce Rusya'dan asker yardımı talep etmiş bunun üzerine 12.000 kişilik bir Rus birliği Beykoz'a çıkmıştır.

Osmanlı devletinin Rusya ile sıkı işbirliği İngiltere ve Fransa'yı korkutmuştur. Bu iki devlet bir taraftan Rus askerinin İstanbul'dan çıkarılması için baskıda bulunurken, diğer yandan da M.Ali Paşa'yı anlaşma yapmak için zorlamaya başlamışlardır. Bu baskılar sonunda 14 Mayıs 1833'te Osmanlı Devleti ile M.Ali Paşa arasında Kütahya Anlaşması imzalanmış ve buhran dondurulmuştur.

10 Temmuz 1833'de Rus askerleri İstanbul'dan ayrılmıştır. Fakat İngiltere ve Fransa 8 Temmuz 1833 de Osmanlı ve Rusya arasında Hünkâr İskelesi anlaşmasının yapıldığını hayretle öğrenmişlerdir.

Fransa ve İngiltere Rusya'yı protesto etmiş ve İngiliz-Fransız donanması Çanakkale önlerine gelmiştir.

¹⁰⁰ Süleyman Kocabaş , Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar,Vatan Yayınları; İstanbul, 1990,s.428

II nci Mahmut Kütahya Anlaşmasını bir türlü içine sindirememiştir. Osmanlı ve Mısır Kuvvetleri 23 Haziran 1839'da Nizip'te karşı karşıya gelmişlerdir. Sonuç Osmanlı Devleti için büyük bir hezimet olmuştur.¹⁰¹

Nizip Savaşı üzerine Fransa, M. Ali Paşa avantajlı durumu yakalamışken harbi durdurmasının faydalı olacağı inancını taşımıştır. 1839 Temmuzunda Osmanlı Devleti'ne verilen ortak nota ile kendilerini onayı olmadan M. Ali Paşa ile yapılacak bir anlaşmayı kabul etmeyeceklerini bildirmişlerdir.

Mısır meselesinin çözümü için Londra'da bir konferans düzenlenmiştir. Londra Konferansı 15 Temmuz 1840 tarihinde toplanmış ve şu kararlar alınmıştır:¹⁰²

1.Mısır, babadan oğla geçmek üzere; Güney Suriye ve Akka'da kaydı hayat şartı ile M. Ali Paşa'ya bırakılacaktır.

2.M. Ali Paşa bunları 10 gün içinde kabul etmezse yalnız Mısır kendisine bırakılacak, ikinci 10 gün içinde de kabul etmezse Mısır da elinden alınabilecektir.

M. Ali Paşa bunların hiçbirini kabul etmemiş İngiliz-Avusturya donanması Suriye kıyılarını ablukaya almış ve İngilizler Lübnan'a asker çıkarmışlardır.

Bütün bu zaman içerisinde Fransa dışarıda kalmıştır. Avrupa devletlerinin kendisine hiç aldırmadığını görünce İngiltere ile savaşmaktan vazgeçerek, Londra protokolünü kabul ettiğini açıklamıştır. M. Ali Paşa yalnız Mısır'a razı olduğunu bildirmiş ve 13 Şubat 1841'de çıkarılan Padişah fermanı ile Mısır babadan oğla geçmek üzere M. Ali Paşa'nın valiliğine bırakılmıştır.¹⁰³

Mısır meselesinin hallinden sonra büyük devletler 13 Temmuz 1841'de Fransa'nın da katılımıyla Boğazlar Anlaşması'nı imzalamışlardır. Buna göre hiçbir devletin savaş gemisi Boğazlardan geçemeyecektir.

8.1.6.8. Kutsal Yerler Meselesi ve Kırım Harbi

Kutsal yerlere ait ilk imtiyazlar, Fransızlara I nci François zamanında, yalnız Katoliklere ait yerlere geçerli olmak üzere verilmiştir.

¹⁰¹ Yılmaz Öztuna, **Büyük Osmanlı Tarihi**, Cilt 6, Ötüken Yayınevi, s.217

¹⁰² Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s.96

¹⁰³ Dr.Rıfat Uçarol, a.g.e., s.97

1840 yıllarına gelindiğinde, Fransa kutsal yerlere kolonizasyonun başlangıç noktası olarak kullanmayı planlamış, Kudüs, Fransız ve Rumların mücadele alanı haline gelmiştir.

1851 yılı Mayıs ayında, Fransa Osmanlı Devletine başvurarak 1740 tarihli Kapütilyasyonlar anlaşmasında Fransa'ya tanınmış olan haklara saygı gösterilmesini istemiştir. Fransa'nın bu isteğinin akabinde, Rusya da 1774 anlaşmasının hükümlerine saygı gösterilmesini istemiştir.

Osmanlı, Kudüs'le ilgili muhtelif Hıristiyan mezheplerine geçmişte birçok imtiyazlar verildiğini, bu nedenle ilgili devlet delegelerinden kurulacak bir heyetçe konunun tetkik edilerek karara varmanın uygun olacağını taraflara bildirmiştir.

Kurulan komisyonun aldığı kararlar hem Fransa, hem de Rusya'ya bildirilmiş olmasına rağmen Rusya mevcut durumun muhafazasını istemiş ve karara karşı çıkmıştır.

Rusya, Osmanlı Devleti ile daimi bir ittifak anlaşması imzalanmasını ve Osmanlı imparatorluğu sınırları içindeki bütün Ortodoks uyrukluların himayesinin Rusya'ya verilmesi teklifini yapmıştır. Rusya'nın bu isteği reddedilmiştir.

Osmanlı, Rus isteklerine ret cevabı verirken durumu hem İngilizlere hem de Fransızlara bildirmiştir.

12 Mart 1854'de Fransa, İngiltere ve Osmanlı devleti arasında Rusya'ya karşı ittifak anlaşması imzalanmıştır.

14 Eylül 1854'de 30 bin Fransız, 27 bin İngiliz ve 7 bin Türk askeri Sivastopol'a çıkarılmıştır.¹⁰⁴ 19 Eylül günü taraflar karşı karşıya gelmiş ve yapılan savaşta Ruslar mağlup olmuştur. 1854 yılı Sonbaharı'na kadar çeşitli çetin muharebeler yapan taraflar, bariz bir üstünlük elde edememişlerdir.

Sivastopol limanı 1855 yılı ilkbaharında buraya yığılan 130 bin müttefik askeri tarafından çembere alınmıştır. Ruslar bu çemberi yaramamış ve 9 Eylül 1855'de Sivastopol teslim olmuştur.

Barış konferansı 1856 yılında Paris'te toplanmıştır. Konferansın Paris'te yapılması Fransa'nın ikinci imparatoruna büyük gurur vermiştir. Paris Anlaşması genelde tümüyle Fransız isteklerinin bir toplamı olmuştur.

¹⁰⁴ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.98

8.1.6.9. Büyük Sahra'da Türk-Fransız Mücadelesi

Osmanlı Devleti'nin bu bölge ile ilgilenmesinin sebeplerinden en önemlisi ekonomiktir. Trablus ile Sahra ve Sudan arasında gittikçe yoğunlaşan önemli bir ticaret doğmuştur.

Fransa'nın, Sahra siyasetinin özü, "*sahrayı tanımak ve yerliler yardımıyla, oraya önce iktisadi bakımdan nüfuz etmek*" şeklinde özetlenebilir.¹⁰⁵

Osmanlı yönetimi batıdaki başarısız siyasetinin aksine, Sahra'da çok başarılı politika izlemiştir. Fransızların muhtemel niyetlerini daha önceden sezmiş ve gerekli tedbirleri alarak boşa çıkarmıştır. Bu aktif ve uyanık politika sayesinde Fransızlar bütün çabalarına rağmen Libya'da etkili olamamışlardır.

8.1.6.10. III ncü Napolyon'un Türkiye Politikası

Kırım'da kazanılan zafer, III ncü Napolyon'a büyük şöhret kazandırmıştır. Bu savaşta Napolyon Türkiye'nin toprak bütünlüğünü korumak için Rusya'ya savaş açmış ve 1858 Paris anlaşması yapılmıştır. Oysa Napolyon Paris anlaşması yapılmadan 1857 yılında İngiltere'ye şu teklifi yapmıştır ¹⁰⁶ : "*Osmanlı Devleti içinde bulunduğu buhranlardan kurtulamayacaktır. Bu nedenle Fransa'nın Kuzey Afrika'da Tunus, Sardunya ve Trablus'u; İngiltere'nin işe Mısır'ı almasının uygun olacağını hatta tüm Osmanlı topraklarının paylaşılmasını bile görüşebileceklerini bildiriyordu.*"

III ncü Napolyon 1856 Paris Anlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği Tanzimat Fermanı'ndaki ıslahat faaliyetlerini bahane ederek, sık sık Osmanlı Devleti iç işlerine müdahale etmiş ve özellikle ırk ve milliyet politikası takip ederek Suriye'de, Eflak ve Boğdan'da, Sırbistan'da, Karadağ'da ve Girit'te iç isyanların çıkmasını sağlayarak bunlara destek vermiştir.

III ncü Napolyon ırk ve milliyet politikası sayesinde Osmanlı Devletinden ilk kopan parça Romanya'nın birleşmesi ile ortaya çıkmıştır.¹⁰⁷ Daha Paris Kongresi sırasında, III ncü Napolyon Eflak ve Boğdan'ın birleşmesini ısrarla istemiştir. Fakat bu istek o zaman gerçekleşmemiştir. Napolyon'un bu konuya önem vermesinin sebebi Eflak ve Boğdan'ı Romanya ismi etrafında birleştirerek bir devlet kurdurmak suretiyle,

¹⁰⁵ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.31

¹⁰⁶ A.g.e.s.31

¹⁰⁷ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000. s.523

Rusya'nın karşısına dikmek ve Rusya'nın ilerleyişini engellemektir. Sonuçta Fransa 22 Mayıs 1858'de Paris'te toplanan kongrede, büyük devletleri de ikna ederek Eflak-Boğdan'ın birleşerek Romanya Devleti'nin kurulmasını kabul ettirmiştir.¹⁰⁸

Fransa, Osmanlı Devleti'nden aldığı imtiyazlarla tüm Osmanlı topraklarındaki Katoliklerin hamisi olmuştur.

Lübnan'da bulunan Katolik mezhebine bağlı Marunîler ile Dürzîler arasında çatışmalar görülmeye başlayınca Fransa bu bölgeye de müdahale etmiştir.

İngiltere, Lübnan'da yaşayan Dürzîler üzerinde yoğun bir misyoner faaliyetine girişerek Protestan mezhebini yaymaya çalışmış ve bunda da başarılı olarak bir protestan kilisesini kuracak nüfusu oluşturmuştur.¹⁰⁹

Bölge (Lübnan) üç büyük devletin çıkarlarının çatıştığı bir alan haline gelmiştir. Fransızlar Katolik Marunîleri, İngilizler Protestan Dürzîleri ve Ruslar Ortodoksları desteklemeye başlamışlardır.¹¹⁰

III ncü Napolyon 17 Temmuz'da Lübnan'a askeri birlik göndermeye karar vermiştir. Fransa'nın Lübnan'a çıkarak, Suriye'de Fransa'ya bağlı bir devlet kurmasından korkan İngilizler, Fransa'nın bu teşebbüsüne karşı çıkmıştır. Rusya ve Avusturya da Fransa'nın asker çıkarmasına karşı çıkınca, Fransa, amacının yalnızca Hıristiyan halkı korumak olduğunu açıklamak zorunda kalmıştır.

Fakat İngiltere hükümeti Fransa'yı iyice dizginlemek ve bölgeyi tek bir devletin müdahalesinden korumak maksadıyla şu öneride bulunmuştur : "*Bölgeye Fransa'nın yanında İngiltere ve diğer Avrupa devletleri de asker göndermelidir. Ve bu birlikler karaya çıkmayıp sahilde beklemelidirler ve görev süreleri en çok altı ay olmalı, iaşeleri Osmanlı Devletince sağlanmalıdır*".¹¹¹

Bu öneri diğer devletler tarafından da benimsenince, 5 Eylül 1860'da prensip anlaşması ilgili devletlerce imzalanmıştır. Bütün bu yapılara rağmen Fransız askerleri 16 Ağustos'ta Beyrut'a çıkmaya başlamışlardır.

Bu sırada İngiliz Filosu asker yüklü olarak Beyrut sahillerinde 5 Eylül'de kararlaştırılan çözüm için komisyonun toplanarak Fransızları Lübnan'dan çıkarmasını beklemiştir. Komisyon 5 Ekim'de Beyrut'ta toplanmıştır. Fransa Lübnan'ın bağımsız bir statüye sahip devlet olmasını, İngiltere ise buna karşı çıkarak her topluluğun ayrı bir

¹⁰⁸ Oral Sander, *Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000, s.523

¹⁰⁹ Mevlüt Oğuz, *Anadolu'nun Fethi Türk Ermeni İlişkileri Ve Kilise*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2004, s.235

¹¹⁰ Mevlüt Oğuz, a.g.e., s.236

¹¹¹ *Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993, s.32

kaymakamlığa sahip olarak yönetilmesini istemiştir. Uzun müzakerelerden sonra 9 Haziran 1861'de Lübnan Nizamnamesi yayınlanmıştır. Buna göre, Lübnan'a Hıristiyan bir vali atanacak, bütün Lübnan için merkezi yönetim meclisi kurulacak, mecliste iki Müslüman, iki Dürzi, iki Katolik Rum, iki Ortodoks Rum, iki Maruni, iki Müstevir Rum bulunacaktır. Feodal haklar kalkacak, vergiler mutasarrıf tarafından toplanıp, harcamadan arta kalanı İstanbul'a gönderilecektir. Bu düzenleme ile Lübnan sorunu halledilmiş ve Fransız birlikleri Lübnan'ı boşaltmışlardır. Büyük devletlerin etkisi ve baskısı ile ve Osmanlı Devletinin tamamen iradesi dışında gelişen Lübnan olayları Osmanlı Devletinin bölgedeki otoritesine büyük darbeler vurmuş ve imparatorluğun başına yeni sorunların çıkmasına neden olmuştur.

Paris Anlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'ni en çok meşgul eden olayların başında Girit meselesi gelmiştir. Yunanistan bağımsızlığına kavuştuktan sonra, genişleme politikası gütmeye başlamış ve ilk göz diktiği yerde Girit Adası olmuştur. Yunanistan'ın desteği ile Girit'te birçok defalar ayaklanmalar olmuş ve her defasında da bastırılmıştır. Bütün bu isyanlarda Fransa Yunanistan'ın yanında yer almış ve Yunan siyasetinin en yakın destekçisi olmuştur.

Fransa'nın bu desteğini de alan Rumlar 1866 yılında Girit'te büyük bir isyan çıkarmışlardır. Asiler kendi kendilerine bir hükümet kurarak adayı Yunanistan'a bağladıklarını açıklamışlardır. Osmanlı Devleti derhal harekete geçerek isyanı bastırmaya teşebbüs etti ise de, Fransa ve Rusya Girit'in Yunanistan'a terkini veya Girit'in özerk bir devlet olmasını istemişlerdir. Fakat bu teklif derhal ret edilmiştir. Fransız gemileri Rum halkını Yunanistan'a taşımaya başlamışlardır. Bundan maksat Hıristiyan halkın göçe zorlandığını bahane ederek, olaylara müdahale edecek ortamı hazırlamaktır.

Fransa, Rusya'nın da onayını alarak, Girit halkının istek ve şikâyetlerini tespit etmek üzere adaya uluslararası bir komisyon gönderilmesini istemiştir. Fakat bu öneriyi İngiltere kabul etmemiştir. Fransa bu defa, Türklerin de ayrı bir komisyon göndermesini teklif edince, tüm Avrupa devletleri bu öneriyi kabul etmişlerdir. Fakat Osmanlı bu öneriyi iç işlerine karışma gerekçesi ile ret etmiştir. Osmanlı Devleti Girit'e yabancı devletlerin müdahale etmesini önleyecek tedbirleri almaya devam etmiş ancak tüm tedbirler Fransa'yı bir türlü tatmin etmemiştir.¹¹²

¹¹² Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.102

Osmanlı Devleti Girit'e çok büyük tavizler vermiştir. Resmen olmasa bile, üstü örtülü şekilde özerklik vererek isyanın yatıştırılmasını sağlamıştır.

Fakat bu durumdan da Yunanistan memnun kalmamıştır. Bu defa Türk Yunan ihtilafı ortaya çıkmış ve savaş ihtimali belirmiştir. Durumun bu şekli alması karşısında Fransa büyük devletleri toplantıya çağırılmış ve 9 Ocak 1869'da Paris'te bir konferans toplanmıştır.¹¹³ Konferans'ta Yunanistan'ın mevcut durumu kabul etmesi aksi takdirde kendisini desteklemeyeceklerini bildirmişlerdir. Yunanistan kabul etmek istemedi ise de en sonunda 6 Şubat 1869'da şartları kabul etmiştir.

III ncü Napolyon, Rusya'yı kendisinden uzak tutacak çareleri aramış ve bunun için bütün ağırlığını ve siyasetini ortaya koymuştur. Fransa bunun için Slav topluluklarının bağımsız devletler olarak Balkanlarda yer almasının Rus yayılmacılığını önleyeceğini düşünmüştür.

1877-78 Türk-Rus harbine kadar Balkanlar'daki Slav isyanlarını desteklemek konusunda Fransa-Rusya tam ittifak halinde olmuştur. Bu ittifakın verdiği cesaretle Karadağlılar, Sırp ve Bulgarlar isyan etmişlerdir. Fransa Hükümeti Paris Anlaşmasına rağmen isyancıları açık açık desteklemiş ve himaye etmiştir. Fransa, Kırım Harbini müteakip Bulgaristan ve Makedonya'da yoğun bir Katolik propagandasına girişmiştir. Bunda maksat Rus nüfuzunu kırmak için Ortodoksluğa karşı Katolikliği öne sürmüştür. Fransa bu gayretlerinin sonucu 30 bin kadar Bulgar'ı Katolik yapmayı başarmıştır.¹¹⁴

Paris Anlaşmasından sonra III ncü Napolyon'un kışkırtmalarından istifade etmek isteyenlerden bir grup da Ermeniler olmuştur. 1861'de Lübnan'a muhtariyet verilmesi, Zeytun Ermenilerini cesaretlendirmiş ve aynı statünün elde edilmesi için 1862'de isyan etmişlerdir. Ermeniler isyanın elebaşları olan liderlerinin resimlerini III ncü Napolyon'a göndermişler ve bu resimler Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın duvarlarına asılmıştır.¹¹⁵ Fakat bu isyan bastırılmış ve Ermeniler herhangi bir başarı elde edememişlerdir

8.1.6.11.Süveyş Kanalı'nın Açılması

Süveyş Kanalı'nın açılma düşüncesi çok eskilere dayanmaktadır. Fakat ilk defa bu fikri Fransızlar Mısırı işgal edince uygulamaya koymuşlardır. Napolyon 1798'de

¹¹³ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.203

¹¹⁴ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.33

¹¹⁵ Gerard J.Libardian, **Ermenilerin Devletleşme Sınava**, Çev: Alma Taşlıca, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.s.128

Mısır seferine giderken yanında çeşitli mühendisler götürerek tetkikler yaptırmış ve kanalın açılacağı hakkında teknik raporu almıştır. Fakat daha sonra bu konu Fransa'nın gündeminde çok gerilere gitmiş ve unutulmuştur.

Fransızlar 30 Kasım 1854'te kanalın açılması için bir şirket kurmuşlardır. Fakat İngilizler, Hindistan yolunun Fransa'nın eline geçeceği ve Fransa'nın Ortadoğu'da güçleneceği ve İngiliz çıkarlarına set geçeceği endişesi ile buna karşı çıkmışlardır. Bu sırada devam eden Kırım Harbi'nde İngiliz desteğine muhtaç bulunan Osmanlı, İngilizlerin de baskısı ile Mısır valisince Fransızlara verilen kanal açma hakkını onaylamamıştır.¹¹⁶

Kanal açma hakkı onaylamamasına rağmen Vali 5 Ocak 1856 yılında Fransızlara yeni bir hak daha vermiştir. Bu hakka göre açılacak olan Süveyş Kanalı tarafsız olacak ve her devletin ticaret gemisi serbestçe geçebilecektir. Ancak İngiltere kanal açmaya karşı olan muhalefetini devam ettirmiştir. İngilizlerin istememesine rağmen Fransızlar Süveyş Şirketini kurmuşlardır. Şirketin hisse senetlerine en büyük payla Fransa, sonra Osmanlı Devleti, İspanya ve Hollanda devletleri istekli olmuşlardır.¹¹⁷ İngiltere'ye de senet ayrılmış ancak İngiltere kabul etmediği için senetleri Mısır valisi almıştır.

Kanalın kazılma işlemine 25 Nisan 1859'da başlanmıştır. 1860'daki Lübnan meselesi yüzünden faaliyet bir ara durdurulmuş ise de daha sonra kazı işine yeniden başlanmıştır. Kazı 1866 yılında hızlanmış ve kanal 15 Aralık 1869'da hizmete açılmıştır.¹¹⁸

Süveyş Kanalının açılması bölgenin sömürgeci devletlerin özellikle İngiltere ve Fransa'nın rekabet alanı haline gelmesine sebep olmuştur. Bu tarihe kadar Osmanlı Devleti Boğazlar nedeniyle birçok sorunla uğraşmıştır. Bundan sonra Süveyş Kanalının öneminden dolayı bu bölgede de yeni sorunlarla karşılaşmıştır.

8.1.6.12.Tunus'un Fransa Tarafından İşgali

XIX ncü yüzyıl boyunca Fransa sömürgecilik ve yayılcılık politikası takip etmiştir. Bu politikasının esasını da, Akdeniz havzasında, öncelik kendisine yakın olan topraklarda olmak üzere diğer toprakların ele geçirilmesi olmuştur.

¹¹⁶ Dr.Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.217

¹¹⁷ Dr.Rifat Uçarol,a.g.e.,s.218

¹¹⁸ J.M.Roberts.**History of the World**,Oxford University Press,New York,1993, s,439

Fransa bu amaçla önce Cezayir'i ele geçirmiş, daha sonra da Tunus'a göz dikmiştir. Fransa'ya Tunus'la ilgilenme fırsatını 1878'de toplanan Berlin Konferansı vermiştir. Kongre sırasında Almanya Başbakanı Bismarc, 1870 yılında mağlup ettiği Fransa'ya Alsace-Loren'in acısını unutturmak ve dikkatini başka bölgelere çekmek için Tunus'u almasına göz yumacaklarını bildirmiştir.¹¹⁹ Fransa, Nisan 1881 yılında Cezayir'deki kuvvetleri ile Tunus'u işgale başlamıştır.

Osmanlı Devleti Tunus'un işgalini protesto etmiş ise de herhangi bir netice alamamıştır.

Türkiye Tunus'un işgalini hiçbir zaman resmen tanımamıştır. Tunus vilayeti yine imparatorluğun kayıtlarında devletin bir parçası gibi kalmış, fakat Sevr antlaşmasında Türkiye Tunus'un Fransa'nın himayesinde olduğunu resmen kabul etmek zorunda kalmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın başlaması ile bu anlaşma yürürlüğe girmemiş ancak Lozan Anlaşmasından sonra Tunus üzerindeki Fransız hakları Türkiye tarafından tanınmıştır.

8.1.6.13.Mısır'da Fransız-İngiliz Çekişmesi

Fransa Süveyş Kanalı'nın açılışında, hislerin büyük miktarını satın alarak kanalın işletmesine sahip bir duruma gelmiştir. İngiltere ise Fransa'yı Mısır'dan kovarak buraya tek başına sahip olacak fırsatları aramıştır. İngiltere'ye bu fırsatı Mısır Hıdivi vermiştir. İngiltere ve Fransa'dan büyük miktarda borç para almış fakat bu para geriye ödenemeyince Kanal hisselerindeki Mısır payı İngilizlere devredilmiştir. Bu da borçların kapatılmasına kâfi gelmemiştir.

Mısır borçlarını ödeyemeyince, maliyesi İngiliz ve Fransızlar tarafından denetime alınmıştır. Giderleri kısıcıcı zorunlu tedbirler alınmıştır. Bunun üzerine Mısır'da halk isyan etmiş ve yabancı maliyeciler Mısırdan kovulmuştur. İngiltere ve Fransa, Osmanlıdan asker göndererek denetimin sağlanmasını istedilerse de bu istek kabul edilmemiştir.

Bunun üzerine İngiltere 12 Temmuz 1882'de Mısır'a asker çıkarmıştır. Fransa, bu harekâta iştirak etmeyerek en büyük hatasını yapmıştır.¹²⁰ Fransa birçok defalar İngiltere'yi protesto ederek Mısır'ı boşaltmasını istedi ise de, İngilizler bu protestoları hiç bir zaman dikkate almamışlardır.

¹¹⁹ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.291

¹²⁰ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.35

Osmanlı Devleti ise İngilizlere karşı Fransızları kışkırtarak Mısır'a müdahale ettirmek istemiş fakat Fransızlar buna cesaret edememiş ve böylece Cezayir ve Tunus'tan sonra Mısır'da Osmanlı imparatorluğundan 1885 yılında gayri resmi de olsa koparılmıştır.

8.1.6.14. Ermeni ve Yunan Meselelerinde Fransa'nın Tutumu

8.1.6.14.1. Ermeni Meselesi

Ermeniler Osmanlı İmparatorluğu'ndaki azınlıklar içerisinde en sadık gayri Müslim tebayı oluşturmuşlardır. Bunda dini açıdan aralarında birlik olmayışı, kültürlerinin bağımsız olmaması, daha ziyade Türk kültürünü ve örf ve adetlerini benimsemiş olmalarının büyük payı bulunmuştur.¹²¹

Fakat 1840 yıllarından itibaren İngiltere'nin Protestanlık, Fransa'nın Katoliklik ve Rusya'nın Ortodoksluk çekişmeleri Ermeniler üzerinde yoğunlaşmıştır. Özellikle İngiltere'nin Protestanlık propagandası Ermeniler üzerinde etkili olmuştur.

Harita 8.1 Ermeni Meselesi

¹²¹ Azmi Süslü, **Türk Tarihinde Ermeniler**, Kars Kafkas Üniversitesi Yayınları, Levent Ofset Matbaacılık, Ankara 1995.s.74

1877–78 Osmanlı Rus savaşında, Rusların Kafkaslardan güneye yönelip Mısırı tehdit etme ihtimali belirince, İngiltere Türkiye'nin doğusunda bir Ermeni devleti kurdurarak Rus yayılmasını önlemek istemiştir. Bu maksatla 1895 yılında İngiliz destekli Ermeni ayaklanmaları başlatılmıştır.¹²² Fransız hükümeti kurulacak Ermeni devletinin İngiliz çıkarlarına hizmet edeceğini bildiğinden Ermenilere olan desteğini çekmiştir. Fakat Fransız halkı, hükümetinin tam aksine propaganda yapmış ve gazete ve dergilerde çıkan yazılarla, kurdukları yardım cemiyetleriyle Ermeni isyanı desteklenmiştir.

8.1.6.14.2.Yunan Meselesi

Fransa Yunanistan'ın kuruluş aşaması da dâhil olmak üzere her türlü uluslararası platformda Türkiye'ye karşı Yunanistan'ı kayıtsız şartsız desteklemiştir. 1878 Berlin Anlaşmasından sonra Yunanistan, Osmanlı Devletinden Teselya, Epir ve Girit'i istemiş fakat delegeler kabul etmeyerek, Türk-Yunan sınırını milletlerarası bir komisyona havale etmiştir.

1879–1881 yılları arasında toplanan sınır komisyonunda Yunanistan hesabına en fazla çabayı gösteren devlet Fransa olmuştur. 24 Mayıs 1881'de imzalanan sınır anlaşmasında Yunanistan tek bir mermi atmadan 13.400 kilometrekare toprağa Fransa sayesinde kavuşmuştur.¹²³

1884 yılında Girit'te başlatılan isyana destek sağlamak için Fransız donanması Toulon'dan hareket etmiştir.

Büyük devletlerden aldığı destekle şımaran Yunanistan'ın yola getirilmesi maksadıyla, 1898'de Yunanistan'a savaş ilan eden Osmanlı Devleti, Yunanistan'ı bozguna uğratmıştır. Bunun üzerine Osmanlıya nota veren büyük devletler Türk Ordusu'nun ilerleyişini durdurarak donanmalarını Girit'e göndermişler ve Fransa'nın desteklediği Yunan Prensi'nin Girit Valisi olmasını sağlamışlardır. Fransa ayrıca Türk-Yunan harbinden sonra Yunan ordusunu ıslah etme işini üstlenmiş, silah ve teçhizatını karşılamışlardır.

¹²² Azmi Süslü, **Türk Tarihinde Ermeniler**, Kars Kafkas Üniversitesi Yayınları, Levent Ofset Matbaacılık, Ankara 1995.s.87

¹²³ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.36

8.1.6.15. Türkiye Üzerinde Alman-Fransız Ticaret Çekişmesi

Fransa , Kanuni zamanından beri aldığı ve çeşitli dönemlerde daha da geliştirdiği kapitilasyonlar nedeniyle Osmanlı İmparatorluğu'nda çok büyük mali ve ticari imkânlarla kavuşmuştur. 1898 yılında Osmanlı borçlarının % 50'si Fransa'dan alınmış, Osmanlı Bankası'nın denetimi Fransızların eline geçmiştir.¹²⁴ Fransa, Osmanlı Devleti'nin borçlarının ödenmesi için kurulan Duyunu Umumiye'nin asil üyesi olmuştur.

Fransa'ya yine ilk defa demiryolu kurma izni verilmiş ve Fransızlar İzmir-Kasaba arasında demiryolu yaparak işletmişler ve daha sonra da bu hat Manisa ve Soma'ya kadar uzatılmıştır.¹²⁵ Bu dönemde Türk-Alman yakınlaşması başlamış ve Almanlara Bağdat Demiryolunu yapma izni verilmiştir. Fransızlar, Almanların Osmanlı İmparatorluğu'nda ağırlıklarının arttığını görünce baskı yaparak 1792 Yafa-Kudüs, 1894'de Şam-Müzarip, 1895'de Beyrut-Şam, 1898'de Beyrut-Maalmiten, 1902'de Reyah-Humus-Şam arasında demiryolu yapma imtiyazlarını almışlardır.¹²⁶

Bağdat demiryolu imtiyazlarının 1898'de Almanlara verilmesinden sonra, Fransa'nın bu defa Bağdat demiryolu ortaklığına katılıp katılmama konusu gündeme gelmiştir.

Fransız ve Alman iş adamları uzun görüşmelerden sonra 1 Ekim 1903'de katılım payının % 60'ı Almanlarda olmak üzere Bağdat demiryolunu yapma projesi üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Fakat İngiltere ve Rusya'nın karşı çıkması üzerine, Fransa da çekinerek anlaşmayı iptal etmiştir. Aslında Fransa Osmanlı Devletinin demiryolu imkânlarından istifade ederek, kendi sömürgelerindeki halk üzerinde etkili olmasından korkmuştur. Neticede demiryolu projesini tek başına Almanlar almıştır.

8.1.6.16. Midilli Adası'nın İşgali

Osmanlı Devleti 1875 yılında Fransız vatandaşı olan Tubini ve Loranda isimli kardeşlerden borç para almış ve borç 1901 yılına gelindiğinde faizi ile birlikte 344.488 lirayı bulmuştur.¹²⁷ Fransız bankerler hükümetlerine müracaat ederek Osmanlı Hükümetinden alacaklarının tahsilini istemişlerdir. Fransız elçinin müracaatlarından

¹²⁴ Robert Mantran, **16 – 18. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu**; Tercüme: Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi; Ankara, 1995 .s.458

¹²⁵ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990, s.431

¹²⁶ Süleyman Kocabaş , a.g.e., s.431

¹²⁷ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.37

netice çıkmayınca, Fransa 26 Ekim 1901'de bir nota vererek borcun ödenmesini, aksi hâlde Midilli gümrüğüne el konarak borcun zorla tahsil edileceğini bildirmiştir. Notaya kısa sürede cevap verilmemesi üzerine 5 Kasım 1901'de Fransız Donanması Midilli Adası'na gelerek gümrüklere el koymuştur. Fransa'nın aşağıdaki şartları kabul edilmiştir.¹²⁸

1.Fransız himayesindeki bütün okul, hastane ve dini kuruluşların kanuni varlıkları resmen tanınacaktır.

2.Fermanlarla izin verilen kuruluşların tamirine ve onarımına izin verilecektir.

3.Filistin'de bir Keldani Patrikliği'nin kurulmasına izin verilecektir.

8.1.6.17.Abdülaziz'in Fransa Ziyareti

Sultan Abdülaziz ülke dışına çıkıp, Avrupa Başkentlerini ziyaret eden ilk padişahdır. O tarihe kadar bir Osmanlı hükümdarının yabancı bir ülkeyi resmi veya gayri resmi şekilde ziyaret etmesi asla görülmemiştir. 1867 yılında Paris'te açılan büyük bir sergiyi görmek için imparator Napolyon'un davetini kabul ederek Fransa'ya gitmiştir. Oradan, İngiltere, Belçika, Almanya, Avusturya, Macaristan yoluyla dönmüştür. Bu seyahatlerinde Fransa imparatoru Üçüncü Napolyon, İngiltere Kraliçesi Victoria, Belçika Kralı İkinci Leopold, Prusya Kralı Birinci Wilhelm, Avusturya İmparatoru ve Macaristan Kralı Birinci Fransuva-Josef, Romanya Prensi Birinci Karol ile görüşmüştür. Sekiz ülkeye gitmiş, beş hükümdarla görüşmüştür.

Sultan Abdülaziz'in 21 Haziran 1867 günü İstanbul'dan hareketinden, 7 Ağustos 1867 günü İstanbul'a dönüşüne kadar bir ay on altı gün süren bu Avrupa seyahati, bilhassa Rusya ile müttefik şekilde hareket eden Fransa'ya, Balkanlardaki Türk siyasetini açıklamak ve yeni bir Rus savaşını önlemek amacıyla düzenlenmiştir.

8.1.6.18.XIX ncü Asırda Kültür İlişkileri

Osmanlı devlet adamları, Avrupa ile çeşitli konularda yapılan temaslarda, devletin çok gerilerde kaldığını ve süratle bir reform yapılmasının gereğini acı da olsa hissetmişlerdir. Kırım Harbinden sonra, 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile 1856 yılında açıklanan Islahat Fermanı bu çabanın ilk adımlarını teşkil etmiştir.

¹²⁸ Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.398

Yapılacak olan ıslahatlarda model ülke olarak Fransa alınmıştır. Bu devirde Fransa Türkiye'de en popüler dönemini yaşamıştır. Batılılaşma çabaları büyük hızla devam etmiştir. Bu maksatla Fransa'dan şu kanunlar alınmıştır;¹²⁹

1. 1858'de ceza kanunu
2. 1860'da ticaret kanunu
3. 1861'de Usulü Muhakemi Ticaret Nizamnamesi
4. 1863'de Deniz ticaret kanunu
5. 1879'da Ceza mahkemeleri kanunu
6. 1880'de Hukuk mahkemeleri usulü kanunu

1820 yılında devlet dairelerinde memurların Fransızca dil bilmeleri mecbur tutulmuştur. Bunun için kurslar açılmıştır. Fransız sistemine göre eğitim veren Harbiye ve Tıbbiye mektepleri açılmıştır. Türkiye'de ilk fotoğraflar 1840 yılından itibaren görülmeye başlanmış ve ilk fotoğrafçı dükkânı bir Fransız tarafından 1842 yılında açılmıştır.¹³⁰

1860 yılının sonlarına doğru ise Maliye idaresinin eğitim durumu Fransız eğitim sistemine uygun hale getirilmiştir. Eğitimdeki Fransız etkisi 1859'da Paris'te Mektebi Osmanî'nin açılması ile hız kazanmıştır. Bu okul Harbiye ve Tıbbiye ile diğer okullardan Fransız okullarına gideceklerin Fransızca ve meslek bilgisini arttırmak amacıyla kurulmuştur. Okul faaliyetlerine 1874'e kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra kapanmıştır.

Batılılaşma, aşamasında, Batıdan tercüme edilen eserlerin tümüne yakın Fransa'dan seçilmiştir. 1 Eylül 1868'de Beyoğlu'nda Fransızca eğitim yapan ilk eğitim müessesesi unvanını alan Galatasaray Lisesi açılmıştır.¹³¹

Askeri alanda ise, birliklerin konuşlandırılması, ast üst münasebetleri ve rütbelere göre sorumlulukların tayini ile terfi etme esasları, tatbikat ve manevraların sevk ve idaresi Fransız sistemlerine göre düzenlenmiştir.

Bu sırada batı musikisi saray ve konaklara girmiş ve eğitimlerini verecek okullar açılmıştır. Fransızcadan tercüme veya adapte edilen tiyatro eserleri oynanmaya başlanmıştır.

¹²⁹ Dr. Hamit Pehlivanlı, **Tarih Boyunca Türk-Fransız Münasebetlerinin İktisadi, Siyasi Bakımdan Tetkiki**, Gnkur.Bşk.lığı , Türk Askeri Tarih Komisyonu Makale

¹³⁰ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.38

¹³¹ **Büyük Türkiye Tarihi**, Ötüken Yayınevi, Cilt 6, 1978.s.179

8.1.7.XX NCI Yüzyıl İlk Yarısında Türk-Fransız İlişkileri

XX nci yüzyıl başlarında Almanya Avrupa'da güçlenmiş, İngiliz ve Fransızlarla rekabet yapar hale gelmiştir. Almanya, İngiliz ve Fransızların sahip olduğu sömürelere sahip olamamış ve sömürge arayışı içine girmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin Bağdat Demiryolu imtiyazlarını Almanlara vermesi, İngiliz ve Fransızları korkutmuştur. Her iki devlet de Sömürgelerine Alman tehdidinin yöneldiğini hissetmiştir. Menfaatlerinin korunması konusunda birleşen İngiliz ve Fransızlar 8 Nisan 1904'de Londra'dan bir anlaşma imzalayarak Alman tehlikesine karşı birleşmişlerdir. 1907 yılında İngiltere Rusya'yla da anlaşma yapınca itilaf bloğu doğmuştur. Bu blok karşısında Almanya, Avusturya ve İtalya da ittifak grubunu oluşturmuştur.

Osmanlı Devleti bu blokların dışında kalmıştır. Her iki grubun da dışında kalan Osmanlı Devleti, devletlerarasında pazarlık konusu olmuştur. Bu pazarlık konusu 1901-1902 yıllarına kadar gitmiştir. O tarihte İtalya'yla Fransa anlaşmış, Fransa Fas'ı işgal ederken, İtalya da Trablusgarp'ı işgal etmiştir. Türk İtalyan harbi başlayınca bütün Fransızlar Türklerin aleyhine dönmüştür.¹³²

Balkanlar'da harbin çıkarılması projesi Paris'te 1909 yılında Sırp Kralı ile Bulgaristan Başbakanı tarafından kararlaştırılmıştır. Bu konuda Fransa'nın haberinin olmaması mümkün değildir. Savaş başlayınca Fransız kamuoyu derhal Balkan Devletleri yanında yer almıştır. Barış görüşmelerinde Türklerin aleyhine olabilecek bütün toprak taleplerini gözü kapalı desteklemişler ve çoğunluğunu Türk ve Müslümanların oluşturduğu 500-600 yıllık Rumeli vilayetleri Osmanlı Devleti'nden sökülüp alınmıştır.

8.1.7.1.Birinci Dünya Savaşı Öncesi İlişkilerinin Kopması

Balkan Harbi'nde uğranılan acı mağlubiyet sonunda, Osmanlı Devleti bazı devlet organlarının artık işlerliğini yitirdiğini ve bunların süratle iyileştirilmesinin gereğini anlamıştır. Bu nedenle de yine denge politikası gereği, reform yapılacak sektörleri büyük devletlere dağıtmıştır. Donanmasının ıslahını İngiltere'ye, Jandarmanın ıslahını İtalyanlara, gümrüklerinin ıslahını Fransa'ya ve ordunun ıslah edilme işini de Almanlara vermiştir.¹³³ Maliyenin ıslahının Fransa'ya verilme işi hem denge politikası gereği hem

¹³² Dr.Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000, s.423

¹³³ **Büyük Türkiye Tarihi**, Ötügen Yayınevi, Cilt 6, 1978.s.238

de Osmanlı maliyesinin tamamen Fransa kontrolünde olmasından kaynaklanmıştır. Fransa hem Duyun-u Umumiye'yi, hem de Osmanlı Bankasını kontrol altında tutmuştur.

Balkan Harbi sonunda yapılması gereken ıslahatlar için acil paraya ihtiyaç duyulmuş bu amaçla iki defa Fransa'dan borç para istenmiş, fakat Fransa'nın öne sürdüğü ağır şartlar nedeniyle, borç para alma işlemi yapılamamıştır.

Rusya, Fransa ve İngiltere'den beklenen yakınlığı bulamayan Osmanlı Devleti bu defa Almanya'ya yönelmiştir. Almanlar, Osmanlı Devleti'nin ittifak arayışlarına başlangıçta soğuk davranmışlardır. Fakat itilaf devletlerince etrafının kuşatıldığını anlayınca, cepheyi genişletmek ve üzerindeki baskıyı hafifletmek maksadıyla Osmanlı Devleti ile işbirliği yapmayı razı olmuşlardır. Neticede 2 Ağustos 1914 yılında Türk-Alman İttifak Anlaşması imzalanmıştır.

8.1.7.2. Birinci Dünya Savaşında Türk-Fransız Çatışmaları

İnci Dünya Savaşında Türk-Fransız çatışmasına ilk sahne olan yer Çanakkale olmuştur. İngiltere ve Fransa daha savaşın başında Boğazları ve İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakıp, müttefikleri olan Rusya'ya yardım ulaştırmak istemişlerdir.

İngilizler İskenderun ve Suriye'nin Fransa'ya verilmesi karşılığı Çanakkale harekâtının emir ve komutasını üzerlerine almışlardır. Fakat İngilizlerin tek başlarına bu harekâta güçleri yeterli gelmediğinden, Fransızlarında Çanakkale harekâtına katılması kararlaştırılmıştır. Fransızlar, İngilizlerin savaştan galip çıkarak tek başlarına İstanbul'a girmelerinden korktukları için mecburen Çanakkale muharebelerine katılmışlardır.

Fransızlar 24 Şubat'ta, 400 subay ve 18 bin askerden oluşan birliklerini Çanakkale'ye göndermişlerdir.¹³⁴

15 Mart'ta, İngiliz ve Fransız donanması Çanakkale Boğazını geçmek için harekâta başlamıştır. Fakat harekât umulan başarıyı sağlayamamış ve ağır kayıplar verilmiştir. Bundan sonra Çanakkale'yi karadan geçmek için Gelibolu'ya asker çıkarmışlar fakat burada da başarılı olamamışlardır.

Çanakkale savaşları başlayınca, Rusya'da büyük bir hoşnutsuzluk görülmüştür. Rusya, İngiliz ve Fransızların İstanbul'u dolayısıyla boğazları ele geçirip kendisine bir şey bırakılmayacağından endişelenmiştir.

¹³⁴ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.39

8.1.7.3. Anadolu'nun Paylaşılması

Kâğıt üzerinde de olsa İstanbul ve Boğazları Rusya'nın almış olması, Fransa'yı, kendi payına düşen yerleri alma hevesine düşürmüştür. Bu maksatla da İngiltere'ye başvurup Anadolu topraklarının paylaşılmasını istemiştir. 1915 yılının Kasım ayında Fransa ve İngiltere Londra'da bir araya gelmişler ve Anadolu'nun taslak paylaşım projesini görüşmüşlerdir.¹³⁵ Bu projeye göre: Bağımsız bir Arap devleti veya Arap Devletleri Federasyonu kurulacak Suriye ve Lübnan Fransa'ya, Mezopotamya İngiltere'ye verilecektir. Fransa; Aladağ, Kayseri, Akdağ, Yıldızdağ, Zara, Eğin ve Harput arasında bulunan Anadolu topraklarını alacak, Filistin'de milletlerarası bir düzen kurulacaktır. Musul üzerinde uzun pazarlıklar olmuş, sonunda İngiltere onunda Fransız nüfuz bölgesinde kalmasını kabul etmiştir.

İngiliz ve Fransızlar, Rusya'yı da dâhil ederek 9 Mayıs 1916'da tekrar bir araya gelmişlerdir. İlk yaptıkları Sykes-Picot anlaşması geçerli olmak üzere Rusya'nın Trabzon, Erzurum, Bitlis ve Van'ı almasını, ayrıca İstanbul ve Boğazların da Rusya'ya verileceği konularını karara bağlanmıştır.

8.1.7.4. Fransa'nın Ortadoğu'nun Paylaşılmasındaki Rolü

8.1.7.4.1. Filistin Meselesi

Filistin, İngiltere ve Fransa arasında yapılan Sykes-Picot anlaşmasıyla uluslararası bir nitelik almıştır. Bu arada Dünya Yahudi Teşkilatı da Filistin'de Yahudi devleti kurmak için maddi manevi bütün imkânlarını seferber etmiştir.

Yahudi liderler bu maksatla ilk defa Fransızlarla görüşmüşler ve onları ikna etmişlerdir. Fransa 2 Kasım 1917'de Balfour Deklarasyonu'nu yayınlayarak Filistin'i Yahudilere bırakmıştır.¹³⁶ Bu deklarasyon uluslararası Siyonist örgütlerce memnuniyetle karşılanmıştır. Filistin'i İngiliz manda idaresine verilmesinin ileride bağımsız devlet kurmalarına daha çok yardım edeceği gerekçesi ile Fransa'dan Filistin'de İngiliz Manda İdaresinin kabulünü istemişlerdir. Fransa kendi sömürgesi olarak planladığı Filistin'in,

¹³⁵ A.g.e.,s.40

¹³⁶ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.39

İngiltere'nin manda idaresine girmesine razı olmuş ve böylece Filistin'de İsrail Devleti'nin temellerinin atılmasına en büyük yardımı sağlamıştır.¹³⁷

8.1.7.4.2.Arap Meselesi

İngiliz ve Fransızlar Türkleri Ortadoğu'da mağlup etmek için Araplara bol para, bol vaat ve bol silah vermişlerdir. Araplar İngiltere ve Fransa'nın kendilerini aldattıklarını savaştan sonra yapılan barış konferanslarında anlamışlardır.

8.1.7.4.3.Ermeni Meselesi

Ermeniler I nci Dünya Savaşı başlayınca bağımsız bir Ermeni Devleti kurmak için harekete geçmişlerdir. Bu konuda Fransa'dan destek görmüşlerdir. 1916 yılında Fransız Dışişleri Bakanı Ermenilerden toplanacak Doğu lejyonu için gönüllüler istemiştir.

Ermeniler Fransa'nın aldatmaları nedeniyle Türk askeri kuvvetlerine ve masum sivil halka büyük zararlar vermişlerdir.

8.1.8.Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri

İngiltere ve Fransa 19–26 Nisan 1920 tarihinde San Remo Konferansında bir araya gelmişlerdir. Konferans'ta Ortadoğu'nun paylaşılması görüşülmüştür. Bu konferans Türkiye'ye Mondros Mütarekesi'ndeki esaslardan değişik bir şey getirmemiştir. Bu arada Osmanlı Devleti ile 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Anlaşması imzalanmıştır.

Kurtuluş Savaşı döneminde, Türkiye ve Rusya arasındaki yakınlaşma Fransa'yı tedirgin etmiştir. Fransa yeni Türk Devleti'ni Moskova ile olan işbirliğinden ayırıp, anti Sovyetik bloğa çekmeye çalışmıştır. Bunda amaç; eğer Fransa Türkiye'yi Rusya ile işbirliğinden caydırırsa, onu İngiltere'ye karşı kullanabilecektir. Aynı dönemde Fransız Basını bir anda Türk dostu olmuştur.

¹³⁷ A.g.e.,s.41

Fransız basını, M.Kemal'e karşı açılan savaşa hemen son verilmesini, sonra da Türkiye ile ittifak yapılmasını istemiştir. Fransız kamuoyunda hissedilir derecede Türkiye sempatisi artmaya başlamıştır.

8.1.8.1. Ankara Anlaşması

Rusya ile olan yakınlıktan sonra, Fransa kamuoyunda Türklere doğan sempati sonucu ve özellikle İngiliz-Fransız çekişmesinden doğan nedenlerle, Fransa-Türkiye arasında hızla bir yakınlaşma doğmuştur. Bunun sonucunda Paris Hükümeti, Türkiye ile yeni bir barış anlaşması için gizlice görüşmelere başlamıştır.

Eylül ayında Türk-Fransız görüşmeleri doruk noktasına ulaşmıştır. Yunanlıların Sakarya'da tam üç hafta süren bir boğuşmadan sonra, korkunç bir bozguna uğrayarak başıbozuk bir halde geri çekilmelerinden sonra, Fransa Ankara hükümeti ile 20 Ekim 1921 günü Ankara Anlaşması'nı imzalamıştır.¹³⁸ Anlaşma hükümlerine göre;

1. İki ülke arasında savaş haline derhal son verilecektir.
2. Fransız Kuvvetleri işgal altında tuttıkları toprakları boşaltacaktır.
3. Esirler karşılıklı mübadele edilecektir.
4. Türkiye-Fransa hududu Güney'deki demiryolu olacaktır.

Ankara Anlaşması'na İngiltere büyük bir tepki göstermiş ve Fransa'yı ihanetle suçlamıştır.

8.1.8.2. Büyük Taarruz ve Lozan Anlaşması'na Kadar

19 Eylül 1922'de, Paris hükümeti Çanakkale'deki Fransız birliklerine mevzilerini terk edip İstanbul'a çekilme emrini vermesi, İngilizleri zor duruma sokmuştur. Fransızları İtalya'nın izlemesi İngilizleri içinden çıkılmaz bir duruma getirmiştir. 23 Eylül 1922'de İngiliz, Fransız ve İtalyan hükümetleri, Türk hükümetine ortak bir nota vererek barış görüşmelerine başlamak istediklerini, bu maksatla bir temsilcinin gönderilmesini istemişlerdir.¹³⁹ Türkiye bu isteği kabul etmiş ve görüşmeci olarak İsmet İnönü'yü görevlendirmiştir.

¹³⁸ Prof.Dr.Hamza Eroğlu, **Türk İnkılap Tarihi**, Savaş ve Kitap Yayınevi, Ankara, 1990, s.165

¹³⁹ Prof.Dr.Hamza Eroğlu, a.g.e., s.170

Barış müzakereleri 3 Ekim 1922'de Mudanya'da başlamıştır. İngilizlerin kabul edilemez talepleri nedeniyle müzakereler kopma noktasına geldiyse de 11 Ekim 1922 günü anlaşma imzalanmıştır.

8.1.8.3. Lozan'da Türk-Fransız Çekişmesi

Fransızlar Türkiye'ye bir milyar frankı aşkın para yatırmışlardır. Bu meblağ, Fransa'nın yurt dışı yatırımlarının %50'den fazlasını, Osmanlı borçlarının da yaklaşık % 61'ini oluşturmuştur.¹⁴⁰ Fransızlar, Türklerin Fransız borçları konusunda fazla direniş göstermeyeceklerini ve neticenin Fransa lehine çözümleneceğini düşünmüşlerdir. Fakat İngilizlerin manevraları nedeniyle istedikleri neticeyi alamamışlardır. Bu durum karşısında Fransız delegesi Bombard, İsmet İnönü ile ikili müzakereye girmiştir. Bompard İsmet Paşa'ya şu önerileri getirmiştir:

1. Osmanlı borçlarının faizi altın olarak ödenmelidir.
2. Bağdat demiryolu üzerindeki imtiyazlar konusunda öncelik tanınmalıdır.

Türkiye Fransa'nın isteklerini kesinlikle reddetmiştir. Bu durum karşısında Lozan görüşmeleri netice almadan dağılmış ikinci Lozan görüşmeleri ise 9 Nisan 1923'de tekrar başlamıştır.

İkinci Lozan görüşmelerinde, Osmanlı borçları bir komisyona verilmiştir. Bu komisyon üç ay içinde her alacaklı ülkenin payına düşen yıllık ödeme miktarını tespit edecek ve borçlar 20 yıl içinde ödenmiş olacaktır.

8.1.9. Güneydoğu Anadolu'da ki İlişkiler

İngilizler 19 Eylül 1918'de Nablus'ta Osmanlı ordusunu yenince Lübnan ve Suriye'yi, 30 Ekim'de yapılan Mondros mütarekesinden sonra da Antep, Maraş ve Urfa'yı işgal etmişlerdir. Oysa Sykes-Picot anlaşması ile buralar Fransızlara bırakılmıştır. İngiltere, Suriye ve Çukurova'da Fransız hâkimiyetini kabul etmiştir. Yalnız anlaşmada bir değişiklik yapılarak Musul Fransa'dan alınıp İngiltere'de kalmıştır.

11 Aralık 1918'de Fransız subaylarının komutasında çoğu Ermenilerden oluşan 400 kişilik bir Fransız birliği Dört Yol'a girmiştir. 17 Aralıkta 500 kişilik bir Fransız

¹⁴⁰ Dr. Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 569

Birliği Mersin'e, 21 Aralıkta Ermeni gönüllülerinden oluşan birlik Adana'ya, 23 Kasım'da da bir Fransız tugayı İstanbul'a girmiştir.¹⁴¹ Fransızlar, İngilizlerle anlaşarak Suriye'yi süratle işgal etmişlerdir. Suriye'nin işgali Antep, Maraş, Urfa ve Mardin'in işgallerine kapı açmıştır.

8.1.9.1.Maraş Mücadelesi ve Maraş'ın Kurtuluşu

Fransızlar Maraş'a 29 Ekim 1919'da girmişlerdir. Fransız askeri elbisesi giymiş Ermeniler, kadınlara saldırmış, peçelerini yırtmışlardır.²⁷ Kasım'da Fransız komutan Maraş Kalesindeki Türk bayrağını indirtmiştir.¹⁴²

Fransızlar Maraş'a çoğu Ermeni olmak üzere 4000 kişi getirmişlerdir. Fransız komutan yeterli sayıda askere kavuştuğuna inanarak 20 Ocak'ta hükümet binasını işgal etmiştir. 21 Ocak'ta çatışmalar başlamış Arslan Bey komutasında Fransızlarla çatışan Maraşlılar büyük kahramanlıklar göstermiş ve Fransızlara ağır zayıat verdimişlerdir. Bu mücadele karşısında büyük kayıplara uğrayan Fransızlar Maraş 'ta tutunamayacaklarını anlayarak 11 Şubat'ta Maraş'tan çekilmişlerdir.

8.1.9.2. Antep Savunması

Antep 5 Kasım 1919'da Fransızlarca işgal edilmiştir. Fransızlar burada da Fransız üniforması giyen Ermenileri kullanmışlardır.¹⁴³ Antep'te, M. Kemal'in talimatıyla kurulan Antep Müdafa-i Hukuk Cemiyeti Fransızlara çok büyük zayıatlar vermiştir.

Şehir içinde çatışmalar başlamış, Fransızlar ağır zayıat verilmiştir. Durumun kritik hal alması karşısında Fransızlar Antep'i devamlı takviye etmiş ve şehri top ateşine tutarak, Antep halkına büyük zararlar vermiştir.

Sekiz ay devam eden Antep muharebeleri ağır zayıata neden olmuştur. Bu nedenle Antep ne pahasına olursa olsun takviye edilmiştir. Bu maksatla 19 Kasım'da 7500 kişilik Fransız kuvveti Kilis'ten Antep'e hareket etmiş ve 21 Kasım'da Antep'e

¹⁴¹ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**,Vatan Yayınları; İstanbul, 1990,s.441

¹⁴² **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.43

¹⁴³ Oğuz Mevlüt,**Anadolu'nun Fethi Türk Ermeni İlişkileri Ve Kilise**, Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2004.s.137

girmiştir. 28 Aralık'ta Fransızlara karşı II nci Kolordu bir harekâta girişmiş ise de, başarılı olamamıştır.

9 Şubat 1921'de şehrin ileri gelenleri, Fransız işgal komutanı'ndan halka iyi davranacağı sözünü aldıktan sonra direnmeyi bırakmışlardır.

8.1.9.3. Adana Direnişi

Çukurova bölgesi ekonomik yönden güçlü olması nedeniyle İngiliz ve Fransızlar arasında sık sık pazarlık konusu olmuştur.

Diğer yönden Fransızlar Ermenileri en çok bu bölgede kullanmışlardır. Bunun nedeni, Ermenilere bu bölgede bir devlet kuracaklarına dair verdikleri söz ve Ermenilerin bu bölgeyi "*kendi müstakbel toprakları*" saymalarıdır.¹⁴⁴

Fransızlar kurulacak Ermeni devletinin nüfus miktarını artırmak için Suriye'den 200 bin Ermeni'yi Çukurova'ya getirmişlerdir. Mersin ve İskenderun yoluyla Adana'ya devamlı takviye kuvvetleri getiren Fransızlar, Türk mücahitlerinin Gülek Boğazı'nı kapatmaları üzerine, taarruz ederek boğazı açmak istedilerse de ağır zayıat vermişler ve Fransız komutanı da esir olmuştur. Zor durumda kalan Fransızlar Ankara'ya gelerek 20 günlük bir ateşkes istemişler ve daha sonrada Çukurova'yı boşaltmışlardır.

8.1.9.4. Hatay-Urfa-Mardin Mücadeleleri

Hatay'da Fransızlara karşı silahlı bir mücadeleden bahsetmek güçtür. Çünkü halk mukavemet için teşkilatlanma safhasında iken Ankara anlaşması yapılmış ve Hatay Fransızlara terkedilmiştir.

Urfa'da milli direniş, 29 Aralık 1920 de başlamıştır. Süren çatışmalar sonucu takviye alamayan Fransızlar fazla dayanamayarak 10 Nisan 1920'de Urfa'yı boşaltmışlardır.

Fransızlar Mardin'i dört subay ve bir bayrakla işgal edeceklerini zannetmişler ve Mardin'de sekiz saatlik bir ikametden sonra kaçıp gitmişlerdir.¹⁴⁵

¹⁴⁴ Oğuz Mevlüt, a.g.e., s.138

¹⁴⁵ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.46

8.1.10. Cumhuriyet Dönemi

8.1.10.1. Lozan'da Çözilemeyen Meseleler

Fransa ile Türkiye Cumhuriyeti arasında halledilemeyen ilk mesele Suriye hududunun tespiti olmuştur.

20 Ekim 1921 Ankara anlaşmasına göre Türkiye-Suriye hududu karma ve komisyonca tespit edilecektir. Fakat komisyon ancak 1925 yılı Eylül ayında kurulabilmiştir. Komisyon çalışmalarına başladıktan sonra aralarında çıkan anlaşmazlıklar nedeniyle dağılmış ve meseleye Türk ve Fransız hükümetleri doğrudan müdahale etmiştir. 18 Şubat 1926'da "*Dostluk ve iyi komşuluk*" ismi verilen anlaşma ile meseleyi çözüme kavuşmuştur. Bu anlaşma esasında Türk-Fransız ilişkilerini düzenlemiştir. Buna göre taraflar arasında çıkan anlaşmazlıklar barışçı yolla çözüme kavuşturulacak, taraflardan birine yapılacak bir silahlı saldırıda diğer taraf tarafsız kalacaktır. 18 Şubat 1926'da parafa edilen bu anlaşmayı Fransızlar hemen imzalamamışlardır. Türkiye-İngiltere arasındaki Musul meselesinin hallini beklemişlerdir. Türkiye Musul hakkındaki Milletler Cemiyeti'nin kararlarını kabul edince Fransa'da 30 Mayıs 1926'da anlaşmayı imzalamıştır.

Türk-Fransız ilişkilerinde sürtüşme çıkaran diğer bir mesele de, Fransız misyoner okullarına Türkiye'nin müdahalesi olmuştur. Türk hükümeti bir yönetmelik hazırlayarak bu okullarda tarih ve coğrafya gibi derslerin Türkçe olarak ve Türk Öğretmenler tarafından okutulması prensibini kabul etmiştir. Bunun üzerine Papalık ve Fransa olaya müdahale etmek istedilerse de Türk hükümeti bu konuda yalnız okulları muhatap aldığını belirtince Fransa daha fazla ileri gidememiştir.

Fransa ve Türkiye arasında halli en zor mesele borçlar konusu olmuştur. Lozan Konferansında borçlar meselesinin, daha sonra Türkiye ile alacaklılar arasında yapılacak görüşmelerle neticelendirilmesi kararına varılmıştır.

Çoğunluğunu Fransızların teşkil ettiği alacaklılarla, Türkiye arasındaki görüşmeler bir hayli uzamıştır. 13 Haziran 1928'de imzalanan anlaşma ile ödenecek borcun miktarı ve ödeme şekli formüle bağlanmıştır.¹⁴⁶ Fakat 1929'da dünya ekonomik buhranı Türkiye'yi zor duruma sokmuş ve ödeme gücüne düşürmüştür. Bu durumda

¹⁴⁶ Dr. Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 575

ödemeleri ertelemek isteyen Türkiye'ye karşı alacaklılar itiraz etmiş ve görüşmeler yeniden başlamıştır. 22 Nisan 1933'de yeni bir borç sözleşmesi imzalanmıştır.

8.1.10.2.Dersim İsyanında Fransa'nın Rolü

Türkiye'nin Hatay ile ilişkisinin kesilmesi için Fransa, Kürt ve Ermenilerin doğuda bir isyan çıkarıp, Türk Ordusu'nun gücünü buraya kaydırmasını sağlayarak Hatay meselesini unutturmak istemiştir.

Fransa, Suriye Hoybun Cemiyeti'nde özel olarak yetiştirdiği bir grup Kürt ve Ermeni'yi Tunceli (Dersim) ye göndermiştir.¹⁴⁷ Kürtçülerin başında Mehmet Nuri Dersimi, Ermenilerin başında ise Mouses Potiqliyan bulunmuştur.¹⁴⁸ Fransa'nın çeşitli yol ve geçitlerden Dersime soktuğu bol miktarda Fransız silah ve mühimmatının desteğiyle 21–22 Mart 1937'de isyan başlatılmıştır. 7 Ağustos 1938'e kadar süren bu isyanda, Fransa'nın çıkarları doğrultusunda hareket eden Kürt ve Ermeniler ağır zayıat vermişlerdir. Fransa ise Türkiye'yi bu bölgede belirli bir müddet meşgul etmeye başarılı olmuşsa da, Hatay'la ilişkisini kesmeye gücü yetmemiştir.

8.1.10.3.Hatay Meselesinin Çözümü

Türkiye ile Fransa 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara antlaşması ile Suriye sınırları içinde bırakılan İskenderun'a özel bir idare şekli tanınmıştır. Türk parası orada geçecek ve Türklerin milli kültürlerini geliştirici önlemler alınacaktır. Fransa, 1936 yılında Suriye'ye bağımsızlık verirken, bütün mandater haklarını da Suriye'ye devretmiştir.¹⁴⁹ Bu durumda Hatay'da Suriye'ye verilmiştir. Bu durumu Türkiye derhal protesto etmiş ve İskenderun Sancağı'na bağımsızlık verilmesini istemiştir. Fransa notaya "*İskenderun sancağına bağımsızlık vermek, Suriye'yi parçalamak olur, bu nedenle konuya Milletler Cemiyetinin bakmasının uygun olacağı*" şeklinde cevap vermiş ve bunu Türkiye kabul etmiştir.

Fransa ve Türkiye arasında görüşmeler devam ederken İskenderun'da halk ayaklanmış ve polisle çatışmalar olmuştur. İskenderun'daki bu gerginlik Türk kamuoyuna da yansımış ve Atatürk Ulukışla'ya kadar bir seyahat yapmıştır. Milletler

¹⁴⁷ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**,Vatan Yayınları; İstanbul, 1990,s.438

¹⁴⁸ Süleyman Kocabaş ,a.g.e.,s.143

¹⁴⁹ Dr. Abdurrahman Melek, **Hatay Nasıl Kurtuldu**. Türk Tarih Kurumu.1966 .s.39

Cemiyeti 14 Aralık 1936'da Hatay konusunu ele almıştır. Uzun müzakerelerden sonra 27 Ocak 1937'de, İskenderun Sancağı iç işlerinde serbest olacak, dışişlerinde Suriye'ye bağlı, kendine has bir anayasa ile idare edilmesine karar verilmiştir. Sancak Milletler Cemiyeti'nin gözetiminde olacak, Türkiye ve Fransa sancağın toprak bütünlüğünü birlikte garanti edeceklerdir.

Yapılan anlaşmaları Hatay'da yürütmek kolay olmamıştır. Fransız temsilcisi bunların uygulanmaması için çareler aramış, bu durum karşısında Hatay halkı ayaklanmış ve Fransız polisi ile çatışmıştır. Fransa diğer yandan Türk olmayan unsurları da Türkler aleyhine kışkırtmıştır. Türk-Fransız ilişkileri gerginleşmiş ve Türkiye Hatay sınırına 30.000 kişilik bir asker yığmıştır.¹⁵⁰ Fransa bu durum karşısında tutumunu yumuşatmış ve Fransız valiyi alarak yerine bir Türk vali atamıştır.

Bu dönemde Avrupa'da durumlar gerginleşmiş ve yine kutuplaşmalar oluşmaya başlanmıştır. Fransa Türkiye'ye yanaşma mecburiyetini duymuş ve bu yüzden de Hatay meselesinde tamamen Türk tarafının tezini destekler bir tutum almıştır.

13 Haziran Antakya'da Türk-Fransız askeri heyetleri bir araya gelmiş ve 3 Temmuz'da bir anlaşma imzalayarak Hatay'ın toprak bütünlüğünün ve siyasal statüsünün iki devlet tarafından korunması ve bu amaçla her iki devletin de Hatay'a 2500'er kişilik asker göndermesi kabul edilmiş ve Türk askeri 4 Temmuz 1938'de Hatay'a girmiştir.¹⁵¹

Hatay Meclisi 2 Eylül 1938'de ilk toplantısını yapmış ve bağımsız devletin isminin "Hatay Cumhuriyeti" olması kararlaştırılmıştır. Hatay Cumhuriyeti 23 Haziran 1939'da Türkiye'ye katılma kararı almış ve Temmuz 1939'da Hatay artık Türkiye topraklarının bir parçası olmuştur.¹⁵²

8.1.11.II nci Dünya Savaşı Sonrası

II nci Dünya Savaşından sonra Türk dış politikasında önemli değişiklikler yapılmıştır. Osmanlı döneminden gelen alışkanlıkla Türk dış politikası Avrupa devletlerinin politikaları paralelinde çizilmiştir. Oysa Avrupa'da Fransa ağır mağlûbiyet almış, İngiltere harpten galip çıksa bile inisiyatifi Amerika'ya kaptırmış, İtalya ve

¹⁵⁰ Tayfun Sökmen, **Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar**. Yıldız Teknik Üniversitesi elektronik kitap kütüphanesinden alınmıştır.

¹⁵¹ Dr. Abdurrahman Melek, **Hatay Nasıl Kurtuldu**. Türk Tarih Kurumu.1966 .s.67

¹⁵² Dr. Abdurrahman Melek,a.g.e.,s.117

Almanya işgal edilmiş ve Avrupa'da en kârlı devlet olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ortayı çıkmıştır.

Fransa'nın Osmanlı devleti zamanındaki kültür etkinliği Türkiye üzerinde de 1950'li yıllara kadar sürmüştür. Bundan sonra Fransız kültürü yerini, Amerika ağırlıklı İngiliz kültürüne bırakmıştır.

Fransa ile ilişkiler daha ziyade ekonomik konularda ve herhangi bir problemle karşılaşmadan devam etmiştir. Fakat 1970'li yıllardan itibaren dostça devam eden ilişkiler gölgelenmeye başlamıştır. Bu yıllardan itibaren Türk kamuoyunu rahatsız edecek olan Ermeni terörü sahneye çıkmıştır.

Fransızlar I nci Dünya Savaşı sırasında, Türkiye hudutları içindeki bölgelerde, Ermenilere devlet kurduracağı vaadinde bulunmuşlar ve vaade kanan Ermeniler de Türkleri arkadan vurarak Fransızlar' hizmet etmişlerdir. Lozan Anlaşmasında Ermenilerin toprak talepleri tamamen sönmüştür. Ermeniler Türkiye'yi terk etmişler bir kısmı Lübnan'a, bir kısmı da Fransa'ya gitmiştir. Fransa'ya giden Ermeniler, genellikle Lyon, Marsilya ve Paris'e yerleşmişlerdir. Fransa'ya yerleşen Ermenilerin burada Ermeni davasını canlı tutmak ve Fransa'nın gündeminden düşürmemek amacıyla 1975 yılında "Ermeni davasını Sonuna Kadar Savunma Komitesi" ni kurmuşlardır.¹⁵³ Bu komite Türkiye aleyhtarı gösteriler yapmış ve masum Ermenileri katleden barbar Türklere karşı adaletin tecellisini istemişlerdir.

Fransa'daki Ermeni faaliyetlerine, Fransa açıkça göz yummuş ve taraf tutmuştur. Marsilya da ki Ermeni anıtının açılışına Fransa hükümeti adına bir bakan katılmış, Türk katliamında ölenler için saygı duruşunda bulunulmuş ve Ermenilerin Türklere sövgü şeklini alan konuşmalarını dinlemiştir.

Türkiye, Fransa nezdinde birçok defa terörünün Türk temsilciliklerine ve burada görevli personele yönelik faaliyetlerini önlemesini ve Türkiye aleyhine olan çalışmalara mani olmasını istemişse de, Fransa bu ikazlara itibar etmemiştir. Neticede ilişkiler o derecede gerginleşmiştir ki Türkiye Fransa büyükelçisini merkeze çekerek Fransa ile ilişkileri dondurmıştır.

Fransa'nın bundan sonra tutumu değişmeye başlamış ve Orly Havaalanında ASALA örgütünün yaptığı katliamdan sonra Ermeni faaliyetlerini dizginleme gereği duymuştur.

¹⁵³ Mehmet Abdulhaluk Çay, **Ermeni Meselesi Üzerine Bazı Notlar**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

Fransa ve Türkiye arasındaki ikili ilişkiler, 12 Eylül 1980'den Fransa'da Jacques Chiracın Başbakan olduğu Mart 1986 tarihine kadar ikinci Dünya Savaşı sonrasında en kötü noktasına varmıştır.¹⁵⁴ İlişkilerde en büyük sorun Paris'in Ermeni ve Kürt davalarına gösterdiği sempaticiden ve Paris'in Kıbrıs Rum Yönetimi'ne verdiği açık destekten kaynaklanmıştır. Fransız hükümetinin Ermenilere gösterdiği yakınlık nedeniyle Türk diplomatlarının katledilmesini, kürtlere gösterdiği yakınlık ile de Türkiye'deki bölücülük hareketlerini teşvik ettiği görüşü hâkim olmuştur.

Bu arada Fransa'nın, Türkiye'yi 1983 yılında Avrupa İnsan hakları Komisyonu'na şikâyet eden beş Avrupalı ülkeden birisi olması ilişkileri iyice sertleştirmiştir.¹⁵⁵

Chirac daha seçilmeden Türk-Fransız ilişkilerini düzeltereğini, ilişkilerdeki soğukluğun Fransa'nın yanlış politikasından doğduğunu belirtmiş ve 1986 yılında Başbakan olunca Türk-Fransız ilişkilerinin düzelmesi için çalışmalara başlamıştır. Aynı yıl Fransız savunma bakanı ve bir grup iş adamı Türkiye'yi ziyaret etmiş ve iki ülke arasında Karma İş Konseyi Kültür Komisyonu ile Bilimsel ve Teknik İşbirliği Komisyonları'nın toplanmaları sağlanmıştır.

17-18 Şubat'ta Türkiye Dışişleri Bakanı Fransa'yı ziyaret etmiş ve ziyaretle ilişkiler daha da yumuşamıştır. 1987 yılında Fransa Dış Ticaret Bakan Yardımcısı Michel Noir, daha sonra Endüstri PTT ve Ticaret Bakanı Alain Madelin Türkiye'ye gelmiştir. 1988 yılında ise Fransa Dışişleri Bakam Jean Bernard Raimmond Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Fransız devlet adamları daha sonraları sık sık Türkiye'yi ziyaret ederek ikili ilişkilerin düzelmesi yolunda olumlu adımlar atmışlardır.

1990 sonrası ilişkiler AB politikaları bağlı ve buna paralel olarak seyir göstermiştir. 1990 sonrasında da Fransa'nın Ermeni ve Türkiye aleyhine yıkıcı ve bölücü örgütleri destekleme faaliyetleri devam etmiştir.

8.2.Siyasi İlişkiler

Türkiye-Fransa ilişkilerini siyasi boyutları tarihi gelişim içinde incelenmiş olup günümüzde ki siyasi gelişmeler AB ve Fransa bölümünde de ayrıntılı olarak incelenmiştir.

¹⁵⁴ Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.57

¹⁵⁵ A.g.e.,s.58

8.3.Ekonomik ve Ticari İlişkiler

8.3.1.Genel Değerlendirme

Türkiye ile Fransa arasındaki ticarete 1997 yılında 9 Milyar FF olarak en yüksek düzeye ulaşmış olan Türkiye aleyhine dış ticaret açığı, 1998 yılında %19 oranında azalarak 7,4 Milyar FF seviyesine inmiş, 1999 yılında ise 6,9 Milyar FF olmuştur. İki ülke arasında dış ticaretin 1999 yılında dengelenme eğilimine girdiği ifade edilmiştir. Ancak, 2000 yılı iki ülke ticaretine bakıldığında, dış ticaret açığının 9,8 Milyar FF tutarında Türkiye aleyhine önemli bir artış kaydettiği görülmektedir. Bu çerçevede, Fransa'dan ithalatın bir önceki yıla göre % 28 artış kaydederek 24 Milyar FF'a, Fransa'ya ihracatın ise aynı dönem itibariyle % 20'lik bir artışla 14,2 Milyar FF'a ulaşmıştır.

2001 yılı değerlendirmelerine göre ise, Fransa'ya ihracatın 2.5 Milyar Euro, Türkiye'ye yönelik ithalatın ise 2.2 Milyar Euro (14.5 Milyar FF) olarak gerçekleşmiş olup, yıllardan bu yana ilk kez ikili ticaret Türkiye lehine 266 Milyon Euro fazla vermiştir. Fransa'ya dış ticaret fazlası verilmesinde en temel etken Türkiye'de yaşanan ekonomik kriz sonucu gerçekleşen devalüasyonlar sonucu döviz kurunun çok artmış olması olarak gösterilmiştir.

Türkiye'de istatistiklerine göre yapılan bir değerlendirmede 2001 yılı itibariyle ihracatta artış kaydedilen ilk 20 ülke sıralamasında %14,5'lik bir artışla Fransa; Almanya, İngiltere ve İtalya'nın ardından dördüncü sırada yer almıştır.¹⁵⁶

2002 yılında ise döviz kurunun kısmen stabil hale gelmesiyle Fransa ile ticaret yine açık vermiştir. Bu dönem ihracatı 2,71 milyar Euro, ithalatı ise 2,81 milyar Euro olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında ise Fransa'da yaşanan ekonomik sıkıntılar ve genel olarak ithalatının düşmesine rağmen Türkiye'nin ihracatı az da olsa artmış olması olumlu olarak değerlendirilmiştir. Fransa'nın tüm ülkeler bazında ithalatı 2003 yılında 2002 yılına göre % 3'lük bir düşüş yaşamışken bu ülkeye Türkiye'nin ihracatı 2,7 milyar Euro'dan 2,8 milyar Euro'ya çıkarak yaklaşık % 4 artmıştır. Fransa'dan ithalat ise genel ithalattaki artışa paralel olarak % 13'lük bir artışla 2,8 milyar Euro'dan 3,2 milyar Euro'ya çıkmıştır. 2004 yılı Ocak ayı verilerine göre ise bir önceki yılın aynı

¹⁵⁶ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**

dönemine göre Fransa'ya ihracat %49, Fransa'dan ithalatta da %73 oranında artış yaşanmıştır.

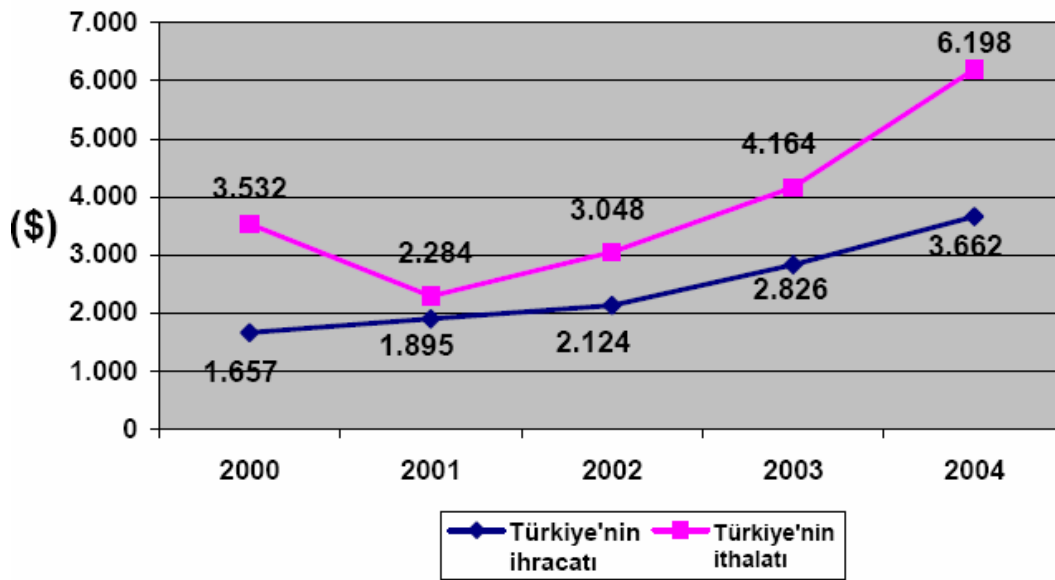
Türkiye ile Fransa arasında son 9 yıllık dönemde gerçekleştirilen ticarete ilişkin rakamlar aşağıdaki gibidir: (milyon dolar)

Tablo 8.1 Son 9 Yıllık Rakamlar ¹⁵⁷

	İhracat	İthalat	X/M	Denge	Hacim
1996	1.033,3	1.995,8	0,52	—962,5	3.029,1
1997	1.042,0	2.679,8	0,39	—1.637,8	3.721,8
1998	1.162,8	2.967,2	0,39	—1.804,4	4.130,0
1999	1.304,7	3.304,0	0,39	—2.000,0	4.608,8
2000	1.569,8	3.127,9	0,50	—1.558,1	4.697,7
2001	1.657,0	3.531,8	0,47	—1.874,8	5.188,8
2002	1.895,3	2.283,9	0,83	—388,6	4.179,2
2003	2.107,8	3.007,2	0,70	—889,4	5.115,0
2004	2.817,6	4.158,0	0,68	—1340,4	6975,6

Tablo 8.2 Yıllar İtibariyle Ticari İlişkiler

Yıllar İtibariyle Türkiye-Fransa Ticari İlişkiler (Milyon \$)

¹⁵⁷ Paris Büyükelçiliği Ticaret Müsavirliği, 2006 Yılı Fransa Ülke Raporu

Tablo 8.3 Türkiye'nin Başlıca Fransa'ya İhracatı¹⁵⁸

TÜRKİYE'NİN BAŞLICA FASILLAR İTİBARIYLA		
FRANSA'YA İHRACATI (\$)		
	2004	2003
Motorlu kara taşıtları, bunların aksam ve parçaları	1.066.955.539	740.642.665
Örme giyim eşyası ve aksesuarları	438.696.309	442.308.165
Elektrikli makine ve cihazlar, aksam ve parçaları	275.481.094	255.635.940
Örülmemiş giyim eşyası ve aksesuarları	229.290.430	206.061.257
Kazan, makine ve cihazlar, alet ve parçaları	211.666.820	169.528.148
Mensucattan mamul diğer eşya, kullanılmış eşya, paçavralar	162.722.579	202.300.158
Yenilen meyveler, kabuklu yemişler, turunçgil ve kavun kabuğu	131.860.687	99.092.517
Demir veya çelikten eşya	79.131.804	61.623.992
Sebze, meyve, bitki konserveleri parçaları, sert kabuklu yemiş	48.706.303	32.768.931

¹⁵⁸ Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.17

Gemiler, suda yüzen taşıt ve araçlar	39.458.111	-
Seramik mamulleri	38.877.974	33.579.245
Hava taşıtları, uzay araçları, bunların aksam ve parçaları	35.951.493	43.814.738
Plastik ve plastikten mamul eşya	34.678.072	28.419.129
Deri eşya, saraciye eşyası, seyahat eşyası, bağırsaktan eşya	33.747.600	37.697.609
Kauçuk ve kauçuktan eşya	31.205.057	31.155.736
Pamuk	29.789.421	30.608.345
Mobilyalar; aydınlatma, reklam lambaları, prefabrik yapılar	29.282.796	25.699.067
Cam ve cam eşya	29.282.796	24.714.948
Dokumaya elverişli suni ve sentetik lifler	22.712.878	27.410.596
Sentetik ve suni devamsız lifler	21.214.155	24.966.179

8.3.1.1. Sektörel Bazda Değerlendirme ve İstatistikler

8.3.1.1.1. Otomotiv, Hava ve Uzay Araçları

Türkiye otomotiv sanayinin son yıllarda gösterdiği gelişmeler ve otomotiv sanayi ihracatının gösterdiği yüksek performans Fransa'ya ihracatta da görülmektedir. Fransa'daki ekonomik sıkıntılar dışalımını etkilemişse de bu sektördeki en önemli ihracat kalemleri olan taşıt araçları ihracatındaki % 17'lik artış ile taşıt araçları ekipmanlarındaki % 16'lık artış meydana gelmiştir.¹⁵⁹ Öte yandan ihracatta paralel olarak ithalattaki artış da dikkate değer bir artıştır. 2004 yılında Türkiye'de ki otomobil kredi faizlerinin düşük olması, döviz kurunun reel anlamda düşmesi ithal otomobil girişini arttırmış olup, bu sektördeki önemli tedarikçilerinden olan Fransa'dan ithalat da 2003 yılına göre % 121 oranında artmıştır.¹⁶⁰

Tablo 8.4 Otomotiv Hava ve Uzay Araçları

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Taşıt araçları	224.356	494.731	121	405.575	473.598	17
Karoser ve Römorklar	2.435	2.974	22	3.972	2.822	-29
Taşıt araçları ekipmanları	224.896	328.384	46	157.983	182.832	16
Motorsiklet ve ekipmanları	487	482	-1	10.667	8.144	-24
Hava ve uzay araçları	61.728	29.328	-52	498	4.443	792
Diğer eşya taşımaya mahsus araçlar	26.211	16.958	-35	3.975	13.981,00	252
Toplam	540.113	872.857	62	582.670,0	685.820,00	18

¹⁵⁹ Konya Ticaret Odası **Fransa Ülke Raporu**, Etüd-Araştırma Servisi Mart 2007.s.17

¹⁶⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı **Uluslararası Ekonomik Göstergeler**, Ankara, 2004.

8.3.1.1.2. Tarım ve Hayvancılık Ürünleri

Fransa'ya tarım sektörü ihracatının incelenmesinden, sanayi ürünlerine göre oldukça düşük bir ihracatın olduğu görülmektedir. Özellikle AB'nin ortak tarım politikasının sonucu olarak AB ülkeleri ihtiyaçlarını genelde kendi içinden ağırlıklı olarak karşılamaktadır. Fransa'ya bu sektörde hazır sebze meyve özü ve içecekler için meyve ve bitki ihracatının önemli kalemler olduğu, 2003 yılında bu kalemlerden sırasıyla 74,7 milyon ve 73,4 milyon Euroluk ihracat gerçekleştirildiği görülmektedir.

Tüm bu hususların yanında, AB'nin tarım sübvansiyonlarını azaltmasıyla birlikte Fransa'ya olan ihracatı artırma imkânı mevcuttur. Özellikle biyolojik tarım ürünlerine olan ihtiyacın artacağı düşünülmekte olup, AB'nin sübvansiyonlarını azaltmasıyla birlikte tarım politikasının etkin şekilde yeniden belirlenmesi ve verimliliği esas alması, gerekli yatırımların yapılması halinde Türk üreticisi ve ihracatçısına da belirli oranda rekabet etme ihtimali doğabileceği değerlendirilmektedir.¹⁶¹

Tablo 8.5 Tarım ve Hayvancılık Ürünleri

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Tahıl ve Endüstriyel Bitkiler	7.741	11.442	48	19.975	17.911	-10
Bostan ve bahçe ürünleri	3.111	2.273	-27	6.810	9.094	34
İçecek için meyve ve bitkiler	618	445	-28	68.831	74.726	9
Koyun keçi ve atlar	117	239	104	173	51	-71
Kümes hayvanları	2.090	1.383	-34			
Diğer hayvanlar	171	93	-46	8.634	8.691	1
Su ürünleri				3.615	3.031	-16
Kasaplık etler	26.154	22.739	-13	451	964	114
Kümes hayvanları etleri	30	16	-47	11	9	-18
Etten mamül hazır ürünler	31	367	1084	471	65	-86
Hazır balık ve su ürünleri	631	603	-4	8.816	9.498	8
Süt ve sütü mamüller	5.874	7.797	33	143	465	225

¹⁶¹ Bahar ÖZSU, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**, www.ito.org.tr

Zeytinyağı	7.819	14.657	87	502	298	-41
Diğer gıda ürünleri	25.381	29.250	15	19.246	25.264	31
TOPLAM	79.768	91.304	14	137.678	150.067	9

8.3.1.1.3. Tekstil ve Hazır Giyim

Tekstil ve hazır giyim, Türkiye'nin Fransa'ya yönelik en önemli ihracatıdır. Son yıllarda eski artış hızında olmasa da ihracattaki artış devam etmektedir. Avrupa Birliği'nin Çin'e uyguladığı kota miktarlarını her yıl arttırması, bu sektörde rekabeti olumsuz etkilemektedir. 2005 yılından itibaren Çin'e uygulanan kotaların kaldırılması ise doğrudan olmasa da uzun vadede bu sektör ihracatını olumsuz etkilemiştir.¹⁶²

Tablo 8.6 Tekstil ve Hazır Giyim

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Tekstil	118.170	104.578	-12	256.400	267.062	4
Hazır Giyim	39.104	41.286	6	788.103	788.774	0,1
Toplam	157.274	145.864	-7	1.044.503	1.055.836	1

8.3.1.1.4. Kimya Sanayii ve Eczacılık Ürünleri

Fransa'dan ithalatta en önemli sektörlerden biridir. Bu sektörde Fransızların etkinliği ile birlikte Türkiye'de yaptıkları yatırımlar da göz önüne alındığında önemli bir tedarikçi oldukları görülmektedir.¹⁶³ Öte yandan ihracat açısından da özellikle kimya sanayi her geçen yıl daha da artan bir ihracat kalemidir.

¹⁶² Fransa Dışişleri Bakanlığı, Ticaret Sayfası

¹⁶³ Fransa Dışişleri Bakanlığı, Ticaret Sayfası

Tablo 8.7 **Kimya Sanayii ve Eczacılık Ürünleri**

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Kimya sanayii ürünleri	342.693	391.810	14	86.985	92.909	7
Eczacılık	141.071	160.126	14	1.491	2.893	94
Toplam	483.764	551.936	14	88.476	95.802	8

8.3.1.1.5. Diğer Ürünler

Bu sektörler dışında, özellikle demir çelik ve demir dışı metaller, makina ve elektrikli cihazlar, plastik, cam ve seramik ürünler Fransa ile dış ticaretin önemli kalemlerindedir. Demir çelik ürünler ile demir dışı metallerde Fransa'ya olan ihracat 2004 yılında 2003 yılına göre önemli bir artış göstermiştir. Yine makina ve elektrikli cihazlar ithalatı açısından Fransa en önemli tedarikçilerimizden biri olup, bu sektördeki ihracat da önemli bir kalemdir. Söz konusu sektörler için dış ticaret istatistikleri aşağıda yer almaktadır.¹⁶⁴

8.3.1.1.5.1. Demir-Çelik ve Demir Dışı Metaller

Tablo 8.8

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Demir-Çelik Ürünleri	90.333	201.749	123	4.752	8.238	73
Demir Dışı Metal Ürünleri	110.242	119.028	8	72.969	90.692	24
Toplam	200.575	320.777	60	77.721	98.930	27

¹⁶⁴ Paris Büyükelçiliği Ticaret Müsavirliği, 2005 Yılı Fransa Ülke Raporu

8.3.1.1.5.2.Makina ve Elektrikli Cihazlar

Tablo 8.9

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Makine ve Aletler	459.233	414.515	-10	146.131	171.865	18
Elektrik-Elektronik Cihazlar	524.881	437.759	-17	329.548	269.283	-18
Toplam	984.114	852.274	-13	475.679	441.148	-7

8.3.1.1.5.3.Plastik, Cam ve Seramik Sanayii

Tablo 8.10

(Bin Euro)

	İthalat			İhracat		
	2003	2004	%	2003	2004	%
Plastik Sanayii Ürünleri	61.775	55.265	-11	23.371	32.099	37
Cam Sanayii Ürünleri	29.604	28.222	-5	29.643	25.402	-14
Seramik Sanayii Ürünleri	14.477	4.835	-67	31.355	32.117	2
Toplam	105.856	88.322	-17	84.369	89.618	6

8.3.1.2.Ticari Faaliyetler, Karşılaşılan Sorunlar

Türk firmalarının Paris'te yapılan uluslararası fuarlara katılımı ürünlerinin Avrupa piyasalarına tanıtımı ve kuracakları ticari temaslar açısından önem taşımaktadır. Fransa'ya yönelik ihracatta daha önceki yıllarda yaşanan sorunların başında gelen ve Türkiye menşeli balıkçılık ürünlerinde hijyen kuralları ile yarı mamul ve mamullerde geçerli olan standartlara uyulmaması sonucu ortaya çıkan problemlerle karşılaşılmamaktadır. Bu gelişme, Türkiye su ürünleri firmalarının AB normlarına adaptasyonunun büyük ölçüde gerçekleştiğini göstermektedir.

Fransa tarafından ithalatta üzerinde çok titizlikle durulan diğer bir husus da standartlara uyum konusundaki mevzuattır. Türkiye menşeli mamül ve yarı mamul malların (örn. beyaz eşyalar ve bunların aksamı) gümrüklerden girişi sırasında Fransız standartları ile uyum sağlanamamasından kaynaklanan sorunlar zaman zaman ortaya çıkmaktadır. Öte yandan, özellikle beyaz eşya ihracatıyla ilgili olarak son yıllardaki artışın Fransızlar tarafından dikkate değer bulunduğu ve bazen gümrük uygulamaları ile zorluklar çıkarıldığı da raporlarda yer almaktadır.¹⁶⁵ Ancak bu konularda da gerekli makamlarca gümrük yetkilileri ile görüşmek suretiyle sorun çözülmeye çalışılmakta, ayrıca konu AB nezdinde girişimde bulunularak giderilmeye çalışılmaktadır.

Tekstil ve konfeksiyon sektöründe gelişen Doğu Asya ülkelerinin fiyat açısından avantajlı olması ve üretimin bu ülkelere doğru yönelmiş olması ve ayrıca Çin'in haksız fiyat rekabetine rağmen pazarda gittikçe daha çok yer alması, özellikle 2005 yılında kotaların kalkmasıyla Türkiye açısından rekabetin daha zorlu hale gelmiştir.¹⁶⁶

Otomotiv yan sanayinin yoğunlaştığı bölgelerin ihracata açılmaları ve örneğin Fransa'daki Equip-Auto, MIDEST fuarlarına daha geniş ölçüde katılmaları, fuar öncesinde firma karşılaştırmaları için organizasyon yapmaları, ihtisas dergilerine reklâm vermeleri gerektiği değerlendirilmektedir.¹⁶⁷

Bunun yanı sıra mobilya, ev tekstili, bayan, erkek ve çocuk tekstili ve hazır giyimi gibi nihai ürünlerin ihracatının ve buna bağlı olarak Fransa'daki pazar payının daha da arttırılabileceği değerlendirilmektedir.¹⁶⁸ Bu tür ürünlerde Fransa'da düzenlenen fuarlara katılım büyük önem taşıdığı gibi, bu sektörlerde temsilcilik, showroom veya satış mağazaları yoluyla çalışılması, doğrudan tüketiciye ulaşımı sağlayacağından fiyat ve kalite avantajını ön plana çıkartarak pazarda pay edinilmesini kolaylaştırabilecektir.

Fransa'nın Türkiye ithalatında ilk beş ülke arasında yer almasında Türkiye'de ki yatırımlarının önemli rolü olduğu görülmektedir. Fransa özellikle son yıllarda perakende satış zincirleri alanında Türk pazarına girmiştir. Bu itibarla hedef ülkede pazarlama konusunda yapılacak yatırımlar, orta veya uzun vadede ihracatçı firmaların o ülke pazarındaki paylarını arttırmak açısından faydalıdır.

Fransa pazarında, temsilcilik, mağaza, şube vb. yoluyla iş yapan firmalarımızın 2-3 yıllık sürelerde satışlarını önemli ölçüde arttırmışlardır.¹⁶⁹

¹⁶⁵ Konya Ticaret Odası **Fransa Ülke Raporu**, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.19

¹⁶⁶ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**, www.ito.org.tr

¹⁶⁷ Bahar Özsu, İstanbul Ticaret Odası, **Fransa Ülke Raporu**, www.ito.org.tr

¹⁶⁸ Konya Ticaret Odası **Fransa Ülke Raporu**, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.20

¹⁶⁹ Konya Ticaret Odası **Fransa Ülke Raporu**, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.s.21

8.3.1.3. Türkiye’de ki Başlıca Fransız Yatırımları

Türkiye’de 2003 yılı Haziran ayı sonu itibariyle toplam 277 adet Fransız sermayeli firma bulunmaktadır. Söz konusu firmaların mevcut yabancı sermayeleri 535.165.617 milyon TL’dir. Ancak 2004 yılı Temmuz ayı itibariyle Fransız sermayeli firma sayısı 6 375’e yükselmiştir, bunların 32’si İzmir’de bulunmaktadır. Fransız sermayesinin toplam yabancı sermaye içindeki payı ise %6,57’dir.¹⁷⁰

ŞİRKETİN ADI	SEKTÖR
Danone	Gıda
Cofisaf-Lesaffre	Gıda
Perrier Vittel SA	Gıda
Beghin Say	Gıda
Remy Cointreau	Alkollü İçki
Vilmorin	Tarım
Alstom Holding	Enerji
Cegelec International	Enerji
TotalFinaElf	Enerji
Primaga	Enerji
Metalimpeks	Metaller
Sollac SA Usinor	Metaller
Usinor Ugine	Metaller
Cidem	Maden
Pechiney World Trade SA	Metaller
Atofina	Kimyasal Ürünler
Aventis Pasteur	Kimyasal Ürünler
Aventis Pharma S.A	İlaç
Rhone Poulenc	İlaç
Servier	İlaç
Pierre Fabre Medicament	İlaç
Sanofi	İlaç

¹⁷⁰ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı **Uluslararası Ekonomik Göstergeler**, Ankara, 2004.

Alcatel	Elektronik, İletişim cihazları
Bull	Bilgisayar teknolojisi
Gemplus	Bilgisayar, İletişim
Giat Industrie	Savunma Sanayi
Thales International	Savunma Sanayi
EADS	Havacılık Sanayi
Eurocopter	Havacılık Sanayi
Legrand SA	Elektrik, Elektronik Ekipmanlar
Schneider Electric SA	Elektrikli Ekipmanlar, Elektrik Dağıtımı
MGE UPS System	Elektrikli Materyeller
Moteurs Leroy Somer	Elektrikli Materyeller
Vivendi Water Systems	Su Arıtma
Renault SA	Otomobil
Peugeot Automobile	Otomobil
Automobile Citroen	Otomobil
Michelin	Otomotiv Yan Sanayi
Valeo	Otomotiv Yan Sanayi
Faurecia	Otomotiv Yan Sanayi
Devanley SA	Tekstil
Mossley Badin	Tekstil
Louis Vuitton	Deri Ürünleri ve Lüks Eşya
L'Oréal	Parfümeri
SEB	Ev Eşyaları
Ciment Français	Çimento
Lafarge	Çimento, İnşaat Malzemeleri
Vicat SA	Çimento
Onduline SA	İnşaat Malzemeleri
Saint Gobain Weber	İnşaat Malzemeleri
Bureau Veritas	Sigorta, Sertifikasyon
Gide Loyrette Nouel	Hizmetler
Promosalons	Hizmetler
Publicis Groupes	Hizmetler
Thomson Multimedia	Hizmetler

Axa	Sigorta
Société Générale	Bankacılık
BNP Paribas	Bankacılık
Crédit Lyonnais	Bankacılık
Crédit Agricole Indosuez	Bankacılık
Bred	Bankacılık
Carrefour	Dağıtım Zinciri
ChampionSA	Dağıtım Zinciri
Louis Dreyfus Armateurs	Deniz Taşımacılığı
Air France	Sivil Hava Taşımacılığı
Accor	Otelcilik, Restorasyon
Cheque Déjeuner CCR	Restorasyon
Sodexho Alliance	Restorasyon
Club Méditerranée	Turizm
Nouvelles Frontieres	Turizm

Türkiye’de ki yabancı sermaye yatırımları içinde Fransa’nın önemli payı bulunmaktadır. Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, 1954 yılından itibaren Türkiye’de faaliyet gösteren 277 Fransız şirketinin 30 Haziran 2003 tarihi itibariyle Türkiye’de ki toplam yatırımları 535 trilyon 165 milyar TL tutarındadır. Fransa’nın toplam yabancı sermaye yatırımları içindeki payı % 6,57’dir. Yabancı sermaye yatırımları açısından Fransa 5. sırada yer almaktadır. 2003’ün ilk altı aylık döneminde 29 Fransız şirketine toplam 93 milyon 743 bin Dolar tutarında yabancı sermaye izni verilmiştir.¹⁷¹

Fransız firmaları Türkiye’de ki önemli yatırım projelerine ilgilerini sürdürmektedir. Ancak Fransız firmaları arasında son dönemde belirginleşen eğilim orta ölçekli projelere daha fazla ilgi gösterilmesi şeklindedir.

¹⁷¹ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları, Fransa, 2004

8.4.Fransa'daki Türk Vatandaşları

8.4.1.Türk Vatandaşlarına İlişkin Sayısal Bilgiler

Fransız Ulusal İstatistik ve Ekonomik Etütler Enstitüsü (INSEE) tarafından son olarak 1999 yılında gerçekleştirilen genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, Fransa'nın genel nüfusu 60.186.184, toplam yabancı nüfus 3.263.186, Türk nüfus ise 208.049'dur.¹⁷² Öte yandan, Türk vatandaşlarının tahmini sayısı; çifte uyruklularda dâhil olmak üzere, INSEE'nin 1990 verileri esas alınarak ve geçen on yıl içinde demografik değişikliklerle ilgili çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerin değerlendirilmesi suretiyle Türkiye Cumhuriyeti Paris Başkonsolosluğu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliğince 2003 yılı itibarıyla 359.034 olarak hesaplanmıştır.

Fransa İçişleri Bakanlığınca yayımlanan 2002 yılı verilerine göre, ikamet iznine sahip Fransa'da ikamet etmekte olan toplam yabancı sayısı 3.349.908, Türk nüfus 178.952 olup, bunun 99.751'ni erkekler, 79.201'ini kadınlar oluşturmaktadır. Anılan Bakanlıkça yayımlanan bilgilere göre, Türk vatandaşlarının sayısının 1980 yılından bu yana artış gösterdiği ve 2000 yılından bu yana da İspanyol ve Tunuslulardan önce gelmek kaydıyla yabancılar arasında 5.sırada yer aldıkları, %26,8'nin Ile-de-France bölgesinde, % 18,3'ünün Rhones-Alpes, % 12,7'sinin Alsace ve % 7'sinin Lorraine bölgesinde yerleşmiş oldukları görülmektedir. Yukarıdaki sayılara 18 yaşından küçükler (16–18 yaşında olup çalışanlar hariç) dahil değildir.¹⁷³

OECD ve INSEE tarafından yayımlanan verilere göre, 1946–2001 yılları arasında Fransız vatandaşlığına geçen Türk vatandaşlarının toplam sayısı 60.426'dır.¹⁷⁴

Fransa'da serbest çalışan yabancılarla ilgili istatistikî veriler yayımlanmamakta olup, bu nedenle kendi nam ve hesabına çalışan Türk vatandaşlarının toplam sayısı hakkında bilgi alınması mümkün olamamaktadır. Ancak Paris Ticaret Odasından temin edilebilen verilerde, Paris bölgesinde 1735 Türk vatandaşının kendi nam ve hesabına çeşitli sektörlerde faaliyet gösterdiği belirtilmektedir. Bu sayı göz önünde bulundurularak ve Türkiye Cumhuriyeti Başkonsolosluğunca vatandaşlarımızla yapılan çeşitli temaslar sırasında elde edilen bilgiler değerlendirilerek, başta inşaat sektörü olmak üzere konfeksiyon, ormancılık, lokantacılık alanlarında Fransa genelinde

¹⁷² Fransız Ulusal İstatistik ve Ekonomik Etütler Enstitüsü (INSEE) web sayfasından alınmıştır.

¹⁷³ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁷⁴ Fransız Ulusal İstatistik ve Ekonomik Etütler Enstitüsü (INSEE) web sayfasından alınmıştır.

5000'den fazla Türk vatandaşının kendi ad ve hesabına çalışmakta olduğu tespit edilmiştir.

Nisan 2004 sonu itibarıyla yayımlanan istatistiklere göre, Fransız vatandaşı işsizlerin sayısı, 2.053.839, Türk vatandaşları haricindeki yabancı işsiz sayısı 267.005, son olarak da Türk vatandaşları arasındaki işsiz sayısı ise 21.241'dir. Nisan 2004 sonu itibarıyla ILO anlamındaki işsizlik oranı 9,8%'dir.¹⁷⁵

8.4.2.Asgari Ücret, İşsizlik Yardımı ve Sosyal Güvenlikle İlgili Sayısal Bilgiler

Fransa'da asgari ücret 1 Temmuz 2003 tarihi itibarıyla, haftalık 35 saat çalışma süresine göre, aylık 1090,48 Euro, 39 saat çalışma süresine göre, 1246,26 Euro (20'den az işçi çalıştıran işletmeler) ve 1227,57 Euro'dur.(20'den az işçi çalıştıran işletmeler).

Fransa'da işsizlik yardımının miktarı ve süresi, çalışanların belirli bir dönem içerisindeki çalışma süreleri, buldukları yaş ve ücretleri itibarıyla belirlenmektedir. Buna göre, aylık brüt ücreti 990,40 'Euro'dan az olanlar brüt aylık ücretin % 75'i oranında, 990,40–4084,90 Euro arası olanlar günlük 24,76 Euro, 1084,90–1791,18 Euro arası olanlar brüt ücretin %57,4'ü oranında işsizlik yardımı almaktadırlar. 55 yaşın altında bulunan işsizlerden, son 22 ay içerisinde 6 ay çalışması bulunanlar en fazla 7 ay süre ile, son 24 ay içerisinde 14 ay çalışması bulunanlar 23 ay, 55 yaş üstü işsizlerden, son 22 ay içerisinde 6 ay çalışması bulunanlar 7 ay, son 24 ay içerisinde 14 ay çalışması bulunanlar 23 ay, son 36 ay içerisinde 27 ay çalışması bulunanlar 36 ay, 57 ve üstü yaş işsizlerden son 36 ay içerisinde 27 ay çalışması ve 100 trimestr (üç aylık dönem) sigortalılığı bulunanlar 42 ay boyunca işsizlik yardımından yararlanmaktadırlar.

Fransız sosyal güvenlik kuruluşları tarafından Türkiye'de bulunan Türk vatandaşlarına yapılan sosyal güvenlik ödemeleri 2002 yılı, vatandaş sayısı ve ödeme türleri itibarıyla; iş kazası aylığı 642 kişi için 2.076.648,08 Euro; Maluliyet aylığı 99 kişi için 502.063,84 Euro; Yaşlılık aylığı 5943 kişi için 9.934.148,93 Euro; dul aylığı 1754 kişi için 3.142.354,74 Euro; geçici iş görememezlik ödenekleri 429 kişi için 451.168,7; ek emeklilik rejimi yaşlılık aylığı 3924 kişi için 3.076.442,00; ek emeklilik rejimi dul aylığı 1101 kişi için 632.235,00 Euro'dur.¹⁷⁶

¹⁷⁵ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Başkonsolosluğunda yapılan görüşmeler ve başkonsolosluktan alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁷⁶ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

Fransa'da çalışmakta olan Türk vatandaşlarının Türkiye'de bulunan çocukları için, 1 çocuk için aylık 12,90 Euro, 2 çocuk için aylık 67,00 Euro ve 4 çocuk için aylık 71,73 Euro aile yardımı (çocuk parası) ödenmektedir.

Fransa'da 2001 yılı itibarıyla yayımlanan verilere göre, 23.351.925 sigortalı prim ödemekte olup, Kıt'a Fransa'da ikamet eden 60 yaş ve üstü toplam nüfus 12.225.279, genel sosyal güvenlik rejimi kapsamında ödeme yapılan kişilerin sayısı (emeklilik aylığı, dul aylığı) 9 944 027'dir. 2001 yılı verilerine göre, Fransa'da bütün rejimler itibarıyla 60 yaş ve üstü emeklilerin ortalama emeklilik aylığı aylık 1 126 Euro'dur.

Fransa Çalışma Bakanlığınca yayımlanan istatistiklere göre,2003 yılında ücretli istihdam on yıldır ilk kez olmak üzere gerilemiş, esas olarak sanayide olmak üzere 30000 istihdam olanağı ortadan kalkmış, üçüncül sektörde ve inşaat sektöründe yaratılan istihdam olanakları söz konusu kaybı telafi etmeye yetmemiştir. Sanayi sektöründe, 2003'ün son üç aylık döneminde 22700 istihdam olanağı (-0,6%) ortadan kalkmış,2002 yılında başlayan söz konusu gerileme 2003 yılında devam etmiş, buna karşılık üçüncül sektör 51300 (+0,5%) ve inşaat sektörü 17 800 (+1,4%) istihdam yaratarak olumlu yönde gelişme göstermiştir. 140000 ilave işsizlikle işsizlik artmıştır.

8.4.3.Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanındaki ilişkiler

Çalışma ve sosyal güvenlik alanında Fransa ile Türkiye arasında 1965 yılında İşgücü Anlaşması, 1972 yılında ise Sosyal Güvenlik sözleşmesi imzalanmış bulunmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Fransız Çalışma Bakanlığı arasında ikili işbirliği düzeyinde ise, 22.10.1998 tarihli "çalışma hayatının düzenlenmesi, denetimi, endüstriyel ilişkiler, iş sağlığı ve güvenliği" alanlarında karşılıklı işbirliği, bilgi ve deneyim alışverişini öngören Mutabakat ile Sosyal sigortalar Kurumunun görev ve faaliyet alanına giren konularla yine karşılıklı bilgi ve deneyim alışverişi öngören 06.06.2000 tarihli mutabakat çerçevesinde yakın iş birliği tesis edilmiş ve uygulanmasına devam edilmiştir.

8.4.3.1.Fransa’da Sosyal Güvenlik ve Yabancılarla ilgili Olarak Son Dönemdeki Önemli Mevzuat Değişiklikleri, Tasarı ve Projeler

Sosyal güvenlik, çalışma, askeri ve sivil memur emekli aylıkları, köy ve vergi ile mevzuatta değişiklikler ön gören, Emeklilik Reformu Yasa tasarısı 24.07.2003 tarihinde kabul edilmiştir.

Göçün Düzenlenmesi, Yabancıların Fransa’da ikameti ve vatandaşlığa ilişkin Yasa tasarısı 28.10.2003 tarihinde onaylanarak kabul edilmiş, 60’tan fazla milletvekili ve 60’tan fazla senatör tarafından yasanın bazı maddelerinin iptali istemiyle Anayasa mahkemesine başvurulmuş, Anayasa mahkemelerinin bazı maddelerin iptalinden sonra Yasa 27.11.2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Askeri Geçim Yardımının (RMI) Desantralizasyonu ve Asgari Faaliyet Yardımına ilişkin Yasa tasarısı 10.12.2003 tarihinde onaylanarak kabul edilmiş ve 19.12.2003 Tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Sığınma hakkı konusunda uygulanan prosedürlerin birleşmesi, Sığınmacı ve Vatansızların korunması Ofisi’nin (OFPRA) 1 Ocak 2004’ten itibaren bütün sığınma taleplerinin değerlendirilmesinde tek merci haline getirilmesi ve Sığınmacılar itiraz Komisyonunun (CRR) OFPRA tarafından reddedilen talepler için tek itiraz mercii olarak belirlenmesine ilişkin Sığınma Hakkına ilişkin yasa tasarısı 18.11.2003 tarihinde onaylanarak kabul edilmiş, 11.12.2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Hükümet Tarafından 19.11.2003 tarihinde Meclise sunulan, Mesleki Eğitim ve Sosyal Diyaloga ilişkin yasa tasarısı 4 Mayıs 2004 tarihinde onaylanarak kabul edilmiştir. Söz konusu Yasa Tasarısı, mesleki eğitim mekanizmasını modernize etmeyi ve sözleşmeye dayalı bir çalışma hakkı çerçevesinde ülkede sosyal diyalogu sağlamayı amaçlamaktadır.

Hükümet tarafından 28,01,2004 tarihinde Bakanlar Kuruluna Özürlülere ilişkin Yasa tasarısının sunulmuş olup, 1975 tarihli Yasanın yerine geçmesi beklenen söz konusu yasa tasarısı, özürlü kişinin arzu ettiği şekilde özerk bir şekilde yaşam sürdürebilmesi için insani, teknik ve diğer yardımlarla özürüllüğün telafisi, istihdam piyasası dahil her türlü imkan ve ortama erişebilirlik ve son olarak idari işlemlerin basitleştirilmesi vb. unsurlardan oluşan üç ana prensibe dayanmaktadır.

Aileden sorumlu devlet Bakanlığı tarafından 2004 Şubat ayında Bakanlar Kuruluna evde çocuk bakıcılarını kapsayan bir yasa tasarısı sunulmuştur. Evde çocuk

bakıcılığı, az bilinmesine rağmen Fransa’da en çok istihdam yaratan mesleklerden biri olup, hali hazırda 300000 çocuk bakıcısı bulunmakta, söz konusu çalışanların statülerini düzenlemek amacıyla sunulan yasa tasarısı ile mesleğin yaşlılık oranı (evde çocuk bakıcılarının yarısı 43 yaşın üzerindedir.) ve kreşlerdeki yer yetersizliği nedeniyle söz konusu mesleğin daha çekici hale getirilmesi hedeflenmektedir.¹⁷⁷

Hükümet tarafından 19 Şubat 2004 tarihinde, “100000 İstihdam Hedefi” başlıklı plan açıklanmıştır. Oldukça yüksek işsizlik oranına rağmen, bazı sektör ve mesleklerde iş gücü açığı bulunmaktadır. Hâlihazırda 300000 iş arzı başvuran olmadığı için açık bulunmaktadır. Bu durumda mücadele için eski Sosyal İşler, Çalışma ve Dayanışma Bakanı Sn.FILLON 21 Ekim 2003’te açık işlerin sayısının bir yılda kalıcı olarak azaltılması hedefini belirleyerek kamu istihdam servisinin harekete geçirilmesi hedefini açıklamıştır.¹⁷⁸

Haftalık sigortasının içinde bulunduğu mali güçlüklerden dolayı reform yapılması amacıyla Hükümet tarafından 16.06.2004 tarihinde meclise bir yasa tasarısı sunulmuştur. Hükümet tarafından önerilen reform, tedavi sisteminin yeniden organize edilmesi, evrensel niteliği tartışılmaksızın bilimsel kriterler üzerine kurulu bir haftalık sigortası konusunda seçim yapılması ve mali olarak ıslah edilmesi gibi üç ana başlıktan oluşmaktadır.

8.4.4.Eğitim

Fransa’da eğitim konuları, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak, Paris Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği, Lyon Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği ve Strazurg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliğince takip ettirilmektedir.

Fransa’daki Türk Öğrencilerin sayısı aşağıdaki gibidir.¹⁷⁹

¹⁷⁷ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁷⁸ BBC Televizyon Kanalının haberinden alınmıştır.

¹⁷⁹ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

Tablo 8.11

Okul Öncesi Eğitim	19.433
İlkokul	28.347
Özel Eğitim (İlk-Orta)	2.633
Ortaokul	14.425
Genel ve Teknolojik Lise	2.804
Meslek Lisesi	3.856
Yüksek Okullara Hazırlık	42
Yüksek Teknisyenlik	327
Yükseköğretim	1.975
TOPLAM	73.842

8.4.4.1. Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri ve Öğrenciler

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinde Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 23.10.2000 tarih ve 388 sayılı kararıyla kabul edilen Türkçe ve Türk Kültürü dersleri Programı uygulanmaktadır.

Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin planlamasıyla ilgili olarak her yıl, İl Milli Eğitim Müdürlükleri tarafından Nisan-Mayıs aylarında planlama toplantısı yapılmakta, bu toplantılara müşavirlik ve ataşelikler iştirak etmektedir. Ayrıca her yıl Haziran ayında Fransız Milli Eğitim Bakanlığı ile Paris Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliğinin de katıldığı planlama toplantısı yapılmaktadır.

Velilerin yazılı talebi üzerine, sınıf açma yeter sayısına ulaşıldığında, ilgi Bölge ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerinin kararıyla Türkçe ve Türk Kültürü dersleri açılabilmektedir. Dersler genellikle ders saatleri dışında, şartların el verdiği yerlerde ise ders saatleri içinde yapılabilmektedir. Müşavirlik ve Ataşeliklerin bu konudaki çalışmaları derslerin ders saatleri içinde yapılması yönündedir.

Fransız okullarında yürütülen Türkçe ve Türk Kültürü derslerinin yanı sıra, öğretmenler tarafından Türk Derneklerinin binalarında da ders verilmektedir. Özellikle Lise Bitirme Sınavına girecek, kalan öğrenciler için Türkçe Dersleri verilmektedir.

2003 – 2004 öğretim Yılında, 173 öğretmen, 954 okulda Türkçe ve Türk Kültürü dersleri vermiştir.2004–2005 öğretim yılı planlamasında bu sayı korunmuştur.¹⁸⁰

2003–2004 öğretim Yılında toplam 19.039 öğrenci Türkçe ve Türk Kültürü dersleri almıştır.

Türkçe ve Türk Kültürü Derslerin katılan öğrencilerin görev bölgelerine göre dağılımı: ¹⁸¹

Tablo 8.12

T.C.Paris Büyükelçiliği Eğitim Müşavirliği Görev Belgesi	6.350
T.C. Lyon Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği Görev Belgesi	6.524
T.C. Straazburg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği Görev Belgesi	6.165
TOPLAM	19.039

İstatistik verilere göre Türk öğrencilerinin % 30'una ulaşabilmektedir. Buradaki en önemli etken Türk vatandaşlarının dağınık olarak yerleşmeleri olarak görülmektedir.

Fransa'da 13 lisede Türkçe dersi yabancı dil dersi olarak verilmektedir. Bu okullarda Fransız Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilmiş öğretmenler görev yapmaktadır. Ayrıca üç üniversite ve bir enstitüde Türkçe bölümü bulunmakta, Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı tarafından görevlendirilen üç okutman bu bölümlerde görev yapmaktadır.

8.4.4.2.Yüksek Öğrenim ve Öğrenciler

Türk öğrenciler genellikle mesleki eğitime yönelmekte ve kısa yoldan iş yaşamına atılmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle Yüksek Öğrenimdeki Türk Öğrenci Sayısı Fransa'da yaşayan diğer ülke vatandaşlarına göre nispeten azdır.

¹⁸⁰ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁸¹ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

Yüksek Öğretimdeki öğrencilerimizin %46,2'si erkek, %53,8'i kızdır.¹⁸²

Öğrencilerin Alanlara Göre Dağılımı;

Tablo 8.13

Hukuk	337
Ekonomi Bilimleri, Yönetim-Ekonomi-Sosyal	409
Edebiyat ve Beşeri Bilimler	790
Bilim, Beden Eğitimi Bilim ve Teknikleri	266
Tıp, Eczacılık, Diş Hekimliği	92
Teknoloji Enstitüleri (2 Yıllık)	81
TOPLAM	1.975

1416 Sayılı Kanun uyarınca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından lisansüstü, mastır ve doktora öğrenimi yapmak üzere Fransa'ya gönderilen öğrenci sayısı 31'dir.

Yüksek öğrenim kurulu tarafından Fransa'ya gönderilen burslu öğrencilerden Eğitim Müşavirliğince dosya açtıranların sayısı 26'dır.

8.4.4.3. Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri Öğretmenleri

Öğretmenler, Bakanlıklar arası ortak Kültür Komisyonunun kararıyla bir Yıllık süre ile atanmakta, başarılı bulunan öğretmenlerin görev süreleri 5 yıla kadar uzatılabilmektedir.

2003 – 2004 Öğretim yılı sonunda 54 öğretmen 5 yıllık görev sürelerini tamamlayarak yurt içi görevlerine döndürülmüşlerdir. Bu öğretmenlerin yerine 55 öğretmen görevlendirilmiştir.

Halen Fransa'da, 33 Bayan, 90 Bay öğretmen görev yapmaktadır. Öğretmenlerin yaş ortalamaları 37,07 kıdem yaşı ortalamaları ise 11,03'tur.¹⁸³ Fransızca bölümlerinden mezun olan bu öğretmenlerin tamamı sınıf öğretmenliği kadrosundadır.

¹⁸² 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁸³ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

Bölgelere Göre Öğretmen Dağılımı:

Tablo 8.14

T.C. Paris Büyük Elçiliği Eğitim Müşavirliği Görev Belgesi	61
T.C. Lyon Başkonsolosluğu eğitim Ataşeliği Görev Bölgesi	67
T.C.Strasbourg Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliği Görev Belgesi	45
TOPLAM	173

8.4.5.Din Hizmetleri

Fransa’da Din Hizmetleri, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Paris Büyükelçiliği Din Hizmetleri Müşavirliğince sürdürülmekte, Fransa’da yaşayan Türk vatandaşlarına İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işlerde yardımcı olmak, dini konularda onları aydınlatmak, Diyanet İşleri Başkanlığının standardı içinde anayasa ve kanunlara göre verilen görevler yerine getirilmektedir.

8.4.5.1.Cami Hizmetleri

1970’lerde Fransa’ya işçi olarak gelen Türk vatandaşları ilk yıllarda ciddi şekilde mabet sıkıntısı çekmiş, Cuma, bayram, kandil ve ramazanda bu sıkıntı had safhada yaşanmıştır. Bu yıllarda bodrumlarda, barakalarda, metruk binalarda bu ihtiyaçlar giderilmeye, dernekleşmek suretiyle ibadet edecek mekân temin edilmeye çalışılmıştır.1980’li yıllardan sonra vatana döneme beklentileri azalan Türk vatandaşları, hızla dernekleşerek yerleşim yerlerinde dernek bünyelerinde camiler açmaya başlamıştır. Açılan bu camilere Diyanet İşleri Başkanlığınca din görevlileri gönderilerek buradaki vatandaşlara İslam dinini doğru olarak anlatıp uygulanması amaçlanmıştır.

Eylül 2004 itibariyle:

Paris Başkonsolosluğu çalışma bölgesinde faaliyet gösteren 82 dernek bünyesinde bulunan Camilerin 32’sinde resmi din görevlisi,

Lyon Başkonsolosluğu çalışma bölgesinde faaliyet gösteren 48 dernek bünyesinde bulunan Camilerin 18'inde resmi din görevlisi,

Strazburg Başkonsolosluğu çalışma bölgesinde faaliyet gösteren 61 dernek bünyesinde bulunan Camilerin 16sında resmi din görevlisi,

Marsilya Başkonsolosluğu çalışma bölgesinde faaliyet gösteren 15 dernek bünyesindeki Camilerin 5inde resmi din görevlisi bulunmaktadır.¹⁸⁴

Büyük bir coğrafyaya sahip yerleşim yerleri dağınık olan Fransa'da, Türk vatandaşlarının yerleşimi de toplu olmadığı için din görevlisi isteyen 140'a yakın derneğe din görevlisi verilememektedir. Bu ihtiyaç son yıllarda kısa süreli görevlendirilen din görevlileriyle aşılmaya çalışılmıştır. Paris Başkonsolosluğu görev bölgesinde 11, Lyon Başkonsolosluğu görev bölgesinde 11, Strazburg Başkonsolosluğu görev bölgesinde 10, Marsilya Başkonsolosluğu görev bölgesinde 3 geçici statüde görevlendirilen din görevlisi hizmet vermektedir.¹⁸⁵ Nisan 2004 itibariyle Diyanet İşleri Başkanlığının talimatı doğrultusunda geçici din görevlisi uygulaması durdurulmuştur.

8.4.5.2.Dini Eğitim Hizmetleri

Diyanet İşleri Başkanlığının hedeflediği standartlarda dini eğitim amacını tahakkuk ettirebilmek için D.İ.B. camilerinin tamamında cami kursları açılarak her yaş grubuna Kuran-ı Kerim ve İlmihal bilgileri ile siyer, ahlak öğretilmektedir. Okulların tatil olduğu günlerde cami derslerine ağırlık verilmekte, hanımlara ayrı bir saatte ders verilmektedir. Camilerde açılan Kuran-ı Kerim ve Dini Bilgiler Kurslarına 2003–2004 eğitim öğretim yılında:

Paris Başkonsolosluğu görev bölgesinde 1.700

Lyon Başkonsolosluğu görev bölgesinde 1.600

Strazburg Başkonsolosluğu görev bölgesinde 1.100

Marsilya Başkonsolosluğu görev bölgesinde 500 öğrenci devam etmiştir.¹⁸⁶

¹⁸⁴ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁸⁵ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁸⁶ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

8.4.5.3.İrşat Hizmetleri

Türk vatandaşlarının ihtiyaç duyduğu konularda Türkiye'den konusunda ihtisas sahibi akademik ünvanlı ilim adamları, Diyanet İşleri Başkanlığının izniyle Mayıs 2004'de davet edilip 25 yerde konferanslar verilmiş, bu uygulamadanolumlu sonuçlar alınmıştır. Ramazan ayında tüm derneklere Diyanet İşleri Başkanlığınca din görevlileri, vaiz ve müftülerden bölge Vaizleri, kurban bayramı ve kutlu doğum haftasında din görevlisi gönderilmek suretiyle yurt dışındaki din hizmetlerine destek verilmektedir.

8.4.5.4.Dini Yayınlar

Türk vatandaşlarının dini yönden aydınlatma çalışmalarında sözlü olan irşat hizmetlerinin yayında bilgi araçlarından en önemli olan kitap, kaset, CD, gazete ve dergi gibi basılı ve görsel eğitim araçlarından istifade edilmektedir. Bu amaçla yurt dışı temsilciliklerimiz başta Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları olmak üzere resmi ve özel, dini ve milli ölçülere göre objektif olan birçok yayın ve Diyanet takvimi Fransa'ya getirilmiş, tüm camilere dağıtılmıştır.

8.4.5.5.Cenaze Hizmetleri

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarını cenazelerinin Türkiye'ye getirilmesine önem vermektedir. Önceleri bu konuda cenaze teşkilatı kurulmadığı için ciddi sıkıntılar çekilmiş, cenaze vukuunda açılan yardım kampanyaları bazen cenaze sahiplerini üzen sıkıntılı sonuçlar doğurmuştur. Bunun üzerine Paris, Lyon, Strazburg D.T.İ.B.'ler de ve bazı derneklerde cenaze nakil yardımlaşma fonları kurulmuştur. Yalnız 2003 yılında refakatçisi ile birlikte 200'e yakın cenaze Türkiye'ye gönderilmiş, Türkiye Diyanet Vakfının ambulansları ile cenazenin defnedileceği yere kadar götürülmüştür.

Bugünkü duruma göre Paris D.T.İ.B.'e 6 bin aile, Lyon D.T.İ.B.'e 11 bin aile, Strasbourg D.T.İ.B.'e 5 bin aile üyedir ki bu üyelik kişi olarak 150 bine ulaşmaktadır.¹⁸⁷

Cenazelerin Türkiye'ye nakli çalışmalarının yanında Fransa'da büyük yerleşim yerlerinde Müslümanlar için mezarlıklar oluşturma çalışmalarına devam etmektedir. İkinci, üçüncü ve sonraki nesillerin çoğunlukla burada kurulacak Müslüman

¹⁸⁷ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

mezarlıklarına defnedilecekleri düşünüldüğünden bu projenin de geliştirilmesi gerekmektedir.

8.4.5.6.Hac Hizmeti

Diyanet İşleri Başkanlığı eşgüdümünde ve Türkiye bağlantılı olarak Fransa'dan Hacca gitmek isteyen Türk vatandaşlarına büyükelçilik ve konsolosluklarca yardımcı olunmaktadır.2004 yılında 1140 Türk vatandaşını Hac ibadetine hazırlamak için seminerler yapılmış, pratik ve teorik bilgiler verilmiştir.

8.4.5.7.Vakıf Hizmetleri

Dini hizmetlerin her çeşidinin yürütülmesi için gerekli mekân, araç, gereç ve ulaşım hizmetlerinin finanse edilmesi, Müslüman'ın bu hizmetlere katkısının sağlanması, Diyanet İşleri Başkanlığının talimat ve rehberliğinde D.İ.T.İ.B.'ler kurulmuş, vatandaşlar tarafından dernekler kurularak büyük bir kısmı D.İ.T.İ.B. şemsiyesinde birleşmişler, vatandaşlarımız bu konuda diğer Müslümanlara da örnek olmuşlardır. Fransa'da Paris D.İ.T.İ.B'in koordinesinde Lyon, Strazsbourg olmak üzere 3 D.İ.T.İ.B. ve bunlara bağlı 215 dernek bulunmaktadır. Diğer cemaat ve gruplara bağlı dernek ve camiler bu sayının dışındadır.

8.4.5.8.İhtida ve Nikâh İşlemleri

İslam dinine girmek isteyen insanlara gerekli rehberlik yapılarak, Müşavirlikler ve Ataşelikçe ihtida belgesi düzenlenmektedir. Evlenen vatandaşlarımızın dini nikâh taleplerine resmi nikahları yapıldıktan sonra Müşavirlik, Ataşelik ve din görevlilerince dini nikahları yapılmaktadır.

8.4.6.Fransa'daki Türklerin Sorunları

Fransa'da 20–30 yıldır yerleşik, geniş oranda birinci ve ikinci kuşak Türk nüfusu yaşamaktadır. Türk vatandaşlarının yarısından fazlası 1969–1980 yılları arasında Fransa'ya gelmiştir. Kalabalık ailelerden oluşan Türk toplumu, diğer Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi Fransız toplumuna entegrasyon sorunu yaşamaktadır. Türk vatandaşları

arasında eğitim düzeyinin hala çok düşük olduğu bir gerçektir. Eğitim sorunu yaşayan kesimin Fransız toplumuna dil, kültür ve eğitim açısından uyum sağlaması güç görünmektedir.

İkinci ve üçüncü kuşaklar olarak, Türk vatandaşlarının hemen hemen tümünün Fransa doğumlu olabileceği göz önüne alındığında, bu grup entegrasyon ve eğitim-öğretim açısından büyük önem ve potansiyel taşımaktadır. Nüfusun yarısından fazlasının 25 yaşın altındadır ve bunların büyük kısmı zorunlu eğitim süresi içerisinde bulunmaktadır. Bu çerçevede, genç Türk nüfusunun Fransız toplumuna kültürel ve sosyal olarak giderek daha fazla uyum sağlamakta olduğu söylenebilir.

Fransa'da yaşayan Türk vatandaşları arasında gelir düzeyi düşük, çoğunluğu askeri ücretle geçinen büyük bir kesim bulunmaktadır. Türk vatandaşlarının karşılaştıkları bir önemli sorunda işsizliktir. Esasen, Fransa AB üyeleri arasında son yıllarda bir miktar azalmış olsa da işsizliğin en yüksek seyrettiği ülkeler arasında yer almaktadır.

İşsizlik oranı yabancılar için %25 civarında iken bu Türk vatandaşları için %30'a kadar yükselmektedir. Çalışma çağında olan Türk vatandaşlarının önemli bir bölümü vasıfsız işçi olarak, meslek içi eğitimden de yoksun bir şekilde istihdam piyasasındaki yerlerini almış bulunmaktadır.¹⁸⁸

Türk vatandaşlarının büyük bir çoğunluğunu sırasıyla tekstil, inşaat ve hizmet sektöründe çalışanlar oluşturmaktadır. İşsiz Türklerin yaklaşık ¼'i 25 yaşından küçük gençlerden oluşmaktadır. Bu durum küçük çapta da olsa, uyuşturucu kullanımına ve suç işleme eğilimine neden olmaktadır.

Türk vatandaşlarının bir diğer özelliği kendi işyerlerini açma eğilimleridir. Bunda daha ziyade lokantacılık, gıda, turizm ve inşaat sektörleri tercih edilmektedir. Ticaret odasının kayıtlarında işverenin uyuşu belirtilmediği için tam sayıları bilinmeyen Fransa genelindeki Türk işyeri sayısının çok önemli bir yer tutmadığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte başta bankacılık ve turizm olmak üzere hizmet sektöründe Fransızca formasyonu ile yüksek eğitim almış Türk işadamlarının yönetiminde başarılı firmalar da mevcuttur.

Fransız uyuşunu elde eden Türk vatandaşlarının bu imkanı değerlendirip entegrasyon yolunda yeterli adım atmadıkları da gözlenmektedir. Çifte uyruklu Türk vatandaşları, bu avantajlarının, kendilerine Fransız toplumunda yerlerini sağlamlaştıran

¹⁸⁸ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

bir araç teşkil ettiğini düşünmekle yetinmekte, istisnalar hariç örneğin Fransız derneklerine, partilerine girip çalışmamaktadırlar.

Türk vatandaşları ağırlıklı olarak resmi işlemlerin daha seri ve açıklayıcı hale getirilmesi, gümrük ve askerlik işlemlerinin iyileştirilmesini istemektedirler. Öte yandan, Türk vatandaşları Türk makamlarından, Fransız mahkemelerinin kararlarının tenfizi, Konsolosluk harçlarının azaltılması, yurtdışında oy hakkı, gümrüksüz araba ithali, akraba davetlerinde kolaylık istemekte, ayrıca Türkiye'nin AB'ye girmesi yönündeki arzusunu sıkça dile getirmektedirler.

8.5. Türkiye-Fransa Turizm ilişkileri

Turizm ve bağlı hizmetler sektörü dünyada en hızlı büyüyen sektörler arasında olup ülke ekonomilerine de en çok katkı sağlayan sektör olma özelliğini korumaktadır. Turizmin bu olumlu özelliğinin yanı sıra en büyük hassasiyeti ise aktüel olaylardan ve her türlü olumsuzluktan çok çabuk etkilenerek hemen zarar görebilen kırılgan bir sektör oluşudur. Bugün Türkiye'nin bulunduğu jeopolitik konumundan ötürü gerek iç gerekse dış etkenler nedeniyle maruz kaldığı olaylar öncelikle turizm sektörünü olumsuz etkilemektedir.

Yaklaşık 60 milyon nüfusu ile bugün dünyanın birinci turistik destinasyonu konumunda olan ve 76 milyon turist alan Fransa'da Fransız Turizm Bakanlığının yaptığı resmi açıklamalara göre nüfusun %73,9'u (33,3 milyon kişi) 2003 yılında en az bir kez ülke içinde veya ülke dışında tatil yapmıştır. Fransız nüfusun %22,5'u (10,1 milyon kişi) en az bir kez Fransa dışında tatile gitmiştir. Yurtdışında tatil yapan 10,1 milyon Fransız'ın %72,3'ü tatilini Avrupa bölgesinde geçirmiştir. Yurtdışı tatile gidenlerin sadece %59'u seyahatlerini organize bir turla gerçekleştirmiştir.¹⁸⁹ Fransızların Türkiye'deki ortalama kalış süreleri 8,3 gündür. (Bu ortalama sadece organize turlarla seyahat eden Fransızlara aittir). 2003 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Fransızların sayısı yukarıda bahsedilen olumsuzluklar nedeniyle 2002 yılına göre %9,98'lik bir kayıpla 470,582 kişi olmuştur. Fransız pazarı da yukarıda belirtilen genel problemlerden çok etkilenmiş olmakla birlikte Türkiye'ye en çok Fransız turistin geldiği yıl 2001 yılı olup

¹⁸⁹ Fransa Turizm Bakanlığı resmi WEB sitesinden alınmıştır. Detaylı bilgi için bakınız. http://www.tourisme.gouv.fr/fr/z2/stat/tis/att00015987/tis_bilan2006.pdf

turist sayısı 524,170 kişi olmuştur. Bu rakam bugüne kadar kaydedilen en yüksek rakamdır.¹⁹⁰

Ülke nüfusuna ve yurtdışı tatile çıkanların sayısına bakıldığında Türkiye'nin Pazar payının çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bu Pazar darlığının nedenleri ise şöyle özetlenebilir:

Fransa dünyanın birinci turizm destinasyonudur, politikaları turist göndermek değil turist çekmek üzerine oluşturulmuştur.

Fransa sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginlikler, doğa ve iklim koşulları ile aynı Türkiye'de olduğu gibi çok büyük bir çeşitlilik arz ettiği için Fransız turistler güneş, deniz, kum gibi coğrafik ve iklimsel değişiklik ihtiyacı içinde değillerdir.

Fransa'da uygulanan turizm politikaları sonucu iç turizm çok gelişmiştir. Kriz anlarında örneğin 11 Eylül sonrası Fransa Turizm Bakanlığı (yabancı turist sayısının azalması ve turizm gelirlerinin düşmesi sonucu) vatandaşlarından tatillerini ülke içinde geçirmesini talep etmiş ve Fransızlar da bu çağrıya uymuştur.

Tüm Fransızların Türkiye'de olduğu gibi ya deniz kenarında ya da şehir dışında ikinci konutları bulunmaktadır genelde tatillerini kendi evlerinde geçirmeyi tercih etmektedirler.

Fransızların yurt dışı seyahatlerinin esas amaçlarından birisi değişik bir kültürü tanımaktır. Gittikleri ülkeyi keşfetmek, yerli halkla doğrudan temas etmek, toplu organizasyonlar yerine bireysel ve kendi ilgileri çerçevesinde kalan alanları ziyaret etmek vb.

Fransız turistlerin ülkemizde en çok tercih ettiği destinasyonlar İstanbul, Ege Bölgesi, Kapadokya ve doğu Anadolu bölgeleridir, yeni bir eğilim olarak Karadeniz Bölgesine bir talep başlamıştır. Yani Fransız turist ülkemize ağırlıklı olarak kültür turizmi için gelmektedir.

Ülkemizi ziyaret eden Fransız Turistlerin % 85'i ülkemizden büyük bir memnuniyet duyarak ayrılmaktadır.¹⁹¹

Son yıllarda Fransa pazarının genişlememe nedenleri üzerinde yapılan ciddi araştırmalar sonucu belli bir yaş ortalamasının (40 yaş ve altı) Türkiye'yi çok tanımadıkları ya da deprem, terör ve savaş gibi olumsuz görüntüler ve doğal afetlerle hatırladıkları veya en ucuz tatil ülkesi olarak kötü bir imajla tanıdıkları belirlenmiştir.

¹⁹⁰ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

¹⁹¹ 2005 yılı Kasım ayında Türkiye Cumhuriyeti Paris Büyükelçiliğinde yapılan görüşmeler ve büyükelçilikten alınan bilgilerden düzenlenmiştir.

Fransa'daki Türkiye karşıtı çeşitli lobilerin çok etkili çalışmaları sonucu okullardaki tatil kitaplarında, ansiklopedilerde ve hatta turizm rehber kitapçıklarında çok yanlış ve eksik bilgiler olduğu tespit edilmiştir. Bütün bu tespitler sonrası tanıtım etkinliklerinin yapılması sırasında yeni bir strateji uygulanmıştır. Bu strateji çerçevesinde özellikle Türk kökenli Tur operatörleri ile işbirliğine gidilerek bir konsensüs oluşturulmuş ve Tur Operatörlerinin üst düzey gelir gruplarına hitap edecek ve Türkiye'nin gerçek değerleri ve çağdaş imajını yansıtacak yeni ürünler hazırlamaları var olan düşük fiyatlı tur paketlerinin yanı sıra golf, talasoterapi, kış sporları, eğlence turizmi vb. yeni ürünleri sunmaları konusunda fikir birliğine varılmıştır.

2003 yılındaki olumsuzluklar sonucu dünyadaki turizm hareketleri ilk kez azalırken ülkemiz 14.029 558 turist alarak yılı % 5,84 oranında bir artışla kapatmıştır. Turist sayısı olarak Türkiye'nin dünya pazarındaki payı 2003 yılında % 2,0'dir. 2004 yılının ilk beş ayının sonunda ise Türkiye 2003'ün aynı dönemine göre % 52,82'lik bir artış kaydederek 4 829 889 yabancı turist almıştır. 2004 yılının ilk beş ayında ülkemizi ziyaret eden Fransız Turist sayısı 2003 yılının aynı dönemine göre % 39,42'lik bir artış kaydederek 143.900 olmuştur.¹⁹² Bu artışı genel konjonktürün düzelmesine bağlantılandırmanın yanı sıra AB adaylık süreci sırasında basın yayın kuruluşlarında Türkiye'nin sürekli gündemde olması ve paralel bir çerçevede gerçekleştirdiği tanıtım (reklâm, P.R. vb) etkinliklerin sonucu olarak da değerlendirilebilir. Bu rakamlar Türk turizminin tüm pazarlarda artış trendine girdiğinin habercisidir. Dünya Turizm Örgütü projeksiyonlarına göre çok yakın bir gelecekte Türkiye Akdeniz çağındaki en önemli 4üncü turizm destinasyonu konumuna gelecektir.

8.6. Avrupa Birliği, Fransa ve Türkiye Politikaları

8.6.1.AB'nin Tarihi Gelişimi ve Türkiye

Avrupa Birliği, II. Dünya Savaşından hemen sonra, iki kutuplu olarak yapılanan dünyada, Batı Avrupa'nın tekrar küresel bir güç merkezi haline gelmesi çabasının politik, askeri, ekonomik ve kültürel ürünüdür. Aslında Avrupa ülkeleri arasındaki bu kapsamlı birleşmenin öngörülmesi, II. Dünya Savaşından çok daha öncelere, 16.yy'a kadar dayanır. 1856 yılında beş Avrupa ülkesi arasında imzalanan Paris Barış

¹⁹² Fransa Turizm Bakanlığı resmi WEB sitesinden alınmıştır. Detaylı bilgi için bakınız. http://www.tourisme.gouv.fr/fr/z2/stat/tis/att00015987/tis_bilan2006.pdf

Antlaşmasına göre “Avrupa Ahengi” adı verilen bir ittifak düşünülmüş, hatta buna Osmanlı Devleti de dâhil edilmiştir.¹⁹³ Bu antlaşmaya göre üye ülkeler arasında meydana gelecek ihtilaflar barışçı yollarla çözülecek, hatta sürekli bir parlamento kurulacaktır. Bu fikir ortaya atıldıktan bir süre sonra oluşan şartlara göre Avrupa ülkeleri arasında ekonomik ve siyasi bir rekabet ile çekişmeler ve savaşlar başlayınca, birlik fikri tamamen unutulmuştur.

Bu durumu gözlemleyen İngiliz Başbakanı Winston Churchill, henüz 1945 yılında şöyle demiştir: “*Bir çeşit Avrupa Birleşik Devletleri kurmak zorundayız.*”¹⁹⁴

Günümüz Avrupa Birliği’nin mimarları arasında yer alan Fransa Planlama Örgütü Başkanı Jean Monnet, bu düşüncenin temelini ve amacını Avrupa’nın dünyadaki yerini korumak, etkinliğini ve saygınlığını tesis etmek ve halkının hayat düzeyinin sürekli bir biçimde yükseltilmesini sağlamak olarak açıklamıştır.¹⁹⁵

Bir süre sonra Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Avrupa ülkelerine, savaş sanayinin ana hammaddeleri olan kömür ve çeliğin üretim ve kullanımının, uluslar arası bir örgütün sorumluluğuna verilmesi önerisi olumlu karşılanmış ve 18 Nisan 1951’de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT/CECA) kurulmuştur. Henüz bu fikre sıcak bakmayan ülkeler, Paris Antlaşması sonrası cesaretlenmiş ve böylece bir süre sonra Avrupa Savunma Topluluğu adı altında toplanma düşüncesi daha da ilerlemiştir

Buna rağmen hala siyasi birlik fikri yaygın olarak kabul görmeyince, birleşme fikri ekonomik alana kaydırılmış ve Roma’da imzalanan antlaşma ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET/EURATOM) ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur.

¹⁹³ Ümit Özdağ, **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Asam Yayınları, Ankara, 2003.s.37

¹⁹⁴ Ali Bulaç, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, İstanbul, 2001, s.15

¹⁹⁵ Ali Bulaç,a.g.e.,s.17

Harita 8.2 AB'nin tarihi gelişimi ve Türkiye

Tüm bu kuruluşlar 1969 yılında yürürlüğe giren Füzyon Antlaşması ile birleştirilmiş ve o tarihten bugüne, Avrupa Birliği'nin gerçekte siyasi bir kuruluş olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkiye, 1987'nin Nisan ayında tam üyelik için AB'ye başvurmuştur. Türkiye'nin yerine getirmesi gereken yükümlülükler ve önüne konan şartların yerine getirilmesi kolay değildir. Bu karmaşık ve zorluklarla dolu yolda atılması gereken adımlar, "Kopenhag Kriterleri" adı verilen bir metinde özetlenmektedir.

Bu kriterler siyasi, ekonomik ve topluluk mevzuatının benimsenmesi olarak üç ana başlıkta toplanmış bulunmaktadır.

AB'ye girmek bir zorunluluk değil, bir tercihtir. Bu nedenle Türkiye'nin toprak bütünlüğünü, egemenlik ve bağımsızlığını zedeleyecek hiçbir konuda taviz verilmemelidir.

Türkiye'nin AB'ye girmesi yalnızca tüm şartları yerine getirmesine bağlı değildir. Bunun öncelikli belirleyicisi, Türkiye'nin yaptıkları ve yapacakları değil, aksine AB'nin politik, ekonomik ve kültürel, sosyal ve jeopolitik ihtiyaçları veya öncelikleridir.¹⁹⁶ Bu nedenledir ki AB, Kopenhag Kriterleri çerçevesinde, aday ülke kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmiş olsa bile, adayın AB'ye tam üye olması, AB içinde ekonomik veya sosyal sorunlara yol açıyor ise, adayın tam üyeliğinin gerçekleşmeyebileceğini açıklamıştır.

Türkiye açısından AB'ye tam üyelik için asıl belirleyici olan AB'nin federal bir yapıya mı yoksa konfederal bir yapıya doğru mu gelişeceği. AB'nin geleceği konusunda hala bu iki farklı proje çarpışmaktadır. AB'nin federal bir yapıya kavuşması ve Avrupa Birleşik Devletleri'ne dönüşmesini Almanya ve Fransa'nın öncülüğünü yaptığı bir devletler grubu savunmaktadır. Öte yandan öncülüğünü İngiltere ve İspanya'nın yaptığı bir grup ise AB'nin ulus-devletlerin varlığını koruduğu, konfederal bir yapıda kalması gerektiğini savunmaktadır.¹⁹⁷ Federal yapı, çok güçlü bir Avrupalı üst kimliğinin oluşmasını gerektirmektedir ve bir Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulması gibi yaşaması da buna bağlıdır. Türkiye'nin AB'ye girmesi zaten yeterince zor olan böyle bir üst kimliğin oluşması sürecini imkânsız hale getirecektir. Çünkü Türk kimliği tarihte Avrupa kimliğinin anti-tezi olmuştur.¹⁹⁸ Öte yandan, konfederalistler de, federalist projeyi durdurmak için Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini desteklemektedirler. Ancak halen AB içinde hakim güç, federalist projeye destek veren Berlin-Paris ittifakıdır ve AB, federalist bir Avrupa Birleşik Devletleri'ne doğru ilerlemektedir.

8.6.2.AB'nin Genişleme Politikası ve Genişleme Süreci

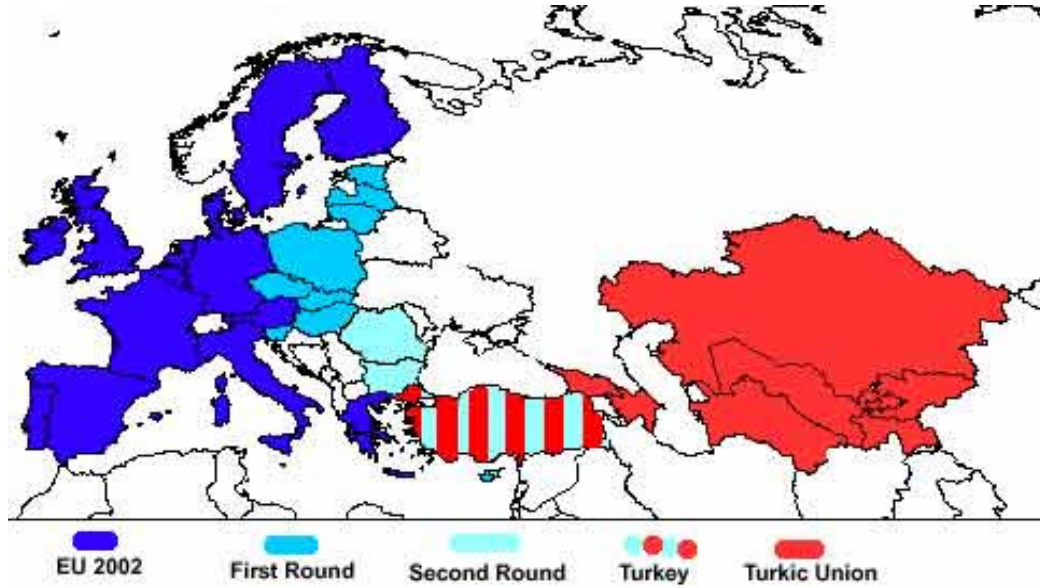
AB genişleme politikası gereği yeni bir genişleme hamlesiyle 10 ülkeyi daha bünyesine katmıştır. Bunlar Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya Slovakya ve Slovenyadır Bu genişleme hamlesi ile Avrupa Birliği'nin üye sayısı 15'ten 25'e yükselmiş; alanı dörtte bir oranında genişlerken, birliğin nüfusu beşte bir oranında yani 74 milyon daha artarak 450 milyonun üzerine çıkmıştır. Bu güne gelene kadar AB, 5 kez genişleme sürecinden geçmiştir.

¹⁹⁶ Ümit Özdağ, **Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Asam Yayınları, Ankara, 2003.s.39

¹⁹⁷ Deniz Altınbaş Akgül, **Avrupa'nın Geleceği: Avrupa Birleşik Devletleri Federasyonu Mu?**, Nisan, 2002.

¹⁹⁸ Deniz Altınbaş Akgül, a.g.m.

Kurucu ülkeler olan Fransa, Almanya, Belçika, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda'dan sonra 1973'te birinci genişleme sürecinde İngiltere, Danimarka ve İrlanda üye olmuştur. 1981'de ikinci genişleme sürecinde Yunanistan, 1986'da üçüncü genişleme sürecinde, İspanya, Portekiz üyeliğe kabul edilmiştir. 1990'da iki Almanya'nın birleşmesi De facto genişlemesi olarak kabul edilmiştir. 1995'de Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın üyeliğiyle dördüncü genişleme süreci yaşanmış¹⁹⁹ ve son olarak yeni genişleme süreci yani beşinci süreç 1 Mayıs 2004 Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya'nın üyelikleriyle son bulmuştur. Türkiye'nin ne zaman üye olacağı belli değildir. Yürütülen müzakerelere ve Türkiye'nin atacağı adımlara bağlı olarak tarih açık bırakılmıştır.

Harita 8.3 AB'nin Genişleme Politikası ve Süreci

Avrupa Konseyi Genişleme Öncesi Oy Dağılımı;

Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık; 10

İspanya; 8

Belçika, Yunanistan, Hollanda ve Portekiz; 5

Avusturya ve İsveç; 4

Danimarka, İrlanda ve Finlandiya ;3

Lüksemburg, 2

TOPLAM 87-ÇOĞUNLUK 62

¹⁹⁹ Cengiz Aktar, *Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci*, İletişim Yayınları, 2002, s.194

Beşinci Genişleme Sonrası Oy Dağılımı;

Almanya, Fransa, İtalya ve Birleşik Krallık; 29

Polonya ve İspanya; 27

Hollanda; 13

Belçika, Yunanistan, Portekiz, Çek Cum., Macaristan; 12

Avusturya ve İsveç; 10

Finlandiya, Slovakya, Danimarka, İrlanda, Litvanya; 7

Lüksemburg, Letonya, Kıbrıs, Estonya, Slovenya, Slovakya; 4

TOPLAM 321-ÇOĞUNLUK 232

Avrupa Birliği nüfusu açısından, dünyanın en büyük ortak pazarı haline gelmiştir. Ekonomik gücü açısından bakıldığında ise, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) üyelerinden sonra en büyük bir ekonomik birliktir. Genişleme ile Sovyetler Birliği'nin eski cumhuriyetlerini bünyesine katan birlik Rusya ile sınır komşusu olmuştur. Genişlemeyi destekleyenler bunun Avrupa'nın nesiller boyu süren bölünmüşlük ve savaşlar ardından sonunda barış içinde bir araya gelmesi için bir fırsat olduğunu söylemektedirler. Bu şekilde istikrar ve refahın daha geniş bir alana yayılacağı ve Avrupa'nın daha güvenli bir kıta haline geleceğini belirtmektedirler.²⁰⁰ Tek pazarın boyutları, AB ekonomisini hızlandırıp istihdam yaratırken AB'nin dünya genelinde etkisini artırması da hedeflenmiştir. Üyelik umudu, yeni üye ülkelerde şimdiden pek çok ekonomik ve sosyal reformun yapılmasını sağlayan bir teşvik unsuru olmuştur. Bu süreç dâhilinde, bu ülkeler dış yatırım çekmiş ve ekonomileri bu sayede daha hızlı büyümüştür.

8.6.2.1.Genişlemenin Etkileri

8.6.2.1.1.Siyasi ve Politik Etkiler

Üye sayısı on beşten yirmi beşe çıkan Avrupa Birliği'nin içindeki bölünmeler ve kutuplaşmaların artacağını düşünenlerin sayısı oldukça fazladır. Buna rağmen Avrupa Birliği, büyük bir adım atarak, sekiz orta ve doğu Avrupa ülkesiyle Malta ve Kıbrıs'ı aynı anda üye olarak almaya karar vermiştir.

²⁰⁰ BBC Televizyon Kanalının "AB Genişleme Süreci" başlıklı haberinden alınmıştır. Bkz.:http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2006/12/061214_eu_summit.shtml

Yeni üyelerin en büyüğü Polonya, eski üyelerden Fransa, İspanya ve Almanya'daki çiftçilere sağlanan sübvansiyonlardan kendi çiftçilerinin de yararlanması için çok uğraşmış ama çabası sonuçsuz kalmıştır. AB içinde gelişen süreçte ayrılık konularının başında Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkiler, ekonomi politikaları ve Avrupa Birliği anayasası vardır.²⁰¹

1 Mayıs 2004'te Avrupa Birliği'nin 15 üyeden 25 üyeye genişlemesi, Birliğin uluslararası alanda sesinin daha fazla duyurabileceği şeklinde değerlendirilebilir. Ancak genişleme, karar alma sürecinde yaşanacak güçlükleri de beraberinde getirmiştir. Büyüyen Avrupa'da, Almanya ve Fransa'nın birlikte hareket ederek birliğin karar süreçlerini yönlendirmeleri daha güç olmuştur. Ayrıca hepsi NATO üyesi olan ve Amerika Birleşik Devletleri ile yakın ittifak halindeki Doğu Avrupa ülkelerinin, birlik içindeki dengeleri etkilemiştir.

8.6.2.1.2. Ekonomik etkiler

Avrupa Birliği'nin genişlemesi birliğin ekonomik dengelerinde de değişim yaratmıştır. Bu, genişlemiş Avrupa Birliği nüfusunun yüzde yirmisinin yeni üyelerden oluşması anlamına gelmiştir. Ama on yeni üyenin ekonomilerinin Avrupa ekonomisi içindeki büyüklüğü sadece yüzde beştir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, on üyenin gayri safi milli hasıllarını toplamı, ortaya eski üyelerden sadece Hollanda'nın ki düzeyinde bir rakam çıkartmaktadır.²⁰² Buna karşılık, yeni üyelere sağlanacak Avrupa fonları sınırlıdır. On yeni üyeye ayrılan fonlar, bütün bir Avrupa Birliği gayri safi hâsılasının binde biri düzeyindedir. İlk üç yılda Avrupa Birliği yeni üyeleri için 40 milyar euro tutarında harcama yapmayı öngördüğü bir bütçe hazırlamıştır. Bu ülkeler ise AB bütçesine 15 milyar Euro tutarında katkıda bulunmuştur. Bu nedenle yeni üyeler için yapılan net harcama 25 milyar euro olmuş ve İngiltere merkezli bir düşünce kuruluşu ise 2000 – 2007 yılları arasında genişleme için yaklaşık 67 milyar dolar harcanacağını tahmin etmiştir. İki Almanya'nın birleşmesi Bununla karşılaştırılabilecek bir olay

²⁰¹ Doç.Dr Ercüment Tezcan, **Avrupa Birliği Anayasa Taslağı Ve Öngördüğü Yenilikler**, 2004.

²⁰² Smith, K. E., **Enlargement and European Order**, in Christopher Hill and Michael Smith (eds.), *International Relations and the European Union*, Oxford University Press: Oxford, 2005, p. 271.

niteliğindedir.1990 – 1999 yılları arasında iki Almanya'nın birleşmesi için 600 milyar dolar harcanmıştır.²⁰³

8.6.2.1.3. Serbest Dolaşım ve İş Gücü

Avrupa Birliği'nin bundan sonraki genişleme sürecinde de doğudan batıya göç yaratmasına kesin gözüyle bakılmaktadır. Ancak bunun ne kadar olacağı yolundaki tahminler birbirinden çok farklıdır. Yapılan bir çalışmada yılda toplam 220 bin yeni üyenin var olan ülkelere dağılacağı tahmini sunulmuştur.²⁰⁴ Bu rakam göçmenlerin tam bir hareket serbestisi kullanacağı varsayımından hareketle hesaplanmıştır. Gerçekte hemen hemen tüm AB üyeleri en azından ilk iki yıl için yeni üyelerden gelecek çalışanlara belirli kısıtlamalar getirmektedir. İngiliz medya grubu Migration Watch, buna rağmen yeni üyelerden sadece İngiltere'ye yılda 40 bin kişinin göç edebileceğini tahmin etmektedir.

Avrupa Birliği'ne katılan ülkelerin vatandaşlarına sağlanacak sosyal güvencelerde hiç bir kısıtlamaya gitmeyen yegâne ülke İrlanda'dır.

Yeni katılımcılara uygulanacak kısıtlamalar şu başlıklar altında toplanmıştır;

İrlanda işgücü pazarını tamamen açmaktadır.

İngiltere pazarını açmakta ancak bazı kısıtlamalar getirmektedir.

Hollanda göçmen sayısını sınırlamaktadır.

Danimarka Göçmen işçilere iş bulmaları için altı ay süre vermektedir.

Almanya ve Avusturya yedi yıla kadar yasak uygulayabilmekteler.

Belçika ve Finlandiya iki yıla kadar yasak uygulayabilmekteler.

8.7.Fransa-AB-Türkiye

Fransa, Avrupa Birliğinin federal bir yapıya dönüşmesini savunan devletlerdendir. Çok güçlü bir Avrupalı üst kimliğinin oluşmasının gerekliliğini ve Avrupa Birleşik Devletlerinin kurulması gibi yaşamasının da buna bağlı olduğu fikrini

²⁰³ Fatma Yılmaz, *Avrupa Birliği Genişleme – Derinleşme İkilemi: Birlik İçi ve Dışından İki Farklı Bakış Açısı*

²⁰⁴ K. E. Smith, *Enlargement and European Order*, in Christopher Hill and Michael Smith (eds.), *International Relations and the European Union*, Oxford University Press: Oxford, 2005, p. 271.

savunmaktadır.²⁰⁵ Bu nedenle AB' nin ulus devletlerden oluşması ve konfederal bir yapıda kalması fikrine kesinlikle karşıdır. Türkiye'nin de AB' ye girmesi, Fransa'nın savunduğu federal yapı oluşumunu tamamen imkânsız hale getirecektir.

AB'nin hâkim güçlerinden biri olan Fransa, konfederalist düşüncüyü durdurmak amacıyla Türkiye'nin AB üyeliğine karşı çıkmaktadır. Hâkim güçlerden biri olduğu sürece de AB, federalist bir yapıya doğru ilerlemeye devam edecektir.

Kültürel açıdan bakıldığında AB, tarihte ancak eski Roma'nın veya yakın tarihte eski Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu bir kültürel heterojenliği barındırmaktadır.

Ulus-devlet kalıpları içinde gelişmiş bulunan ulusal kimliklerin, AB gibi yeni bir siyasal kimlik gerektiren siyasi yapının gerekleri doğrultusunda, yeni bir kimliğe dönüşmesi uzun bir zaman gerektirecektir. Ancak AB, kimlik krizi sürecini aşma konusunda avantajlara da sahiptir. AB üyesi ülkelerin tamamı Hıristiyan kültür dünyasına mensuptur. Ortodoks Yunanlılar dışında, birlik içinde Katolik ve Protestan mezheplerinin hâkimiyeti vardır. Kendi içlerinde yaptıkları savaşların oluşturduğu ortak bir değerler sisteminin gelişmesine yardımcı olan bir Avrupa tarihi mevcuttur. Bütün bunlar, yeni Avrupa siyasi kimliğinin inşasında rol oynayacak olumlu kültürel ön koşullardır.

Türkiye'nin büyük ve büyük olduğu kadar da hızlı artan nüfusu, AB üyelerini ciddi bir şekilde ürkütmektedir. 2025'te AB nüfusu, 2008'den sonra büyümek kaydı ile 481 milyon, Türkiye'nin nüfusu ise 82 milyon olacaktır. Yani Türkiye'nin nüfusu, AB nüfusunun %17'sini oluşturacaktır. 2050'de AB nüfusu azalarak 419 milyona düşecek, Türkiye nüfusu ise 103 milyona çıkacaktır.²⁰⁶ Bu durumda da Türkiye nüfusu, AB nüfusunun dörtte birine çıkacaktır. Bu nedenden dolayı da AB, Türkiye'yi stratejik planda orta ve uzun vadeli demografik tehdit olarak algılamaktadır.

Diğer yandan Türkiye'nin önümüzdeki 5 yıl içerisinde AB üyesi olması veya AB'ye tam üyelik perspektifinin açılması durumu, AB ülkelerinde yükselişe geçmiş olan bir kimlik krizine tepki niteliği taşıyan aşırı sağcı partileri daha da güçlendirebileceği şüphesini kuvvetlendirmektedir.

AB, bir uygarlık modelidir ve her uygarlık gibi bir jeopolitik realiteye sahiptir. Uygarlıklar, belirli bir coğrafya üzerinde yükselirler. AB de jeopolitiğini şu anda oluşturmaktadır ve genişleme süreci, ekonomik olmaktan çok jeopolitik amaçlara

²⁰⁵ Deniz Altınbaş Akgül, **Avrupa'nın Geleceği: Avrupa Birleşik Devletleri Federasyonu Mu?**, Nisan, 2002.

²⁰⁶ Cengiz Aktar, **Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci**, İletişim Yayınları, 2002, s.59

dayanmaktadır. Sovyet gücünün Doğu Avrupa'dan çekilmesinden sonra, istikrarsızlık alanı haline gelen bu bölge, AB jeopolitiği içerisine alınarak hem istikrarsızlıkların doğması, hem de bunların AB'yi tehdit etmesi engellenmiştir.

Birlik halen yayılmaktadır. AB, Rusya'nın tehdit oluşturmadığı bir bölgede varlığını sürdürmektedir ve bu, AB'nin iç ve dış politik gelişimini sürdürmesi ve süper devletin inşası için gerekli bir ortamdır. Bu aşamada Türkiye'nin AB üyeliği, AB'yi hazır olmadığı bir dönemde, oluşturduğu güvenli jeopolitiğin dışına iterek, dünyanın en sorunlu alt sistemleri ile sınırdış haline getirecektir. Bu durumda AB bir anda kendini Orta Doğu, Kafkasya ve Türkistan alt sistemlerine yönelik tavır almak durumunda kalarak, mevcut hegemon güç olan ABD ile henüz hazır olmadığı ve girmek istemediği, zamansız bir rekabet içinde bulacaktır. Tüm bu nedenler, Türkiye istediği kadar uğraşsın, federal bir süreç içinde gelişen Avrupa Birliğine girmesinin mümkün olmadığını göstermektedir.²⁰⁷

Fakat farklı bir açıdan bakmak gerekirse, Türkiye'nin AB'ye girmesi, AB'nin bir süper güce dönüşmesi için jeopolitik bir zorunluluktur. Çünkü Türkiye'nin coğrafi konumu, Orta Doğu, Kafkasya, Orta Asya, Doğu Akdeniz ve Karadeniz alanlarında etkinlik sağlamak isteyen her güç için ideal bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca Türkiye coğrafyası enerji kaynaklarına yakın ve enerji hatlarının geçiş yolları üzerinde yani karbon enerjisine ihtiyacı olan her gücün ihtiyaç duyduğu bir alandır.

8.7.1.Fransa'nın Türkiye'nin AB Üyeliğine Bakışı

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyeliği her ülke ve her kesim tarafından aynı derecede desteklenmemektedir. Örneğin ABD, İngiltere, İspanya ve İtalya gibi ülkelerde genel olarak Türkiye'nin üyeliği savunulurken; Danimarka, Avusturya, Lüksemburg gibi ülkelerde genel tavrın Türkiye'nin AB'nin dışında kalmasından yana olduğu görülmektedir. Birde, kendi içinde ciddi şekilde bölünme yaşayan ülkeler vardır. Bunlardan biri olan Almanya'da Sosyal Demokratlar ve Yeşiller, Türkiye'yi AB'nin gelecekte bir üyesi olarak görmek istediklerini belirtirlerken, Hıristiyan Demokratlar ve aşırı sağcılar bu düşünceye şiddetle karşı çıkmaktadırlar.²⁰⁸

²⁰⁷ Anıl Çeçen, *Avrupa Türkiye'yi Neden Almaz Yada Önce Uyum Sonra Unut*, Temmuz 2003.

²⁰⁸ Ersal Yavi-Necla Yazıcıoğlu Yavi, *Batı Medyası Ve Kaynaklarına Göre Avrupa Birliğinin Önlenemeyen Düşüşü*, Yazıcı Yayın Evi, İzmir, 2004.s.132

Her ülkede Türkiye konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak hiçbir Avrupa ülkesi, bu konuda Fransa'daki kadar kendi içinde bölünmemiştir. Türkiye konusunda en önemli olumsuz görüşe sahip olan ülke Fransa'dır. Siyasi partilerin hemen hemen tamamı ve son kamuoyu yoklamalarına göre halkın yüzde 75'inden fazlası Türkiye'nin AB üyeliğine itiraz etmektedirler.²⁰⁹ Türk milletvekilleri dahi destek arayışı için Fransa'ya düzenledikleri ziyaret sırasında, bu denli kuvvetli Türkiye karşıtlığına şaşırılmışlardır.²¹⁰

Türkiye'de ve AB içinde özellikle Fransa'da bu sürecin akamete uğramasını isteyen bir takım odaklar vardır ve AB sürecinde tempo hızlandıkça bu odaklar en etkili kozlarını kullanmaya başlamışlardır.

8 Kasım 2000'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB), Türkiye'nin önüne kabul edilmesi güç limitler koymuştur. Objektif ölçütler esas alındığında Türkiye için Ege, Kıta Sahanelığı ve Kıbrıs'ın çok önemli konular olduğunu herkes bilmektedir. Tarihçilerin değerlendirmeleri bir yana, sözde Ermeni soykırımı konusu da bir o kadar, hatta belki daha da önemlidir. Mevcut konjonktür ve şartlarda Türkiye bu konuları sürecin ilerlemesi adına pazarlık yapmaz, yapmamalıdır da. Şu halde üyelik süreciyle doğrudan ilgili olmayan bu konuların "siyasal diyalog" bölümü yerine "kısa vadeli hedefler" bölümüne konulmasının, Türkiye'nin gerçek yükümlülükleriyle değil, sürecin çıkmaza girmesini isteyen çevrelerin bunları birer "siyaset aracı" şeklinde ele almalarıyla ilgisi vardır.

Fransa'da ve diğer bazı Avrupa ülkelerinde İslam'la ilgili tarihsel yargılarını üzerinden atamayanlar, "öteki" kabul ettikleri Türkiye'nin, Birlik içinde diğerleriyle eşit statü ve şartlarda üye olmasını içlerine sindirememektedirler.

Fransa'nın Türkiye'ye ilişkin bakışı tam üyelikten öte bir çerçevede şekillenmektedir. Fransa'daki muhafazakârlar, Türkleri İslam kültüründe yetişmiş, Hıristiyanlığa dayalı ahlaki ve kültürel değerlerden oluşan Batı kültürüne yabancı bir ulus olarak görmektedirler. Sosyalistler ve radikaller ise, aynı duyguları "Türkiye'de insan hakları, tam demokrasiye inanç yeterli değil" bahanesiyle örtmeye çalışmaktadır.²¹¹

Fransa'da her şeyden önce bir çelişki vardır. Fransa her fırsatta Türkiye'nin Müslüman kimliğini bir engel olarak öne sürmekte ama kendisinin laik olduğunu da her

²⁰⁹ BBC Televizyon Kanalının "Türkiye'nin üyeliğine kim nasıl bakıyor?" başlıklı haberinden alınmıştır. Bkz.:http://www.bbc.co.uk/turkish/europe/story/2004/10/041007_turkey_eu_views.shtml

²¹⁰ "Visiting Turkish MPs !surprised' at French Hostility to EU Bid", AFP (13 Ekim 2004)

²¹¹ Ümit Özdağ, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri*, Asam Yayınları, Ankara, 2003, s.157

fırsatta vurgulamaktadır. Eğer AB laik ¼lkelerin istendiği bir kurumsa, dini engel olarak ortaya koymak b¼y¼k bir çelişkidir.

AB'ye bakarsak, AB'nin kendisi bir çeşitlilik ¼zerine kurulmuştur. G¼neyde İspanya ve İtalya, Kuzeyde İskandinav ¼lkelerine kadar çeşitlilikleri g¼r¼lebilir. AB, çeşitliliğin birliği y¼n¼nde yapılan akımdır. Uluslarla beraber eyaletler de katılmaktadır.

İç politikada milliyetçi, pop¼list ve aşırı sağcı hareket yayılması vardır. Hareketlerin içinde ve dışında yabancı d¼řmanlıđı, yabancıların inkarı gibi tehlikeli g¼r¼řler de mevcuttur. Yenilikçi bir bakış açıları olmamakla birlikte, Fransa'da da devlet geleneksel olarak milliyetçi ve g¼l¼ devlet kavramı içine oturtulmuştur.

Muhalifler, T¼rkiye'nin AB ¼yeliđine ya ılımlı yaklaşmakta ya da karşı çıkmaktadırlar ama Fransa'nın T¼rkiye'nin tam ¼yeliđi için evet demesi gerekmekte aksi takdirde T¼rk-Fransız ilişkileri gerileyecek ve aynı zamanda Avrupa'yla da ilişkileri k¼t¼leřecektir.

¼nceleri T¼rkiye'nin AB ¼yeliđini savunan Halk Hareketi Birliği Partisi (UMP) mensubu Jacques Chirac, Fransa'daki i politikanın yansması olarak T¼rkiye ve Avrupa ilişkileri için “ *Tabiatıyla kimse T¼rkiye'nin kat etmesi gereken yolun Avrupa'nın t¼m değerlerine uyum sağlamasına imk¼n tanımadığı gerçeğini birkaç sene zarfında idrak etmemiz olasılığını g¼z ardı edemez. B¼yle bir durumda Avrupa ve T¼rkiye arasında bir uçurum yollarını bulmak gerekecektir.*” demiştir.

Fransa'da, T¼rkiye'nin AB'ye katılımı konusunda s¼re gelen tartışmaların temelleri bir takım ¼st¼ kapalı iddialara dayanmaktadır. T¼rkiye'nin katılımına ilişkin temel kararın alınmasından bu yana T¼rk tarafından demokrasinin gereklerini ve AB değerlerini karşılamak adına kaydedilen gelişmeler takdirle karşılanmalıdır.

Fransa'nın tutumları çok b¼y¼k tutarsızlıklar içermektedir. Fransa'nın bir g¼n dediklerini ertesini g¼n¼ tutmamaktadır. ¼zellikle referandum konusunda ısrarlı olmaktadır. Fransa ayrıca AB'ye şimdiden sonra girecek olan ¼lkeler için kendi anayasasına referandum şartı koydurmak istemektedir.

Bunun yanında Fransa T¼rkiye'nin Fener Patrikhanesi'ne Ek¼menlik verilmesini de b¼y¼k çapta istemekte ve bunun için gelecekte T¼rkiye'yi zorlayacak gibi g¼r¼lmektedir.

T¼rkiye'ye karşı etrafını çitlerle eviren ¼lke Fransa, Avrupa Anayasasında Hıristiyanlığa yapılacak her t¼rl¼ atıfa karşı olan da yine Fransa'dır. Alınan her t¼rl¼ yerinde karara rağmen, T¼rkiye halen Avrupa'nın parametrelerini karşılamaktan çok uzaktır.

Eski Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Türkiye'nin AB üyeliği meselesini referanduma götürmeyi düşündüğünü açıklamıştır²¹². Ancak AB'nin, Türkiye'nin üyeliğini ret noktasında ortaya attığı gerekçeler zayıf ve olanaksızdır. Coğrafya ve Medeniyet tarihi açısından Avrupa'nın sınırları kesin çizgilerle belirlenmemiştir.

8.7.2.Fransa'daki Türk Karşıtlıkları

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği ile ilgili kartlarının rengini belli etmeyen nadir ülkelerden biri olan Fransa iktidar değişimi sonrasında iç kamuoyuna yönelik mesajlar vermeye devam etmektedir. Son yerel seçimlerde hezimete uğrayan iktidar partisi üyelerinin yaptıkları bu çıkışlar, AP seçmenlerine ve Fransa'nın içindeki muhaliflere karşı, AP seçimleri öncesinde, iç politikaya yönelik hareketler olarak değerlendirilmektedir.²¹³

Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği konusu Fransız hükümeti tarafından sürekli olarak gündeme getirilmektedir. Kartlarının rengini belli etmeyerek, bunu pazarlık aracı olarak kullanabilen Fransız hükümeti (Airbus'ların satışı konusu vb.), artık bu yolun hem Fransa'daki iç kamuoyunda, hem de Türkiye'de geçerli olmadığını görmüş ve Türkiye'nin tam üyeliğine karşı kampanya başlatmıştır.

Birçok AB ülkesi, Kıbrıs Sorunu'nun Annan Planı çerçevesinde çözümleneceğini düşündüğünden ya da çözümlenmesini istediğinden, Türkiye ile ilgili olumlu açıklamalar yapmıştır. Fakat daha önce Almanya Hıristiyan Birlik Partisi Başkanı ve Almanya Başbakanı Angela Merkel'in yapmış olduğu “*tam üyelik*” yerine “*imtiyazlı ortaklık*” önerisini, Fransa'daki iktidar partilerinden UMP'nin lideri Alain Juppé de tekrarlamış ve Türkiye ile üyelik müzakerelerinin başlatılmasına karşı olduklarını belirtmiştir.

Fransa'nın Türkiye ile ilgili kaygıları incelendiğinde, haklı tarafları olduğu da görülecektir. Her ne kadar zamansız bir şekilde karşı çıkışlar yapıp, kampanyalar başlatmış olsalar da, Türkiye'nin bazı verilerinin büyük olması, AB lokomotifi ülkelerden Fransa'nın Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini iki kere düşünmesine neden olmaktadır.

²¹² Tavsiye kararı için bkz. AB resmi Web sitesi, http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/report2004/pdf/tr_recomendation_en.pdf

²¹³ Sami Kohen, *Çifte Standart Meselesi*, 29 Nisan 2005.

Fransa'nın en büyük çekincelerinden birisi, Türkiye nüfusunun büyüklüğüdür. Yetmiş milyonluk bir nüfus ile AB içerisinde ikinci ülke konumundan üçüncü ülke konuma gelecek olan Fransa, bu ağırlığını kaybetmek istememektedir. 2020'li yıllarda Türkiye'nin nüfusunun artışının, Fransa nüfusunun artışına oranından fazla olacağı da hesaba katılırsa, Fransa'nın nüfus konusundaki endişelerinde haklılık payı olduğu görülebilir.

Fransa'nın diğer bir çekincesi ise, Türkiye'nin şu anki ekonomik yapısıdır. İngiltere, Fransa ve Almanya, AB'ye aldıklarından daha fazlasını vermektedirler. Türkiye'nin AB'ye tam üye olması, bu üç ülkenin daha fazla katkıda bulunacağı anlamına gelmektedir. İngiliz ve Alman ekonomileri bunu kaldırabilir fakat Fransa ekonomisi ve Fransa halkı bu maliyeti kesinlikle kaldıramayacaktır.

8.7.2.1.Fransız Siyasi Partilerin Türkiye Politikaları

8.7.2.1.1.Halk Hareketi Birliği (Union Pour un Mouvement Populaire, UMP)

Nicolas Sarkozy liderliğindeki UMP, bugün iktidarda bulunan partidir. Laik ve milliyetçi söylemlere sahip olan merkez sağdaki parti Cgarles de Gaülle'un takipçisi olarak bilinmektedir.²¹⁴ Ancak de Gaülle'un ulusal bağımsızlık üzerine vurgu yapan ve korumacı ekonomiyi savunan devletçi zihniyeti, yerini özellikle ekonomik alanda liberal politikalara ve globalleşmeye uyum sürecine bırakmıştır. UMP, 577 kişilik Fransız Meclisinde 361 milletvekili ile temsil edilmektedir.

UMP önceki yıllarda Türkiye'nin AB üyeliğini istikrarlı bir şekilde desteklemiştir. Başta eski cumhurbaşkanlarından François Mitterrand'ın tezleri üzere, Sosyalitlerin Türkiye konusundaki söylemlerini eyleme dökmüş ve bu görüşlere somut olarak destek vermiştir.²¹⁵

Bugün ise Türkiye konusu UMP'yi kendi içinde bölmüş durumdadır. Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkan milletvekilleri bulunurken, az da olsa bu üyeliği savunanlar da vardır. Ülkede “*kriz, çatışma, bölünme*” gibi kavramlar sıklıkla telaffuz edilmektedir. Fransa'nın Türkiye'nin üyeliğini savunurken, Fransızların bu resmi görüşe

²¹⁴ N.A. Addinall, **Le Rassemblement Pur La Republique**, N.A. Addianall (der.), French Political Parties (Cardiff: University Of Wales Press, 1995),s.38.

²¹⁵ Claire Tréan, **De Gaülle, Mitterrand, Juppé et Chirac ont Plaidé pour l'intégration de la Turguie**,Le Monde (7 Ekim 2004).

karşı olmaları, Fransız basınında zaman zaman “*şizofreni*” kavramı ile nitelendirilmektedir.²¹⁶

Sonradan değişmiş dahi olsa birçok siyasetçinin neyi savunduğunu açıkça anlamak mümkün iken, resmi görüşün temsilcilerinin ne söylediği tam olarak anlaşılammaktadır. Örneğin Alain Juppé ile Jacques Chirac’ın “*Türkiye’nin avukatlığına soyundukları*” ifade edilmekte; Chirac’ın 1997 yılındaki Lüksemburg Zirvesi’nde, AB’nin kapılarını doğu bloğuna açarken Türkiye’ye kapatan kararına itirazını yüksek sesle dile getirdiği değerlendirilmektedir.²¹⁷

Ancak başka yorumlarda, UMP, UDF ve egemenlikçilerin²¹⁸ (souverainistes) kendi olumsuz düşüncelerini kesin bir dille ifade etmelerinden sonra Chirac’ın aksi görüş belirtmeye başladığı iddia edilmektedir.²¹⁹ Kimi zaman Türk gazeteleri Fransız Cumhurbaşkanı yada başbakanının Türkiye’ye destek verdiklerini belirterek konuşmalarından bazı cümlelere yer verilirken, Fransız gazetelerinde aynı konuşmadaki farklı cümleler alınarak “Türkiye’ye hayır” şeklinde haber başlıkları atılabilmektedir.

Aslında AB’li liderler içinde Türkiye’nin üyeliği konusunda olumsuz görüş bildiren tek lider Avusturya şansölyesi Wolfgang Schüssel’dir.²²⁰ Halkın yüzde 57’sinin Türkiye’nin üyeliğine karşı olduğu Avusturya’da hükümetin formülü “*üyelik olmaksızın müzakere*” şeklinde dile getirmektedir.²²¹ Türkiye’nin üyeliğini “*AB tarihinin en önemli genişlemesi*” olarak değerlendiren²²² Chirac, Türkiye’nin bir gün mutlaka üye olması gerektiğini ve bunun gerçekleşeceğine inandığını belirtmektedir. Türkiye’nin uzun vadede ekonomik bir güç olacağını, bölge için örnek oluşturacağını ifade eden Chirac Türkiye’nin Avrupalılığının tartışılmasına da karşı çıkmaktadır. Çünkü Chirac’a göre Türkiye zaten NATO, Avrupa konseyi gibi Batılı örgütlenmelerde yer almaktadır ve Avrupa değerlerini benimsemiştir.²²³

²¹⁶ Luc de Barochez, *La France Schizophréné*, Le Figaro (6 Ekim 2004).

²¹⁷ Claire Tréan, *De Gaüille, Mitterrand, Juppé et Chirac ont Plaidé pour l’intégration de la Turguie*, Le Monde (7 Ekim 2004).

²¹⁸ Fransa’da “souverainistes” denilen ve Türkçe’ye “egemenlikçiler” şeklinde çevirebilecek grup, ulusal egemenliğe vurgu yaparak, AB’nin ulus-üstü oteriteye sahip olmasını eleştirmektedirler. Bu nedenle entegrasyon karşıtı ve fedaralizm düşmanı olarak bilinen egemenlikçiler, aynı zamanda milliyetçi kanatta yer alırlar.

²¹⁹ Nathalie Dubois, *Chirac Parle de l’avenir, pour ne Rien Dire*, Liberation (30 Nisan 2004)

²²⁰ Nathalie dubois, *La France Soulage les Autres “turco-sceptiques”*, Liberation (2 Ekim 2004)

²²¹ Joelle Stolz, *Une Recette Autrichienne pour la Turquie: Les Negotiations sans Adhesion*, Le Monde (15 Eylül 2004)

²²² Nathalie Dubois, *Chirac Parle de l’avenir, pour ne Rien Dire*, Liberation (30 Nisan 2004)

²²³ Jacques Chirac’ın basın konferansı, Cumhurbaşkanlığı resmi web sitesi, 29 Nisan 2004 <http://www.elysee.fr/magazine/actualite/sommaire.php?Doc=/documents/discovers/2004/CP040429.htm>

Yeni Cumhurbaşkanının da olumsuz sözleri ise Türkiye'nin üyeliği bugün için hazır olmadığı, “*çok çok uzun*” sürecek bir müzakere dönemine ihtiyaç olduğu, 10–15 seneden önce üyeliğin mümkün olmadığı şeklindedir.²²⁴ Bu sürecin “*uzun*” ve “*zor*” olacağını sık sık vurgulamaktadır.

Türkiye'nin üyeliği konusu hemen hemen bütün üye ülkeler de tartışmalara sebep olmuş, iç politikanın bir parçası haline gelmiştir. Kendi partisinde çoğunluk Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkarken, kendisinden, yıllardır destek verdiği Türkiye'ye artık hayır demesi beklenmektedir. Gerek parti liderleri gerekse Cumhurbaşkanının Türkiye'nin üyeliğine karşı olduğu bir ülkede, aksi görüşü savunan ve uygulayan liderin popülaritesi de hızla düşmektedir. Avrupa ülkelerindeki Sosyalistler, Komünistler, Yeşiller genellikle Türkiye'ye destek verirken, Fransız solu dahi “*gerçekte*” Türkiye karşıtıdır.

8.7.2.1.2. Nicolas SARKOZY'in Türkiye'ye Bakışı

Fransa'nın en popüler siyasetçilerinden Nicholas Sarkozy, Türkiye'nin Avrupa Birliğinde yeri olmadığını savunmaktadır. Türkiye ile imtiyazlı ortaklık yapılmasını teklif etmekte ve böylece Fransa'da iyi prim yapan bir konuyu siyasi alanda kullanmaktan çekinmemektedir.²²⁵ Fransa'nın yeni Cumhurbaşkanı Sarkozy, hırsı ve siyasi yükseliş seyri ile dikkat çekmektedir.

Fransa'nın geleneksel sorunlarına getirdiği yaklaşımlarla sıra dışı bir görüntü çizen Sarkozy, 2002'de yapılan genel seçimlerin ardından Jean Pierre Raffarin hükümetinde İçişleri Bakanlığına getirilmiştir. Burada özellikle Fransa'daki Müslümanlara yönelik çalışmalarla hep medyanın gündeminde kalmış ve ardından Maliye ve Ekonomi Bakanı olmuştur.

Sarkozy, yeni görev yerlerinde de gündemde kalmasını bilmiştir. Örneğin, para krizini çözmek için, devletin altın stoklarını eritmiştir. Marketçilerle, fiyatları indirmek için bir tüccar gibi anlaşmalar yapmıştır.²²⁶ Çin'e ve ABD'ye üst düzey ziyaretler gerçekleştirmiştir.

28 Kasım 2004'te, yüzde 85 gibi ezici bir çoğunlukla Chirac'ın partisi Halk Hareketi Birliği'nin (UMP) başkanlığına seçilmiştir. Fransız siyaset sistemi

²²⁴ Nathalie dubois, **La France Soulage les Autres turco-sceptiques** , Liberation (2 Ekim 2004)

²²⁵ Prof. Dr. Jean Marcou, **Türkiye Bir Seçim Malzemesi Olamayacak Kadar Değerli**, Usak Stratejik Gündem <http://www.usakgundem.com/haber.php?id=9723>

²²⁶ Nicolas Sarkozy, **İtirafımlarım**, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2006, s.91-95

doğrultusunda, başkan olabilmek için Chirac'ın da zoruyla bakanlık görevinden ayrılmıştır.

Fransız siyasetinde popülaritesi gittikçe artan Sarkozy, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği konusunda da Cumhurbaşkanı Chirac'la ayrı düşmüştür. Türkiye'nin üyeliği için Fransa'da referandum yapılması fikrini gündeme getiren kişi olan Sarkozy, Türkiye'nin AB'de yeri olmadığını savunmaktadır.²²⁷ Türkiye ile tam üyelik yerine imtiyazlı ortaklık yapılmasını teklif etmektedir. Böylece Fransa'da iyi prim yapan bir konuyu siyasi alanda kullanmaktadır.

Chirac'ın, bu durum karşısında Fransız kamuoyundaki karışıklığını göz önünde bulundurarak söz konusu öneriyi somutlaştırması ve referandumun müzakere sürecinin sonunda yapılmasına karar vermesi boşuna değildir. Avrupa Konseyinin Helsinki ve Kopenhag zirvelerinde Fransa adına imza atan Chirac, Türkiye'nin AB'de yeri olduğunu savunsa da iç politikada taviz vermemek için Ankara'ya asla açık destek olmamaktadır. Fransa, 17 Aralık zirvesinde “açık uçluluk” ve müzakerelerin sonuçlanmaması durumunda “güçlü bir bağ kurulması” gibi ifadelerin sonuç metnine girmesinde çok ısrarcı olmuştur.

Sarkozy, her ne kadar, Alman muhafazakârlarıyla kol kola bir görüntü çizse de Avrupa ve Fransa'nın geleceğine ilişkin düşünceleri nedeniyle daha çok “atlantist” olarak görülmektedir.²²⁸ Chirac'ın tersine genişlemiş bir AB'nin sadece Alman-Fransız ekseninde büyüemeyeceğine inanmaktadır. İngiltere, Polonya ve İtalya gibi daha çok üyeden oluşan bir lokomotif kurmak gerektiğini düşünmektedir. Ürettiği politikalarda Almanya yerine daha çok ABD ve İngiltere'den örnekler getirmiştir. Sıkı bir devletçi politikanın uygulandığı Fransız ekonomisinde, büyüme için özelleştirme ve daha serbest bir Pazar ekonomisi politikaları uygulanmasını savunmaktadır.²²⁹

Ekonomik ve sosyal sistemde köklü değişimlerin ve yapısal reformların avukatlığını yapmakta, 2001 yılında yazdığı “Özgür” isimli kitabında bu politikalarını “açıklık, esneklik ve vatandaşları kendi tercihlerini yapabilmeleri için serbest bırakmak” şeklinde adlandırmaktadır.²³⁰

Sarkozy'nin Chirac ve diğer önde gelen Fransız siyasetçilerinden en büyük farkı, ülkedeki politikacıların büyük bir kısmını ve yüksek bürokratları yetiştiren ünlü Ulusal İdare Okulu'ndan (ENA) mezun olmamasıdır. Fransa'yı bu tarihi okul mezunu olan ve

²²⁷ Ali İhsan Aydın, **Sarkozy'den korkmalı mı?** Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 529 - 24.01.2005

²²⁸ Ali İhsan Aydın, **Sarkozy'den korkmalı mı?** Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 529 - 24.01.2005

²²⁹ Nicolas Sarkozy, **İtirafımlarım**, Karakutu Yayınları, İstanbul, 2006, s.163

²³⁰ Detaylı bilgi için bakınız; Nicolas Sarkozy, *Libre, Pocket*, 2001

'*Enarque*' diye adlandırılan siyasi ve bürokratik elit yönetiyor denilebilmektedir. Hatta bunların çok etkili olmasından dolayı Fransa'ya akademik çevrelerde 'enarşi' (monarşi, demokrasi... gibi)sıfatı uygun görülmüştür. Macar asıllı bir Katolik baba ve Yunan asıllı bir annenin çocuğu olan Sarkozy, Paris'te hukuk ve siyaset bilimi eğitimi görmüş, avukatlık yapmıştır. Siyasete başladığı Paris'in batısındaki Neully'de 1983'ten 2002'ye kadar da belediye başkanlığı yapmıştır.

Sarkozy, geleneksel Fransız siyasetçi tipine aykırı bir duruş sergilemektedir. Medyayı çok iyi kullanmakta ve halkın istediği dilden konuşmaktadır. Kimseyle mesafeli değil ayrıca halktan uzak elit bir devlet adamı portresi yerine Fransız halkının alışık olmadığı bir düzeyde sıradan, herkese açık bir görüntü çizmektedir.

Siyaset ve ekonomi alanlarında farklı bir duruş sergileyen Sarkozy'nin Fransa'nın dokunulmazlıkları arasında yer alan laiklik ve dinin toplumsal hayattaki yeri konusundaki çıkışları çok konuşulmuştur. Kimsenin tartışmaya bile açamadığı 1905 laiklik kanununu eleştirerek, bu kanunun günümüz Fransa'sının karşılaştığı sorunların çözümü için yetersiz kaldığını ileri sürmüştür.²³¹ Sarkozy, dini yeniden Fransa'nın gündemine sokmuş ve düşüncelerini 'Cumhuriyet, Dinler ve Ümit' isimli kitapta toplamıştır.Fransa'da dini inancını ifade etmenin çok zor olduğuna işaret ederek, laikliğin bir hak olduğunu, yasaklama olmadığını savunmuştur.

Sarkozy, UMP'nin başkanı olabilmek için hükümetteki görevini bırakmıştır. 2007'deki Cumhurbaşkanlığı seçimlerine parti lideri olarak daha rahat ve etkin hazırlanmayı düşünmüştür. 1995'te yapılan seçimlerde Chirac'a karşı desteklediği Eduard Balladur, başbakan olmasına rağmen parti desteğine sahip olmamasından dolayı, parti başkanı olarak seçime giren Chirac'a karşı kaybetmiştir. Bu olaydan ders çıkarmış olan Sarkozy, bakanlığı terk ederek parti yönetimini kontrol altına almıştır.

Fransız kamuoyu, Avrupa'da Türkiye'nin AB üyeliğine en çekinceli bakan halklardan biridir. Halkın yarısından fazlası Türkiye'yi AB'de istememekte, bunda sağcı siyasetçilerin Türkiye'nin üyeliğini bir iç politika malzemesi haline getirmesi ve Fransa'da yerleşik Ermeni ve Kürt diasporasının yıllardır sürdürdükleri propaganda kampanyaları etkili olmuştur.

Medyanın ve siyasetçilerin çıkışlarıyla Türkiyesiz bir gün geçirmeyen Fransız kamuoyu, her seçim döneminde siyasi iradeyi zorlayacaktır. Bu zorlama, müzakereler

²³¹ Ali İhsan Aydın, **Sarkozy'den korkmalı mı?** Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 529 - 24.01.2005

boyunca her dosyanın açılış ve kapanışında Fransa'yı ikinci bir Güney Kıbrıs haline bile getirebilecektir.

8.7.3.Fransız Toplumunun Türkiye'ye 'Hayır' Demesinin Nedenleri

Cezayir Savaşı nedeniyle 1962 yılı boyunca 700.000 Avrupalının Cezayir'den kaçırılması nedeniyle halkta oluşan öfke ve aşağılanmışlık duygusuyla karışık derin bir korkunun yansımalarını Fransızların Müslüman dünyasına ve dolayısıyla son zamanlarda AB'ye üyelik sürecinde Türkiye'ye karşı aldığı tavırlarda görmek mümkündür.²³²

Fransız halkı Türk kimliğini Fransa'da yaşayan Müslümanların imajından hareket ederekte kurgulamaktadır. Fransa, Avrupa'da en fazla Müslüman azınlığın yaşadığı ülkedir. Resmi kayıtlara göre 6 milyon Müslüman vardır. Bu genel Fransız nüfusunun % 10'udur. Buna gayri resmi Müslüman nüfusu dahil değildir.²³³

Bu Müslüman nüfus Almanya'daki Türk Müslüman nüfusun tersine homojen değildir. Büyük çoğunluğunun Arap kökenli olduğu söylenebilmektedir. Ancak Cezayir, Fas, Tunus gibi Kuzey Afrika ülkelerinin yanında Lübnan gibi bir Ortadoğu ülkesi veya Fildişi, Senegal, Nijer, Cad, Kongo ve Gana gibi Batı Afrika ülkelerinden gelen Müslümanların yanında, Türk kökenli 400.000 dolayında Müslüman yaşamaktadır.

Bunun yanında aşırı milliyetçi akımlar yabancıların Fransa'dan kovulması gerektiğini, Fransa'nın sadece Fransızların ülkesi olduğunu ileri sürmektedir. Yabancılara karşı yürütülen kampanyalar gün geçtikçe daha fazla taraftar bulmaktadır. Le Pek'in partisi FN'in oylarının giderek yükselmesi bunun göstergesidir.²³⁴

Bu konuda yabancılara karşı daha toleranslı olan sol, daha etkin ve sert tedbirler alacağını ilan eden sağ karşısında yenilgiye uğramış ve Jospin istifa etmek zorunda kalmıştır. Halkın güvenlik ihtiyaçlarına “*yabancı düşmanı*” suçlamalarına hedef olma pahasına çözüm üreten Sarkozy bu sayede sağda diğer politik aktörler inişe geçerken yükselen tek değer olarak kalmıştır.²³⁵

Bu durum 11 Eylül saldırılarından sonra daha da artmıştır ancak bu durum Fransa'da suca karışmayan Türkler için de olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Türkler

²³² Yavuz Ercan,**Ermeni Meselesi Yok, Türk Düşmanlığı Var**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

²³³ Yavuz Ercan,a.g.m.

²³⁴ Ümit Özdağ,**Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri**, Asam Yayınları, Ankara, 2003.s.105

²³⁵ Ali İhsan Aydın, **Sarkozy'den korkmalı mı?** Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 529 - 24.01.2005

hakkındaki bu yanlış algılama tarzı Türkiye'nin AB'ye üyeliği sürecinde iç politika argümanı olarak kullanılmaktadır.

Üst politik karar unsurları gerçeği görmektedir. Fakat Türkiye'nin üyeliğinin Fransa'nın AB üzerindeki kontrol ve etkisinin azalacağına inanmakta ve korkmaktadır. Türkiye üye olduğu taktirde karar mekanizmasında etkin olan Berlin-Paris ekseninin, Berlin-Ankara eksenine dönüşme riski bulunmaktadır.

Bunun yanında Fransa'nın AB ile oluşturulmak istenen üst kimliğe bakış açısı farklıdır. Fransa'da Breton, Bask, Alzas veya Korsikalılar Fransız üst kimliğine entegre olmamış, bu kimlik içinde asimize edilmiştir.²³⁶ Fransa kendi kimliğini AB üst kimliği içinde eritmeye öngörmemektedir. Çünkü Fransa AB'yi bir üst kimlik olarak değil milletler topluluğu ilerek görmektedir.

Bunun yanında genellikle göz ardı edilen bir diğer konu da; Fransa'da yaşayan nüfuzlu ermeni toplumunun ağırlığıdır. Bu ermeni topluluğu Türkiye'deki ermeni topluluğundan farklı olarak hala intikam duygularıyla yanıp tutuşmaktadır. Bu nedenle Türkiye'nin AB üyeliğine taraf değiller.

Ermeni topluluğunun ağırlığını anlayabilmek için, Fransa'daki seçimleri iyi analiz etmek gerekmektedir. Fransa'da 500.000'e yakın bir ermeni nüfusu vardır. Bu nüfusun hepsi Fransız vatandaşlığını elde etmiş durumdadır. Özellikle yerel seçimlerde sağ ve soldaki partilerin oy oranları bir çok bölgede birbirine çok yakın seviyelerde olmaktadır. Bu noktada az sayıda da olsa örgütlü ermeni oyları belirleyici bir rol oynamaktadır. Seçimi almak isteyen siyasiler de Ermenilerin taleplerini gerçekleştirme sözü vermektedirler. Bu yüzdendir ki, özellikle yerel seçimlerde kazanmak isteyen politikacılar, Ermenilerin taleplerini göz ardı etmemektedir.²³⁷

Ermeni sayısına eş sayıda bir Türk nüfusu olmasına karşın bu nüfusun çoğunluğu Fransız vatandaşlığını geçmişte bilerek almamıştır. Bilinçlenen yeni nesiller yavaş yavaş Fransız vatandaşı olmaya başlamışlardır. Bu durumda ise Türklerin yerel seçimlerde belirleyici bir rol oynamasına olanak yoktur. Bu nedenle, kültürel, ekonomik, politik nedenlerin yanında Türkiye'ye hayır kampanyası yürüten politikacıların bu tavırlarını Ermeni oylarını kaybetmemek için yaptığı da bilinmektedir. 15 yıl içinde Fransız vatandaşlığını elde eden Türklerin sayısı, politikacıların göz ardı edemeyeceği bir

²³⁶ Deniz Altınbaş Akgül, **Avrupa'nın Geleceği**: Avrupa Birleşik Devletleri Federasyonu Mu?, Nisan, 2002.

²³⁷ Esat Arslan, **Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım Yasasının Kabul Edilmesinden Sonraki Yeni Değerlendirmeler**, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

seviyeye geldiğinde bu kadar yoğun ve açıktan “Türkiye’ye” hayır kampanyalarının yürütülemeyeceğini bizzat Fransız politikacılar dile getirilmektedir.²³⁸

8.8.Fransa–Türkiye İlişkileri ve Ermeni Sorunu

8.8.1.Fransa’nın Tarihsel Ermeni Yaklaşımı

Fransa’nın Ermeni sorununda özel bir konumu vardır. Fransa, daha Osmanlı İmparatorluğu döneminde Ermenilerin hamiliğini üstlenmiş ve özellikle bugünkü Güneydoğu Anadolu illeri ve Çukurova bölgesindeki Ermeniler ile yakın temas içinde olmuştur. Fransa’nın 1. Dünya Savaşı’ndaki Anadolu operasyonlarında Ermeniler özel bir görev üstlenmiştir. 1916 yılında Fransa Başbakanı “*Ermenilerin mutlaka özgürleştireceği*” söylerken aynı yıl Ermenilerden müteşekkil bir Ermeni lejyonu oluşturulmuştur. Bölge Ermenileri işgalci Fransa ile yakın mesai içinde olmuşlar ve bölgesel çatışmaların artmasında Fransız politikaları yıkıcı bir rol oynamıştır. Bu dönemde Fransa Ermenilere resmi ağızlarından birçok vaatte bulunmuş, ancak bunlar yerine getirilmemiş, Anadolu’da tutunamayacağını anlayan Fransız güçleri işgalci ülkeler içinde Ankara ile en hızlı anlaşmaların başını çekmiştir. Ancak buna karşın Fransa’daki Ermeni propagandası olanca hızıyla sürmüş ve Fransız kamuoyu Anadolu’da geniş çaplı bir Ermeni katliamının uzunca yıllar sürdüğüne inanmıştır. Ermeni kiliseleri, sosyal ve siyasi örgütlenmesi ise Fransa başta olmak üzere diğer Hristiyan Batılı ülkelerin bu katliamlar karşısında üzerine düşeni yeterince yapmadığını sıkça tekrarlamıştır.

İkinci olarak Fransa 1915’ten sonra Ermeni diasporasının en güçlü olduğu üç ülkeden biri (Rusya ve ABD ile birlikte) olmuştur. 1914 öncesinde ülkedeki Ermeni sayısı 4.000 kişi civarında olmasına rağmen bunlar etkili ve organize bir kitle halini almışlardır. Ayrıca Fransa ile ticaret yapan Ermeni tüccarları ve Fransa bağlantılı Ermeni aydınları da üst düzey karar alıcıları Osmanlı’daki gelişmeler konusunda Fransız Hükümetini etkileyebilmişlerdir.²³⁹ 1915’ten sonra göç hareketleri hızlanan Ermeniler için Fransa önemli bir varış noktası olmuştur. Bunda Fransız hükümeti ile Anadolu Ermenileri arasında savaş esnasında doğan yakınlık, Osmanlı döneminde kurulan

²³⁸ Zeki Ertugay, *Ermeni Meselesi Ve Fransa’nın Tavrı*, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.

²³⁹ Samim Akgönül, *The Armenian Community of France and Turkey: Propaganda and Lobbyism*, Review of Armenian Studies, Vol. 1, No. 3, 2003, s. 60.

bağlantılar kadar Fransa'ya göçen Ermenilerin önemli bir kısmının Fransız etki sahası altında bulunan Suriye ve Lübnan'dan gelmesinin de büyük bir etkisi vardır. Bu ülkelere ek olarak 1920 ve 1930'lu yıllarda Yunanistan ve Sovyet Ermenistan'ından da Fransa'ya kayda değer Ermeni göçü yaşanmıştır.²⁴⁰ Böylece özellikle Paris ve çevresinde yoğunlaşan Ermeni diasporası güçlenmeye başlamıştır. Gelenlerin ticarete yatkınlığı ve önemli bir kısmının Fransızca bilmesi toplum içinde hızla yer edinmelerini kolaylaştırmıştır. Fransa Ermenilerinin bir kısmı 1945'den sonra Stalin'in çağrılarını uyarak Sovyet Ermenistan'ına göç ettiyse de bu süreç oldukça acı bir şekilde sona ermiş ve kendi istekleriyle Ermenistan'a gidenlerin önemli bir kısmı bu kez bu ülkeden kaçmaya çalışmışlardır. Öyle ki bu kişiler içinde Anadolu ve Suriye'den binbir zorlukla önce Fransa'ya göç eden, ardından Sovyet Ermenistan'ına göç eden ve buradan yasadışı yollarla kaçıp ABD'ye sığınan Ermeniler vardır.²⁴¹ Bir nesil içinde dört ayrı ülkede yaşamak zorunda kalmış olan kişiler vardır.

1950'li yıllar boyunca Filistin ve Doğu Avrupa Ermenileri'nin Fransa'ya göçü gözlenmiş, 1975'den sonra ise Lübnan'dan gelen Ermenilerin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Lübnan Ermenilerinin diğer Ermeni toplulukları arasında en çok siyasallaşmış ve radikal fikirlerin en çok gözlendiği Ermeni topluluklarını barındırdığı hatırlanacak olur ise bu ülkeden gelen göçlerle Fransa'daki Ermenilerin de radikalleştiği söylenebilmektedir. Bu dönemde hangi Ortadoğu ülkesinde bir sorun yaşansa o ülkeden gelenler arasında mutlaka Ermeniler de yer almıştır. Örneğin 1979 İran Devrimi'nin ardından İran'dan gelenler Fransa Ermenilerine katılmıştır.²⁴² Özetle zaman içinde Fransa'da güçlü bir Ermeni diasporası oluşmuştur ve bunların sayısı günümüzde 300–400.000 arasında bir rakama ulaşmıştır. Bazı araştırmacılar bu ülkedeki Türk sayısının da hemen hemen bu rakamlarda olduğundan hareketle Türk diasporası ile Ermeni diasporasının birbirini dengelemesi gerektiğinden bahsetmişlerdir. Ancak Fransa Ermeni diasporası bu ülkedeki Türk toplumu ya da başka bir grupla kıyaslanamayacak kadar organize ve etkilidir. Bunun en önemli nedeni Ermeni topluluğunun nispeten çok daha eski bir dönemde Fransa'ya gelmiş olması ve Fransız toplumu ile daha sıkı bağlar kurma fırsatını yakalamış olmasıdır. Türk ve Kuzey Afrikalı gruplar Fransa'ya daha çok ekonomik sıkıntılar nedeniyle gelmişlerdir ve eğitim düzeyleri oldukça düşüktür. Halen

²⁴⁰ J.Gerard Libardian, **Ermenilerin Devletleşme Sınavı**, Çev: Alma Taşlıca, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.s.82

²⁴¹ Arş. Gör İnce Dilşen Erdoğan, **Ermeni Sorununun Ortaya Çıkışında Amerika Birleşik Devletleri'nin Rolü**, Sayı: 48, İkibinyirmüç, 15 Nisan 2005.

²⁴² Samim Akgönül, **The Armenian Community of France and Turkey: Propaganda and Lobbyism**, Review of Armenian Studies, Vol. 1, No. 3, 2003, s. 61.

birçok göçmen Fransızca dahi konuşmamaktadır. Oysaki Fransa Ermenileri bu ülkeye daha çok siyasi nedenlerle gelmişlerdir ve geldikleri ülkelere kurulu işlerini ve örgütlenmelerini de getirmişlerdir. Örneğin Osmanlı Ermenileri geldikleri daha ilk andan itibaren Anadolu'daki örgütlenmelerinin bir benzerini bu ülkede kurmuşlardır. Sonuçta Ermeniler sadece kendi teşkilatları yoluyla propaganda ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmamaktadırlar. Eğitimden medyaya kadar hayatın hemen her alanında etkili Ermeniler bulmak mümkündür. Bunlardan Charles Aznavour gibi bazı isimler sanat ve diğer alanlarda halkın hayranlığını uyandıracak düzeylere gelmiştir. Tüm bunlara ek olarak belli bölgelerde yoğunlaşan Ermeni nüfusu seçimlerde Ermenileri önemli bir aktör haline getirmiştir. Özellikle yerel seçimlerde Ermenilerin talepleri daha çok göz önünde tutulmuş ve neredeyse hiç bir parti Ermenileri darıltmak istememiştir. Bu siyasi bağlantı zamanla Avrupa düzeyine de taşınmış ve Fransız temsilciler Avrupa platformunda Ermeni iddialarını en sık dile getiren kişiler olmuşlardır. Özetle Ermeniler ile Fransız toplumu arasında sıkı iletişim kanalları oluşmuştur ve özellikle Ermeni sorununda diaspora Fransız kamuoyu üzerinde tartışmasız bir etki kurmuştur. Bu nedenle tarihsel etken ile birlikte diaspora Ermenileri Fransa'nın Ermeni sorunundaki tutumunu belirleyen en önemli iki unsur olmuştur denebilmektedir.

İlişkileri etkileyen üçüncü temel etken ise şaşırtıcı bir şekilde Kıbrıs sorunudur. Kıbrıs konusunda Fransa, Yunanistan'a tam destek vermiştir. Hatta 1974 harekâtından kısa bir süre sonra Yunanistan'ın Selanik şehrinde halka hitap eden Fransa Cumhurbaşkanı gerektiğinde Fransa'nın Yunanistan'ı (Türkiye'ye karşı) koruyacağını dahi söyleyebilmiştir.²⁴³ Kıbrıs Harekâtı sadece Fransa'nın değil tüm Avrupa ülkelerinin ve ABD'nin sert tepkisini çekmiştir. Ancak Fransa'nın tepkisi çok daha serttir ve alışılmışın dışındadır. Fransa 1970'li yıllar boyunca adeta Türkiye'yi defterden silmiş gibi davranmıştır. Bir dönem Paris'te büyükelçilik de yapan diplomat Hamit Batu'ya göre bunun en önemli nedeni Fransız Cumhurbaşkanı Giscard d'Estaing ile Yunan lider Karamanlis arasındaki kişisel bağlardır. Ancak Batu bunun tek başına yeterince açıklayıcı olmayacağını belirterek Fransa'nın en büyük rahatsızlığının Türkiye'nin Fransa ekseninden hızla ayrılması olduğunu belirtmektedir. O dönemde ABD 'den daha bağımsız hareket etmek isteyen Fransa imparatorluk mirasının da etkisiyle Türkiye'nin kendisine daha fazla yakın durmasını arzu etmektedir.²⁴⁴ Beklentisi gerçekleşmeyince de

²⁴³ Hamit Batu, *Avrupa'yla Bunalımlı Yıllar*, (İstanbul: Altın Kitaplar, 1995), s. 35.

²⁴⁴ Hamit Batu, *Avrupa'yla Bunalımlı Yıllar*, (İstanbul: Altın Kitaplar, 1995), s. 35.ss. 35-50.

Türkiye'yi adeta cezalandırmıştır. Batu'nun açıklamalarında gerçeklik payı yüksekse de Fransa'nın tutumunda Rum ve Ermeni etkisi göz ardı edilememektedir. Diğer bir deyişle Türkiye bu dönemde ne kadar gayret gösterirse gösterebilir Fransa'yı ikna edebilecek bir konumda değildir. Fransız kamuoyu ve karar alıcıları üzerindeki Rum ve Ermeni nüfuzu öylesine güçlü idi ki buna Türk diplomasisi ile karşılık verebilmek oldukça güç olmuştur.²⁴⁵ Dahası Türkiye'nin içine düştüğü iç karışıklıklar, terör, ekonomik krizler ve dışarıda yaşanan izolasyon Türkiye'nin manevra alanını da oldukça daraltmıştır. Fransa-Türkiye ilişkilerinde Ermeni sorununun etkileri ele alınırken Kıbrıs sorunu göz ardı edilmelidir. Kıbrıs sorunu ile adeta kopma noktasına gelen iki ülke ilişkileri doğal olarak Ermeni sorununa da yansımıştır ve Paris çoğu kez Türkiye'nin görüşlerini ciddiye alma gereğini dahi duymamıştır.²⁴⁶

Türk-Fransız ilişkilerini özellikle 1970'li yıllarda kilitlenme noktasına getiren ve Ermeni sorununu ilişkilerin merkezine taşıyan dördüncü faktör ise şüphesiz Ermeni terörü ve Fransa'nın bu gelişmelere karşı gereken tepkiyi göstermemiş olmasıdır. Terör döneminde Türkiye temsilcileri en çok saldırıya Fransa'da uğramış, en kanlı ve can kaybı yüksek saldırılar bu ülkede meydana gelmiş, buna karşın Ermeni teröristler en çok 'hoşgörüyü' ve desteği de bu ülkede bulmuşlardır. Bunda Fransa'da Ermenilere duyulan sempati kadar Lübnan faktörü de etkili olmuştur. Ermenilerin kayda değer bir sayıda bulunduğu Lübnan aynı zamanda 'Ermeni terörünün de okulu' niteliğinde olmuştur. Ayrıca Lübnan Fransız etkisinin en yoğun hissedildiği ülkelerden biridir. Fransa için tıpkı Quebec gibi, Cezayir gibi özel bir konumu olan Lübnan Fransa ile Ermeniler arasındaki bağı kuvvetlendirmiş, en kötüsü Lübnan'da askeri ve ideolojik eğitim alan Ermeni teröristler adeta 'ellerini kollarını sallayarak' Fransa'ya girebilmişlerdir. Örneğin Orly saldırısında bomba düzeneğini yerleştiren (1983) Varoujian Garbidjian 1975 yılından itibaren Lübnan'daki Filistin terör kamplarında özel komando eğitimi almış, ardından da yasal bir pasaport, vize ve oturma izni ile Fransa'da yaşama başlamıştır.²⁴⁷

Fransa'nın Ermeni iddialarına verdiği destek ve teröre gösterdiği 'hoşgörü' saklanacak türden değildir. Bu durum ise 1970'li yıllarda derin bir siyasi ve ekonomik krizden geçen Türkiye'de, Fransa'ya karşı olan şüphe ve düşmanlığı arttırmıştır.

²⁴⁵ Atilla Sandıklı, **Tarihsel Perspektif İçinde Kıbrıs Sorunu ve AB, HAK Bülteni**, Sayı : 200, İstanbul, 2001

²⁴⁶ Atilla Sandıklı, a.g.m

²⁴⁷ Michael M. Gunter, **Pursuing The Just Cause Of Their People, A Study of Contemporary Terrorism**, (New York: Greenwood Pres, 1986), 80-81.

Türkiye'yi Kıbrıs'tan ekonomiye, Ermeni sorunundan teröre kadar hiçbir konuda anlamayan, hatta anlamak istemez bir tavır çizen, buna karşı Türkiye'nin tüm rakipleri ile çok yakın dost olabilen Fransa yönetimi doğal olarak Türkiye'de çok olumsuz karşılanmıştır.

1980'lere kadar Türk-Fransız ilişkilerinde Ermeni sorununun, özellikle de Ermeni terörünün ne kadar etkili olduğu ve hala devam ettiği gözlemlenmektedir. Bir diğer olay da 1971 yılında Marsilya'da yaşanan Heykel Vakası'dır. Ermeniler Marsilya'da küçük bir Ermeni kilisesinin bahçesinde nispeten küçük bir sütun dikmek istemişlerdir. Sütun sözde Ermeni soykırımını anmak maksadıyla dikilecek ve aslına bakılır ise sokaktan da fazlaca görülmeyen bir konumu vardır. Ancak bu 'anıt' girişimi Türk Büyükelçi Hasan Esat Işık'ı oldukça kızdırmış, tüm girişimlerine rağmen anıtın dikilmesini engelleyemeyince de Ankara'ya dönmüştür. Fransa ile Türkiye arasında Ermeni sorunu nedeniyle cumhuriyet döneminde yaşanmış ilk krizin bu olay olduğu söylenebilmektedir.

8.8.2.Ermeni Terörü ve Fransa

Özellikle 1980 yılında Ermeni saldırıların Fransa'nın çeşitli şehirlerinde ardarda patlak vermiş, Fransa'nın saldırılara Türkiye'nin beklentileri ölçüsünde yanıt vermemiş olması ilişkileri onarılması güç zararlara yol açmıştır. Fransa kamuoyunda Ermeni grupların etkisi bu dönemde oldukça yüksek olmuştur. Tüm bunlara ek olarak 12 Eylül askeri darbesi en büyük zararlardan birini Türk-Fransız ilişkilerine vermiştir. Fransa uzun süre Türkiye'yi eleştirmiş, özellikle demokratikleşme ve insan hakları konusunda eleştirilerin kalesi haline dönmüştür. Darbe sonrasında Türkiye'den kaçan çok sayıda radikal kişi ve grup Fransa'da Türkiye karşıtı lobiye katılmıştır.²⁴⁸

1980 yılındaki saldırılar 19 Nisan'da ASALA'nın Marsilya'da Türk Konsoloslugu'na roketatarlı saldırısıyla başlamıştır. 5 Ağustos Lyon'da Ermenilerin Türk konsoloslugunu basmaları sonucu bazı Türk vatandaşları yaralanmıştır. 26 Eylül'deki hedef ise Paris olmuştur. 10 Kasım'da Strasbourg Türk Konsoloslugu'na saldırı düzenlenmiştir. Sonra ki saldırıları 4 Mart 1981'de Paris'te meydana gelmiştir. Çalışma Müşaviri Reşat Moralı ile din görevlisi Tecelli Arı Ermeni teröristlerce şehit edilmişlerdir. Ermeni teröristler Paris'in göbeğinde, öğle saatlerinde üzerlerine kurşun yağdırılarak (en az 14 adet) öldürülmüşlerdir. ASALA *Agence France Press*'e açtığı

²⁴⁸ Hamit Batu, *Avrupa'yla Bunalımlı Yıllar*, (İstanbul: Altın Kitaplar, 1995), s. 35.

telefon ile saldırıyı açıkça üstlenmiştir. ASALA ayrıca saldırıların devam edeceğini ve bir çok kişinin öldürülmeye devam edeceğini de söylemiştir.²⁴⁹

Türkiye bu olaylara Fransa'nın gerekli cevabı vereceği konusunda şüphelenmiştir. Türkiye'nin eleştirisi ve istekleri üç noktada toplanmıştır:

1.Güvenlik önlemleri yeterli değildir ve bir an önce gerekli önlemler alınmalıdır,

2.Kamuoyunda ve bürokraside Ermeni terörüne karşı görülen mazur görme yaklaşımı son bulmalıdır.

3.Fransa güvenlik güçleri terörle mücadelede Türkiye ile işbirliğinden kaçınmaktadır. Her türlü işbirliği bir an önce temin edilmelidir.

Bu istekler de en üst düzeylerde muhataplara iletilmiştir.²⁵⁰

Fransız polisi daha önce meydana gelmiş olan dokuz olayın hiç birinde suçluları yakalayamadığı gibi, yeni saldırılara davet çıkarır şekilde bir tavır takınmıştır. Türk yetkililerin Fransız polisi ile yaptığı görüşmelerde güven verici mesajlar yerine 'kanunların yetersizliği' ve 'saldırganların vur-kaç yöntemiyle yurt dışına çıkmış' olma ihtimalleri ileri sürülmüştür. Daha önceki olaylar ile son cinayetler konusunda Emniyet'in elinde tuttuğu dosyaları Türkiye ile paylaşma konusunda ise Fransızlar oyalama taktiğini izlemişlerdir. En üst düzeyde istekte bulunulmasına ve yine en üst düzeyde sözler alınmasına rağmen, o ana kadar Fransızlar hiçbir dava dosyasını Türk tarafı ile paylaşmamıştır. Fransız basını başta RTF (Fransız Radyo ve Televizyon Kurumu) olmak üzere Ermeni saldırılarını haklı çıkarıcı yayınlar yapmışlardır. Fransız yetkililer basın özgürlüğü nedeniyle bu yayınlara karışılmayacağını iddia etmişlerdir.

Olay Türk kamuoyunda ciddi bir infiale yol açmıştır. Kısa sürede 10 ayrı olayın Fransa'da meydana gelmesi, Fransa'nın terörü hoşgörür yaklaşımı ve saldırılarda ilk kez olarak bir din adamının da şehit edilmesi infialin genişlemesine neden olmuştur. Bu tepkiler Fransız basınına 'Türkler Fransa'ya Karşı Ayaklandı' şeklinde yansımıştır.²⁵¹ Fransa'nın tavrı ve Türk kamuoyunun tepkisi Türk dış politika belirleme sürecinde de etkili olmuştur. Hatta yönetimde bir grup Fransa ile ilişkilerin kesilmesini de gündeme getirmiştir.

²⁴⁹ Bilal Şimşir, **Şehit Diplomatlarımız**, (1973-1994), 1. Kitap, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 2000), s. 380.

²⁵⁰ Sedat Laçiner, **Türkler Ve Ermeniler**, Usak Yayınları, Ankara, 2005.s.247

²⁵¹ Kamuran Gürün, **Fırtınalı Yıllar, Dışişleri Müsteşarlığı Anıları**, (İstanbul: Milliyet Yayınları, 1995), s. 280 ('İç Güvenlik ve Ermeni Sorunu').

8.8.3.Yakın Geçmişte ki Olaylar ve İlişkiler

1988 Ermenistan depremi ve ardından Ermenistan'ın bağımsızlığını kazanması ve ekonomik krize girmesi sonucu Fransa'ya göçlerde iki yeni göç dalgası daha yaşanmıştır. Böylece bir yandan Fransa'da Ermenilerin asimilasyonu devam ederken ve bazı Ermeniler Fransız kültürü ile çatışmadan Ermeniliklerini devam ettirebilmenin yollarını ararken yeni gelenler dengeleri tekrar değiştirmiştir. Bir yanıla Ermeni diasporası yeni göçler ve Ermenistan'daki gelişmelerle adeta motivasyon gücü kazanmış ve kendisine gelmiştir. Deprem, Karabağ Savaşı, Fransa'ya yeni gelenlere yardım ihtiyacı ve Ermenistan'ın ekonomik zorluklarını gidermek için düzenlenen yardım kampanyaları Fransa Ermenilerini mobilize etmiş daha diri bir hale getirmiştir. Daha önce Ermeni kimliğini vurgulamayanlar dahi bu kimlikle toplum karşısına çıkmaya başlamışlardır. Böylece Ermenistan ve başına gelen felaketler Fransa Ermenilerinin kimliklerini ve bütünlüklerini koruyabilmeleri için adeta bir '*can simidi*' olmuştur. Adeta yeniden aktif hale gelen Fransa Ermenilerinin 2004 yılı için ulaştığı nüfus yaklaşık olarak 350.000 tahmin edilmektedir. Bazı Ermeni kaynakları bu rakamı 400.000'in üzerine çıkarıyorsa da bunun abartılı olduğu ve siyasi mülahazalar ile bilinçli olarak rakamların yükseltildiği söylenebilmektedir.

Fransa'da Ermeni toplumunda sadece 2.000 civarında öğrenci Ermeni okullarına gitmekte ve özellikle Ermeni gençler arasında Ermenice bilenlerin sayısı oldukça azalmıştır. Buna karşın Ermenilik konusunda fanatiklik derecesinde faal kişi sayısının 5–20.000 arasında olduğu tahmin edilmektedir.²⁵² Fransa Ermenilerinin bir diğer özelliği de nüfuslarına göre daha fazla toplum içinde temsil ediliyor olmalarıdır. Her şeyden önce daha faal ve organize olmaları yerel ve ulusal düzeyde etkinliklerini arttırmaktadır. Eğitim, siyaset, sanat, bilim dünyası, ticaret ve diğer prestijli ve etkin alanlarda isim yapmış Ermenilerin sayısı nüfuslarıyla kıyaslanamayacak derecede fazladır.

Fransa Ermenilerinin sosyal-kültürel kulüpleri, dini teşkilatları, yardım kurumları, dernekleri, eğitim kurumları, basın-yayın organları ve siyasi partileri vardır. Ayrıca bu alanlarda Fransız kurumları ile olan bağları da oldukça iyidir. Fransız sanatında, eğitim ve bilim hayatında çok sayıda ve etkin Ermeni bulunmaktadır. Bunun

²⁵² Samim Akgönül, **The Armenian Community of France and Turkey: Propaganda and Lobbyism**, Review of Armenian Studies, Vol. 1, No. 3, 2003, s. 62

yanısıra kendisini Ermenilere yakın bulan Fransız sayısı da azımsanmayacak kadar fazladır.

8.8.3.1. 1998 Yasa Tasarısı Girişimi ve 2001 Yasası

Fransa Ermenileri sürekli olarak Fransız resmi makamlarından soykırım iddialarını tanıyan kararlar çıkartmaya çalışmışlardır. Yerel meclislerde buna muvaffak olmuşlarsa da ulusal mecliste karar aldirmaya 2001 yılına kadar güçleri yetmemiştir. Ancak 2001 kararından önce 1998 yılında ciddi bir girişim olmuştur. Girişimin Ermenistan'da Koçaryan'ın Devlet Başkanlığı'na gelmesinin ardından gerçekleşmesi dikkat çekmiştir. Soykırımın tüm dünyada resmen tanınmasını dış politikasının öncelikleri arasında koyan Koçaryan'ın bu konuda diaspora ile işbirliği içinde hareket ettiği de bilinmektedir. Nitekim Ömer Engin Lütem Fransa'daki hareketlenmede en önemli unsur olarak Ermenistan'daki lider değişimini göstermiştir.²⁵³

Çoğunluğunu Sosyalist Parti üyelerinin oluşturduğu ve Meclis içinde aslında küçük bir grubu oluşturan milletvekilleri Fransa'nın sözde Ermeni soykırımını tanıdığını belirten bir tasarıyı 29 Mayıs 1998'de kabul etmiştir. Karar sadece 29 oyla alınmıştır.²⁵⁴ Oylamaya bu kadar az milletvekilinin katılmasının en önemli nedeni diğer milletvekillerinin ilgisizliği ve Ermeni seçmenler ile aralarını gereksiz yere açmama isteği olmuştur.

Karar Türkiye'de itirazlara yol açmıştır. Öncelikle Türkiye, Fransa'ya bir nota vermiş ve tasarının Ermeni terörünü canlandırabileceğine dikkat çekilmiştir. Ermeni terörünün geçmiş yıllarda en etkili olduğu ülkelerden olan Fransa'da teröristler bu kararı kendi eylemleri için bir meşrulaştırıcı araç olarak görebileceği belirtilmiştir. Türkiye'nin Fransız yetkililere bir diğer uyarısı ise Türk diplomatların daha iyi korunması isteği olmuştur. Aynı günlerde TBMM'de Fransa'da alınan kararı geçersiz sayan bir karar kabul etmiştir.

Ancak Türkiye'nin itirazları bu süreçte etkili olmamış ve tasarı Meclis'te kabul edilerek Senato'ya geçmiştir. Türkiye'de bu aşamada Fransa ile olan ticari ilişkileri ve Fransız yatırımlarını siyasi bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Senato kararı veto

²⁵³ Ömer E. Lütem, **Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart—Nisan-Mayıs 2001, s. 10.

²⁵⁴ Doç. Dr. Sedat Laçiner, Usak Stratejik Gündem, **Fransa-Türkiye İlişkilerinde Ermeni Sorunu**, usak gündem.

edene kadar gündemdeki hiçbir Fransız projesinde ilerleme olmayacağı Fransızlara iletilmiş, bu yaklaşım Türkiye ile 10 milyar doları bulan ticareti olan Fransa'da eleştiri ile karşılanmıştır. Fransız hükümeti Fransız milletvekillerinin bağımsız olduğunu ve onlar üzerinde hükümetin herhangi bir sınırlandırmada bulunamayacağını, zaten tasarının da Türkiye'yi suçlamadığını, geçmişte yaşanan bir olay ile ilgili olduğunu, bu nedenle tasarıdan günümüz Türkiye'si ve Fransa'sı arasındaki ilişkilerin etkilenmemesi gerektiğini iddia etmiştir.

Bu tür açıklamalar Türkiye'deki tepkiyi azaltmaya yetmemiştir. Kamuoyunda oluşan infial bazı kurum ve kuruluşların bireysel tepkilerine de yol açmıştır. Örneğin Fransa 1998 yazında İzmir Fuarı'na katılamamıştır. Türkiye'den gelen sert tepki Fransa'da etkisini göstermiş ve Senato tasarımı hemen gündemine alamamıştır. Senato Başkanı René Monory'nin de belirttiği üzere Senato'da tasarının yasalaşması için gerekli çoğunluk bulunmamıştır. Küçük bir grup ısrarla tasarımı geçirmeye çalışmıştır. Bu ortamda Türkiye'nin tepkisini dikkate alan hükümet bir süre tasarının Senato gündemine gelmesi konusunda herhangi bir girişimde bulunmamıştır.

Tasarının lehinde olan temsilciler ilk önce Mart 1999'da tasarımı Senato'nun gündemine almaya çalışmışlar, fakat başarılı olamamışlardır. İkinci girişim ise Şubat 2000'de gelmiştir. Bu kez de yeterli oy sağlanamamıştır. Sürecin böyle devam etmesi halinde tasarının düşmüş olacağı anlaşılmıştır ve Türkiye bu durumdan son derece memnun olmuştur. Ancak Fransa Ermeni diasporası siyasi baskılarını arttırmaya başlamıştır. Ermeni dernekleri ve önemli isimler siyasi partileri tasarının gündeme alınması yönünde mektup yağmuruna tutarken Senato'nun önünde de düzenli olarak faaliyet yürütmüşlerdir. Böylece konu sürekli olarak sıcak ve gündemde tutulmuştur. 24 Nisan 2000'de ise baskının dozajı artırılmıştır. Ermeniler Chirac'ın katıldığı törenlerde artık Ermenilerden oy alamayacağı tehdidinde bulunmaya başlamışlardır. Buna karşın Fransa'daki Türk topluluğundan Türkiye lehine ciddi bir hareket gelmemiştir.

Seçimler yaklaştıkça Ermenilere yaklaşan milletvekili sayısında birer birer artış yaşanmıştır. Siyasi parti liderleri, Başbakan ve Cumhurbaşkanı da tasarının gündeme gelmesi konusunda ciddi bir engellemede bulunmayacaklarının işaretlerini vermeye başlamışlardır. Sonuçta tasarı ivedilikle görüşülmek üzere gündeme alınmış ve Hükümet temsilcisi tasarının aleyhinde olduğunu belirtmekle birlikte engelleyici herhangi bir girişimde de bulunmamıştır.²⁵⁵

²⁵⁵ Ömer E. Lütem, **Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart—Nisan-Mayıs 2001, s. 12

Tasarı Senato'da 8 Kasım 2000 tarihinde 40'a karşı 160 oyla kabul edilmiştir. Metin 29 Mayıs 1998'de alt Meclis'te kabul edilen tasarı ile aslında aynıdır, ancak kabul ediliş usullerindeki fark nedeniyle metnin Meclis'e tekrar gönderilmesi ve orada da oylanması gerekmiştir. Bundan sonra Cumhurbaşkanı'nın onayı ile yürürlüğe girebilecektir. Yasalaşabilmesi için bir oylama ve bir onaylama aşaması daha gerekmiş ve bu aşamalarda tasarıyı durdurmak mümkün olmuştur. Bu hem Türkiye'yi, hem de Fransa'da tasarının daha fazla Türkiye ile olan ilişkileri bozmamasını isteyenleri ümitlendirmiştir.

Fransa'daki tartışmalar devam ederken tasarının Senato'dan da geçmesi Türkiye'yi adeta ayağa kaldırmıştır. Kararın ardından 8 Kasım 2000'de Türk Dışişleri kararı kınarken şu ifadelerle yer vermiştir:

*“Fransız Senatosu 7 Kasım 2000 tarihli oturumunda sözde Ermeni soykırımı konusunda tarihi gerçeklere tamamen ters düşen bir kanun teklifini kabul etmiştir. Son derece talihsiz ve yanlış bir adım oluşturan bu kararı kınıyor ve reddediyoruz... Bu karar, tarihi gerçeklerin insafsızca çarpıtılması ve bütün bir ulusun dayanaksız iddialarla karalanması anlamına gelmektedir. Türk Ulusu, tarihinin hiçbir döneminde soykırım gibi bir insanlık suçu işlememiştir. Bu bakımdan, vicdanımız son derece rahattır.... Ermenilere yönelik ne bir soykırım, ne de soykırım emri vardır. Bunun aksine yönelik iddialar maksatludur ve temelden yoksundur.”*²⁵⁶

Türk Dışişleri Bakanlığı'da gelişmelerden birinci derecede Ermenistan'ı ve yeni lideri Koçaryan'ı sorumlu tutmuştur:

“... Ermenistan Cumhurbaşkanı Koçaryan, Ermeni diasporalarını kışkırtarak, çeşitli ülkelerdeki yasama organlarında Türkiye aleyhinde kararlar çıkartılmasını sağlamaya yönelmiştir. Koçaryan yönetiminin geniş maddi imkanlara sahip diaspora Ermenileri ile işbirliği halinde ülkemiz aleyhine yürüttüğü bu politika, Kafkasya'da özlenen barış ve istikrarın sağlanmasına hizmet etmediği gibi, Ermenistan'ın bölgedeki yalnızlığını güçlendirmekte, esasen büyük sıkıntılar içinde bulunan Ermenistan halkına zarar vermektedir.

Öte yandan... Türk-Fransız dostluğu da böylece dar ve bencil siyasi hesaplara alet edilmiş olmaktadır. Devlet adamlığı ve parlamenterlik sorumluluk, sağduyu ve gerçekçilik gerektirir. Başka ülkelerin tarih ve kültürleri konusunda kararlar almak,

²⁵⁶ ‘Fransız Senatosu’nun Sözde Ermeni Soykırımı Konusunda Kabul Ettiği Yasa Tasarısı Hakkında Dışişleri Bakanlığı’nın Basın Açıklaması, 8 Kasım 2000’, *Ermeni Araştırmaları*, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart-Nisan-Mayıs 2001, ss. 187.

başka ulusları yargılamaya kalkmak milletvekillerinin ve senatörlerin görevi de değildir... Fransız Senatosu'nun bu tutumunun Türk-Fransız ilişkilerine şimdiden zarar verdiği kuşkusuzdur. Bu aşamada Fransa'dan beklentimiz, Avrupa Parlamentosu ve ABD Temsilciler Meclisi örneklerinde olduğu gibi, Fransız Senatosu'nun bu hatasının, Millet Meclisi tarafından yinelenmeyerek, ilişkilerimize verilmiş olan zararın derinleşmesine yol açmamasıdır."²⁵⁷

Türk Dışişleri'nin açıklaması Türkiye'deki tepkiyi kısa ve öz bir şekilde açıklamakla birlikte kamuoyunda Fransa'ya duyulan öfke bir türlü durulmamıştır. Fransa'dan gelen açıklamalar ve yumuşatma çabaları geniş kitlelerde ters etki yapmıştır. Fransız mallarının boykot edilmesinden Fransızcanın artık konuşulmamasına kadar geniş bir alanda öneriler gelmeye başlamıştır.

Senato kararı Ermenistan'da ve tüm dünya Ermenileri arasında sevinçle karşılanmıştır. İlk defa olarak Fransa gibi son derece önemli bir ülke soykırımı resmi olarak tanımak üzeredir. Bu nedenle Meclis'ten de aynı yönde karar çıkması için tüm dünya Ermenileri güçlerini birleştirmişlerdir.

Türk-Fransız ilişkileri özellikle Ermeni sorunu konusunda sorunlu olmasına karşın 2001 yılı kararı kadar ilişkileri bozan ve ilişkilerin geldiği olumsuz noktayı belgeleyen ikinci bir gelişme yoktur. Fransız Parlamentosu 18 Ocak 2001'de aldığı kararla Türkiye'yi Ermenilere soykırım yapmakla suçlamış ve kararda "*Fransa, 1915'te Ermenilerin maruz kaldığı soykırımı tanır*" ibaresine yer verilmiştir. Hükümet kararı engellemek için neredeyse hiçbir şey yapmamış, hatta bazı bakanlar destek açıklamaları yapmış, karar daha sonra da 15 gün içinde Cumhurbaşkanı Jacques Chirac tarafından imzalanarak yürürlüğe girmiştir.²⁵⁸ Fransa resmi organları yasamadan yürütmeye bu konu hakkında kararını vermiş, tarihi yargılamış ve sonuçta Türkiye'yi Osmanlı devleti ile birlikte mahkum etmiştir.

1998'deki tasarı hükümetin gayretleriyle fazla ilerleyememiş, ancak Ermeni lobisinin siyasi baskıları sonucunda 2000 yılı Sonbaharı'nda tasarı yeniden gündeme alınmıştır. Tasarı 10 Ocak 2001'de Fransız Millet Meclisi Dış İlişkiler Komisyonu'nda kabul edilmiştir. Bu sırada Türkiye'den bir parlamenter heyeti de tasarının geçmemesi için lobi faaliyetlerinde bulunmuştur. Fakat bu çabalar hiçbir sonuç vermemiştir.

²⁵⁷ 'Fransız Senatosu'nun Sözde Ermeni Soykırımı Konusunda Kabul Ettiği Yasa Tasarısı Hakkında Dışişleri Bakanlığı'nın Basın Açıklaması, 8 Kasım 2000', *Ermeni Araştırmaları*, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart-Nisan-Mayıs 2001, ss. 187-188.

²⁵⁸ Sedat Laçiner, *Türkler Ve Ermeniler*, Usak Yayınları, Ankara, 2005. s.260

Bu süreçte Türkiye çok sert tepkiler vermiştir. Kamuoyundan ve resmi kanallardan Fransa'ya ciddi uyarılarda bulunulmuştur. Ancak daha sonra ortaya çıkan haberler göstermiştir ki tasarının yasalaşması konusunda gerek Meclis'te, gerekse yürütme kanadında tüm anlaşmalar tamamlanmıştır. Tasarının son anda Cumhurbaşkanı'ndan döneceğini düşünen Ermeni gruplar ünlü Ermeni asıllı şarkıcı Charles Aznavour yoluyla Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'a ulaşmışlar, o da 13 Aralık 2000'de Paris'te Aznavour'un konseri esnasında kendisine gelecek tasarımı imzalama sözü vermiştir.²⁵⁹ Daha tasarı oylanmadan önce Fransız diplomasisi gelecek tepkiyi azaltabilmek için Türk kamuoyunda bazı manipülasyonlar yapmışlardır. Fransız Büyükelçiliği Başkatibi François Naucodie 15 Ocak 2001'de TBMM'deki bazı milletvekillerine gerçekleştirdiği ziyarette oylamada onay çıkmasının beklendiğini, bundan dolayı Fransız hükümetinin üzgün olduğunu söylemiştir. Naucodie sözlerini şöyle sürdürmüştür:

*“Fransa’da Mart’ta yerel seçimler var ve Ermeni lobisi çok güçlü. Özellikle Paris, Lion ve Marsilya’da 400 bin Ermeni yaşıyor. Özellikle Marsilya’daki belediye başkanlığı seçimi açısından çok önemli. Çünkü Fransa’da milletvekilleri aynı zamanda belediye başkanı olabiliyor. Oylanacak olan bu tasarının öncülüğünü de Marsilya belediye başkan adayı yapıyor”.*²⁶⁰

İlk bakışta samimi ve masum duran bu açıklamalar dikkatli bakıldığında genel bir politikanın parçasıdır ve gerçekleri yansıtmaktan uzaktır. Naucodie gelişmelerin hükümetin kontrolü dışında yaşandığını ima etmiş ve tüm suçu yerel seçim dengelerine atmıştır. Hiçbir ulusal meclisin içeride seçilecek bir belediye başkanını bahane ederek bir diğer devleti insanlığın işleyebileceği en büyük suçu işlemekle itham etme yetkisi ve hakkı yoktur. Fransa gibi büyük bir devlette bu tür gelişmeleri sadece bir belediye başkanlığı seçimine bağlayabilmek mümkün değildir. Nitekim daha öncesinde bu tür tasarıları engelleyebilen bir hükümetin 2001 yılında bazı bakanlarıyla da tasarının yanında yer alıp, cumhurbaşkanının imzasıyla yasalaştırıp, ardından bunu Ermeni lobisi ve yerel seçim dengeleri yaptı diyebilme lüksleri yoktur. Burada Türkiye'ye bir mesaj, aynı zamanda Ermeniler ile Türkler arasında bir tercih söz konusu olmuştur. Fransız hükümeti Türkiye'den gelebilecek tepkileri göze almış, Ermenilerden gelebilecek tepkileri ise göze almamıştır. Bu da Fransız dış politikasında Türkiye'nin 2001 yılı için ağırlığını gözler önüne sermiştir.

²⁵⁹ *Hürriyet*, 19 Ocak 2001

²⁶⁰ Günseli Onay, **Fransa'dan Peşin Özür**, *Milliyet*, 16 Ocak 2001.

Tasarının kabul edildiği oturum yaklaşık üç saat sürmüştü ve oturuma 51 milletvekili katılmıştır.²⁶¹ Oturuma katılan milletvekillerinden bir tanesi dahi tasarı aleyhinde konuşmamıştır ve oybirliği ile tasarı kabul edilmiştir. Fransa Parlamentosu'ndaki toplam milletvekili sayısı ise 577'dir. Buradan hareketle böylesine küçük sayıda milletvekilinin bulunmasıyla alınan kararın tüm Fransa'yı temsil edemeyeceğini söylenebilse de şüphesiz Parlamento karar alma yeter sayısı ile aldığı her kararda Fransa'yı temsil etmektedir. Oturumu izlemeye gelen Meclis İle İlişkilerden Sorumlu Bakan Jacques Queyranne tasarıyı savunmuş ve tasarının herhangi bir yaptırım gücünün olmadığını, sadece sembolik bir tasarı olduğunu, Türkiye'yi suçlamayı ise amaçlamadığını iddia etmiştir. Aynı hükümetin iki yıl öncesinde gelen tasarıyı engellerken 2001'de aksine destek vermesi anlamlıdır. Ayrıca tasarının sembolik bir değer taşıdığı da doğru değildir. Tasarının kabul edilip yasalaşmasının ardından Fransa topraklarında Ermeni soykırımının olmadığını söylemek bundan böyle suç olmuş ve Fransız mahkemelerinin ileride alacakları her türlü karar için yasal zemin bu kararlarla hazırlanmıştır.

Oturumda konuşan Cumhuriyetçi Birlik Partisi (RPC) adına söz alan milletvekili Patrick Deveciyan hükümeti tasarıyı açık biçimde desteklememekle suçlamış ve tasarıya daha çok destek verilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Daha önce Fransa'da çok sayıda terör olayına karışmış ASALA'nın avukatlığını da yapmış olan Deveciyan'a göre hükümet Türkiye ile olan ticari ilişkilerinin bozulmasından korkmuştur. Aynı şekilde Fransa Demokrasi Birliği Partisi (UDF) mensubu milletvekili Andre Santini ise tasarının Türkiye aleyhine olmadığını iddia etmiş, aksine tasarının Türkiye lehine olacağını ve tasarı sayesinde Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin de yoluna gireceğini söylemiştir.

Yine UDF'den François Rochebloine ise tasarının simgesel olduğunu iddia etmesine karşın "*Yaklaşık bir milyondan fazla Ermeni sistemli bir biçimde soykırıma uğradı*" demiştir. Aynı kişi konuşmasını Ermenice olarak "*Evet şimdi Ermeni soykırımına adalet*" şeklinde bir slogan ile bitirmiştir.

Tasarı Meclis'ten geçtikten sonra 15 gün içinde Başbakan'ın, Cumhurbaşkanı'nın veya en az 60 milletvekilinin Anayasa Mahkemesi'ne başvurmasıyla iptal yoluna girebilirdi. Sadece Cumhurbaşkanı'nın yasayı imzalamaması

²⁶¹ Hürriyet, 19 Ocak 2001; 'Fransa Soykırımı Tanıdı', Nethaber, 18 Ocak 2001. Çeşitli gazeteler rakamı farklı vermişlerdir. Bazı gazeteler 50, bazıları 51 olarak vermiştir. Büyükelçi Lüttem'e göre ise sayı 52 kişidir: Lüttem, 'Olaylar...', s. 14.

da geçerli olmasını engelleyebilirdi. Ancak hiçbiri gerçekleşmemiş ve 30 Ocak 2001’de Cumhurbaşkanı Chirac tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.²⁶²

Tasarı Meclis’ten geçtikten sonra başta hükümet olmak üzere tüm siyasi partiler yaklaşan yerel seçimlere dönük olarak Fransa’daki Ermeni seçmenlere oynamaya başlamış, onları memnun edecek açıklamalarda bulunmaya başlamıştır.

Türkiye tarafında ise çok büyük tepkiler olmuştur. Dışişleri Bakanı İsmail Cem Fransız elçisi Bernard Garcia’ya tepkisini kelime kelime dikte ettirmiştir. Cem Fransız elçiye daha çok Fransız hükümetinin tasarının engellenmesi konusunda neredeyse hiçbir çabada bulunmamasından duydukları üzüntü ve şaşkınlığı dile getirmiştir. Ayrıca Cem, bu karar sonucunda Fransa’da hem yabancı düşmanlığının, hem de terörün artabileceği uyarısında bulunmuştur. Cem’in Fransa’dan özel talebi ise Türk diplomatlarının ve Türk vatandaşlarının bundan sonra tehlikeye düşebilecek olan canlarının ve çıkarlarının Fransa tarafından korunması olmuştur.²⁶³ Türkiye, bu şekilde, Fransa’ya, “*bir adım attınız ve bundan sonrasına katlanmak zorundasınız, bundan sonra olabilecek tüm tersliklerden siz sorumlusunuz*” demek istemiştir.

Hükümet ise “*Türkiye, ülkemizi işlemediği soykırım suçuyla itham eden bu yasayı tüm sonuçlarıyla reddeder*” açıklamasını yapmıştır. Hükümetin resmi açıklaması geçmişteki açıklamalar ile kıyaslandığında oldukça sert olmuştur:

*“Fransa Ulusal Meclisi tüm uyarılara rağmen bugün tarih ve insanlık önünde vahim bir hata içine düşerek sözde Ermeni soykırımı yasa teklifini kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türkiye’yi hiçbir zaman işlemediği soykırım suçuyla ithama cüret eden ve tarihi gerçekleri hiçe sayan Fransa Parlamentosu’nun bu kararını şiddetle kınamakta ve bu yasayı bütün sonuçlarıyla reddetmektedir. Milletimizin büyük bir infialle karşıladığı bu yasa Türkiye-Fransa ilişkilerine büyük ve kalıcı zarar verecek ve ilişkilerimizde ciddi bir krize yol açabilecektir. Bu gelişme, bölgemizdeki barış ve istikrar ortam ve arayışlarına da olumsuz etki yapacaktır. Bunların sorumluluğu Fransa’ya ait olacaktır.”*²⁶⁴

Aynı zamanda Hükümet Açıklaması’nda Türk Büyükelçi Sönmez Köksal’ın Paris’ten Ankara’ya çağrıldığı hatırlatılmış, Fransız Hükümeti’ne de bu yasayı etkisiz hale getirmesi için harekete geçme çağrısı tekrarlanmıştır.

²⁶² Doç. Dr. Sedat Laçiner, Usak Stratejik Gündem, **Fransa-Türkiye İlişkilerinde Ermeni Sorunu**,

²⁶³ Dışişleri Bakanlığı Açıklaması, No: 10, 18 Ocak 2001, Ankara.

²⁶⁴ **‘Fransa Parlamentosu’nda Sözde Ermeni Soykırımı İle İlgili Yasanın Kabul Edilmesine İlişkin Hükümet Açıklaması, 18 Ocak 2001’**, *Ermeni Araştırmaları*, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart-Nisan-Mayıs 2001, s. 190.

Başbakan Bülent Ecevit de kararın hemen ardından ilişkilerin ağır bir şekilde zarar göreceğini söylemiş, Cumhurbaşkanı Necdet Sezer ise Fransız Meclisi'ni sağduyudan uzak olmakla suçlamıştır.

Hükümet'in Fransız kararı karşısında attığı bir diğer adım ise Azerbaycan ile ilişkileri sıkılaştırmak olmuştur. Kararın hemen ardından Azerbaycan'a giden Faruk Loğoğlu'nun amacı Azerbaycan'ı Karabağ görüşmelerinde Fransa'nın rolünü azaltmaya ikna etmek olmuştur. Eğer Fransa bu dönemde Minsk Grubu eş başkanlığından çekilmeye zorlanabilse, ya da en azından etkinliği azaltılabilseydi alınan kararın Kafkasya'daki dengelere de etki edebileceği kanıtlanmış olacaktır.²⁶⁵ Ancak Azerbaycan buna yanaşmamış ve özellikle Cumhurbaşkanı Aliyev'in karşı çıkması sonucu Fransa, Karabağ sorununda aktif bir rol oynamaya devam etmiştir. 4 ve 5 Mart 2001'de Ermenistan Devlet Başkanı Koçaryan ve Azerbaycan Devlet Başkanı Aliyev Fransa'nın başkentinde Chirac'ın girişimiyle bir araya gelmişlerdir. Sonuçta Fransa'nın da katıldığı inisiyatiflerden Azerbaycan hiçbir sonuç elde edemez iken Türkiye-Azerbaycan ittifakı konusunda ciddi soru işaretleri doğmuş ve özellikle üçüncü ülkelere bu ittifakın ulusal çıkarlar söz konusu olduğunda çok da güçlü olmadığı mesajı verilmiş olmuştur. Ayrıca Karabağ sorununda Rusya, ABD ve Fransa gibi Ermeni lobisinin etkisini en çok hisseden ve Ermeni yanlısı kararları ve hareketleriyle dikkati çeken devletler 'tarafsız' konumlarını sürdürürken, Türkiye, 'Azerbaycan'ın yanında' ve 'tarafli' olma etiketini üzerinde taşımaya devam etmiştir.²⁶⁶

Hükümet'in Fransız kararına karşı attığı ikinci önemli adım ise ticari alanda olmuştur. Fransa ile Türkiye arasında bu dönemde hacmi 10 milyar doları bulan bir ekonomik ilişki bulunmaktadır ve Türkiye'ye yatırım yapan ülkeler arasında Fransa 5,3 milyar dolar ile ilk sırada bulunmaktadır. Türkiye'nin ihracatında beşinci ülke konumunda olan Fransa, ithalatta ise üçüncü sıradadır. Hükümet'in özenle üzerinde durduğu konu Türkiye ekonomisine zarar vermeden Fransa'ya uygun bir ekonomik cevabın verilebilmesi olmuştur. Bu konuda Avrupa Birliği ve uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülükler nedeniyle Fransız firmalarına ambargo uygulanması söz konusu olmamıştır.²⁶⁷ Hükümet de bu yöndeki çağrılara Türk ekonomisine zarar verebileceği gerekçesiyle karşı çıkmıştır. En etkili cevabın Fransız firmalarının büyük ihalelerden, özellikle de savunma ile ilgili ihalelerden dışlanması

²⁶⁵ Sedat Laçiner, **Türkler Ve Ermeniler**, Usak Yayınları, Ankara, 2005. s.308

²⁶⁶ Sedat Laçiner, **Türkler Ve Ermeniler**, Usak Yayınları, Ankara, 2005. s.323

²⁶⁷ Samim Akgönül, **The Armenian Community of France and Turkey: Propaganda and Lobbyism**, *Review of Armenian Studies*, Vol. 1, No. 3, 2003, s. 61

olacağı ortaya çıkmıştır. Başta Savunma Bakanlığı olmak üzere Fransız firmaların aldığı ihaleler durdurulmuştur. Genelkurmay askeri ziyaretleri iptal ederken, Fransa'ya verilen askeri gözlem uydusu ve F-16 elektronik harp sistemi projelerini iptal etmiştir. Diğer savunma ihalelerinde ise diğer ülkelere öncelik verileceğinin işaretleri verilmiştir. Ancak karar alındıktan sonra bu tür girişimlerin etkili olamayacağı düşünülmektedir. Ekonomik ya da siyasi her türlü caydırıcı önlemin karar alınmadan önce ya da karar aşamasında uygulanması gerekmektedir. Fransız kamuoyunu bilimsel, sosyal ve kültürel alanda ihmal eden, bu ülkeyle siyasi ilişkileri neredeyse yarım yüzyıldır geliştirilememiş olan, Fransa'daki Türk toplumunu kendi lehine organize ederek siyasi bir unsur haline getirememiş olan, birkaç propaganda kitabı dışında Ermeni sorunu konusunda Fransızca hatırı sayılır sayıda eseri Fransız kamuoyuna sunamamış olan, buna karşın yüzbinlerce Ermeninin güçlü lobi çalışmaları karşısında adeta çaresiz kalan Türkiye'nin karar çıktıktan sonra birkaç ihale yoluyla Fransa'nın Ermeni sorunu konusundaki politikalarını değiştirebilmesi oldukça güçtür. Türkiye çok sert tepki vermiş, ancak tepkiler birkaç yıl içinde unutulmuştur, 2001 sonunda ihale yasağı resmen kalkmıştır²⁶⁸, yasa ise hala geçerliliğini korumaktadır.

Hükümet'in Fransa'ya tepkisinin görünmeyen tarafında ise Fransa'ya üst düzey ziyaretlerin yasaklanması olmuştur. Dışişleri Bakanlığı gizli kararnamesi ile bakanların Fransa'ya ziyaretleri yasaklanmıştır. Bu yasak ancak Recep Tayyip Erdoğan Hükümeti döneminde, 2003 yılında kaldırılabilmiştir.²⁶⁹

TBMM ise daha sürecin başında, 1998 yılında söz konusu tasarımı geçersiz sayan bir kararı kabul etmiştir. Tasarının Meclis'ten geçeceği anlaşılınca ise bu kez 9 Ocak 2001'de TBMM'deki tüm siyasi partilerin ortaklaşa hazırladıkları bir önerge oybirliği ile kabul edilmiştir. Fransa Meclisi'nin gündemine getirilen tasarının "*Türk milletini derinden yaraladığı*"nı ve tasarının oy kaygısı ile gündeme getirildiği hatırlatıldıktan sonra tasarının "*tarihin tahrif edilmesi ve önyargılara dayandığı*" iddia edilmiştir. TBMM Önergesi'nde ayrıca bu tasarının kabulüyle birlikte Fransa'nın Kafkaslar'da tarafsızlığını yitireceği, aynı zamanda Fransa'da düşünce ve ifade, bilimsel araştırma ve bulguları yayınlama özgürlüğünün ortadan kalkacağı ve Birinci Dünya Savaşı ile ilgili araştırmaların Fransa'da eskisi kadar rahat yayınlanamayacağına dikkat çekilmiştir. Dışişlerinin daha önceki açıklamalarında olduğu gibi TBMM de söz konusu gelişmelerden dolayı Ermenistan yönetimini suçlamıştır:

²⁶⁸ 'Turkey Ends Boycott Against France', Asbarez, 21 December 2001.

²⁶⁹ Doç. Dr. Sedat Laçiner, Usak Stratejik Gündem, **Fransa-Türkiye İlişkilerinde Ermeni Sorunu**

*“Bu gibi girişimlerin arkasında, Ermenistan’ın bugünkü yönetiminin önemli teşvikinin bulunduğu açıktır... Ermenistan’ın ve Ermeni halkının çıkarları, Türkiye’yle çatışmaktan değil, iyi ilişkiler kurmaktan geçmektedir.”*²⁷⁰

Kararın yasalaşmasından sonra ise TBMM üyeleri çeşitli defalar sert açıklamalarda bulunmuşlardır. Özellikle siyasi parti liderleri Fransa’yı kınamışlar, Hükümeti daha sert cevap vermeye çağırmışlardır.

Kamuoyunda tepkiler Türkiye’nin kendi içinde de ne kadar örgütsüz ve sistemsiz olduğunu gözler önüne sermiştir. Abdullah Öcalan nedeniyle İtalya’ya gösterilen tepkilerde olduğu gibi Fransa’ya dönük tepkiler de şekilsel, abartılı ve saman alevi gibi etkisiz ve geçici olmuştur. Fransız malları yerlere atılmış, üzerinde zıplayan kalabalıklar ciddiyyetten uzak görüntüler sergilemiştir. Bazı sendika ve oda başkanları Fransa ile ilgili tüm kurumların kapatılmasını önermiştir. Bu çerçevede Kocaeli, Gazi Osman Paşa, Uludağ ve Başkent üniversiteleri Fransızca dersleri kaldırdıklarını açıklamışlardır. İstanbul Üniversitesi Fransa ile tüm ilişkilerini kestiğini açıklamıştır.

Karardan sonra en büyük tepkiyi çeken merkezlerden biri de Erivan olmuştur. Karar nedeniyle Ermenistan’ı suçlayan Türkiye bu doğrultuda cezalandırma politikasına gitmiştir. Karardan önce her ne kadar kara sınır kapalı ise de Ermenistan’dan Türkiye’ye haftada sekiz otobüs ve iki uçak seferi yapılmıştır. Bu seferler sonucunda yapılan bavul ticareti özellikle Ermeniler için ciddi bir gelir kapısı oluşturmuştur. Ayrıca sayıları belli dönemlerde 50.000’i aşan Ermeni Türkiye’de kaçak olarak çalışmış ve belli aralıklarla ülkelerine gidip gelmişlerdir. Ancak Fransa’da alınan karar sonucunda Türkiye Ermeni vatandaşlarına yönelik vize uygulamasını zorlaştırmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak uçak seferleri önce bire inmiş, bir dönem ise iki haftada bire gerilemiştir. Bavul ticareti durma noktasına gelirken, Türkiye’den mal getirip götürülenler ile birlikte Ermenistan’da bu ticarete bağlı çalışan tüccarlar da zarar etmiştir.²⁷¹

8.8.3.2. Karar Sonrası Gelişmeler

Karar sonrasında Türkiye’deki tepkiler Fransa’da endişe ile izlense de Türkiye’nin tepkisinin Fransız çıkarlarına fazlaca olumsuz bir etkide bulunmayacağı düşünülmüştür. Söz konusu dönemde Türkiye’nin ağır siyasi ve ekonomik krizler içinde

²⁷⁰ ‘Sözde Ermeni Soykırımı İle İlgili Fransa Ulusal Meclisi’ndeki Yasa Tasarısı Hakkında TBMM’ce Kabul Edilen Önerge, 9 Ocak 2001’, **Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart-Nisan-Mayıs 2001, ss. 188-190.

²⁷¹ Erhan Başyurt, **Ermenistan’ın İkilemi**, *Zaman*, 22 Şubat 2001.

olması da şüphesiz bu algılamaya hizmet etmiştir. Bu ortamda kararın ardından Ermeni sorununda Fransa Türkiye'yi rahatsız edici bir konumda olmaya devam etmiştir:

Kararın kabul edilmesinin hemen ardından Ermenistan Devlet Başkanı Robert Koçaryan Fransa'ya resmi bir ziyarette bulunmuştur. Karar zaten ileri bir aşamada bulunan Ermenistan-Fransa ilişkilerine katkıda bulunmuş ve Fransa, Ermenistan'daki prestijli konumunu arttırmıştır. Ermenistan'da halk Rusya ile birlikte Fransa'yı 'tarihi dost ülke' ve 'Ermenilerin Batı'daki hamisi olarak görmüşlerdir.²⁷²

İkinci olarak kararın hemen ardından Paris'te yapılması yıllarca ertelenen soykırım anıtına Paris Belediyesi izin vermiştir. 13 Mart 2001'de ise Paris'te yapılan Galatasaray-St. Germain maçında Ermeniler olay çıkarmışlardır. 24 Nisan'ın hemen öncesinde ise Orly katliamı faillerinden Varujan Garbidyan serbest bırakılarak Ermenistan'a gönderilmiştir.²⁷³ 15 Temmuz 1983'de Orly Havaalanı'nda (Paris) THY bürosu önüne bavul içinde konan bir bombanın patlaması sonucu çevrede bulunan sekiz kişi hayatını kaybetmiş, 50 civarında kişi de yaralanmıştır. Ölenlerden sadece ikisi Türk iken dördü Fransız, biri Amerikalı bir diğeri ise İsveçlidir. Olayın sorumlusu üç Ermeni terörist 2 Mart 1985'de suçlu bulunarak mahkûm olmuşlardır. Bu üçlüden ömür boyu hapse mahkum olan tek isim Varujan Garbidyan'dır. Garbidyan 2001 yılına kadar hapiste kalmış, ancak Fransız Meclisi'nin aldığı karardan sonra 22 Nisan 2001'de Val du Marne Mahkemesi'nce serbest bırakılmıştır. Garbidyan'ın neden serbest bırakıldığı açıklanmamıştır, ancak avukatlarına göre kararın alınma nedeni Fransız Meclisi'nin 'Ermeni soykırımı'nı tanımış olmasıdır. Diğer bir ifadeyle 'Ermeni soykırımı gerçek olduğuna göre işlenen terör suçunun da hafifletici sebebi sayılmıştır'.²⁷⁴ Böylece 1983 yılında terörist saldırı sonucu sekiz kişiyi öldüren 50'ye yakın kişiyi yaralayan Garbidyan salıverilmiş, gönderildiği Ermenistan'da ise bir kahraman gibi karşılanmıştır. Erivan Belediyesi kendisine ev vermiş, iş bulmuştur. 24 Nisan'da Erivan'da 'soykırım'ı anma törenlerine katılmış, kendisine Ermeni milletinin bir kahramanı olduğu açıkça hissettirilmiştir.²⁷⁵

²⁷² Bu durum Mark Grigorian'ın anket araştırması sonucunda da teyid edilmiş ve Bakü'de 11 Haziran 2001'de gerçekleştirilen 'Avrupa ve Kafkasya' adlı konferansta tebliğ olarak yazılı hale getirilmiştir: Mark Grigorian, *Europe In The Eye of Armenia*, Europe and the South Cuacusus, 11 June 2001, Bakü, s. 4. Bu araştırmaya göre Almanya Ermeni halkının en çok tepki duyduğu ülke olarak çıkmış ve Almanya Kafkasya'da 'Gürcülerin hamisi' olarak algılanmıştır. Azerilerin hamisi olarak ise Ermeniler İngilizleri göstermişlerdir ve buna gerekçe olarak Azerbaycan petrollerini en önemli neden olarak görmüşlerdir.

²⁷³ Ömer E. Lütem, **Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart—Nisan-Mayıs 2001, s. 19.

²⁷⁴ Ömer E. Lütem, a.g.m.20

²⁷⁵ Milliyet, 25 Nisan 2001; Ömer E. Lütem, **Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 1, Sayı: 3, Eylül-Ekim-Kasım 2001, s. 31.

Ermeni lobilerine ‘elini kaptıran’ Fransız siyasetçileri ilerleyen dönemlerde isteklerin sona ermeyeceğini ve bunun bir tür ‘şantaj politikası’na döneceğini anlamışlardır. Fransa başkanlık seçimlerinde de Ermeni gruplar oldukça faal olmuşlar ve Fransız siyasetçileri adeta sınavdan geçirerek Ermeni sorununa yaklaşımlarını açıkça ilan etmeye çağırmışlardır. Siyasi alanda daha etkili olabilmek amacıyla kurulmuş olan Ermeni Davasının Savunulması Komitesi (*Comité de la Défense de la Cause Arménienne*) seçimler öncesinde tüm adaylara beş sorudan oluşan bir mektup göndererek cevaplandırmalarını istemiştir. Sorulardan ilkinde Fransız Parlamentosu’nun ‘Ermeni soykırımını tanıdığı’ hatırlatılarak, soykırımın inkar edilmesi halinde ne tür yaptırımların olacağı konusunda adayların görüşü sorulmuştur. Adaylara “*eğer bir kişi hayır soykırım yoktur derse ona ne tür bir ceza verilecek, bu yönde herhangi bir girişiminiz olacak mı?*” sorusu yöneltilmiştir. Jacques Chirac soruyu geçiştirme bir cevapla savuştururken, eski Başbakan Jospin’in zamanı geldiğinde Fransız Parlamentosu’nun soykırımın inkarını da cezalandırmak için gerekli önlemleri alacağını açıklaması Türk-Fransız ilişkileri için endişe verici bir gelişme olmuştur. Jospin ayrıca ikinci soruya cevabında Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne üyeliği konusunda ‘Ermeni soykırımını tanımasının da bir şart olduğunu ima etmiştir.²⁷⁶ Jospin ikinci tura dahi kalamamıştır. Adaylardan Le Pen Ermenilere dayalı bir politika izlemediğinden Ermenileri tatmin etmemiştir. Seçilen aday Chirac ise daha fazla kültürel imkanlar ve yardımdan bahsetmiş, ancak somut olarak Fransız Parlamentosu’ndan çıkan kararı bir adım öteye götürecek bir yasal düzenlemeye yeşil ışık yakmamıştır. Fakat adayların nasıl bir baskı altında olduklarını göstermesi açısından mektup olayı önemlidir. Chirac’ın seçimler öncesinde Ermeni Ramgavar-Azatakan Partisi’nin Fransa Şubesi Başkanı’na gönderdiği mektupta “*Soykırım gerçeği tartışılmaz. Söz konusu olan, geçen yüzyılın en vahşice işlenmiş suçlarından biridir ve tarihin değiştirilmesi de kabul edilemez. Bir uzlaşma da ancak gerçeklere uygun olarak elde edilebilir*” demiş ve diğer ülkelerin de Fransa örneğini izlemesi gerektiğini söylemesi dikkat çekmiştir.²⁷⁷

Seçimlerden sonra kurulan kabinede Yerel Özgürlükler Bakanlığı’na getirilen Patrick Deveciyan Ermeni sorunu konusunda Türkiye aleyhtarı tüm faaliyetlerin

²⁷⁶ Ömer Engin Lütem, **Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 2, Sayı: 5, Bahar 2002, ss. 9-10.

²⁷⁷ *PanArmenian Network*, 9 April 2002.

mimarları arasındadır. ASALA'nın ve diğer Ermeni teröristlerin avukatlarındandır. 2001 tasarısının yasalaşmasında en önde gelen isimlerden biri olmuştur.²⁷⁸

Avrupa İşlerinden Sorumlu Bakan olan Renaud Donnadiou ise Türkiye'nin AB üyeliğine aktif bir şekilde karşı çıkmasıyla tanınmıştır. Donnadiou'ya göre Türkiye Avrupalı değildir, aksine Avrupa'nın doğasına aykırı bir yapısı vardır. Aynı zamanda 'Ermeni soykırımı'nı tanımıyor olması da AB'ye girmesine bir diğer engeldir.²⁷⁹

Karardan ve yeni kabinede kendileri gibi düşünen kişilerin artmasının ardından Ermeni diasporası Fransa'da daha rahat hareket edebilir bir hale gelmiştir. Bu dönemde Ermeni derneklerini rahatsız eden en önemli gelişme ABD'de yaşanan 11 Eylül olayları ile tüm dünyada olduğu gibi Fransa'da da gündemin ve önceliklerin hızla değişmesi olmuştur. Bu değişim daha çok Türkiye lehine olmuş ve Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki ısrarlı ve tutarlı adımları Ermeni lobilerini rahatsız etmiştir. Yılın sonunda ise Türkiye, Ermeni sorunu nedeniyle Fransa ile olan ilişkilerini daha fazla yıpratmak istemediğinden 20 Aralık 2001'de Fransız firmalarına uyguladığı askeri ambargoyu resmen kaldırmıştır. Bu çerçevede deniz karakol uçaklarının görev teçhizatı için açılan ihaleyi (Meltem Projesi) 350 milyon dolara bir Fransız firmasına vermiştir.²⁸⁰ Sadece bu ihalenin miktarı dahi Ermenistan devletinin 2001 yılı içinde yaptığı tüm ulusal ihracatının 1,5 mislidir.

8.8.3.3.Gomidas Heykeli

Türkiye ile Fransa arasında 2000'li yıllarda patlak veren ikinci kriz ise Gomidas Heykeli Vakası'dır. Heykel Paris'in en seçkin yerlerinden Seine Nehri kıyısında Kanada Meydanı'nda altı metre yüksekliğindedir. Son derece görkemli olan bu heykel herkesin görebileceği bir şekilde inşa edilmiştir. Ulusal ve yerel meclislerden Ermeni 'soykırımı'nı tanıyan kararlar çıkartmanın yanısıra Ermeni lobilerinin diğer önemli bir aktiviteleri de bu tür heykeller ve anma sembollerini Batı kamuoyuna mal edebilmek olmuştur. Bu çerçevede Latin Amerika'dan Batı Avrupa'ya kadar birçok heykel dikilmiştir. Ancak bunların önemli bir kısmı ya gözden kaçmıştır, ya da Türkiye tarafından önemsenmemiştir. Bu heykeller arasında Türkiye özellikle büyük devletlerdekilere büyük önem vermiş, ancak bu önem de kuru basın açıklamaları ve

²⁷⁸ Doç. Dr. Sedat Laçiner, USAK Stratejik Gündem, **Fransa-Türkiye İlişkilerinde Ermeni Sorunu**

²⁷⁹ *Radikal ve Hürriyet*, 9 Mayıs 2002.

²⁸⁰ 'Fransa'ya Askeri Ambargoya Son', NTVMSNBC, haber sitesi, 21 Aralık 2001.

sözde kalan sert tepkilerden öteye geçememiştir. Gomidas Heykeli Vakası'nda, kriz hükümetler seviyesinde yaşanmamış, daha çok Türk kamuoyunun ve medyanın Fransa'ya dönük şiddetli tepkisi şeklinde cereyan etmiş, Türk yetkililerin tepkisi oldukça sınırlı kalmıştır. Türkiye'nin AB ile ilişkilerini düzeltmek için aşırı gayretli olduğu ve belki de tarihinde tam üyelik için tarih almaya en çok yaklaştığı dönemde yaşanan bu hadisede Türkiye olayı büyütme yerine daha çok görmezden gelmeyi tercih etmiştir.

24 Nisan'ı anma faaliyetleri arasında yer alan Gomidas heykeli 1869 Kütahya doğumlu Ermeni müzisyen ve ilahiyatçı Sogomon Sogomonyan'ın (Gomidas) anısına dikilmiştir. Ermenilere göre Gomidas Ermenilerin Anadolu'da çektiği sıkıntıların önemli bir sembolüdür.²⁸¹ Gomidas bir süre hapiste kaldıktan sonra İttihat Terakki'ye yakın dostları sayesinde salıverilmiş ve hapsedildiği Çankırı'dan İstanbul'a geri dönmüştür. Bir müddet İstanbul'da yaşayan Gomidas 1919'da Fransa'ya gitmiş, 1935 yılında ise Paris'te ölmüştür. Ermenilere göre Gomidas 1915'te yaşanan 'soykırımı' bizzat görmüştür. Ermenilere göre, Ermenilere yapılan zulmün tanığı olduğu için akıl sağlığını kaybetmiştir. Büyükelçi Ömer E. Lütem'e göre Gomidas 1919 yılına kadar herhangi bir psikolojik bozukluk belirtisi göstermemiş, ancak 1919 yılında ciddi bir depresyona girerek müzik yapmayı bırakmıştır. Lütem'e göre bu da onun 1915 olaylarından etkilenmediğini, depresyonun bilinmeyen bir nedenden kaynaklandığını göstermektedir. Eğer sebep 1915 olayları olsa idi, çok daha önce, neredeyse beş yıl kadar önce akıl sağlığını kaybetmiş olması gerekmektedir. Lütem'e göre Gomidas'ın seçilmesinin en önemli nedeni 1915 olayları ile tanınmış ve sanatçı bir kimliği özdeşleştirebilme çabasıdır.²⁸²

Anıtın Türk-Fransız ilişkilerine etkisi, 2001 kararından sonra iyice bozulan ilişkileri yumuşatma çabası her iki tarafta da yoğunlaşmışken Gomidas Anıtı ilişkilerin normalleşmesine olumsuz bir katkıda bulunmuştur. Türk medyası anıta ve Fransa'ya şiddetle karşı çıkmıştır. Ayrıca Türkiye'deki Ermeni ve Fransa karşıtlığı anıt nedeniyle yeniden artış göstermiştir. İlişkilerin normalleşmesi çerçevesinde 22 Nisan 2003'de Türkiye'yi ziyaret eden Fransız Dışişleri Bakanı'nın ziyaretine de Gomidas Anıtı'nın gölgesi düşmüş, hem Başbakan, hem de Dışişleri Bakanı bu tür girişimlerin ilişkilere zarar vermeye devam ettiğini kendisine hatırlatmışlardır. Türk Dışişleri Bakanlığı'nın 24

²⁸¹ Doç. Dr. Sedat Laçiner, USAK Stratejik Gündem, **Fransa-Türkiye İlişkilerinde Ermeni Sorunu**

²⁸² Ömer Engin Lütem, **Olaylar ve Yorumlar, Ermeni Araştırmaları**, Cilt: 3, Sayı: 9, Bahar 2003, ss. 27-28

Nisan 2003 tarihli basın açıklamasında ise söz konusu anıttan “bir kin anıtı” olarak bahsedilmiştir.

2001 kararının oluşturduğu olumsuz hava sonrasında da etkisini sürdürmüştür. İlişkiler ciddi anlamda bozulmuştur. Bu bağlamda 2002 Fransa örneği, Ermeni sorununun Türkiye'nin üçüncü bir ülke ile ilişkilerinde en çok olumsuz etkiyi yaptığı örnek olmalıdır. Karar sadece Fransa'da değil, tüm Avrupa'da Türkiye aleyhine olumsuz bir havaya yol açmıştır. Ayrıca Ermeni diaspora dernekleri Fransa kararının oluşturduğu sinerji ile diğer ülkeleri de hızla Fransa'ya eklemek istemişlerdir. Bu çerçevede 2002 ve 2003 yılları ‘soykırım’ kararını başta ABD ve Avrupa ülkelerinde kabul ettirme yılları olarak belirlenmiş, ancak bu konuda istedikleri oranda başarılı olmamışlardır. Bunda Türkiye'nin gayretleri kadar 11 Eylül saldırılarının da büyük rolü olmuştur. ABD'deki saldırılar sonucunda dünya dengeleri adeta yeniden kurulmuş ve bu ortamda Türkiye'nin önemi artarken, yaklaşık bir asır kadar önce olduğu iddia edilen olayların güncel politikada kullanılma çabası anakronik özelliğini daha fazla hissettirmiştir.

8.8.4.Avrupa Birliği Kapsamında Fransa -Türkiye Ve Ermeni Sorunu

AB ülkelerinin parlamenterlerinden oluşan Avrupa Parlamentosu (AP), Ermeni sorunu konusunda pek çok kararı kabul eden bir AB kurumudur. Böylece geçmişte AP'nun Türkiye hakkında aldığı kararlar, AB komisyonu ve AB Konseyi'nin aldıkları diplomatik olarak nitelendirilecek kararlara göre daha açık ve nettir. Aday ülkelerin üyeliğe kabulünde belirleyici söz hakkın sahip olan AP'nun kararları her ne kadar bağlayıcılığı olmasa bile aday ülkeler için dikkate alınmak durumundadır. Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkelerin geçmişten bağımsız olarak düşünemediklerinin göstergesi olan “Ermeniler” ile ilgili alınan kararlar inceliğinde bu durum açık bir şekilde kendini göstermektedir.

8.8.4.1.Ermeni Sorunu Siyasi Kararları

AP'nin “Ermeni sorunu” hakkında aldığı kararlar da AB'nin Ermeni sorununa yaklaşımını belirleyen en önemli kriterlerden biri olarak görülebilmektedir. AP, Türkiye'nin 17 Nisan 1987'de AB'ye tam üyelik başvurusunu yapmasından kısa bir süre sonra, “Ermeni sorunu”na dair kabul ettiği en kapsamlı karar 18 Temmuz 1987'li

karardır. 1987 Kararı, AP'n da daha önce verilen önerge, yazı teklifleri ve raporlara atıf yaparak, Ermeni sorunuyla ilgili çok yanlı biçimde, Türkiye'yi rahatsız eden hükümler ortaya koymaktadır. Kararda Ermeni tarafının, bu olayları 1948 Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi kapsamı içinde planlı bir soykırım olarak değerlendirdiği, Türk Devleti'nin ise soykırım suçlamasını asılsız olduğu gerekçesiyle reddettiği vurgulanmaktadır. Karara göre, AP Türkiye'de yaşayan Ermeni halkının etnik, dil ve din bakımından azınlık kimliğinin tanınmasının, kendi tarihlerinin kabulüyle başlayacağına emindir. AP'de kararın tam üyelik başvurusundan hemen sonra kabul edilmesi dikkat çekicidir. Bu kararda;

Türk hükümetini bugüne kadar 1915 yılındaki “soykırım”ı tanımayı reddederek, Ermeni halkını, kendi tarihlerine sahip olma hakkından mahrum etmeye devam etmekte olduğu,

Tarihsel olarak kanıtlanmış olmasına rağmen, “Ermeni soykırımının” şu ana kadar ne bir siyasi mahkumiyet konusu olduğu, ne de herhangi tazminat alınabildiği,

“Ermeni soykırımının” Türkiye tarafından tanınmasının, Ermeniler hakkında manevi itibarlarını iade etme yolunda tamamen bir insani hareket olarak Türk hükümetine onur sağlayabileceğinin görülmesi gerektiği,

1973 ve 1986 yılları arasında masum insanların ölümü ve yaralanmasıyla sonuçlanan saldırılar tamamen esefle karşılandığı ve mahkûm edildiği; bundan sorumlu Ermeni gruplarının bu düşüncesiz terörlerinin Ermeni halkının önemli bir çoğunluğu tarafından hoş karşılanmadığı vurgulanarak ASALA terör örgütü eylemleri neredeyse sevimli gösterilmeye çalışılmıştır.

AP, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşayan Ermenilerin 1915-1917 yılları arasında maruz kaldıkları trajik olayların, 9 Aralık 1948 tarihi BM Genel Kongresi'nce soykırım suçunun önüne geçilmesi ve bu suçun infazı üzerine benimsenen kararı çerçevesinde, soykırım²⁸³ suçu teşkil ettiğine inanmaktadır, ancak günümüz Türkiye'sinin Ermenilerinin yaşadığı trajediden sorumlu tutulmayacağı bilincinde olduğunu ve günümüz Türkiye'sine yöneltilen siyasi, yasal ya da maddi iddiaların, bu tarihi olayın soykırım hareketi olarak tanınmasından kaynaklanmayacağını vurgulamaktadır. Burada açık biçimde yanlı tavrını ortaya koyan AP, aynı zamanda bundan günümüz Türkiye'sinin siyasi, yasal ve maddi iddialardan sorumlu tutulamayacağını vurgulamaktadır. Bu durum tahlil edildiğinde AB sürecinde

²⁸³ Ayşe Hür, **Talat Paşadan Soykırım'a**, Radikal, (24 Ekim 2004).

Türkiye'nin önünde "soykırım" önemli bir engel olarak durmakta, hatta Türkiye'nin AB'ye girilebilmesi için "soykırım"ı kabul etmesi gerektiği tezi karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁴

1987 tarihli kararda AP, 1915–1917 yılları arasında Ermenilere karşı gerçekleştirilen "soykırım" hakkında Konsey'e günümüz Türkiye hükümeti tarafından kabulü ve Türkiye ile Ermeni temsilcileri arasında kurulacak politik bir diyalogun geliştirilmesi için çağrıda bulunmaktadır. Kararda AP, Türkiye'nin AB'ye girme ihtimalinin önünde olmazsa olmaz engeller olarak şunları öngörmektedir; Günümüz Türk hükümetinin Ermeni halkına karşı düzenlediği "soykırım"ı kabul etmeyi reddetmesi. Böylece AP Türkiye'yi geçmişini reddetmeye zorlamaktadır. AP, Türkiye'de yaşayan Ermeni azınlığın kimlik, dil, din, kültür ve okul sistemleri dikkate alınarak adil bir muamele görmelerini istemekte ve Türkiye'deki Ermenilere ait anıtların ve dinsel mimari mirasın bakımı ve korunması için de uyarılarda bulunmaktadır.²⁸⁵ Bu bağlamda Türkiye'yi, 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nın 37 ve 45 arasındaki maddelerinde şart koşulan ve üstelik Topluluğun hemen hemen bütün üyelerince imzalanan gayrimüslim azınlığın haklarının korunması için hazırlanan koşullara saadette uymaya davet etmektedir.²⁸⁶ AP, Ermeni ve Türk halkları arasında görüşmeleri cesaretlendirme inisiyatifi için önemli bir yardımda bulunacağını da ilan edilmiştir.

18 Haziran 1987 tarihinde AP'de alınan ve Türkiye'yi soykırım yapmakla suçlayan karar yukarıda detaylı olarak ele alınmıştır. Herşeyden önce kararın Fransa topraklarında alınmış olması Türkiye'de Fransa-Türkiye ilişkileri açısından olumsuz bir etki oluşturmuştur. Parlamento AET'nin bir kurumu olsa da özellikle Fransız parlamenterlerin tasarının sertleştirilmesi konusundaki çabaları dikkatlerden kaçmamıştır. Ayrıca geçmesinde de Fransız parlamenterlerin özel çabaları gözlenmiştir.²⁸⁷ Kararda bir tek Alman parlamenterin olumlu oyu dahi yok iken Fransız parlamenterler hem oylamayı yönlendirmişler, hem de sokak gösterilerine destek vererek halkı galeyana getirmişlerdir. Bunda en önemli neden seçimlerde Ermeni oylarını ve mali desteğini alabilmek olmuştur.

²⁸⁴ Hasan Oktay, **AB'nin Soykırım Dayatması**, Millet, Yıl.1,Sayı.5,(18-25 Kasım 2002), Ankara, s.47.

²⁸⁵ Ermenilerin İstanbul'daki gündelik hayatları ve mimari eserleri için bkz.,Levon Panos Dabağyan, **Türkiye Ermenileri Tarihi**, (İstanbul:IQ Yayınları 2003).

²⁸⁶ Lozan anlaşması gereği mütakabiliyet esası söz konusu olmasına rağmen özellikle Türkiye-Yunanistan ilişkilerinde "azınlıkların" durumu AP tarafından göz önünde tutulmadan bu rapor hazzırlandığı anlaşılmaktadır.

²⁸⁷ Tacer Y.Pulat,**Ermenilere Soykırım Yapıldığı Savının Hukuksal ve Ahlaki Açılardan Değerlendirilmesi**, *Ermeni Araştırmaları*, Cilt: 1, Sayı: 2, Haziran-Temmuz-Ağustos 2001, s. 98.

8.8.4.2. Türkiye'nin İlerlemesi Üzerine AB Düzenli Raporlarında Ermeniler

AP Dış ilişkiler, İnsan Hakları, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası Komitesi'nce, Raportör Philippe Morillon tarafından hazırlanan “Katılıma Doğru Türkiye'nin ilerlemesi Üzerine Komisyondan 1999 Düzenli Raporunda Türkiye'nin Kültür, dil ve din gruplarının temel hak ve özgürlüklerinin tanınmasına verdiği önem yeniden hatırlatılmıştır.

15 Kasım 2000'de AP Genel Kurulu'nda kabul edilen raporun, değiştirilmemiş şeklinin, 10. maddesinde²⁸⁸ de Türk hükümeti ve TBMM'nin modern Türk devletinin kuruluşundan önce “*Ermenilerin başına gelen trajedi nedeniyle*”, Türk toplumunun önemli bir parçası olan ermeni azınlığına taze bir destek vermesi hatırlatılmıştır. Ermeniler ilgili adı geçen olaylardan dolayı Osmanlı Devleti sorumlu tutulurken kararlarda yavaş yavaş Türkiye Cumhuriyeti'nin de sorumluluğu hatırlatılmaya başlanması AB nihai sürecinde Türkiye'den tüm sorumlulukları kabul etmesi isteneceği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Kararın 20. ve 21. maddesinde AP, Türkiye'den Kafkaslarda ki bütün komşuları ile iyi ilişkilerini geliştirmesini istemekte, bu bağlamda Ermenistan'a karşı konulan ablukayı kaldırmak suretiyle diyalogu tesisi ve Ermenistan'la diplomatik ve ticari ilişkilerin yeniden başlaması için Türk hükümetine çağrıda bulunulmuştur.²⁸⁹ Bu rapor hazırlanırken Türkiye-Ermenistan sınırlarının neden kapalı olduğu gerçeği göz önünde bulundurulmamış ve Türkiye tek taraflı suçlanmıştır. Karabağ topraklarının dışında Azarbaycan arazilerini işgali, Türkiye tarafından kabul edilemez olarak değerlendirildiğinden Türkiye-Ermenistan sınırı kapatılmıştır. AP Türkiye aleyhine aldığı bu kararı tek taraflı ve maksatlı almış olduğu intibamı vererek inandırıcılığını kaybetmiştir.

Genel Kurul'daki görüşmeler sırasında Ermeni lobisinin çabalarıyla, raportörün karşı çıkmasına rağmen bu maddedeki “*Ermenilerin başına gelen trajedi nedeniyle*” ibaresi “*Ermenilerin maruz kaldığı, soykırımı resmen kabul ederek*” biçiminde değerlendirilmiştir. Raportör Philippe Morillon, “*Ermeni soykırımının*” doğruluğunu hiçbir zaman tartışmadığını söylemiş ve “soykırımın” tanınmasının Türkiye'nin AB üyeliğinin önkoşulu olarak yer alması çabalarının Kafkasların istikrarı açısından yersiz olduğunu, yürütülmeye çalışan barış girişimlerini olumsuz yönde etkileyeceğini

²⁸⁸ Yusuf Seki, **Dış Basında Ermeni Meselesi**, (1999–2003), (Ankara Basın yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü yayınları 2004)

²⁸⁹ Soner Karagül, **Avrupa Birliği ve Ermeni sorunu, Ermeni Araştırmaları**, Sayı.8,(Kış 2003), Ankara, s.182.

savunmuştur.²⁹⁰ Türkiye hakkındaki kabul edilemez bu ifadeler karşısında Türk Dışişleri'nin açıklamasında ise Ermeni sorunu karşısındaki paragrafın maksatlı, temelden yoksun olduğuna ve AP ile geliştirilmesi gereken ilişkileri olumsuz etkileyici fikrine yer verilmiştir.²⁹¹

AP'nin 2000 yılında aday ülkelere ilgili hazırladığı düzenli raporlardan Türkiye'ye ilişkin olanı Hristiyan Demokrat Grup üyesi Fransız Alain Lamossoure tarafından hazırlanmıştır. “*Katılma Doğru Türkiye'nin İlerlemesi Üzerine Komisyon'dan 2000 Düzenli Raporu*” nda,²⁹² önceki yıllarda hazırlanan raporlara göre Türkiye ile ılımlı görüş ve eleştirilere yer verildiği görülmüştür. Avrupa Ermeni lobisinin çabaları sonucu bazı siyasi gruplar tarafından getirilen değişiklik önerileri arasında sözde “Ermeni soykırım” iddialarına ilişkin iki önerge, yapılan oylamada reddedilerek, rapor genel kurulda 25 Ekim 2001'de kabul edilmiştir.²⁹³

Türkiye raporun hazırlık safhası ve kabulünden önce Avrupa Ermeni lobisinin girişimlerini engellemek için, AP nezdinde bazı teşebbüslerde bulunarak raporun muhtevasında Türkiye aleyhindeki yanlış bazı maddeler ile ilgili Türk tarafının görüşünü aktarmıştır. 1915 olaylarında Ermeni çetelerinin masum Ermenilere yaşattıkları trajedi gibi Türkleri de büyük katliamlara uğrattıklarının görmemezlikten gelinmesinin altı çizilmiştir. AP'nin tarihini yargılayan kurum olmaktan, kaçınması, Türk tarafının arşivlerini açtığı ve tarafsız uzman tarihçileri çalışmaya davet ettiği, önyargılı kararlardan kaçınılması gerektiği ve değişiklik önergelerinin kabulünün büyük hata olacağı hatırlatılmıştır. Ermenistan arşivlerinin tamamen kapalı olduğu gerçeği ise Türkiye tarafından vurgulanması gereken konuların başında gelmiştir.

Lamossoure Raporu'nda “sözde soykırıma” ilişkin değişiklik girişimlerinde başarılı olamayan Ermeniler ise, 1999 yılı Morillon Raporu çerçevesinde “sözde soykırımın” kabul edilmesinin, bu raporda ise metne konulmasının AB'nin bu konuda sürekli tutum değiştirdiğinin bir göstergesi olarak kabul etmektedirler.²⁹⁴ Gelişmeler göstermektedir ki AP üyeleri içerisinde Türkiye aleyhinde oluşan olumsuz tabloya

²⁹⁰ Asbarez Online, 15 Kasım 2000, <http://www.asbarez.com/archive/2000/001115.htm#N1>. 9.5.2002 aktaran Soner Karagül, **Avrupa Birliği ve Ermeni Sorunu, Ermeni Araştırmaları**, Sayı.8,(Kış 2003), Ankara, s.18

²⁹¹ Soner Karagül, **Avrupa Birliği ve Ermeni Sorunu, Ermeni Araştırmaları**, Sayı.8,(Kış 2003), Ankara, s.182.

²⁹² European Parliament, Report On The 2000 Regular Report From The Commission On Turkey's Progress Towards Accession (COM(2000)713 - C5-0613/2000 – 2000/2014(COS)), 11 Ekim 2001.

²⁹³ European Parliament, Report (11 Ekim 2001).

²⁹⁴ “Türkiye-AB İlişkilerinde Helsinki Sürecinden Sapma yok”, http://www.abhaber.net/nt_hbr_056.htm.(14 Mayıs 2002.)

rağmen ikna edilebilecek üyelerin mevcudiyeti söz konusudur. Bununda gerçekleştirilebilmesi için Türkiye'nin istikrarlı politikalar geliştirmesi ve bu politikalara inanması gerekmektedir.

Raporda Türkiye'nin dış ilişkilerine dair 31. maddede Türkiye Ermenistan ilişkilerine temas edilerek, iki tarafın diplomat ve akademisyenlerinin başlattığı girişime destek verildiği ifade edilmiştir. Ayrıca geçmişle ilgili ortak bir anlayışa ulaşmak amacıyla başkalarıyla birlikte bu girişimin Türk ve Ermeni toplumları ve ilgili devletlerarasındaki ilişkilerin normalleştirilmesine katkıda bulunacağı vurgulanmıştır.²⁹⁵ Rapor Türkiye'nin Kafkaslarda istikrara uygun ortam tesis etmek için gerekli tüm önlemleri alması gerektiğini vurgulamıştır. Türkiye'den bölgedeki istikrara doğru ilk somut adım olabilecek Ermenistan'a ambargonun kaldırılması jesti ve Ermenistan ve Azerbaycan arasındaki diyalogun yeniden tesis edilmesi için aktif rol oynaması tavsiye edilmiştir.²⁹⁶

AP'nda Ermeni sorununa değinen diğer bir karar ise 28 Şubat 2002 tarihinde kabul edilen, Yeşiller Grubu üyesi İsveçli M.Per Garhton'ın hazırladığı "*Ortaklık ve İşbirliği Anlaşmaları Çerçevesinde AB'nin Güney Kafkasya ile İlişkileri*" adlı rapordur.²⁹⁷

Oy çoğunluğuyla kabul edilen raporun 15. maddesinde AP'nun 1987'de kabul ettiği "sözde soykırımı" tanıyan kararına gönderme yapılırken, Türkiye'den AB ile bütünleşme arzusuna uygun adımlar atması ve uzlaşma temeli oluşturma çağrısı yapılmıştır. Raporda; "*soykırımın*" AP ve bazı AB ülkeleri tarafından tanınması, Birinci Dünya Savaşı sonunda Türk rejiminin bazı sorumluları 'soykırım' nedeniyle ağır cezalara mahkûm etmiş olması, Bu sorunun Türkiye tarafından sonuçlandırılması için AB'nin getireceği bir öneriye temel oluşturabilir. Örneğin, ermeni soykırımını inceleyecek uluslar arası bir tarihçiler komisyonu oluşturabilir". İfadelerine yer verilmektedir.

Ayrıca raporun açıklama bölümündeki dipnotta²⁹⁸ Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 10 Nisan1921'de yaptığı konuşmada, Genç Türk Rejiminin (İttihat

²⁹⁵ Hasan Oktay, **Komşumuz Ermenistan: Ermenistan Seyahatinin Düşündükleri**, Stratejik Analiz, Cilt.5, Sayı 55, (Kasım 2004),s.88–91

²⁹⁶ Bu tavsiyeler uyma konusunda Türkiye'nin tutumundan ziyade Ermenistan'ın tutumu önem kazanmaktadır. Kafkasya'da istikrar ve barışın bozulması Karabağ'ın Ermenistan tarafından işgaliyle meydana gelmiştir.

²⁹⁷ Yusuf Seki, **Dış Basında Ermeni Meselesi**, (1999–2003) s.167.

²⁹⁸ European Parliament, Report (28 Ocak 2002), s.18.

ve Terakki Hükümeti) Birinci Dünya Savaşı sırasında ermeni halkına karşı “soykırım” işlediğini vurguladığını iddia edilmektedir.²⁹⁹

Bu raporun kabulüne ilişkin oturumda; raportör Per Garhton Türkiye'nin Ermeni sorununa “soykırım” uygulayıp uygulamadığının açık ve net olmadığını belirtirken, soykırım ifadesinin çıkarılmasına yönelik değişiklik önermesine karşı çıkmıştır. Siyasi grup temsilcileri raporla ilgili görüşlerini belirtmişler, bazıları-Sosyalist, Hıristiyan Demokrat ve Yeşiller Grubu temsilcileri- “soykırım”a ilişkin ifadenin metinde kalmasını savunurken, Morgen, Camre bu ifadenin metinden kaldırılmasını öngören değişikliğe destek vererek AB'nin tarihin yargıcı olmadığına ayrıca Türkiye'nin Ermenistan'a yaptırım ya da ambargo uygulamadığını da vurgulamıştır.

Bu gelişmeler üzerine Türkiye Dışişleri Bakanlığının rapora ilişkin açıklamasında ise raporun gerçekleri yansıtmadığı, Türkiye AB ilişkilerini geliştirme çabalarıyla çeliştiği, AP'nin hazırladığı raporların gerçeğe sadık olduğu ölçüde anlam taşıyacağı ifade edilmiştir. Açıklamada Atatürk'e atfen söylenenlerin de gerçeği yansıtmadığı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kayıtlarında 21 Nisan 1921 tarihinde oturum yapılmamış olmasının iddianın mesnetsiz ve ciddiyetten uzak olmasının göstergesi olduğu vurgulanmıştır.³⁰⁰

1998 yılından bu yana AB Komisyonun her yıl yayınladığı Türkiye'nin AB'ne katılım sürecine ilişkin ilerleme raporlarında Ermeni sorununa ilişkin olarak doğrudan bir değerlendirme yapılmamıştır. 2000 ilerleme raporunda Türkiye'nin Kafkaslar'da barış ve istikrara katkıda bulunacak bir dizi girişimlerde bulunduğu ve bunun en önemli ögesi olan Kafkaslar'da İstikrar Pakti'nin halen daha Karabağ sorunun devam etmesi nedeniyle istikrarsız durumu ortadan kaldıramadığına temas edilmekte, ayrıca Türkiye'nin Ermenistan'la olan sınırını kapalı tuttuğu da hatırlatılmıştır.³⁰¹ 13 Kasım 2001'de açıklanan 2001 yılı ilerleme raporunda³⁰² ise Ermenistan ile ilişkiler değerlendirilmiştir. Raporda Türkiye Ermenistan ilişkileri hakkında sınırın hala kapalı olduğu dile getirilerek, ekonomi, turizm, kültür, eğitim, araştırma, çevre ve kitle iletişim

²⁹⁹ Atatürk'ün böyle bir konuşması yoktur. Bkz. İsmet Görgülü, Atatürk'ten ermeni sorunu, Belgelerle,(Bilgi Yayınevi) Ankara 2002. Atatürk ermeni sorunu bahane göstererek yargılanan Bahaeddin Şakir ve Dr. Reşit'in eşleri ve çocuklarına maaş bağlatmış, oturumları için apartman daireleri verilmesini sağlamıştır.

³⁰⁰ Bakanlık Basın açıklaması, www.mfa.gov.tr/turkce/avrparlraporu.htm. (28 Şubat 2002). Ayrıca Bkz.İsmet Görgülü, Atatürkten ermeni sorunu, Belgelerle,(Ankara: Bilgi Yayınevi 2002).

³⁰¹ Commission of The European Communities, 2000 Regular Report On Turkey's Progress Towards Accession, (8 Aralık 2000), http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf,s.67.

³⁰² Commission of The European Communities, 2000 Regular Report On Turkey's Progress Towards Accession, SEC(2001) 1756, Brussels, (13 Kasım 2001),s.90.

araçları konusunda diyalogun ve karşılıklı anlayışın geliştirilmesi için gayri resmi “*Türk Ermeni Uzlaştırma Komisyonunun*” oluşturulduğuna değinilmekte yetinilmiştir.³⁰³

Ermeni sorunu konusunda AP’de kabul edilen raporlardaki olumsuz görüşmelere rağmen AB kurumlarının yetkilerinin bazı açıklamaları resmi düzeyde AB-Türkiye ilişkilerinin “Ermeni sorunu” dolayısıyla etkilenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. AP başkanının tarihi yargılamak işinin siyasilerin değil tarihçilerin işi olmalı şeklindeki bir açıklaması Türkiye açısından üzerine gidilmesi gereken bir husustur.³⁰⁴ Bu yaklaşımlar Türkiye’nin AB ve kurumlarına güvenle yaklaşmasını engellemektedir. Bunun yanında Türkiye’nin Ermeni Sorunu bağlamında konuyu tartışabilecek uzmanları yetiştirmesi gerekecektir.

8.8.4.3. Avrupa Konseyinin Ermeni Sorununa Yaklaşımı

Avrupa’daki işbirliği ve barış tesis etmek üzere kurulan, halen AB, ülkelerinin hepsinin üyesi olduğu Avrupa Konseyinin organı Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi, “sözde Ermeni soykırımını” anma konusunda 1998 ve 2001 yılında yazılı bildirimler yayınlamıştır.³⁰⁵ 24 Nisan 1998’deki “*1915 Ermeni Soykırımını Anma*” başlıklı yazılı bildiriye³⁰⁶ 51 Parlamenter imzalamıştır. Yalnızca imzalayanları bağlayacağı ifade edilen bildirinin ilk maddesi 24 Nisan 1915 tarihinin Osmanlı İmparatorluğunda yaşayan Ermenilerin imha etme planının gerçekleştirilmesinin başlangıcı olarak belirlendiğini ifade etmiştir. İkinci maddede ise bugün 20. yüzyılın ilk “soykırımı” olarak yıl dönümünün anıldığı ve insanlığa karşı işlenen bu suçun Ermeni kurbanlarına saygıda bulunduğu vurgulanmıştır. Asamble’nin 24 Nisan 2001’deki, “*Ermeni soykırımını Tanıma*” başlıklı yazı bildirisinde³⁰⁷ bu bildiriye imzalayanların bu günü 20. yüzyıl ilk “Soykırımının” yıldönümü olarak andıkları ve kurbanların anılarına saygı gösterdikleri dile getirilmiştir. Bildiride “soykırım” açıkça reddetmesinin bu yasaların yenilenmesini önlemeye yardım edeceği belirtilerek, çeşitli Avrupa kuruluşlarında, Avrupa Konseyi üyesi pek çok ülke parlamentosunca kabul edilen

³⁰³ Ermeniler ilerleme raporuna giren TEBK’i dağıtmakta gecikmemişlerdir. Bu tavırları bazı Ermenilerin Tutumunun anlaşılması açısından son derece önemlidir. Bakz, Kamer Kasım, “Türk-Ermeni Barışma Komisyonu: Kısa Süren Bir Diyalog Girişimi” Stratejik Analiz, Cilt.2, Sayı (22 Şubat 2002).

³⁰⁴ Avrupa Parlamentosu Başkanı Pt Cox: Tarihi yargılamak Siyasilerin Değil Tarihçilerin işi”, http://www.abhaber.net/nthn-br_306.htm (12 Mayıs 2002)

³⁰⁵ Güven Özalp, **Kriterleri tamamlayın** Milliyet, (24 Ekim2004):

³⁰⁶ Council of Europe, **Commeration of the Armenian Genocide of 1915**, Doc.8091, (24 Nisan 1998)

³⁰⁷ Council of Europe, **Recognition of the Armanian Genocide**, Doc. 9056 İkinci Basım, (14 Mayıs 2002)

kararlar ve bildirimlerle Fransız Ulusal Meclisinin bir yasası örneğinde olduğu gibi tanınan Ermeni “soykırımı gerçeğine” dikkat çekilmiştir. Bildiride Ermeni soykırımının Uluslar arası toplum tarafından tanınmasının sonunda Türk yetkililerin benzer bir kabule izin vereceği ve bunun sonucu olarak Türkiye Ermenistan ilişkilerinin gelişme kaydederek, bölgesel barış, güvenlik ve istikrara katkıda bulunacağı üzerinde de durulmuştur. Ayrıca bildiriye imza atan Asamble üyelerinin, 20. yüzyılın başında Ermenilere karşı Osmanlı İmparatorluğu tarafından gerçekleştirilen “soykırımın” tanınması için gerekli adımları atacakları bildirilmiştir.³⁰⁸

8.8.4.4.AB İçinde Fransa'nın Ermeni Politikası

AB'nin omurgasını oluşturan Fransa, Almanya ve İngiltere'nin Türkiye ile olan ilişkilerinin tarihi arka planı irdelendiğinde bazı sorunların bu güne yansıdığı/yansıtıldığı görülmektedir. Osmanlı Devleti tasfiye edilip yeni bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş olmasına rağmen bazı Avrupa devletleri Osmanlı döneminin hesaplaşmasını bitirememişlerdir. “Ermeni Soykırımı” iddiaları bu hesaplaşmanın bir sonucudur. Avrupa Devletleri Türkiye'nin AB'ye girmesini önlemek için bahane olarak hiçbir şekilde işlenmemesine rağmen “soykırım”ı tanımasını istemektedirler. Başta bu devletler olmak üzere bütün AB ülkeleri Türkiye'nin ve Türklerin Ermenilerle kayda değer bir problem yaşamadıklarını bilmektedirler. Fakat bu dayatma hem Ermenilere karşı bir günah çıkartma hem de Türkiye'nin üyelik sürecine engel teşkil etmek amacını taşımaktadır.

AB ülkelerinden Fransa, İtalya, İsveç, İsviçre, Belçika ve Yunanistan parlamentolarında “*sözde Ermeni soykırımına*” ilişkin yasalar kabul edilmiştir. Almanya, Avusturya ve İngiltere'de de “sözde soykırımın” tanınmasına yönelik öneriler verilmesine rağmen yasalaşma gerçekleşmemiştir.

Avrupa ülkeleri içinde en çok Ermeni nüfusunun yaşadığı Fransa, Ermeni lobilerinin en etkin olduğu AB ülkesidir. Fransa'nın Ermenilere yönelik politikasının tarihi temelleri oldukça eskiye dayanır.³⁰⁹ Fransa'da Ermeni sorununa ilişkin yasalaşma süreci Fransız Ulusal Meclisi'nin 28 Mayıs 1998'de yasanın kabul edilmesiyle

³⁰⁸ Soner Karagül, **Avrupa Birliği ve Ermeni Sorunu**, Ermeni Araştırmaları, Sayı.8,(Kış 2003), Ankara, s.186.

³⁰⁹ Yusuf Sarınoy, “**Fransa'nın Ermenilere Yönelik Tarihi Temelleri**” Ermeni Araştırmaları, Sayı.7, (Sonbahar 2002) Ankara, 55–70.Nuran Koltuk, **Adana'da Fransız İşgelinde Ermenilerin Rolü**, Ermeni Araştırmaları, Sayı.11, (Sonbahar 2003), s.84–102.

başlamıştır.³¹⁰ Tek maddelik yasada “*Fransa 1915 Ermeni soykırımını resmen tanır.*” Hükümü yer almıştır.³¹¹ Fransız Hükümet yetkililerinin Türkiye ile olan ilişkilerinin bozulması nedeniyle karşı olduğu yasa iki buçuk yıl aradan sonra, 7 Kasım 2000’de Fransız Senatosunda da kabul edilerek 29 Ocak 2001’de onaylamış ve yürürlüğe girmiştir.³¹²

Fransa’da Ermeni “*soykırımının*” yasalaşmasının ardından Cumhurbaşkanlığı seçimleri Ermeni lobisi için yeni fırsat yaratmıştır. Comite de Defense de la Cause Armenienne (CDCA) Avrupa seçimine girecek adaylara bu soruna yönelik sorular yönelmiştir. Bu sorular arasında “Ermeni ‘soykırımının’ karının engellenmesi için ne tür çalışmalar yapacakları”, “Türkiye’nin AB üyeliği için ne tür ön koşullar koymak istedikleri”, “Dağlık Karabağ konusuna ilişkin politikalar’ı” ve “Türkiye’nin Ermenistan’a ambargosunu kaldırılması için yapacakları çalışmalar” yer almıştır. Adayların bu sorulara yanıtları kuşkusuz Ermenilerin oy potansiyelini dikkate aldıklarını göstermiştir. Fransa’daki Türk derneklerinin çabalarına rağmen oy potansiyelleri dolayısıyla CDCA Avrupa’nın bu girişimini dengelemelerinin güçlüğü ortadadır.³¹³

Fransa’da yaşayan Ermeniler, Cumhurbaşkanı Chirac’ın AB’nin Türkiye ile tam üyelik müzakerelerine karşı çıkması için Danıştay’a başvuracağı bildirilmiştir. Ermenilerin temsilcilerinin, Türkiye’nin “sözde Ermeni soykırımını” tanımadığı gerekçesiyle bu tür bir girişimi hazırladığı belirtilmiştir. Fransız haber Ajansının (AFP) verdiği habere göre, Ermeniler, başvurularında Chirac’ın ve hükümetin, Türkiye konusundaki olumlu tutumuyla “sözde soykırım” iddialarına ilişkin Avrupa Parlamentosunun 1987’de aldığı kararı ve Fransa Parlamentosu’nun 2001’de kabul ettiği yasayı ihlal ettiği iddiasına da yer vermişlerdir.³¹⁴ AP’nin Türkiye aleyhine çıkardığı raporlar ve Fransa Parlamentosunun kararı Türkiye’nin AB’ye üyeliğini önünde büyük bir engel olarak durmaktadır. Türkiye ya “sözde soykırım” tanıyacak ya da AB’ye üye olmaktan vazgeçecektir. Türkiye bu tercihte zorlanmaktadır. Aslında Fransa tarafından “Ermeni sorunu” bahane gösterilerek Türkiye’nin AB’ye girmesi engellenmeye çalışmaktadır. Bunun yanında Fransa’nın Türkiye karşı tutumunu Ermeni kamuoyuna

³¹⁰ Fransa’da Ermeni Yasası Milliyet, (30 Mayıs 1998).

³¹¹ Gürbüz Evren, **Fransız Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım İddiaları ve Çözüm önerileri** Yeni Türkiye Ermeni Sorunu özel sayısı, Sayı 37, (Ocak – Şubat 2001)

³¹² Nuretmin Başaran, **Fransız Ulusal Meclisinde Ermeni soykırım Yasasına Bakışı: Avrupa, ABD ve İsviçre ve Türkiye’nin Yaklaşımı** Stratejik Analiz cilt.1, Sayı 12,(Nisan 2001)

³¹³ Gürbüz Evren, “Fransız ulusal meclisinde”

³¹⁴ “Fransa’da Ermeniler”,Milliyet.(30 Ekim 2004)

verilmiş bir mesaj olabileceği, şimdiye kadar Ermenilerin lehine sergilenen tavrın sın aşamada değişebileceği de vurgulanmaktadır.

2000'lerin başında AB ülkelerinde tahmin edilen Ermeni nüfusu 650 bin kadardır.³¹⁵ AB ülkelerinde en fazla Ermeni Fransa'da yaşamaktadır. Yaklaşık 450 bin Ermeni'nin yaşadığı Fransa'da başkent Paris 200 bin civarında Ermeni nüfusunu barındırmaktadır. Almanya'da 42 bin, Yunanistan'da 20 bin, İngiltere'de 18 bin olan Ermeni'lerin, diğer Ab ülkelerindeki dağılık olarak yaşayan Ermeni'lere de toplamı yaklaşık olarak 650 bindir. Avrupa'da 650 bin Ermeni nüfusuna karşılık 4,4.5 milyon Türk nüfusu yaşamaktadır.³¹⁶ AP ve AB nezdinde Ermeni'lerin lobi faaliyetleri daha etkili olduğu görülmektedir.

Ermeni'ler yaşadıkları ülkelerin ekonomik, kültürel ve politik yaşamında aktif rol oynamaktadırlar. Dinsel ve ulusal kimliklerine sürekli bağlılık gösteren Avrupa'daki Ermeni'ler, kilise, okul, dernek, yardım kuruluşları ve basın yayın kuruluşları oluşturmuşlardır. Aynı zaman da batıda bulunmalarının nedeni olarak ifade ettikleri sözde soykırım anı ve mirasını savunmaktadırlar. Böylece kimliklerini koruduklarına inanan Ermeniler bu amaçla 1998 yılında Avrupa diasporasındaki Ermeni kuruluşlarını bir araya getirmek ve aralarındaki iş birliğini kolaylaştırmak için Avrupa Ermeni İşbirliği Forum'u (The Forum of Armenian Associations in Europe (FAAE)) oluşturmuşlardır.³¹⁷ Halen 16 Avrupa ülkesindeki üye kuruluşları bilgi ağı ve birlikte hareket konusunda destekleyen FAAE, bundan başka uluslar arası ilişkiler, insan hakları, ekonomik işbirliği ve kültürel konuları içeren üye kuruluşlarının karşılaştığı sorunlarla ilgilenmektedir. Ermeni dilinin ilerletilmesi gibi kültürel konularda ya da sözde "Ermeni soykırımı" ve Türkiye'nin Ermenistan ambargosu gibi siyasal konularda güncel projeler yürütmektedir.

FAAE, Brüksel'de AB kurumlarıyla çalışan, Ermeni kuruluşlarına yardım ve AB'de Ermenilerle ilgili konularda bilgi toplama ve uzmanlık amacıyla bir büro açmıştır. FAAE, bu büro aracılığıyla Türkiye'nin AB'nin tam üyesi olmadan önce sözde

³¹⁵ Ermenistan Dışişleri Bakanlığı internet sitesine ise; AB ülkelerindeki toplam Ermeni nüfusu yaklaşık 550 bin olarak gösterilmektedir; [http:// www.armeniadiaspora.com/ population/ index. html.](http://www.armeniadiaspora.com/population/index.html) (20 Mayıs 2002.)

³¹⁶ Faruk Şen , **Avrupa'da Yaşayan Türk Göçmenleri Aktüel Konumlu ve Geleceği** , Karizma, (Temmuz-Ağustos-Eylül 2004), Yıl.5, Sayı. 19

³¹⁷ The Forum of Armenian Associations of Europe:[http://www.Armenianfrum.org/site/engesh/index-e.html.](http://www.Armenianfrum.org/site/engesh/index-e.html) (18 Mayıs 2002.)

soykırımı resmen tanınması için AB kurumları nezdinde girişimlerde bulunmak için çalışmalar yürütülmektedir.³¹⁸

Fransa-Almanya kontrolündeki AB her konuyu fırsat belleyerek “Ermeni meselesi”n de olduğu gibi Türkiye’ye karşı olumsuz ve dayatmacı tutumunu sürdüreceği fikri yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır. Bu meyanda merkezi Brüksel’de bulunan ve diaspora Ermenilerinin kurdurduğu Avrupa Ermeni Dernekleri forumu tarafından AB parlamentosuna sunulan ve Hoffman’a hazırlatılan rapor oldukça önem arz etmektedir. Raporda Türkiye’nin İstanbul Ermenilerine baskı yaptığı, Türkiye’de yaşayan Ermenilerin hiçbir sosyal ve siyasi hakları olmadığı, başta dini olmak üzere eğitim gibi konularda yaşama hakları olmadığı ile ilgili onlarca iddia ileri sürülmüştür. Bu rapor AB’nin almış olduğu iki kararla üst üste konulduğunda, Türkiye’nin hangi tür sıkıntılarla karşı karşıya kalacağına bir göstergesidir. Bu raporun amacı, Türkiye’deki Ermeni vatandaşlarımızın baskı altında tutulduğunu öne sürerek, hem Türkiye’ye hem de Türkiye’deki Ermenilere zor durumda bırakılmaktadır. Bu manzara AB kriterleri açısından değerlendirildiğinde Türkiye’nin AB’ye girmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.³¹⁹

Fransa’da,1965 yılından itibaren taşnak partisi önderliğinde Dünya çapında örgütlenmiş olan Ermeni Davasının Savunma Komitesi (Comite de defence de la Cause Armenienne) (CDCA)’ nin Avrupa kanadı olan Ermeni Davası Avrupa Komitesi (Comite Europeenne de la Cause Armenienne CDCA Avrupa), 17 yıldır Avrupa çapında önemli faaliyetlerde bulunmaktadır. Davalarının medya araçları, siyasal ortam, uluslar arası örgütler ve kamuoyu önünde önemini artırmak amacıyla güden CDCA Avrupa’nın AP’de kabul edilen 1987 tarihli “Ermeni sorununun siyasi çözümü üzerine karar”ın alınmasında önemli katkısı olmuştur. Ayrıca CDCA Avrupa’nın, Morillon raporunun AP Genel kurulu’nda kabulünden önce değişikliğe uğramasındaki katkısı da bilinmektedir. 2000 yılındaki Türkiye’nin Katılım Yönündeki Gelişmeleri’ni konu alan Lamassoure raporunda sözde Ermeni soykırımına değinilmeyerek Türk Ermeni Uzlaştırma Komisyonu’nu destekleyen bir paragrafa yer verilmesi,³²⁰ CDCA Avrupa’yı hareket geçirmiş, Lamassoure ile yapılan görüşmede, uzlaşma komisyonunun sona erdiğini ve Türkiye’nin sözde Ermeni soykırımını kabule teşvik edilmesi konusunda

³¹⁸ Faaliyetlerin duyurulması için hazırlanan internet sitesi için Bkz., www.eafcd.org

³¹⁹ Hasan Oktay, **AB’nin Soykırım Dayatması**, Millet, Yıl.1,Sayı.5,(18-25 Kasım 2002), Ankara, s.47.

³²⁰ Hakop Çakıryan,**Ermeni Türk Uzlaştırma Komisyonu Yeniden Oluşturuldu** AZG, (15 Mayıs 2002).

Avrupa'nın rolüne ilişkin bilgi verilmiştir.³²¹ CDCA Avrupa, Şubat 2002 sonunda Brüksel'de Avrupa merkez şubesini açtığını ilan etmiş, bu şubenin Ermeni davasının Avrupa Komisyonu, AP ve Avrupa Konseyi içinde savunulmasına yönelik girişimleri koordinasyonunda kilit rol üstleneceği ifade edilmiştir.³²² Aynı zamanda CDCA Avrupa'nın AB bünyesinde yaşayan Ermenilerle AB kurumları arasında bağlantı noktası olarak çalışması ve Ermeni toplumunun AB kurumları içindeki etkinliğini artırmak için çaba göstermesi de öngörülmektedir. CDCA'nın AB Bürosu, M.Per Garthon'un raporunu AP'de değişikliğe uğramadan kabul edilmesi için AP üyelerine bilgilendirme ve aydınlatmak için geniş bir çalışma yürütmüş ve Ermenistan'a yönelik ambargoyu kaldırması ve sözde Ermeni soykırımını tanıması için Türkiye'ye baskı yapılmasını sağlamıştır.

8.8.4.5.İstanbul Ermeni Patriğinin Ermeni Sorununa Yaklaşımı

İstanbul Ermeni Patriği Mesrob tarafından Türkiye'nin AB ilerleme sürecinde Avrupa Ermeni Diasporasının ve Avrupa devletlerinin Türkiye aleyhinde oluşturdukları olumsuz havayı değiştirmek ve kendi üzerlerinden siyaset yapmalarının önüne geçebilmek için bir dizi faaliyet gerçekleştirilmiştir. Fransa-Almanya eksenli marjinal gruplar tarafından oluşturulan Türkiye karşıtı sergilenen olumsuz tabloyu düzeltebilmek için İstanbul Gregorya Ermenileri Patriği Mesrob II'nin faaliyet ve gayretleri oldukça önem arz etmektedir. Patriklik İstanbul Ermeniler üzerindeki en büyük ve önemli bir dini otorite merkezidir. Patrik Mesrob ile beraber Ermeniler arasında dini hayat canlanmaya başlamış, Katolik ve Protestanlığın Ermeniler arasında baş gösteren yayılma süreci ise oldukça gerilemiştir. Patrik Mesrob kararlı görünüm ve tutumuyla Ermeniler arasında gündemi belirleyecek otoritesini oturmakta gecikmemiştir. Patrik Mesrob Türk-Ermeni ilişkilerinin gelişmesi için son derece olumlu ve önemli bir kişi olarak olaylara yaklaşımıyla öne çıkmaktadır.

Patrik, AB devletleri başkentlerine bir dizi seyahatler düzenleyerek AB'nin Türkiye hakkında oluşan olumsuzlukları giderebilmek için çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiştir.³²³ Patrik, AB üyesi ülkelere gerçekleştirilen ziyaretleri sırasında

³²¹ Kamer Kasım, **Türk-Ermeni Barışma komisyonu: Kısa Süren Bir Diyalog Girişimi**, Stratejik Analiz, Cilt. 2, Sayı 22, (Şubat 2002).

³²² ANC of Europa Opens Headquarters in Brussels, <http://www.Asbares.com./archive/2002/02.25.htm#n4>, (25 Şubat 2002).

³²³ Hasan Oktay, **AB'nin Soykırım Dayatması**, Millet, Yıl.1,Sayı.5,(18-25 Kasım 2002), Ankara, s.47.

oralarda bulunan Diaspora Ermeni Dernekleri'nin saldırılarına maruz kalmıştır. Patrik, Türkiye içerisindeki ve konuyu bilmeyen bazı marjinal aşırı uçlar tarafından ise “Ermenistan yanlısı” olarak görülürken dışarıdaki aşırı uç Diaspora Ermenileri tarafından da “MİT ajanı” gibi telakki edildiklerini belirtmiştir.³²⁴ AB’yi emellerine alet ederek Türk-AB ilişkilerini zora sokmaya çalışanların veya Ermenileri bahane göstererek Türkiye’yi karalayanların oyunu erken fark eden Patrik, “*Biz Türkiye’de yaşayan Ermeni azınlıkları olarak hiçbir baskıya maruz kalmıyoruz. Gayet rahat yaşamımızı sürdürüyoruz. Böyle bir şeyi bizim adımıza kimsenin söylemeye hakkı yoktur. Biz Türkiye’de yaşayan Ermeniler olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız. Vatandaşlık haklarını da bir Türk ne kadar kullanabiliyorsa bizler de kadar kullanıyoruz*” şeklinde bir açıklamada bulunmuştur. Patriğin bu açıklaması Ermeniler üzerinden Türkiye karşıtı politikasında ısrar edenlere verilmiş iyi bir cevap olmuştur. Bunun yanında Mesrob II Türkiye lehine sayılabilecek bu hareketlerinden dolayı eleştirilmektedir. Özellikle İstanbul cemaatine çıkarlarına alet etmekte zorlanan diaspora sık sık patrikliği eleştirmektedir. Bu eleştirilere zaman zaman Agos gazetesi de katılmakta olup, cemaat arasında ikilik çıkarma amacına masum istekler arasında sergilemektedir.³²⁵

8.8.5. Türkiye-Fransa İlişkileri ve Ermenistan

Ermenistan sınırının kapanma gerekçelerinden her hangi bir iyileşme gerçekleştirilmeden kapının açılması Türkiye açısından kabul edilemez bir durum olarak değerlendirilmektedir. Azerbaycan topraklarının BM kararları hiçe sayılarak işgal edilmesi ve bu işgalin bir oldu bittiye getirilmesi kabul edilebilecek bir durum olmadığı gibi AB bu durumu hiç gündeme getirmemeye çalışmaktadır. Ermenistan, Türkiye’nin AB’ye girmesini engellemeye çalışarak AB üyesi bir sınır olma fırsatını kaçırmaktadır.³²⁶ Bu durum artık Ermenistan tarafından gündeme getirilen bir sorun olarak sık sık dillendirilmektedir. Ermenistan Ulusal Birlik Partisi başkanı Artases Gegamyan: “*Türkiye faktörü göz ardı edilmemelidir. Ermenistan çok dikkatli dış politika yürütmeli ve Türkiye’nin AB üyeliği başta olmak üzere başkalarının işine karışmamalıdır. Çünkü bu mesele Ermenistan faktörüne göre şartlandırılmadı. O*

³²⁴ Hasan Oktay, **AB’nin Soykırım Dayatması**, Millet, Yıl.1,Sayı.5,(18-25 Kasım 2002), Ankara, s.47.

³²⁵ Patrik hala geziyor , Agos (15 Ekim 2004),

³²⁶ Tahran Radyosu Türkçe yayınlar servisi,21 Ekim 2004

yüzden bu konuda aktifleşmemiz Ermenistan'ı Türkiye'ye karşı üstün Devletlerinin elinde oyun kâğıdına dönüştürecektir.” demiştir.³²⁷ Ermenistan Ermenileri ve İstanbul Ermenileri Türkiye karşıtı politikalara alet olmak istemezken diaspora Ermenilerin Ermenistan'ı mahkûm etmek pahasına Türkiye karşıtı AB ülkelerine yönlendirmeğe çalışması akla bazı şüpheleri getirmektedir.³²⁸

Türkiye, tarihinin hiçbir döneminde rastlanılmayan bir “suç” ile cezalandırılmaya çalışılmaktadır. AP ve Avrupa konseyi 1915 olaylarını ‘soykırım’ olarak kabul etmektedir. Türkiye'nin bu oldubittiye getirilen durumu kabulü, ‘soykırımı’ reddetmekten vazgeçerek tanınması gerektiği üzerinde sürekli dile getirilmektedir. Ayrıca Türkiye’de yaşayan Ermeni azınlık için antlaşmalardan doğan güvencenin yokmuş gibi tesis edilmesi istenmekte, Kafkaslardaki istikrarın sağlanmasında ‘soykırımın’ tanınmasının ve Ermenistan’a uygulanmakta olan ambargonun kaldırılmasını önemli bir katkı sağlayacağı beyan edilmektedir. AP kararlarında Ermeni sorununa ilişkin net bir tavır almasına karşın, AB yetkililerinin konuyla ilgili görüş ve açıklamalarında daha diplomatik bir yaklaşım içerisinde oldukları, Ermeni sorununu tarihsel bir sorun olduğu ve tarihçilere bırakılması gerektiği üzerinde durdukları gözlemlenmektedir. Kafkaslardaki istikrarsızlığın giderilmesinde sanki sorunu yaratan taraf Türkiye imiş gibi, sürekli Türkiye’den fedakârlıklar beklenerek, Ermenistan’ın tutumu hakkında açık değerlendirmeler yapılmaktadır.

8.9. Askeri İlişkiler

İki ülke arasındaki güvenlik işbirliği Şubat 1998 tarihli karşılıklı bir anlaşmayla düzenlenmiş durumdadır. Özellikle son yıllarda iç güvenlik uzmanları dışında göç konusunda da işbirliği yapılmaktadır. Bu işbirliği Fransa'nın Türkiye'ye AB normlarına uyması için desteği çerçevesinde gerçekleşmektedir.

Fransa ile Türkiye'nin askeri alandaki ve savunmaya dayalı ilişkileri, iki ülke arasında Ocak 2000'de imzalanmış olan bir çerçeve anlaşma kapsamında yürütülmektedir. 2001 yılında “Sözde Ermeni Soykırımı” kanununun kabulünden sonra sekteye uğrayan askeri ilişkiler, 2003 yılından itibaren yeniden canlanmaya başlamış ve 2004 yılında karşılıklı davet ve ziyaretlerle karşılıklı ilişkinin devamına karar

³²⁷ Regnum, 18 Ekim 2004

³²⁸ Raffi Harmon “Ermeni Diasporasının Normalde Türkiye'nin AB'ye Girmesine Bilhassa Taraftar Olması Gerekirken,(25 Haziran 2004)

verilmiştir. Fransız Genelkurmay Başkanı Ekim 2004'te Türkiye'ye resmi bir ziyaret düzenlemiştir.

Bu ziyaretin ardından Paris'te iki tarafın genelkurmaylarından üst düzey yetkililerinin katılımıyla bir toplantı düzenlenmiş ve 2005 yılı için askeri eğitim amaçlı bir eylem planı hazırlanmıştır. Fransız genelkurmayından yetkililerin Ankara'ya düzenledikleri ziyaretlerle de stratejik diyalog yeniden başlatılmıştır.

Türkiye, Fransa'dan Cougar tipi savaş helikopterleri, hava savunma radar sistemleri, anti tank füze savunma sistemleri ve deniz devriye gemileri satın almıştır. Fransızlar Eurocopter satışı için de halen sırada beklemektedir. İki ülke daha önce Kosova'da gerçekleştirdiği işbirliğini halen Afganistan'da yürütmektedir. Fransa, Türkiye'nin Lübnan'daki BM barış gücü operasyonlarına katılmasını da memnuniyetle karşılamaktadır.

Karşılıklı işbirliği aynı zamanda terör, uyuşturucu, kaçak göç, taklit malla mücadelenin yanı sıra asayişle ilgili eğitim programlarını kapsamaktadır.

2006 yılında Fransa'da "Sözde Ermeni soykırımını ret etmenin suç sayılmasını öngören yasa tasarısının" gündeme getirilmesinden sonra askeri ilişkiler tekrar sekteye uğramıştır. Son olarak Kara Kuvvetleri Komutanı'nın Fransa'yla askeri ilişkilerin askıya alındığını açıklamasının ardından, Milli Savunma Bakanı da Mayıs 2007'de yapılacak 8. Uluslararası Savunma Sanayi Fuarı'na, bu ülkenin resmen davet edilmediğini söylemiştir.

Fransa-Türkiye Askeri ilişkileri tarihsel gelişimi ve Stratejik boyutlarıyla tarihi ilişkiler ve Fransa'nın askeri yapısı bölümünde detaylı olarak incelenmiştir.

9. SONUÇ

9.1. Fransa'ya Yönelik Türkiye'nin İzleyeceği Strateji Modelleri Senaryoları

Bu bölümde; incelemenin asıl konusunu oluşturan Fransa ve Türkiye arasındaki ilişkileri günümüzden 20 yıl sonrasına kadar kısa, orta ve uzun vade şeklinde kesitlerle, geleceğe doğru varsayım ve kabullenmelerle destekleyerek, bir açılım oluşturacak senaryolar ile stratejik öngörüler yapılacaktır.

Gerçekçi öngörülere ulaşmak için iki ülke arasında yaşanan her türlü ilişkinin ve dünya üzerinde yaşanan her türlü gelişmenin dikkate alınması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Yapılan öngörüler herhangi bir kişi, kurum veya kuruluşa ait olmayıp tamamen geleceğe yönelik olasılıklardan oluşmaktadır. Gelecek için senaryoları hazırlarken kullanılan kesitlerden Kısa vade; 5–7 yıl, Orta vade; 10–15 yıl ve Uzun vade; 15–20 yıl periyotlarını kapsamaktadır. Birinci hal tarzında (senaryo 1) Türkiye ve Fransa ilişkilerinin AB destekli olarak olumlu seyri esas alınmakla birlikte, ikinci hal tarzında bu ilişkilerin olumsuz seyri esas alınmıştır.

Türkler ve Fransızlar yaklaşık 600 yıl birbirleriyle yakın ilişki içinde olmuşlardır. Başlangıçtaki ilişkiler, daha ziyade hasmane bir tablo göstermiştir. Daha Haçlı Seferlerinde, Katolik devlet olan Fransa başı çekmiş ve Haçlı Seferleri için ön ayak olmuştur.

Türk-Fransız ilişkileri, Türklerin Avrupa'dan atılamayacak bir duruma gelmesinden sonra, ilkinden daha değişik bir seyir izlemeye başlamıştır. Bu dönemdeki Türk-Fransız ilişkilerinin temelini, Fransa'nın Osmanlı Devleti'nden yardım alarak İspanya'ya karşı üstünlük sağlamak, Türklerin de Avrupa'daki Hıristiyan ülkeleri birbirine düşürerek, tek bir haçlı kuvvetinin meydana gelmesine mani olmak ana fikri oluşturmuştur.

Bu dönemden başlayarak Fransa'ya, Osmanlı Devleti'nin kalkınmasına, güçlenmesine ve devlet otoritesinin tam tesisine mâni olan kapütilyasyonlar verilmeye başlanmıştır. Bu kapütilyasyonlarla Fransa; o dönemin en zengin devletinden, hiçbir devletin elde edemediği imkânları elde etmiş, askeri açıdan kendini emniyete almış ve

Osmanlı Devleti'nin desteğini sağlamış, siyasal açıdan ilk defa bir Hıristiyan devlet Osmanlı Devleti'nde daimi büyükelçilik ve konsolosluk açma hakkını almıştır.¹

Fransa bu kapütilyasyonlar nedeniyle mali açıdan çok güçlenmiş, Ortadoğu ve Türkiye'ye büyük yatırımlar yapmış, dini açıdan önemli avantajlar elde etmiştir. Osmanlı Devleti ise, Fransa'nın politikasını teşhis etmesine rağmen, yine de ikili anlaşmalar yapmaya devam etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin gerileme dönemine girmesinden sonra Türk-Fransız ilişkilerinin seyrinde de değişiklikler meydana gelmiştir Eskiden güçsüz olan ve Türk desteğine muhtaç durumda bulunan Fransa güçlenmiş, Osmanlı Devleti ise güçsüzlüğe başlamıştır. Bu dönem Fransa'nın Osmanlı devletini kendi menfaatleri uğruna kullanma sürecinin, Osmanlı Devleti'nin ise, varlığını sürdürebilmek için tesis ettiği ve yıkılana kadar devam edecek olan denge politikasının başlangıcını oluşturmuştur.

Fransa, Osmanlı Devleti'ne dostluk görüntüsü altında, imparatorluktaki çeşitli milliyetlere bağımsızlık fikirleri aşılamış ve neticede isyana başlayan toplulukları destekleyerek imparatorluktan kopmalarını sağlamıştır.

Fransa'nın bu siyaseti 1 nci Dünya Savaşı'ndan sonra imzalanan Mondros mütarekesine kadar devam etmiştir. Mütareke sonunda İngilizlerle aralarında çıkan ihtilaf ve Rusya'da Çarlık rejiminin yıkılarak yerine komünist idarenin gelmesinden sonra, Fransa Türk Kurtuluş Savaşı'nı desteklemeye başlamıştır. Ankara hükümeti ile ilişkilerini düzelterip; Misak-ı Milli hudutları içerisindeki işgal ettiği yerleri boşaltmıştır.

Fransa, Lozan görüşmelerinde Türk tarafının görüşlerini destekleyen bir politika gütmeye çalışmışsa da, sıra borçlar meselesine gelince, bir anda Türkiye aleyhtarı olmuştur. Ayrıca Hatay meselesinde de Türkiye ve Fransa arasında ciddi anlaşmazlıklar ortaya çıkmış ve gergin günler yaşanmıştır.

Türkiye ve Fransa arasındaki ilişkiler, II nci Dünya Harbi sonunda da iyi bir grafik izlemiş, Türkiye'nin NATO'ya girmesinden sonra daha da gelişmiştir.²

1975'lere gelindiğinde, Fransa'nın tutumunda hissedilir değişiklikler görülmeye başlanmıştır. Fransa, Türkiye aleyhtarı olan Ermenilere destek sağlamıştır. Türk hükümetinin tüm ısrarlı girişimlerine rağmen Fransa politikasını

¹ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul , 1990.s.51

² **Türkiye'nin Dış Politikası'nda AB ve Alternatifleri**, HAK Yayınları, Sf. 467

değiştirmeye yanaşmayınca ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. 1980'lerden sonra ise, Fransa bu defa Kürtleri desteklemeye ve onlara kolaylıklar göstermeye başlamıştır. 1986'den itibaren Fransa bu politikasından görünürde vazgeçerek, ilişkileri tekrar düzeltme yoluna girmeye çalışmıştır fakat Ermeni Soykırım Yasa tasarıları ve Fransa'da barınan PKK üyelerine yardım sağlaması ve bunlara yönelik tedbirler almaması bu yaklaşımları sadece görünürde bırakmıştır.

Yukarıda kısaca özetlenen Fransa ile Türkiye arasında ki tarihi ilişkilerin de iyice incelenip dersler çıkarılması gerekir. Tarih sadece geçmişini bilmeyen ve geçmişte yapılan hatalardan ders almayan toplumlar için tekerrür etmektedir. Tarihi ilişkilerde özellikle hatırlanması gereken Fransa'nın politikalarının bir özeti olabilecek ve gelecekte ki ilişkiler için de mutlaka göz önünde bulundurulması gereken olaylarda şunlardır;

1. Osmanlı Devleti'nin, İspanya-Alman İmparatorluğu'nun ordularını kısa sürede yok ettiği savaşta Fransa, bir yandan Haçlı zihniyetini sürdürürken bir yandan Hıristiyan dünyasına ihanet etmiş ve Müslümanlarla işbirliği yapmıştır.

2. Fransa bir taraftan Osmanlı Devleti ile her alanda sıkı işbirliği yaparken bir taraftan da Haçlı donanmasına doğrudan katkıda bulunmuştur.³

3. Osmanlı-Fransız ilişkilerinin gelişmeye başladığı 1528 yılında I nci François Kanuni'ye yazdığı bir mektupta, Kudüs'teki Saint Sepulere Kilisesi üzerinde hak iddia etmiş ve onun camiye çevrilmesinden şikâyetçi olmuştur.⁴ Fransa'nın Osmanlı Devleti'ne mutlak ihtiyaç duyduğu bu dönemde bile, Katolik kiliseleri konusunda Fransa'nın tutumunun ne olduğu açıkça görülmektedir.

4. Osmanlı Devleti hudutları içerisinde bulunan tüm Hıristiyanların himayesi ilk olarak Fransa'ya verilmiştir ve Fransa bu konunun üzerin de ısrarla durmuştur.⁵

5. Napolyon'un Mısır seferi sırasında dağıttığı bir beyanname dikkat çekicidir ve Napolyon özetle şunları söylemiştir:⁶ "*Kafkas dağlarından ve Gürcistan'dan gelen bu Memluk sürüsü, Mısır'ı zulüm altında tutuyordu. Artık Allah buranın kurtarılmasını emretti. Mısırlılar, size benim buraya dininizi yıkmak için geldiğim söylenecektir. Yalandır, inanmayınız. Memluktardan daha fazla Allah'a taptığımı, peygamber Muhammed'e hayranlığımı celbeden Kuran'a hürmet ettiğimi söyleyin,Ey şeyhler,*

³ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**,Vatan Yayınları; İstanbul , 1990.s.67

⁴ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.132

⁵ Oral Sander,**Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**,İmge Kitabevi Yayınları.İstanbul,2000.s.411

⁶ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**,Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.s.19

imamlar, çorbacılar ve memleketin ileri gelenleri, halka deyiniz ki, Fransızlar da hakiki müslümandır; bunu ispat eden şey, onların Müslümanlarla harp etmeyi teşvik eden Papa'yı devirmeleri, İslamiyet'le mücadele eden Malta şövalyelerini Malta'dan kovmaları ve Osmanlı padişahının her zaman dostu ve onun düşmanlarının düşmanı oluşudur."

6. Napolyon, Mora'da Yunan asıllı bir Fransız yandaşı ile isyanın alt yapısını hazırlarken, diğer taraftan da Yedi Ada'daki Fransız birlikleri komutanına verdiği direktifte; *eski Atina ve Sparta'dan bahisle Yunan milli hislerinin uyandırılmasını* istemiş ve bu maksatla Yunan Adalarına gizli ajanlar göndererek halkı ayaklanmaya hazırlamıştır.⁷

7. Yunan isyanını başlatıp geliştirecek olan Etniki Eteryacı cemiyeti 1814 yılında kurulmuş ve Fransa'da faaliyete başlamıştır.⁸

8. M.Ali Paşa'nın isyanı Fransa'da alkışlanmış ve Fransız Hükümeti açıkça M. Ali Paşa'ya destek sağlamıştır. Hatta Fransa Kralı Louis Phillip, M. Ali Paşa'yı Kütahya'daki başarısı için kutlamıştır.⁹

9. Kutsal yerlere ait ilk imtiyazlar, Fransızlara I nci François zamanında, yalnız Katoliklere ait yerlere geçerli olmak üzere verilmiştir.

10. III ncü Napolyon 1856 Paris Anlaşmasından sonra Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği Tanzimat Fermanı'ndaki ıslahat faaliyetlerini bahane ederek, sık sık Osmanlı Devleti iç işlerine müdahale etmiş ve özellikle *ırk ve milliyet* politikası takip ederek Suriye'de, Eflak ve Boğdan'da, Sırbistan'da, Karadağ'da ve Girit'te iç isyanların çıkmasını sağlayarak bunlara destek vermiştir.

11. III ncü Napolyon ırk ve milliyet politikası sayesinde Osmanlı Devletinden ilk kopan parça Romanya'nın birleşmesi ile ortaya çıkmıştır.¹⁰

12. Fransa Hükümeti Paris Anlaşmasına rağmen isyancıları açık açık desteklemiş ve himaye etmiştir. Fransa, Kırım Harbini müteakip Bulgaristan ve Makedonya'da yoğun bir Katolik propagandasına girişmiştir. Fransa bu gayretlerinin sonucu 30 bin kadar Bulgar'ı Katolik yapmayı başarmıştır.¹¹

⁷ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.29

⁸ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990, s.419

⁹ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990, s.428

¹⁰ Oral Sander, **Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918'e**, İmge Kitabevi Yayınları. İstanbul, 2000. s.523

¹¹ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993. s.33

13. Ermeniler isyanın elebaşları resimleri Fransa Dışişleri Bakanlığı'nın duvarlarına asılmıştır.¹²

14. 1895 yılında İngiliz destekli Ermeni ayaklanmaları başlatılmıştır.¹³ Fransız hükümeti kurulacak Ermeni devletinin İngiliz çıkarlarına hizmet edeceğini düşündükleri için Ermenilere olan desteğini çekmiştir.

15. 1879–1881 yılları arasında toplanan sınır komisyonunda Yunanistan hesabına en fazla çabayı gösteren devlet Fransa olmuştur. 24 Mayıs 1881'de imzalanan sınır anlaşmasında Yunanistan tek bir mermi atmadan 13.400 kilometrekare toprağa Fransa sayesinde kavuşmuştur.¹⁴

16. Balkanlar'da savaş başlayınca Fransız kamuoyu derhal Balkan Devletleri yanında yer almıştır. Barış görüşmelerinde Türklerin aleyhine olabilecek bütün toprak taleplerini gözü kapalı desteklemişler ve çoğunluğunu Türk ve Müslümanların oluşturduğu 500–600 yıllık Rumeli vilayetleri Osmanlı Devleti'nden sökülüp alınmıştır.

17. Kurtuluş Savaşı döneminde, Türkiye ve Rusya arasındaki yakınlaşma Fransa'yı tedirgin etmiştir. Fransa yeni Türk Devleti'ni Moskova ile olan işbirliğinden ayırıp, anti Sovyetik bloğa çekmeye çalışmıştır. Bunda amaç; eğer Fransa Türkiye'yi Rusya ile işbirliğinden caydırırsa, onu İngiltere'ye karşı kullanabilecektir. Aynı dönemde Fransız Basını bir anda Türk dostu olmuştur.

18. Türkiye'nin Hatay ile ilişkisinin kesilmesi için Fransa, Kürt ve Ermenilerin doğuda bir isyan çıkarıp, Türk Ordusu'nun gücünü buraya kaydırmasını sağlayarak Hatay meselesini unutturmak istemiştir. Fransa, Suriye Hoybun Cemiyeti'nde özel olarak yetiştirdiği bir grup Kürt ve Ermeni'yi Tunceli (Dersim) ye göndermiştir.¹⁵

19. Fransa, Türkiye'yi 1983 yılında Avrupa İnsan hakları Komisyonu'na şikâyet eden beş Avrupalı ülkeden birisidir.¹⁶

20. Başta ASALA ve PKK olmak üzere Türkiye aleyhine faaliyet gösteren tüm terör örgütleri ve kuruluşlara destek vermiştir.

Dikkatle incelendiği takdirde Fransa'nın uyguladığı politikaların değişim göstermediği aynı politikaları Ermeniler, PKK, dinsel azınlıklar kavramlarıyla bugünde

¹² Gerard J.Libardian, **Ermenilerin Devletleşme Sınavı**, Çev: Alma Taşlıca, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.s.128

¹³ Azmi Süslü, **Türk Tarihinde Ermeniler**, Kars Kafkas Üniversitesi Yayınları, Levent Ofset Matbaacılık, Ankara 1995.s.87

¹⁴ **Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler**, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 1993.s.36

¹⁵ Süleyman Kocabaş , **Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar**, Vatan Yayınları; İstanbul, 1990,s.438

¹⁶ A.g.e.,s.58

uygulamaya çalıştığı görülecektir. Bu sebeple gelecekte ki ilişkiler de bu hususlar mutlaka göz önüne alınması gereken konulardır.

9.1.1. İyimser Senaryo

Yukarıda tarihsel gelişimi özetlenen ve gelecekte ki ilişkilerde de mutlaka göz önünde bulundurulması gereken noktaların ışığında Türkiye-Fransa ilişkilerinde İyimser Senaryolar olarak, Türkiye Cumhuriyeti tarafından yakın, orta ve uzun vadede planlanan faaliyetlerin ve hedeflerin hiçbir olumsuzlukla karşılaşmadan gerçekleşeceği ve Fransa'nın Ermeni Politikasını Türkiye lehine değiştireceği, Fransa'da ki terör örgütlerine destek vermeyeceği ve Türkiye'ye AB yolunda engeller çıkarmayacağı ve ekonomik ilişkilerin de karşılıklı çıkarlar dahilinde yürütüleceği düşüncesinden hareketle üç kesitte hazırlanmıştır.

9.1.1.1. Kısa Vade

Fransa, dünyanın en köklü devletlerinden birisidir. Büyük bir ekonomi, eğitilmiş ve güçlü bir silahlı kuvvetler, iktidarların değişmesine rağmen ülke menfaat ve hedeflerini gözetmekte hassas ve ciddi hükümetler, eğitim seviyesi yüksek ve çalışkan bir toplum, Fransa'nın temel göstergeleridir.

Türkiye ise üç kıtanın (Asya, Avrupa ve Afrika) teşkil ettiği "Dünya Adası"nın menteşesi durumundadır. Aynı zamanda bu menteşeyi açan ve kapatan bir kilit ve anahtar değerindedir. Bu üç kıtanın iç denizleri olan Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlar. Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu'yu birleştirir ve ayırır.¹⁷ Bu coğrafi konum dünyada ve bölgede oluşabilecek her türlü güç yapısına göre büyük bir değer taşır.¹⁸

Türkiye; ABD, Rusya ve AB gibi güç odaklarının çıkarlarının yol kavşağında, politikalarının güzergâhı üzerindedir. Hatta zaman zaman bu politikaların hedefi veya hareket noktası olabilmektedir.¹⁹

Türkiye coğrafyası, NATO sorumluluk alanı dışında kalan Ortadoğu, Kafkaslar ve Orta Asya bölgelerinde Batı çıkarlarına vaki olabilecek tehditlere, istenmeyen değişimlere müdahale için en yakın ve en uygun bir harekât platformu teşkil eder.

¹⁷ Servet Cömert, **Jeopolitik ve Türkiye'nin Yer Aldığı Yeni Jeopolitik Ortam**, İstanbul 2001, S.26 – 30.

¹⁸ Suat İlhan, **AB'ne Neden Hayır Jeopolitik Yaklaşım**, Ötüken Yayınları, 2000 İstanbul S.34

¹⁹ Suat İlhan .a.g.e. S.34–35

Türkiye'nin çevresinde ve Avrasya'da oluşan yeni jeopolitik ortam, bölgesel boyutta Türkiye'nin güvenliği bakımından daha elverişsiz koşullar getirdiği gibi özellikle Kafkasya'da ve Orta Asya'da bir dereceye kadar da Ortadoğu ve Balkanlar'da Türkiye'nin rolünün artırmasına ve milli çıkarların geliştirilmesine olanak sağlayan yeni imkânlar ortaya çıkarmıştır.

Bu kapsamda; Fransa gerek zayıf olduğu dönemde gerekse kuvvetli olduğu dönemde Türklere sadık bir dost ve güvenilir bir müttefik olamamıştır. Uluslararası ilişkilerde haçlı zihniyetini korumuş ve Hıristiyan Avrupa'nın, Müslüman Türkleri Avrupa'dan atma mücadelesinde Osmanlı İmparatorluğunun dostu gibi gözüken, aslında Osmanlı devletinden Hıristiyanların hak ve hukukunu gözetemeyen birçok imtiyazlar koparmış ve onların hamisi olmuştur. Fransa Osmanlı Devletinden kopardığı ticari imtiyazlarla da çok zengin olmuş ve ekonomisini geliştirerek Avrupa'nın en güçlü devletleri arasına girmiştir.

Fransa'nın tarihsel politikası gereği, Türkiye ile iyi ilişkiler kurması kendi menfaatlerini desteklemektedir. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olup, çeşitli sektörlerde yatırım yapmaya müsaittir. Ayrıca Sovyetlerin dağılmasından sonra, yeni kurulan Türk Devletleri'ne Türkiye ile ortak yatırım yapmak cazip bir hale gelmiştir. Fransa bu konularla çok yakından ilgilenmektedir. Ayrıca Türkiye sanayi ülkesi olup, bu nedenle de tutarı milyarlarca dolar olan yatırımlar yapılabilir. Ayrıca Türkiye sanayi ülkesi olup, bu nedenle de tutarı milyarlarca dolar olan yatırımlar yapılabilir.

Kısa vadede, Fransa bu büyük pastadan pay kapma peşindedir ve Fransız bankerleri ve iş adamları bu maksatla Türkiye'ye önemli sermaye yatırımlar ve yatırmaya devam etmektedirler. Fransa Odalar Birliği Başkanı Jean François Bernardin, Türkiye ile Fransa iş dünyası arasındaki "*yanlış anlaşılmalara gidilmesi*" için 2009'da Fransa'da Türkiye Yılı organize edileceğini söylemiştir.

Gelişen dünyada ekonominin birinci öncelikli olduğu ve çıkarların göz önüne alındığı bir gerçektir. Fransa'nın dış ticaretinde Türkiye'nin payı, yüzde 1.3, Türkiye'nin ithalat ve ihracatında ise Fransa'nın payı, ortalama yüzde 5-6 düzeyinde değişmektedir.

Türkiye'nin doğrudan ithal ettiği Fransız ürünlerinin toplam değeri 2005 yılsonu itibarıyla 5,8 milyar dolar düzeyinde gerçekleşirken, Türkiye'de otomotiv, gıda, sigortacılık, bankacılık, perakende, akaryakıt başta olmak üzere, pek çok sektörde toplam 524 Fransız sermayeli şirket faaliyet göstermektedir.

Bunlara bakıldığında, özelleştirme kapsamında en son Ziraat Bankası'nın Başak Emeklilikteki yüzde 41'lik hissesi, Fransa'nın en büyük ikinci sigorta şirketi olan Groupama'ya, satılmıştır.

Otomotiv sektöründe, 1969'dan beri OYAK ile ortak faaliyette bulunan Renault'un Batı Avrupa dışında en yüksek otomobil kapasitesine sahip fabrikası Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'de üretilen otomobiller, Avrupa ülkelerinin yanı sıra BDT ülkelerine de ihraç edilmektedir.

Türkiye Ekonomi Bankasının (TEB) yüzde 84,25 oranındaki hissedarı TEB Mali Yatırımlar A.Ş., 10 Şubat 2005'te, dünyanın 7'inci, Avro bölgesinin kar ve toplam piyasa değeri açısından en büyük bankası olan ve 87 ülkede faaliyet gösteren BNP Paribas ile ortaklık anlaşması imzalamıştır.

Dünyada modern perakendeciliğin temelini oluşturan Carrefour, Türkiye'de ilk mağazasını 1993 yılında İçerenköy'de açmış, 1996 yılında da Sabancı Grubu ile işbirliği yaparak CarrefourSA ismini almıştır. 2005 yılının Mayıs ayında gerçekleştirdiği operasyonla Gima ve Endi'yi satın almıştır. Türkiye genelinde 470 mağazası bulunan CarrefourSA'da halen 7 bin 500 kişi çalışmakta ve kasalarından yılda 125 milyondan fazla müşteri geçmektedir.

Lafarge Türkiye'nin 2005 yılı sonunda tüm faaliyet alanlarında cirosu 350 milyon avroya, çalışanlarının sayısı da bin 500'e ulaşmıştır.

Taze sütlü ürünler ve şişelenmiş suda dünya lideri ve tatlı bisküvilerde dünya ikincisi olduğu belirtilen Danone, Türkiye'de de su ve süt sektöründe faaliyet göstermektedir.

Türkiye'de 1992 yılından beri ayrı ayrı faaliyet gösteren Total ve Elf şirketleri ise dünya genelinde gerçekleştirilen birleşmeyi takiben, 2002 yılı içinde Total Oil Türkiye A.Ş. adı altında birleşmiş, 2003'te Totalgaz'ı bünyesine alarak, 600 çalışanı ile tek bir akaryakıt, madeni yağ ve LPG şirketi olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Geçen yıl 2,5 milyar dolar ciro gerçekleştiren Total Oil Türkiye A.Ş., yaklaşık 500 istasyonu ile akaryakıtta yüzde 7, madeni yağda yüzde 10 ve LPG'de yüzde 6 pazar payına sahiptir.

Fransız şirketi olan Sodexo Pass, hizmet kart ve çekleri üreterek bunları kurumsal müşterilerine pazarlamaktadır.

Citroen ve Peugeot, Türkiye'de yaygın olarak satılan otomobiller arasındadır.

Türkiye'ye 1989'da giren L'oreal ise kozmetikte en yaygın kullanılan markaları satmaktadır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) verilerine göre, 2005'te Fransa'ya 3 milyar 788,9 milyon dolar ihracat yapılırken, ithalat 5 milyar 870,7 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin toplam ihracatında Fransa'nın payı yüzde 5,2 olurken, Fransa'nın ithalatında Türkiye'nin payı yüzde 0,8'de kalmıştır. Geçen yıl Türkiye'nin toplam ithalatının yüzde 5,1'i Fransa'dan yapılırken, Fransa'nın toplam ihracatından Türkiye yüzde 1,3 pay almıştır. Avrupa'nın ve dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olan Fransa geçen yıl 450,3 milyar dolar ihracat, 479,8 milyar dolar ithalat gerçekleştirmiştir.²⁰

Ekonomik ilişkiler, Fransa'dan doğrudan ithalattan çok, Türkiye'de faaliyette bulunan Fransız sermayeli şirketler aracılığıyla yürütülmektedir. İki ülke arasında ki ilişkilerin olumlu gelişimi karşılıklı çıkarlar dahilinde iki ülkenin de ekonomilerinin gelişmesini sağlayacaktır.

Fransa'nın Ermeni politikasını Türkiye lehine değiştirmesi ve Türkiye'nin AB'ye üyeliğini desteklemesi sürecinde oluşacak siyasi ve ekonomik ilişkilerin yanı sıra askeri ve kültürel ilişkiler de ivme kazanacaktır.

9.1.1.2. Orta Vade

Son yıllarda kriz yaşamasına rağmen güçlü ekonomisi ile Türkiye'ye yatırım yapmaya devam eden Fransa, Türk insanına pek çok sahada iş imkânı da sağlamaktadır. Fransa'da yaşayan Türkler nüfus olarak 500 bini geçmiş ve Fransa'da gerek ekonomik gerek politik açıdan sesi daha gür çıkan bir toplum haline gelmeye başlamışlardır. Fransa'da yapılacak lobi faaliyetleri Türkiye'nin AB yolunda da büyük kazanımlar sağlamasına neden olacaktır. Fransa, Türkiye'nin en fazla ithalat ve ihracat yaptığı ülkelerden biri olmaya devam etmekle kalmamış, bu ithalat ve ihracat yüzdesini de artırmış ve iki ekonomide her geçen gün büyümüştür. Fransa ile Türkiye arasında yapılan askeri anlaşmalar Türkiye'ye modern ve teknolojik silah ve sistemleri sağlamıştır. Türkiye, Fransa'dan silah ve silah sistemleri alımına devam etmek niyetinde olduğunu belirtmiştir. Fransız şirketleri Türkiye'de ki olumlu havadan etkilenerek yatırımlarını artırmışlar ve böylece ülkeye büyük bir sermaye girişine neden olmuşlardır.

²⁰ T.C.Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı Ülke Raporları, Fransa, 2004

Orta vadede, her alanda ilişkiler yavaş yavaş meyvesini vermeye başlamıştır. ABD'nin Irak politikası gevşemiş ancak, ABD'nin Irak'ta ki varlığı sona ermemiştir. Fransa, Türkiye üzerinden Irak'a yatırım yapmaya devam etmektedir.

Fransa'da lobi faaliyetlerini artıran Türkler ve Türkiye, bazı kararlar ile Fransa'da bulunan yeni kuşakların eğitimine ve asimile olmadan entegre olabilmeleri için bazı planları ve kurumları devreye sokmaya başlamıştır. Bunun yanında lobi faaliyetleri sonucu geçmişte Ermeniler lehine kazanılan haklar Türk lobilerinin baskıları sonucu ortadan kaldırılmaya başlamış ve Ermeni Soykırımına yönelik Türkiye için olumlu girişimler Fransız Hükümeti tarafından yapılmaya başlanmıştır. Türkiye'nin olumlu ekonomik seyrine Fransa'dan gelen olumlu tepkiler ilişkilerde sıcak gelişmeler olmasına sebep olmuştur.

9.1.1.3. Uzun Vade

Türkiye'de enflasyon sorunu kalmamış, ekonomik göstergeler tatminkar düzeye gelmiş, AB ile müzakerelerde özellikle Fransa'da iktidarda olan UMP (Halk Hareketi Birliği) desteği ile sona yaklaşmıştır. Ancak Türkiye bu noktada kendine duyduğu güven ile AB'ye girme konusunda bazı tereddütler yaşayabileceği değerlendirilebilir.

Fransa'da yapılan lobi faaliyetleri profesyonel düzeyde ve etkin olarak yapılmaya başlanmış, özellikle Fransa'da yaşayan Batılı halkın Türkiye hakkında yanlış bilgilendirilmemesi için sistematik organizasyonların etkili olduğu görülmeye başlamıştır. Türkiye yanlısı hükümetin politikaları ile Fransa'da yaşayan Türklerin göç ve azınlık gibi kavramlardan kaynaklanan sorunları büyük oranda çözülmüştür.

Fransa Orta Doğu politikasında, Türkiye dikkate alması gerektiğini fark etmiştir. Irak'ta bulunan ekonomik girişimlerini Türkiye üzerinden yönlendirmektedir. Güney doğu Anadolu bölgesinde ise GAP'tan sonra Bakü-Tiflis- Ceyhan boru hattı sayesinde cazip bir yatırım bölgesi haline dönüşmüştür. Başta bölge halkı olmak üzere tüm ülke çapında uygulanan bilinçli ve etkin eğitim ile ayrılıkçı hareketlerin önüne geçilmiş, ülke içte ve dışta huzur ortamına kavuşmuştur.

9.1.2. Kötümser Senaryo

Bu senaryo ise, Türkiye Cumhuriyeti tarafından yakın, orta ve uzun vadede planlanan faaliyetlerin ve hedeflerin olumsuz seyri ile Fransa'nın Ermeni yanlısı ve Türkiye'nin AB'ye girmesini engelleyici politikaları esas alınarak hazırlanmıştır. Bu durum gelişmeler karşısında gerekli ve doğru önlemlerin ve müdahalelerin yapılamaması halidir.

9.1.2.1. Kısa Vade

Türkiye yıllardır uğraştığı PKK terör örgütünün her gün ayrı bir eylemi ile irkilmektedir. Dış borç ve cari açık her geçen gün artmakta ekonomik göstereleler sürekli negatif meyilde seyretmektedir. Fransa'nın yürüttüğü Türkiye karşıtı politikalar sonucu Fransız şirketler boykot edilmeye başlanmış ve birer birer Türkiye pazarını terk etmek zorunda kalmışlardır. İçte siyasi partilerin iktidarsızlığı, dışta ise başta Rum ve Ermeni olmak üzere Türkiye aleyhine faaliyet gösteren odakların planlı ve sistematik çalışmaları ile Türkiye zor günler yaşamaktadır.

Kıbrıs, AB sürecinde pazarlık konusu yapılmış, Milli menfaatler, şahsi yetersizlikler nedeniyle tehlikeye girmiştir. Yunanistan, kendisinden kaynaklanan her sorunun üzerine gitmeye devam etmekte, Türkiye'nin ise eli kolu bağlanmış durumdadır. Ermenistan tüm dünya ülkelerinde sürdürdüğü sözde soykırım iddialarına desteğini artırmaktadır.

ABD, Irak'ta izlediği politika ile bölgede kaosun ve kargaşanın önünü alamamış, Türkiye'nin güneyinde her gün onlarca insan ölmeye devam etmektedir. Kritik kaynaklar ise kim olduğu belirsiz güçler tarafından paylaşılmakta, Kuzey Irak'ta yaşayan Türkmenler için etkin politikalar üretilmemekte, Türkmen nüfusu göz göre göre her geçen gün tükenmektedir.

Fransa ise, Türkiye ile ilişkilerinde samimi davranmamakta, arka planda ülkesinde terörün gelişmesine zemin hazırlamakta. PKK yandaşları Fransa'dan tüm Avrupa'yı kontrol etmekte ve eylem talimatları göndermektedir.

Fransız Vakıfları, Türkiye'de yasadışı yollardan Fransa lehine faaliyet göstermekte, istihbarat ve misyonerlik faaliyetleri yapmaktadır.

Fransa'da yaşayan Ermenilerle ilgili yeni kanunlar kabul edilmiş, Ermeniler Fransa'dan aldıkları destek sayesinde Soykırım dolayısıyla tazminat ve toprak taleplerini yüksek sesle dile getirmeye başlamışlardır. Ermeni Soykırımını tanıma AB için ön koşul haline getirilmiştir.

AB süreci tıkanmış, Sarkozy hükümeti ile neredeyse hiçbir konuda anlaşma sağlanmış durumdadır. Sarkozy, Türkiye aleyhtarı söylemlerini yüksek sesle dile getirmeye devam etmektedir.

Fransa'da yaşayan Türkler aşırı sağcı ve ırkçı politikalarla sindirilmiş ve asimile edilmiş, yeni kuşaklar Türk kültüründen tamamen uzaklaşmaya başlamıştır. Burada yaşayan halk bilinçli olarak Alevi, Kürt ve Türk sınıflandırmaları için sokulmaya çalışılmaktadır.

9.1.2.2. Orta Vade

PKK terör örgütü eylemlerini batıya kaydırmış ve Irak'ta meydana gelen otorite boşluğundan istifade ile terör faaliyetlerine daha da sert bir şekilde devam etmektedir. Dış borç ve enflasyon ekonomiyi durma noktasına getirmiştir. Yaşananlar ekonomik bir krize gidildiğini işaret etmektedir.

Ermenistan tüm dünya ülkelerinde sürdürdüğü politikasına tam destek sağlamış ve yine AB'nin diktesi ile Türkiye'nin sınırlarını dahi tanımadığı Ermenistan ile ticari ilişkilere başlanmıştır. Türkiye, AB'ye girmenin ön koşulu olan Ermeni Soykırımını tanımayı kabul etmiş ve Soykırım dolayısıyla tüm Ermenilerden özür dilemesi için baskı altına alınmıştır.

ABD, Irak'ta izlediği politika ile faturayı Türkiye'ye ve Türkmenlere kesmiştir. Kuzey Irak'ta Türkmen neredeyse kalmamıştır. Tamamı göç etmiş veya öldürülmüştür. Bölgede siyasi yapılanmasını tamamlayan Kürdistan devlet olduğunu ilan etmek için zaman kollamaktadır. ABD askeri varlığının tamamen değil ancak büyük oranda çekeceğini açıklamıştır. Fakat bölge hergün kanlı eylemlere sahne olmaya devam etmektedir. Irak'ta Şii, Sunni ve Kürt'ler arasında toprak ve yetki paylaşımından çıkan çatışma ülkeyi üçe bölmek üzeredir.

Fransa'da faaliyet gösteren PKK, aşırı sol ve sağ terör unsurları sağladıkları geniş medya ve halk desteği ile Kürtlerin Türkiye'de yıllardır işkence ve eziyet gördüklerinin kabul ettirmiş, PKK'nın mücadelesini meşru zemine çekme çabaları neticelenmek üzeredir.

9.1.2.3. Uzun Vade

AB giriş sürecinde verilen tavizler sonucunda gelinen noktada, mali sıkıntı çeken iktidar, AB'ye ümit bağlamış durumda tavizler vermeye devam edmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınmış ve limanlar açılmıştır.

Ermenistan tüm dünya ülkelerinde sürdürdüğü politikasına tam destek sağlamış ve yine AB'nin diktesi ile Türkiye'nin sınırlarını dahi tanımadığı Ermenistan ile ticari ilişkilere başlanmıştır. Türkiye, AB'ye girmenin ön koşulu olan Ermeni Soykırımını tanımayı kabul etmiş ve zaten bozuk olan ekonomi Ermenilerin tazminat talepleri dolayısıyla daha da zor günler geçirmektedir. Bununla birlikte Türkiye, Pontus,Süryani vd. tüm sözde soykırım iddialarını tanımak zorunda kalmıştır.²¹

Irak üçe bölünmüş, böl ve yönet politikası bir kez daha gerçekleşmiş ve Irak'ta; Şii, Sunni ve Kürt devletleri olmak üzere üç devlet kurulmuştur.

AB sürecinde aradığını bulamayan Türkiye verdiği tüm tavizlere rağmen imtiyazlı üyelik için zorlanmaktadır. Fransa'da yaşayan Türkler ise Fransa'nın yaklaşımı neticesinde bilinçsiz ve kimliksiz bir nesil olarak karşımıza çıkmaktadır.

9.2 Türkiye Fransa İlişkilerinin Yarını

Uluslararası sistemin yapısını belirleyen temel faktör, uluslararası güç dengesidir. Tarih boyunca güç dengesinin sürekli bir değişim göstermesi, uluslararası sistemin yapısını da etkilemiş ve sistem gücün tek elde merkezileştiği "tek kutupluluktan" (Roma imparatorluğu ve ardından Osmanlı İmparatorluğu dönemi), temel güçlerin bulunmadığı bir "kutupsuzluğa" (XIX. Yüzyıl Avrupası); gücün iki süper elde merkezileştiği "iki kutupluluktan" (II. Dünya Savaşı Sonrası), günümüzü ifade eden çok kutuplu bir dünya modeline doğru gelişmiştir.

Günümüzde bu güç dengesine etki eden faktörlerin önem sırası da değişmeye başlamış, dünya üzerinde ekonomik bir hegemonya kuran Japonya ve onun kadar olmasa da AB içinde Fransa-Almanya temel güçlerden biri haline gelmiştir. Bu ülkeleri ise gösterdiği gelişimle Çin takip etmektedir.

XX. yüzyılın son çeyreğinin II. Dünya Savaşı sonrasında süper güçleri açısından bir çöküş dönemi olmaması için, dünyadaki hammadde ve petrol kaynaklarının

²¹ Adnan Kalkan,*Avrupa Birliği mi?,Türk Birliği mi?* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.406

kullanımının büyük güç olma iddiasındaki diğer devlet veya devlet gruplarının eline geçmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla, Ortadoğu'yu siyasi nüfuzu altına alabilecek olan güç, ibreyi kendi lehine çevirecektir.

Avrupa Birliği ülkeleri ile birlikte Fransa petrol ihtiyacı bakımından ABD ve Sovyetler Birliğine göre daha fazla Ortadoğu petrollerine bağımlı bulunmaktadır. Avrupa'nın temel gücü ve ABD'nin dünyada ki alternatifini oluşturma iddiasındaki Fransa, bu durumda Ortadoğu gibi hayati bir bölgede kendisine yakın bir yönetimler zinciri oluşturmak zorundadır.

Askeri alanda blokların bölünmesi ve ideolojilerin dağılması ile soğuk savaş korkusu yerini, çok sayıda etnik, fanatik ve sosyal çatışmalara bırakmıştır. Soğuk Savaşın bitmesinin ardından, askeri güç arka planda kalmış, ekonomik kalkınma ve teknolojik yeniliklerdeki kabiliyetler ön plana çıkmıştır.

Dünyanın değişen bu yeni şekline bu teşkilat ve kuruluşların uyum sağlayabilmesinde, her şeyden evvel yeni iddia ve taleplere karşı yeni çözümlerin aranması zorunluluğu vardır. **Bu sebeple, Fransa'nın geleceğe yönelik olarak izlediği dış politikasındaki ana gaye; AB içinde fakat ABD'den bağımsız Ortak yürütülen ekonomik, para, dış ve güvenlik politikaları ile Avrupa Birliği'nin genişletilerek, etkin bir polis rolünde, kuvvetli bir Avrupa çekirdeğinin oluşturulması doğrultusundadır.** Ancak; son zamanlarda ki tüm iktisadi ve politik hususlardaki sorunları dolayısıyla bu gayenin yanında alternatifler üretmek zorunda kalmıştır.

Fransa tarafından arzu edilen, (Amerikalıların yaptığı) Avrupa'yı muhafaza altında tutma görevine, gelecekte potansiyeli ile birlikte Avrupa'daki stabil düzene hükmeden bir Fransa'nın olmasıdır.

Fransa, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde, tüm hak ve yükümlülükleri ile daimi bir yer tutabilmek için, büyük gayret göstermektedir. Fransa'nın barışa olan katkısı, gelecekte nükleer gücüyle ve NATO'dan bağımsız geliştirdiği askeri gücü ile birlikte politik ve ekonomik yönden ilk sırada olacaktır. Barış ve güvenlik için geçerli olan şey ne ise, aynı şekilde ekonomi ve gelişme içinde geçerlidir. Fransa'nın sorumluluk ve menfaatlerinin, Avrupa'dan dışarıya çıkarılarak, tüm dünya çapında muhafaza edilmesi gerekliliği vardır. Bugün artık ekonomi ve teknoloji politikaları stratejik önem ihtiva etmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda, ekonomik açıdan Avrupa'nın, Asya ve Pasifiklere ve de ABD'ye karşı dayanıp dayanamayacağı veya teknolojik koloni haline düşüp düşmeyeceği, akla gelen önemli sorulardır. Fransa'nın Asya, Afrika ve Pasifik'le olan ilişkilerine, ekonomik açının yanında; demokrasinin ve

insan haklarının gerçekleştirilebilmesinde ve dünya çapında düzenin sağlanmasında, sıkı işbirliğine ihtiyaç olduğu, düşüncesi ile bakılmaktadır.

Fransa'nın; Asya ile olan politikasında bu konunun yeni bir öncelik kazandığı görülmektedir. Zira, Avrupa ile Asya sadece ekonomik ve teknolojik bir rekabet değil, aynı zamanda farklı kültürlerin kesişmesidir. Fransa başta Çin olmak üzere Asya'yla ilişkilere bu yüzden çok önem vermektedir.

Fransa ile Çin arasındaki ticaret, özellikle son yıllarda hızlı bir artış göstererek 13,5 milyar Dolar seviyesine ulaşmıştır.²² Fakat Fransa bu ticarete 6 milyar Dolarlık açık vermektedir. Bunun yanında Fransa'nın Çin'deki doğrudan yatırımları da 6 milyar Dolar'ı aşmıştır.

İnsan Hakları ve diğer ülkelerde ki bağımsızlık talepleri söz konusu olduğunda AB'nin öncü ülkesi olan Fransa, Tayvan sorunu konusunda, Tayvan'ın bağımsızlık talebinin "kabul edilemez" olduğunu, Fransa'nın, sorunun Çin'in toprak bütünlüğü çerçevesinde çözülmesinden yana olduğunu belirtmiştir.²³

AB'nin en çok hassas olduğu insan hakları ihlalleri ve demokrasi konuları ise göz ardı edilmektedir. Bu durum, Avrupa'daki pek çok insan hakları örgütünden büyük tepki çekse de, Fransa için insan hakları ve demokrasi sorununun, uluslararası ilişkilerde ekonomik çıkarlar yanında rahatlıkla görmezden gelinebildiği açıkça ortaya çıkmıştır. Pek çok ülkedeki bağımsızlık talepleri Fransa tarafından desteklenirken Tayvan'ın bağımsızlık talebi "kabul edilemez" olarak değerlendirilmiş, Çin'e kıyasla insan hakları konusunda sicili çok daha temiz olan ülkelere karşı insan hakları ve demokrasi kriterleri, ilişkinin seviyesini belirleyen normlar olarak konurken; bu konu Çin'le ilişkiler söz konusu olduğunda bir engel teşkil etmemektedir.²⁴ Çünkü söz konusu olan 1,3 milyar nüfuslu hızla gelişen bir pazardır. Ancak hatırlanmalıdır ki Çin, Uluslararası Af Örgütü'nün insan hakları ihlalleri listesinde en başta gelen ülkelerden biridir.

Gelecekte, uluslararası ilişkilerde tek süper güç olmayacak, dünya politikasında "merkez" diye bir şey bulunmayacak denilebilir. Tek kutuplu bir dünya yerine, pazar ekonomisi etrafında bütünleşen çok kutuplu bir dünyadan söz etmek mümkündür. Bu dünyada yeni kutuplar, ABD ile birlikte, Fransa, Almanya, İngiltere, Japonya, Rusya ve Çin'i de kapsamaktadır.

²² Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

²³ Françoise Mengin, **Hiding The Sino-Taiwanese Dispute France-China Global Partnership and Taiwan Issue**, CERI, Sciences Po. <http://www.ceri-sciencespo.com/archive/july01/mengin.pdf>

²⁴ Alex Hughes, **France/China**, Intercultural Imaginings

Türkiye çizilen bu tablonun her açıdan benzersiz biçimde tam ortasında yer almıştır. Avrupa tipi parlamenter sistemle yönetilmektedir. Taraf olduğu anlaşmalar açısından II. Dünya Savaşı'ndan bu yana Batının içindedir. Güçlü bir laik geleneğe sahip Türkiye'nin, Avrupa ile Ortadoğu arasında fiziki ve ideolojik tampon olacağı ortadadır. Bu durum Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde eline güçlü bir kart verecektir.

Bu bağlamda; Türkiye'nin izleyeceği politika “**milli**” olmak zorundadır. Kimsenin veya hiçbir ideoloji veya ülkenin güdümünde değil Atatürk Cumhuriyeti'nin kendi benliğinin ve kültürünün bir parçası olmalıdır.

İlk olarak; AB'nin “ Amaç” mı, “Araç” mı? Başka bir ifadeyle amaç AB üyesi olmak mı, yoksa AB'nin sahip olduğu çağdaş uygarlık değerlerine ulaşmak mı? Hedef olduğu saptanmalıdır.²⁵ Eğer ikincisiyse AB'nin tek seçenek olmadığı, AB dışında da birçok alternatif olduğu, her fırsatta AB ülkelerine hissettirilmelidir.

“Türkiye'nin bölgesel bir güç haline gelmesi Fransa'nın çıkarına değildir.” Fransız yetkililer görünürde Türkiye'nin demokratik, insan haklarına saygılı, istikrarlı ve ekonomik açıdan sorunsuz hale gelişinden başka bir şey istemediklerini vurgulamaktadırlar. Ama Türkiye'nin bölgesel güç olduğunun da sürekli vurgulanmasında bir yarar olmadığını savunarak bu hususun *“bölgedeki diğer devletleri tedirgin etmekten başka bir işe yaramadığını”* belirtmektedirler. Başka devletlerden kasıt ise başlıca AB ortağı Yunanistan ve Fransa'nın hamisi olduğu Ermenistan'dır.

Fransa, Türkiye ile ilişkilerini soğukkanlı bir zeminde ilerletmeye çalışırken bir yandan da Ermenistan ve Lübnan'la sıkı bağlantı içindedir. Gelecekte Fransa'nın “Ermenistan ve Lübnan kartını” da oynamaya hazırlandığı yorumunu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

Fransa'nın Türkiye'ye yönelik dönem dönem görülen hasmane tutumunun nedenlerinden birisi de Fransa'daki Türkler olarak kabul edilmektedir. Türkiye ile ilişkilerin gerginleşmesi halinde Fransa'daki Türklerin statülerinin bozulacağı ve bir kısmının Türkiye'ye dönmeyi tercih edecekleri hesaplanmıştır. Her şeye rağmen Fransa'da kalmayı yeğleyenler ise, daha küçük bir grup oluşturacak ve bunların siyasi etkisi de azaltılacaktır. Bu politika, aynı zamanda, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine kapıyı, şimdiden kapamayı hedeflemektedir. Buna karşılık oluşabilecek böyle bir politikaya yönelik olarak bugünden itibaren Fransa'da ki soydaşlarımız, bir lobi

²⁵ Adnan Kalkan, *Avrupa Birliği mi?, Türk Birliği mi?* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.398

oluşturacak ve gür sesli bir etnik mesaj verebilecek şekilde örgütlenmeli ve dünya kamuoyunda ses getirebilecek şekilde organize edilmeye başlanmalıdır.

Fransa'daki Türkler için Fransa genel seçimleri döneminde zaman zaman bu ülke tarafından iç işlerine karışılmaması gerekçesiyle Türkiye'ye uyarılar yapılması önem taşımaktadır. Çünkü toplu yönlendirilebilecek bir potansiyel mevcuttur. Bunun için Fransa'daki Türklerin sivil örgütlenmeleri konusu, vatandaşlık kazanımı, seçme ve seçilme haklarının kazanımı gibi hususlar yönünden önem taşımaktadır. AB içindeki Fransa'nın etkin olduğu bilinen kararlarını alanların seçilmesinde etken olacak Türklerin dolayısıyla AB kararlarının Türkler lehine de olumlu etkilerini yansıtacağı gerçeği unutulmamalıdır. Yani Fransa'daki Türklerin etkili bir lobi hâline gelmeleri gerçeği irdelenmelidir. Bu konuda İsrail liderlerinin etkinliğinin İsrail'den daha çok ABD'de olduğu bilinen örneklerdendir.

Dünya siyasi konjüktüründeki değişikliklerin, NATO ve Varşova Paktlarının eski rollerini etkilemesi ve değiştirmesi üzerine Türkiye'nin arka plana atılacağını uman birçok devletler, yeni gelişmelerin ışığında hayal kırıklığına uğramışlardır.

Umulanın tam aksine, Türkiye bu yeni değişimler içerisinde eskisinden çok daha önemli bir konum kazanmıştır.

Irak'a müdahale eden ABD ve İngiltere kısa bir dönem için Almanya ve Fransa'nın karşılarında, adeta bir engel gibi çıkmalarına hazırlıklı olmamıştır. Oluşan bu yeni durum, ABD'nin karşısında yer alan Türkiye için, Avrupa Birliği yolunda, Almanya-Fransa ilişkilerinden de etkilenme sürecini başlatmıştır.

Fransa her zaman "Almanya'yı nasıl nötralize edebilirim" gibi bir fikir geliştirmeye çalışmıştır. Fransa'nın Almanya korkusu, II. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilmiş olmasına rağmen devam etmiştir. Nitekim bugün ekonomik açıdan güçlü bir Almanya söz konusudur. Askeri açıdan bugünkü dünya koşullarında bir tehlike olmayabilir. Zaten bugün Avrupa'yı silahla tehdit etmek Almanya için hiçbir sonuç vermeyecektir.

Bu ilişki de her zaman rakip olan Almanya ve Fransa yeni dönemde AB adına bir bütün gibi hareket etmeye başlamışlardır. Fransa'nın Almanya ile bir ortaklık kurmak istemesi bundan ileri gelmektedir. Fransa hem lider ülke olma arzusunda hem de çıkarlarını gözetmek durumundadır. Yani Almanya'yı nötralize etmek isteğinden kaynaklanmaktadır.

Alman ekonomik gücü ile Fransız diplomatik-nükleer gücünün birleşimine (sentezine) dayanan bir güç oluşumunu öngören Şarlman mirası seçeneği tarihî miras ve

kıt'a Avrupa'sı iç dengeler göz önüne alındığında Fransa açısından tercih edilebilir bir yöneliş ise de küresel-bölgesel dengeler üzerinde doğuracağı sonuçlar itibarıyla dikkat edilmesi gerekir.

Bir taraftan ekonomik alanda, ulusüstü bir yapıya sahip, siyasi alanda hükümetlerarası ilişkiye dayanan bu yapı içerisinde herkes hükümranlığından feragat etmiş gibi görünüyorsa da kimsenin hükümranlığından feragat ettiği yoktur. Çünkü önemli konuların hepsi konsensusla karara varılmaktadır.

Menfaatler birleştiği zaman karar alınabilmektedir. Örneğin, menfaatler birleşmediği için Bosna'ya Avrupa seyirci kalmıştır. Menfaatlerin birleştiği yer Kuveyt olmuştur ve müdahale gerçekleşmiştir. Irak'ta çıkarlar ortak olmadığı için ABD güçlü bir Fransa-Almanya ittifakı ile karşılaşmıştır. Her ülke kendi hedeflerine ulaşma gayesindedir.

Fransa, Ortadoğu ve Kafkaslar'da kendisini gelecekte Türkiye ile çıkar çatışması içinde görmektedir. Fransa'nın Almanya ile birlikte AB içinde, dünya liderliğini hedef alan stratejisi'nde; aralarında Türkiye'nin de bulunduğu bölge ülkeleriyle *“çıkar çatışmalarının siyasi, etnik gelişme mesafelerinin tahriki, artırılması ve uzlaşmazlıkların desteklenmesi”* hususlarının yer aldığı vurgulanmaktadır.

Fransızların Ortadoğu politikalarının gereği, bu bölgede güçsüz, zayıf, ama kendi politikaları doğrultusunda hareket edecek devletleri yaşatacakları düşünülürse, ileride bir Kürt Devleti'ni dünya kamuoyuna takdim etmeleri pek ihtimal dışı sayılmamalıdır.

Fransa, diğer taraftan tarihsel ilişkide olduğu Ortadoğu ile yakından alakalıdır. Çünkü Ortadoğu petrolü sanayileşmiş Avrupa için hayati öneme sahiptir. Ortadoğu'dan ucuz, kesintisiz ve emin bir şekilde Avrupa'ya petrolün akması şart ve elzemdir. Fransa bu nedenle petrol bölgesini güçlü bir devletin kontrol etmesini istememektedir.

Ortadoğu'daki petrol bölgesini istedikleri gibi idare etmek için, Irak'ın parçalanması ve bölgede gelişmemiş, güçsüz ve ufak devletler yaratarak bunların her bakımdan Amerika, İngiltere ve Fransa'yla bağımlı olmaları, tarihi sömürge politikasının gereğidir.²⁶

Bu yeni dönem içindeki gelişimler ve ortaya çıkan yeni problemler ile bunların gerektirdiği çözümler dikkatle izlenmeye değer yeni ve çok ilginç bir tablo ortaya

²⁶ **Türkiye'nin Dış Politikası'nda AB ve Alternatifleri**, HAK Yayınları, 2001, Sf. 467

çıkarmaktadır. Kısaca dünya konjüktürünün bu yeni çerçevesi içinde Türk-Fransız ilişkileri, sadece bu iki devletin değil, pek çok yakın ve uzak devletin dikkatle izlediği gelişimler haline gelmiştir.

Fransa'nın siyasi portresi ve yeni otorite Türkiye ile ilişkilerin hiç düşünülmeyen boyutlara taşınmasına da neden olabilir. **Nitekim Sarkozy hükümeti, tarihi itilaf doğurabilir.** Bu durum kötümser senaryoların en gerçekçi ve yakın varsayımıdır.

Bu senaryoların yanında, Türkiye'nin artık kendi potansiyel ve gücünü daha iyi tanınması ve kabullenmesi zamanı gelmiş ve geçmektedir. İyi eğitilmiş insan gücü ülkelerin kalkınma hamlelerinin başlangıç noktasıdır. Türkiye'nin onuruna yakışır şekilde uluslararası diplomasi ve ilişkilerde sesini duyurması ve etkili olması ancak güçlü olmasından geçmektedir. Güçlü olmak ise farklı unsurların birleşimden oluşmaktadır.

Milli güç unsurları kapsamlı bir şekilde ele alındığında, Türkiye-Fransa arasındaki ilişkilerde ortaya çıkan problem ve güçlüklerin çözümünde kendine güvenli tutum ve yaklaşımın faydası olacaktır.

Önümüzde ki dönemde de Türkiye hem Avrupa'nın hem de Fransa'nın ilgisini çekmeye devam edecektir. Türkiye bir taraftan etrafında bulunan belirsizlikler ve riskler ortamında, istikrarlı önemli bir güç; diğer taraftan da doğunun batıya ve batının doğuya olan bağlantısı olacaktır. Fakat iktisadi, siyasi ve kültürel alanda Türkiye ile olan işbirliği karşılıklı ülke çıkarlarına saygı gösterilen bir ortam içerisinde devam ettirilmelidir.

Türkiye ile Fransa'nın arasında tarihi bağların mevcudiyetine ve iki ülkenin NATO içinde müttefik olmasına rağmen, Fransa'nın Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'ın, 12 yıllık cumhurbaşkanlığı döneminde Türkiye ile Fransa arasındaki ilişkilerin, Fransa'nın özellikle "*Ermeni soykırımı*" ve Türkiye'nin AB üyeliği konusunda takındığı olumsuz tutum nedeniyle gerilemiştir. Türkiye'ye hiç gelmeyen ilk Fransa Cumhurbaşkanı olan Chirac'ın ise, Erivan'ı ziyaret eden ilk Fransız Cumhurbaşkanı olması dikkat çekicidir.

Fransa'daki Ermeni diasporasına önem veren Jacques Chirac, bu diasporanın ve Fransa'da 7 Türk diplomatını şehit eden Orly Havaalanına baskın düzenleyen terör örgütü ASALA'nın önemli isimlerinden olan Patrik Deveciyan'ı yıllarca avukatı olarak yanında taşımıştır. Deveciyan şu anda da Nicolas Sarkozy'nin de sağ kolu olarak görülmektedir.

Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığı ile yeni dönem ne getirecektir? Cumhurbaşkanı olmadan önce her fırsatta Türkiye'nin yerinin AB olmadığını belirten Sarkozy, Cumhurbaşkanı olduktan sonra tavır veya fikir değiştirmemiştir ve değiştirecek gibi de gözükmemektedir. Nitekim Fransa'da cumhurbaşkanı seçilen Nicolas Sarkozy'nin AB danışmanı Alain Lamassoure, "*Sarkozy seçilirse Türkiye ile müzakerelerin durdurulacağını söylemişti, şimdi bunu yapacak*" demiştir. Avrupa Parlamentosu üyesi Lamassoure, AB haberleriyle tanınan "EurActiv.fr" haber sitesine yaptığı açıklamada, "*Fransa'nın, Türkiye'nin AB üyeliğine kesinlikle karşı çıkacağını*" söylemiştir. "*Türkiye'nin Orta Doğu'da olduğunu ve bu yüzden AB'de yeri olmadığını*" iddia eden Lamassoure, "*Avrupa politikaları Avrupa ülkelerine aittir*" diyerek devam etmiştir. Müzakerelerin başlamasını "büyük bir hata" olarak gördüğünü kaydeden Lamassoure, "*Avrupalı liderler 1999 yılında Türkiye'ye tutamayacakları bir söz verdiler. Türkiye'ye bu sözü verirken ne parlamentolarına, ne hükümetlere, ne halklarına, hiç kimseye danışmadılar*" demiştir. "*Türkiye'nin üyeliği aleyhine tepkilerin önce Fransa ve Hollanda'da başladığını*" belirten AP üyesi, "*şimdi diğer AB ülkelerinin de giderek daha fazla bu yönde düşündüğünü*" savunmuştur. Bunun yanında 2006 yılında sunulan 'Ermeni Soykırımını ret etmenin suç sayılmasının' yasa teklifinde yeni Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'ye "politik danışman" olan Patrick Deveciyan, tasarının arkasındaki gerçek itici güçtür. AB yolunda uzun ve sonu belirsiz bir yolda Türkiye'nin Fransa stratejisi nedir sorusuna verilebilecek en açık cevap "***Türkiye 10 yıl içerisinde AB tam üyesi olamayacağı için bu süre zarfında Fransa'da hükümetin değişmesi ile Sarkozy'nin Cumhurbaşkanlığının sona ermesi beklenecektir veya alternatif stratejiler geliştirilecektir!***"

Diğer taraftan sığınmacıların ve göçmenlerin önemli bir konu olduğu Avrupa'da Fransa'da bu sorun her geçen gün daha da artış göstermektedir. Fransa'da ırkçılık ve yabancı düşmanlığı şeklinde Türk toplumuna ve diğer Müslüman unsurlara yöneltilen saldırılar eskiden olduğu gibi aslında bugünde her an patlamaya hazır bir bombadır ve dikkat çekici boyutlardadır. Fransa'da yaklaşık 5 milyon göçmen nüfusu vardır. Fransız toplumu, iş vermeyerek, gece kulüpleri gibi yerlere sokmayarak, içine almayarak dışladığı müddetçe, bu grupların entegre olması mümkün değildir. Fransa'da yaşayan vatandaşlarımızın bilinçli bir entegrasyonu ile iki ülke arasında daha etkin bir iş birliğine ihtiyaç bulunmaktadır.

BM ve AB içindeki rolü ile Fransa'nın, insanî yardım, barış, insan hakları ve demokrasi gibi kavramları kullanarak çıkarları doğrultusunda ilgi duyduğu Avrupa, Kafkasya ve Ortadoğu'ya nüfuz edebilmektedir.

Fransa'nın gelecekte süper güç olmasının Türkiye ile ekonomik ilişkileri açısından büyük değişikliklere yol açacağını ifade etmekte doğru olmayacaktır. Çünkü, hâlihazırda Fransa, Türkiye'nin en büyük ticaret ortaklarından biridir. Bu ilişki muhtemelen daha da gelişecektir. Genel eğilimin değişmesi gibi bir durum hâlen söz konusu değildir. Ancak, uzun vadede Fransa'daki Türk vatandaşlarının örgütlenip, Fransa'da ki Ermeni lobisi gibi Fransız Hükümetine baskı yaparak olumlu veya olumsuz yönde oynayacağı rollerin bugünden iyi hesaplanıp, hazırlıklı olunmasında fayda mütalâa edilmektedir.

Türkiye, Avrupa ile birlikte kendi yakın kıta havzasını Kuzey Afrika-Güney Asya-Doğu Asya-Orta ve Kuzey Asya şeklinde görmek durumundadır. Yakın kara ve deniz havzasında etkin bir konum elde etme stratejisinin ana unsurlarından biri de bu havzaları kıtasal anlamda kuşatan bölgelerle ilgili meseleleri yakından takip etmeli ve alternatif politikalar oluşturabilmelidir. Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik konumu açısından değerlendirildiğinde bazı avantajlara ve dezavantajlara sahip bulunmaktadır.

Türk Jeopolitiği'ni sadece Türkiye Jeopolitiğine indirgemek büyük bir yanılgi olacaktır. Adriyatik'ten Çin Seddi'ne kadar uzanan ve muazzam bir coğrafyada yaklaşık olarak 300 milyonluk bir Türk dünyası her zaman dikkate alınması, hesap edilmesi oluşturulan denklemlerde yer verilmesi gereken bir unsurdur. Türk jeopolitiğinin jeostratejik ufku ve stratejik ilgi alanı Avrasya; politik ufku ve politik ilgi alanı ise bütün dünyadır.²⁷

Bu nedenle, dış tehlikeler karşısında vaziyet almak ve ileriye dönük projeler üretmemiz gerekmektedir. Bu bir varolma ve yaşam hakkı mücadelesidir. Birliğimizi kaybettiğimiz takdirde, birçok değerlerimizi yitireceğimiz açıktır. Bunun için de, yeni komşularımız ve stratejilerine karşı, yöre insanımızın her türlü maceracı ve terörist sızmalar karşısında vaziyet almasına ve birliktelik bilincinin güçlendirilmesine katkıda bulunulması gerekmektedir.

Türkiye terörle mücadelesinde, başta ABD ve Avrupa ülkeleri olmak üzere, uluslararası toplumca yalnız bırakılmıştır. Fransa, PKK'yı terör örgütü olarak kabul ettiğini açıklamasına rağmen başkanlık konseyi üyelerinden terörist Rıza Altun'un

²⁷ Ergüder Toptaş, **Küresel Jeopolitik Yaklaşımlar, Avrasya ve Türkiye** Silahlı Kuvvetler Dergisi, s.389, Temmuz 2006, s.17

oturma iznini sürekli olarak uzatmış ve yıllardır barındırmaktadır. Fransa’da sosyal dernek adı altında 23 Kürt organizasyonu halen faaliyet göstermektedir. Batı, 11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide örgütünün ABD’deki hedeflere düzenlediği saldırılardan sonra durumun ciddiyetini kısmen kavrayabilmiştir. Devletler, kendi başlarına da gelmedikçe, terörle mücadelenin mahiyetini anlamamakta, uluslararası işbirliğine yanaşmamakta ısrarcı olmuşlardır.²⁸

Türkiye’nin ulus devlet ve üniter devlet temelleri üzerine oturmuş yapısı, insan hakları ve demokratik hakların geliştirilmesi tezleriyle Türkiye’nin AB’ne tam üye olma konusundaki istekliliği de kullanılarak sinsice yıkılmak veya bozulmak istenmektedir. Fransa, AB süreci içerisinde Kopenhag kriterleri ile gündeme gelen bir çizgide kültürel haklar ve alt kimlikler çerçevesinde Türkiye yanlısı politika izlemeye zorlanmalı, halk bu konuda psikolojik harp teknikleri de kullanılarak uyarılmalıdır.

Bunların yanında gelecekte zor ve uzak ihtimal olarak değerlendirilse de Türkiye’nin AB’ye tam üye olması;

1. Balkanlar, Kafkaslar, Orta Asya, Ortadoğu bölgeleriyle yakın bağları itibarıyla, AB’nin bu bölgelere yönelik politikalarının şekillendirilmesine olumlu katkılar yapabilecektir.

2. AB’ne yöneltilen “Hıristiyan Birliği” eleştirilerinin ve ırkçılık suçlamalarının da sona ermesini ve böylece bu birliğin evrensel bir nitelik kazanmasını sağlayabilecektir. Medeniyetler çatışması teorisinin geçersizliği ortaya konacak ve Dünya barışına ve güvenliğine hizmet edilmiş olacaktır.

3. Kültürel farklılıkların birlikte yaşayabileceğinin, İslam ile çağdaşlığın bağdaşabileceğinin kanıtı ve Doğu bloğunun çöküşü ile birlikte Doğu-Batı çatışmasını ikame etmeye yüz tutan Hıristiyanlık-İslam uyumsuzluğuna, Batının vereceği etkili bir yanıt olacaktır. Bu, Hıristiyanlar ile Müslümanların bir arada, aynı siyasi ve ekonomik birlik altında yaşayabileceklerini gösterecek ve gerek radikal İslam, gerek bağnaz Hıristiyanlık felsefe ve kozlarına ciddi darbe vurabilecektir.

4. AB tarafından “öteki” olarak görülmesi sona erecek, Avrupa için “ailenin üyesi” olacaktır. Bu süreç içinde bilgi akışı hızlandığında, ilişkiler her geçen gün daha sağlam temellere oturduğunda önyargılar yıkılacaktır.

Bununla birlikte Huntington’a göre medeniyet değiştirme çabaları başarısızlıkla sonuçlanmaktadır ve Türkiye batının, bir parçası olmaktansa Müslüman dünyasının

²⁸ Doç.Dr.Sadi Çaycı, **Terörle Mücadele ve Birleşmiş Milletler**, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2004.

çekirdek devleti olabilir. Türkiye kültürel açıdan Avrupa'ya ait değildir ve Avrupa için çok fakir, çok kalabalık, çok Müslüman, kültürel açıdan çok farklı, kısacası her bakımdan çok fazladır. Dolayısıyla Türkiye AB üyelik sevdasından vazgeçip Müslüman dünyasının liderliğini üstlenmelidir.²⁹

Türk kimliği tarihte Avrupa kimliğinin anti-tezi olmuştur.³⁰ Türkiye'nin de AB'ye girmesi, Fransa'nın savunduğu federal yapı oluşumunu tamamen imkânsız hale getirecektir. Bu nedenler, Türkiye istediği kadar uğraşsın, federal bir süreç içinde gelişen Avrupa Birliğine girmesinin mümkün olmadığını göstermektedir.³¹

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan bu yana, büyük Atatürk'ün "Çağdaş Medeniyet Düzeyine Erişme" hedefi çerçevesinde batıya yönelik bir siyaset izleye gelmiştir.³² Bu husus güvenlik alanı için de geçerli olmuş ve Türkiye; NATO, AGİT ve BAB gibi güvenlik kuruluşları içinde üye sıfatıyla kilit bir misyon üstlenmiştir.

Türkiye'nin, üniter yapısı ve ulus devleti ülkemizin Avrupa Birliği'ne girmesine mani değildir. Kıbrıs hiçbir zaman Türkiye'ye ayak bağı olmamıştır ve Türkiye'nin önünü kapatmamıştır. Kuzey Kıbrıs'ta, K.K.T.C.'den daha çok T.C.'nin menfaatleri vardır. Türkiye Cumhuriyeti; tarihi, sosyolojik ve hukuki ölçütler ışığında üniter bir ulus devletidir. Hedef bağımsız, demokratik, laik ve güçlü bir Türkiye'dir.

Türkiye'nin uluslararası arenada yaşanan, bu büyük oyunda ağırlığı olan bir oyuncu olması için kendi tarihinin manasını yeniden idrak etmesi, yeni perspektifleri tasarlaması, Ankara'nın mutabık olabileceği büyük ölçekli jeopolitik projelere sahip sağlam ve güvenilir partnerler bulması gerekmektedir.

9.2.1. Türkiye'nin Fransa'ya Yönelik İzleyebileceği Alternatif Stratejiler

AB'nin tek yanlı dayatmalarına ve Lozan'ı delme girişimlerine karşı Asya ve bölge ülkeleri ile ilişkiler geliştirilmelidir. Siyasi, askeri ve iktisadi alanlarda AB ve ABD kadar Rusya, Hindistan, Çin ve Türk Cumhuriyetleri ile de ilişkiler kurulmalı ve mevcut ilişkiler daha da geliştirilmelidir.

²⁹ Adnan Kalkan, **Avrupa Birliği mi?, Türk Birliği mi?** IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.418

³⁰ Deniz Altınbaş Akgül, a.g.m.

³¹ Anıl Çeçen, **Avrupa Türkiye'yi Neden Almaz Yada Önce Uyut Sonra Unut**, Temmuz 2003.

³² "AGSK, AB, NATO İlişkilerinin Geleceği ve Türkiye'ye Etkileri Sempozyumu"nda Harp Akademileri Komutanı Org.Nahit ŞENOĞUL kapanış konuşması.

Ekonomide olduğu gibi güvenlik alanında da tek yanlı bağlar geliştirilmeye çalışılmalıdır. Tek yanlı bağımlılığın mutlaka durdurulması gerekmektedir. Durdurmanın yolu denge politikalarından geçmektedir. Aksi takdirde;

- Türkiye'nin bütünlüğünün ve bağımsızlığının
- Cumhuriyetin ve Atatürk ilkelerinin
- Ve Lozan'ın ayakta tutulması imkânsız hale gelecektir.

Bu süreç denge politikaları ile birlikte ulusal politikaların uygulanması ile engellenebilir. Ulusal politikalar, uluslar arası ilişkilerdeki adalet ve dengenin de bir parçasıdır.

AB içinde de, “ulusal politikalarla örtüştürülmüş” bir AB politikası vardır. Bu AB şemsiyesi uluslar arası alanda iyi korumalarına yol açmaktadır.

Potansiyel olarak Türkiye'nin elinde dış politikada denge kurma olanakları fazlasıyla bulunmaktadır. 11 Nisan 2005'te Delhi'de çok önemli bir gelişme olmuştur.³³ Çin ve Hindistan dostluk, işbirliği stratejik ortaklık antlaşması imzalamıştır. Bu antlaşma dünyada “*Şanghay Platformunun yeni ve güçlü bir adamı*” olarak tanımlanmıştır.

Bunun yanında Türkiye'nin hemen yanı başında ve çok daha büyük bir potansiyele sahip Türk Cumhuriyetleri vardır. Bu ülkelerle oluşturulacak siyasi,ekonomik ve askeri ittifaklar Türkiye'ye büyük faydalar sağlayacağı gibi bölgesinde ve dünyada söz sahibi olmasını sağlayacaktır.³⁴

Fransa, Türkiye'nin Rusya, İran ve Arap ülkeleri gibi komşuları ile ilişkilerinin geliştirilmesinden de rahatsızlık duymaktadır.

Bunun yanında bağımsız ve Ulusal politikaları tercih eden Türkiye şöyle bir görüntü verecektir;

1.Kendi iktisadi refahına yönelik ulusal tarım, sanayi, hizmetler ve dış ticaret politikaları olan bir Türkiye söz konusu olacaktır.

2.Batıya tek yanlı bağlanmayan, Asya ülkeleri ve Türk Cumhuriyetleri ile de ilişkilerini iktisadi olarak geliştirerek denge kuran bir Türkiye ortaya çıkmış olacaktır.

³³ Türkiye'nin Dış Politikası'nda Avrupa Birliği ve Alternatifleri, HAK Yayınları, Sf. 471–474

³⁴ Adnan Kalkan,Avrupa Birliği mi?,Türk Birliği mi? IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.448

3.Siyasi ve askeri olarak Batı ve Asya arasında denge sağlamış ve Batının tek taraflı taleplerine set çekmiş bir Türkiye anlaşılmalı olacaktır.

Fransa'nın günümüzde olduğu gibi gelecekte de Ermeni Sorununu kullanacağı aşıkardır. Bu girişimleri engellemek için Türkiye ulusal ve dengeli politikalar izlemelidir.2001 ve 2006 yılında ki gelişmelere Türkiye kamuoyunda verilen tepkiler ele alındığında Türk kamuoyunun olgun bir şekilde tepki verdiği gayet açık olmasına rağmen 2001 görüldüğü gibi yüzeysellikten ileri geçememiş ve kanunun geçmesi engellenememiştir. 2006 yılında sunulan yasa tasarısında Fransa-Türkiye ilişkilerini derinden etkilemiştir.

Fransa'nın bu politikaları sonucu Türk kamuoyu aşırılığa kaçmadan, şiddet gösterilerinde bulunmadan tepkisini göstermelidir. Vatandaşlar markete gittiğinde alacağı bir Fransız ürünü yerine bir başka ürünü tercih edebilecektir. Tüketici derneklerinin etkisiyle bu yaptırım Fransız firmalarının Türkiye'deki çıkarlarını ciddi olarak etkileyecektir. Siyasi anlamda ise Fransızlar artık "güvenilmez" bir dost olarak hatırlanacak, AB sürecinin en önemli dönemlerinden birinde dostunu sırtından hançerleyen bir ülke olmaktan kurtulamayacaktır.

Gelecekte ki dönemde Türk kamuoyu ve devletinin tepkisi normalin ötesinde çok sertleşebilir. Bu durumda Fransızlar bu sertleşmeye karşılık olarak 2006 yasa teklifini senatoda kabul edebilir ve başka girişimlerde bulunabileceklerdir. Bunların önüne geçmek için Türkiye'nin yapması gerekenler şu şekilde sıralanabilir:

1. Fransız senatosundaki görüşmeleri "nasıl olsa geçmez" diyerek beklemeden lobi çalışmasına hemen başlamak,
2. Çalışmaları iş dünyası ile sınırlı tutmayarak üniversite, sanat dünyası dahil olmak üzere toplumun aydın kesimlerini lobi çalışmalarının içine dahil etmek,
3. Devlet ihalelerinde Fransız firmalarını kesinlikle ihaleye sokmamak,
4. Fransız mallarını kontrollü olarak boykot etmek,
5. OYAK gibi büyük ölçekli Fransız ortaklı firmaların yetkilileri ile birlikte bir eylem planı çıkarmak,
6. Lobi çalışmalarında kullanılmak üzere Fransız ortaklı büyük firmalardan mali katkı payı sağlamak.
7. Bu çalışmalarda Türkiye'de çıkarı bulunan diğer AB üyesi ülkelerin büyük firmalarını da baskı aracı olarak kullanmak.

8. Fransa'nın başta Cezayir, Raunda, Vietman ve diğer sömürgelerinde yaptığı katliamlar ve öldürülen 4 milyona yakın masum insan olduğu Dünya kamuoyunda sık sık gündeme getirilmeli ve gerekirse bu yönde uluslar arası girişimlerde bulunarak Fransa'nın izlediği ikiyüzlü politika ortaya çıkarmak.

9. Fransızca'yı tek resmi dil olarak kabul eden Fransız Anayasası'nın Fransa ve denizaşırı topraklarında 24 yerel dil konuşulmaktadır.³⁵ Fransa'da 10 milyon ortaöğretim öğrencisinden yalnızca 335 bin öğrenci yerel dil öğrenimi görmekte, Bask Bölgesi'nde Basklar, Bretagne'de Bretonlar, Alsas'ta Alsaslılar, Lothringen'de Lothringenliler, Dünkirchen'de Flamanlar, Alpler'de İtalyanlar, Roussillon'da Katalanlar, Korsika'da Korsikalılar, bütün Güney Fransa'da Oksidanlar, ayrıca Yahudiler, Sintiler ve Romanlar azınlık olarak tanımlanmamakta ve kısıtlı haklardan yararlandırılmaktadırlar. Bu bağlamda, Fransa'da ki azınlık kavramları ve azınlık hakları uluslar arası boyuta taşınmaya çalışmalı ve dünya kamuoyuna duyurarak desteklenmelidir.

Bu sayılanlar ile özellikle acil bir eylem planı çıkarılarak bundan sonraki süreci iyi bir kriz yönetimi mantığı ile sürdürmek gerekmektedir. Yoksa ilişkiler giderek derinleşen yaranın etkisiyle sadece Fransa'ya değil Türkiye'ye zarar verebilecektir.

Bütün art niyetleri hayal kırıklığına uğratabilmesi Türkiye'nin milli birlik ve beraberliğini tam sağlaması ve kalkınmasını süratle tamamlayarak kendi kendine yeterli, bir devlet konumuna kavuşması ile mümkün olabilecektir.

“Avrupa'nın bütün ilerlemesine, yükselmesine ve medenileşmesine karşılık Türkiye tam tersine gerilemiş ve düşüş vadisine yuvarlana durmuştur...

Artık, vaziyeti düzeltmek için, mutlaka Avrupa'dan nasihat almak, bütün işleri Avrupa'nın emellerine göre yapmak, bütün dersleri Avrupa'dan almak gibi birtakım zihniyetler belirdi...

Halbuki hangi istiklâl vardır ki, ecnebilerin nasihâtleriyle, ecnebilerin plânlarıyla yükselebilirsin? Tarih böyle bir hadiseyi kaydetmemiştir.”³⁶

9.3. Gelecek İçin Öneriler

Mücadeleyi eşit şartlarda sürdürebilmek için öncelikle Gümrük Birliği'ne son verilerek AB ile karşılıklı çıkara dayalı, ekonomik ve ticari ilişkiler çerçevesinde yeni anlaşmalar yapılmalıdır.

³⁵ T.S. Eliot, **Kültür Üzerine Düşünceler**, Kültür Bakanlığı, Tercüme, 1987,s.79

³⁶ Mustafa Kemal ATATÜRK, 6 Mart 1922, TBMM

Türkiye Cumhuriyeti azınlık tanımı, azınlık hakları, terörizm ve terörle mücadele gibi konularda görüşlerini AB'ne yazılı bir belge ile sunmalı ve görüşmelerde ki "Kırmızı Çizgileri"ni net olarak ortaya koymalıdır.³⁷

Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve bölünmez bütünlüğünü tehlikeye sokmadan, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda yer alan temel nitelikleri korumak şartıyla gerçekleştirilecek bir AB üyeliği Türkiye için çağdaş uygarlık seviyesini yakalama ve üzerine çıkma açısından uygun bir hareket tarzı olabilir. Ancak, bu yolda gerçekleştirilen reformlar ve verilen ödümler, tam üyelik gerçekleşmediği takdirde, Türkiye'yi artık geri dönüşü olmayan bir noktaya götürmemeli; Türkiye'nin varlığını bugünkü yapısıyla devam ettirmesi önünde engel teşkil etmemelidir.

Türkiye'nin büyük bir ülke olmasıyla, bir Müslüman ülke olması birlikte bir tehdit olarak düşünülmektedir. Türkiye adil şartlarda AB'ye girerse, Almanya'dan sonra en büyük ülke olacak, Avrupa Parlamentosu'nda daha fazla oyu olacak ve birlik içinde Fransa'dan daha güçlü hâle gelecektir.

Görünürde, iki ülke ilişkilerindeki asıl diken gibi gözükten Ermeni meselesidir. Fransa'nın 2001 yılında çıkardığı Ermeni soykırımı yasasının ardından, Fransız Ulusal Meclisi'nde 12 Ekim 2006'da kabul edilen, Ermeni soykırımının inkarını cezalandırmaya yönelik yasa teklifi Senato'nun gündemine gelmeyi beklemektedir. Senato'nun da bu teklifi onaylaması halinde gelecekte iki ülke ilişkilerinin derin bir kriz yaşayacağını tahmin etmek zor değildir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkan ve iktidarın yeni ismi Nicolas Sarkozy ise bu konuda sessiz kalmaktadır. Fransa Parlamentosu'nda kabul edilen, '*Ermeni soykırımını inkâr edene hapis ve para cezası*' öngören yasa tasarısı, sadece Türkiye'de değil, Fransız entelektüelleri arasında da infialle karşılanmıştır. Galatasaray Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak görev yapan Paris Sorbon Üniversitesi Felsefe bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Christian Bonnet, yasanın basın ve aydın kesimde büyük eleştiriler aldığını belirterek, 'Ermeni oylarını alabilmek' gibi konjonktürel bir siyasi gerekçesi olmakla birlikte, **derinlerde yatan asıl sebep, Türkiye'nin AB yolunu kesmek olduğunu**, Yasanın kabulünden sonra Cumhurbaşkanı Chirac'ın Başbakan Erdoğan'ı arayarak üzüntülerini bildirmesini de samimiyetsizlik olarak nitelendirilmiştir.

³⁷ Adnan Kalkan, *Avrupa Birliği mi?, Türk Birliği mi?* IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.399

Yasanın bir özelliği de sağ ve solu karşı karşıya getirmemesi, iki tarafın vekilleri de olumlu oy vermesidir. İlginç olan, bu yasaya evet diyen vekillerin hiçbirinin Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesini istememesidir. Fransız eleştirilenlerce yapılan bir değerlendirmede bu yasa için "*Aslında Türkler'e şu deniyor. AB'ye girmek için 1 metre 80 santim atlamanız lâzım. Türkler bunu atlıyor, o zaman da diyorlar ki 2 metre atlamanız lâzım. Türkler bunu da başarınca bu sefer iki buçuk metre atlaman lâzım deniyor. Bunu atlayamadıklarında ise bu sefer, 'bak siz iki buçuk metreyi atlayamadınız' denilerek, AB'yi hak etmedikleri söyleniyor.*" yorumu yapılmıştır. Ayrıca Fransız yasa tasarısı ile Türkiye'yi ve Fransa'nın kendi Türk nüfusunu öfkelenildiği ve hayal kırıklığına uğrattığı gibi ayrıca, Fransız iş toplumunun kaygılarını tümüyle görmezden gelme de Türkiye ile hem politik hem de iş düzeyindeki ilişkilerine çok az önem verdiğini ortaya koymuştur.

Daha başka yasa tekliflerinin oluşmasını ve Fransız destekli Ermenilerin taleplerini arttırmasını beklemeden Türkiye, Fransa'nın Cezayir, Ruada ve diğer ülkelerde ki yaşananları uluslar arası boyutta gündeme getirmelidir. Unutulmamalıdır ki;

1. Vietnam'da 1946–1954 arasında bağımsızlık hareketini bastırmak için bir milyona yakın Vietnamlı Fransızlar tarafından öldürülmüştür.³⁸

2. Yahudi Soykırımının da 320,000 bin Yahudiyi yakılmak üzere Almanlara teslim ettiği Toulouse Mahkemesi tarafından hukuken tespit edilen Fransa, Temmuz 1995'te Vichy hükümetinin Nazilere yardım etmesinden dolayı özür dilemiştir.

3. Cezayirlilerin yaşadığı soykırım öyle vahimdir ki Birleşmiş Milletler, kan dökülmesinin önüne geçilmesi için bir karar almıştır. Fransa'nın Cezayir'deki ordusunun komutanının buna cevabı şu olmuştur: "*Kan dökülmemesinin tek yolu, dökülecek kanın olmamasıdır.*"³⁹

4. Fransız tarihçilerin belgelerine göre,1827 yılında 3 milyon olan Cezayir nüfusunun üçte bir Fransızlar tarafından imha ve katledilmişlerdir. Kırk yıl sonraki nüfus 1872 de 2.125.051'e düşmüştür.⁴⁰

5. Setif Katliamında 45000 Cezayirli öldürülmüştür.⁴¹

6. Fransız ordusu, fakir köylüleri, çiftçileri, işçileri, kadınları, çocukları, o zamanlar akla hayale gelmeyen metotlarla işkenceye tabi tutmuş, manyetolu telefonla

³⁸ Mehmet Genç, **İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri**, Bursa, Uludağ Üniversitesi, 1997, s. 89

³⁹ Prof.Dr.Safa Reisoğlu, **Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları**, Beta Yayınları,2001.s.175

⁴⁰ Kenize Murad, **Yeter Artık Paris**

⁴¹ Jean-Pierre Rondeau, **Aspects veritables de le rebellion algerienne** (Cezayir İsyânında Gerçek Manzaralar),Paris,Dualpha,2001.s.47

elektrik vermiş, coptan geçirmiş, ırza geçmiş ve top ateşiyle köyleri yerle bir etmiştir. Uçaklardan atılan kitle imha bombaları Birleşmiş Milletler raporlarına da girmiş, ama katliamlar bütün hızıyla devam etmiştir.⁴²

7. Fransızların Cezayir’de “*villa*” tabir edilen 300’den fazla işkence evi ve toplama kampı kurduğu ortaya çıkmıştır.

8. 1 buçuk milyondan fazla Cezayirli soykırım kurbanı olmuştur.⁴³

9. 1957–1960 tarihleri arasında 2 milyondan fazla Cezayirli köylerinden uzaklaştırılmış, sefaletle terk edilmiştir.

10. Fransız askerleri on binlerce Cezayirliyi katletmeyi sürdürmüştür. Öldürülenlerin bir kısmı şehrin dışında açılan büyük çukurlara gömülürken, bir kısmı ise şehri ziyarete gelecek olan Fransız valinin “ceset kokularını duymaması” için Nazi fırınlarına benzeyen “ölüm fırınları”nda yakılmıştır.⁴⁴ Guelma’nın dışındaki kireç fırınları ölüm fırınlarına dönüştürülmüştür. Öldürülen binlerce Cezayirli ölüm kamyonlarıyla bu fırınlara taşınmıştır.

11. Askerlerden kaçmak için bir mağaraya sığınan insanları mağara ateşe verilerek öldürmüşler, çoluk çocuk demeden 5 bin kişiyi Kheruta boğazındaki Hanus köprüsünden aşağıya ölüme atmışlardır.

12. Cezayir’de 1 Kasım 1954’te başlayan ayaklanma 19 Mart 1962’de ilan edilen ateşkese kadar devam etmiştir. Yaklaşık yedi buçuk yıl sürmüştür. Bu süre içinde bir buçuk milyon Cezayirli öldürülmüştür. Savaş süresince günde ortalama 557 Cezayirli öldürülmüştür.

13. Tarihi bilgilere göre Cezayir’in bağımsızlık mücadelesi verdiği dönemde nüfusu 8–10 milyon civarındadır. Buna göre Fransız işgal kuvvetleri ülkedeki nüfusun % 15’ini öldürmüşlerdir. Yani her 6,6 kişiden 1 kişi 7,5 yıl süren bir bağımsızlık savaşı esnasında öldürülmüştür.⁴⁵ Fransa bu vahşet sırasında kimyasal silahlara da başvurmuştur.

14. Cezayir’deki savaş sırasında uyguladığı vahşetten başka Fransa’nın, Cezayir’de yaptığı toplam 17 nükleer denemede bombaların etkilerini gözlemlemek için Cezayir halkını adeta bir kobay gibi kullandığı bilinmektedir.

⁴² Jean-Pierre Rondeau, **Aspects veritables de le rebellion algerienne** (Cezayir İsyânında Gerçek Manzaralar), Paris, Dualpha, 2001. s.34

⁴³ M.Nihat Malkoç, **Fransa’nın Cezayir Soykırımı**

⁴⁴ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.79

⁴⁵ George-Marc Benamou, **Bir Fransız Yalanı**, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2006. s.79

15. Marc Ferro ve Raimondo Luraghi gibi sömürgecilik tarihi alanında saygın bir yere sahip batılı tarihçiler de bu tür trajik olayların olduğunu ve hatta işkence ve kıyımın had safhada olduğunu kaydetmişlerdir.⁴⁶

16. 1994 yılı içerisinde 1 milyona yakın insanın vahşi bir şekilde katledildiği Ruanda'da BM Güvenlik Konseyi'nin oluşturmuş olduğu Ruanda Uluslararası Ceza Mahkemesi (International Criminal Tribunal for Rwanda-ICTR), başta paramiliter Hutu örgütleri olmak üzere, Hutu yönetiminin önde gelen politikacıları ve bürokratlarının bizzat aktif olarak, Fransa, Belçika ve BM'nin ise pasif olarak katliamda önemli ölçüde sorumluluğa sahip oldukları sonucuna varmışlardır.⁴⁷ Fransa, 15 Aralık 1998'de soykırım sırasında Ruanda konusunda yanlışlar yaptığını kabul etmiştir.

Burada asıl sorun Fransa'nın Türkiye'nin AB'ye girmesini istemediği için bu gibi "kriterler" dışı engeller çıkarmasıdır. AB ister üye olsun ister olmasın hiçbir şekilde güçlü ve üniter bir Türkiye istememektedir.

Bunun yanında Cezayir'in, Fransa'nın Cezayir'de yaptıklarından dolayı özür dilemesi gerektiği yönünde ki taleplerini uluslar arası arena da yüksek sesle dile getirmesi sonucu Fransa yukarıda özetlenen katliamlara rağmen cevap olarak Sömürgeciliğin olumlu yanlarının da olduğunu kabul eden bir karar alınmıştır. Bunun üzerine başta Cezayir olmak üzere Sömürülen ülkelerden de tepkiler gelmiştir. Meclis bu yasayı geri çekmiş, Chirac 'böyle yasa olmaz' demiştir.

Gelecekte NATO'nun ilgi alanı askeri entegrasyonlardan ziyade politik ittifaklardan oluşacaktır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Avrupa ve günümüzde neredeyse tüm dünyada, farklı coğrafyaları kapsayacak şekilde bulundurduğu askeri güç yeni oluşumların ve beklentilerin doğmasına sebep olabilecektir. Bununla beraber NATO'ya üye devletlerin görevleri de değişebilecektir. Büyük Ortadoğu Projesi bu beklentilerden en önde göze çarpan örnektir. Türkiye'nin NATO'daki önemini ve değerini muhafaza edebilmek için terör politikaları da dahil farklı beklentilere nasıl cevaplar verebileceğini iyi etüt etmelidir.

Türkiye ve Fransa ise her devirde bölgelerinde birer dengesel güç rolünü yüklenmişlerdir. Yeni konumların gerektirdiği gelişimler, diplomatik ve ekonomik faaliyetler sonucunda, bu her iki devletin gerek sınır komşuları ve gerekse diğer dünya

⁴⁶ Turkishweekly dergisinin "Algeria Asks France to Recognize Algerian Genocide" haberinden alınmıştır; <http://www.turkishweekly.net/news.php?id=10155>

⁴⁷ Şener Aktürk, **Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart**, 7 Mayıs 2005.

devletleri ile olan ilişkilerinde değişiklikler olmuştur. Yine bu çerçevede içerisinde, Fransa ile Türkiye'nin birbirleri ile olan ilişkilerinde uzun zamana yayılmış inişli çıkışlı bir siyasi görünüm olmasına rağmen, ekonomik ilişkiler son derece sağlam zemine dayalıdır. Son seçimlerle iktidara gelen Sarkozy ile yeni dönem içindeki gelişimler ve ortaya çıkacak yeni problemler ile bunların gerektirdiği çözümler dikkatle izlenmeye değerdir. 1990'lardan 2000'lerin sonuna doğru gelinen dönemde dünyada çok şey değiştiği gibi, çok sınırdaki değişmiş ve değişecek gözükmektedir. Bu kapsamda, Türk-Fransız ilişkileri, sadece bu iki devletin değil, pek çok komşu, pek çok yakın ve uzak devletin dikkatle izlediği gelişimler haline gelmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ideolojik temele dayanan Avrupa'daki bölünmüşlük, bugün ekonomik, sosyal refah, insan haklarına bağlılık, demokrasi, güvenlik ve işbirliği anlayışı ve uygulaması temelinde farklı bir biçimde devam etmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmaya girişimlerde ağırlığını koymak, Fransa'nın (ve Avrupa'nın) geleceği için gereklidir ve bütün devletlerin ortak amacı olmalıdır.

Dünyanın riskli ve istikrarsız bölgeleri Balkanlar, Kafkaslar ve Ortadoğu üçgeninde bulunan Türkiye, bu bölgelerden en fazla etkilenen ülke konumundadır. Yarının ne getireceği bugünden net olarak görülememektedir. Bu durumda Türkiye kendi planlarını uygulamaya sokmalıdır. Aksi takdirde başkalarının planlarının bir parçası olacaktır. Bu planların veya doktrinlerin adı ne olursa olsun sadece planlayana fayda getireceği, uygulayanların ise piyondan öteye gidemeyeceği açıktır.

Şu da unutulmamalıdır ki AB'nin dominant ülkesi Fransa dahi tüm barış söylemlerinin yanında, Avrupa için pek çok şeyi göze alabileceğini ima etmektedir. Fransa, Almanya ile birlikte Avrupalı ruhun en büyük savunucusu olmaya kararlıdır.⁴⁸

Jeopolitik konum itibarıyla milli güç unsurlarının farkında olan bir Türkiye hiçbir planın piyonu olamaz. Türkiye'nin jeopolitik konumu da zaman zaman kimi tarihî olayların yeniden gözden geçirilmesini gerekli kılmaktadır. Zira bilindiği üzere ülkelerin coğrafi konumları izlenecek dış siyasetin belirlenmesinde son derece önemli bir rol oynar.⁴⁹ Sovyetler Birliği'nin dağılışı ile doğusunda ve Balkanlardaki gelişmelerle batısında açılan yeni hareket alanları, ticari ve ekonomik yönelimler, Türkiye'ye geniş politika olanakları vermektedir. Türkiye'nin önüne çıkan olanaklarda; uzun ve yıpratıcı bir AB süreci, istikrarsız bir Ortadoğu, büyük güçlerin paylaşamadığı ata yurt Kafkaslar ve Orta Asya, her zaman için etnik ve siyasi oyunların sıcak tutulduğu Balkanlar büyük

⁴⁸ Bernstein Richard, **Europe Is Still Europe**, makalesi, The New York Times, 07.06.2005.

⁴⁹ Ahmet Mumcu, **Siyasal Tarihe Giriş**, Turhan Kitap evi, Ankara, 1980, s. 71.

ve halledilmesi gerekli engellerdir. Daha yakın bir geleceğe kadar 2,5 milyon Türkmen'in⁵⁰ yaşadığı Kuzey Irak bugün itibariyle kaosu hakim olduğu ve ne kadar Türkmen soydaşımızın kaldığı hakkında hiçbir veri olmayan bir bölgedir. Burada yaşayan Türkmenler bugün itibariyle yok sayılmaktadırlar.⁵¹

Dünyada meydana gelen siyasi irade boşluğu yalnızca ABD tarafından değil, ABD ile aynı ilkeleri; yani pazar ekonomisi, pazar istikrarı ve çoğulcu parlamenter demokrasi ilkelerini paylaşan diğer ülkelere de doldurulmaya adaydır. İşte bu noktada yukarıda saydığımız tüm bölgelerde etkin bir Fransa varlığını vurgulamak gerekmektedir.

Türkiye'nin Avrupa ile ilişkileri beklenildiği gibi ilerlememektedir. Türkiye'nin daha bir süre Avrupa Birliği'ne giremeyeceği düşünüldüğünde masaya getirilecek konuların dikkatle irdelenmesi gerektiği, milli egemenlik kaidelerine aykırı olabilecek yaklaşımlara özel itina gösterilmesi hayati öneme sahiptir. Bu süreçte telafi mümkün olmayan hatalar yapılmamalıdır. İşte bu noktada Türkiye, Avrupa'ya yönelik politikasını AB'ye girişe kesinlikle endekslememelidir.

Ege'de Yunanistan'dan kaynaklanan sorunlar ile Kıbrıs konuları, Yunanistan tarafından Türkiye ile tartışmak yerine, Avrupa'ya mal etme çabaları ibret vericidir. Zira 1990'lı yılların başında vurgulanmasına rağmen bugün Rumların yüksek sesle beyan ettikleri ve hatta önümüze engel olarak çıkardıkları konu şudur: ***“Türkiye'nin AB süreci Lefkoşe'den geçer!”***

Diğer taraftan sığınmacıların ve göçmenlerin önemli bir konu olduğu Avrupa'da, Fransa bu sorunlarla en çok uğraşan ülkedir. Bu sorunun Fransa'da etkili ve kalıcı çözümler alınmadığı takdirde önümüzde ki dönemde de artacağı ve devam edeceği ortadadır.

Fransa, ulusal ihtiyaçlarını karşılama ve dış ilişkilerini ayarlama konusunda tamamen bağımsız bir strateji izleyebilme yeteneğine sahip bir ülke durumuna gelmektedir. Bu arada Fransa 'da ki liderler için uluslararası platformlarda diplomatik ve askeri açıdan daha etkili olabilme, bir yandan da Avrupa Birliği bağlarını koruma konusunda ülke içindeki halk desteğini sağlama çalışmaları önem kazanacaktır. Aynı zamanda, Avrupa'nın ekonomik ve askeri açıdan en kuvvetli ve bölge olarak Avrupa'nın

⁵⁰ Prof.Dr. Ümit Özdağ, **Irak'ta Amerikan ve Türk Politikaları**, ASAM Çalışması Sayı:2

⁵¹ ABD Irak'ta %12 olan Türkmen nüfusunun %5 olduğunu iddia etmektedir. Ancak Irak'ta sağlıklı denebilecek son nüfus sayımı 1957 yılında yapılmıştır. Bu rakamlar da bugün için farklı yorumlara neden olmaktadır.

merkezinde bulunan bu ülke, civarındaki bütün karışıklıklardan etkilenme durumu ile karşı karşıyadır.

Türkiye hem Avrupa'nın hem de Fransa'nın ilgisini çekmeye devam edecektir. Türkiye bir taraftan etrafında bulunan belirsizlikler ve riskler ortamında, istikrarlı önemli bir güç; diğer taraftan da doğunun batıya ve batının doğuya olan bağlantısı olacaktır. Görünen, Fransa için, Avrupa siyasetinin birleşmesinin önemli bir husus olduğudur. İktisadi, siyasi ve kültürel alanda Türkiye ile olan işbirliği **karşılıklı ülke çıkarlarına saygı gösterilen bir ortam** içerisinde devam etmelidir.

Türkiye'nin politikası nettir. Yıllar önce "Yurtta barış dünyada barış" diyen ulu önder Atatürk'ün ortaya koyduğu bu yaklaşım bugün tüm dünyaya açık bir mesajdır.

Sonuç olarak; AB'ne tam üyelik için Kıbrıs sorunu, Ermeni sorunu, insan hakları veya Güneydoğu sorunu gerçekçi engeller değildir asıl amaç Türkiye'nin önünü tıkamak ve parçalayarak bölgede güçlü bir Türkiye'nin oluşumuna müsaade etmemektir. Bu itirazlar tamamen bahanedir. Fransa için Cezayir ve Bask, Katalan; İngiltere için İRA; İspanya için BASK; Yunanistan için KIBRIS, sorunları engel olmamıştır.⁵²

Türk ulusunun son dört yüz yılda çıkardığı tek politik ve askeri dahi olan Mustafa Kemal Atatürk, ulusumuzu Avrupa karşısında son çekilme noktası olan Sakarya'dan alarak bugünkü sınırlarına taşımıştır. Atatürk, bağımsız yaşamının tek koşulunun güçlü olmak olduğu noktasından hareketle, modern, güçlü, bağımsız ve onurlu Türk ulus-devletini inşaaya yönelmiş; Avrupa'nın saygı duyduğu ve çekindiği bir devlet kurmuştur. *Türkiye, Ulu Önder Atatürk'ün bizlere işaret ettiği “Yurtta sulh, cihanda sulh” ilkesi doğrultusunda, uluslararası güvenliğin sağlanmasına yönelik tüm konuların çözümünde ve işbirliğinde üzerine düşen görevi yapmaktadır ve yapmaya devam edecektir. Ancak bu husus sağlıklı bir ulusal güvenliğe sahip olmayı da zorunlu kılmaktadır. Ulusal güvenliğimiz ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin üniter yapısının ve devletin milletiyle bölünmez bütünlüğünün vazgeçilmez temel taşlarını oluşturan, “laiklik” ve “Atatürk Milliyetçiliği”ne doğrudan bağlıdır. “Artık küresel anlamda barış ve güvenlik ya her yerde ya da hiçbir yerdedir.”*

Atatürk tarafından başlatılan ve dönemin milli değerlere sahip aydın kadrolarıyla birlikte başarıyla uygulanan, Türk kültürüne dayalı ulus devlet inşası, Atatürk'ün ölümünden sonra gayri milli politikalarla kesintiye uğratılmıştır, günümüzde de AB, küreselleşme ya da dinler arası diyalog kılıfı altında

⁵² İter Türkmen, **Türkiye'nin Yeni Jeopolitiği** Konferans, Şubat 1998 İstanbul, S.6

“federasyon dahil tartışmalıyız”,“Türkiyelilik”,“Alt kimlik-üst kimlik”,“mozaik” vb. tartışmalarla tamamen yok edilmeye çalışılmaktadır.⁵³

Türkiye; AB’ne tam üye olmak için gayretlerini sürdürürken jeopolitik durumunun sağladığı avantajları kullanarak ABD ile ilişkilerini geliştirmeli, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı vasıtasıyla Türk Cumhuriyetleri ile ekonomik ve sosyal zemin hazırlanmalı ve ilişkiler geliştirilmeli, Karadeniz Ekonomik İşbirliği ve İslam Konferansı Teşkilatı İSEDAK’ın etkinliği artırılmalı, ve oluşturulabilecek Türk Dünyası Ekonomik İş Birliği Anlaşması⁵⁴ kullanılmak suretiyle; AB’ne giriş süreci boyunca ve uzak ihtimal olarak gözükmese de AB’ye girebildiğimiz takdirde de AB içinde, güçlü,istikrarlı bir ülke olmamızı ve AB için sürekli tavizler vermemezi sağlayacak dinamikler oluşturulması yanında bunların başlıbaşına bir AB alternatifi olduğu ve AB’nin alternatifsiz bir politika olamayacağı unutulmamalıdır. AB’ye girmek uğruna üniter ve Ulus devletten tavizler verilemeyeceği yukarıda sayılan alternatiflerin Türkiye açısından bölgesinde ki stratejik durumu gereği AB’den çok daha önemli olduğu göz ardı edilmemelidir. Milli devletten, Lozan’dan,Misak’ı Milli sınırlarından,tek ve bölünmez Türk milletinden kesinlikle ne eylemlerle,ne de sözle taviz verilmemelidir.

⁵³ Adnan Kalkan, **Avrupa Birliği mi?,Türk Birliği mi?** IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.454

⁵⁴ Adnan Kalkan,**Avrupa Birliği mi?,Türk Birliği mi?** IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.408

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

1. “Türkiye-Fransa İlişkileri ve Muhtemel Gelişmeler”, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul,1993.
2. 20 nci Yüzyıl Dosyası Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, 1976
3. Acar İrfan, “Lübnan Bunalımı ve Filistin Sorunu”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.
4. Açar Berna-Paker Feyza, “Fildişi Sahilleri Temel Ekonomik Göstergeleri,” İzmir Sanayi ve Ticaret Odası Raporu.
5. Akçam Taner, “Ermeni Sorunu”, Su Yayınları, İstanbul, 2001.
6. Akıncı Gündüz, “Türk-Fransız Kültür İlişkileri, (1071–1859) Başlangıç Dönemi”, Ank. Atatürk Üniv. Ed. Fak. Yayınları, 1973.
7. Aktar Cengiz, “Avrupa Birliği'nin Genişleme Süreci”,İletişim Yayınları,2002.
8. Alkan, Necati: “Gençlik Ve Terörizm”, TEMÜH Dairesi Başkanlığı Yayınları, EGM Basımevi, Yayın No:9, Ankara, 2002.
9. Altındal, Aytunç: “Türkiye Ve Ortadokslar”, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004.
10. Altuğ, Yılmaz, Prof.Dr: “Terörün Anatomisi”, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1995.
11. Altunışık, M.Benli Dr.,“Petrol Gelirleri”, Avrasya Dosyası, Sayı: 2, Ankara, 1996.
12. Ana Britannica
13. Anderson Benedict, “Hayali Cemaatler”, Metis Yayınları, İstanbul, 1993.
14. Arı, Tayyar,“Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika”, Alfa Yayınevi, İstanbul, 2004.
15. Armaoğlu, Fahir Prof.Dr.: “20. Yüzyıl Siyasi Tarihi Cilt 1-2: 1914-1995 Genişletilmiş 12.Baskı”, Alkım Yayın Evi, Ankara.2002
16. Asa Briggs,Patricia Clavin,“Modern Europe 1789-1989”,Addison Wesley Longman Inc.New York,1997.
17. Aslan, Engin: “Türkiye'nin Jeopolitik Öneminden Kaynaklanan Yıkıcı Ve Bölücü Terör Örgütlerine Karşı Geliştirilebilecek Stratejiler”, Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2004.
18. Ata Ferudun, “Divan-ı Harb-i Örfiler ve Ermeni Tehciri Yargılamaları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2003

19. Atatürk, Mustafa Kemal,"Nutuk", Haz: Köklügiller Ahmet, Milliyet Kitapları, İstanbul, 1997.
20. Bainville Jacques, "Fransa Tarihi", Kanaat Kitabevi, İstanbul,1938.
21. Bakar Bülent, "Ermeni Tercihi ve Uygulaması", Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2003.
22. Barnett, Thomas P.M.: "Pentagonun Yeni Haritası", Çev: Cem Küçük, 1001 Kitap Yayınları, Ocak 2005
23. Batu Hamit, "Avrupa'yla Bunalımlı Yıllar",Altın Kitaplar, İstanbul, 1995
24. Bayliss John, "Anglo- American Defence Relations 1939-1984",Macmillian, London ,1984.
25. Benamou George-Marc,"Bir Fransız Yalanı", Babıali Kültür Yayıncılığı,Ankara 2006.
26. Benevolo, Leonardo, "Avrupa Tarihinde Kentler", Çev: Nur Nirven, Afa Intermedia, İstanbul, 1995.
27. Beramendi Josto G., "Identity, Ethnicity, And The State In Spain", Identity and Territorial Automony in Plural Societes, Der.:William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000.
28. Bilbilik, Erol, "İç Yüzü Ve Perde Arkasıyla NATO-İstanbul Zirvesi Ve Geniş Ortadoğu Stratejisi", Otopsi Yayınları, İstanbul, 2004.
29. Birian Jenkins, "İnternational Terörizm" A New Mode OF Conflikt "Research Paper No. 48. California Seminar On Arms Control And Foreignen Polcy. California Crescent Publications.1974
30. Budak, Nazım,"Varlığımızı Hedef Alan Tehdit (Bölücü Terör)", Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1994.
31. Burke, Peter, "Avrupa'da Rönesans", Çev: Uygur Abacı, Literatür Yayıncılık, İstanbul 2003.
32. Büyük Larousse
33. Büyük Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi
34. Büyük Türkiye Tarihi Ansiklopedisi
35. C. Weinberger, "Fighting for Peace: Seven Critical Years at the Pentagon", London, 1990.
36. Calvoconessi Peter, "World Politics Since 1945", Longman Publishers, London, 1991.

37. Caşın, Mesut Hakkı, “Çağdaş Dünyada Uluslararası Güvenlik Stratejileri Ve Silahsızlanma”, Başbakanlık Basımevi, Ankara,1995.
38. Caşın, Mesut Hakkı: “Rus İmparatorluk Stratejisi”, Asam Yayınları, Ankara, 2002.
39. Civelek, Mehmet Ali: “Küreselleşme Ve Terör, Terör Kavramı Ve Gerçeği”, Ütopya Yayınları, Ankara, 2001.
40. Coverdale John F., “The Political Transformation Of Spain After Franco”, Praeger Publishers Praeger Special Studies, New York, 1979.
41. Çakmak, Haydar, “Uluslararası Krizler Ve Türk Silahlı Kuvvetleri”, Platin Yayıncılık, Ankara, 2004.
42. Çam Esat, Devlet Sistemleri, İstanbul: Der Yayınları, 1987.
43. Çay, Abdülhaluk M., “Her Yönüyle Kürt Dosyası”, Turan Kültür Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
44. Çelik, Atilla, “Uluslararası Paris Kürt Konferansı”, Doz Yayıncılık, İstanbul, 1992.
45. Çeşme, Ahmet: “Terörle Mücadelede Psikolojik Harekat Yöntemleri Ve Pkk Terör Örgütüne Karşı Yürütülen Psikolojik Harekatın Sonuçları”, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2004.
46. Çetiner, Aydın,“21. Yüzyılda Savaş Stratejileri”, Selis Kitaplar Yayınevi, İstanbul, Ekim 2003.
47. Çınar Bekir, “Devlet Güvenliği İstihbarat ve Terör”, Sam Yayınları, Ankara.2003
48. Çitlioğlu Ercan,“Yedekteki Taşeron: PKK-Asala”,İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul,1998.
49. Çora A.Nazmi, “Kürt Sorununun Geleceği”, Q-Matris Yayınları, İstanbul, 2004.
50. Dabağyan Levon Panos, “Türkiye Ermenileri Tarihi”,IQ Yayınları, İstanbul,2003
51. Davies, Norman: “Avrupa Tarihi”,İmge Kitabevi Yayınları, Çev. Editörü: Mehmet Ali Kılıçbay,Ankara, 1996.
52. Dedeoğlu, Beril: “Ortadoğu Üzerine Notlar”, Derin Yayınları, İstanbul, 2002.
53. Dedeoğlu, Beril: “Uluslararası Güvenlik Ve Strateji”, Derin Yayınları, İstanbul, 2003.
54. Dedeoğlu, Beril”,Dünden Bugüne Avrupa Birliği, Terörizm Üzerine Karşılaştırmalar: Bermuda Şeytan Üçgeni”, Boyut Kitapları, İstanbul, 2003.
55. Delmas Claude,”Avrupa Uygarlık Tarihi”, Varlık Yayınları ,Ankara,1973.
56. Demican, Hayrettin, “Dünyada Ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı”, Araştırma Ve İnceleme Dizisi, Ankara, 2003.
57. Demirel Emin, “Terör”, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2002.

58. Demirel, Emin: “Dünyada Terör Birileri Böyle İstedi”, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2000.
59. Deniz Harp Akademisi Akdeniz Askeri Coğrafya Etüdü 1999.
60. Dereli, Esen Doç.Dr.,“ABD ve Fransa Siyasal Sistemleri”, Der Yayınları, İstanbul, 2001.
61. Doğanay Hayati, Prof.Dr., “Enerji Kaynakları”, Şafak Yayınevi, Erzurum, 1998.
62. Donnelly Jack, “Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları” , İstanbul, 1995.
63. Duvarger Maurice, “Siyasal Partiler”,Çev:Ergun Özbudun,Bilgi Yayınevi,Ankara 1993
64. Dünya Tarihi Ansiklopedisi
65. Elgie Robert, “Political Institutions in Contemporary France”, Oxford University Press, 2003.
66. Eliot T.S., “Kültür Üzerine Düşünceler”, Kültür Bakanlığı, Tercüme, 1987.
67. Encyclopaedia Britannica. Inc
68. Eroğlu Hazma, Prof.Dr., “Türk İnkılap Tarihi”, Savaş ve Kitap Yayınevi, Ankara, 1990.
69. Ertekin, Bülent Aydın Yrd.Doç.Dr., “Amerika’nın Küreselleşen Hakimiyeti Ve Saldırı Planı”, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.
70. Esmen Milton J., “Canada-Quebec: two Nations Warring in the Bosom of a Single State,” iç. Milton Esmen, Ethnic Politics, Ithaca, NY: Cornell University Press, 1994
71. European Parliament, Report (28 Ocak 2002).
72. Evans, Laurance, “Türkiye’nin Parçalanması Ve ABD Politikası”, Çev: T.Alaya, N.Uğurlu, Ö.Uğurlu, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.
73. Fox, Edward Whiting,“The Emergence Of The Modern European World”, Blackwell Publishers, Oxford, 1992.
74. Gelişim Hachette Ansiklopedisi,
75. Genç Mehmet, “İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri”, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 1997.
76. Gökgöz F.Mehmet, “Avrupa’nın Yeni Güvenlik Yapısında Batı Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Yeri”, Ankara: K.K. Basımevi, 2002
77. Görgülü İsmet, “Atatürk’ten Ermeni Sorunu, Belgelerle”,Bilgi Yayınevi,Ankara 2002.
78. Grolier International Americana Encyclopedia

79. Gunter Michael M., "Pursuing The Just Cause Of Their People", A Study of Contemporary Terrorism, Greenwood Pres, New York, 1986
80. Gül, İdil Işıl, "Avrupa Birliği Hukuku", Şefik Matbaası, İstanbul, 2002.
81. Günel, Kamil, "Coğrafyanın Siyasal Gücü", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1994.
82. Gürler, Ali İhsan, "Amerika Birleşik Devletleri'nin Yeni Büyük Ortadoğu Projesi Ve Bush Doktrini", Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2005.
83. Gürses Emin, "Ayrılıkçı Terörün Anatomisi/IRA-ETA-PKK", Bağlam Yay., İstanbul, 1997.
84. Gürses Emin, "Milliyetçi Hareketler ve Uluslararası Sistem", Bağlam Yay. İstanbul 1998.
85. Gürün Kamuran, "Fırtınalı Yıllar, Dışişleri Müsteşarlığı Anıları", Milliyet Yayınları, İstanbul, 1995
86. Hobsbawm Eric, "İmparatorluk Çağı 1875-1914", Dost Kitapevi, Ankara, 1999.
87. Hof, Ulrich Im, "Avrupa'da Aydınlanma", Çev: Şebnem Sunar, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2004.
88. Ignatieff Michael, "The Missed Chance in Bosnia", New York Review of Books, 29 February 1996.
89. International Management Development, World Competitiveness Yearbook, World Economic Forum Global Competitiveness Report.
90. İlhan Suat, "AB'ne Neden Hayır Jeopolitik Yaklaşım", Ötüken Yayınları, İstanbul, 2000.
91. İlhan, Suat: "Terör Neden Türkiye", ASAM Yayınları, Jeopolitik Strateji Ve Terör Dizisi 12, Ankara, 2002.
92. İlmen Vedii, "1.ve 2. Haçlı Seferleri Vekayinamesi", Yaba Yayınları, Ankara, 2005.
93. İltar Erdal Dr., "Ermeni Kilisesi ve Terör", Kök Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Serisi:11, Ankara, 1999.
94. İnat Kemal, Duran Burhanettin, Ataman Muhittin, "Dünya Çatışma Bölgeleri", Nobel Yayınevi, Ankara, 2004.
95. İnsan Hakları Eğitimi Muhtırası, EDOK-M:453-1, 1997.
96. Kalkan Adnan, "Avrupa Birliği mi?, Türk Birliği mi?" IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007

97. Kantarcı, Şenol, "Amerika Birleşik Devletlerinde Ermeniler Ve Ermeni Lobisi", Aktüel Yayınevi, İstanbul, 2004.
98. Karabekir, Kazım: "Ermeni Dosyası", Emre Yayınları, İstanbul, 2005.
99. Karaca, R.Kutay, "Dünyadaki Yeni Güç Çin, Tek Kutuptan Çift Kutuba", IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.
100. Karadağ Raif, "Petrol Fırtınası", Divan Yayınları, 1990.
101. Karul, Orhan, "Dinmeyen Sancı, Kürt Gerçeği", Erdini Basım Yayınevi, İstanbul, 1992.
102. Kekevi, Serkan, "Batının Çöküşü Ve Türk Dış Politikası", IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004.
103. Kekevi, Serkan, "Küreselleşmenin Türk Dış Politikasına Etkileri", Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2004.
104. Kılıçkap Tolga, "Yıkıcı ve Bölücü Örgütleri Barındıran ve Destekleyen İsveç Devletine Karşı Türkiye'nin Stratejik Yaklaşımları", GYTE Yüksek Lisans Tezi, 2005.
105. Kocabaş Süleyman, "Paris'in "Doğu Yolu"nda Yaptıkları Tarihte Türkler ve Fransızlar", Vatan Yayınları, İstanbul, 1990.
106. Kocamanoğlu, Ali: "Türkiye Açısından Doğu Akdeniz'in stratejik Önemi", Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2005.
107. Kona, Gamze Güngörmüş Yrd.Doç.Dr: "Uluslararası Çatışma Alanları Ve Türkiye'nin Güvenliği", IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.
108. Kongar, Emre: "Küresel Terör Ve Türkiye", Remzi Kitapevi, Aralık, 2001.
109. Konya Ticaret Odası Fransa Ülke Raporu, Etüd-Arastırma Servisi Mart 2007.
110. Kreyenbroek, Philip G., "Kürtler", Cep Kitapları, İstanbul, 2003.
111. Kurubaş Erol, "Asimilasyondan Tanınmaya Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları Ve Avrupa Yaklaşımı", Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004.
112. Laçiner Sedat, "Türkler Ve Ermeniler", Usak Yayınları, Ankara, 2005.
113. Laçiner, Sedat: "Türk Ermeni İlişkileri" Kaknüs Yayınevi, İstanbul, 2004.
114. Lewis Bernard, Ortadoğu, Sabah Kitapları, 1996.
115. Libardian, Gerard J., "Ermenilerin Devletleşme Sınavı", Çev: Alma Taşlıca, İletişim Yayınları, İstanbul, 2001.
116. Llera Francisco J., "Basque Polarization: Between Autonomy and Independence", Identity and Territorial Autonomy in Plural Societies, Der: William Safran and Ramon Maiz, Frank Cass Publishers, 2000.
117. Lozan Antlaşması, HAK Yayınları 2002.

118. Luraghi, Raimondo, "Sömürgecilik Tarihi", Çev: Halim İnal, E Yayınları, İstanbul, 2000.
119. M. Ignatieff " The Missed Chance in Bosnia", New York Review of Books, 29 February 1996.
120. Magdoff Harry, "Emperyalizm Çağı", Sosyalist Yayınları, İstanbul, 1997.
121. Malcolm, N., "Bosna", NY Univ. Press, 1994.
122. Manisalı, Erol, "Batı Ve Türkiye", Derin Yayınları, İstanbul, 2004.
123. Manisalı, Erol, "Türkiye Avrupa Kıskaçında", Derin Yayınları, İstanbul, 2005.
124. Mantran Robert, "16 – 18. Yüzyıllarda Osmanlı İmparatorluğu", Tercüme: Kılıçbay Mehmet Ali , İmge Kitabevi, Ankara, 1995 .
125. Martinez Luis, "The Algerian Civil War 1990–1998", Hurst&Company, London, 2000.
126. Mazıcı, Nurşen Prof.Dr.i"ABD'nin Güney Kafkasya Politikası Olarak Ermenistan Sorunu", Pozitif Yayıncılık, İstanbul, 2005.
127. Melek Abdurrahman, "Dr. ,Hatay Nasıl Kurtuldu", Türk Tarih Kurumu.1966 .
128. Meydan Larousse
129. Michael Howard, Wm. Roger Louis: "The Oxford History Of The Twentieth Century", Oxford University Press, New York, 1998.
130. Milliyet Yayınları: " Yüz Büyük İnsan", İstanbul, Kasım 1971.
131. Mumcu Ahmet, "Siyasal Tarihe Giriş", Turhan Kitapevi, Ankara, 1980
132. Mütercimler, Erol, "21 Yüzyıl Ve Türkiye", Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2000.
133. N.A. Addinall, "Le Rassemblement Pur La Republique", N.A. Addianall (der.), French Political Parties, University Of Wales Press, 1995
134. Napoleoni, Loretta: "Modern Cihat", Çev: Neşenur Domaniç, Nusret Avhan, Bulut Yayınevi, İstanbul,2004.
135. NBC Ok. ve Eğt.Mrk.K.lığı, "Çevre Ülkelerin NBC Tehdidi Dokümanı", NBC Ok. ve Eğt.Mrk.K.lığı Basımevi, 2000
136. Nicolae Jorga,"Osmanlı İmparatorluğu Tarihi", Yeditepe Yayınevi, 2005.
137. Oğuz Mevlüt,"Anadolu'nun Fethi Türk Ermeni İlişkileri Ve Kilise", Bayrak Yayıncılık, İstanbul, 2004.
138. Ovendale Ritchie, "Anglo-American Relations in the Twentieth Century", MacMillan Press, London, 1998
139. Örgün, Faruk, "Küresel Terör", Okumuş Adam Yayınları., İstanbul, 2001.
140. Öymen, Onur, "Türkiye'nin Gücü" Remzi Kitabevi, İstanbul, 2003.

141. Özbudun Ergun, “Batı Demokrasilerinde ve Türkiye’de Parti Disiplini”,: A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara ,1968.
142. Özcan Ali Nihat, “PKK (Kürdistan İşçi Partisi) Tarihi İdeolojisi Ve Yöntemi”, ASAM Yayınları, Jeopolitik Strateji Ve Terör Dizisi 2, Ankara, 1999.
143. Özdağ Ümit, “Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri”, Asam Yayınları, Ankara, 2003.
144. Özmen, Süleyman: “Ortadoğu’da Etnik, Dini Çatışmalar Ve İsrail”, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, Erzurum, 2002.
145. Özoğlu Ali, “Şifre Çözüldü Masonlarda Türkiye’ye Kanlı Hediye Asala-PKK”, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.
146. Özsoy, Murat: “İsveç Ve Filmin İkinci Yarısı”, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2002.
147. Reisoğlu Safa, Prof.Dr.,”Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları”,Beta Yayınları, Ankara 2001.
148. Roberts J.M., “History of the Wolrd”,Oxford University Press,New York,1993.
149. Rondeau Jean-Pierre, Aspects veritables de le rebellion algerienne (Cezayir İsyasında Gerçek Manzaralar),Paris,Dualpha,2001.
150. Sander Oral, “Siyasi Tarih Cilt 1 İlkçağlardan 1918’e”, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.
151. Sander, Oral: “Siyasi Tarih (1918-1994)”, İmge Kitabevi, İstanbul, 2004.
152. Sarkozy Nicolas ,”İtirafımlarım”,Karakutu Yayınları, İstanbul, 2006.
153. Seki Yusuf, “Dış Basında Ermeni Meselesi, (1999–2003)”, Ankara Basın yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü yayınları 2004
154. Sert, Selahattin,“Fransızların Ermenileri Yok Etme Planı – Kilikya 1918-1922 Haçın Ölüm Kampı”, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2005.
155. Smith, K. E., “Enlargement and European Order”, in Christopher Hill and Michael Smith (eds.), International Relations and the European Union, Oxford University Press: Oxford, 2005
156. Soysal İsmail, Mihin Eren, “Türk İncelemeleri Yapan Kuruluşlar”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1977.
157. Sökmen Tayfun, “Hatay’ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar”, Yıldız Teknik Üniversitesi elektronik kitap kütüphanesi,
158. Sükan, Faruk: “İhanetler Karşısında Türkiye”, Kültür Ofset, Ankara, 1995.
159. Süslü, Azmi: “Türk Tarihinde Ermeniler”, Kars Kafkas Üniversitesi Yayınları, Ankara 1995.

160. Şahin, Süreyya Doç.Dr.: “Türkiyede’ki Patrikhaneler”, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2003.
161. Şehirli, Atilla: “Türkiye’de Bölücü Terör”, Burak Yayınları, İstanbul, 2000.
162. Şimşir Bilal, “Şehit Diplomatlarımız, (1973-1994)”, Bilgi Yayınevi,Ankara, 2000
163. Taflan H.Serhan, “Dünya Ve Türkiye’deki Mevcut Alternatif Enerji Kaynakları Ve Politikaları”, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gebze 2003.
164. Talat Paşa,“Ermeni Vahşeti”, Örgün Yayınevi, İstanbul, 2005.
165. Taneri Aydın, Prof. Dr., “Osmanlı Kara Ve Deniz Kuvvetleri”, Utku Basımevi, Ankara, 1981.
166. Temel Britanica Ansiklopedisi
167. Terörizm Sorunu ve Türkiye, Emniyet Genel Müdürlüğü Yayını, No.55.
168. Tezkan Yılmaz, Taşar Murat M., “Dünden Bugüne Jeopolitik”, Ülke Kitapları, İstanbul, 2002.
169. Tezkan Yılmaz: “Jeopolitikten Milli Güvenliğe”, Ülke Kitapları, İstanbul, 2005.
170. Tezkan Yılmaz: “Siyaset, Strateji Ve Milli Güvenlik”, Ülke Kitapları, İstanbul, 2005.
171. Tilly, Charles: “Zor, Sermaye Ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu”, Çev: Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, Ankara, 2001.
172. Toker, Mert: “Türk Avrupa Günlüğü”, Pmr Yayıncılık, İstanbul, 2003.
173. Türkiye’nin Dış Politikasında AB ve Alternatifleri, HAK Yayınları.
174. Uçarol Rıfat Dr., Siyasi Tarih, Filiz Kitabevi, İstanbul,2000.
175. Ülken, Yüksel (Prof.Dr.), “Atatürk İlkeleri Ve İnkılap Tarihi II”, Yüksek Öğretim Kurulu Yayınları, Ankara, 1987.
176. Vatandaş Aydoğan,“Asala Operasyonları / Aslında Ne Oldu?”,Alfa Basım Yayım, 2002.
177. White,Jonathan R.,“Terrorism”, West/Wadsworth Publihing Company, USA, 1997.
178. Yalman, T.Aytaç (Org.),“2000’li Yıllarda Türkiye’nin Vizyonu Ve Terörün Çöküşü”, 2. Ordu Komutanlığı Matbaası, Diyarbakır, 1999.
179. Yavi Ersal – Necla Yazıcıoğlu Yavi, “Batı Medyası Ve Kaynaklarına Göre Avrupa Birliğinin Önlenemeyen Düşüşü”, Yazıcı Yayın Evi, İzmir, 2004.
180. Yıldız, Yavuz Gökalp Dr., “Oyun İçinde Oyun Büyük Ortadoğu”, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2004.
181. Yılmaz Veli, Dr., “Siyasi Tarih”,Harp Akademileri Basım Yayım,İstanbul,1998.

182. Yılmaz, Türel: “Uluslararası Politikada Ortadoğu Birinci Dünya Savaşından 2000’e”, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004.
183. Yürükel Sefa, “Batı Tarihinde İnsanlık Suçları”, Marmara Grubu Stratejik Ve Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul, 2002.

MAKALELER

184. Akarcalı Bülent, “Ermeni Soykırım İddiaları Üzerine Düşünceler”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
185. Akgönül Samim, “The Armenian Community of France and Turkey: Propaganda and Lobbyism”, Review of Armenian Studies, Vol. 1, No. 3, 2003.
186. Akgül Deniz Altınbaş, “6 Ekim Ve Sonrasında Türkiye-AB İlişkileri”, Kasım, 2004.
187. Akgül Deniz Altınbaş, “Avrupa’nın Geleceği: Avrupa Birleşik Devletleri Federasyonu Mu?”, Nisan, 2002.
188. Akgül, Deniz Altınbaş, “11 Mart Madrid Olayları”, Eylül, 2004.
189. Akgün Nezihe, “Yenilebilir Enerji Kaynakları”, 2004.
190. Akın Erkan Doç.Dr.: “Kürt Sorunu Ve Demokrasi”, Avrasya Dosyası, Sayı: 1, Ankara, 1996.
191. Aklan Necati, “Türkiye’nin Terörizm İle Mücadelesi”, 2003.
192. Aktan Gündüz (E) Büyükelçi: “Bölünmemek İçin Gayret Sarf Etme Sorumluluğu Ülkelere Aittir” Kasım, 2004.
193. Aktan Gündüz, “Turkish-Armenian Dialogue” Turkish Daily News, (11 Temmuz 2001).
194. Aktürk Şener, “Soykırımlar Defteri Ve Aşırı Çifte Standart”, 7 Mayıs 2005.
195. Alkan Haluk, “Lübnan Ulus Devlet Olabilir mi?” Avrasya Dosyası, Sonbahar 2000, sayı.3.
196. Altıntaş Nazım, “Nükleer Silahlanma ve Türkiye”, Silahlı Kuvvetler Dergisi.
197. Altunışık M.Benli Dr., “Petrol Gelirleri”, Avrasya Dosyası, Sayı: 2, Ankara, 1996.
198. Arda Ahmet, “Ermeni Sorunu Hakkında Bir Değerlendirme”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
199. Arslan AlimYrd.Doç.Dr., “Modern Türk Askeri Elitlerinin Oluşumu Ve Ordu Din İdeoloji Ve Siyaset İlişkisi”, 2003.

200. Arslan Esat Doç.Dr.: “Bir Başka Açıdan Ermeni Sorunsalı”, İkibinyirmiüç, Sayı: 48, 15 Nisan 2005.
201. Arslan Esat, “Fransa Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım Yasasının Kabul Edilmesinden Sonraki Yeni Değerlendirmeler”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
202. As Efdal, “19.Yy Avrupa’sın da Demokratikleşme Hareketleri”, Temmuz, 2004.
203. Atanır Tahir Bora, “Avrupa’da Terör Zirveleri”, Mart 2004.
204. Atay Mehmet, “Ortadoğuda Terör Savaşı ve Barış Arayışları”, Avrasya Dosyası. Ankara 1996
205. Aydın Ali İhsan, “Sarkozy’den korkmalı mı?”Aksiyon Haftalık Haber Dergisi, Sayı: 529
206. Aydoğan Osman, “XXI. Yüzyıla Girerken Değişen Dünyadaki Jeopolitik Ve Çatışma Parametreleri”, Ekim 2002.
207. Babacan Hasan Yrd.Doç.Dr.,“Sevk Ve İskan Kararının Uygulanmasında Talat Paşanın Hassasiyeti”, İkibinyirmiüç, Sayı: 48, 15 Nisan 2005.
208. Başaran Nurettin, “Fransız Ulusal Meclisinde Ermeni soykırım Yasasına Bakışı: Avrupa, ABD ve İsviçre ve Türkiye’nin Yaklaşımı” Stratejik Analiz cilt.1, Sayı 12,(Nisan 2001).
209. Bayramoğlu Nisa N., “Amerika Birleşik Devletleri’nde Lobi Faaliyetleri”, Ankara 1985.
210. Benjamin Jones, “Separatistits Step Up Terror Campaign”, Europe, November 2000, Issue 401.
211. Benjamin Jones, “Spain Endures Scourge of the ETA”, Europe, October 2001, Issue 410.
212. Beydilli Kemal, "1828–1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Doğu Anadolu'dan Rusya'ya Göçürülen Ermeniler", Belgeler, Sayı: 17
213. Birer İsmail: “11 Eylül Ve Sonrasına Stratejik Menfaatler Açısından Bakış”, Ocak 2002.
214. Bostanoğlu Burcu,“Soğuk Savaş Güdülenmesi Ve Ortadoğu”, Avrasya Dosyası, Sayı: 2, Ankara, 1996.
215. Bozkurt Enver Doç.Dr.,“Kopenhag Zirvesi Sonunda Kıbrıs’taki Gelişmeler Ve Türkiye AB İlişkilerine Etkisi”, 2004.
216. Bruinessen Martin Van, “Kürt Toplumunu, Etnisite, Ulusçuluk Ve Mülteci Sorunları”, 1992.

217. Brzezinski Zbigniew, “Yeni Avrupa ile Yaşamak”, National Interest dergisi yazısı, 2000 basımı.
218. Bulaç Ali, “Avrupa Birliği ve Türkiye”, İstanbul, 2001.
219. C. Weinberger, “Fighting for Peace: Seven Critical Years at the Pentagon”, London, 1990.
220. Caşın Mesut Dr., “Uluslararası Terörizm Ve Organize Suçların Yeni Stratejilerine Karşı Barışın Tesisi İstanbul 1999” Konferans Notları.
221. Caşın Mesut Hakkı - Dedeoğlu Beril, “Yeni Avrupa Güvenlik Kimliğinde Stratejik Arayışlar”, Avrasya Dosyası Cilt:5, Sayı:4
222. Caşın, M.Hakkı: “Uluslararası Politika Stratejilerinde Hava Gücünün Rolü”, Jeopolitik Dergisi, 2004.
223. Caşın Hakkı Dr., HAK.ıgında verilen “Uluslar arası Suç Örgütleri ve Terörizm” konulu konferans
224. Charles A. Kupchan, "In Defence of European Defence: An American Perspective", Survival, Vol: 42:2, Summer, 2000.
225. Clarke Jonathan G., "The European Union in the 21st Century: Friend or Foe",
226. Costigliola F., "The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe", Diplomatic History, Vol: 8, 1984.
227. Costigliola, F, "The Failed Design, de Gaulle and the Struggle for Europe", Diplomatic History, Vol: 8, 1984.
228. Cömert Servet, “Jeopolitik Ve Türkiye’nin Yer Aldığı Yeni Jeopolitik Ortam”, Jeopolitik Dergisi, 2004.
229. Çağrı Erhan: “Türkiye’nin Karakterindeki Asyalı Boyut: Avrupa Birliği Üyeliği İçin Bir Engel Yada Kolaylık mı?”, Haziran 2004.
230. Çay Mehmet Abdulhaluk, “Ermeni Meselesi Üzerine Bazı Notlar”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
231. Çaycı Sadi Doç.Dr., “Terörle Mücadele ve Birleşmiş Milletler”, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2004.
232. Çeçen Anıl, “Avrupa Türkiye’yi Neden Almaz Yada Önce Uyut Sonra Unut”, Temmuz 2003.
233. Çolak Levent, “Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışlarında Değişim”, Sempozyum Bildirisi
234. Çomak Hasret Prof.Dr, “Yeni Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde; AGSP’da Meydana Gelen Gelişmeler Ve Türkiye’nin Uyumu”, 2003.

235. Daftary Farimah, "Insular Autonomy: A Framework for Conflict Settlement? A Comparative Study of Corsica and Aland Islands", *The Global Review of Ethnopolitics*, c.1, n.1, September 2000.
236. Dauderstädt Michael: "Güvenlik Meselesi Paha Bıçılmaz Bir Unsur Olduğunda Eşit Olmayan Dünya'nın İstikrara Kavuşturulmasının Zorluğu", Çev: Recai Çalışkan.
237. Deep Mary-Jane, "İslam and National Identity in Algeria," *Muslim World*, Nisan 1997, cilt 87.
238. Doğan Mesut, "Büyük İsrail Projesi Ve Türkiye", 2003.
239. Dokupil Susanna, "Chirac's Secularism Goes Too Far"
240. Donnelly Jack, "Teoride ve Uygulamada Evrensel İnsan Hakları ", İstanbul, 1995.
241. Dündükcü Özlem, "ABD İle AB'nin Ortaklığı Geliştirme Arayışları", 2004.
242. Dülger Volkan M., "Kitle İletişim Araçları Ve Terörizm", 2004.
243. Dündar Uğur, "PKK-Uyuşturucu Bağlantısı", Mart 1999.
244. Elekdağ Sükrü, "Avrupa'nın Yeni Güvenlik Mimarisi ve Türkiye", *Milliyet*, 4 Mayıs 1996.
245. Elgie Robert, "France: The Limits to Prime-Ministerial Government in a Semi-Presidential system". *West European Politics*, Vol. 14, No. 2, 1991.
246. Enhaili Aziz ve Adda Oumelkeir, "State and Islamism in the Magreb," *Middle East Review of International Affairs*, cilt 7, sayı 1, 2003
247. Ercan Yavuz, "Ermeni Meselesi Yok, Türk Düşmanlığı Var", *Yeni Türkiye*, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
248. Erdoğan İnce Dilşen, Arş. Gör. "Ermeni Sorununun Ortaya Çıkışında Amerika Birleşik Devletleri'nin Rolü", *İkibinyirmüç*, Sayı: 48, , 15 Nisan 2005.
249. Erhan Selahattin, Yrd.Doç.Dr. , "Batının Kürt Sorunu", 2005.
250. Ersoy Ömer: "AB'nin Göç Ve İltica Politikasındaki Yeni Aracı Eurodac", 2004.
251. Ersun Ömer: "Ermenistan Soykırım İnadı Ve Kaybedilen Gelecek", *Stratejik Analiz*, Sayı:60, Ankara, Nisan 2005.
252. Ertugay Zeki, "Ermeni Meselesi Ve Fransa'nın Tavrı", *Yeni Türkiye*, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
253. Eşen Mustafa Türker: "Yaşlı Avrupa", Aralık 2004.
254. Fiszer Michal And Gruszczyński Jerzy, "France, Sweden Work On New Ucav", 2004.
255. Ford Peter , "French secularism vs. turbans, other symbols of faith, Staff writer of *The Christian Science Monitor*"

256. Ford Peter, "Corsica Fire Puts French Leaders on the Hot Seat," Christian Science Monitor, 5/10/1998,c.91, n.114.
257. Ford Peter, "Corsican Autonomy Divides French Leadership ," Christian Science Monitor, 25/08/2000.
258. Francis David J., "Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation?," Third World Quarterly, c.20, n.2, 1999.
259. Froehly J. P , "The French Perspective", German Foreign Policy Dialog, Vol: 1, No: 2, July 2000.
260. Gökçin Muammer, "Terör Üretenler Ve Mağdurları", Ocak 2004.
261. Göyünç Nejat: "Ermeni Tehciri Ve Soykırım İddiaları", Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
262. Guvén Louise, "Avrupa Birliği'nde İnsan Hakları", 2002.
263. Gürbüz Evren, "Fransız Ulusal Meclisinde Ermeni Soykırım İddiaları ve Çözüm Önerileri" Yeni Türkiye Ermeni Sorunu özel sayısı, Sayı 37, (Ocak – Şubat 2001).
264. Güven Veli Fatih, "Terörle Mücadelede Avrupa İle İşbirliği Ve DHKP-C'ye Yönelik Operasyon", Mayıs 2004.
265. Güven Veli Fatih, "Yüksek Riskli Seçim İşbirliği Ve PKK Terör Örgütünün Yerel Seçimlere Etkisi", Mart 2004.
266. Güven Veli Fatih, "PKK'nın Yeni Oluşumu Kongra-Gel'in 2004 Yılında Olası Tehdit Durumu", Ocak 2004.
267. Hasan Mazin, "Araplara Göre Büyük Ortadoğu Ve Demokrasi", 2 Mayıs 2005.
268. Heisbourg François, Chairman. Geneva Centre for Security Policy "European Defence Takes a Leap Forward" NATO Review Sprig/Summer 2000, Brussels, Belgium.
269. Howorth J, "Britain, France and the European Defence Initiative", Survival, Vol: 42, No; 2, Summer 2000.
270. Hughes Alex, "France/China, Intercultural Imaginings"
271. Ignatieff Michael, " The Missed Chance in Bosnia", New York Review of Books, 29 February 1996.
272. İlder Erdal, "Ermeni Propandasının Kaynakları", Ankara 1994.
273. İzgi Ömer, "Tarihi Gerçeklerle Bağdaşmayan Ermeni İddiaları", Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
274. Kantarcı Şenol Dr., "Ermenilerin Katlettiği İttihat Ve Terakki Mensuplarına Atatürk Sahip Çıkmıştır", İkibinyirmüç,Sayı: 48, 15 Nisan 2005.

275. Karagül Soner, “Avrupa Birliği ve Ermeni sorunu”, Ermeni Araştırmaları, Sayı.8, Ankara,2003
276. Karakaya Recep, “Ermeni Tehciri”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
277. Karaosmanoğlu Ali, Prof.Dr., AGSK, AB ve NATO İlişkilerinin Geleceği, Türkiye’ye Etkileri Sempozyumu, AB ve NATO Üyesi Ülkelerin Ulusal Güvenlik Stratejileri Bildirisi, HAK Basımevi 2001.
278. Karlsson Ingmar: “Bir Avrupalı Kimliği Var Mıdır?”, 2003.
279. Kasım Kamer, “Türk-Ermeni Barışma Komisyonu: Kısa Süren Bir Diyalog Girişimi”, Stratejik Analiz, Cilt. 2, Sayı 22, (Şubat 2002).
280. Kayacı Adem, “Uluslararası Terörizm Ve 11 Eylül 2001’ De ABD’ne Yapılan Terörist Saldırıları Sonrası Yaşanan Gelişmeler”, 2001.
281. Ketencioğlu Halil, “Geleceğin Avrupa Ordusu”
282. Kılıç Davut Yrd.Doç.Dr., “Rusya’nın Doğu Anadolu Siyasetinde Eçmiyazın Kilisesinin Rolü”, Ermeni Araştırmaları, Sayı:2, Ağustos 2001.
283. Kirişçi Kemal Doç.Dr.: “Türkiye Ve Kürt Güvenlik Bölgesi”, Avrasya Dosyası, Sayı: 1, Ankara, 1996.
284. Koçbil Gülçil, “Terörle Savaş: Askeri Güç kullanımı Gerçek Çözüm mü?”, 2004.
285. Kodaman Timuçin Dr., “İngiltere-Rusya Ve Ermeniler”, Sayı: 48, İkibinyirmüç, 15 Nisan 2005.
286. Kohen Sami, “Çifte Standart Meselesi”, 29 Nisan 2005.
287. Koloğlu Orhan, “Asala Nasıl Meydana Çıktı”, Popüler Tarih Dergisi, Sayı. Nisan 2001
288. Koltuk Nuran, “Adana’da Fransız İşgalinde Ermenilerin Rolü”, Ermeni Araştırmaları, Sayı.11, (Sonbahar 2003).
289. Konukçu Enver, “Ermenistan Kararnamesi”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
290. Köni Hasan Prof.Dr., “Makro Terörizm Ve Değişen Yeni Uluslararası Ortam Mı?”, 2001.
291. Krepinevich A., “Transforming Alliances”, Future Strategy, CSBA, Şubat 2000.
292. Kuloğlu Armağan (E) Tümğ., “Ortadoğu’daki Son Gelişmeler Ve Türkiye”, 2005.
293. Kuloğlu Armağan (E) Tümğ., “Savaş Ve Terör”, 2004.
294. Kuloğlu Armağan (E) Tümğ., “Türkiye Kendini İmha Ediyor”, 2004.
295. Kurmel Ömer AYTEK, “Dünyada Yeni Jeostratejik Dengeler Ve Kuzey Kafkasya”, 2003.

296. Kurubaş Erol, “Avrupa Birliği'nin Azınlıklara Yaklaşımı ve Avrupa Bütünleşmesine Etkileri” Liberal Düşünce, Yaz 2001, Sayı:23.
297. Laciner Sedat, "ABD-İngiltere: Özel Bir İlişki", Avrasya Dosyası, Cilt : 6, Sayı :2, Yaz, 2000.
298. Laçiner Sedat, Doç. Dr., “Fransa-Türkiye İlişkilerinde Ermeni Sorunu”, Usak Stratejik Gündem
299. Laçiner Sedat, “Eski Avrupa, Avrupa Birliğine Karşı”, 2004.
300. Laçiner Sedat, “Med-Tv'nin Etki Ve İşlevleri”, 2002.
301. Lönnback Lars Johan, “Avrupa Birliği Hukuku,Ortak Bir Avrupa İltica Ve Göç Politikasına Doğru”, İstanbul 2002.
302. Lütem Ömer E., “Olaylar ve Yorumlar”, Ermeni Araştırmaları, Cilt: 1, Sayı: 1, Mart—Nisan-Mayıs 2001.
303. Marcou Jean, Prof. Dr., “Türkiye Bir Seçim Malzemesi Olamayacak Kadar Değerli”, Usak Stratejik Gündem
304. Mathews Johm Lloyd, “The Future of American Presence in Europe”, US Army War College, Mayıs 2000,
305. Mccarty Justin Prof.Dr., “Bırakın Tarihçiler Karar Versin”, Ermeni Araştırmaları, Sayı:2, Ağustos 2001.
306. Mees Ludger, “Between Votes And Bulets.Conflicting Ethnic Identities in the Basque Country”, Ethnic and Racial Studies, September 2001, Vol 24, No 5.
307. Mengin Françoise, “Hiding The Sino-Taiwanese Dispute France-China Global Partnership and Taiwan Issue”, CERİ, Sciences Po.
308. O'Neil Patrick Prof.Dr., “European Political Systems”
309. Oğuz Hayati, “Uluslararası Dengeler Ve Uluslararası İlişkiler”, İzmir, 2001.
310. Oğuz Yılmaz , “Terör Ve Yeni Dünya Düzeni”, 2002.
311. Oktay Hasan, “AB'nin Soykırım Dayatması”, Millet, Yıl.1,Sayı.5 ,Kasım 2002, Ankara.
312. Oktay Hasan, “Komşumuz Ermenistan: Ermenistan Seyahatinin Düşündükleri”, Stratejik Analiz, Cilt.5, Sayı 55, (Kasım 2004).
313. Olson Robert Prof.Dr., “Kürt Sorunu Ve Türk Dışpolitikası”, Avrasya Dosyası, Sayı: 2, Ankara, 1996.
314. Ögün Tuncay Yrd.Doç.Dr., “Soykırım Tartışmalarının Unutturduğu Müslüman Mülteciler”, İkibinyirmüç, Sayı: 48, 15 Nisan 2005.

315. Öymen Onur, NATO Daimi Temsilcisi-Büyükelçi "Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği sunuşu", 23 Kasım 2000.
316. Özdağ Ümit, Prof.Dr., "Irak'ta Amerikan ve Türk Politikaları", ASAM Çalışması Sayı:2
317. Özerman Pınar, Savunma Sanayiindeki Teknolojik Gelişmeler Sempozyumu, KHO, Bildiriler-1, Ankara 2004.
318. Özgen Necati, "PKK Terör Örgütünün Legalleşme Faaliyetleri", Mayıs 2004.
319. Özgül Cemil M.: "Osmanlı Devleti'nde Ermeniler", Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
320. Öztürk O.Metin, Doç.Dr. , "Yakın Geleceğe İlişkin Küresel Kestirimler ve Türkiye", Silahlı K.Dergisi Sayı:364, 2000.
321. Pehlivanlı Hamit, Dr., "Tarih Boyunca Türk-Fransız Münasebetlerinin İktisadi, Siyasi Bakımdan Tetkiki", Gnkur.Bşk.lığı , Türk Askeri Tarih Komisyonu
322. Polat Eylem, "Soğuk Savaş Sonrası ABD-AB İlişkileri-Olaylar Ve Yorumlar" Ankara Üniversitesi S.B.F Sayı 35.
323. Sandıklı Atilla, "Tarihsel Perspektif İçinde Kıbrıs Sorunu ve AB", HAK Bülteni, Sayı : 200, İstanbul, 2001.
324. Sappok Carla, "AB Ortak İltica Politikası Arayışında", 2004.
325. Sarıay Yusuf Doç.Dr.: "Tehcir Önceden Planlanmış Değildir!", Sayı: 48, İkibinyirmiüç, 15 Nisan 2005.
326. Sarıay Yusuf, "Fransa'nın Ermenilere yönelik Tarihi Temelleri" Ermeni Araştırmaları, Sayı.7, (Sonbahar 2002), Ankara.
327. Schmidt Peter, "Separable but not Separate". NATO Review; Volume: 48, Spring-Summer 2000.
328. Shepard William S., "The ETA: Spain Fights Europe's Last Active Terrorist Group", Mediterranean Quarterly, Winter 2002, Vol 13, No 1.
329. Solana Havier, "Yeni Avrupa İçin Yeni NATO Mimarisi", 2003.
330. Spohn Willfried, "Multiple Modernity, Nationalism and Religion: A Global Perspective", Current Sociology, Cilt 51, No. ¾, Mayıs/Haziran 2003.
331. Şahin Enis Prof.Dr., "Bir Ermeni Propaganda Klasığı: Mavi Kitap(Blue Book)", , İkibinyirmiüç,Sayı: 48,15 Nisan 2005.
332. Şahin Enis, "Ermeni Meselesi Ve Türkiye'de Neler Yapılmadı Ve Neler Yapmalı?" Stradigma Dergisi Sayı.3, Nisan 2003.

333. Şen Faruk, “ Avrupa’da Yaşayan Türk Göçmenleri Aktüel Konumlu ve Geleceği “, Karizma, (Temmuz-Ağustos-Eylül 2004), Yıl.5, Sayı. 19
334. Şen Şamil,“AB Enerji Sağlama Güvenliği Stratejisi Ve Türkiye”, 2004.
335. Şener Cemal, “Dil, Din, Milliyet İlişkisi”, 2002.
336. Şimşir Bilal Dr., “Amerika’daki Ermeni Propagandası Ve Büyükelçi Ahmet Rüstem Bey”, Ermeni Araştırmaları, Sayı:2, Ağustos 2001.
337. Tacer Pulat Y., “Ermenilere Soykırım Yapıldığı Savının Hukuksal ve Ahlaki Açılardan değerlendirilmesi” , Ermeni Araştırmaları, Cilt: 1, Sayı: 2, Haziran-Temmuz-Ağustos 2001.
338. Talay İstemihan M., “Ermeni Sorunu Üzerine Düşünceler”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
339. Taşkıran Cemalettin: “Türk – Ermeni İlişkileri, Tehcir Olayı ve Sözde Soykırım”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
340. Tezcan Ercüment Doç.Dr.: “Avrupa Birliği Anayasa Taslağı Ve Öngördüğü Yenilikler”, 2004.
341. Thomas Leutbecher , “Energy Sector in France and the UK”, Economics / Business: Political Economics, Helsinki School of Business (Haaga Instituuti), 2002.
342. Toluner Sevin, “Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları”, İstanbul 2000
343. Türk Mustafa Gül, “Ermeni İlişkileri”, Yeni Türkiye, Sayı:37, Ocak-Şubat 2001.
344. Türkmen İlter, “Türkiye’nin Yeni Jeopolitiği” Konferans, Şubat 1998, İstanbul.
345. Ünal Ömer Faruk: “Göçmenler Sorunu Çok Kültürlü Toplum Tezi Ve Avrupa”, 1999.
346. Woodworth Paddy, “Why do They Kill” World Policy Journal, Spring-2001, Vol 18, No 1.
347. Yeniçeri Özcan Prof.Dr., “Türkiye’de Modernleşmenin Ayrıştırma İdeolojisine Dönüşmesi”, İkibinyirmiüç,Sayı: 48, 15 Nisan 2005.
348. Yılmaz Fatma, “Avrupa Birliği Genişleme – Derinleşme İkilemi: Birlik İçi ve Dışından İki Farklı Bakış Açısı” ;
349. Zilan Aytakin: “Ulusal Teknoloji Yeteneği Ve Savunma Sanayi”, Savunma Sanayicileri Derneği, Ankara, 2004.
350. Zülfikar Fahir, Aslan Mert,” Türk Savunma Sanayi”, SSM, Ankara, Şubat 2000.

GAZETE, DERGİ VE AJANSLAR

351. Agence France-Presse
352. Agos
353. Aksiyon Haftalık Haber Dergisi
354. Akşam
355. Ap Worldstream
356. Asbarez Armenian Daily Newspaper
357. Aselsan Dergisi
358. Associated Press
359. Aviation Week & Space Technology
360. Avrasya Dosyası,
361. Avrupa ve Akdeniz Askeri Statülü Zabıta Kuvvetleri Ve Jandarmalar Birliği (FİEP) Dergisi
362. Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
363. Business Week
364. Cumhuriyet
365. Cumhuriyet Strateji Dergisi
366. Deniz Kuvvetleri Dergisi
367. Diplomatic History,
368. Dünya Enerji Dergisi
369. Economist
370. El-Şark
371. Emniyet Genel Müdürlüğü Yayınları
372. Ermeni Araştırmaları
373. Europe
374. Future Strategy
375. Hava Kuvvetleri Dergisi Ocak 2004 sayısı
376. Hürriyet
377. International Security Review
378. İha (İhlas Haber Ajansı)
379. İkibinyirmiüç, 15 Nisan 2005.
380. Jeopolitik Dergisi.

381. La documentation française
382. Le Figaro
383. Le Monde
384. Liberation
385. M5 Strateji Ve Haber Politika Dergisi
386. Mediterranean Quarterly
387. Mha News Agency
388. Middle East Review of International Affairs
389. Military Technology Dergisi
390. Milliyet
391. MSI Aylık Savunma Teknolojileri Dergisi
392. Muslim World, Nisan 1997, cilt 87.
393. National Interest dergisi
394. National Geographic Dergisi
395. NATO Review
396. Naval Forces
397. Nethaber,
398. Ntvmsnbc
399. Önce Vatan
400. PanArmenian Network
401. Popüler Tarih Dergisi
402. Radikal
403. Review of Armenian Studies
404. Savunma ve Havacılık Dergisi
405. Silahlı Kuvvetler Dergisi
406. Stradigma Dergisi Sayı.3, Nisan 2003.
407. Stratejik Analiz
408. Turkish Daily News
409. Ulusal Strateji Savunma Ve Sivil Havacılık Dergisi
410. Vatan gazetesi
411. World Policy Journal
412. Yeni Türkiye
413. Yeniçağ gazetesi
414. Zaman,

415. Zırhlı Birlikler Dergisi

İNTERNET

416. <http://www.brainstorm.com>.
417. <http://www.armeniadiaspora.com/population/index.html>.
418. <http://ashta.free.fr/Francenow/rough33sel.htm>.
419. http://businessafrika.hispeed.com/africabiz/countries/cote_ivoire.htm.
420. http://chronicle.augusta.com/stories/050304/op__046-6587.shtml.
421. <http://eic-istanbul.org/dokumanlar/abm/>.
422. <http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/ilerle04.pdf>
423. http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_11_00/pdf/en/tu_en.pdf,s.67.
424. <http://facstaff.gallaudet.edu/david.penna/France.html>.
425. <http://folk.uio.no/stvrm1/aktualitet.korsika.htm>.
426. <http://miquelon.org/gripes/109.html>.
427. http://news.xinhuanet.com/english/2004-10/11/content_2078117.htm.
428. http://www.abhaber.net/nt_hbr_056.htm
429. <http://www.aksam.com.tr>
430. <http://www.allAfrica.com/stories>.
431. http://www.ambafrance-tr.org/article.php3?id_article=372.
432. <http://www.angelfire.com>
433. <http://www.answers.com/topic/charles-de-gaulle-r-91>.
434. <http://www.Armenianfrum.org/site/english/index-e.html>.
435. <http://www.army.mil/usassi>
436. <http://www.Asbares.com./archive/2002/02.25.htm#n4>
437. <http://www.avsam.org>
438. <http://www.bbc.co.uk>
439. <http://www.belgenet.com>
440. <http://www.biltek.tubitak.gov.tr>
441. <http://www.bkd.org.tr>
442. <http://www.britannica.com>
443. <http://www.buckingham.ac.uk>
444. <http://www.byegm.gov.tr>

445. <http://www.calisma.gov.tr>
446. <http://www.cerisciencespo.com/archive/july01/mengin.pdf>
447. http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2004-10/11/content_381139.htm
448. <http://www.cia.gov>
449. http://www.cnes.fr/html/_111_119_201_.php.
450. <http://www.csmonitor.com/2004/0202/p01s02-woeu.html>.
451. <http://www.defencetalk.com/pictures/showgallery.php/cat/8>.
452. <http://www.defense.gouv.fr>
453. <http://www.defenseindustrydaily.com>
454. <http://www.diplomatikgozlem.com>.
455. <http://www.dree.org/economie/>.
456. <http://www.dual.com/-users/icas>.
457. <http://www.eafcd.org>.
458. <http://www.education.yahoo.com>
459. <http://www.egm.gov.tr>
460. <http://www.eic.org.tr>.
461. <http://www.elysee.fr/>
462. http://www.ethnopolitics.org/archive/volume_1/issue_1/daftary.pdf .
463. <http://www.euronet.nl>
464. <http://www.europa.eu.int>
465. <http://www.europol.eu.int>
466. <http://www.foreignpolicy.org.tr>
467. <http://www.foreigntrade.gov.tr>
468. <http://www.ft.com/>
469. <http://www.geocities.com>
470. <http://www.grin.com/en/preview/4572.html>.
471. <http://www.infoplease.com/ipa/A0107517.html>.
472. <http://www.infstatistics.org>
473. <http://www.istanbul.edu.tr>
474. <http://www.ito.org.tr>
475. <http://www.law.cornell.edu>
476. <http://www.legislation.hmso.gov.uk>
477. <http://www.lehigh.edu/~incntr/publications/perspectives/v15/demoyer.pdf>.
478. <http://www.lib.utexas.edu>

479. <http://www.mekong.net/cambodia/natlism.htm>.
480. <http://www.members.fortunecity.com/akademyayadogru/makcoyeuskadi.htm>
481. <http://www.members.tripod.com>
482. <http://www.metu.edu.tr>
483. <http://www.mfa.gov.tr>
484. <http://www.mhra.org.uk>
485. <http://www.minefi.gouv.fr/>
486. <http://www.most.gov.cn/eng/pressroom>
487. <http://www.msb.gov.tr>
488. <http://www.nationsencyclopedia.com>
489. <http://www.nato.int>
490. <http://www.naval-technology.com/projects/>.
491. <http://www.nixoncenter.org>
492. <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/geos/gm.html>
493. <http://www.oecd.org>
494. <http://www.oosa.unvienna.org/natact/2002/france.html> .
495. <http://www.pkkgercegi.net>
496. <http://www.radikal.com.tr>
497. <http://www.recensement.insee.fr>.
498. http://www.rsf.org/article.php3?id_article=18299.
499. <http://www.sanayi.gov.tr/>
500. <http://www.sbu.yildiz.edu.tr>
501. <http://www.sks.kou.edu.tr>
502. <http://www.stradigma.com>
503. <http://www.taemag.com>
504. <http://www.tbmm.gov.tr>
505. <http://www.terror.gen.tr>
506. <http://www.theottomans.org>
507. <http://www.tourisme.gouv.fr>
508. <http://www.turkhaber.org>
509. <http://www.turkish-lobby.com>
510. <http://www.turkishweekly.net>
511. <http://www.uhdigm.adalet.gov.tr>
512. <http://www.uluslararasıegitim.com>

513. <http://www.understandfrance.org>
514. <http://www.unitrier.de/uni/fb3/politik>
515. <http://www.uoc.edu/euromosaic>
516. <http://www.ups.edu/faculty/poneil>
517. <http://www.usakgudem.com>
518. <http://www.uted.org>
519. <http://www.uyusturucu.gen.tr>
520. <http://www.washingtonpost.com>
521. <http://www.worldeconomicforum.org>
522. <http://www.wo3rldlink.co.uk>
523. <http://www.ytuyapi.com>.
524. www2.ups.edu.
525. web.nadn.navy.mil/wse/academic.

ÖZGEÇMİŞ

Üsteğmen Eşref Hilmi AÇIK,1978 yılında Kocaeli'nin Karamürsel ilçesinde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini burada tamamlamaya müteakip lisesiyi Kuleli Askeri Lisesinde bitirdi.1999 yılında Kara Harp Okulunda Piyade Teğmen olarak mezun oldu.2000-2002 yılları arasında Diyarbakır Kulp'ta görev yapmaya müteakip 2002 yılında İstanbul Saraylar Muhafız Birliğine tayin oldu. Halen bu birlikte görev yapmaya devam eden Üsteğmen Eşref Hilmi Açık evli olup İngilizce bilmektedir.

EKLER

Ermeni Teröristlerce Öldürülen Türk Diplomatlar

Sözde Ermeni soykırımı ve iddiaları için yurtdışında Türkiye Cumhuriyetini temsil eden çok sayıda diplomat ve görevli Ermeni teröristlerce katledilmiştir.

Ermeni teröristlerce öldürülen Türk diplomat ve görevlilerinin listesi aşağıda sunulmuştur:

Şehit Türk Diplomat, Görevli ve Vatandaşlar

Tarih	Şehir / Görev	Adı-Soyadı
27.01.1973	Santa Barbara / Başkonsolos / Consul	Mehmet BAYDAR
	Konsolos / General / Consul	Bahadır DEMİR
22.10.1975	Viyana / Wien / Büyükelçi / Ambassador	Daniş TUNALIGİL
24.10.1975	Paris / Büyükelçi / Ambassador	İsmail EREZ
	Şoför/Driver	Talip YENER
16.02.1976	Beyrut / Başkatip / First Secretary	Oktar CİRİT
09.06.1977	Vatican City / Büyükelçi / Ambassador	Taha CARIM
02.06.1978	Madrid / Büyükelçi / Elçi / Ambassador's Wife	Necla KUNERALP
	Em.Büyükelçi / Retired Ambassador	Beşir BALCIOĞLU
12.10.1979	Lahey / Büyükelçi Oğlu / Ambassador's Son	Ahmet BENLER
22.12.1979	Paris / Turizm Müşaviri / Tourism Counsellor	Yılmaz ÇOLPAN
31.07.1980	Atina / Athens İdari Ataşe / Administrative Attache	İdari Galip ÖZMEN
	Athens/ İdari Ataşe Kızı / Administrative Attache's daughter	Neslihan ÖZMEN
26.09.1980	Paris Basın Müşaviri / Press Counsellor 26.08.1980 tarihinde yapılan saldırıdan yaralı olarak kurtulmuş ve kısmi felç olmuştur.	Selçuk BAKKALBAŞI
17.12.1980	Sydney/ Başkonsolos / Consul	Şark ARIYAK
	Güvenlik Ataşesi / Security Attache	Engin SEVER
04.03.1981	Paris / Çalışma Ataşesi / Counsellor for Labour Affairs	Reşat MORALI
	Din Görevlisi / Counsellor for Religiotis Affairs	Tecelli ARI
09.06.1981	Cenevre / Geneve / Sözleşmeli Sek. / Secreta.	M.Savaş YERGÜZ
24.09.1981	Paris/ Güvenlik Ataşesi / Security Attache	CemaI ÖZEN

28.01.1982	Los Angeles/ Başkonsolos / Consul General	Kemal ARIKAN
08.04.1982	Ottava / Ottawa / Ticaret Müşaviri / Counsellor for Commercial Affairs	Kani GÜNGÖR
04.05.1982	Boston / Fahri Başkonsolos/Honorary Consul General	Orhan GÜNDÜZ
07.06.1982	Lizbon/Lisbon/ İdari Ataşe/Administrative Officer	Erkut AKBAY
27.08.1982	Ottawa/ Askeri Ataşe Albay / Military Attache Colonel	Atilla ALTIKAT
09.09.1982	Burgaz / İdari Ataşe / Administrative Attache	Bora SÜELKAN
08.01.1983	Lisbon / İdari Ataşe Eşi / Administrative Officer's Wife Nadide AKBAY, eşi merhum Erkut AKBAY'ın yaşamını yitirdiği 07.06.1982 tarihli saldırıda yaralanmış ve 08.01.1983 tarihinde yaşamını yitirmiştir.	Nadide AKBAY
09.03.1983	Belgrad / Büyükelçi / Ambassador	Gali BALKAR
14.07.1983	Brüksel/Brussels/ İdari Ataşe/Administrative Attache	Dursun AKSOY
27.07.1983	Lisbon/ Müsteşar Elçi / Wife of the Counsellor	Cahide MIHÇIOĞLU
28.04.1984	Tahran/ Sözleş.Sek. Elçi / Wife of Secre.	Işık YÖNDER
20.06.1984	Viyana / Çalışma Ataşesi	Erdoğan ÖZEN
19.11.1991	Viyana / Uluslararası Memur	Enver ERGUN
07.10.1991	Atina / Basın Ataşesi	Çetin GÖRGÜ
11.12.1993	Bağdat / İdari Ataşe	Çağlar YÜCEL
04.07.1994	Atina / Müsteşar	Haluk ŞİPAHIOĞLU

Anadolu'da Ermenilerce Yapılan Katliamlar

Ermeniler'e sırasıyla, Anadolu'da; "**Kara Haç**", "**Armenakan**" ve "**Vatan Koruyucuları**", Cenevre'de; "**Hıncak**", Tiflis'te; "**Taşnak**" komiteleri kurdurulmuştur. Bu komitelere hedef olarak Doğu Anadolu toprakları, amaç olarak ise Osmanlı Ermenileri'nin birliği gösterilmiştir.

Bu amaçla kışkırtılan Ermeni komiteleri, ilk olarak 1890 Erzurum isyanı olmak üzere, Kumkapı gösterisi, Kayseri, Yozgat, Çorum ve Merzifon olayları, Sasun isyanı, Babı Ali gösterisi, Zeytun ve Van isyanı, Osmanlı Bankası'nın işgali, Sultan Abdülhamit'e suikast teşebbüsü ve 1909 Adana isyanlarını çıkartmışlardır. Bu isyanlar sırasında, 1914'de Zeytun'da 100, 1915 Van olaylarında 3000 ve 1914–1915 Muş olaylarında 20.000 Türk, Ermeni mezalimi sonucu hayatlarını kaybetmiştir.

Ermeniler, Türk halkına en büyük zararı, **Birinci Dünya Savaşı** sırasında giriştikleri katliamlarla vermiştir. Bu dönemde Ermeniler, Ruslar hesabına casusluk yapmış, seferberlik gereği yapılan askere alma çağrısına uymaksızın askerden kaçmış, askere gelip silah altına alınanlar ise silahları ile birlikte Rus ordusu saflarına geçerek, "**vatana ihanet**" suçunu topluca işlemişlerdir. Daha seferberliğin başlangıcında, Türk birliklerine karşı saldırıya geçen Ermeni çeteleri, Türk köylerine baskınlar düzenlemek suretiyle sivil halka büyük zarar vermişlerdir.

Örneğin **Van'ın Zeve köyünün bütün halkı, kadın, çocuk ve yaşlı demeden**, Ermeniler tarafından öldürülmüştür.

1906–1922 Yılları Arasında Anadolu'da Ve Kafkaslar'da Ermeniler Tarafından Türklere Uygulanan Soykırıma Ait Cetvel

Kaynak: DEVLET ARŞİVLERİ

Cilt ve Belge no	Tarih	Yer	Ölü
1/2	1914–2–21	Kars, Ardahan	30.000
1 / 3	1916–5–8	Pasinler	2.000
1 / 3	1916–5–8	Tercan	563
1/ 3	1916–5–8	Van, Tatvan	1.600
1 / 3	1915–5–9	Bitlis	40.000

1 / 3	1916-5-8	Bitlis	10.000
1 / 3	1915-5-9	Bitlis	123
1 / 4	1915	Van	44
1 / 4	1916-5-22	Van	1.000
1 / 4	1916-5-22	Köprüköy / Van	200
1 / 4	1916-5-22	Van	15.000
1 / 4	1916-5-22	Van	8
1 / 4	1916-5-22	Van	8.000
1 / 4	1916-5-22	Van	80.000
1 / 4	1916-5-22	Van	15.000
1 / 5	1916-5-23	Of	5
1 / 6	1916-5-23	Trabzon	2086
1 / 6	1916-5-23	Van	300
1 / 6	1916-5-11	Van	44.233
1 / 6	1916-5-11	Malazgirt	20.000
1 / 7	1916-6-11	Bitlis	12
1 / 8	1916-4-1	Van, Reşadiye	15
1 / 9	1916-6	Van Abbasğa	14
1 / 9	1916-6	Edremid, Vastan	15.000
1 / 10	1915-4	Bitlis	29
1/10	1915-4	Muradiye	10.000
1/11	1915-5	Van	20.000
1 / 11	1915-2	Haskay	200
1 / 11	1915-2	Dutak	3
1/12	1915-4	Van	120
1/12	1915	Van	150
1 / 11	1915	Bitlis	16.000
1/11	1916-5	Muş	500
1/12	1916-5-25	Bayezid	14.000
1 / 13	1915	Muş	800
1 / 13	1915 - 8	Müküs	126
1 / 13	1916-6-7	Müküs Sehan	121
1/13	1915-7	Muş Akçan	19
1 / 13	1329	Muş	10
1 / 14	1915	Bitlis Hizan	113
1/15	1915	Van	5200
1 / 16	1916-8-14	Bitlis	311

1 / 19	1916-6-6	Şatak Serir	45
1 / 19	1916-6-6	Şatak	1150
1 / 2 3	1916-1-15	Terme	9
2/2	1919-1-25	Kars	9
2/3	19 19-1-21	Kilis	2
2/4	1919-2-26	Adana, Pozantı	4
2/5	1919-5-18	Osmaniye	1
2/7	1919-6-13	Pasinler	3
2/10	1919-6-3	İğdır	8
2/11	1919-7-7	Kars,_ Göle	9
2/12	1919-7-9	Kağızman	6
2/13	1919-7-9	Kurudere	8
2/16	1919-7-8	Mescidli	4
2/16	1919-7-8	Gülyantepe	10
2/22	1919-7-1 1	Mescidli	20
2/26	1919-7-19	Bulaklı	2
2/31	1919-7-24	Kars, Kağızman	9
2/36	1919-7	Sankamış	803
2/37	1919-7	Sarıkamış	695
2/38	1919/8	Muhtelif Köyler	2502
3/1	1919-7-5	Kağızman	4
3/1	1919	Tiknis, Ağadeve	5
3/1	1919-7-19	Pasinler	2
3/1	1919	Nahçıvan	4000
3/6	1919-7	Kurudere	8
3/6	1919-7-4	Akçakale	180
3/6	1919	Sarıkarnış	9
3/7	1919-8-15	Erzurum	153
3/7	1919-8-15	Erzurum	426
3/14	1919-9	Allahüekber	3
3/16	1919-9-14	Sarıkamış	2
3/18	1919-11-11	Maraş	2
3/19	1919-11	Adana	4
3/ 19	1919-11-6	Ulukışla	7
3/22	1919-12-7	Adana	4
3/26	1920-1-22	Antep	1
3/27	1919-9	Ünye	12
3/28	1920-2-28	Pozantı	40
3/29	1920-2-10	Çıldır	100
3/32	1920-3-9	Zaruşat	400

3/33	1920-2-2	Şuregel	1350
3/35	1338-3	Maraş	4
3/36	1920-3-22	Şuregel, Zaruşat	2000
3/37	1920-3-9	Zaruşat	120
3/37	1920-3-16	Kağızman	720
3/39	1920-4-6	Gümrü	500
3/40	1920-4-28	Kars	2
3/41	1920-5-5	Kars	1774
3/46	1920-5-22	Kars	10
3/47	1920-7-2	Kars, Erzurum	408
3/47	1920-7-2	Zengibasar	1500
3/49	1920-7-27	Erzurum	69
3/50	1920-2-1	Zaruşat	2150
3/50	1920-5	Kars, Erzurum	27
3/50	1920-8	Oltu	650
3/50	1920-8	Kars, Erzurum	1 8
3/51	1920-10-15	Bayburt	1387
3/52	1920-10-20	Göle	100
3/53	1920-10-17	Pasinler	9287
3/54	1920-10-18	Tortum	3700
3/55	1920-10-19	Erzurum	8439
4/2	1920-10-26	Kars civarı	10693
4/3	1920-10-8	Aşkale	889
4/4	1919-1-6	Zaruşat	86
4/5	1920-12-1	Kosor	69
4/6	1920-12-3	Göle	508
4/7	1920-12-4	Kosor	122
4/9	1920-12-4	Kars, Zeytun	28
4/10	1920-12-4	Sarıkamış	1975
4/12	1920-12-6	Göle	194
4/14	1920-12-7	Kars, Digor	14620
4/16	1920-12-14	Sarıkamış	5337
4/17	1920	Göle	600
4/17	1920	Kars	3945
4/18	1920	Haramivartan	138
4/19	1920	Nahçıvan	64408
4/20	1920-11-29	Zarcışat	1026
4/21	1921-2	Zenibasar	18
4/23	1920	Nahçıvan	5307
4/24	1920-2	Kars civarı	561

4/26	1920-12	Erivan	192
4/27	1921	Karakilise	6000
4/27	1921	Karakilise	6000
4/29	1921-11-21	Pasinler	53
4/29	1921-11-21	Erzurum	1215
4/30	1918	Hınıs	870
4/31	1918	Tercan	580
4/32	1921	Nahçıvan	12
4/33	1921	Bayburt	580
4/34	1921	Arpaçay	148
Toplam			517955

Kesin Olarak Sayı Tespiti Yapılmayan Olaylar

Cilt ve Belge no	Tarih	Yer	Ölü
1/2	1906-2-11	Revan	25 köy halkı
1/3	1915-5-9	Bitlis	1 köy halkı
1/3	1915-5-9	Bitlis	Sayı belirsiz
1/4	1916-5-22	Van	Sayı belirsiz
1/6	1916-5-23	Van	Sayı belirsiz
1/6	1915-5-11	Trabzon	Sayı belirsiz
1/7	1916-6-11	Bitlis	Sayı belirsiz
1/7	1916-6-11	Van	Sayı belirsiz
1/7	1916-6-11	Başkala	Sayı belirsiz
1/10	1915-6-11	Van	180 hane
1/11	1915-6	Bitlis	100 hane
1/11	1915-5	Van	Sayı belirsiz
1/11	1915-6-10	Maçka	Sayı belirsiz
1/13	1914-12-17	Eleşkird	Sayı belirsiz
1/13	1916-5-23	Hınıs	Sayı belirsiz
1/13	1915-12	Muş	Sayı belirsiz
1/13	1915-1	Muş	2 köy halkı
1/13	1915	Elaziz	Sayı belirsiz
1/13	1915-8	Gevaş	Sayı belirsiz
1/13	1915-2	Şatak	9 köy
1/14	1915	Hizan	Sayı belirsiz
1/18	1916-6-3	Diyarbakır	55
1/20	1916-5	Tercan	30 köy

2/2	1919-1-25	Ardahan	Sayı belirsiz
2/15	1919-7-8	Gülantab	2 köy
2/20	1919-7-16	Büyük Vedi	Sayı belirsiz
2/32	1919-7-25	Gümrü	Sayı belirsiz
2/35	1919-7-12	Kars	1 aile
3/1	1919-7	Artvin	Birçok
3/1	1919-7	Bavezid	Birtakım
3/4	1919-8	Nahçıvan	3 köy ahalisi
3/6	1919	Kars, Sarıkamış	Çok sayıda
3/6	1919	Kars, Sarıkamış	1 köy
3/6	1919	Kars, Sarıkamış	Sayı belirsiz
3/6	1919-8-15	Erzurum	30 hane
3/8	1919-7-12	Kars	2 aile
3/9	1919-8-12	Kars	Sayı belirsiz
3/9	1919-8-12	Kars	Tüm erkekler
3/9	1919-8-12	Kars	Bütün halk
3/9	1922-8-18	Kars	Tüm erkekler
3/12	1919-8-31	Sarıkamış	Bütün halk
3/12	1919-8-31	Kağızman	Sayı belirsiz
3/13	1919-8-18	Kağızman	Sayı belirsiz
3/14	1919-9	Karaorgan	Sayı belirsiz
3/16	1919-9-14	Kars, Sarıkamış	Sayı belirsiz
3/31	1920-3-3	Kozan	Çok sayıda
3/33	1920	Şuragel	Sayı belirsiz
3/37	1920-3-9	Zaruşad	Sayı belirsiz
3/37	1920-3-16	Kağızman	Sayı belirsiz
3/47	1920-5-24	Kars Civarı	Sayı belirsiz
3/49	1920-7-27	Oltu-Göle	Tüm erkekler
3/50	1920-5-24	Kars civarı	Bütün halk
4/8	1920-12-3	Kars	Sayı belirsiz
4/23	1919	Kars civarı	Bir kaç çadır
4/23	1919-3	Kars civarı	85 hane
4/23	1919-3	Sarıkamış	1 köy halkı
4/23	1919-2	İğdır	Yüzlerce
4/23	1920	Kars civarı	Sayı belirsiz
4/26	1920-11	Erivan-Kars	Sayı belirsiz
4/30	1918	Tekman	Sayı belirsiz

Ermeni Tarihi

1913 yılı verilerine göre Anadolu'da,

- 166 ithalatçıdan 141'inin,
- 150 ihracatçıdan 127'sinin,
- 37 bankacıdan 32'sinin,
- 9800 dükkan sahibinden 6800'ünün Ermeni olduğu tespit edilmiştir.
- 1876 meclisinde 9,
- 1908 meclisinde 11,
- 1914 meclisinde 14 Ermeni milletvekili vardı.

Ermenilerin

- 803 okulu,
- 2088 öğretmeni,
- 88.000 öğrencisi bulunuyordu.

Osmanlı tarihi Ermenilerden

- 29 paşa,
- Dışişleri, Maliye ve Ticaret Bakanlıkları olmak üzere 22 Bakan,
- 33 milletvekili,
- 7 Büyükelçi,
- 11 Başkonsolos ve konsolos,
- 11 üniversite öğretim üyesi,
- 41 yüksek rütbeli memurun istihdam edildiğini kaydetmektedir.

Nüfus;

Ermenilerin sahiplenmek istedikleri Erzurum, Adana, Bitlis, Elazığ, Van, Sivas, Maraş, İçel vilayetlerinde 1914 sayımına göre 732.664 Ermeni bulunuyordu.

Bugün dünyadaki Ermeni nüfusu tahminen 7.5 milyon olup bunun 2/3'sinden fazlası Ermenistan dışında bulunmaktadır. Bazı istatistiklere göre;

Rusya'da	1.000.000
Gürcistan'da	397.000.000
ABD'de	1.100.000
Fransa'da	300.000
İran'da	200.000
Suriye'de	180.000
Lübnan'da	200.000
Türkiye'de	70.000
Ermenistan'da	3.500.000

24 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edilince Türkü, Ermenisi, Rumu, görülmemiş serbestlik havasına girmiştir. İktidarı ele alan İttihat Terakkiciler “Unsurlar Birliğini” benimsemiş olduğundan, Osmanlı şemsiyesi altında Meclise 142 Türk, buna karşılık 60 Arap, 23 Rum, 25 Arnavut, 14 Ermeni, 3 Sırp, 4 Bulgar, 5 Yahudi ve 1'de Ulah milletvekili girmiştir. Türk milletvekillerinin sayısı azınlıklardan 9 kişi fazlaydı. Hürriyetin sınırsız kullanılması sonucunda “Osmanlı Üst Kimliği” unutulmuş, azınlıklara tanınan haklar bağımsızlık hayaline dönüşmüştür. Meclisteki bir Rum milletvekili “Osmanlı Bankası ne kadar Osmanlıysa bende o kadar Osmanlıyım” diyebilirdi. Ermeniler bağımsızlık istekleri yolunda büyük bir adım atmışlardır.

Tehcir Olayına Kadar Ermenilerin Sebep Olduğu Olaylar Ve İsyanlar;

- 1860 yılında Klıkya'daki olaylar
- 1865 yılında Zeytun (Süleymaniye) ve Haçin (Saimbeyli) isyanları (1867, 1868 ve 1879'da bu isyanlar tekrarlanmıştır.)
- 1870 Van isyanı
- 1872 Muş isyanı
- 1880 Erzurum Olayları
- 1882 Van Olayları

- 1890 Erzurum Olayları ve Kumkapı Gösterisi
- 1892 ve 1893 Merzifon, Kayseri, Yozgat, İstanbul Olayları
- 1894 Birinci Sason Olayları
- 1895 Babıali Olayı
- 1895 yılı ikinci yarısında Zeytun İsyanı (Bu isyanda 4000 silahlı, 2000 silahsız Ermeni, Zeytun Kaymakamı ile 50 subayımızı ve 600 askerimizi şehit etmiştir.)
- 1895 Trabzon, Gümüşhane, Bayburt, Hınıs, Muş ve Bitlis Olayları
- 3 Haziran 1896 Birinci Van İsyanı
- 14 Ağustos 1896 İstanbul Osmanlı Bankası Baskını
- 1898'den 1904'e kadar süren İkinci Sason İsyanı
- 27 Mart 1909 Adana İsyanı

Osmanlı Devleti'ni Tehcire Mecbur Bırakan Sebepler Şunlardır:

- Ermeniler ihanet etmişlerdi. Ruslarla beraber bize karşı savaşıyorlardı.
- Ermenilerin çıkardığı olaylar ve isyanlar sonucu geri bölge fevkalade güvensiz hale gelmişti.
- Askerlere saldırıyorlar, binaları yakıyorlar ve Müslüman halkı öldürüyor veya eziyet ediyorlardı. Şayet bu tedbir alınmasa Müslüman halkın misilleme yapma ihtimali vardı.
- Her istekleri karşılanmasına rağmen malum o devletlerle Osmanlı Devleti'ne karşı işbirliğini sürdürüyorlardı.

Büyük Devletlerin Ermenileri Kullanma Sebepleri;

- A.B.D ilk misyonerlerini 1821 tarihinde gönderdi.
- 1893'de Osmanlı ülkesinde 1317 Amerikan misyoneri görev yapıyordu.

Misyonerler 436 ibadet yeri çalıştırıyordu. Yalnız Harput ovasının 66 köyünün 62'sinde "Misyoner Merkezi" tesis edilmişti ve köylerde 21 kilise vardı.

İlk Amerikan Koleji 1859'da Harput'ta kurulmuştur. Adı Fırat Kolejiydi. 1861'de Bebek'te "Robert Kolej" in temeli atılmıştır. Öğrencileri Ermeniler, Rumlar ve Bulgarlardır. 1863'de Merzifon'da "Amerikan Ruhban Okulu" açılmıştır. Sonra bu okul kolej düzeyinde çıkarılmıştır. Bu kolejde 135 öğrenci vardır. Bunların 108'i Ermeni ve

27'si Rum'dur. Hiç Türk öğrencisi yoktur. Bu kolej 1893'de Ermeni isyan karargahı olarak kullanılmıştır. Bilahare Gaziantep'te, Kayseri'de ve Tarsus'ta da yeni kolejler açılmıştır. Bu kolejlerden ayrı orta dereceli 80 okul daha çalıştırılmıştır. Bunların 16'sı yatılı kız okuludur. Ayrıca Amerikan misyonerlerin çalıştırdığı 530 ilkokul vardır.

Ermeni Diasporasının Türkiye Aleyhine Faaliyetleri

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşmasında Ermenilerle ilgili özel bir hüküm olmayıp, bu anlaşma metnine göre Ermeniler Türkiye'de Azınlık statüsündedir.

1973 yılında, ABD'de bir Ermeni, Los Angeles Başkonsolosu Mehmet Baydur ve yardımcısı Bahadır Demir'i şehit etmiştir. Bu tarih Ermenilerin suikast ve sabotajlara başladıkları tarihtir. 1973'ten 1985 yılına kadar süren 12 sene içinde Ermeni terör örgütleri ABD'de 14, Almanya'da 4, Avusturya ve Avustralya'da 1, Belçika'da 4, Danimarka'da 4, Fransa'da 49, Hollanda'da 3, Irak'ta 1, İngiltere'de 4, İran'da 12, İspanya'da 7, İsviçre'de 23, İtalya'da 12, Kanada'da 5, Lübnan'da 9, Portekiz'de 3, Rusya'da 1, Sırbistan'da 1, Yunanistan'da 3 ve Türkiye'de 6 olmak üzere 167 eylem gerçekleştirmişler ve çoğu Dışişleri mensubu olmak üzere 42 vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

Ermeni İddiaları Ve Hedefleri

İddialar:

- Osmanlı Türkiye'si Ermenilere soykırım uygulamıştır. Türkiye bu gerçeği kabul etmelidir.
- Türkiye insan haklarını ihlal eden bir ülkedir.
- Türkiye'de Hıristiyanların din özgürlüğü yoktur.
- Türkiye askerlerin güdümündedir.
- Türkiye Ermenistan'a hukuk dışı abluka uygulamaktadır.
- Türkiye Kıbrıs'ta işgalcidir.
- Kilise mallarına el konmuştur. Dini vakıflar yağmalanmaktadır.
- Türkiye'de Ermenilere kötü davranılmaktadır.

- Lozan anlaşması geçersiz, SEVR anlaşması geçerlidir.
- Ermeni vatanı Türkiye’de denizden denize olan kara parçasıdır.
- Ermenistan Doğu ve Batı Ermenistan olarak ikiye bölünmüştür. Bu toprakları (Erzurum-Bitlis-Van-Diyarbakır-Elazığ-Sivas illeri) içinde alan büyük Ermenistan kurulacaktır.
- Ağrı dağı ata toprağıdır ve Ermenilerin sembolüdür.
- Türkiye Ermenistan’a tazminat ödemelidir.
- Türk basınında ve okul kitaplarındaki Ermenilere ait yazılar olmamalıdır.

Hedefler :

İddialarının altında yatan hedefleri 4T formülü ile açıklanabilir.

1. Terör Yaratmak
2. Tanınma Ve Tanıtma
3. Tazminat
4. Toprak Talebi

Ermenilerin Uluslar Arası Faaliyetlerde Başarı Sebepleri

- Dinlerine sıkı sıkıya bağlılıkları ve bunun doğurduğu milliyetçilik
- Tarihi Türk düşmanlığı
- Davalarına Yahudiler gibi radikal düzeyde bağlı olmaları
- Uluslararası bağlantılar ve destek
- İyi bir organizasyon (kilise-okul-sosyal faaliyetler)
- Türkiye karşıtı bir blokun bulunması (Yunanlılar-Kıbrıs Rumları-Kürtçüler-Aşırı sol gruplar-İnsan Hakları Dernekleri-Bazı dini gruplar)
- Buldukları ülkelerde, o ülkenin vatandaşı gibi hareket ederek Ermeni iddialarını gerçekleştirme becerisi

Tarihte Ermeni Göçleri, Diaspora Ermeniliği ve Yapısı

XX. yüzyıl Ermeni propagandasının temalarından birisi, Ermenilerin 1915 Tehciri sonucu dünyanın çeşitli ülkelerine dağılmış oldukları temasıdır.¹ Ancak tarihî kaynaklar incelendiğinde, bu iddianın, sözde "Ermeni Davası"(Hai Tahd)mı desteklemek amacı ile ortaya atıldığı görülmektedir. Ermeni göçlerinin sebeplerini, dört grupta toplamak mümkündür:

- 1.Ermenilerin paraya(ticarete) ve servete düşkünlükleri,
- 2.Ermenilerdeki maceraperestlik ruhu,
- 3.Hıristiyanlıktaki mezhep kavgaları, Ermenilerin Ortodokslar tarafından hor görülmeleri ve dinî baskılar,
- 4.Ermenilerin tarih boyunca yöneticilerine karşı ihanet içinde bulunmaları.

Ortaçağda Sasanî hükümdarları, Ermenileri ateşe tapıcılığa döndürmeye çalışmışlardır. II. Şahpur(310–379) 70.000 Ermeni'yi İran içlerine sürmüştür. II. Yezdcerd(438–457) döneminde de binlerce Ermeni İran'a sürülmüştür.²

Doğu Anadolu'da, Ermeniler'in siyasî bir varlık gösterme imkânı, Bizans İmparatoru II. Basil(976–1025) ve IX. Konstantin Monomak(1042–1055) tarafından ortadan kaldırılmıştır. II. Basil, Doğu Anadolu'ya gelip Vaspuragan'ı ilhak ettikten sonra, bu bölgede oturan 40.000 Ermeni'yi Sivas ve Kayseri bölgelerine sürmüştür. IX. Konstantin Monomak da, birçok Ermeni ileri gelenlerini Anadolu içlerine sürmüştür. Bu dönemde, Ermeni kilisesi ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.³

XII. yüzyılda yaşamış olan ve en büyük Ermeni tarihçisi sayılan Urfalı Mateos, Vekayi-nâmesi'nde Ermenistan'ın Bizans'a devredilmesinden yakınarak şöyle demektedir: "*İşte Ermeni milleti bu suretle esaret altına alındı. Memleket kâmilan kanla kaplandı ve bir ucundan öbür ucuna kadar çalkanan bir kan deryası haline geldi... Ermeni milletinin Grek milletinin yüzünden çektiği ıstırapları kim birer birer tasvir edebilecektir. Çünkü Grekler, Ermeni milletinin kumandanlarını kendi ev ve*

¹ Ermenilerin propaganda temaları hkn. bkz., Erdal İlter, **Ermeni Propagandasının Kaynakları**, Ankara 1994, s. 33-36, 44.

²Dr. Erdal İlter,**Ermeni Kilisesi ve Terör, Kök Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Serisi:11**, Ankara,1999.s.25

³ Dr. Erdal İlter, a.g.e., s. 25-26.

*eyâletlerinden çıkarıp götürmüşler ve Ermenistan'ın krallık tahtını devirmişlerdi... Ermenistan, Grekler'in elinden (Türkler tarafından) alındıktan sonra Ermeniler, Romalılar'ın bütün fenalıklarından kurtulmuş oldular... Fakat onlar(Bizanslılar), bundan sonra da... Ermeni mezhebinin tetkiki ile uğraştılar ve Allah'ın Kilisesi'nin içinde kargaşalık çıkardılar... Onlar bu gayretleri ile bütün Ermeni prens ve kumandanlarını Şark'tan çıkarıp kendi memleketlerinde ikâmet etmeye mecbur ettiler."*⁴

W.Heyd'de,⁵ ilk Haçlılar'ın Asya'ya gelmelerinden az önceki dönemde, Fırat'ın yukarı kısmı ile sulanan bölgelerde ki Ermenilerin Bizans'ın gittikçe artan tehdidi yüzünden milliyetlerini yitirmemek için oradan göç ettiklerine işaret etmektedir.

Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulması için ileri sürülen tarihî ve coğrafi delilleri çürütmüş olan ve Ermeniler'in "Milletler Prensibi"⁶ ne de dayanamayacaklarını belirten ünlü tarihçi Joseph-François Laurent, 1920 yılında yayınladığı bir araştırmasında: "*Bizans, Ermenistan'ı ele geçirincede ülkeden halkını çıkarmış, Ermeniler'in Batı'ya doğru göçlerini teşvik etmiş ve çabuklaştırmıştır. Aslında göç daha önceden başlamıştı: Asırlardır Ermeniler, Rum(Bizans) İmparatorluğu'na kitle halinde göçüyorlardı. Çünkü Ermeniler, mizaç itibariyle, diyar diyar dolaşmak hevesi taşımaktaydılar... Ermeni maceracıları, kendilerine bol para veren ve servet sağlayan devletin hizmetine girerlerdi. Bu devlet, onların istedikleri gibi soygun yapmaları ve katliâma girişmelerine izin verdiği sürece sadakatlerine güvenebilirdi. Hristiyan oldukları için, herhangi bir hayır işleyerek, katliâm ve soygunlârını(Tanrı'ya) affettirirler, vicdanları rahata kavuşurdu."* demekte ve Ermeniler'in yurtlarını terk etmesinin bir sebebinin de bütün mirasın en büyük çocuğa geçmesini öngören hukuk düzeni (droit d'aînesse) olduğunu belirtmekte ve bu nedenle Ermeniler'in servete kavuşmak için, kitle halinde başka ülkelere gittikleri, böylece dünyanın her tarafına dağıldıklarını ifade etmektedir ⁷.

⁴ Dr. Erdal İlter, **Ermeni Kilisesi ve Terör, Kök Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Serisi:11**, Ankara, 1999.s.26

⁵ Dr. Erdal İlter, a.g.e., s.26.

⁶ ABD Başkanı Wilson'un Birinci Dünya Savaşı'nın son yılında, 8 Ocak 1918 tarihinde açıkladığı 14 Prensibi'nin özünü meydana getiren ve esas olarak, her milletin geleceğini kendisinin belirlemesi gerektiği prensibidir. İngiltere ve Fransa bu prensibi, kendi sömürge halkları için kabul etmişler, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki toplumlar için uygun görmüşler, kendi çıkarlarını tatmin ve Türk milletini ortadan kaldırma plânları doğrultusunda kullanmışlardır.

⁷ Dr. Erdal İlter, a.g.e., s.26.

Tarihleri boyunca bütün fenalıkları, mezhep ayrılığından ve yöneticilerine karşı iki yüzlü hareketlerinden dolayı Hristiyanlar'dan gören Ermeniler, Urfa Haçlı Kontluğu zamanında (1113'de) da tehcir edilmişler ve arazileri kontluğa ilhak edilmiştir.⁸

Moğol istilâsı sırasında birçok Ermeni, Moğollar tarafından Kazan ve Astrahan taraflarına götürülmüş, Çukurova (Kilikya)'dan da 30.000 Ermeni, Kıbrıs'a, Girit'e ve İtalya'ya göç etmiştir. Daha sonraları da, Macaristan'a, Romanya'ya, Polonya'ya ve Hindistan'a gidenler olmuştur.⁹

Memlûk Sultanı Baybars(1223–1277) döneminde, 1273–1275 yıllarında Çukurova ve civarını istilâ eden Memlûklar, 10.000 kadar Ermeni'yi Mısır'a sürmüşlerdir.¹⁰

1743–1746 Osmanlı-İran Savaşları sırasında İranlılar, ordunun önünü boşaltmak amacı ile 24.000 Ermeni'yi İran içlerine sürmüşlerdir. Bu dönemde, Kırım, Polonya ve Hazar Denizi'nin kuzeyine Ermeni göçü devam etmiştir.¹¹

Ermeniler'i, Grekler, Haçlılar, Moğollar, Memlûklar ve İranlılar'dan sonra tehcire tabî tutan Çarlık Rusya olmuştur. 1777 tarihinde Kırım'ı işgal eden Ruslar, buradaki binlerce Ermeni'yi 1778 yılında steplere sürmüşlerdir.¹²

1828–1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda, Ruslar tarafından, Azerbaycan ve Doğu Anadolu'dan Rusya'ya 150.000 civarında Ermeni göç ettirilmiştir. Bu göç işinde Ermeni ruhban sınıfı da önemli bir rol üstlenmiştir. Rusya tarafından gerçekleştirilen bu Ermeni tehçîrinden amaç, göç ettirilen Ermeniler ile Osmanlılara ve İran'a karşı sınırlarında bir askerî kordon meydana getirmektir.¹³

1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında ve sonrasında, Anadolu'dan Rusya'nın Kafkas topraklarına kitleler halinde Ermeni göçleri olmuştur. 1877–1878 yıllarında göç eden Ermenilerin sayısı 85.000, 1894'de göç edenlerin sayısı 90.000 ve 1897'deki göçmen sayısı ise 10.000'dir. 1908 yılına gelindiğinde, Kafkasya'ya göç eden

⁸ Dr. Erdal İter, a.g.e., s.26.

⁹ Dr. Erdal İter, **Ermeni Kilisesi ve Terör, Kök Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Serisi:11**, Ankara, 1999.s.26

¹⁰ Dr. Erdal İter, a.g.e., s.27.

¹¹ Dr. Erdal İter, a.g.e., s.28.

¹² Dr. Erdal İter, a.g.e., s.28.

¹³ Kemal Beydilli, **1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Doğu Anadolu'dan Rusya'ya Göçürülen Ermeniler, Belgeler, Sayı: 17** (Ankara 1988), s. 368, 406-407; Ayrıca bkz., Yasin Aslan, Can Azerbaycan (Karabağ'da Talan Var), Ankara 1990, s. 51-52.

Ermenilerin sayısı 1.000.000'u bulmuştur.¹⁴ 1890'dan sonra dış ülkelere yapılan Ermeni göçlerinde, Taşnak ve Hınçak partilerinin baskıları görülmektedir. En son olarak, Birinci Dünya Savaşı(1914–1918) yıllarında Doğu Anadolu'dan Kafkasya'ya 400.000 Ermeni göç etmiş, yerlerine Kafkaslardaki 400.000 Müslüman getirilmiştir.¹⁵

Millî mücadele(1919–1922) yıllarında İtilâf Devletleri ile birlikte Güney ve Güneydoğu Anadolu'nun işgaline katılan Ermeniler ise, Ankara Antlaşması'nı müteakip, Fransa'ya, Kıbrıs'a, Suriye'ye, Lübnan'a kaçmışlardır.

Bugün Ermenilerin çeşitli ülkelerde bulunmalarının sebebi, eski çağlarda çeşitli nedenler ile başlayan kitle halindeki göçlerdir.

Diaspora Ermenilerinin teşkilâtlanması ampirik tiptedir. Diaspora'da ¹⁶ insanı şaşırtacak şekilde birçok teşkilât, dernek, parti ve hareketler vardır. Diaspora Ermeniliği'nin bugünkü yapısının en önemli unsurları arasında; Ermeni Siyasî Partileri'ni (Taşnak, Hınçak, Ramgavar), Yardım Kurumları'nı(Ermeni Kızılhaçı, Ermeni Sosyal Yardım Dernekleri, Ermeniler'e Yardım Birliği=Ermeni Mavi Haçı), Kültür Dernekleri'ni, Kiliseleri (Gregoryen, Katolik, Protestan) sayabiliriz.

Ermeni literatürü, Diaspora'da yaşayan Ermeni cemaatlerini altı grupta toplamaktadır (17):¹⁷

1. Kendileri veya ataları belli bir merkezden iki veya daha fazla dış ülkelere yayılmış olanlar,
2. Sözde anavatanları ile ilgili ortak bir hatıra, görüntü ve mitolojiye sahip olanlar,
3. Kendilerinin, evsahibi toplum tarafından bütünü ile kabul edilmediklerine ve muhtemelen kabul edilemeyeceklerine inanmış olan ve bu sebeple bu toplumdan kısmen soğutulmuş ve izole edilmiş olanlar,
4. Sözde anavatanlarını, kendilerinin gerçek, ideal yurdu olarak gören ve şartlar uygun olduğu zaman, eninde sonunda kendilerinin veya torunlarının geri dönecekleri bir yer olarak görenler,

¹⁴ Yasin Aslan, a.g.e., s. 52.

¹⁵ Dr. Erdal İter, a.g.e., s.29.

¹⁶ Bkz., N. Nisa Bayramoğlu, **Amerika Birleşik Devletleri'nde Lobi Faaliyetleri**, Ankara 1985, s. 42-78.

¹⁷ Dr. Erdal İter, **Ermeni Kilisesi ve Terör, Kök Sosyal Ve Stratejik Araştırmalar Serisi:11**, Ankara, 1999.s.30.

5. Toplu olarak kendilerini, sözde orijinal anavatanlarının korunması veya yeniden oluşturulmasına ve bu anavatanın güvenliği ve refahına adanmaları gerektiğine inananlar,

6. Şahsen veya vekâleten, anavatanları ile şu ya da bu yolla ilişkilerini devam ettirenler.

Yer Değiştirme (Tehcir) Kararının Türkçesi

MECLİS-İ VÜKELA'NIN TEHCİR KARARI

[Düşmanla işbirliği yapma, masum halkı katletme ve isyan çıkarma gibi zararlı hareketlerde bulunan Ermenilerin Musul, Zor, Halep ve Suriye'nin bazı bölgelerine sevkleri için, Dahiliye Nezâreti'nin 13 Mayıs [1]331 tarihli ve 270 numaralı tezkiresi üzerine, Meclis-i Vükelaca alınan tehcir kararı.]

16B. 1333 (30 Mayıs 1915)

Sıra numrosu: 163

Meclis-i Vükelâ Müzâkerâtına Mahsûs Zabıtnâme Hülâsâ-i me'âlî

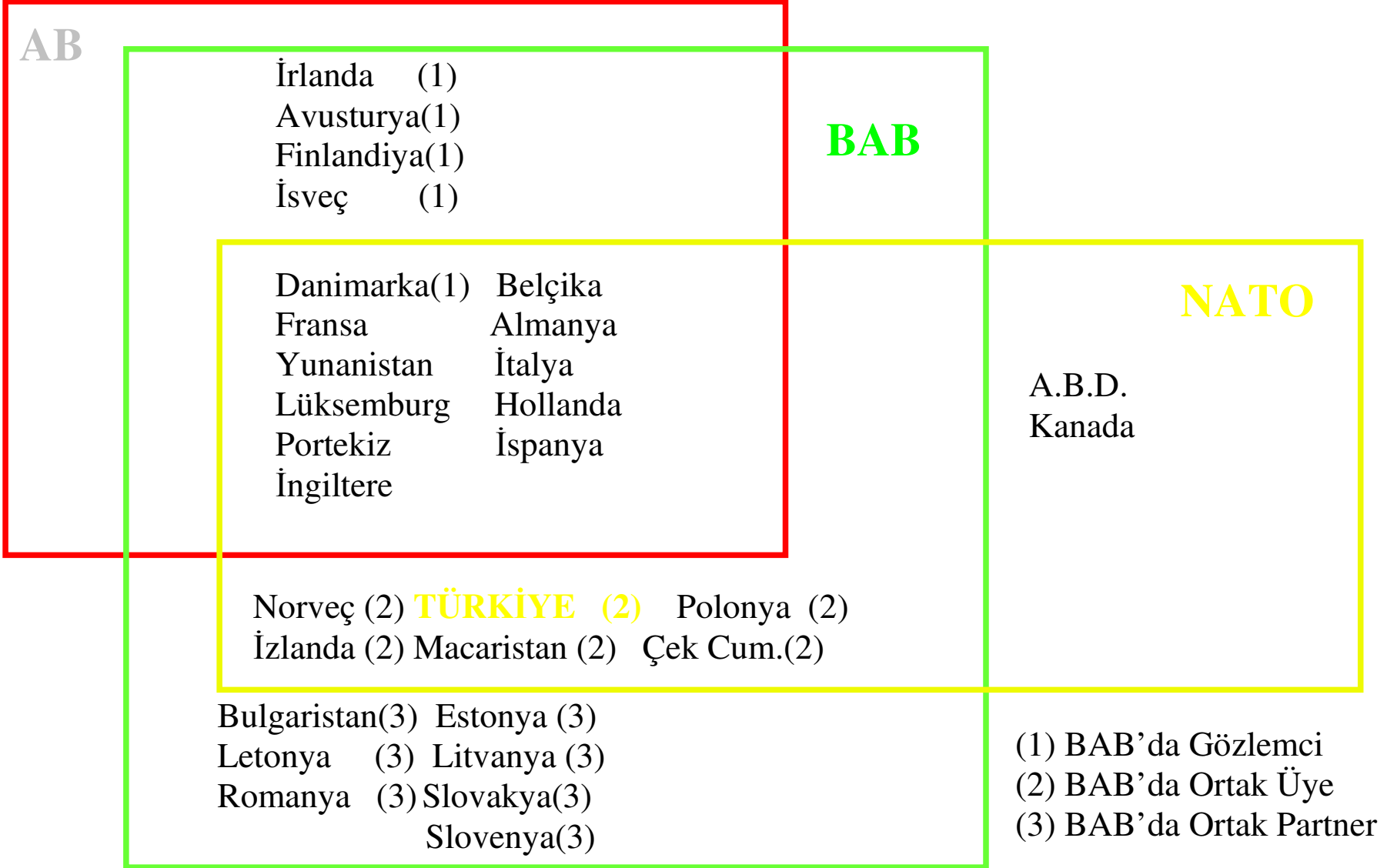
Menâtk-ı harbiyyeye civâr mahallerde sâkin Ermenilerden bir kısmının hudûd-ı Osmâniyye'yi a'dâ-yı devlete karşı muhâfaza ile meşgûl olan Ordu-yı Hümâyûn'un harekâtını tas'ib ve erzâk ve mühimmât-ı askeriyye nakliyâtını işkâl ve düşman ile tevhid-i âmâl ve ef'âl ve bi'l-hâssa supîf- âdâya illtihak ve memleket dâhilinde kuvây-ı askeriyyeye ve ahâl-i ma` sûmeye müsellahan ta'arruz ve şuhûr ve kasabât-ı Osmaniyye'ye tasallut ile katl ve nehb ü gârete ve düşman kuvâ-yı bahriyyesine erzâk tedârikiyle mevâki'-i müstahkemeyi irâ'eye cür'etleri bu gibi anâsır-ı ihtilâliyyenin sâha-i harekâtdan uzaklaştırılmasını ve usâta üssül-harekât ve melce' olan köylerin tahliyesini icâb ederek bu bâbda ba`zı gûna icrâ'ata başlanıldığı ve mine'l-cümle Van, Bitlis, Erzurum vilâyâtıyla nefsi Adana, nefsi Sis ve nefsi Mersin müstesnâ olmak üzere Adana, Mersin, Kozan, Cebel-i Bereket livâları ve nefsi Mar'aş müstesnâ olmak üzere Mar'aş sancağı ve Halep vilâyetinin merkez kazâları müstesna olmak üzere İskenderun, Belen, Cısr-i şu'ûr ve Antakya kazâları kurâ ve kasabâtında sâkin Ermenilerin vilâyât-ı cenûbiyyeye sevkine bi'l-ibtidâr Van vilâyetiyle hem-hudûd olan kısm-ı şimâlîsi müstesnâ olmak üzere Müsul vilâyetine ve Zor sancağına ve nefsi Urfa müstesnâ olmak üzere Urfa sancağının kısm-ı cenûbiyyesine ve Halep vilâyetinin şark ve şark-ı cenûbî kısmına ve Sûriye vilâyetinin kısm-ı şarkîsinde ta`yîn ve tahsîs edilen mahallere nakl ve iskânına mübâşeret ve devâm edilmekte bulunduğu beyânıyla menfa'at-i esâsiyye-i devlete muvâfık telakkî edilen bu cereyânın bir usul ve kâ`ide-i muttarideye rabtı lüzûmuna ve bu bâbda ba`zı ifâdâta dâ'ir Dâhiliye Nezâreti'nin 13 Mayıs sene [1]331 târîhli ve 270 numrolu tezkiresi okundu.

KARARI

Fi'l-hakîka devletin muhâfaza-i mevcûdiyyet ve emniyyeti uğrunda tevâlî eden icrâ'ât ve ıslâhât-ı fedâkârîsi üzerine icrâ-i sû-i te'sîre sebep olan bu kabil harekât-ı mazarranın icrâ'ât-ı mü'essire ile imhâ ve izâlesi kat'ıyyen muktezî ve nezâret-i müşârün-ileyhâca bu emrde ibtidâr olunan icrâ'âtdaki isâbet bed'hi olduğundan tezkire-i mezkûrede dermiyân kılındığı üzere muharrerü'l-esâmî kurâ ve kasabâtda sâkin Ermenilerden nakli îcâb edenlerin mahall-i mürettebe-i iskâniyyelerine müreffehen sevk ve îsâlleriyle güzergâhlarında te'mîn-i istirahat ve muhâfaza-i cân ve mâlları ve muvâsalâtlarında keyfiyyet-i îğvâlarıyla sûret-i kat'ıyyede iskânlarına kadar "Muhâcirîn Tahsîsâtı"ndan i'âşeleri ve ahvâl-i sâbika-i mâliyye ve iktisâdiyyeleri nisbetinde kendilerine emlâk ve arâzî tevzî'i ve içlerinden muhtâc olanlara taraf-ı hükûmetden mesâkin inşâsı ve zurrâ' ve muhtâcîn-i erbâb-ı san`ata tohumluk ve âlât ve edevât tevzî'i ve terk etdikleri memleketde kalan emvâl ve eşyâlarının veyâhûd kıymetlerinin kendilerine suver-i münâsibe ile i'âdesi ve tahliye edilen köylere muhâcir ve aşâ'ır iskânıyla emlâk ve arâzînin kıymeti takdîr edilerek kendilerine tevzî'i ve tahliye edilen şuhûr ve kasabâtda ka'in olup nakledilen ahâlîye â'id emvâl-i gayr-i menkûlenin tahrîr ve tesbît-i cins ve kıymet ve mikdârından sonra muhâcirîne tevzî'i ve muhâcirînin ihtisâs ve iştigâlleri hâricinde kalacak zeytunluk, dutluk, bağ ve portakallıklarla dükkân, hân, fabrika ve depo gibi akârâtın bi'l-müzâyede bey' veyâhûd îcârî ile bedelât-ı bâliğâsının kendilerine i'tâ edilmek üzere ashâbı nâmına emâneten mâl sandıklarına tevdi i ve mu`âmelât ve icrâ'ât-ı mesrûdenin îfâsı zımnında vukû' bulacak sarfiyâtın "Muhâcirîn Tahsîsâtı"ndan tesviyesi zımnında nezâret-i müşârün-ileyhâca tanzîm edilmiş olan tâ'limâtınâmenin bi-temâmihâ tatbîk-i ahkâmıyla emvâl-i metrûkenin te'mîn-i muhâfaza ve îdâresi ve mu'âmelât-ı umûmiyye-i iskâniyyenin tesrî' ve tanzîmî ve tedkîk ve teftîşi ve bu husûsda ta'limâtınâme ahkâmı ve nezâret-i müşârün-ileyhâdan ahz ve telakkî edilecek evâmîr dâ'iresinde mukarrerât ittihâz ve tatbîki ve tâlî komisyonlar teşkîli ile ma`âşlı memûr istihdâmı vazîfe ve salâhîyyetlerini hâ'iz olmak ve doğrudan doğruya Dâhiliye Nezâreti'ne merbût bulunmak ve bir re'îsi ile biri me'mûrîn-i dâhiliyyeden ve diğeri me'mûrîn- i mâliyyeden intihâb ve ta'yîn edilecek iki a`zâdan tereküb etmek üzere komisyonlar teşkîl edilerek mahallerde mezkûr ta'limâtınâmenin

vâfîler tarafından icrâ-yı ahkâmı tensîb edilmiş olduğunun cevâben nezâret-i müşârün-ileyhâya teblîği ve devâ'ir-i müte'allikaya ma'lûmât i'tâsı tezekkür kılındığı,

17 Mayıs 1331 Meclis-i Vükelâ Mazbatası, 198/163

Üst Düzey Yöneticilerin Özgeçmişleri ¹

1.Cumhurbaşkanı Jacques Chirac

29 Kasım 1932, Paris doğumlu

Evli, iki çocuklu

1.1.Öğrenim Hayatı

Lycée Carnot ve Lycée Louis le Grand (Paris)

Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi

Harvard Üniversitesi (Summer School)

ENA (1957-1959)

1.2.Meslek Hayatı

1959	Sayıştay Kontrolörü
1962	Başbakan Pompidou'nun özel danışmanı
1965-1993	Sayıştay üyesi
1965-1977	Sainte - Fereole (Corrèze) Belediye Meclisi üyesi
1967	Corrèze Milletvekili
1967-1968	Sosyal işlerden sorumlu Devlet Bakanı (Pompidou Hükümeti)
1968	Meymac Kantonu bölgesel Konsey üyesi
1968-1971	Ekonomi ve Maliyeden Sorumlu Delege Bakanı (Pompidou, Maurice Couve daMurville, Jacques Chaban- Delmas Hükümetleri)
1970-1979	Corrèze Bölgesel Başkanı
1971-1972	Parlamento ile ilişkilerden sorumlu Delege Bakan (Jacques Chaban-Delmas Hükümeti)
1972-1973	Tarım ve Köyişleri Bakanı (Pierre Messmer Hükümeti)
1972	İçişleri Bakanı
1973	Başbakan
1974-1975	UDR (Demokrat Cumhuriyetçiler Birliği)Partisi Genel Sekreteri

¹ Bu bölüm İstanbul Fransız Büyükelçiliğinden ve Türkiye Paris Büyükelçiliğinden alınan bilgiler düzenlenerek hazırlanmıştır.

1975	Hükümetin İstifası
1976	RPR (Cumhuriyet için Birlik) Partisi Başkanı
1977-1995	Paris Belediye Başkanı
1977	Avrupa Parlamenterleri (1980yılında istifa)
1986-1988	Başbakan
1995-2002	Cumhurbaşkanı
2002-2007	Cumhurbaşkanı

2.Başbakan Jean – Pierre Raffarin

3 Ağustos 1948, Poitiers doğumlu
Evli

2.1.Öğrenim Hayatı:

Lycée” Henri IV (Poitiers)
Paris Assan Hukuk Fakültesi
Paris Yüksek Ticaret Okulu
Paris Siyasal Bilgiler Fakültesinde Doçent (1979–1988)

2.2.Meslek Hayatı:

1973-1976	Jacques Vabre şirketinde pazarlamacı
1976-1981	Çalışma Bakanının özel kaleminde teknik danışman
1977-1995	Poitires Belediye Meclisi üyesi
1988-2001	Bölgesel Danışman ve Poitou – Charentes Bölgesel konseyi Başkanı
1989	Avrupa Paramentosu üyesi (RPR-UDF listesi)
1995-1997	Vienne Senatörü
1995-1997	Küçük ve Orta işletmeler, Ticaret ve Elsanatları Bakanı
1995	UDF (Fransa Demokrasisi için Birlik) Partisi Genel Sekreteri
1997-2002	DL (Liberal Demokrasi) Partisi Başkan Yardımcısı
Mayıs 2002	Başbakan

3.Senato Başkanı Christian Poncelet

24 Mart 1928 Blaise doğumlu

Evli ve iki çocuklu

3.1.Öğrenim Hayatı :

Paris Saint-Sulpice Koleji

Posta İdareleri Ulusal Okulu

3.2.Meslek Hayatı :

1950’li yıllardan beri posta idaresinde

1953’den beri telekomünikasyon kontrolü

3.3.Siyasi Hayatı:

Kasım 1962	Vosges Milletvekili
1963	Remiremont Bölgesel Konsey Danışmanı
1964	Remiremont Belediye Meclisi Danışmanı
1967	Yeniden Milletvekili seçilmesi
1972	Sosyal İşlerden Sorumlu Devlet Sekreteri
1973	Çalışma ve İstihdam Bakanı nezdinde Devlet sekreteri
1974	Başbakan nezdinde Kamunun işleyişinden sorumlu Devlet Sekreteri
1976	Vosges Bölgesel Konsey Başkanı
1977	Başbakan nezdinde Parlamento ile İlişkilerden sorumlu Devlet Sekreteri
1977	Vosges Senatörü
1983	Remiremont Belediye Başkanı
1998	Senato Başkanı Seçilmesi
2001	Yeniden Vosges Bölgesel Konsey Başkanı seçilmesi
1 Ekim 2001	Yeniden Senato Başkanı seçilmesi

4.Millet Meclisi Başkan Jean-Lois Debré

30 Eylül 1944, Toulouse doğumlu

Evli

4.1.Meslek Hayatı :

Savcı, Evreux Belediye Başkanı

4.2.Siyasi Hayatı :

1986-1997 Milletvekili

1995-1997 İçişleri Bakanı

25/06/2002 Millet Meclisi Başkanı